Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कृष्णदास संस्कृत सीरीज २२०

सुरकान्तसंकलितः

ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषः

लेखन एवं सम्पादन
डॉ. सुरकान्त झा
ज्यौतिषशास्त्राचार्य

चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कृष्णदास संस्कृत सीरीज
२२०

***

सुरकान्तसंकलितः

ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषः

लेखन एवं सम्पादन
डॉ० सुरकान्त झा
ज्योतिषशास्त्राचार्य
शिक्षाशास्त्री
चक्रवर्ती (Ph. D.)

चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रकाशक : चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी
मुद्रक : चौखम्बा प्रेस, वाराणसी
संस्करण : प्रथम, वि०सं० २०६५, सन् २००९

ISBN : 978-81-213-0259-8

© चौखम्बा कृष्णदास अकादमा
केο ३७/११८, गोपाल मन्दिर लेन
गोलघर (मैदागिन) के पास
पो० बा० नं० ११२८, वाराणसी-२२१००१ (भारत)
फोन : (०५४२) २३३५०२०

अपरं च प्राप्तिस्थानम्
चौखम्बा संस्कृत सीरीज आफिस
के० ३७/९९, गोपाल मन्दिर लेन
गोलघर (मैदागिन) के पास
पो० बा० नं० १००८, वाराणसी—२२१००१ (भारत)
फोन : (आफिस) (०५४२) २३३३४५८
(आवास) (०५४२) २३३५०२०, २३३४०३२
Fax : 0542 - 2333458
e-mail : cssoffice@satyam.net.in

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥ श्रीः ॥

प्राक्कथनम्

शङ्करादिगुरुत्रयं गणपतिं पीठत्रयम्भैरवम् ।
सिद्धौघं बटुकत्रयम्पदयुगं दूतीक्रमं मण्डलम् ॥
वीरान् द्व्यष्टचतुष्क षष्टिनवकं वीरावलीपञ्चकम् ।
श्रीमन्मालिनिमन्त्रराज सहितं वन्दे गुरोर्मण्डलम् ॥

तत्र भवतां सुविदितमेवैतत् यत् जगति जनिमतामेक एव वेदः श्रेयोमार्ग-प्रदर्शकः । यतो जनै मन्यन्ते—

'यदिहास्ति तदन्यत्र यन्नेहास्ति न तद् क्वचित्'

अर्थात् यद्वेदे नास्ति, तदन्यत्रोऽपि नह्येव भवितुमर्हति। तस्य वेदस्य षडङ्गभूतानि शिक्षा-कल्प-शब्द-ज्यौतिष-निरूक्त-च्छन्दः शास्त्राणि संदृश्यन्ते । यथा—

शिक्षा कल्पो व्याकरणं निरुक्तं छन्दस्तं च यः।
ज्यौतिषामायनञ्चेति वेदाङ्गानि षडैव तु।।

तथा च भास्कराचार्यः—

शब्दशास्त्रं मुखं ज्यौतिषं चक्षुषि श्रौत्रमुक्तं निरूक्तं च कल्पः करौ ।
या तु शिक्षाऽस्य वेदस्य सा नासिका पादपद्मद्वयं छन्द आद्यैर्बुधैः ।।

इत्यनेन तेषु षडङ्गेषु ज्यौतिशास्त्रस्य परिगणनं वर्तते। तत्र तस्य शास्त्रास्यानेन महत्त्वं संलक्ष्यते। यथा च भास्करः-—

वेदास्तावद्यज्ञकर्मप्रवृत्ता यज्ञाः प्रोक्तास्ते तु कालाश्रयेण ।
शास्त्रादस्मात् कालबोधो यतः स्याद् वेदाङ्गत्वं ज्योतिषस्योक्तमस्मात् ।।

अपि चाह नारदः—

वेदस्य निर्मलं चक्षुर्ज्योतिःशास्त्रमकल्मषम् ।
विनैतदखिलं कर्म श्रौतं स्मार्तं न सिद्ध्यति ।।

एवमनेन सिद्ध्यते यज् ज्यौतिषशास्त्रं विना लोकानां लौकिकं वैदिकं स्मार्तञ्च किमपि कर्म न साफल्यमुपयाति। यतोऽस्मान् वेदो यज्ञं प्रति प्रवर्तयति। सुष्ठुकाले कृतमेव कर्म साफल्यमकाले वैफल्यं प्रयातीति कालज्ञानं ज्यौतिःशास्त्रादेव जायतेऽनेनास्य

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वेदाङ्गत्वं सार्थकं भवति । षडङ्गेषु ज्योतिःशास्त्रस्य मुख्यत्वमपि भास्करेण निगदितम्। यथा—

वेदचक्षुः किलेदं स्मृतं ज्योतिषं मुख्यता चाङ्गमध्येऽस्य तेनोच्यते।
संयुतोऽपीतरैः कर्णनासादिभिश्चक्षुषाङ्गेन हीनो न किञ्चिद् कुरः।।

उक्तकथनात् पूर्वमेव लगधेण वेदाङ्गेभ्यो ज्योतिःशास्त्रस्य वरिष्ठता प्रतिपादिता वर्तते। यथा—

यथाशिखा मयूराणां नागानां मणयो यथा।
तद्वद् वेदाङ्गशास्त्राणां ज्योतिषं मूर्ध्नि वर्तते।।

अतोऽनेनेदं सिद्धं यद् वेदाङ्गेषु ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वातिशायि श्रेष्ठत्वं वर्तते। एवं 'दैवाधीनं जगत् सर्वम्' इति तथा 'ग्रहास्ते देवतांशकाः' इति वचनस्वरशात् सकलं जगद् ग्रहाधीनमेवास्ति।

वस्तुतो रविकिरणसंयोगवशादेव सकलं जगज्जातं चरमचरञ्च जीवनं स्थैर्यं च प्रत्यहं त्रिकालं वहंति' इत्यनेनैव लोकैः रविरूपास्यते। तेषां ख-खेचर-भू-भूधर-त्रिदश-दानव-मानवानां स्थितमिति-गतिज्ञानं ज्योतिषशास्त्रमन्तरा न केवलं दुर्घटमसम्भवमप्यस्ति। यथा नहि नेत्रं विना किञ्चिदपि जनो निरापदं स्वीयमभिलषितं पदं गन्तुं शक्यते तथा ज्योतिषशास्त्रं (नेत्रं) विना जगतः श्रेयोमार्गः कथमपि न सम्भवतीति।

एवमन्यशास्त्रसन्देहास्पदमप्रत्यक्षञ्च, परञ्च ज्यौतिःशास्त्रं प्रत्यक्षं युक्तियुक्तञ्चाधः-स्थकथनेनेदं प्रकटयति—

अप्रत्यक्षाणि शास्त्राणि विवादस्तेषु केवलम्।
प्रत्यक्षं ज्यौतिषं शास्त्रं चन्द्राऽर्कौ यत्र साक्षिणौ।।

अथ काश्यपवचनादष्टादशर्षयः ज्यौतिशास्त्रप्रवर्त्तकाः सन्ति ।

सूर्यो पितामहो व्यासो वशिष्ठोऽत्रिः पराशरः ।
कश्यपो नारदो गर्गो मरीचिर्मनुरङ्गिराः ।।
लोमशःपौलिशश्चैव च्यवनो यवनो भृगुः ।
शौनकोऽष्टादशाश्चैते ज्योतिःशास्त्रप्रवर्त्तकाः ।।

तथा सूर्यसिद्धान्तवचनाच्च—

दिव्यं चक्षुर्ग्रहर्क्षाणां दर्शितं ज्ञानमुत्तमम् ।
विज्ञायार्कादिलोकेषु स्थानं प्राप्नोति शास्वतम् ।।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अपि गर्गवचनाच्च—

ज्योतिश्चक्रे तु लोकस्य सर्वस्योक्तं शुभाशुभम्।
ज्योतिर्ज्ञानं तु यो वेद स याति परमाङ्गतिम्।।

अपि वाराहमिहिरवचनाच्च—

न साम्वत्सरपाठी च नरके परिपच्यते।
ब्रह्मलोक प्रतिष्ठां च लभते दैवचिन्तकः।।

अतश्च स्पष्टं यज्ज्यौतिःशास्त्रस्य प्रयोजनं न केवलमेवाध्ययनाध्यापनावश्यकताऽपितु परमार्थ बुद्ध्याऽपि। एवं च सकलात्मनो जगन्नियन्तुः सवितुः स्थितिमिति गति प्रतिपादकत्वादिदं शास्त्रं दर्शनशास्त्रमप्यस्ति' इति कथने न काचिद् विशेषोक्तिः।

एवञ्चास्य ज्यौतिःशास्त्रस्य प्रमुखाङ्गानि त्रयान्युक्तानि नारदेण च—

"सिद्धान्त-संहिता-होरारूपं स्कन्धत्रयात्मकम्"

तथा चाह वाराहः—

ज्योतिःशास्त्रमनेकभेदविषयं स्कन्धत्रयाधिष्ठितं
तत्कात्स्न्योपनयस्य नाम मुनिभिः सङ्कीर्त्यते संहिता।
स्कन्धेऽस्मिन् गणितेन या ग्रहगतिस्तन्त्राभिधानस्त्वसौ
होराऽन्योऽङ्गविनिश्चयश्च कथितः स्कन्धस्तृतीयोऽपरः।।

तत्र तावत् संहिताभागे स्थल-जल-गगनजातविविधप्राकृतिकलक्षणेन फलादेशकारकग्रन्थास्तेषु संहिताविषयप्रतिपादकग्रन्थेषु केवलं वाराहमिहिरस्यैकस्यैव कृतस्य बृहत्संहिताभिधस्य इदानीं लोके समुपलब्धिः प्रचारश्चास्ति। अन्याः संहितालुप्तप्रायाः सन्ति। सिद्धान्तभागे च सूर्यसिद्धान्त-ब्रह्मस्फुटसिद्धान्त-सिद्धान्तशेखर-सिद्धान्तशिरोमणि-सिद्धान्ततत्त्वविवेक-आर्यभटीयमिति सिद्धान्तग्रन्थस्य प्रचारो वर्त्तते। होराभागे त्वपि द्वित्रा एव मूलग्रन्थाः प्रचलिताः तदितरास्तु इदानीन्तनाः सङ्कलिताः समविषयका एव भिन्न-भिन्न नाम्ना दृष्टिपथमायान्ति।

प्रायो ज्यौतिःशास्त्रस्य प्राचीनार्षग्रन्थाः हतभाग्यवशादस्मिन् भारते समागते मुगलसाम्राज्ये नियन्त्रिता बहुशः लुप्ता बभूवुः। दैववशात्तत्काले तेषां कुटिलकटाक्षैर्वञ्चिता ये केचन ग्रन्था हतभाग्यानामस्माकं नयनपथमुपयान्ति। ते च यवना अस्माकमार्षग्रन्थानां यथावसरं सारं सङ्कलय्य स्वभाषाबद्धान् ग्रन्थानरचयन्। यद् वाराहमिहिरस्य बृहज्जातकस्य

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नीलकण्ठाचार्यस्य ताजिकनीलकण्ठी नामकस्य च ग्रन्थदर्शनेन स्पष्टीयते। अपरेऽपि केचन ग्रन्था इदृशा वर्त्तन्ते।

एवं मुगलसाम्राज्यस्यानन्तरमाङ्गलानां साम्राज्ये ये केचिदुर्वरिता अस्माकमार्षग्रन्था भारतीयानां मन्दभाग्यैरनादृता: शनै: शनै: यूरपीयदेशमगच्छन्। तत्रापि च भारतेऽर्वाचीन-विनिर्मिता: पौरुषा एव ग्रन्था दृष्टिपथमागच्छन्ति, ते च पौरुषा: ग्रन्था: पञ्चदशशताब्दाभ्यन्तर-कालीना एव सन्ति। यत आर्यभट: (३९७शकाब्दकालीन:) प्रथमाचार्योऽस्ति। इमा: सर्वा वार्त्ता आर्यभटकृदार्यभटीयम् वाराहमिहिरस्य पञ्चसिद्धान्तिकादिग्रन्थाणामालोडनेनापि सम्यक्तया ज्ञायन्ते।

एवञ्च भास्कराचार्यकथनेन यत: ज्यौति:शास्त्रमागमादेशमस्ति, यथा—

'ज्यौति:शास्त्रफलं पुराणगणकैरादेश इत्युच्यते'

तथा च वाराहमिहिरकथनेन ज्यौति:शास्त्राद् पूर्वजन्मार्जितकर्मफलं व्यञ्जयति, यथा—

यदुपचितमन्यजन्मनि शुभाशुभं तस्य कर्मण: पङ्क्तिम्।
व्यञ्जयति शास्त्रमेतत् तमसि द्रव्याणि दीप इव।।

अथानेन ज्योति:शास्त्रस्य फलादेशकरणमेव मुख्यप्रयोजनं सिद्ध्यति। तत्र च फलादेशज्ञानार्थं होरास्कन्धस्य पौरुषग्रन्थेषु सर्वप्रथमो बृहज्जातकस्याविर्भावोऽभवत्। ग्रन्थोऽयञ्च प्राचीनार्ष होराग्रन्थसारभूतस्तत्सम्मतश्चाधुनिक सकलपौरुषग्रन्थानां जनकोऽभिगण्यते। अस्य ग्रन्थरत्नस्याविर्भावको वाराहमिहिर:। तथा चैतस्यैव ग्रन्थस्य सारभूतं लघुजातकाख्यं तत्कृतमेवातीव मनोहरं जातकविदामुपकृत्यै विराजते। इत: परं कियन्तो जातकविषयकग्रन्था: कियद्भ्यो ग्रन्थेभ्य: प्राकरणिकवाक्यानि सङ्कलय्य तत्तदाविर्भावकैराविष्कृता:। यथा च श्रीपतिपद्धति:-श्रीपतिना, सारावली-कल्याणवर्मणा, सर्वार्थचिन्तामणि-वेङ्कटेशेण, जातकादेश:गुणाकरेण, होरारत्न-बलभद्रेण, मानसागरी, जातकाभरणम्, जातकतत्त्वम्, मन्त्रेश्वरस्य फलदीपिका बैद्यनाथस्य जातकपारिजात इत्यादयोऽनेके ग्रन्था विविधविषयविभूषिता: समुपलभ्यन्ते।

एवं तेषु तावदेका जातकसम्बन्धिका यावद् विषयोपयुक्ता 'सारावली' यतो नामानुरूपगुणोऽतोऽध्यापकैरध्येतृभिश्चाधुना प्राय समाद्रियते। एतद् ग्रन्थादौ—

विस्तरकृतानि मुनिभि: परिहृत्य पुरातनानि शास्त्राणि।
होरातन्त्रं रचितं वराहमिहिरेण संक्षेपात्।।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इति वचनेन सिद्ध्यति यत् कल्याणवर्मकृत 'सारावली' प्राचीनार्षग्रन्थाणां सारभागं सङ्गृह्यापि च बृहज्जातकयवनादिरचितशास्त्रप्रभृतिका ये पौरुषजातकग्रन्थास्तेषां सारभूतवाक्यानि सङ्कलय्य रचयामास। यथा ग्रन्थेऽस्मिन् ग्रन्थकार: कथयति—

"सकलमसारं त्यक्त्वा तेभ्य: सारं समुद्ध्रियते।।"

वस्तुतस्तु साम्प्रतिक पौरूषजातक ग्रन्थेसु बृहज्जातकस्य मूलभूता एव कियन्ता: श्लोका दृश्यन्ते। एवमेव बृहज्जातकमिव संहितास्कन्धस्य बृहत्संहिता ग्रन्थस्य, यस्या परन्नाम 'वाराही संहिता'ऽस्ति, साम्प्रतिके लोकेऽतिमहत्त्वमभिदृश्यत इति।

एवम्प्रकारेण भारतीयज्योतिर्विज्ञानस्यातिविस्तृतं क्षेत्रं दृष्ट्वा तथा ऋग्वेद-कालतश्चाद्यावधिं यावद् त्रिस्कन्धात्मकेषु भारतीयज्योतिषसाहित्येषु सम्प्रयुक्तानां व्यवहृतानां च विभिद्यात्स्त्रोतादाऽऽगतानां शब्दानां सम्यज्ज्ञानाय तेषामध्ययनाध्यापनयोस्तेषां प्रायोगिक स्वरूपस्य चापि सरलीकरणाय चैकस्य शब्दकोषस्य दीर्घकालेनापेक्षा वर्तते। तस्याऽऽ-पूर्त्यर्थमेवायं कोषग्रन्थो भवति सेवायां प्रस्तुतोऽस्ति। ग्रन्थेऽस्मिन् नवदश सर्गा: सन्ति। यथा—'पञ्चाङ्गसर्ग:, कालसर्ग:, पर्वसर्ग:...............' इति। येषां परिज्ञानं ग्रन्थदर्शनेन स्पष्टतया तु सम्भवत्येव, सहैव शब्दकोषस्यान्यान्यानां विशेषताया अपि सम्यज् ज्ञानं भवति। परम विश्वासो मामस्ति यत् सर्वेभ्य: स्तरेभ्य: पाठकेभ्यो ग्रन्थोऽयमवश्यमेव समुपयोगयोग्य: संग्रहणीयश्च भविष्यति। इति।।

तत्र यावदध्ययनाध्यापने काठिन्यञ्चावलोकयद्भि: वाराणसेय 'चौखम्बा संस्कृत सीरीज' नामकस्य संस्थानस्याध्यक्ष श्रेष्ठिवर महोदयै: मुहुरभ्यर्थितश्चाहमेतद् प्रस्तुतस्य ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषस्य शब्दसङ्कलने लेखनेप्रकाशनकार्ये च प्रवृत्तोऽभवम्। तदस्मिन् पुण्यात्मके जगदुपकृतिकार्ये विश्वनाथानुकम्पया परमाल्पधियाऽपि मया त्वरितमेव निर्बाधं साफल्यमवाप्तमिति गुरुपदानुकम्पैव बीजम्।

यद्यनेन जनानां किञ्चिदपि लाभोऽभविष्यत् तदा मम श्रमं सार्थकं सम्पत्स्यते। प्रमादवशात् यन्त्रादिवशाद् वा या अशुद्धय: सञ्जाता विद्वद्भि: संशोधयित्वा पठनीया: सूचनीयाश्च। एतदर्थमपि सर्वेषां कृतज्ञतां ज्ञापयामि।

वाराणसी
अनन्त चतुर्दशी-सम्वत् २०६५
कलिसम्वत्—५१०९

विदुषामाश्रव:
सुरकान्त झा

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषस्थसर्गसूची

सर्गः	पृष्ठाङ्काः
१. पञ्चाङ्गसर्गः	१-१०
२. कालसर्गः	११-२०
३. पर्वसर्गः	२०-२५
४. राशिसर्गः	२५-२९
५. ग्रहसर्गः	२९-५८
६. मानसर्गः	५८-७०
७. गणनासर्गः	७०-९६
८. ग्रहगणितसर्गः	९६-१२१
९. भावादिसर्गः	१२१-१३१
१०. मुहूर्त्तादिसर्गः	१३१-१४०
११. आयुर्दायादिसर्गः	१४०-१४४
१२. दृष्ट्यादिसर्गः	१४५-१६८
१३. धातुसर्गः	१६८-१९७
१४. देवसर्गः	१९७-२३३
१५. दिग्सर्गः	२३३-२३६
१६. दिक्पालसर्गः	२३६-२४७
१७. पुरसर्गः	२४७-२४९
१८. प्रकीर्णसर्गः	२४९-२५८
१९. शब्दव्युत्पत्तिसर्गःसर्गः	२५९-२७२
२०. ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषस्थशब्दानामकारादिक्रमेण शब्दानुक्रमणिका	२३७-६१२
२१. ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषस्थ संक्षिप्तशब्दानां स्पष्टीकरणम्	६१३-६१४

—०—

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

॥श्री॥

सुरकान्तसंकलितः

ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषः

अथ पञ्चाङ्गसर्गः—१

सर्वदा सर्वकार्येषु नस्ति तेषाममङ्गलम्।
येषां हृदिस्थो भगवान् मङ्गलायतनं हरिः ॥१॥

लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां पराजयः।
येषामिन्दीवरश्यामो हृदयस्थो जनार्दनः ॥२॥

स्मृते सकलकल्याणभाजनं यत्र जायते।
पुरुषं तमजं नित्यं व्रजामि शरणं हरिम् ॥३॥

सर्वेषारभ्यकार्येषु त्रयस्त्रिभुवनेश्वरः।
देवा दिशन्तु नः सिद्धिं ब्रह्मेशानजनार्दनाः ॥४॥

विघ्नध्वान्त निवारणैक तरणिं कृत्स्नैः सदा सेवितं।
श्रीविघ्नेशपदारविन्दयुगलं ध्यात्वा तथा भक्तितः
स्वान्ते श्रीगुरुपादपद्मयुगलं कल्याणकल्पद्रुमं
ह्यत्र ज्योतिश्शब्दकोषं संप्रकुरुते सुर्कान्तः तद्ग्रन्थतः॥५॥

पञ्चाङ्गपर्यायाः—पञ्चाङ्गम्, पञ्जिः, पञ्जिका, पञ्जी, तिथिपत्रम्, तिथिपत्रिका, तिथिपत्री।

पञ्चाङ्गावयवनामानि—(१) तिथिः, (२) वारः, (३) नक्षत्रम्, (४) योगः, (५) करणम्, चेत्येतानि पञ्चाङ्गस्य पुञ्जावयवानि सन्ति।

तदुक्तं—

तिथिर्वारश्च नक्षत्रं योगः करणमेव च, पञ्चाङ्गस्य फलंश्रुत्वा गङ्गास्नानफलं लभेद्' इति। अपि च—'वारो हरति दुःस्वप्नं नक्षत्रं पापनाशनम्। तिथिर्भवति गङ्गाया योगः सागरसङ्गमः। करणं सर्वतीर्थानि श्रूयते यत्र पञ्जिका' इति शब्दार्थचिन्तामणिः।१६।२।१।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तिथिपर्यायाः—कर्मवाटिका, कर्मवाटी, कला, तिथिः (पुं० स्त्री०) तिथी (स्त्री)।

तिथिनामानि—(१) प्रतिपदा, (२) द्वितीया, (३) तृतीया, (४) चतुर्थी, (५) पञ्चमी, (६) षष्ठी, (७) सप्तमी, (८) अष्टमी, (९) नवमी, (१०) दशमी, (११) एकादशी, (१२) द्वादशी, (१३) त्रयोदशी, (१४) चतुर्दशी, (१५) पूर्णिमा चेति शुक्लपक्षे तिथिनामानि। एवं कृष्णेऽपि। परन्तु तत्र पूर्णिमास्थाने (३०) 'अमावस्या' इति सञ्ज्ञा ज्ञेया।

शुक्लप्रतिपदापर्यायाः—अग्नितिथिः, अजातचन्द्रा, आग्नेयी, आदिमा, आद्या, एकपक्षतिः, पक्षतिः, प्रतिपत् (द्) प्रतिपदा, प्रथमा, सितास्या।

द्वितीयापर्यायाः—द्वितीया, धातृतिथिः, निपक्षतिः।

तृतीयापर्यायाः—गिरिजातिथिः, गौरीतिथिः, तृतीया।

चतुर्थीपर्यायाः—गणेशतिथिः, चतुर्थी, लम्बोदरतिथिः।

पञ्चमीपर्यायाः—अहितिथिः, पञ्चमी, सर्पतिथिः।

षष्ठीपर्यायाः—कार्तिकेयतिथिः, षष्ठी, स्कन्दतिथिः।

सप्तमीपर्यायाः—दिनकृत्तिथिः, रवितिथि: सप्तमी।

अष्टमीपर्यायाः—अष्टमी, महेशतिथिः।

नवमीपर्यायाः—दुर्गातिथिः, नवमी।

दशमीपर्यायाः—अन्तकतिथिः, दशमी, यमतिथिः।

एकादशीपर्यायाः—एकादशी, विश्वेदेवतिथिः।

द्वादशीपर्यायाः—द्वादशी, विष्णुतिथिः, हरितिथिः।

त्रयोदशीपर्यायाः—कामतिथि: त्रयोदशी।

चतुर्दशीपर्यायाः—कलिः, चतुर्दशी, पाटूरः, शिवतिथिः।

पूर्णिमापर्यायाः—चन्द्रमाता (तृ), चान्द्री, धर्म्मवासरः, निरञ्जना, पित्र्या, पूर्णमा, पूर्णमासी, पूर्णा, पूर्णिका, पूर्णिमा, पौर्णमासी, पौर्णमी। इति।

पूर्णिमाया भेदौ—(१) अनुमतिः, (२) राका चेति पूर्णिमाया द्वौ भेदौ स्याताम्। यत्र चन्द्रः कलोनस्तत्र 'अनुमतिः'। यत्र स परिपूर्णस्तत्र 'राका' ज्ञेया।

कृष्णप्रतिपदापर्यायाः—कलोनचन्द्रा, कृष्णास्या, बहुलमुखा। शेषपर्यायास्तु शुक्लपक्षवज्ज्ञेयाः।

कृष्णचतुर्दशीपर्यायाः—भूतः, भूता, भूतेष्टा। शेषपर्यायास्तु शुक्लपक्षवज्ज्ञेयाः।

अमावास्यापर्यायाः—अमा, अमामसी, अमामंस्या, अमावसी, अमावस्या, अमावासी, अमावास्या, तिथिक्षयः, दर्शः, पितृतिथि, विगतचन्द्रतिथिः, विधुक्षयः, सूर्येन्दुसङ्गमः, इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अमाया भेदौ—यदि दृष्टचन्द्रे सा तदा (१) 'सिनीवाली'। नष्टचन्द्रे तु सा (२) कुहुः, कुहूः, इति अमाया द्वौ भेदौ स्याताम्।

तिथिस्वामिनामानि—(१) अग्निः, (२) ब्रह्मा (अन्), (३) गौरी, (४) गणेशः, (५) सर्पः, (६) स्कन्दः, (७) रविः, (८) शिवः, (९) दुर्गाः, (१०) यमः, (११) विश्वेदेवाः (पुं०ब०), (१२) विष्णुः, (१३) कामः, (१४) शिवः, (१५) चन्द्रः, (३०) पितरः (पुं०ब०) (पितामहाः)।

तिथिभेदाः—(१) नन्दा, (२) भद्रा, (३) जया, (४) रिक्ता, (५) पूर्णा चेत्येते तिथीनां पञ्चभेदाः स्युः।

नन्दातिथिनामानि—प्रतिपदा, षष्ठी, एकादशी इति।

भद्रातिथिनामानि—द्वितीया, सप्तमी, द्वादशी इति।

जयातिथिनामानि—तृतीया, अष्टमी, त्रयोदशी इति।

रिक्तातिथिनामानि—चतुर्थी, नवमी, चतुर्दशी इति।

पूर्णातिथिनामानि—पञ्चमी, दशमी, पूर्णिमा इति।

एकयोक्त्या पूर्णिमादर्शयोः पर्यायाः—नन्दि-वर्द्धनौ, पक्षान्तौ, पञ्चदश्यौ (स्त्री०द्वि०), पर्वणी (अन्) (न०द्वि०), यज्ञकालौ इति।

पर्वमूलपर्यायः—भूतेष्टापञ्चदश्योर्यदन्तरं तत् 'पर्वमूलम्' इति।

पर्वसन्धिपर्यायः—प्रतिपत्पञ्चदश्योर्यदन्तरं सः 'पर्व-सन्धिः' इति।

पक्षमूलपर्यायाः—पक्षतिः (स्त्री), पक्षती (स्त्री०), पक्षमूलम् इति।

अशुभतिथिनामानि—(१) चतुर्थी, (२) नवमी, (३) चतुर्दशी, (४) अमावास्या चैताश्चतस्त्रोऽशुभतिथयः स्युः। एताः शुभे वर्ज्याः।

वारपर्यायाः—अवसरः, अहः, अहन्, दिनम्, वारः, वासरः, दिवसः, वेला इति।

वारनामानि—(१) रविवारः, (२) सोमवारः, (३) मङ्गलवारः, (४) बुधवारः, (५) गुरुवारः, (६) शुक्रवारः (७) शनिवारश्चेत्येते सप्तवाराः स्युः।

क्रूरवारनामानि—(१) रविः, (२) मङ्गलः, (३) शनिश्चैते त्रयः क्रूरवाराः स्युः।

सौम्यवारनामानि—(१) सोमः, (२) बुधः, (३) गुरुः, (४) शुक्रश्चैते चत्वारः सौम्यवाराः स्युः।

क्रूरवाचकशब्दाः—अशुभम्, अशोभनम्, असत्, उग्रम्, क्रूरम्, दुष्टम् पापम्।

सौम्यवाचकशब्दाः—शुभम्, शोभनम्, सत्, शांतम, अक्रूरम्, पुण्यम्, सौम्यम्।

नक्षत्रपर्य्यायाः—उडु (न०) उडुः, (स्त्री०) ऋक्षम्, ग्रहः, चन्द्रदाराः (पुं०ब०), ज्योतिः (इस्) (न०) तारम्, तारकम्, तारका, तारा, दक्षजाः (स्त्री०व०), दाक्षायण्यः (स्त्री०ब), दिवाभीतम्, धिष्ण्यम्, नक्षत्रम्, भम्, भासन्तः, भासन्ती (स्त्री०), रात्रिजम्, रात्रिदृश्यम्, सत्?, स्तृ? इति।

नक्षत्रनामानि—(१) अश्विनी, (२) भरणी, (३) कृत्तिका, (४) रोहिणी, (५) मृगशीर्षम्, (६) आर्द्रा, (७) पुनर्वसुः, (८) तिष्यः (पुष्यः), (९) आश्लेषा, (१०) मघा

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(११) पूर्वाफाल्गुनी, (१२) उत्तराफाल्गुनी(१३) हस्त: (१४) चित्रा, (१५) स्वाति:, (१६) विशाखा, (१७) अनुराधा, (१८) ज्येष्ठा (१९) मूलम्, (२०) पूर्वाषाढा, (२१) उत्तराषाढा, (अभिजित्) (त्) (न०) उत्तराषाढायाश्चतुर्थांशस्य श्रवणादिचतुर्दण्डस्य च अभिजित् इति संज्ञा स्यात्। तदुक्तं मुहूर्तचिन्तामणौ—'वैश्व-प्रान्त्यांघ्रिश्रुतितिथिभागतोऽभिजित्स्यात्। इति। (२२) श्रवण, (२३) धनिष्ठा, (२४) शतभिषा, (२५) पूर्वाभाद्रपदा, (२६) उत्तराभाद्रपदा, (२७) रेवती, चेत्येतानि सप्तविंशतिनक्षत्राणि स्यु:। तत्राभिजित् गणनयाष्टाविंशति नक्षत्राणि भवन्ति।

सलिङ्गनक्षत्रनामानि—अश्विन्यौ (स्त्री०द्वि०),। भरण्य: (स्त्री०ब०) क्वचित्तु भरणि (न०), कृत्तिका (स्त्री०ब०),। कृत्तिका (स्त्री०), रोहिणी (स्त्री०), मृगशिर: (अस्) (न०), मृगशिर: (पुं०) मृगशिर: (अस्) (स्त्री०) मृगशीर्षम् (न०) मृगशीर्षा (स्त्री०)। आर्द्रा (स्त्री०),। पुनर्वसू (पुं०द्वि०), क्वचित्तु-पुनर्वसु: (पुं०)। तिष्य: पुष्य: (पु०)। आश्लेषा: (स्त्री०ब०)। मघा: (स्त्री०ब०) क्वचित्तु-मघा (स्त्री०)। पूर्वाफाल्गुन्यौ (स्त्री०द्वि०)। उत्तराफाल्गुन्यौ (स्त्री०द्वि०)। हस्त: (पु०) हस्ता (स्त्री०)। चित्रा (स्त्री०)। स्वाति: (पुं०स्त्री०), स्वाती (स्त्री०)। विशाखे (स्त्री०द्वि०)। अनुराधा: (स्त्री०ब०) अनूराध: (पु०ब०)। ज्येष्ठा (स्त्री०)। मूल: (पु०) मूलम् (न०)। पूर्वाषाढा: (स्त्री०ब०)। उत्तराषाढा: (स्त्री०ब०)। अभिजित् (त्) (न०)। श्रवण: (पुं०) श्रवणा (स्त्री०)। धनिष्ठा: (स्त्री०, ब०)। शतभिषा (स्त्री०)। पूर्वाभाद्रपदा: (स्त्री०ब०)। उतराभाद्रपदा: (स्त्री०ब०), रेवती (स्त्री०)। इति।

नक्षत्राधिदेवतानामानि—(१) दस्रौ (पु०द्वि०) (२) यम:, (३) अग्नि:, (४) ब्रह्मा (अन्), (५) चन्द्र:, (६) रुद्र:, (७) अदिति:, (८) जीव: (९) सर्प:, (१०) पितर: (पुं०ब०) (११) भग:, (१२) अर्यमा (अन्), (१३) रवि:, (१४) त्वष्टा (ष्टृ), (१५) वायु:, (१६) शक्राग्नी (पु०द्वि०), (१६) मित्र:, (१८) शक्र: (१९) निर्ऋति:, (२०) आप: (स्त्री०ब०) (२१) विश्वेदेवा: (पुं०ब०) (अभिजितो विधि:), (२२) गोविंद:, (२३) वसु:, (२४) वरुण:, (२५) अजैकचरण:, (२६) अहिर्बुध्न्य:, (२७) पूषा (अन्)। इति।

नराणां राशिनाम्ने[1] नक्षत्राणां पादवशतो विशेषसंज्ञा:—चू, चे, चो, ला (अश्विनी)।

१. इह प्रसिद्धनाम्नो यदाद्यमक्षरं तद्वशेन चू, चे, चो, ला इत्यादिनो यो राशिर्भवति स नामराशिर्ज्ञेय:। एवं यस्य नक्षत्रस्य यस्मिन्पादे जन्म तद्वशेन जन्मराशिर्ज्ञेय:।

तत्रादौ नामराशे: प्राधान्यामुक्तं ग्रन्थान्तरे—

'देशे ग्रामे गृहे युद्धे सेवायां व्यवहारके
नामराशे: प्रधानत्वं जन्मराशिं न चिन्तयेत्।। इति।।

जन्मराशे: प्राधान्यमुक्तं तत्रैव—

'विवाहे सर्वमाङ्गल्ये तंत्रादौ ग्रहगोचरे।
जन्मराशे: प्रधानत्वं नामराशिं न चिन्तयेत्'।।इति।।

अत्र ग्रन्थान्तरे तु विशेष उक्त:—

'देशे ज्वरे ग्राम-गृहप्रवेशे सेवासु युद्धे व्यववहारकार्य्ये।
द्यूते च दानादिषु नामराशिर्यात्रा विवाहादिषु जन्मराशि: ।।इति।।

विचिन्त्य इति शेष:।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ली, लू, ले, लो (भरणी); आ, ई, ऊ, ए (कृत्तिका); ओ, वा, वी, वू (रोहिणी); वे, वो, का, की (मृगशीर्षम्) कू, घ, ङ, छ (आर्द्रा); के, को, हा, ही (पुनर्वसुः); हू, हे, हो, डा (तिष्यः), डी, डू, डे, डो (आश्लेषा)। मा, मी, मू, मे, (मघा)। मो, टा, टी, टू, (पूर्वाफाल्गुनी)। टे, टो, पा, पी, (उत्तराफाल्गुनी)। पू, ष, ण, ठ, (हस्तः); पे, पो, रा, री (चित्रा); रू, रे, रो, ता (स्वाती), ती, तू, ते, तो (विशाखा); ना, नी, नू ने (अनुराधा); नो, या, यी, यू, (ज्येष्ठा), ये, यो, भा, भी, (मूलम्)। भू, ध, फ, ढ, (पूर्वाषाढा)। भे भी, जा, जी, (उत्तराषाढा)। जू, जे जो खा, (अभिजित्)। खी, खू, खे, खो, (श्रवणः)। गा, गी, गू, गे, (घनिष्ठा)। गो, सा, सी, सू, (शतभिषा)। से, सो, दा, दी, (पूर्वाभाद्रपदा); दू, थ, झ, ञ (उत्तराभाद्रपदा); दे, दो, चा, ची (रेवती); इति नराणां राशिनाम्नेऽश्विन्यादिनक्षत्रतूर्यपादानां विशेषसंज्ञाः। इह प्रसङ्गात् नाम्न आद्यक्षरनिर्णय उक्तो 'ज्योतिस्तत्त्वे'—५,५६।

'अक्षराङञणा नोक्ता आदौ नाम्नो न सन्ति ते।
यदा भवन्ति गजडा विज्ञेयास्ते यथाक्रमम्' ।।इति।।

नामपर्यायाः—अभिख्या, अभिधा, आख्या, आह्वयः, आह्वा, गोत्रम्, नाम (अन्) नामधेयः, संज्ञा। उक्तं च' हैमे-अथाह्वयोऽभिधा। गोत्रसंज्ञा नाम धेयाऽऽख्याऽऽह्वाऽभिख्याश्च नाम चेति २/२

अश्विनीपर्यायाः—अमृतादनवैद्यभम्, अश्विनी, अश्वियुक्, आदिभम्, आद्यम्, तुरङ्गः, त्रिदशदोषवित्-द्, दस्रदेवता, दास्रम्, दास्रदैवत्यम्, देवदोषज्ञौ, देववैद्यभम्, नासत्यौ, प्रथमभम्, यमलौ, यमौ, वालिनी, सुरचिकित्सकौ, सुरभिषजौ (ज्), सुरवैद्यभम्, हयः, शेषपर्यायास्तु नासत्याश्वश यौगिकशब्दतश्चोहनीयाः।

भरणीपर्यायाः—अन्तकः, अपभरणी, आन्तकम् कालः, कृतान्तः, दण्डधरः, दण्डेशः, भरणि, भरणिः, भरणी, यमः, यमदेवता, यमदैवतम् यमदैवत्यम्, याम्यम्, याम्यभम्, योग्या, शमनः, शामनम्, सूरजः, सौरिः, शेषपर्यायास्तु यमपर्यायत ऊहनीयाः।

कृत्तिकापर्यायाः—अग्निः, अग्निदेवा, अग्निदैवतम्, अग्निदैवत्यम्, अनलः, आग्नेयम्, कार्शानवम्, कृत्तिका, कृशानुः, दहनः, बहुला, वह्निः, शिखी (इन्), शौच्यम्, हविर्भुक् (ज्), हव्यवाहः, हव्यवाहभम्, हुतभुक (ज्), हुतवहः, हुताशनः, हौतभुजम्, हौतवहम्, शेषपर्यायास्तु अग्निपर्यायत ऊहनीयाः।

रोहिणीपर्यायाः—अजः, अजतारा, अजरवृद्धभम्, कः, कमलजः, कमलयोनिः, कमलागारः, चतुरास्यः, तामरसोदयः द्रौहिणम्, धाता (तृ), धातृभम्, निर्जरज्येष्ठभम्, पङ्कजप्रभवः, पद्मतनयः, प्रजापतिः, प्रजापतिदैवतम्, प्राजापत्यम्, प्राजेशम्, ब्रह्मा (अन्) ब्राह्मयम्, ब्राह्मी, ब्राह्मम्, रोहिणी, विधात्र्यम्, विधिः, विरञ्चः, विरिञ्चः, विरिचिः, वेधाः (अस्), वैधसम्, वैरञ्चम्, शकटम्, शतानन्दभम्, सरोजनिलयः, शेषपर्यायास्तु ब्रह्मशकटपर्यायतः कल्पनीयाः।

मृगशीर्षपर्यायाः— आग्रहायणी, आब्जम्, इन्दुः, उडुपः, उषार्य्यः, ऐन्दवम्, ओषध्यर्य्यः, कुरङ्गमूर्द्धा (अन्), चन्द्रदैवत्यम्, चन्द्रमाः (अस्), चान्द्रम्, चान्द्रमसम्, तमीशतारका, तरलतारकाभम्, न्यङ्कूत्तमाङ्गम्, भार्यः मस्तकम्, मार्गः मार्गायणी, मृगः, मृगशिरः (अस्), मृगशिराः, मृगशिराः (अस्), मृगशिरास्तारका, मृगशीर्षम्, मृगशीर्षा,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मृगशीर्ष्णिभम्, मृगी, मृगोत्तमाङ्गम्, रजनिकृत् (त्), राजभम्, राज्यम्, रुरः, रुरुशिरा: (अस्), रुरूत्तमाङ्गम्, शशभृत् (त्) शशाङ्कभम्, शशिभम्, शीतद्युतिः, सौम्यम्, शेषपर्यायास्तु चन्द्रमृगमस्तकपर्यायत ऊहनीया:।

आर्द्रापर्याया: ०—आर्द्रम्, आर्द्रा, ईशः, ऐशम्, कालिनी, गिरिशः, चन्द्रशेखरः, त्रिनयनः, त्रिनेत्रर्क्षम्, पुरजित् (द्), भर्गः, भावम्, राजमौलिः, रुद्रः, रुद्रदैवत्यम्, रौद्रम्, रौद्री, रौद्रम्, शः, शङ्करः, शिवः, शूलभृत् (द्), शूली (इन्), शैवम्, हरसंज्ञकः, हारम्, हुताशरेता: (अस्) शेषपर्यायास्तु शिवपर्यायत: कल्पनीया:।

पुनर्वसुपर्याया:—अदितिः, अदितिदैवतम्, अद्री, अमरमाता (तृ), आदितेयम्, आदित्यम्, कश्यपभीरुः, काश्यपी, काश्यपीतारा, त्रिदशेन्द्रसूः, देवप्रसूः, देवमाता (तृ०), देवाम्बिका, पुनर्भम्, पुनर्वसुः, पुनर्वसू, माता (तृ०), मित्रजननी, यामकौ, सुरसवित्री, सुरसूः, सुराम्बा, सुरजननी, शेषपर्यायास्तु अदितिकश्यप-देव-मातृपर्यायत ऊहनीया:।

तिष्यपर्याया:—अङ्गिरा: (अस्), अमरेज्यः, अमरेड्यः, आङ्गिरसम्, आर्य्यः, इज्यः, इन्द्रमन्त्री (इन्), ऐज्यम्, गीष्पतिः, गुरुः, गुरुदैवतम्, गुरुदैवत्यम्, गौरवम्, जीवः, जैवम्, तिष्यः, धैषणम्, पुष्यः, पूज्यः, योग्य, वासवार्च्यभम्, सिद्धः, सिध्यः शेषपर्यायास्तु अङ्गिरोगुरुशक्रपर्यायत: कल्पनीया:।

आश्लेषापर्याया:—अश्लेषा, अहिः, आशीविषभम्, आश्रैषा, आश्लेषम्, आश्लेषा, आश्लेषिका, आह्मम्, उरगः, कद्रुजभम्, कद्रूजः, कुण्डली (इन्), दन्दशूकः, द्विरसनम् नागदेवा, नागदैवतम्, नागदैवत्यम्, फणभृत (द्), फणी (इन्), भुजगाधिपः, भुजङ्गः, भौजङ्गम्, व्यालः, व्यालराट् (ज्), श्लेषा, सर्पदेवा, सर्पदैवतम्, सर्पदैवत्यम्, सर्पौऽघाः, सार्पम्, सार्पी, शेषपर्यायास्तु सर्पपर्यायत ऊहनीया:।

मघापर्याया:—आदिजा: (पु०ब०) आदिप्रभवा: (पु०ब०) आदिभुव: (पु०ब०) कव्यभुक ् (ज्), जनकः, पितर: (पु०ब०), पिता (तृ), पितृजनकः, पितृदेवधिष्ण्यम्, पितृदेवा, पितृदैवतम्, पितृदैवत्यम्, पित्र्यम्, पित्र्या, पूर्वजा: (पु०ब०), पैत्रम्, पैत्र्यम्, पौर्वजम्, मखा, मघः, मघा, शेषपर्यायास्तु पितृपर्यायत ऊहनीया:।

पूर्वाफाल्गुनीपर्याया:—पुफा, पूर्वफल्गुभम्, पूर्वफाल्गुः, पूर्वयोनिः, पूर्वाफाल्गुनी, फाल्गुनी, भगः, भगदेवत्यम्, भागम्, भाग्यम्, भाग्यभम्, योनिः, योनिदेवता, योनिदेवा, योनिदैवतम्, योनिदैवत्यम्, शेषपर्यायास्तु योनित: कल्पनीया:।

उत्तराफाल्गुनीपर्याया:—अदितिसुतः, अर्यमदेवता, अर्यमदेवा, अर्यमदैवतम्, अर्यमदैवत्यम्, अर्यमा (अन्), अर्यम्णम्, आर्यभम्, आर्यम्णम्, उत्तरफल्गुभम्, उत्तरफाल्गुः, उत्तराख्यं, उत्तराफाल्गुनी, मतान्तरे-भगम्, शेषपर्यायास्तु अर्यमत: कल्पनीया:।

हस्तपर्याया:—अरुणः, अर्कः, आरुणम्, आर्कम्, ऐनम्, करः, तैक्ष्णकरम्, दिनेशभम्, दो: (ष्), पाणिः, बाहुः, भवसुः, भवसूः, भानवम्, भानुः, भानुभम्, भुजः, रविः, रावेयम्, शयः, सवितृदेवता, सवितृदेवा, सवितृदैवतम्, सवितृदैवत्यम्, सावित्रम, हस्तः, हस्ता, शेषपर्यायास्तु हस्तार्कपर्यायत: प्रकल्प्या:।

चित्रापर्याया:—चित्रः, चित्रम्, चित्रा, तक्षा (अन्), त्वष्टा (ष्टृ), त्वष्टृदेवता, त्वष्टृदेवा, त्वष्टृदैवतम्, त्वष्टृदैवत्यम्, त्वाष्ट्रम्, देवरथकारभम्, देवशिल्पिः, देवशिल्पी (इन्), देवसूत्रधारः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

निर्जरवर्द्धकिः, निर्जरवर्द्धकी (इन्), विश्वकर्मा, (अन्), विश्वकर्मभम्, विश्वकृत, (त्), सुरवर्द्धकिः, सुरवर्द्धकी (इन्), सुरशिल्पी (इन्) शेषपर्यायास्तु देवत्वष्टृशिल्पिपर्यायतः कल्पनीयाः।

स्वातिपर्यायाः—अनिलः, अनिली, आनिलेयम्, आशुगः, कः, निष्ठ्या, पवनः, पवना, **पावनम्, मरुत्** (द्), **महाबलः**, मारुतः, मारुतम्, वातः, वात्यम्, वायव्यम्, वायुः, वायुदेवता, **वायुदेवा**, वायुदैवतम्, वायुदैवत्यम्, समीरः, समीरणभम्, समीरणाख्यः, सामीरम्, स्वशनः, स्वातिः, स्वाती, शेषपर्यायास्तु वायुपर्यायत ऊहनीयाः।

विशाखापर्यायाः—इन्द्राग्निकम्, इन्द्राग्निदेवता, इन्द्राग्निदेवा, इन्द्राग्निदैवतम्, इन्द्राग्निदैवत्यम्, इन्द्राग्नी, ऐन्द्राग्निकम्, ऐन्द्राग्नेयम्, द्विनायकः, द्विपः, द्विदेवता, द्विदेवा, द्विदैवतम्, द्विदैवत्यम्, द्विसुरः, द्वीश, द्वीश्वरः द्व्यमरः, द्व्यर्यः, राधा, विशाखः, विशाखम्, विशाखा, शक्राग्नी, शतमखानलौ, शूर्पम् शेषपर्यायास्तु वह्नीन्द्रपर्यायत ऊहनीयाः।

अनुराधापर्यायाः—अनु (अ०), अनुराधः, अनुराधा, अनुराधाः, (पुं०ब०) अनुराधा, **मित्रः**, मित्रदेवता, **मित्रदेवा**, मित्रदैवतम् मित्रदैवत्यम्, मैत्रम्, मैत्री, मैत्र्यम्, शेषपर्यायास्तु मित्रपर्यायतः प्रकल्प्याः।

ज्येष्ठापर्यायाः—इन्द्रः, इन्द्रदेवता, इन्द्रदेवा, इन्द्रदैवतम्, इन्द्रदैवत्यम्, उग्रधन्वा (अन्), ऐन्द्रम्, ऐन्द्री, कुलिशतारा, कुलिशभृत्तारा, जैष्णवम्, ज्येष्ठघ्नी, ज्येष्ठा, देवपः, धन्वभृद्भम्, नगारिभम्, पौरन्दरम्, पौरुहूतम्, माहेन्द्रम्, शतमखः, शाक्रम्, शातमखम्, सुरस्वामी (इन्), स्वर्गाधीश्वरः, शेषपर्यायास्त्विन्द्रपर्यायत ऊह्याः।

मूलपर्यायाः—अक्रतुभुक् (ज्), असुरः, अस्रपः, आशरः, आशिरः, क्रव्यादः, जटा, दानवः, नक्तञ्चरम्, निर्ऋतिः, निशाचरम्, नैकषेयम्, नैर्ऋतम्, नैर्ऋत्यम्, मूलः मूलम्, मूलवर्हणी, यातुभम्, रक्षः (अस्) रक्षोदेवता, रक्षोदेवा, रक्षोदैवत्यम्, रक्षोभम्, राक्षसः, शिफा, शेषपर्यायास्तु रक्षः पर्यायतः परिकल्पनीयाः।

पूर्वाषाढापर्यायाः—अम्बुदेवता, अम्बुदेवा, अम्बुदैवतम्, अम्बुदैवत्यम्, अम्भोभम्, **अर्णोभम्**, अषाडा, अषाढा, आप्यम्, आशाडा, आशाढा, आषाडा, आषाढा, कीलालम्, **कैलालम्**, क्षीरम्, **क्षैरम्**, जलम् तोयम् निष्कम्, नीरम्, नैरम्, नारम्, पयः (अस्), पयोदकुसुमम्, पानीयम्, पूर्वाषाढः, **पूर्वाषाढा**, पूषा, वनम्, वानम् वारि, वाः (र्), वार्भम्, विशम्, विषम्, वैषम्, सलिलम्, सागरः, सलिलम्, शेषपर्यायास्तु, जलपर्यायतः प्रकल्प्याः।

उत्तराषाढापर्यायाः—अशाडा, अषाढा, आशाडा, आशाढा, आषाडा, आषाढा, उत्तराषाडा, उत्तराषाढा, उषा, विश्वम्, विश्वे (पु०ब०), विश्वेदेवा, विश्वेश्वरः, वैश्वम्, वैश्वदेवम्, वैश्वदेवा, वैश्वदैवतम्, वैश्वदैवत्यम्, वैश्वी, शेषपर्यायास्तु विश्वेदेवपर्यायत ऊहनीयाः।

अभिजित्पर्यायाः—अजः, अभिजित् (द्), अभिजिद्भम्, कः, विधिः, शेषपर्यायास्तु विधिपर्यायतः कल्पनीयाः।

श्रवणपर्यायाः—अः, अच्युतभम्, अजम्, अनुश्रुतिः, आज्यम्, कर्णः, कार्ष्ण्यम्, गदाग्रजज्योतिः (इष्), गोविन्दः, जिनः, जैनम्, दानववैरी, (इन्), बलेशोडुः, मुकुन्दः, मुरजित् (द्), मुरारिभम्, वासुदेवः, विष्णुः, विष्णुदैवतम्, विष्णुदैवत्यम्, वैकुण्ठः, वैष्णवम्, शब्दग्रहः, शौरिः, श्रवः, श्रवणः, श्रवणभम्, श्रवणा, श्रवः (अस्), श्रुतिः, श्रोणा, श्रोत्रम्,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीनाथः, श्रीपतिभम्, सनातनः, हरिः, हरिदेवः, शेषपर्यायास्तु विष्णुकर्णपर्यायत ऊहनीयाः।

धनिष्ठापर्यायाः—द्रविणम्, धनम्, धनिष्ठा, मन्दागा, वसु, वसुः, वसुदेवता, वसुदेवा, वसुदैवतम्, वसुदैवत्यम्, वासवम्, वित्तम्, श्रविष्ठा, स्वम्, स्वापतेयम्, शेषपर्यायास्तु धनपर्यायतः कल्पनीयाः।

शतभिषापर्यायाः—अपांपतिः, अप्पतिः, अम्बुपः, अम्भोऽर्यभम्, कार्यः, कीलालेशः, क्षीरेशः, जलेशः, तोयपः, पाथोनाथः, पाथोऽर्यः, पाशी (इन्), प्रचेताः (अस्), प्राचेताः (अस्), प्राचेतसम्, भिषक् (ज्), यादोऽर्यः, वनपः, वरुणः, वरुणदेवता, वरुणदेवा, वरुणदैवतम्, वरुणदैवत्यम्, वरुणभम्, वारीशः, वारुणम्, वारुणी, शतम्, शततारका, शततारा, शतभिषः, शतभिषम्, शतभिषक् (ज्), शतभिषा, संवरविभुभम्, सर्वतोमुखपः, शेषपर्यायास्तु वरुणजलपतिपर्यायतः कल्पनीयः।

पूर्वाभाद्रपदापर्यायाः—अंघ्रिः, अजः, अजचरणम्, अजपदम्, अजपत् (द्), अजपादः, अजपात् (द्), अजांघ्रिः, अजैकचरणम्, अजैकपादः, अजैकपात् (द्), अजैकपाददैवतम्, अजैकपाददैवत्यम्, अजैकांघ्रिः, आजम्, आजैकपदः आजैकपदम्, एकांघ्रिः, ओजपात् (द्), छागपात् (द्) छागैकपात् (द्), पूभा, पूर्वप्राष्ठपदम्, पूर्वप्रोष्ठपदर्क्षकम्, पूर्वाप्रोष्ठपदा, पूर्वाप्रोष्ठपादः, पूर्वप्राष्ठपादः, पूर्वाभाद्रपदा, पूर्वाभाद्रपात् (द्) पूर्वाभाद्रा, प्राग्भाद्रः, प्रोष्ठपदः, प्रोष्ठपत् (द्), प्रौष्ठपदा, प्रौष्ठपात् (द्), भद्रः, भद्रतारका, भद्रातारा, भद्रपदः, भद्रपदा, भद्रभम्, भद्रर्क्षम्, शेषपर्यायास्त्वजैकांघ्रिपर्यायत ऊहनीयाः।

उत्तराभाद्रपदापर्यायाः—अहिर्बुध्निः, अहिर्बुध्न्यः, अहिर्बुध्न्यदेवता, अहिर्बुध्न्यदेवा, अहिर्बुध्न्यदैवम्, अहिबुध्न्यदैवतम्, अहिर्बुध्न्यदैवत्यम्, आहिर्बुध्नम्, आहिर्बुध्न्यम्, उत्तरभद्रका, उत्तरभाद्रम्, उत्तरादिभाद्रपदाः, उत्तराप्रोष्ठपादः, उत्तराप्रोष्ठपात् (द्), उपान्त्यभम्, उभा, परभाद्रपदा, परभाद्रपात् (द्) उत्तराभाद्रपदा, उत्तराभाद्रपात (द्), बुध्निः, बुध्न्यम्, बुध्न्यभम्, शेषपर्याया-स्त्वहिर्बुध्न्यादि पर्यायतः प्रकल्प्याः।

रेवतीपर्यायाः—प्रन्तगतभम्, प्रान्तगतभम्, अन्तगतभम्, अन्त्यम्, अन्त्यभम्, आन्त्यम् नष्टदशनः, नष्टरदः, पूषदेवता, पूषदेवा, पूषदैवतम्, पूषदैवत्यम्, पूषभम्, पूषा (अन्), पौष्णम् पौष्णभम्, पौष्णी, रेवती, विरदः, स्तोमनष्टरदभम्, शेषपर्यायास्तु दन्तपूषादिपर्यायत ऊहनीयाः।

एकयोक्त्या त्रिपूर्वापर्यायाः—त्रिकपूर्वा, त्रिपूर्वा, पूर्वात्रयम् 'पूर्वाफाल्गुनी-पूर्वाषाढा-पूर्वाभाद्रपदाः'। इति।

तद्वत् त्र्युत्तरापर्यायाः—उत्तरात्रयम्, त्रिकोत्तराः, त्र्युत्तराः, 'उत्तराफाल्गुन्युत्तराषाढोत्तरा-भाद्रपदाः। इति।

तद्वदाषाढाद्वयपर्यायाः—आषाढाद्वयम् 'पूर्वाषाढोत्तराषढे' इति।

तद्वत् पूर्वोत्तरात्रयपर्यायाः—त्रियमली, त्रियुग्मतारा, त्रियुग्मी, पूर्वोत्तरात्रयम् पूर्वाफाल्गुन्युत्तरा-फाल्गुनी-पूर्वाषाढोत्तराषाढापूर्वाभाद्रोत्तराभाद्रपदाः इति।

तद्वद्भाद्राषाढाद्वयपर्यायाः—भाद्राषाढाद्वयम् 'पूर्वाभाद्रपदोत्तराभाद्रपदा पूर्वाषाढोत्तराषाढाः' इति।

तद्वत् फल्गुयुग्मापर्यायाः—फल्गुयुग्मापूर्वाफाल्गुन्युत्तराफाल्गुन्यौ' इति।

कद्वयपर्यायाः—कद्वयम् 'रोहिण्यभिजिती' इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कत्रयपर्यायः—कत्रयम्, 'रोहिण-स्वात्यभिजिन्ति।' इति।

अजयुग्मापर्यायाः—अजयुग्मा, भाद्रद्वयम्, भाद्रयुग्मम्, 'पूर्वाभाद्रोत्तराभाद्रपदे'। इति।

सवारध्रुवस्थिरभनामानि—(ध्रुवस्थिरभम्) रोहिणी, उत्तराफाल्गुनी, उत्तराषाढा, उत्तराभाद्रपदा, रविवारः। इति।

सवारचरचलभनामानि—(चरचलभम्) श्रवणः, धनिष्ठा, शतभिषा, पुनर्वसु, स्वातिः, सोमवारः। इति।

सवारोग्रक्रूरभनामानि—(उग्रक्रूरभम्) पूर्वाफाल्गुनी, पूर्वाषाढा, पूर्वाभाद्रपदा, भरणी, मघा, मङ्गलवारः। इति।

सवारमिश्रसाधारणभनामानि—(मिश्रसाधारणभम्)—कृत्तिका, विशाखा, बुधवारः।' इति।

सवारलघुक्षिप्रभनामानि—(लघुक्षिप्रभम्) अभिजित्, अश्विनी, तिष्यः, हस्तः, गुरुवारः। इति।

सवारमृदुमैत्रभनामानि (मृदुमैत्रम्)—*अनुराधा, चित्रा, मृगशीर्षम्, रेवती, शुक्रवारः।'* इति।

सवारतीक्ष्णदारुणभनामानि—(तीक्ष्णदारुणाम्) आर्द्रा, आश्लेषा, ज्येष्ठा, मूलम्, शनिवारः।' इति।

पञ्चकनक्षत्रनामानि—(१) धनिष्ठोत्तरार्द्धम्, (२) शतभिषा, (३) पूर्वाभाद्रपदा, (४) उत्तराभाद्रपदा, (५) रेवती, चैतानि पञ्चकनक्षत्राणि स्युः।

त्रिपुष्करयोगकरनक्षत्रादिनामानि—(१) त्रिपादनक्षत्राणि (कृ., पु., उ. फा., वि., उ. षा., पू. भा.), (२) भद्रातिथयः, (३) क्रूरवाराश्चैतानि त्रिपुष्करयोगकरनक्षत्रादीनि ज्ञेयानि।

द्विपुष्करयोगकरनक्षत्रादिनामानि—(१) द्विपादनक्षत्राणि (मृगशिरा, चित्रा, धनिष्ठा) (२) भद्रातिथयः, (३) क्रूरवाराश्चैतानि द्विपुष्करयोगकरनक्षत्रादीनि ज्ञेयानि।

तारानामानि—(१) जन्म (न्), (२) सम्पत् (द्), (३) विपत् (द्), (४) क्षेमः, (५) प्रत्यरिः, (६) साधकः, (७) वधः, (८) मैत्रः, (९) अतिमैत्रश्चैते नव ताराः स्युः।

वर्ज्यतारानामानि—(१) विपद्, (२) प्रत्यरिः, (३) वधश्चैतास्तिस्रस्ताराः शुभे वर्ज्याः। इहानुषङ्गतस्तारा बोध्याः।

इह प्रसङ्गाद् भवारजयोगनामानि—(१) आनन्दः, (२) कालदण्डः, (कालः), (३) धूम्रः, (४) प्रजापतिः (धाता), (५) सौम्यः, (६) ध्वांक्षः, (७) ध्वजः (केतुः), (८) श्रीवत्सः, (९) वज्रम्, (१०) मुद्गरः, (११) छत्रम्, (१२) मित्रम्, (१३) मानसम्, (१४) पद्मः, (१५) लुम्बः (१६) उत्पातः, (१७) मृत्युः, (१८) काणः, (१९) सिद्धिः, (२०) शुभ;, (२१) अमृतः, (२२) मुसलम्, (२३) गदः, (२४) मातङ्गः, (२५) रक्षः (अस्) (राक्षसः), (२६) चरः, (२७) सुस्थिरः (स्थिरः), (२८) प्रवर्द्धमानः (वर्द्धमानः), चेत्येतेऽष्टाविंशतिभवारजयोगाः स्युः। एषामानयनज्ञानं तु 'मुहूर्त्तचितामणौ'—'दास्रादर्के' इत्यस्मिन् श्लोके द्रष्टव्यम्।

कतिघटीवर्ज्ययोगनामानि—काणः, धूम्रः, ध्वांक्षः, पद्मः, मुद्गरः, मुसलः, लुम्बः, वज्रश्चेति।

सर्वत्याज्ययोगनामानि—उत्पातः, कालदण्डः, मृत्युः, रक्षश्चेति।

विष्कम्भादियोगनामानि—(१) विष्कम्भः, (२) प्रीतिः, (३) आयुष्मान् (मतुबन्तः), (४) सौभाग्यः, (५) शोभनः (६) अतिगण्डः, (७) सुकर्मा (अन्), (८) धृतिः, (९) शूलम्,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(१०) गण्ड:, (११) वृद्धि:, (१२) ध्रुव:, (१३) व्याघात:, (१४) हर्षण:, (१५) वज्रम्, (१६) सिद्धि:, (१७) व्यतिपात: (व्यतीपात:), (१८) वरीयान् (ईयस्), (१९) परिघ:, (२०) शिव:, (२१) सिद्ध:, (२२) साध्य:, (२३) शुभ:, (२४) शुक्ल:, (२५) ब्रह्मा (अन्), (२६) ऐन्द्र:, (२७) वैधृतिश्चेत्येते विष्कम्भादय: सप्तविंशतियोगा: स्यु:।

कतिघटीवर्ज्ययोगनामानि—विष्कम्भ:, अतिगण्ड:, शूलम्, गण्ड:, व्याघात:, वज्र :, परिघश्चेति।

सर्वत्याज्ययोगनामानि—व्यति (ती) पात:, वैधृतिश्चेति।

तदुक्तम् ग्रन्थान्तरे —

विरुद्धसञ्ज्ञा इह ये च योगास्तेषामनिष्ट: खलु पाद आद्य:।
सवैधृतिस्तु व्यतिपातनामा सर्वेऽप्यनिष्टा: परिघस्य चार्द्धम्॥
तिस्रस्तु योगे प्रथमे सवज्रे, व्याघातसंज्ञे नव, पञ्च शूले।
गण्डेऽतिगण्डे च षडेव नाड्य:, शुभेषु कार्येषु विवर्जनीया:॥ इति।

तिथ्यादीनां क्षयवृद्धिभेदौ—

तिथिक्षय:, तिथिवृद्धि:। नक्षत्रक्षय:, नक्षत्रवृद्धि:। योगक्षय:, योगवृद्धि:।

तिथ्यादीनां क्षय-वृद्धि-घटी प्रमाणं यथा—षड्घट्यस्तिथिक्षयप्रमाणम्, एवं पञ्चघट्यस्तिथिवृद्धिप्रमाणम्, तदुक्तं धर्म्मशास्त्रे—'बाणवृद्धी रसक्षय:। इति।

सांघ्रिवेदघट्यो नक्षत्रक्षय: ४/१५ एवं सदलषड्घट्यो नक्षत्रवृद्धि: ६/३०विज्ञेया। अष्टघट्यो योगक्षय:। तथा व्यंघ्रियम-घट्यौ योगवृद्धि १/४५/५५ प्रमाणं ज्ञेयम्।

तदुक्तं मकरन्द विवरणे

'सांघ्रिसिन्धुरससिन्धुरप्रमा तारकातिथियुजां क्षयप्रमा ।
नाडिकासु सदलाङ्गमार्गणा व्यंघ्रिलोचनमिता मताचिति: । इति।

ज्योतिर्विदाभरणेऽपि—

'वृद्धिक्षयौस्त: परमौ तिथौ सदा व्यर्द्धा रसा: सांघ्रिरसाश्च नाडिका:।
सनेमतर्का: सपदार्णवास्तु भेनिस्त्र्यंशदोषौ द्विरदा युतौ क्रमात्। इति।

करणपर्याया:—करणम्, कर्म्मवाटीखण्डम्, कर्मवाट्यर्द्धम्, कलाखण्डम्, कलादलम्, कलार्द्धम्, तिथिखण्डम्, तिथिदलम्, तिथ्यर्द्धम् चेति।

करणभेदौ—(१) चरकरणम् (२) स्थिरकरणम् चेति करणस्य द्वौ भेदौ स्याताम्।

तत्रादौ चरकरणनामानि—(१) बव:, (२) बालव:, (३) कौलव:, (४) तैतिल:, (५) गर:, (६) वणिज:, (७) विष्टि:, चैतानि सप्तचरकरणानि स्यु:।

तदीशभेदा:—(१) इन्द्र:, (२) ब्रह्मा अन्), (३) मित्र:, (४) अर्यमा (अन्), (५) भू:, (६) श्री:, (७) यमश्चैते चरकरणपतय: स्यु:।

स्थिरकरणनामानि—(१) शकुनि:, (२) चतुष्पद: (चतुष्पात), (३) नाग:, (४) किंस्तुघ्न:, चैतानि चत्वारि स्थिरकरणानि स्यु:।

विष्टिपर्याया:—ईशजा, भद्रा, भैमिका, भैमी, विट् (ष्), विष्टि:, शम्भुजा:, शम्भुभवा।' इति।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूड़ामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे पञ्चाङ्गसर्ग: प्रथम:॥१॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ कालसर्गः—२

सामान्यकालपर्यायाः—अनुवेलम्, अनेहा (स्), अपष्ठुः, अवसरः, आमतिः, कर्माहः, कालः, क्षणः, जहः, तिथः, दिष्टः, पीथः, पीयुः, मः, मतिः, वारः, वेला, समयः, सर्वमूषकः, इति।

इष्टवाचकशब्दाः—अभिमतः, अभीप्सितः, अभीष्टः, इष्टः, ईप्सितश्चेत्येते त्रिलिङ्गाः स्युः।

इष्टकालपर्यायाः—अभिमतकालः अभिमतसमयः, अभीप्सितकालः, अभीप्सितसमयः, अभीष्टकालः, अभीष्टदिष्टः, अभीष्टसमयः, अभीष्टानेहा (स्), इष्टकालः, इष्टदिष्टः, इष्टानेहा (स्) ईप्सितकालः, ईप्सितदिष्टः, ईप्सितसमयश्चैते पुँल्लिङ्गाः स्युः।

भेदाः—(१) विनिमे (मि) षः (सेकेण्ड), (२) निमे (मि) षः (मिनट), (३) काष्ठादिः, (४) कला, (५) क्षणः, (६) मुहूर्तः, (७) होरा (घण्टा) (८) अहोरात्रः (दिन रात), (९) पक्षः, (१०) मासः, (११) ऋतुः, (१२) अयनम्, (१३) गोलः, (१४) अब्दः (वर्षम्), (१५) युगम् (१६) मन्वन्तरम् (१७) कल्पः, (१८) कल्पान्तश्चैते कालस्याष्टादशभेदाः स्युः।

सूर्यसिद्धान्ते तु (१) मूर्तः (२) अमूर्तः (त्रुट्यादिः), एतौ द्वौ भेदावुक्तौ। उक्तं च—प्राणादिः कथितो मूर्तस्त्रुट्याद्योऽमूर्तसंज्ञकः। इति ९/९९।

विनिमेषपर्यायाः—विनिमिषः, विनिमेषः, (सेकेण्ड इति भाषा)।

निमेशपर्यायाः—निमिषः, निमेषः, लवद्वयम्, नेत्रपक्ष्मणोर्व्यापारात्मकः कालः, लध्वक्षरोच्चारणमात्रकालः, लवद्वयात्मकः कालो वा। (मिनट इति भाषा),

काष्ठापर्यायाः—काष्ठा, अष्टादशनिमेषात्मकः कालः।

लवपर्यायाः—काष्ठाद्वयम्, क्षणद्वयम्, लवः।

कलापर्यायाः—कला, त्रिंशत्काष्ठात्मकः कालः पञ्च दशलवात्मकः कालो वा।

लेशपर्यायाः—कलाद्वयम्, लेशः।

क्षणपर्यायाः—क्षणः, त्रिंशत्कलात्मकः कालः, पञ्चदशलेशात्मकः कालो वा।

त्रुटिपर्यायाः—त्रुटिः, त्रुटी, क्षणद्वयात्मकः कालो, लवद्वयात्मकः कालो वा। मतान्तरं तु निमेषद्वयम्।

विपलपर्यायाः—विपलम्, पलषष्टिभागैकभागः।

असपर्यायाः—असवः (पुं०ब०), प्राणाः (पुं०ब०) शरीरस्थपञ्चवायवः, दशगुर्वक्षरोच्चारणात्मकः कालः।

यथा—'दशगुर्व्वक्षरोच्चारकालः प्राणः षडात्मकैः। तैः पलं स्यात्तु तत्षष्ट्या

अहरसुपर्यायाः—अहः प्राणः, अहरसुः।

पलपर्यायाः—पलम्, विघटिका, विघटी, विदण्डः, विनाडिका, विनाडी क्वचित् 'चषा' इत्यपि दृश्यते। षट्प्राणात्मकः कालः।

घटीपर्यायाः—घटिका, घटी, दण्डः, धारिका, नाडिका, नाडी, नालिका, नाली, षष्टिदीर्घाक्षरोच्चारणात्मकः कालः, षष्टिपलात्मकः कालो वा।

यथा—दण्ड इत्यभिधीयते॥ इतिशब्दार्थचिन्तामणिः। ११५५/२

षड्भिः प्राणैर्विनाडी स्यात्तत्पषट्या नाडिका स्मृता। नाडीष्ट्या तु नाक्षत्रमहोरात्रं प्रकीर्तितम्॥'

इति सूर्यसिद्धान्तः १/११,१२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मुहूर्त्तपर्यायाः—घटीद्वयम्, दण्डद्वयम्, नाडीद्वयाम्, मुहूर्त्तः, द्वादशक्षणात्मकः कालः।

होरापर्यायाः—वेला, होरा, सार्द्धधटीद्वयात्मकः कालः षष्टिनिमेषात्मकः कालो वा (घण्टा इति भाषा)।

दिनपर्यायायाः—अंशम्, अंशकः, अंशकम्, अहः (अन्), कोकहितः, घस्रः, घ्रंसः, दिनम्, दिवम्, दिवसम्, दिवसः, दिवा (अ.) द्यु, द्यौः, पद्मबन्धुः, भास्वरः, याममालः, रविध्वजः, वारः, वासरः, वास्रः, व्युष्टम्, पञ्चदशमुहूर्तात्मकः कालः।

दिनभेदाः—(१) चान्द्रदिनम्, (२) नाक्षत्रदिनम्, (३) सौरदिनम्, (४) सावनदिनम्, चैते चत्वारो दिनभेदाः स्युः।

चान्द्रदिनपर्यायाः—ऐन्दवदिनम्, चान्द्रदिनम्, सौम्यदिनम्, एकतिथ्यात्मकः कालः।

नाक्षत्रदिनपर्यायाः—आर्क्षदिनम्, औडवदिनम्, नाक्षत्रदिनम्, षष्टिनाड्यात्मकः कालः।

सौरदिनपर्यायाः—आर्कदिनम्, ऐनदिनम्, सौरदिनम्। यथा—

'सावनम्। दण्डाः षष्टिरहः स्वरवगुणांशाढ्यास्तदैनं भवेदिति ग्रन्थान्तरे।

सावनदिनपर्यायाः—कुदिनम्, मेदिनीदिनम्, सावनम्, सूर्यद्वयान्तर्गतः कालः।

यथा—उदयादुदयं भानोर्भूमिसावनवासराः। इति सूर्यसिद्धान्ते।

प्रभातपर्यायाः—अहर्मुखम्, उषः (अस्) (न०), उषा, कल्पम्, काल्यम्, गोसर्गः, दिनादिः, निशात्ययः, पूर्वाह्णः, पूर्वेद्युः, प्रगे (अ०), प्रत्युषः (अस्) (न०), प्रत्यूषम् (न०), प्रत्यूषः (पु०), प्रभातम्, प्रविसरः, प्रातः (र्) (अ०), प्राह्णः, वासरास्यम्, विभातम्, विहानः, व्युष्टम्, सांयात्रिकम्, चैते दिनस्य प्रथमयामपर्यायाः स्युः।

सङ्गतपर्यायाः—सङ्गतः, सङ्गवः, चैतौ दिनस्य द्वितीययामपर्यायौ स्याताम्।

मध्याह्नपर्यायाः—दिनखण्डम्, दिनदलम्, दिनशकलम्, दिनार्द्धम्, दिवामध्यम्, मध्यन्दिनम्, मध्याह्नः, वासरमध्यम्, चैते दिनस्य तृतीययाम पर्यायाः स्युः।

कुतपपर्यायाः—कुतपः, कुतुपः, दिवाष्टममुहूर्त्तः, दिवाष्टमांशः, श्राद्धकालः।

पुण्याहपर्यायाः—पुण्याहम् (अह्नि पुण्योऽशः)।

दिनान्तपर्यायाः—अपराह्णः, उच्छूरः, उत्सूरः, दिनान्तम्, दिनात्ययः, दिनावसानम्, दिवावसानम्, विकालः, विकालकः, सवलिः, सायः, सायम् (अ०), सायाह्नश्चैते दिनस्य चतुर्थयामपर्यायाः स्युः।

सन्ध्यापर्यायाः—पितृसूः, पितृप्रसूः, रुमा, सन्धा, सन्ध्या।

सन्धिपर्यायाः—सन्धा, सन्धिः।

त्रिसन्ध्यपर्यायाः—उपवैणवम्, त्रिसन्ध्यम्, त्रिसन्ध्यकम्, वैणवम्।

त्रिसन्ध्यभेदाः—(१) प्राह्णः (२) मध्याह्नः (३) अपराह्णः (पराह्णः) चैते त्रिसन्ध्य भेदाः स्युः।

दिवामुहूर्त्त नामानि—(१) महादेवः, (२) सर्पः, (३) मित्रः, (४) पितरः (पुं. ब.), (५) वसुः, (६) जलम् (७) विश्वेदेवाः (प. ब.), (८) अभिजित् (द्) (न०) (९) ब्रह्मा (अन्), (१०) इन्द्रः, (११) इन्द्राग्नी, (पुं. द्वि.) (१२) राक्षसः, (१३) वरुणः, (१४) अर्यमा (अन्), (१५) भगः, चैते दिवापञ्चदश मुहूर्त्ताः स्युः।

रात्रिपर्यायाः—इन्दुकान्ता, उमा, उशाः (स्), उषा, कलापिनी, ? काली ? क्षणिनी, क्षपा,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्षमा, क्षाणिनी, क्षाणी, क्षिपा? धारिः, घोरा, चक्रभेदिनी, चन्द्रस्त्री, तमस्विनी, तमा, तमिः, तमिस्त्रा, तमी, तामसी, तारकिणी,? तारा, तुङ्गा, तुङ्गी, त्रियामा, दोषा, नक्तम् (अ०), नक्तमुखा, नक्ता, निट् (श्), निशा, निशीथिनी, निशीथ्या, निषद्वरी, पूतार्चिः (स्), पैशाची, भूता, भौती, यामवती, यामिनी, याम्या, रक्षोजननी, रजनिः, रजनी, राक्षसी, रात्रिः, रात्री, वसतिः, वसती, वासतेयी, वासरकन्यका, वासुरा, वासुरोषा, विभावरी, शताक्षी, शय्या? शर्वरी, शशिशरीरेश्वरी, शार्वरी, श्यामा, हतार्चिः (स्), हिमा।' इति।

दर्शरात्रिपर्यायाः—तमसी, तामसी। यदि सा अतितमो युक्ता तमिस्रा इति।

पूर्णिमारात्रिपर्यायाः—यदि सा चन्द्रिकया युक्ता ज्योतिष्मती ज्यौत्स्नी' इति च।

रात्रिमुहूर्त्तनामानि—(१) शिवः, (२) अजचरणः, (३) अहिर्बुध्न्यः (४) पूषा (अन्), (५) अश्विनौ (पुं. द्वि.) (६) यमः, (७) अग्निः, (८) ब्रह्मा (अन्), (९) चन्द्रमाः (अस्), (१०) अदितिः, (११) बृहस्पतिः, (१२) विष्णुः, (१३) सूर्यः, (१४) त्वष्टा (ष्टृ), (१५) वायुः, चैते पञ्चदशरात्रिमुहुर्त्ताः स्युः।

प्रदोषपर्यायाः—दिनात्ययः, निण्मुखम्, निशावदनम्, निशास्यम्, प्रदोषः, मैथिलः, यामिनीमुखम्, रजनीमुखम् चैते रात्रेः प्रथमयामपर्यायाः।

साम्बाधिकपर्यायाः—साम्बाधिकः, इत्ययं प्रदोषतः परं रात्रेर्द्वितीययामपर्यायः।

अर्द्धरात्रपर्यायाः—अर्द्धरात्रः, अर्द्धरात्रकः, अवसरालयः, निःसम्पातः, निशाशकलम्, निशीथः, मध्यरात्रः, महानिशा, महानिट् (श्), महारात्रः सर्वावसरश्चैते रात्रेस्तृतीययामपर्यायाः।

अपररात्रपर्यायाः—अपररात्रः, अपररात्रकः, उच्चन्द्रः, पश्चिमरात्रः, ब्राह्मश्चैते रात्रेश्चतुर्थयाम-पर्यायाः।

रात्रिसमूहपर्यायाः—गणरात्रः, निशागणः। इति।

पक्षिणीपर्यायाः—'पक्षिणी' पूर्वापरदिनाभ्यां युक्तरात्रिपर्यायोऽयम् इति।

गर्भकपर्यायाः—गर्भकम्, रजनीद्वन्द्वम्, रात्रिद्वयम्।

कुक्कुरमादकपर्यायाः—श्वनिशम्, श्वनिशा।

अहोरात्रपर्यायाः—अहर्निट् (श्), अहोरात्रः, दिवानिट् (श्), दिवारात्रम्, द्युनिट् (श्), द्युरात्रम्, मुहूर्त्तत्रिंशात्मकः कालः।

दैनंदिनपर्यायाः—दैनंदिनम्, दिनेदिने भव इत्यर्थः।

यामपर्यायाः—घटीमालः, नाडीमालः, प्रहरः, यमः, यातुकः, यामः, दिनस्य रात्रेश्च तुर्यांशात्मकः कालः।

अर्द्धप्रहरपर्यायाः—अर्द्धप्रहरः, अर्द्धयमः, अर्द्धयातुकः, अर्द्धयामः, दिनस्य रात्रेश्चाष्टमांशा-त्मकः कालः।

पक्षपर्यायाः—अर्द्धमासः, दलः, दलमासः, नेममासः, पक्षः पञ्चदशाहोरात्रः, मासखण्डः, मासार्द्धकः, शकलमासः, पञ्चदशदिवारात्रात्मकः कालः।

पक्षभेदौ—(१) शुक्लः, (२) कृष्णश्चैतौ द्वौ पक्षौ स्याताम्।

शुक्लपक्षपर्यायाः—अच्छपक्षः, अब्जदीप्तिः, आपूर्यमाणपक्षः, चन्द्रविवर्द्धपक्षः, दिवाह्वयः, धवलपक्षः, पूर्वपक्षः, प्राक्पक्षः, बहुलेतरपक्षः, वलक्षपक्षः शुक्लपक्षः, सितपक्षः।

शुक्लवर्णपर्यायाः—अच्छः, अमलः, अर्जुनः, अवदातः, अवलक्षः, उज्ज्वलः, कृष्णेतरः, गौरः, धवलः पाण्डरः, पाण्डुः, पाण्डुरः, पुण्ट्रकः, वदातः, वलक्षः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बिशदः, शुक्रः, शुक्लः, शुचिः, शुभ्रः, शुभ्रम् (अ०), श्येतः, श्वेतः, सितः, हरिणः।

कृष्णपक्षपर्यायाः—अपरपक्षः, असितपक्षः, कृष्णपक्षः, क्षयपक्षः, तमिस्रपक्षः, निशाह्वयः, बहुलपक्षः, शुक्लेतरपक्षः शामलपक्षः, सितान्यपक्षः, सितेतरपक्षः।

कृष्णवर्णप०-अशुभः, असितः, कालः, कृष्णः, नीलः, मेचकः, रामः, शितिः, श्यामः, श्यामलः।

मासप०—अहर्गणः, दिनमालः, पक्षौ, माः (स्), मासः, वर्षकोशः, वर्षाङ्गः, वर्षांशः, वर्षांशकः, श्रामः।

मासान्तप०—दिनमालान्तः, मासान्तः, मासावसानम्।

मासभेदाः—(१) चैत्रः, (२) वैशाखः, (३) ज्येष्ठः, (४) आषाढः, (५) श्रावणः, (६) भाद्रपदः, (७) आश्विनः, (८) कार्तिकः, (९) मार्गशीर्षः, (१०) पौषः, (११) माघः, (१२) फाल्गुनश्चेत्येते द्वादशमासाः स्युः।

चैत्रप०—कामसखः, कामसखा, चैत्रः, चैत्रिकः, फाल्गुनानुजः, मधुः, मन्मथसखः, मोहनिकः, मौहनिकः, वसन्तमासः, सुरभिमासः।

वैशाखप०—उच्छरः, उच्छुनः, उत्सरः, उत्सूरः, चैत्रानुजः, ज्येष्ठपूर्वजः, माधवः, राधः, वैशाखः।

ज्येष्ठप०—आषाढपूर्वजः, ईजानः, खरकोमलः, ज्येष्ठः, ज्येष्ठामूलीयः, ज्यैष्ठः, वैशाखानुजः, शुक्रः।

आषाढप०—अशाडः, अशाढः, आशाढः, आषाडः, आषाढः, ज्येष्ठानुजः, शुचिः, श्रावणपूर्वजः।

श्रावणप०—आषाढानुजः, नभः (अस्) (न.), 'सकारान्ता मासाः क्लीबेऽपि, इति 'वैजयन्ती')। नभाः (अस्) (पु.) नभसः, भाद्रपदपूर्वजः, श्रावणः, श्रावणिकः।

भाद्रपदपर्यायाः—आश्विनपूर्वजः, नभस्यः, नभस्यकः, प्रौष्ठः, प्रौष्ठपदः भाद्रः, भाद्रपदः, श्रावणानुजः।

आश्विनप०—अश्वयुक् (ज्), अश्वियुक् (ज्), आश्वयुजः, आश्विनः, इषः, कार्तिकपूर्वजः, भाद्रपदानुजः, भाद्रपदावरजः।

कार्तिकप०—आश्विनानुजः, आश्विनावरजः, ऊर्जः।

मार्गशीर्षपर्यायाः—अग्रहायणः, आग्रहायणिकः, कार्तिकानुजः, कार्तिकावरजः, पौषपूर्वजः, मार्गः, मार्गशिरः, मार्गशीर्षः, वत्सरादिः, वर्षमुखः, वर्षाद्यः, सहः (अस्) (न०), सहाः (अस्) (पु०), हैमनः। कार्तिकः, कार्तिकिकः, कौमुदः, बाहुलः, मार्गशीर्षपूर्वजः, शैलः, सैरः, सैरी (इन्)।

पौषप०—तिष्यः, तैषः, पुष्यः, पौषः, माघपूर्वजः, मार्गशीर्षानुजः, मार्गशीर्षावरजः, सहस्यः, सिद्धः, सैद्धः।

माघप०—तपः (अस्) (न०), तपाः (अस्) (पु०), तपसः, पौषानुजः पौषावरजः, फाल्गुनपूर्वजः, माघः, शातरः, शानकः।

फाल्गुनप०—चैत्रपूर्वः, तपस्यः, फल्गुनः, फल्गुनाडः, फल्गुनालः, फाल्गुनिकः, माघानुजः, माघावरजः, वत्सरान्तकः।

अधिमासप०-अधिकमासः, अधिमासः, असंक्रान्तिमासः, मलमासः, मलिनमासः, मलिम्लुचः।

अधिमासभेदौ—(१) संसर्पसञ्ज्ञकः, (२) अंहस्पतिसञ्ज्ञकश्चेत्येतावधिमासस्य द्वौ भेदौ स्याताम्।

अत्रविशेषः—यस्मिन्नब्दे क्षयमासो भवेत्तत्र द्वावधिमासौ स्याताम्। क्षयमासाद्योऽधिमासः पूर्वः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स संसर्पसञ्ज्ञकः सर्वशुभकर्मार्हः, अर्थात्तस्मिन् सर्वशुभकर्म कर्त्तव्यम्। क्षयमासादुत्तरो भाव्यधिमासस्तु अहंस्पतिसंञ्ज्ञकः, तस्मिन् सर्वशुभकर्म न कर्त्तव्यम्।

क्षयमासपर्यायाः—ऊनमासः, क्षयमासः, द्विसंक्रान्तिमासः, न्यूनमासः।

संक्रान्तिपर्यायाः—संक्रमः, (पु०) संक्रमणम् (न०), संक्रान्तिः (स्त्री०)।

संक्रान्तिभेदाः—(१) विषुवती (मेष-तुला) संक्रान्ती, (२) अयन (कर्क-मकर) संक्रान्ती, (३) षडशीत्यानन (मिथुन-कन्या-धनु-मीन) संक्रान्तयः, (४) विष्णुपदाह्वयाः (वृष-सिंह-वृश्चिक-कुम्भ) संक्रान्तयश्चैते संक्रान्तीनां चत्वारो भेदाः स्युः। तथा चोक्तं रामेण—षडशीत्याननं चापनयुककन्याझषे भवेत्। तुलाजौ विषुवं विष्णुपदं सिंहालिगोघटे। इति।

विषुवत्पर्यायाः—विषुणः, विषुवम्, विषुवान् (मतु०), विषुवत् (त्), विषुवती।

सम्पातपर्यायाः—सम्पातः (पु०) मिलनस्थानम्; सङ्गमःद्वयोः विषुवत्योः अयनयोः संक्रान्त्योर्वा मिलनस्थानं सम्पातो ज्ञेयः।

ऋतुपर्यायाः—ऋतुः, कालः, बीजम्, सतेरकम्, समयः, मासद्वयात्मकः कालः।

ऋतुभेदाः—(१) शिशिरः, (२) वसन्तः, (३) ग्रीष्मः, (४) प्रावृड् (ष्) (स्त्री०), वर्षा (स्त्री०), (५) शरत् (द्), (स्त्री०), (६) हेमन्तश्चैते षडृतवः, स्युः।

शिशिरपर्यायाः—कम्पनः, कोटनः, कोडनः, तपः (अस्), तुहिनर्त्तुः, शिशिरः, शीतः, शैखः? शैशिरः, शैषः, सैषः, हिमकूटः।

वसन्तपर्यायाः—इध्मः, इष्यः, ऋतुराजः, कान्तः, कामसखः, कुसुमाकरः, पिकबान्धवः, पिकानन्दः, पुष्पकालः, पुष्यमासः, पुष्पसमयः, पुष्पसारणः, बलाङ्कः, बलाङ्ककः, बलाङ्गः,, वसन्तः, सुरभिः।

ग्रीष्मपर्यायाः—आखोरः, उष्णः, उष्णकः, उष्णकालः, उष्णागमः, उष्णोपगमः, ऊष्मकः, ऊष्मा (अन्), उष्मागमः, ऊष्मायणः, ग्रीष्मः, घर्मः, तपः, तपर्त्तु, तपसमयः, तापनः, दिनाघः, पद्मः, शुचिः।

वर्षर्तुपर्यायाः—अब्दकालः, कालोक्षी (इन्), क्षरी (इन्), घनागमः, जलधरमालाकालः, जलार्णवः, तपात्ययः, प्रावृट् (ष्), प्रावृषा, मेघकालः, मेघकालागमः, वरिषाः (स्त्री०ब०), वर्षर्तुः, वर्षा, वर्षाकालः, वर्षाः (स्त्री०ब०), वार्षी।

शरदृतुपर्यायाः—कालप्रभातः, घनान्तः, घनात्ययः, प्रावृडत्ययः, मेघान्तः, वर्षावसानम्, शरत् (द्), शरदा।

हेमन्तर्त्तुपर्यायाः—ऊष्मसहः, प्रशलः (प्रसवः), प्रालेयः, रौद्रः, लोध्रः, शरदन्तः, शरदत्ययः, हिमागमः, हेमन्तः, हैमनः, हैमन्तः।

गोलपर्यायाः—गोलः। सायनार्कस्य मेषादिषड्राशिभ्रमणात्मकः कालः, तुलादिषड्राशि-भ्रमणात्मकः कालश्चेति।

गोलभेदौ—(१) उत्तरगोलः, (२) दक्षिणगोलश्चैतौ गोलस्य द्वौ भेदौ स्याताम्। उक्तं च—गोलौ स्तः सौम्ययाम्यौ क्रियधटरसभे खेचरे' इति ग्र. ला.।

उत्तरगोलप०—उत्तरगोलः, उदग्गोलः, दक्षिणेतरगोलः, याम्यान्यगोलः, सौम्यगोलः।

दक्षिणगोलपर्यायाः—अनुदग्गोलः, उत्तरेतरगोलः, उदगन्यगोलः, दक्षिणगोलः, याम्यगोलः, सौम्येतरगोलः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अयनपर्याया:—अयनम् पथ:, मार्ग:, वर्त्म (अन्), सायनार्कस्य मकरादिषड्राशिभ्रमणात्मक: काल:, कर्कादिषड्राशिभ्रमणात्मक: कालश्चेति।

अयनभेदौ—(१) उत्तरायणम्, (२) दक्षिणायनम् चैतावयनस्य द्वौ भेदौ स्याताम्। उक्तं च—
'अथायने ते नक्रात्कीटाच्च षड्भे' इति ग्र. ला.।

उत्तरायणपर्याया:—आग्नेयम्, उत्तरवर्त्म (अन्), उत्तरायणम्, उदगयनम्, सौम्यायनम्।

अत्रोदाहरणानि—'उत्तरपथावलम्बी (इन्), 'उत्तरमार्गगामी' (इन्,) उत्तरवर्त्मचारी (इन्) रविरितिशेष:।

दक्षिणायनप०—अनुदगयनम्, अपागयनम्, अवागयनम्, दक्षिणवर्त्म (अन्), दक्षिणायनम्, याम्यायनम्, विसर्ग:।

अत्रोदाहरणानि—'दक्षिणपथावलम्बी' (इन्), दक्षिणमार्गगामी (इन्), दक्षिणवर्त्मचारी' (इन्), रविरितिशेष:।

संवत्सरपर्याया:—अब्द:, अहर्जर:, आग्नेय:, उर्वट:, ऋतुवृत्ति:, कालग्रन्थि:, परवाणि:, मासमान:, मासमाल:, युगांश:, युगांशक:, वत्स:, वत्सर:, वरिषम्, वर्ष: (पुं०, न०), वायव्य:, शरत् (द्) (स्त्री०) शारद, श्राम:, सम्पत् (अ०), सम्वत् (अ०) सम्व्वत्सर:, (स्त्री), समा: (स्त्री०ब०), सर्वर्तु:, हायन: (पुं०न०)।

शलिवाहनीयशकवर्षपर्याया:—शक:, शाक:, शाकेन्द्रकाल:, शालिवाहनीयशक:, शालिवाहनीयशकाब्द:।

कलौ संव्वत्सरारम्भकर्त्तृ नृपनामानि—(१) युधिष्ठिर:, अस्य ३०४४ वर्षप्रमाणम् (२) विक्रम:, अस्य १३५ वर्षप्रमाणम्, (३) शालिवाहन:, अस्य १८०००वर्षप्रमाणम्। (४) विजयाभिनन्दन:, अस्य १००००वर्षप्रमाणम्। (५) नागार्जुन:, अस्य ४०००००वर्षप्रमाणम्। (६) कल्कि: अस्य ८२१ वर्षप्रमाणम्। कलावेते षट् सँव्वत्सरारम्भकारका नृपा: स्यु:।

वर्षभेदा:—(१) सावनवर्ष:, (२) सौरवर्ष:, (३) चान्द्रवर्ष:, (४) आर्क्षवर्ष:, (५) गौरववर्षश्चैते वर्षस्य पञ्च भेदा: स्यु:।

सावनवर्षपर्याया:—सावनवर्ष: सावनाब्द:, सावनवत्सर:, षष्ट्युत्तरशतत्रयदिनात्मक: काल:।

सौरवर्षपर्याया:—आर्कवर्ष:, ऐनवर्ष:, सौरवर्ष:, हैलेयवर्ष:। पञ्चषष्ट्युत्तरशतत्रयदिनात्मक: काल:।

चान्द्रवर्षपर्याया:—आब्जवर्ष:, ऐन्दववर्ष:, चान्द्रवर्ष:, वैधववर्ष:, चतु: पञ्चाशदुत्तरशतत्रय-दिनात्मक: काल:।

आर्क्षवर्षपर्याया:—आर्क्षवर्ष:, औडववर्ष:, धैष्ण्यवर्ष:, नाक्ष त्रवर्ष:। चतुर्विंशत्युत्तरशतत्रय-दिनात्मक: काल:।

गौरववर्षपर्याया:—गौरववर्ष:, जैववर्ष:, बार्हस्पत्यवर्ष:, एकषष्ट्युत्तरशतत्रयदिनात्मक: काल:।

प्रभवादिसंव्वत्सरभेदा:—(१) प्रभव:, (२) विभव:, (३) शुक्ल:, (४) प्रमोद:, (५) प्रजापति:, (६) अङ्गिरा: (अस्), (७) श्रीमुख:, (८) भाव:, (९) युवा (अन्), (१०) धाता (तृ), (११) ईश्वर: (१२) बहुधान्य:, (१३) प्रमाथी (इन्), (१४) विक्रम:, (१५) वृष:, (१६) चित्रभानु:, (१७) सुभानु:, (१८) तारण:, (१९) पार्थिव:, (२०) व्यय:, (२१) सर्वजित् (द्), (२२) सर्वधारी (इन्), (२३) विरोधी (इन्), (२४) विकृति:, (२५) खर:,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(२६) नन्दनः, (२७) विजयः, (२८) जयः, (२९) मन्मथः, (३०) दुर्मुखः, (३१) हेमलम्बः (म्बी), (३२) विलम्बः (म्बी), (३३) विकारी (इन्), (३४) शार्वरी (इन्), (३५) प्लवः, (३६) शुभकृत् (द्), (३७) शोभनः, (३८) क्रोधी (इन्), (३९) विश्वावसुः, (४०) पराभवः, (४१) प्लवङ्गः, (४२) कीलकः, (४३) सौम्यः, (४४) साधारणः, (४५) विरोधकृत् (द्), (४६) परिधावी (इन्), (४७) प्रमादी (इन्), (४८) आनन्दः, (४९) राक्षसः (५०) अनलः, (५१) पिङ्गलः, (५२) कालयुक्तः, (५३) सिद्धार्थी (इन्), (५४) रौद्रः, (५५) दुर्मतिः, (५६) दुन्दुभिः, (५७) रुधिरोद्गारी (इन्), (५८) रक्ताक्षी (इन्), (५९) क्रोधनः, (६०) क्षय—श्चैते प्रभवादयः षष्टिसम्वत्सराः स्युः।

पञ्चवर्षीययुगभेदाः—(१) सँवत्सरः, (२) परिवत्सरः, (३) इडावत्सरः, (४) अनुवत्सरः, (५) उद्वत्सरश्चैते पञ्चवर्षीययुगभेदाः स्युः।

द्वादशयुगस्वामिनामानि—(१) विष्णुः, (२) जीवः, (३) शक्रः, (४) अग्निः, (५) त्वष्टा (ष्टृ), (६) अहिर्बुध्न्यः, (७) पितरः (तृ), (८) विश्वेदेवाः, (९) सोमः, (१०) इन्द्राग्नी, (११) नासत्यौ, (१२) भगश्चैते द्वादशयुगस्वामिनः स्युः।

पैत्रपर्यायः—पैत्रः (पुं०), मानुषेण मासेनैकः पितृणामहोरात्रात्मकः कालः।

दैवतप०—दैवतः (पुं०), मानुषेण वर्षेणैको देवानामहोरात्रात्मकः कालः।

दिव्यवर्षप०—दिव्यवर्षम् (न०),देवतानां षष्ट्यधिकशतत्रयाहोरात्रात्मकः कालः।

दिव्ययुगपर्यायः—दिव्ययुगम् (न०) दिव्यैर्द्वादशसहस्रवर्षैर्मानुषचतुर्युगं स्यात्।

दैवयुगप०—दैवयुगम् (न०) मानुषाणां कृतादियुगचतुष्टयात्मकः कालः।

युगभेदाः—(१) सत्यम्, (२) त्रेता, (३) द्वापरः, (४) कलिश्चैते युगस्य चत्वारो भेदाः स्युः।

सत्यपर्यायाः—कृतम्, सत्यम्, सत्ययुगम्, सौम्यम् चैतानि क्लीबलिङ्गानि स्युः।

त्रेताप०—अग्नायी, त्रेता, विसर्जिका चैताः स्त्रीलिङ्गाः स्युः।

द्वापरप०—आग्नेयः, द्वापरः, यज्ञियश्चैते पुँल्लिङ्गाः स्युः।

कलिप०—कर्मयुगम् (न०), कलिः (पु०), कलियुगम् (न०), झर्झरकः, पुष्यः (उभौ पुंसि)।

कल्पप०—कल्पौ (पुं०द्वि०), ये द्वे दैवे युगसहस्रे तौ नृणां कल्पौ स्थितिप्रलयकालावित्यर्थः।

ब्राह्मप०—ब्राह्मः, (पुं०) दैवे द्वे युगसहस्रेण एको ब्रह्मणोऽहोरात्रात्मकः कालः।

मन्वन्तरप०—मन्वन्तरम् (न०), दिव्यानां युगानां या एकसप्ततिरेकाधिका सप्ततिः तन्मन्वन्तरम्।

तदुक्तममरेण—

मन्वन्तरं तु दिव्यानां युगानामेकसप्ततिः।' इति अ० ४।२२

मयेनापि—

'युगानां सप्ततिः सैका मन्वन्तरमिहोच्यते।' इति सू०सि०१/१८

मनुभेदाः—(१) स्वायम्भुवः, (२) स्वारोचिषः, (३) उत्तमः (औत्तमिः), (४) तामसः (तामसिः), (५) रैवतः, (६) चाक्षुषः, (७) वैवस्वतः, (८) सावर्णिः, (९) दक्षसावर्णिः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(१०) ब्रह्मसावर्णिः, (११) धर्मसावर्णिः, (१२) रुद्रसावर्णिः, (१३) रौच्यः (देवसावर्णिः), (१४) भौत्यः (इन्द्रसावर्णिः) इत्येते चतुर्दश मनवः स्युः।

प्रलयपर्यायाः—कल्पः, कल्पान्तः (कल्पसंहारः), क्षयः, जगत्क्षयः, जिहानकः, दैनन्दिनः, परान्तः, परिवर्तः, परीवर्तः, भूतप्लवः, महाप्रलयः, महासुप्तिः, युगान्तः (युगसंहारः), लोकशेषः, संवर्तः, संहारः, समसुप्तिः, सर्वनाशनः।

प्रतिसर्गप०—प्रतिसञ्चारः, प्रतिसर्गः, प्रलयः, संहारः।

कालान्यभेदाः—(१) पूर्वाह्णः, (२) मध्याह्नः, (३) सायाह्नः, (४) पूर्वरात्रः, (५) मध्यरात्रः, (६) अन्त्यरात्रः। (एते कालस्य षड्भेदाः स्युः।

कालान्यप्रभेदाः—(१) भूतम्, (२) वर्त्तमानम्, (३) भविष्यत्, इत्येते कालस्य त्रयः प्रभेदाः स्युः।

भूतकालपर्यायाः—अतीतकालः, गतकालः, भूतकालः, यातकालः, वृत्तकालः, व्यतीतकालः।

वर्तमानकालपर्यायाः—अतीतानागतभिन्नकालः, अद्यतनम्, अधुनातनम्, इदानीन्तनम्, वर्त्तमानः, वर्त्तमानकालः। (आरब्धात्परिसमाप्तिर्वर्तमानः कालः।)

भविष्यत्कालप०—अनागतम्, उदर्कः, भविष्यम्, भविष्यत्, भावी (इन्), श्वस्तनम्।

सद्यः फलपर्यायाः—सांदृष्टिकम्, सांसृष्टिकम्, यत्सद्यः फलं तत्।

वर्त्तमानकालफलपर्यायाः—तत्कालः, तदात्वम्, तात्कालिकम्, वर्तमानकालफलम्।

आगामिकालफलपर्यायाः—आगामिकालफलम्, आयतिः (शुभोत्तरः कालः), उदर्कः (उत्तरं भाविफलं सः), एष्यत्कालीनफलम्, भाविकर्मफलम्, भाविफलम्।

उषःकालपर्यायाः—अहर्मुखम्, उषः (अस्) (न०), प्रत्यूषः (पुं०) शेषपर्यायास्तु प्रभाते द्रष्टव्याः।

अस्य निर्णयो यथा—'पञ्चपञ्च उषःकालः' इति देवीभागवतम्। पञ्चपञ्चाशद्धटिकोत्तरमुषः कालः। अथवा-होराद्वयात्मकरात्रिशेषकालः।

ब्राह्ममुहूर्त्तपर्यायाः—ब्राह्ममुहूर्तः, स यथा—अरुणोदयकालस्य प्रथमदण्डद्वयात्मकः कालः।

मदनपारिजाते तु—'शेषार्द्धप्रहरो ब्राह्मो मुहूर्त्तः। इति।

तत्रापि—'सूर्योदयात्प्रागर्द्धप्रहरे यौ द्वौ मुहूर्त्तौ। तत्राद्यो ब्राह्मः, द्वितीयो रौद्रः।

यल्लक्ष्यम्—'ब्राह्मे मुहूर्ते उत्तिष्ठेत् ' इति वाग्भटः। 'ब्राह्मे मुहूर्ते किल तस्य देवी' इति रघुः ५/३६

अरुणोदयकालपर्यायाः—अरुणोदयकालः, ब्राह्ममुहूर्तः। सूर्योदयात्पूर्वं मुहूर्त्तद्वयात्मकः कालः।

स यथा—'रजनीशेषयामस्य शेषार्द्धमरुणोदयः।' इति।

अपि च—'चतस्रो घटिकाः प्रातरुणोदय उच्यते' इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

देवीभागवते तु—'सप्तपञ्चारुणोदयः' इति। इह सप्तपञ्चाशद् घटिकोत्तरमरुणोदयः, अथवा—सद्वादशनिमेष-होरात्मकरात्रिशेषकाल इत्यर्थः।

गोधूलिकालपर्यायाः—गोधूलिः (पुं०) गोधूलिकालः (पुं०), गोधूली (स्त्री०), गोपांशुः (पुं०), गोरजः (अस्) (न०), गोरेणुः (पुं०स्त्री०)।

अयं कालविशेषः, स तु ऋतुवशेन ज्ञेयः।

स यथा—हेमन्तशिशिरयोर्मृदुतां प्राप्तपिण्डीभूतार्ककालः।

ग्रीष्मेऽर्द्धास्तार्ककालः। वर्षाशरद्वसन्तेष्वस्तगतार्ककालो गोधूली, एषा तु विवाहे शस्ता।

ह्योऽव्ययप०[१]—ह्यः (अस्) (अ०), गतेऽहनीत्यर्थः।

श्वोऽव्ययप०[२]—श्वः (अस्) (अ०), आगामिन्यहनीत्यर्थः।

अद्यश्वोऽव्ययप०[३]—अद्यश्वः (अस्) (अ०), कालविशेषः।

अद्यतनप०[४]—अद्यतनः (पुं०), कालविशेषः

स यथा—'अतीतरात्रेरन्त्ययामद्वयेन आगामिरात्रेराद्ययामद्वयेन च सहितो दिवसः।

अनद्यतनप०[५]—अनद्यतनः (पुं०), कालविशेषः, वर्तमानदिवसरहितसमयः, अद्यतनभिन्नः कालः

ऐषमप०[६]—ऐषमः (अस्) (अ०), वर्तमान वत्सरः।

परुत्प०[७]—परुत् (द्) (अ०), पूर्ववत्सरः।

परारिप०[८]—परारि (अ०), पूर्वतरवत्सरः, गततृतीयवर्षः।

इतरेद्यु प०[९]—इतरेद्युः (स्) (अ०), अन्यदिनम्।

अद्याव्ययप०[१०]—अद्य, अद्यत्वे, अधुना, इदानीम्, एतर्हि, सम्प्रति, साम्प्रतम्। एतेऽव्ययाः सन्ति।

सद्योऽव्ययप०[११]—अकस्मात्, एकपदे, सद्यः (स्), सपदि, सहसा। एतेऽव्ययाः सन्ति।

सदाऽव्ययप०[१२]—अजस्रम्, अनिशम्, शश्वत् (द्), सदा, सततं, सना, सनात् (द्), सर्वदा। एतेऽव्ययाः सन्ति।

मुहुरव्ययपर्यायाः[१३]—अभीक्ष्णम्, असकृत्, पुनः (र्), पुनः पुनः (र्), भूयः (स्), मुहुः (स्), मुहुर्मुहुः (स्) एतेऽव्ययाः सन्ति।

एकदाऽव्ययप०[१४]—एकदा, युगपद् (द्), उभावव्ययौ स्तः।

तदाऽव्ययप०[१५]—तदा, तदानीम्, तर्हि, एतेऽव्ययाः सन्ति।

यदाऽव्ययप०[१६]—यदा, यर्हि। (उभावव्ययौ स्तः)।

कदाऽव्ययप०[१७]—कदा, कर्हि। (उभावव्ययौ स्तः)।

कदाचनाव्ययप०[१८]—कदाचन, कदाचित्, कर्हिचित्, जातु। एतेऽव्ययाः सन्ति।

---

१. गतदिन, २. आने वाला दिन, ३. आजकल, ४. आज का, आज की वस्तुएं, आधुनिक, ५. आज का दिन नहीं, जो आज का नहीं ६. ऐसौ, ऐंसू, ७. गतवर्ष, ८. गत तृतीयवर्ष, परार, ९. अन्यदिन दूसरे दिन, १०. वर्तमानदिन, इस समय, ११. तत्काल, तत्क्षण, उसी समय। १२. नित्य, हमेशा, १३. बारं बारं, १४. एक ही समय में, १५. तब, उसी समय, १६. जब, जिस समय, १७. कब, किस समय, १८. किसी समय में।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इह प्रसङ्गात्केचिदव्यया: कथ्यन्ते—

कुत्राव्ययप०[१]—कुत्र, (उभावव्ययौ स्त:)।

कुत्रचित्प०[२]—कुत्रचित् (अ०)।

क्वचनप०[३]—क्वचन, क्वचित्, (उभावव्ययौ स्त:)।

क्वापिप०[४]—कुत्रापि (अ०)।

क्वापिप०[५]—क्वापि (अ०)।

किञ्चनप०[६]—किञ्चन, किञ्चित्। (उभावव्ययौ स्त:)।

अत्रप०[७]—अत्र, इह, (उभावव्ययौस्त:)।

इत्थम्प०[८]—इत्थम्, एवम्, (उभावव्ययौ स्त:)।

मिथ:प०[९]—अन्योन्यम् (त्रि०), इतरेतरम् (त्रि०), परस्परम् (अ०), मिथ: (स्) (अ०)।

वाप०[१०]—अथवा, अन्यतरस्याम्, आहो, उत, उताहो, किम्, किमु, किमुत्, किमुत, किमूत, किंवा, यदि वा, यद्वा, वा, विभाषा। एते सर्वेऽव्यया: सन्ति:।

पृथक्प०[११]—पृथक् (अ०), भिन्न:, अन्यत्रसंगत:, असंकीर्ण:।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूड़ामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे कालसर्ग: द्वितीय:॥२॥

अथ पर्वसर्ग:—३

पर्वपर्याया:—उत्सव:, उद्धर्ष:, उद्धव:, क्षण: (एते पुंसि), पर्व (अन्) (न०), मह: (पुं०)।

वार्षिकपर्वभेदा कथनक्रमे चैत्रशुक्लपक्षीयपर्वनामानि—

१. शुक्लप्रतिपदि—कल्पादि:, नवरात्रारम्भ:, वसन्तारम्भ:, आरोग्यप्रतिपद्व्रतम्, विद्याव्रतम्, तिलकव्रतम्, रोटकव्रतम्।

(३) तत्र तृतीयायाम्—मन्वादि:, मत्स्यजयन्ती, गौरीव्रतम्, सौभाग्यशयनव्रतम्, मनोरथव्रतम्, अरुन्धतीव्रतम्।

(५) तत्र पञ्चम्याम्—कल्पादि:।

(८) तत्र अष्टम्याम्—भवान्युत्पत्ति:। शीतलाष्टमी। बुधाष्टमी।

(९) तत्र नवम्याम्—रामनवमी (रामजयन्ती), सा मध्याह्नव्यापिनीग्राह्या:, तत्र रामनामलेखनव्रतम्।

(११) तत्र एकादश्याम्—लक्ष्मीकान्तदोलोत्सव:, कामदैकादशी।

(१२) तत्र द्वादश्याम्—वामनद्वादशी; एषा वाराहपुराणोक्ता।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—अशोकत्रिरात्रव्रतम्, मल्लिकादन्तधावनम्।

(१५) पूर्णिमायाम्—मन्वादि:, हनुमज्जयन्ती, वैशाखस्नानारम्भ:, तस्या: पर्याया यथा- कर्दनी, काममह: कामिमह:, कूर्दना, कूर्दनी, चैत्रपूर्णिमा, चैत्री, मदनध्वजा, मदनोत्सव:, मधूत्सव:, वासन्ती, सुवसन्त:, सुवसन्तक:, स्मरोत्सव:।

वैशाखासितपक्षीयपर्वनाम—

(११) तत्र वरुथिन्येकादशी।

---

१. कहाँ, २. किसी स्थान में, ३. किसी समय में, ४. कहीं भी, ५. कभी, ६. अल्प, ७. यहाँ ८. इस प्रकार से ९. परस्पर, १०. अथवा या, विकल्प, ११. अलग-अलग, जुदा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वैशाखशुक्लपक्षीय पर्वनामानि—

(३) तत्र तृतीयायाम्—कल्पादिः, अक्षय्यतृतीया, परशुरामजयन्ती। (७) तत्र सप्तम्याम् — गङ्गासप्तमी। (११) तत्र मोहिन्येकादशी। (१२) तत्र जामदग्न्यद्वादशी। (१३) तत्र त्रयोदश्याम्, गुर्जरदेशे कालीव्रतम्, अपामार्गदन्तधावनम्। (१४) तत्र चतुर्दश्याम्—नृसिंहजयन्ती। (१५) तत्र पूर्णिमायाम्—कूर्मजयन्ती, जलकुम्भदानम्। तस्याः पर्यायौ—विश्वविस्ता, वैशाखी।

ज्येष्ठासितपक्षीयपर्वनामानि—

(११) तत्र अपरैकादशी। (३०) तत्र भावुकाऽमावास्या।

ज्येष्ठसितपक्षीयपर्वनामानि—

(३) तत्र तृतीयायाम्—रमाव्रतम्। (१०) तत्र दशम्याम्—गङ्गोत्पत्तिः, दशहरा। (११) तत्र निर्जलैकादशी। (१२) तत्र रामद्वादशी। (१३) तत्र त्रयोदश्यां निर्गुण्डीदन्तधावनम्। (१५) तत्र पूर्णिमायाम्—मन्वादिः, तस्याः पर्यायाः—उपनिवेशिनी, ज्येष्ठी, ज्यैष्ठी, वटसावित्री।

आषाढासितपक्षीयपर्वनाम—

(११) तत्र योगिन्येकादशी।

आषाढसितपक्षीयपर्वनामानि—

(१०) तत्र दशम्याम्—मन्वादिः, आशादशमीव्रतम्। (११) तत्र एकादश्यां चातुर्मास्यारम्भः, गोपद्मव्रतम्, कोकिलाव्रतम्, हरिशयन्येकादशी। (१२) तत्र कृष्णद्वादशी। (१३) तत्र त्रयोदश्यां नारङ्गदन्तधावनम्। (१५) तत्र गुरुपूजा, तस्याः पर्यायाः—आषाढी, कृत्रिमाचारी, गुरुपूर्णिमा।

श्रावणासितपक्षीयपर्वनामानि—

(२) तत्र द्वितीयायाम् अशून्यव्रतम्। (४) तत्र चतुर्थ्याम् सङ्कष्टचतुर्थीव्रतम्। (७) तत्र सप्तम्याम्—शीतलाव्रतम्। (११) तत्र कामिकैकादशी।

श्रावणसितपक्षीयपर्वनामानि—

(१)तत्र प्रतिपदि—नक्तव्रतारम्भः, रोटकव्रतम्, सुकृतव्रतम्, स्वर्णगौरीव्रतम्। (३) तत्र मधुश्रवातृतीया। (४) तत्र चतुर्थ्याम्—कपर्दिविनायकव्रतम्, दूर्वागणपतिव्रतम् इदं कार्तिके वा। (५) तत्र नागपञ्चमी। (६) तत्र वर्णषष्ठी। (७) तत्र सप्तम्याम्—शीतलापूजनम्। (८) तत्र दुर्गाष्टमी। (१०) तत्र दशम्याम्—कल्किजयन्ती। (११) तत्र पुत्रदैकादशी। (१२) तत्र द्वादश्याम्—पवित्रार्पणम्, दधिव्रतम्, बुद्धद्वादशी। (१३) तत्र त्रयोदश्याम्—कारञ्जदन्तधावनम्। (१५) तत्र पूर्णिमायाम्—रक्षाबन्धनम्, अस्याः पर्यायाः श्रावणी, द्विवेदिनी, ऋषितर्पणी।

भाद्रपदासितपक्षीयपर्वनामानि—

(३) तत्र तृतीयायाम्—बृहद्गौरीव्रतम्, दशाफलव्रतम्। (६) तत्र चन्द्रषष्ठी, कपिलाषष्ठी। (८) तत्र अष्टम्याम्—मन्वादिः, कृष्णजयन्ती, कृष्णजन्माष्टमी, सा निशीथव्यापिनी ग्राह्या।

For Private and Personal Use Only

(११) तत्र अजैकादशी। (३०) तत्र अमावास्यायाम्—पिठोरीव्रतम्, अस्या: पर्याय:—कुशग्रहणी।

भाद्रपदसितपक्षीयपर्वनामानि—

(१) तत्र प्रतिपदि—नक्तव्रतशान्ति:।

(३) तत्र तृतीयायाम्—मन्वादि:, हरितालिका तद्व्रतञ्च।

(४) तत्र चतुर्थ्याम्—स्यमन्तक:, सिद्धिविनायकव्रतम्।

(५) तत्र ऋषिपञ्चमी, नागपञ्चमी, नागदष्टपञ्चमी।

(६) तत्र षष्ठ्याम्—ललिताव्रतम्, महाचम्पाव्रतम्।

(७) तत्र सप्तम्याम्—मुक्ताभरणव्रतम्, महालक्ष्मीसप्तमी।

(८) तत्र अष्टम्याम्—महालक्ष्मीव्रतम्, दूर्वाष्टमीव्रतम्, ज्येष्ठाव्रतम्।

(९) तत्र नवम्याम्—दु:खनवमीव्रतम्।

(११) तत्र पद्मैकादशी।

(१२) तत्र द्वादश्याम्—दुग्धव्रतम्, कल्किद्वादशी, जयाद्वादशी, विष्णुशृङ्खल:, अस्यां श्रवणभे—श्रवणद्वादशी, वामनजयन्ती, वामनजयन्तीव्रतम्, अस्या: पर्याया:—इन्द्रध्वज:, इन्द्रमहोत्सव:, इन्द्रस्योत्सव:, ध्वजोत्थानम्, शक्रध्वज:, शक्रध्वजोत्सव:, शक्रोत्सव:, शक्रोत्थानम्।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—कङ्कोलदन्तधावनम्।

(१४) तत्र अनन्तचतुर्दशी, उमामहेश्वरव्रतम्, नष्टदोरकम्।

(१५) तत्र पूर्णिमायां श्राद्धारम्भ:, अस्या: पर्यायौ प्राष्ठपदी, गाङ्गी।

आश्विनासितपक्षीयपर्वनामानि—

(४) तत्र चतुर्थ्यां दशरथललिताव्रतम्।

(६) तत्र षष्ठ्याम्—कपिलाषष्ठी।

(११) तत्र इन्दिरैकादशी।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—कलियुगादि:।

(३०) तत्र पित्रममावास्या, अस्यां गजच्छायापर्व (अन्)।

आश्विन्सितपक्षीयपर्वनामानि—

(१) तत्र प्रतिपदि—नवरात्रारम्भ:, नवरात्रव्रतम्, मातामहश्राद्धम्।

(५) तत्र उपाङ्गललितापञ्चमी।

(७) तत्र सप्तम्यां सरस्वतीपूजनम्, विल्वशाखापूजनम्, कालरात्रिसप्तमी।

(८) तत्र अष्टम्याम्—महारात्रि:, महाष्टमी, अशोकाष्टमी।

(९) तत्र नवम्याम्—मन्वादि:, भद्रकालीव्रतम्।

(१०) तत्र दशम्याम्—बौद्धजयन्ती, विजयादशमी।

(११) तत्र पाशाङ्कुशैकादशी।

(१२) तत्र पद्मनाभद्वादशी।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—कङ्कलीदन्तधावनम्, गुर्जरे तु गोत्रिरात्रव्रतम्।

(१५) तत्र पूर्णिमायाम्-नवान्नभक्षणम्, जागरीव्रतम्, अस्या: पर्याया:—आश्विनी, अराबिला, शारदी, सरस्वती, द्यूतपूर्णिमा, कोजागर:, शरत्पर्व (अन्), कौमुदीचारम्।

कार्तिकासितपक्षीयपर्वनामानि—(४) तत्र कर्कचतुर्थी, एषा तु दक्षिणदेशे आश्विने।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(६) तत्र स्कन्दषष्ठी। (११) तत्र रमैकादशी। (१२) तत्र द्वादश्याम्—गोवत्सपूजा। (१३) तत्र यमत्रयोदशी। (१४) तत्र नरकचतुर्दशी। (३०) तत्र अमायाम्—दीपमाला, लक्ष्मीपूजा, लक्ष्मीव्रतम्, बलिराज्योत्सवश्च, अस्याः पर्यायाः दीपमाला, दीपमालिका, दीपाली, दीपावली, बलिपर्व (अन्), यक्षनिट् (श्), यक्षरात्रिः।

कार्तिकसितपक्षीयपर्वनामानि—

(१) तत्र प्रतिपदि—बलिराजः, अन्नककूटः, पुष्करयोगः। (२) तत्र यमद्वितीया, भ्रातृद्वितीया।

(७) तत्र सप्तम्याम्—कल्पादिः। (८) तत्र गोपाष्टमी। (९) तत्र नवम्याम्—कृतयुगादिः अक्षयनवमी, कूष्माण्डनवमी। तत्र नवमीत एकादश्याम्—तुलसीविवाहः। (११) तत्र प्रबोधिन्येकादशी, भीष्मपञ्चकव्रतम्। (१२) तत्र द्वादश्याम् —मन्वादिः, नारायणद्वादशी। (१३) तत्र त्रयोदश्याम्—शनिप्रदोषव्रतम्, पक्षव्रतम्, गुर्जरदेशे तु कालीव्रतम्, कादम्बदन्तधावनम्। (१४) तत्र वैकुण्ठचतुर्दशी। (१५) तत्र पूर्णिमायाम्-त्रिपुरोत्सवः, मन्वादिः। अस्याः पर्यायाः— अरिश्रणी, कार्तिकी, धैनुकी, वत्सरान्तः।

मार्गशीर्षासितपक्षीयपर्वनासानि—

(३) तत्र तृतीयायाम्—सौभाग्यसुन्दरीव्रतम्, तपसि वा। (८) तत्र कालभैरवाष्टमी, कृष्णाष्टमी। (११) तत्र उत्पत्त्येकादशी, अस्यां वैतरणीव्रतम्। (३०) तत्र अमायाम्—गौरीतपोव्रतम्, महाव्रतम्।

मार्गशीर्षसितपक्षीयपर्वनामानि—

(५) तत्र नागपञ्चमी। (६) तत्र चम्पाषष्ठी। (९) तत्र नवम्याम्—कल्पादिः। (११) तत्र मोक्षदैकादशी। (१२) तत्र मत्स्यद्वादशी। (१३) तत्र त्रयोदश्याम्—पिप्पलदन्तधावनम्। (१४) तत्र चतुर्दश्याम्—पिशाचमोचनश्राद्धम्। (१५) तत्र पूर्णिमायाम्—दत्तजयन्ती, द्वात्रिंशीपौर्णिमाव्रतम। अस्याः पर्यायाः—आग्रहायणी, आग्रायणी, मार्गशीर्षी, मार्गी शङ्कुमूली।

इह केशवे—

मृगशीर्षयुतामार्गशीर्षे स्यादाग्रहायणी। इति।

वैजयन्त्यां तु विशेषः—

'मासाख्या कूर्चनक्षत्रयोगश्च गुरुणा यदा।

महाग्रहाणीत्याद्यास्त एव तिथयः क्रमात्। इति।

पौषसितपक्षीयपर्वनामानि—

(११) तत्र सफलैकादशी। (१२) तत्र सुरूपाद्वादशी। (३०) तत्र अमायाम्—अर्द्धोदयव्रतम्।

पौषसितपक्षीयपर्वनामानि—

(११) तत्रैकादश्याम्—मन्वादिः, पुत्रदैकादशी। (१२) तत्र कूर्मद्वादशी। (१३) तत्र त्रयोदश्याम्-औदुम्बरदन्तधावनम्। (१५) तत्र पूर्णिमा—अस्याः पर्यायाः—पौषी, महिषी, माता (तृ)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

केशवे तु—पुष्ययुक्ता पौर्णमासी मासे पौषी च सा पुनः। इति।

माघासितपक्षीयपर्वनामानि—

(४) तत्र सङ्कष्टहरचतुर्थी, अङ्गारकचतुर्थी। (११) तत्र षट्तिलैकादशी। (३०) तत्र अमायाम्—द्वापरादिः।

माघसितपक्षीयपर्वनामानि—

(१) तत्र प्रतिपदि—वल्लभजयन्ती। (४) तत्र तिलचतुर्थी। तस्याम्—गौरीव्रतम्, वरदव्रतम्। (५) तत्र पञ्चम्याम्—वसन्तपञ्चमी। (६) तत्र सूर्यषष्ठी। (७) तत्र सप्तम्याम्—मन्वादिः, अचलासप्तमी, पुत्रसप्तमी, रथसप्तमी। (८) तत्र भीष्माष्टमी। (९) तत्र द्रोणनवमी। (११) तत्र जयैकादशी। (१२) तत्र वराहद्वादशी, भीष्मद्वादशी। (१३) त्रयोदश्याम्—कल्पादिः। गुर्जरे तु कालीव्रतम्। न्यग्रोधदन्तधावनम्। (१५) तत्र पूर्णिमा, अस्याः पर्यायौ-अग्निपूर्णिमा, माघी।

फाल्गुनासितपक्षीय पर्वनामानि—

(११) तत्र विजयैकादशी।

(१४) तत्र चतुर्दश्याम्—शिवरात्रिव्रतम्, सा तु निशीथव्यापिनी ग्राह्या।

फाल्गुनसितपक्षीयपर्वनामानि—

(१) तत्र प्रतिपदि—होलिकारम्भः। (८) तत्र होलाष्टमी। (११) तत्र आमलकी (आमर्दी) एकादशी। (१२) तत्र गोविन्दद्वादशी, वाराहे तु नृसिंहद्वादशी। (१३) तत्र त्रयोदश्याम्—बादरदन्तधावनम्। (१५) तत्र पूर्णिमायाम्—मन्वादिः। होलिकोत्सवः।

अस्याः पर्यायाः—दाण्डपाता, फाल्गुनी, वसन्तोत्सवः, हुताशनी, होला, होलाका, होलिका, होली।

एतया पूर्णिमया संलग्ना या प्रतिपत्तस्याः पर्यायाः—धूलिमहः, पांसुमहः रजोमहः, रेणुमहः (धुलेण्डी इति भाषा)।

चैत्रासितपक्षीयपर्वनामानि—

(११) तत्र पापमोचन्येकादशी।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—महावारुणीव्रतम्, महामहावारुणीव्रतम्, शनिप्रदोषव्रतम्, पक्षप्रदोषव्रतम्।

(३०) तत्र अमायाम्-मन्वादिः।

यस्मिन्नब्देऽधिमासस्तस्य पक्षद्वयोः कमलैकादश्यौ। मतान्तरेतु-अधिके सिते 'पद्मिनी'। असिते 'परमा' इति।

प्रतिमासे पञ्चपर्वभेदाः—

(१) कृष्णचतुर्दशी, (२) कृष्णाष्टमी, (३) अमावास्या, (४) पूर्णिमा, (५) रविसंक्रान्तिदिनं, चैतानि पञ्च पर्वाणि स्युः।

यदुक्तं ज्योतिस्तत्त्वे—१६-७-३१४।

'भूतकृष्णाष्टमीदर्शराकाः संक्रान्तिवासरः।
भानोरेतानि पर्वाणि पञ्च सत्सु विवर्जयेत्। इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पञ्चाङ्गे ये वार्षिकफलाधिकारिणस्तेषां नामानि—

यथा—(१) संव्वत्सरः, (२) राजा (अन्), (३) मंत्री (इन्), (४) सस्याधिपः, (५) पश्चिमधान्येश, (६) मेघेशः, (७) रसाधिपः, (८) नीरसेशः, (९) फलेशः, (१०) धनेशः, (११) दुर्गेशः, (१२) महावर्षा, (१३) युवराजः, (१४) धनेशः, (१५) अन्नेशः, (१६) करणाधिपः, (१७) ग्रहेशः, (१८) मेघराजः, (१९) नागराजः, (२०) वायुराजः, (२१) वर्षाधान्यादयः, (२२) आर्द्राप्रवेशः, (२३) गुरुचारः, (२४) शनिचारः, (२५) शनजिह्वा, (२६) रोहिणीवासः, (२७) जगल्लग्नम्, (२८) वर्षलग्नम्, (विंशोत्तरीमतेन, अष्टोत्तरीमतेन वा (२९) आयः (लाभः), (३०) व्ययः, 'एषामानयनविधिस्तु 'मकरन्दकल्पलतादिषु, द्रष्टव्याः। इति।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूडामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे पर्वसर्गः तृतीयः॥३॥

अथ राशिसर्गः-४

राशिपर्यायाः—ऋक्षम्, क्षेत्रम्, गृहम्, भम्, भवनम्, एते क्लीबलिङ्गाः स्युः, राशिः (पु०), (अपममण्डलार्कांशो राशिर्बोध्यः)।

राशिभेदाः—(१) मेषः, (२) वृषः, (३) मिथुनः, (४) कर्कः, (५) सिंहः, (एते पुँल्लिङ्गाः) (६) कन्या, (७) तुला, (उभौ स्त्रीलिङ्गौ), (८) वृश्चिकः (पु०), (९) धनुः (ष्) न०, (१०) मकरः, (११) कुम्भः, (१२) मीनः, (एते पुँल्लिङ्गाः) इत्येते द्वादशराशयः सन्ति।

मेषपर्यायाः—(२)[१] अजः, अविः, आद्यः, क्रियः, छागः, पशुः, बस्तः, मेढ़ः, मेड्रः, विश्वः, वृष्णिः, शुभः, (३) आदिमः, उरणः, उरभः, ऊर्णायुः, एडकः, छगलः, तुबुरः, तुम्बुरः, प्रथमः, (४) छगलकः, मुख्यतमः।

वृषप०—(१) गौः (गो), भः, (२) उक्षा (अन्), उस्रः, गोपः, भद्रः, वृष, वही (इन्) (३) अनड्वान् (अनुडुह्), ऋषभः, उक्षकः, ककुद्मान् (मतु०), गोकुलः, गोपतिः, ताबुरिः, ताबुरुः, द्वितीयः, पुङ्गवः, वृषभः, गोरमणः, बलीवर्दः, सौरभेयः, (५) बलीवर्दकः।

मिथुनप०—(१) युक् (ज्), (२) कामः, जित्मः, द्वन्द्वः, नृयुक् (ज्), यमम्, युगम्, युग्मम्, वीणा, (३) जतुमः, जितुमः, जुतुमः, तृतीयः नृयुग्मः, मन्मथः, मिथुनः, युगलम्, वल्लकी, विपञ्ची, वैणिकम्, स्त्रीपुंसः, (४) नृमिथुनम्, वीणाधरः, वीणावादः, (५) नरमिथुनम्, वीणा, वैणिकम्।

कर्कप०—(२) कर्कः, कर्की (इन्), कीटः, कूर्मः, चान्द्रम्, (३) कटकः, कर्कटः, कुलिरः, कुलीरः, चतुर्थः, चन्द्रभम्, विधुभम्, (४) कटकभम्, कर्कटकः, कर्काटकः, शशाङ्कभम्, षाडशांघ्रिः, (५) अपत्यशत्रुः, चतुर्थराशिः, चन्द्रभवनम्, जम्बालनीडः, षोडशपादः, सलिलचरः, (६) अपत्यशात्रवः, अपत्यसपत्नः, षोडशचरणः।

---

१. राशिग्रहपर्यायारम्भे स्थिताङ्काः, पर्यायस्यैकाद्यक्षराङ्कनज्ञेया। एवमन्यत्रापि।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सिंहपर्यायाः—(२) लेयः, सिंहः, हरिः, (३) इनभम्, केसरी (इन्), द्विपारिः पञ्चमः, पञ्चास्यः, मृगद्विट् (ष्) मृगराट् (ज्), मृगारिः, मृगेन्द्रः, मृगेशः, रविभम्, वनपः, हर्य्यक्षः, (४) इभरिपुः, कण्ठीरवः, करिरिपुः, करिवैरी (इन्), काननेशः, चित्रकायः, द्विपारिभम्, नखायुधः, पञ्चनखः, पञ्चमभम्, पञ्चाननः, पुण्डरीकः, मृगदृष्टिः, मृगराजः, मृगरिपुः, मृगाधिपः, मृगारातिः, मृगाशनः, (५) इभजिघांसुः, पाणिजायुधः, वनजवनः, वारणवैरी (इन्), (६) करिकुलरिपुः, (७) सिन्धुरवैरिराशिः।

कन्याप०—(१) स्त्री, (२) कन्या, कान्ता, तन्वी, नारी, बाला, भीरुः, योषा, योषित् (त्), रामा, वधूः, वशा, वामा, षष्ठः, षष्ठी, सुता, (३) अङ्गना, अबला, एणाक्षी, कन्यका, कन्यात्मः, कलदृक् (श्), कामिनी, कुमारी, तरुणी, दयिता, दारिका, पाथेयः, पाथोनः, प्रमदा, बालिका, भामिनी, महिला, महेला, मानिनी, मृगाक्षी, मृगीदृक् (श्), युवतिः, योषिता, रमणी, ललना, वधुटी, वधूटि, वनिता, वर्णिनी, सुन्दरी, सुमुखी (४) अभिरामा, कन्यात्मकः, कुमारिका, कुरङ्गीदृक् (श्), जलजाक्षी, नितम्बिनी, पाथोनकः, सीमन्तिनी, सुलोचना, सुवासिनी, हरिणदृक् (श्), (५) एणनयना, पद्मदलाक्षी, मृगनयना, मृगलोचना, वामलोचनाः हरिणेक्षणा, (६) कुरङ्गनयना, कुरङ्गलोचना, प्रतीपदर्शिनी, वामविलोचना।

तुलाप०—(२) जूकः, तुलः, तुला, तुली, तूलः? (१) तौलिः, तौली (इन्), घटः, पिचुः, यूकम्, वणिक्, (ज्), (३) तुलकः, तुलभृत्, तुलाभृत्, तूलभृत्, तौलिकः, नैगमः, वणिजः, वाणिजः, सप्तमः, (४) आपणिकः, तुलाधरः, धटगतिः, पण्याजीवः, वैदेहकः, सार्थवाहः, (६) क्रय विक्रयकः, वणिगधिपतिः।

वृश्चिकप०—(२) अलिः, अली (इन्), आलिः, कीटः, कोर्पिः, कौर्पी (इन्), कौर्प्यः, द्रौणः, भृङ्गः, (३) अष्टमः, कौर्पिकः, द्विरेफः, भ्रमरः, वृश्चिकः, षडंघ्रिः, सविषः, (४) चञ्चरीकः, पुष्पन्धयः, मधुकरः, वृश्चिकिकः सरीसृपः।

धनुःप०—(२) अश्वः, अश्वी (इन्), अस्त्री (इन्), चापः, चापी (इन्), तौक्षः, तौक्षी (इन्), धनम्? धनुः, धनुः (ष्), धन्वा (अन्), धन्वी (इन्), शस्त्री (इन्), शार्ङ्गम्, हयः, (३) अस्त्रिभम्, इष्वासः, कार्मुकम्, कोदण्डम्, चापभृत् (द्), तौक्षिकः, धनुर्भृत् (द्), धनुष्कः, धनुष्मान् (मनु०), धानुष्कः, नवमः, निषङ्गी (इन्), शरगः, शारङ्गम्, सारङ्गम्, हयाङ्गम्, (४) अश्वकायः, अश्वतनुः, इष्वासनम्, कार्मुकभृत्, कोदण्डभृत्, चापधरः, तुरङ्गाङ्गम्, धनुर्धरः, बाणासनम्, रोपासनम्, शरधरः, शरासनम्, हयतनुः, (५) कार्मुकधरः, कोदण्डधरः, तुरगतनुः, तुरगजंघः, विशिखासनम् (६) तुरङ्गजघनः, (७) हयनरविदेहः।

मकरप०—(२) एणः, ग्राहः, नक्रः, मृगः, कुरङ्गः, कुम्भीरः, दशमः, मकरः, मृगास्यः, वातायुः, हरिणः, (४) आकोकेरः, एणाननः, करिकरः, कुरङ्गास्यः, मृगमुखः, मृगवक्त्रः, मृगाननः, शार्ङ्गरवः, शिशुमारः, हरिणास्यः, (५) अजिनयोनिः, कुरङ्गवक्त्रः, कुरङ्गास्यकः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मृगवदनः, हरिणाननः, (६) ऋषविशेषभुक् (ज्) हरिणवदनः।

कुम्भपर्यायाः—(१) बः, (२) कुटः, कुम्भः, घटः, निपः, (३) कलशः, कुम्भेभृत्, (द्) घटभृत्, तोयभृत्, हृद्रोगः, (४) कलशभृत्, कुम्भधरः, घटधरः, घटरूपः, चित्तामयः, चेतोगदः, तोयधरः, पयोधरः, (५) कलशधरः, हृदयरोगः।

मीनप०—(२) अन्त्यम्, कन्दः, झषः, तिमिः, प्रोष्ठी (इन्), मत्स्यः, मीनः, शक्ली (इन्), (३) अण्डजः, अन्तिमः, अन्त्यभम्, इत्थसिः, तुरुष्कः, पाठीनः, पाठीरः, मीनालिः, विसारः, शकली (इन्), शकुली (इन्), शफरः, शफरी (इन्), अन्त्यगमः, अन्त्यराशिः, अनिमिषः, अनिमेषः, अवसानम्, जलचरः, तिमिद्वयः, तिमियुगः, पृथुरोमा (अन्), मीनद्वयः, मीनयुगः, मीनयुग्मः, वैसारिणः, (५) अभ्ररसौकाः (अस्), तिमियुगलः, नीरनिकेतनः, मीनयुगलः, शफरिद्वयः, शफरियुग्मः, (६) अनिमेषाह्वयः, घनरसचरः, पानीयनिकेतः, शफरियुगलः, (७) पुष्करागारराशिः, (८) वलाहकरसागारः।

एकयोक्त्या राशिद्वयपर्यायाः—

मेषवृश्चिकपर्यायाः—कौजम्, भौमम्, भौमिजम्, लौहिताङ्गम्।

वृषतुलाप०—काव्यम्, भार्गवम्, शौक्रम्, सैतम्।

मिथुनकन्याप०—बौधम्, बौधनम्, रोधनम्, चान्द्रिभम्, सौम्यभम्।

धनुमीनप०—गौरवम्, जैवम्, बार्हस्पत्यम्, वाचस्पत्यम्।

मकरकुम्भप०—मान्दम्, मार्दवम्, छायाजम्, भानुजम्।

मेषराशिनक्षत्रभेदाः—अश्विनी, भरणी, कृत्तिकाद्यपादश्च 'मेषराशिः'।

वृष—कृत्तिकाद्व्यादिपादाः, रोहिणी, मृगशिरोऽर्द्धम् च वृषराशिः।

मिथुन—मृगशीर्षोत्तरार्द्धम्, आर्द्रा, पुनर्वसोरादित्रयः पादाश्च मिथुनराशिः।

कर्क—पुनर्वस्वन्त्यपादः, तिष्यः, आश्लेषान्तं च कर्कराशिः।

सिंह—मघा, पूर्वाफाल्गुनी, उत्तराफाल्गुन्याद्यपादश्च सिंहराशिः।

कन्या—उत्तराफाल्गुनीद्व्यादिपादाः, हस्तः, चित्रार्द्धश्च कन्याराशिः।

तुला—चित्रोत्तरार्द्धम्, स्वाती, विशाखादित्रयः पादाश्च तुलाराशिः।

वृश्चिक—विशाखान्त्यपादः, अनुराधा, ज्येष्ठान्तं च 'वृश्चिकराशिः।

धनुः—मूलम्, पूर्वाषाढा, उत्तराषाढाद्यपादश्च 'धनुराशिः'।

मकर—उत्तराषाढाद्व्यादिपादाः, श्रवणम्, धनिष्ठार्द्धश्च मकरराशिः।

कुम्भ—धनिष्ठोत्तरार्द्धम्, शतभिषा, पूर्वाभाद्रपदादित्रयःपादाश्च कुम्भराशिः।

मीन—पूर्वाभाद्रपदान्त्यपादः, उत्तराभाद्रपदा, रेवत्यन्तश्च मीनराशिः।

कालपुरुषाङ्गे राशिविभागः—(१) मूर्धा (शिरः), (२) मुखम्, (३) वक्षःस्थलम्, (४) हृदयम्, (५) क्रोडम् (उदरम्), (६) अम्बरभृत् (कटी), (७) बस्तिः, (८) मेहनम्, (९) ऊरू, (१०) जानू, (११) जंघे, पादद्वयमेव कालपुरुषस्याङ्गे क्रमशो मेषादिराशीनां विभागो ज्ञेयः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

राशीनां चरादिभेदाः—(१) चरः, (२) स्थिरः, (३) द्विस्वभावश्चैते राशीनां त्रयोभेदाः स्युः।

चरराशिनामानि—मेषः, कर्कः, तुला, मकरः,

स्थिरराशिनामानि—वृषः, सिंहः, वृश्चिक;, कुम्भः।

द्विस्वभावराशिनामानि—मिथुनः, कन्या, धनुः, मीनः।

चरराशिपर्याया—चपलः, चपलोदयः, चरः, चरोदयः, चलः, चलोदयः, तरलः।

स्थिरराशिप०—अगः, अगोदयः, अचपलः, अचपलोदयः, अचरः, अचरोदयः, अचलः, अचलोदयः, अतरलः, स्थास्नुः, स्थिरः।

द्विस्वभावराशिप०—द्वन्द्वम्, द्वितनुः, द्विदेहः, द्विप्रकृतिः, द्विमूर्तिः, द्विस्वभावः, द्व्यङ्गम्।

राशीनां मनुष्यादिभेदाः—(१) मनुष्यः, (२) पशुः, (३) कीटः, (४) जलजश्चैते राशीनां मनुष्यादिचत्वारो भेदाः स्युः।

मनुष्यराशिनामानि—मिथुनः, कन्या, तुला, धनुःपूर्वार्द्धम्, कुम्भश्चैते मनुष्यराशयो लग्नस्थाः, पूर्वस्यां बलिनः, स्युः।

पशुराशिनामानि—मेषः, वृषः, सिंहः, धनुपरार्द्धः, मकरपूर्वार्द्धश्चैते पशुराशयः खस्था अवाच्यां बलिनः स्वामिनः स्युः।

जलजराशिनामानि—कर्कः, मकरपरार्द्धः, मीनश्चैते जलजराशयः, सुखस्थाः कौबेर्य्यां बलिनः स्युः।

कीटराशिनाम—वृश्चिकः, अयमस्ते प्रतीच्यां बली।

मनुष्यराशिपर्यायाः—द्विपदः, नरः, मनुजः, मनुष्यः, मर्त्यः, मानवः, मानुषः इति।

चतुष्पदराशिप०—चतुष्पदः, चतुष्पाद् (त्), चतुष्पादः, चतुश्चरणः, चतुरंघ्रिः, चरिः, तुर्यपादः, तिर्यङ् (च्), तूर्यपादः, पशुः।

कीटराशिप०—कीटः।

जलचरराशिप०—अब्जः, अम्बुजः, आप्यः, जलचरः, जलजः, जलराशिः, वारिजोदयः, वारिप्रसूतोदयः।

शीर्षोदयराशिनामानि—मिथुनः, सिंहः, कन्या, तुला, वृश्चिकः, कुम्भश्च।

पृष्ठोदयपराशिनामानि—मेषः, वृषः, कर्कः, धनुः, मकरश्च।

उभयोदयराशिनाम—मीनः।

दिवाबलिराशिनामानि—मिथुनः, सिंहः, कन्या, तुला, वृश्चिकः, कुम्भः, मीनश्च।

निशाबलिराशिनामानि—मेषः, वृषः, कर्कः, धनुः, मकरश्च।

पूर्वदिङ्निवासिराशिनामानि—मेषः, सिंहः, धनुश्च।

दक्षिणदिङ्निवासिराशिनामानि—वृषः कन्या, मकरश्च।

पश्चिमदिङ्निवासिराशिनामानि—मिथुनः, तुला, कुम्भश्च।

उत्तरदिङ्निवासिराशिनामानि—कर्कः, वृश्चिकः, मीनश्च।

राशिस्वामिनामानि—(१) कुजः (मङ्गलः), (२) शुक्रः (भृगुः), (३) बुधः (सौम्यः), (४) चन्द्रः (सोमः), (५) रविः (सूर्यः), (६) बुधः, (७) शुक्रः, (८) मङ्गलः, (९) बृहस्पतिः (गुरुः), (१०) शनिः (मन्दः), (११) शनिः, (१२) बृहस्पतिश्चेत्येते मेषात् क्रमात् द्वादशराशीनां स्वामिनः सन्ति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आत्मीयपर्यायाः—अन्तरङ्गम्, आत्मीयम्, निजम्, नैजम्, स्वम्, स्वकम्, स्वकीयम्, स्वीयम्।

स्वराशिप०—आत्मीयभम्, आत्मीयराशिः, निजगृहम्, निजभम्, निजराशिः, निजर्क्षम्, स्वगृहम्, स्वभम्, स्वराशिः, स्वर्क्षम्, स्वकीयगृहम्, स्वकीयभम्, स्वकीयराशिः, स्वकीयर्क्षम्, स्वीयगृहम्, स्वीयभम्, स्वीयराशिः, स्वीयर्क्षम् ।

स्वांशप०—स्वनवांशः स्वभागः, स्वलवः, स्वांशः, स्वांशकः।

वर्गोत्तमांशप०—उत्तमभागः, उत्तमलवः, उत्तमांशः, उत्तमांशकः, वर्गोत्तमः, वर्गोत्तमभागः, वर्गोत्तमलवः, वर्गोत्तमांशः, वर्गोत्तमांशकः।

वर्गोत्तमांशभेदा—(१) प्रथमां (आद्यां) शक, (२) पञ्चमांशकः, (३) नवमांशकश्चैते वर्गोत्तमांशस्य त्रयो भेदाः स्युः।

ते च यथा—चरराशिषु प्रथमनवांशः, स्थिरराशिषु पञ्चमनवांशः, द्विस्वभावराशिषु नवमनवांशो वर्गोत्तमसंज्ञको बोध्यः।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूडामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे राशिसर्गः चतुर्थः॥४॥

अथ ग्रहसर्गः—५

ग्रहपर्यायाः—(२) खगः, खसत् (द्), खेटः, खौकाः (अस्), ग्रहः, द्युगः, द्युसत् (द्), (३) अभ्रगः, खगामी (इन्), खगेन्द्रः, खचरः खचारः, खचारी (इन्), खपान्थः, खवर्त्मा (अन्), खेगामी (इन्), खेचरः, गोगतिः, ग्रहेन्द्रः, दिविषत् (द्), दिवौका (अस्), द्युगतिः, द्युगामी (इन्), द्युचरः, द्युचारी (इन्), नभः सत् (द्), नभोगः, विबुधः, वियद्गः, विहगः, विहङ्गः, व्योमगः, (४) अभ्रगतिः, अभ्रगामी (इन्), अभ्रचरः, अम्बरगः, आकाशगः, गगनगः, गगनसत् (द्), दिविचरः, नभश्चरः, पुष्करगः, वियच्चरः, विहङ्गमः, व्योमगतिः, व्योमगामी (इन्), व्योमगृहः, व्योमगेहः, व्योमचरः, व्योमचारी (इन्), व्योमाटनः, व्योम्निगतिः, (५) अम्बरगतिः, अम्बरगामी (इन्), अम्बरचरः, अम्बरचारी (इन्), अम्बरपान्थः, अम्बरवासः, अम्बरायणः, आकाशगतिः, आकाशगामी (इन्), आकाशगेहः, आकाशचरः, आकाशचारी (इन्), आकाशवासः, आकाशाटनः, गगनगतिः, गगनगामी (इन्), गगनगेहः, गगनचरः, गगनचारी (इन्), गगनवासः, गगनवासी (इन्), गगनाटनः, गगनेचरः, पुष्करचरः, पुष्करालयः, व्योमनिवासः, (६) अनिलाध्ववेगः, अम्बरनिवासः, आकाशनिलयः, आकाशसदनः; गगननिवासः, आकाशनिलयः, आकाशसदनः, गगननिवासः, गगनभ्रमणः, गगनविचारी (इन्), गगनाधिवासी (इन्), विष्णुपदायनः, हरिवर्त्मचर, हरिवर्त्मचारी (इन्), (७) पुष्करालयशाली (इन्), महाबलवर्त्मगः, विबुधमार्गचरः, व्योमतलाधिवासः, समीरायणचारी (इन्), (८) गगनगृहनिवासः, पत्त्रथायनायनः।

आकाशप०—अनन्तम्, अन्तरिक्षम्, अन्तरीक्षम्, अभ्रम्, अभ्रपथः, अम्बरम्, अर्कमार्गः, अवटी (इन्), आकाशः, उडुपथः, खम्, गगनम्, ग्रहनेमिः, घनाश्रयः, चन्द्रमार्गः, छायापथः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तारापथः, तारावर्त्म (अन्), दिगवस्थानम्, द्यौः (दिव्), दिव्यम्, देवमार्गः, देववर्त्म (अन्), द्युः (अ०), द्यौः (द्यो), नक्षत्रमार्गः, नक्षत्रवर्त्म (अन्), नभः (अस्), नभसः, नाकः, पक्षिमार्गः, पुष्करम्, बाणमार्गः, भुवः (अस्) (अ०), मरुत् पथ, मरुद्वर्त्म (अन्), महावलिम्, मेधवर्त्म (अन्), मेघाध्वा (अन्), वायुः, वायुमार्गः, वायुवर्त्म (अन्), वार्वाहाश्रयः, वियत् (द्), विष्णुपदम्, विहायः (अस्), विहायसः, विहयसा (अ०), व्योम (अन्), सुरपथः, सुरवर्त्म (अन्), स्वर्गवासी (इन्)।

शुभग्रहपर्यायाः—(१) सन् (त्), (२) इष्टः, चारुः, पुण्यः, भव्यः, रम्यः, शस्तः, शुभः, साधुः, सौम्यः, (३) अनघः, अनुग्रः, अमलः, उत्तमः, निर्मलः, प्रशस्तः, विमलः, शस्तकृत् (द्), शस्तदः, शुभकृत्, (द्), शुभदः, शोभनः, सत्खसत् (द्), सत्खौकाः (अस्), सद्ग्रहः, सुकृतः, सुखगः, सुखेटः, सुग्रहः, (४) अनशुभः, गतमलः, भव्यग्रहः, विनिर्मलः, वीतमलः, शुभकरः, सत्खचरः, सद्द्युगतिः, सन्नभोगः, (५) कल्याणग्रहः, भव्यनभोगः, शुभग्रहेन्द्रः, सद्व्योमवासः, सुकृतग्रहः, सुवियचच्चरः, (६) कल्याणखचरः, भव्यवियत्पान्थः, शुभगगनगः, शुभवियविच्चरः, (७) कल्याणखगमनः, भव्यवियच्चरेन्द्रः, शुभनभोगमनः, सुकृतवियच्चरः, (८) सुकृतगगनचारी (इन्), सुकृतगगनवासः।

पापग्रहपर्यायाः—(२) अंहाः (अस्), अद्यः, असन् (त्) उग्रः, एनाः (अस्), खरः, खलः, तीव्रः, दुष्टः, पङ्कः, पापः, पाप्मा (अन्), (३) अचारुः, अपुण्यः, अभव्यः, अशस्तः, अशुभः, असाधुः, असौम्यः, आग्नेयः, कण्टकः, कलुषः, कल्मषः, किल्बिषः, गर्हितः, दहनः, दुरितः, दुग्रहः, दुष्कृतः, पापकः, पावकः, मलिनः, वृजिनः, (४) अनुत्तमः, अशुभकृत् (द्), अशुभदः, अशोभनः, असत्करः, असुकृतः, शुभेतरः, सौम्येतरः, (५) अशुभकरः, अशोभनकृत् (द्), अशोभनदः, सुकृतेतरः, (६) अशोभनखगः, असुकृतखेटः, (७) अशुभनामधरः, अशुभनामधेयः।

बलपर्यायाः—ऊर्जम्, ओजः (अस्), तरः (अस्), बलम्, वीर्यम्, शक्तिः, शुष्मम्, शौर्य्यम्, सत्त्वम्, सहः (अस्), सरम्, स्थाम् (अन्), शेषस्त्वायुर्दायादिवर्गे।

बलिग्रहपर्यायाः—(२) पुष्टः, प्राणी (इन्), बली (इन्), सारी (इन्), (३) असलः, ओजस्वी (इन्), ओजिष्ठः, पीवरः, प्राणभाक् (ज्), प्राणवान् (मतु०), बलभाक् (ज्), बलवान् (मतु०), बलस्थः, मांसलः, विक्रान्तः, वीर्यभाक् (ज्), वीर्यवान् (मतु०), शक्तिभाक्, (ज्), शक्तिभृत् (त्), शक्तिमान् (मतु०), सप्राणः, सबलः, सवीर्य्यः, सशौर्यः, ससारः, सहस्वान् (मतु०), सारभाक् (ज्), सारभृत् (त्), सारमान् (मतु०) (४) उपचितः, प्राप्तवीर्यः, बलदीप्तः, बलशाली (इन्), बलोदारः वीर्यवाही (इन्), शक्तियुक्तः, शक्तिशाली (इन्), शौर्यवाही (इन्), (५) प्राणोपपन्नः, बलोपपन्नः, वीर्यवन्मुखी (इन्), वीर्योपपन्नः, सम्प्राप्तबलः, (६) प्रकटितबलः, विरचितबलः।

अतिबलिग्रहपर्यायाः—(३) प्राबल्यः, बलिष्ठः, बलीयान् (ईयसुन), विक्रमः, (४)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अतिप्राणी (इन्), अतिबली (इन्), अतिवीर्यः, अतिशौर्यः, अधिप्राणी (इन्), अधिबली (इन्), प्राणाधिक्यः, बलाधिक्यः, बलोत्कटः, बलोत्कर्षः, वीर्यवत्ता (स्त्री०), श्रेष्ठबल, श्रेष्ठवीर्यः, (५) अतिशक्तिता (स्त्री०) अत्यन्तप्राणी (इन्), अत्यन्तबली (इन्), अत्यन्तसत्त्वः, प्राणप्रधानः, बलप्रधानः, महोग्रवीर्यः, महोग्रसारः, वीर्यप्रधानः, शौर्यप्रधानः, (६) अतिपराक्रमः, स्फुरदंशुजालः, (७) उत्कटकान्तियुक्तः, श्रेष्ठबलाधिशाली (इन्)।

हीनबलग्रहपर्यायाः—(२) रिक्तः, (३) अप्राणः, अबलः, अवीर्यः, अशौर्यः, असारः, दुर्बलः, निःप्राणः, निःशौर्यः, निःसत्त्वः, निःसारः, निर्बलः, निर्वीर्यः, विप्राणः, विबलः, विवीर्यः, विशौर्यः विसारः, (४) इतबलः, कृशबलः, क्षीणबलः, क्षीणवीर्यः, क्षीणसारः, गतप्राणः, गतबलः, बलमुक्तः, बलोज्झितः, बलोद्रिक्तः, वीतबलः, वीर्योज्झितः, सारमुक्तः, हीनबलः, (५) ओजोरहितः, प्राणवर्जितः, बलवर्जितः, विधूतवीर्यः, (६) क्षीणपराक्रमः, हीनपराक्रमः, (७) पराक्रमवर्जितः।

कल्याणमात्रपर्यायाः—कल्याणम् (न०), स्त्रियां कल्याणी, अन्ये टाबन्ताः। काम्यम्, कुशलम्, क्षेमम्, प्रशस्तम, भन्दम्, भद्रम्, भविकम्, भव्यम् भावुकम्, भासुरम्, मङ्गलम्, भद्रम्, शम् शस्तम्, शिवम्, शुभम्, श्रेयः (अस्), श्वः श्रेयसम्, श्वोवसीयसम्, सुकृतम्, सूनृतम्, प्रशस्तम्, शुभम्, शोभनम्, सत् (द्) (न०), क्वचित्तु—वरम्, श्रेष्ठम्, वरिष्ठम् वरीयः (ईयसुन्) (न०)।

अन्यत्रापि—

इष्टम्, उत्तमम्, हितम्, अतिशोभनम्, पुष्कलम्, श्रेयः (अस्), श्रेष्ठम्, सत्तमम्। अतिशोभनाद्याः शब्दाः शोभनस्य इत्यन्ये।

क्वचित्तु—वरीयः (ईयसुन्), वरिष्ठम्, अप्यतिशोभनस्य।

सुखपर्यायाः—कम्, निर्वृतिः, शर्मम्, शर्म (अन्), शातम्, सातम्, सुखम्, सौख्यम्।

आनन्दपर्यायाः—आनन्दः, आनन्दथुः, आमोदः आह्लादः, चित्तप्रसन्नता, तृप्तिः, नन्दथुः, नन्दिः, प्रमदः, प्रमोदः, प्रीतिः, मद्ः, मुत् (द्), शम्भरः, सम्मदः, हर्षः, हृष्टिः, ह्लादः।

क्लेशप०—आदीनवः, आश्रवः, आस्रवः, क्लेशः, 'आदीनवः, दोषे कष्टे चेत्यन्ये।' क्लेशः, परिश्रमे इत्यन्ये।

दुःखप०—अकम्, अर्तिः, असुखम्, आभीलम्, आमनस्यम्, आर्तिः, कष्टम्, कृच्छ्रम्, दुखम्, पीडा, प्रगाढ़ः, प्रसूतिजम्, बाधा, विराधनम्, वेदना, व्यथा।

अशुभप०—अनिष्टम्, अप्रशस्तम्, अरिष्टम्, अशस्तम्, अशुभम्, अशोभनम्, असत् (द्), नेष्टम्, रिष्टम्।

ग्रहभेदाः—(१) सूर्यः, (२) चन्द्रः, (३) मङ्गलः, (४) बुधः, (५) बृहस्पतिः, (६) शुक्रः, (७) शनिः (८) राहुः, (९) केतुश्चेत्येते नवग्रहाः सन्ति (१) गुलिकः (२) मान्दिश्चेति द्वावुपग्रहौ। ताजिकशास्त्रे तु मुन्था इत्युपग्रह उक्तः।

आधुनिकैस्तु (१) हर्शलः, (२) न्येप्च्यूनश्चेति प्लुटो इत्यपि एकोग्रह उक्तः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रविपर्यायाः—(१) कः, खः, गौः (गो), द्यौः (द्यो)।

(२) अंशुः, अगः, अद्रिः, अरुः (ष्), अर्कः, अर्चिः (ष्), अविः, अहिः, आत्मा (अन्), इनः, कतिः, खगः, खाङ्कः, ज्योतिः (ष्), तपु (ष्), तर्षुः, त्वष्टा (ष्ट), द्युकृत् (द्), द्युमान् (मतु.) पपीः, पाथः, पाथिः, पासिः, पीतः, पीतुः, पीथः, पीयुः, पुष्टः, पृष्णिः, पेरुः, ब्रध्नः, ब्रह्मा (अन्), भगः, भातुः, भानुः, भान्तः, भास्वान् (मतुः), मन्थः, मित्रः, वाजी (इन्), विष्णुः, शुचिः, सुरः, सूनुः, सूरः, सूर्यः, हंसः, हरिः, हस्ती (इन्), हेलिः।

(३) अंशुमान् (मतु०), अध्वगः, अरुणः, अर्चिष्मान् (मतु.), अर्मया (अन्), अव्यथः, असुरः, आदित्यः, उष्णकृत् (द्), उष्णगुः, उष्णभाः, (स्), उष्णभृत् (द्), उष्णरुक् (च्), उष्णांशुः, उष्णोस्रः, कर्मसूः, कालकृत् (द्), कालभृत् (द्), काश्यपः, काश्यपिः, किरणः, किशोरः, कुञ्जारः, कुतपः, क्षपारिः, खद्योतः, खमणिः, खररुक् (च्), खरांशुः, गभस्तिः, गोपतिः, ग्रहमुट् (ष्), ग्रहेशः, घर्मांशुः, चण्डांशु, चित्रार्चिः (ष्) छायेशः, जगत्सूः, ज्योतिष्मान् (मतु), ज्योतिषः, तपनः, तरणिः, तरलः, तापनः, तिग्मगुः, तिग्मभाः (स्), तिग्मांशुः, तीक्ष्णभाः (स्), तीक्ष्णांशुः, तीव्रांशु, त्रितनुः, त्रिमूर्तिः, दिनकृत् (द्), दिनपः, दिनेशः दिवसेट् (श्), दीप्तिमान् (मतु), दृशानः, द्युनाथः, द्युनेता (तृ), द्युपतिः, द्युप्रणीः, द्युभर्ता (तृ), द्युमणिः, द्युरश्मिः, धरुणः, ध्वान्तारिः, पतङ्गः, पद्माक्षः, पिङ्गलः, पुष्करः, प्लवगः, भाकोषः भानुमान् (मतु०), भानेमिः, भारविः, भास्करः, महिरः, मिहिरः, मार्तण्डः, मार्ताण्डः, मुण्डीरः, यमसूः, रात्रिद्विट् (ष्), रुचिपः, वारुणः, वारकृत् (द्), वासन्तः, विवस्वान् (मतु.), विश्वप्साः (आकारान्तः), सप्ताश्वः, सविता (तृ०)।

(४) अंशुधरः, अंशुपाणिः, अंशुभर्ता (तृ), अंशुमाली (इन्), अंशुहस्तः, अब्जपाणिः, अब्जबन्धुः, अब्जहस्तः, अभीशुमान् (मतु०), अभीषुमान् (मतु०), अम्बरीषः, अम्बुजिनीट् (श्), अम्बुजेशः, अव्यथिषः, अशीतरुक् (च्) अशीतांशुः, अहरीशः, अहर्नटः, अहर्पतिः, अहर्मणिः, अहस्करः, अहिमत्विट् (ष्), अहिमांशुः, अह्नोभर्ता (तृ), उदरथिः, उष्णकरः, उष्णघृणिः, उष्णतेजाः (अस्), उष्णद्युतिः, उष्णधामा (अन्), उष्णभानुः, उष्णरश्मिः, उष्णरुचिः, उष्णवपुः, (ष्), उष्णवृष्णिः, कमलिनीट् (श्), कर्णपिता (तृ), कर्मसाक्षी (इन्), कान्तिपतिः, कालकृतः, कालिन्दीसूः, काश्यपेयः, कोकबन्धुः, खगवरः, खतिलकः, खरकरः, खरघृणिः, खरतेजाः (अस्), खरदीप्तिः, खरमहाः (अस्), खररश्मिः, खररुचिः, खाध्वनीन, गभस्तिमान् (मतु०), गवांविभुः, ग्रहपतिः ग्रहपुषः, ग्रहराजः, घर्मकरः, घर्मघृणिः, घर्मद्युतिः, घर्मभानुः, घर्मरोचिः (ष्), घस्राधीशः, चण्डकरः, चण्डच्छविः, चण्डभानुः, चण्डमहाः (अस्), चण्डरश्मिः, चित्रभानुः, चित्ररथः, छायाजानिः, छायानाथः, छायापतिः, छायाभर्ता (तृ), जगच्चक्षुः (ष्) जगद्दीपः, जगन्नेत्रः, जगत्साक्षी (इन्), जलचौरः, ज्योतिः पीथः, तमिस्रहा (अन्), तमोतुदः, तमोपहा (अन्), तमोरिपुः, तमोहन्ता (न्तृ), तिग्मकरः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तिग्मतेजाः (अस्), तिग्मद्युतिः, तिग्मभानुः, तिग्ममहाः (अस्), तिग्मरश्मिः, तिग्मरोचिः (ष्), तिमिरारिः, तीक्ष्णकरः, तीक्ष्णद्युतिः, तीक्ष्णभानुः, तीक्ष्णमहाः (अस्), तीव्रकरः, तीव्रभानुः, तेजःपतिः, तेजोनिधिः, तेजोराशिः, त्रयीतनु, त्रयीतपः, त्रयीमूर्तिः, त्विषान्निधिः, त्विषांपतिः, त्विषांप्रभुः, त्विषामीशः, दहनांशुः, दिनकरः, दिनकर्त्ता (तृ), दिनदयः, दिनपतिः, दिनप्रणीः, दिनबन्धुः, दिनभर्ता (तृ), दिनमणिः, दिनरत्नम्, दिनवसुः, दिनविभु, दिनेश्वरः, दिवसकृत् (द्), दिवसेशः, दिवाकरः, दिवाधीशः, दिवानाथः, दिवानेता (तृ), दिवाभर्ता (तृ), दिवामणिः, दीधितिमान् (मतु०), दीप्तमूर्तिः, दीप्तरश्मिः, दीप्तिपतिः, दृगध्यक्षः, देवसैन्यः, द्युमयीशः, द्वादशाङ्गः, द्वादशात्मा (अन्), धामधामा (अन्), धामनिधिः, धामपतिः, धाम्नान्निधिः, ध्वान्तारातिः, नभःपान्थः, नभश्चक्षुः, नभोमणिः, निदाघरुक्, (च्), पद्मपाणि, पद्मबन्धुः, पद्मिनीशः, प्रचण्डांशुः, प्रजापतिः, प्रतिदिवा (अन्), प्रत्यूषाण्डम्, प्रद्योतनः, प्रभाकरः, प्रभापतिः, प्रभाप्रभुः, प्रभाभर्ता (तृ), बहुरूपः, भानुकोशः—(षः), मनुपिता (तृ), मन्दपिता (तृ), मयूखवान् (मतु०), मरीचिमान् (मतु०), महोनिधिः, महोराशिः, यमपिता (तृ०), यमपिता (तृ०), यमीपिता (तृ०), रश्मिमाली (इन्), रसाधारः, रुचिधामा (अन्), रुचिभर्ता (तृ), रुचिविभुः, लोकबन्धुः, वासरकृत् (द्), वासरपः, वासरेशः, विकर्त्तनः, विभाकरः, विभावसुः, वियन्मणिः, विरोचनः, विश्वकर्मा (अन्), वीतिहोत्रः, वेदोदयः, व्योमरत्नम्, शनिपिता (तृ), सञ्ज्ञाजानिः, सदागतिः, सप्तवाहः, सप्तसप्तिः, सहस्रगुः, सहस्राङ्कः, सहस्रार्चिः (ष्), सहस्रांशुः, सुरावृतः, हंसकरः, हरिदश्वः, हरिद्धयः, हरिद्वाजी (इन्), हिमारातिः,

(५) अब्जिनीपतिः, अब्जिनीबन्धुः, अमरव्रतः, अम्बरध्वजः, अम्बरमणिः, अम्बुतस्करः, अम्भोजिनीशः, अयुगसप्तिः, अरुणसूतः, अमरव्रतः, अशिशिरगुः, अशीतकरः, अशीतद्युतिः, अशीतवृष्णिः, अहिमकरः, अहिमरश्मिः, अहिमरुचिः, अहिमरोचिः (ष्), अह्नांनायकः, उष्णकिरणः, उष्णदीधितिः, उष्णमरीचिः, कठोरज्योतिः (ष्), कपिलद्युतिः, कमलिनीशः, किरणमाली (इन्), कौसुम्भवासाः (अस्), खरगभस्तिः, खरदीधितिः, खरमरीचिः, खेचरपतिः, गगनमणिः, गभस्तिपाणिः, गभस्तिमाली (इन्), गभस्तिहस्तः, घर्मकिरणः, घर्मदीधितिः, घर्ममयूखः, चण्डकिरणः, छायाधिनाथः, छायाधिपालः, छायानायकः, जगत्प्रदीपः, जलजिनीशः, जलतस्करः, तिग्मकिरणः, तिग्मदीधितिः, तिग्ममरीचिः, तिमिरदीप्तिः, तिमिररिपुः, तीक्ष्णदीधितिः, तीक्ष्णमयूखः, तीव्रदीधितिः, तेजसांपतिः, तेजसांराशिः, त्विषांनायकः, दशशतांशुः, दिननायकः, दिनाधिनाथः, दिनाधिराजः, दिवसकरः, दिवसपतिः, दिवसमणिः, दिवसविभुः, दिवसेश्वरः, दिवानयकः, द्युतीनांपतिः, नभःकेतनम्, नलिनीकान्तः, नलिनीनाथः, नलिनीप्रियः, नलिनीविभुः, निदाघकरः निदाघभानुः, पङ्कजिनीशः, पङ्केरुहेशः, पद्मलाञ्छनः, पद्मिनीकान्तः, पद्मिनीनाथः, पद्मिनीपालः, पद्मिनीश्वरः, प्रतापनिधिः, प्रभाणां पतिः, भानुकेसरः, मयूखमाली

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(इन्), मरीचिमाली (इन्), महसांपति:, महसामीश:, मृणालिनीश:, यमजनक:, रात्रिनाशन:, लोकबान्धव:, लोकलोचन:, वासरकर:, वासरनाथ:, वासरमणि:, वासरेश्वर:, सरण्यूजानि:, सरण्यूभर्ता (तृ०), सरोजबन्धु:, सरोजिनीश:, सहस्रकर:, सहस्रपाद:, सहस्ररश्मि:, सुग्रीवपिता (तृ), हरिद्गन्धर्व:, हरिद्वाहन:, हिरण्यरेता: (अस्), अतुषारकर:, अतुहिनधामा (अन्), अतुहिनरश्मि:, अतुहिनरुचि:, अदितितनय:, अदितिनन्दन:, अनूरुसारथि:, अम्बरमार्गग:, अम्बुजबान्धव:, अम्बुजिनीपति:, अम्भोजिनीप्रेया: (अस्), अम्भोजिनीस्वामी (इन्), अरुणकिरण:, अरुणसारथि:, अशिशिरकर:, अशिशिररश्मि:, अशीतकिरण:, अशीतदीधिति:, अशीतमरीचि:, अशीतलकेतु:, अहिममयूख:, कमलबान्धव:, कमलिनीनाथ:, कमलिनीभर्त्ता (तृ), कुमुद्वतीशत्रु:, कृतान्तजनक:, खररश्मिमाली (इन्), चक्रवाकबन्धु:, चक्रवाकसुहृत् (द्), जलजिनीबन्धु:, तमिस्राभियाती (इन्), तिमिरविनाश:, तिमिरविनाशी (इन्), त्रिजगन्नमस्य:, दहनकिरण:, दशशतकर:, दशशतरश्मि:, दिवसाधिनाथ:, द्युचरनायक:, ध्वान्तध्वंसविधि:, नलिनीदयित:, नलिनीवनेश:, नलिनीवल्लभ:, नलिनीविलासी (इन्), निदाघदीधिति:, निदाघांशुमाली, पङ्कजबान्धव:, पङ्कजबोधन:, पङ्कजिनीपति:, पङ्केरुहबन्धु:, पद्मिनीदयित:, पद्मिनीनायक:, पद्मिनीपालक:, पद्मिनीरमण:, पद्मिनीवल्लभ:, प्रत्यूषडम्बर:, महसामधिप:, यमुनाजनक:, लोकप्रकाशन:, वासरनायक:, शीतेतररश्मि:, संवत्सरपथ:, सप्ततुरङ्गम:, सरोजबान्धव:, सरोजिनीपति:, सरोजिनीराज:, सरोरुहसृहत्, (द्), सहस्रकिरण:, सहस्रदीधिति:, सहस्रमयूख:, सांतत्सररथ:।

(७) अम्बुजिनीवनेश:, अशिशिरकिरण:, अशिशिरदीधिति:, तिग्ममरीचिमाली (इन्), तीक्ष्णमयूखमाली (इन्), दशशतकिरण:, दशशतमूयूख:, धर्मराजजनक:, पद्मिनीप्राणपाल:, वनजवनपति:, वासराणांविधाता (तृ), सप्तलोकैकचक्षु:, (ष्)

(८) अम्भोजवनप्रकाशी (इन्), कमलिनीकाननेश:, दशशतकरमूर्ति:, राजीवजीवितेश्वर:, सहस्रमरीचिमाली (इन्), हरितुरगनाथ:, हारितहरितवाजी (इन्),

(९) कमलिनीपरिणायक:, पङ्केरुहनिकरबन्धु:, भुवनत्रयचूडामणि:, सरोजिनीजीवितेश्वर:, सरोजिनीप्राणाधिनाथ:, सहस्रपत्रवनबन्धु:,

(१०) अरविन्दकानननायक:, हृषीकेशपदौकसांपति:,

(११) सरसीरुहकानननायक:

(१३) सकललोकचक्रवालचक्रवर्ती (इन्)।

ग्रहणपर्याया:—उपप्लव:, उपराग:, ग्रह:, ग्रहणम्, राहुग्रास:, राहुस्पर्श:।

ग्रस्तपुष्पवत्प०—उपरक्तौ, परिग्रहौ।

बिम्बप०—बिम्ब:, मण्डलम्, शेषपर्यायास्त्वन्यत्र।

परिधिप०—उपसूर्यकम्, उपार्कम्, परिधि:, परिवेश:, परिवेशनम्, परिवेष:, परिवेषक:, परीवेश:, परीवेशनम्, परीवेष:, मण्डलम्।

भर्तृप०—अनुग:, अभिक:, अभीक:, असुप: अर्य्य:, उपयन्ता (न्तृ), कमिता (तृ), कान्त:,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गृही (इन्), जानिः, जामाता (तृ०), धवः, नर्मकीलः, पतिः, परिणेता (तृ), पाणिग्रही (इन्), पाणिग्राहः, प्रणयी (इन्), प्राणनाथः, प्राणपः, प्राणपालः, प्राणपालकः, प्राणसमः, प्राणाधिनाथः, प्राणेशः, प्राणेश्वरः, प्रियः, प्रेयान् (ईयसुन्), प्रेष्ठः, भरुः, भार्त्ता (तृ), भासुः, भोक्ता (क्त), यामाता (तृ), रतगुरुः, रमः, रमणः, रुच्यः, वरः, वरयिता (तृ), विवोढा (ढृ), वोढा (ढृ), सुखोत्सवः, सेक्ता (क्त), हृदयेशः।

क्वचित्तु—धनिकः, धनी (इन्) इति च दृश्यते।

स्वामिप०—अधिनाथः, अधिनायकः, अधिपः, अधिपतिः, अधिभूः, अधिराजः, अधीशः, अधीश्वरः, अर्यः, इनः, इन्द्रः, ईट् (श्), ईशः, ईशानः, ईशिता (तृ), ईश्वरः, नाथः, नायकः, नेता (तृ), पतिः, परिवृढः, पालः, पालकः, प्रभु, भर्ता (तृ), राट् (ज्), राजा (अन्), विभुः, सम्पालः, सम्पालकः, स्वामी (इन्)।

एकयोक्त्या भर्तृस्वामिनोः पर्यायाः—तिलकः, दयः, दयितः, पतिः, प्रियः, भर्त्ताः, वल्लभः, स्वामी (इन्)।

मणिप०—मणिः (पुं०स्त्री०) रत्नम् (न०) (अजहल्लिङ्गम्), वसु (न०)।

रविपत्नीभेदाः—(१) सञ्ज्ञा, (२) छाया, (३) राज्ञी, (४) पृश्निः, (५) वडवा चेत्येते रविपत्नीभेदाः स्युः।

सञ्ज्ञापर्यायाः—कालिन्दीप्रसूः, त्रसरेणुः, त्वाष्ट्री, द्युमयी, प्रभा, प्रभावप्रसूः, मनुप्रसूः महावीर्या, यमजननी, यमप्रसूः, यमीमाता (तृ), योग्या. वैवस्वतजननी, सञ्ज्ञा, सरण्युः, सरण्यूः, सुवर्चला, सूर्या, स्वरेणुः, (सुरेणुः), स्वातिः।

छायाप०—छाया, तपती, तपतीप्रसूः, प्रतिरूपिणी, भूमयी, भूमिमयी, मन्दजननी, मन्दप्रसूः, वरी, विक्षुभा, विष्टिप्रसूः, सञ्ज्ञाप्रतिकृतिः, सवर्णा, सावर्णिप्रसूः।

राज्ञीप०—राज्ञी, रेवन्तजननी, रेवन्तप्रसूः, रेवन्तमाता (तृ०, रेवन्ताम्बा।

पृश्निप०—पृश्निः, सावित्रीजननी, सावित्रीप्रसूः, सावित्रीमाता (तृ)।

वडवापर्यायाः—अर्वती, अश्वा, दस्रजननी, नासत्यप्रसूः, दस्रप्रसूः, वडवा, वामी।

रविपुत्रनामानि—(१) कर्णः, (२) नासत्यौ, (३) यमः, (४) रेवन्तः, (५) वरुणः, (६) वैवस्वतः (सप्तमो मनुः), (७) शनिः, (८) सावर्णिः (अष्टमो मनुः), (९) सुग्रीवः (वानरेन्द्रः), चैते रविपुत्राः सन्ति।

कर्णपर्यायाः—अङ्गराट् (ज्), अर्कतनयः, चम्पाधिपः, राधातनयः, सूततनयः।

रेवन्तप०—अर्करेतोजः, प्लवगः, राज्ञीतनयः, रेवन्तः, हयवाहनः।

सुग्रीवप०—आदित्यसूनुः, तारापतिः, रामसखः, रुमाप्रियः, वानरेन्द्रः, सुग्रीवः, हनुमन्मित्रम्।

रविपुत्रीनामानि—(१) कालिन्दी, (२) विद्युत् (द्), (३) सावित्री, चैता रविकन्याः सन्ति।

कालिन्दीपर्यायाः—अर्कात्मजा, कलिन्दकन्या, कलिन्दतनया, कलिन्दपुत्री, कालिन्दी, तपती, तपनतनूजा, तापी, यमभगिनी, यमस्वसा (सृ), यमानुजा, यमी, यमुना, शमनस्वसा (सृ),

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सूर्यजा, सूर्यतनया।

सावित्रीप०—पृश्निपुत्री, विधातृपत्नी, सावित्री।

रविसारथिप०—अनूरूः, अरुणः, आश्मनः, काश्यपिः, गरुडाग्रजः, जटायुसूः, ताक्ष्र्यः, महासारथिः, विनतासूनुः, विपुलस्कन्धः, वैनतेयः, सूरसूतः।

सारथिप०—क्षत्ता (तृ), दक्षिण (णे) स्थः, नियन्ता (न्तृ), प्राजिता (तृ), यन्ता (न्तृ), रथकुटुम्बिकः, रथकुटुम्बी (इन्), प्रवे (चे) ता (तृ), सव्येष्ठः, सव्येष्ठा (ष्ठृ), सारथिः, सूतः।

दिनप०—अहः (न्), घस्रः, दिनम्, दिवसः, वासरः, शेषपर्यायास्तु कालवर्गे द्रष्टव्याः।

सूर्यलोकः—भास्करभुवनम्, लोकबन्धुलोकः, सूर्यलोकः, सौरभुवनम्।

किरणः—अंशुः, अभीशुः अभीषुः, अर्चिः (ष्), उपधृतिः, उस्रः, करः, किरणः, गभस्तिः—स्ती, गौः, (गो), घृणिः, त्विषिः-षी, दीधितिः (स्त्री०), द्युत् (द्), धाम (अन्), धृष्णिः, नेमिनिधिः, पद्मपादः, पृश्निः, प्रग्रहः, भानुः, भाः (स्), मयूखः, मरीचिः—ची (स्त्री०पुं०), रश्मिः, विरोकः, वृष्णिः, सान्ध्यः, हेतिः।

प्रभा (दीप्ति) प०—आभा, ओजः (अस्), केतु; छविः, त्विट् (ष्), त्विषा, दीप्तिः, द्युतिः-ती, प्रभा, भा, भामः, भासः, रुक्, (च्), रुचिः, रोचिः (ष्) (न०), वसु, विभा, शोचिः (ष्) (न०)।

प्रकाशपर्यायाः—आतपः, आलोकः, इद्धम्, उद्योतः, उद्‌द्योतः, घर्मः, ज्योतिः (ष्), तेजः (स्), द्योतः, प्रकाशः, महः (अस्), वर्चः (अस्), शुष्मम्, सहः (अस्)।

उष्णप०—ऊष्णम्, घर्मः, निदाघः।

अत्युष्णप०—खरम्, चण्डः, तिग्मम्, तीक्ष्णम्, तीव्रम्, पटुः, रौद्रम्।

कमलप०—अप्पुष्पम्, अब्जम्, अम्बुजन्म (अन्), अम्बुपद्मम्, अम्बुरुट् (ह्), अम्बुरुहम्, अम्भोजम्, अम्भोरुहम्, अरविन्दम्, कंजम्, कञ्जम् कमलम्, कुटपम्, कुशेशयम्, जलजम्, जलजन्म (अन्), जल रुट् (ह्), जलरुहम्, तामरसम्, दारम्, दोलकम्, नलम्, नलिनम्, नालीकम्, निर्लेपम्, पङ्कजम्, पङ्कजन्म (अन्), पङ्करुट् (ह्), पङ्करुहम्, पङ्केरुहम्, पद्मम्, पाथोजम्, पाथोरुहम्, पुष्करम्, बिसकुसुमम्, बिसनाभिजम्, बिसप्रसूनम्, महोत्पलम्, राजीवम्, वारिजम्, वारिहम् वार्जम्, विसकुसुमम्, विसनाभिजम्, विसप्रसूनम्, शतपत्रम्, श्रीः, सरसिजम्, सरसीजम्, सरसीरुहम्, सरोजम्, सरोजन्म (अन्), सरोरुट् (ह्), सरोरुहम्, सलिलजम्, सहस्रपत्रम्, सारसम्, सुजलम्।

कमलिनीपर्यायाः—अब्जिनी, अम्बुजिनी, अम्भोजिनी, कमलिनी, जलजिनी, नलिनिनी, नलिनी, नालीकिनी, पङ्कजिनी, पद्मिनी, पुटकिनी, मृणालिनी, विसिनी, सरोजिनी।

प्रियपर्यायाः—अभीप्सितम्, अभीष्टम्, दयः, दयितः, प्रियः, वल्लभः, हृद्यम्।

रवेः पारिपार्श्विकनामानि—माठरः, पिङ्गलः, दण्डः, राजश्रोथौ, खरद्वारिकौ, कल्माषपक्षिणौ, जातृकारः, कुतापकौ, पिङ्गगजौ, दण्डिपुरुषौ, किशोरकौ।

सौरतंत्रे तु—

'तत्र शक्रो वामपार्श्वे दण्डाख्यो दण्डनायकः।

वह्निस्तु दक्षिणे पार्श्वे पिङ्गलो वामनश्च सः।। यमोऽपि दक्षिणे पार्श्वे भवेन्माठरसंज्ञया।' इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रवेर्मातृपर्यायाः—अदितिः—ती, अमरमाता (तृ), ऋः, ऋनामा, कश्यपपत्नी, कश्यपभीरुः, काश्यपी, त्रिदशेन्द्रप्रसूः, दक्षप्रजापतिकन्या, देवजननी, देवप्रसूः, देवमाता (तृ), देवाम्बिका, मित्रजननी, सुरजननी, सुरप्रसूः, सुरसवित्री, सुराम्बा।

रवेः पितृपर्यायाः—कर्दमकन्याकुमारः, कलाङ्गजः, कलागर्भजः, कलापुत्रः, कलाभवः, कलाभूः, कश्यपः, काश्यपः, मरीचिजः, मरीचिपुत्रः, मारीचः, सुरजनकः, सुरतातः, सूर्यपिता।

कश्यपपत्नीभेदाः—(१) अदितिः, (२) दितिः, (३) दनुः, (४) काला, (५) दनायुषा, (६) सिंहिका, (७) मुनिः, (८) क्रोधा, (९) वरिष्ठा, (१०) सुरभिः, (११) वशा, (१२) कद्रूः, (१३) विनता, चेत्येतास्त्रयोदश कश्यपस्य पत्न्यः सन्ति।

सूर्यद्वादशभेदाः—(१) विष्णुः, (२) यमः, (३) विवस्वान् (मतु०), (४) अंशुमान् (मतु०), (५) पर्जन्यः, (६) वरुणः, (७) इन्द्रः, (८) धाता (तृ), (९) मित्रः, (१०) पूषा (अन्), (११) त्वष्टा (ष्टृ), (१२) भगश्चैते चैत्रादितो रवेर्द्वादशभेदाः स्युः।

चक्रवाकपर्यायाः—कान्तः, कामी (इन्), कामुकः, कोकः, गोनर्दः ? चक्रः, चक्रवाकः, चक्राह्वयाह्वयः, द्वन्द्वचरः, द्वन्द्वचारी (इन्), भूरिप्रेमा (अन्), रथाङ्गः, रथाङ्गाह्वः, रथाङ्गाह्वयनायकः, रात्रिवियोगी (इन्), रात्रिविश्लेषगामी (इन्), रविषः, सहायः।

बन्धुपर्यायाः—ज्ञाप्तिः, बन्धुः, बान्धवः, सगोत्रः, स्वः, स्वजनः।

मित्रपर्यायाः—मित्रम् (न०) (अजहल्लिङ्गम्), वयस्यः, सखा (खि), सवयाः (अस्), सहचरः, सहायः, साप्तपदीनः, सुहृत् (द्), स्निग्धः।

आकाशप०—आकाशः, खम्, गगनम्, नभः (अस्), शेषस्त्वन्यत्र।

नेत्रप०—अक्षि (इन्), चक्षुः (ष्), नयनम्, नेत्रम्, लोचनम्, शेषस्त्वन्यत्र।

चोरप०—एकागारिकः, चोरः, चोरडः चौरः, तस्करः, दस्युः, पटचोरः, परास्कन्दी (इन्), परिमोषी (इन्), पाटच्चरः, पारिपन्थिकः, प्रतिरोधकः, मलिम्लुचः, रात्रिचरः।

वनप०—काननम्, गहनम्, वनम्, विपिनम्, शेषस्त्वन्यत्र।

अस्तप०—अस्तः, अस्तमनम्, लुप्तः, लोपः, शेषस्त्वन्यत्र।

उदयप०—असूर्यगः, उदयः, दृश्यमानः, शेषस्त्वन्यत्र।

अत्र विशेषः। ग्रन्थान्तरे—

'वैशाखादिषु मासेषु लग्नेष्वन्यादिषु क्रमात्।

उदेत्यर्कः, स्वोदयादङ्गात्सप्तमेऽङ्केऽस्तमेति सः॥

अर्थात्—वैशाखदिषु द्वादशमासेषु क्रमात् मेषादिषु द्वादशलग्नेषु सूर्य उदेति। तथा स्वोदयलग्नात्सप्तमे लग्ने सः (सूर्यः) अस्तमेति अस्तं प्राप्नोतीत्यर्थः।

वस्त्रप०—अंशुकम्, अम्बरम्, आच्छादः, आच्छादनम्, कर्पटः, कशिपुः, चीरम्, चीवरम्, चेलम्, छादनम्, द्विचयम्, निवसनम्, पटम्, प्रोतम्, लक्तकः, वसनम्, वसित्तम्,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वस्त्रम्, वासम्,वासः (अस्) (न०), शाटकः, सिक् (च्), सिचयः।

कुसुम्भप०—कमलोत्तरम्, कुसुम्भम्, पद्मोतरम्, महारजतम्, महारजनम्, लट्वा (स्त्री०), वह्निशिखम्।

हरित्प०—पालाशः, हरित्, शेषस्तु बुधे।

अश्वप०—अमृतसोदरः, अरुट् (ष्), अर्वा (अन्), अव्यथः, अश्वः, आशुः, उच्चैःश्रवाः (अस्), एकशफ, एतम्बः, एतशः, किण्वी (इन्), किन्धी (इन्), कुण्डी (इन्), कुटरः, कुदरः, कुरटः, केसरी (इन्), क्रमणः, क्रान्तः, गन्धर्वः, गूढभोजनः, ग्रहभोजनः, घोटः, घोटकः, चामरी (इन्), जवनः, जवी (इन्), जितवः, तार्क्ष्यः, तुरगः, तुरङ्गः, तुरङ्गमः, दधिक्रा (अन्), दधिक्रावा (अन्), दौर्गेहः, द्वीपः, धाराटः, नरः, पतङ्गः, परुलः, पाकलः, पालकः, पीतिः, पीती (इन्), पीथिः, पैद्वः (ट्वः), प्रकीर्णः, प्रकीर्णकः, प्रोथी (इन्), ब्रध्नः, मरुद्रथः, मांश्चत्वः, माषाशनः, माषाशी (इन्), मुद्गभुक् (ज्), मुद्गभोजी (इन्), मुद्गगाशनः, युयुः, राजस्कन्धः, लक्ष्मीपुत्रः, ललामः, वह्निः, वाजी (इन्), वातस्कन्धः, वातायनः, वारुः, वासुदेवः, वाट् (ह्), वाहः, वाहनश्रेष्ठः, विमानकः, वीतिः, वीती (इन्), व्रती (इन्), शालिहोत्रः, शालिहोत्री (इन्), श्येनः, श्येनासः, श्रीपुत्रः, श्रीभ्राता (तृ), सप्तिः, सविक्रमः, सिंहविक्रमः, सुपर्णः, सैन्धवः, स्थौर्य्यः, हंसः, हंसास्यः, हयः, हरिः, हरिक्रान्तः, हेषी (इन्), ह्वर्य्यः।

चन्द्रपर्यायाः—(१) ऊः, ग्लौः, चः, द्रुः, भेट् (श्), मः, माः (स्)।

(२) अंशुः, अजः, अब्जः, इन्दुः, ऋक्षेट् (श्), कलेट् (श्), कान्तः, क्रुष्टः, क्लेदुः, गौरः, चन्दः, चन्द्रः, चूडा?, जर्णः, तपः, तपाः (अस्), तुङ्गी (इन्) ? तृपत् (द्), तृपिः, नेमिः, पीतुः, पैद्वः, बुधः, भगः, भपः, भार्य्यः, भेनः, भेशः, मासः, राजा (अन्, रात्रीट् (श्), विधुः, व्याप्वः, शशी (इन्), सिप्र, सृप्रः, सोमः, स्नेहूः, स्पन्दः ?, स्यन्दः, हरिः।

(३) अत्रिजः, अब्जारिः अमितिः, अमृतः, अम्बुजः, उडुपः, उषार्य्यः, उषेशः, ऋक्षपः, ऋक्षेशः, एकभूः, एणभृत् (द्), एणाङ्कः, कलापः, कलाभृत् (द्), कलावान् (मतुः), कलेशः, क्षपाकृत् (द्) क्षपेशः, खसिन्धुः, गौरगुः, गौरभाः (अस्), गौरांशुः, चन्दिरः, चन्द्रमाः (अस्), चिक्लिदः, छायाङ्कः, छायाभृत् (द्) जडांशुः, जडोस्रः, जयन्तः, जरणः, ज्योत्स्नेशः, तपसः, तमीशः, तमोनुत् (द्), तापसः, तारेशः, तुङ्गीशः, त्रियामेट् (श्), दशाश्वः, द्विजेन्द्रः, द्विजेशः, धिष्ण्यपः, धिष्ण्येशः, ध्वान्तारिः, निट्पतिः, निशाकृत् (द्), निशेशः, पक्षजः, परिच्छः, परिज्मा (अन्), परिज्वा (अन्), परिज्ञः, पर्वधिः, पर्वरिः, भधवः, भनाथः, भपतिः, भभर्त्ता (तृ), भविभुः, भुवन्युः, भूपतिः, मृगाङ्कः, यजतः, यज्ञराट् (ज्), यामिनीट् (श्), युवनः, रजनीट् (श्) रात्रिपः, रात्रीशः, लक्ष्मणः, विकुस्रः, विक्लिदः, विश्वप्साः (आकारान्तः), शपितः, शयतः, शशभृत् (द्), शशाङ्कः, शीतगुः, शीतभा? शीतभाः (अस्), शीतलः, शीतांशुः, शुभांशुः, शुभ्रगुः, शुभ्रभाः (अस्), शुभ्रांशुः, श्वेतगुः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्वेतवाट् (ह), श्वेतांशुः, श्वेताश्वः, षोडशी (इन्), सितगुः, सितभाः (अस्), सितरुक् (च्), सितांशुः, सिन्धुजः, सिन्धूत्थः, सुधाङ्गः, सुधांशुः, सुधासूः, सुधास्रुत् (द्), स्तृपतिः? हिमगुः, हिमत्विट् (ष्), हिमभाः (अस्), हिमस्रुत् (द्), हिमांशुः, हृद्यांशुः।

(४) अत्रिजनिः, अत्रिजनुः (ष्), अत्रिजन्मा (अन्), अत्रिदृग्जः, अत्रिभवः, अत्रिसुतः, अनुष्णगुः, अनुष्णभाः (अस्), अमृतसूः, अमृताङ्गः, इन्द्वभिधः, उडुनाथः, उडुपतिः, उडुप्रभुः, उडुराजः, उषाधिपः, उषापतिः, उषाविभुः, उषेश्वरः, ऋक्षनेमिः, ऋक्षभर्ता (तृ), ऋक्षाधिपः, एणलक्ष्मा (अन्), ओषधीशः, कर्केश्वरः, कलाधिभूः, कलानाथः, कलानिधिः, कुमुदेशः, क्षणदेशः, क्षपाकरः, क्षपानाथः, क्षपापतिः, क्षपाप्रभुः, क्षपाभर्त्ता (तृ), खचमसः, गौरद्युतिः, गौररश्मिः ग्रहनेमिः, ग्रहपतिः, चित्राटीरः, छायापिद्युः, (प्लुः), जडच्छविः, जडद्युतिः, जडरश्मिः, जडरोचिः (ष्), जडाभीशुः, जडोद्भवः, जुहुराण, जुहुवाणः, ज्योत्स्नाकरः, तपोराजः, तमीपतिः, तमीभर्ता (तृ), तमोनुदः, तमोहरः, तारकेशः, ताराजानिः, ताराधिपः, ताराधीशः, तारानाथः, तारानेता (तृ), तारापतिः, तारापीडः, तारास्वामी (इन्), तिथिप्रणीः, तिमिरारि, तुङ्गीपतिः, तुषारगुः, तुषारत्विट् (ष्), तुषारभाः (अस्), तुषारांशुः, तुहिनगुः, तुहिनरुक् (च्), तुहिनांशुः, दर्शविपत् (द्), दशवाजी (इन्), दशहयः, दोषाकरः, दोषाधीशः, दोषानाथः, द्विजपतिः, द्विजराजः, द्विजविभुः, धवलगुः, धवजलभाः (अस्), धवलरुक् (च्), धवलांशुः, नक्षत्रपः, नक्षत्रेशः, नभोदीपः निशाकरः, निशाकेतुः, निशाचरः, निशानाथः, निशानेताः (तृ), निशापतिः, निशामणिः, निशारत्नम्, नीहारगुः, नीहारांशुः, पक्षजन्मा (अन्), पक्षधरः, पर्वविपत् (द्), पाण्डरांशुः, पीयूषगुः, पीयूषत्विट् (ष्), पीयूषसूः, पीयूषांशुः, पीयूषोस्रः, पुनर्युवा (अन्), प्रालेयभाः (अस्), प्रालेयांशुः, भदयितः, भनायकः, भरमणः, भाधिनाथः, मासहोत्थः, मिहिकांशुः, मृगधरः, मृगपिप्लुः (च्युः), मृगलक्ष्मा (अन्), यजतनुः, यज्वपतिः, यथासुखः, यामिनीशः, रजनिपः, रजनीशः, राकानाथः, राकापतिः, राकेश्वरः, राजराजः, रात्रिनाथः, रात्रिनेता (तृ), रात्रिपतिः, रात्रिमणिः, रात्रीनाथः, रोहिणीशः, लोकम्पृणः, वलक्षगुः, वार्मण्डलः, विभावसुः, विरोचनः, शताक्षीशः, शर्वरीशः, शशधरः, शशलक्ष्मा (अन्), शशाङ्कभृत, (द्), शिशिरगुः, शिशिरांशुः, शीतकरः, शीतकेतुः, शीतच्छविः, शीतज्योतिः (ष्), शीतदीप्तिः, शीतद्युतिः, शीतपादः, शीतभानुः, शीतमहाः (अस्), शीतरश्मिः, शीतरुचिः, शीतरोचिः (ष्), शीतलगुः, शीतलभाः (अस्), शीतलांशुः, शुचिरोचिः (ष्), शुभ्रकरः, शुभ्रभानुः, शुभ्राम्बरः, श्यामाकरः, श्यामानाथः, श्वेतकेतुः, श्वेतद्युतिः, श्वेतधामा (अन्), श्वेतभानुः, श्वेतरुचिः, श्वेतरोचिः (ष्), श्वेतवाजी (इन्), श्वेतांशुकः, समुद्रजः, सागरभूः, सितकरः, सितदीप्तिः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सितद्युतिः, सितरश्मिः, सितरुचिः, सितवृष्णिः, सितहयः, सिन्धुजनिः, सिन्धुजन्मा (अन्), सिन्धुमित्रम्, सिन्धुसुतः, सिन्धोर्मित्रम्, सिप्रग्रहः, सुधाकरः, सुधाघृणिः, सुधादीप्तिः, सुधाधारः, सुधानिधिः, सुधापिद्युः, सुधाभानुः, सुधारश्मिः, सुधावासः, सुधांशुकः, सुधासिन्धुः, सुधासूतिः, हरिणभृत् (द्), हरिणाङ्कः, हिमकरः, हिमदीप्तिः, हिमद्युतिः, हिमधामा (अन्), हिमभानुः, हिममहाः (अस्), हिमरश्मिः, हिमरुचिः, हिमरोचिः (ष्)।

(५) अखरकरः, अग्रजाधिपः, अघर्मधामा (अन्), अत्रिनेत्रजः, अत्रिनेत्रभूः, अत्रीतजनिः, अनिदाघांशुः, अनुष्णकरः, अनुष्णरश्मिः, अमृतकरः, अमृततेजाः (अस्), अमृतदीप्तिः, अमृतद्युतिः, अमृतधामा (अन्), अमृतपिण्डः, अमृतमूर्तिः, अमृतरश्मिः, अमृतरोचिः (ष्), अमृताभीषुः, अरौद्रकेतुः, अवश्यायगुः, उडुनायकः, उषाधिपतिः, ऋक्षरमणः, ऋक्षाधिपतिः, एणकलङ्कः, एणतिलकः, ओषधीगर्भः, ओषधपतिः, ओषधीश्वरः कमलरिपुः, कलाधिनाथः, कलानायकः, कलानान्निधिः, कुमुदबन्धुः, कुमुदिनीशः, कुमुद्वतीशः, कुरुङ्गलक्ष्मा (अन्), कृत्तिकाभवः, कैरवबन्धुः, कौमुदीपतिः, क्षणदाकरः क्षणदाधवः क्षणदाधिपः, क्षणदाधिभूः, क्षणदापतिः, क्षपाधिपतिः, क्षपानायकः, चकोरबन्धुः, चकोरसुहृत् (द्), छायालक्षणः, छायालाञ्छनः जडमयूखः, जलनिधिभूः, जलमण्डलः, तमिस्राकरः, तमिस्राधिपः, तमीनायकः, तारकराजः, तारकानाथः, ताराधिराजः, तारानायकः ताररमणः, तिथिप्रणेता (तृ), तुषारदीप्तिः, तुषारमूर्तिः, तुषाररश्मिः, तुषारशोचिः, (ष्), तुहिनकरः, तुहिनद्युतिः, तुहिनरश्मिः, तुहिनरोचिः (ष्), तुहिनाकरः, तुहिनांशुकः, त्रियामेश्वरः, दक्षजाजानिः, दक्षजापतिः, दक्षतुतेशः, दाक्षायणीशः, द्विजन्मपतिः, द्विजाधिराजः, धवलकरः, धवलच्छविः, धवलद्युतिः, धवलवृष्णिः, धिष्ण्यरमणः, नक्षत्रनाथः, नक्षत्रनेमिः, नक्षत्रपतिः, नक्षत्रेश्वरः, नभश्चमसः, नलिनीरिपुः, नलिनीशत्रुः, नलिन्याशत्रुः, निशाधिपतिः, निशानायकः, निशावल्लभः, निशीथिनीशः, नीहारकरः, नीहारदीप्तिः, नीहररश्मिः, पद्मासहोत्थः, पद्मिनीशत्रुः, पीयूषकरः, पीयूषघनः, पीयूषद्युतिः, पीयूषपिण्डः, पीयूषभानुः, पीयूषमहाः (अस्), पीयूषमूर्तिः, पीयूषरश्मिः, पीयूषरुचिः, पीयूषवपुः (ष्), पीयूषाभीशुः, प्रालेयभानुः, प्रालेयरश्मिः, भगणनाथः, मिहिकाशोचिः (ष्), मृगलाञ्छनः, मृणालिनीद्विट् (ष्), यज्वानांपतिः, यामवतीशः, यामिनीपतिः, यामिनीश्वरः, रजनिकरः, रजनीकरः, रजनीकान्तः, रजनीनाथः, रजनीपतिः, रजनीप्रेयाः (अस्), राकाधीश्वरः, रोहिणिमित्रम्, रोहिणीकान्तः, रोहिणीजानिः, रोहिणीनाथः, रोणीपतिः, रोहिणीप्रियः, रोहिणीप्रेयाः (अस्), रोहिणीविभुः, लक्ष्मीसहजः, लक्ष्मीसहोत्थः, लोकाप्यायकः वलक्षकरः, वलक्षभानुः, वलक्षरश्मिः, विभावरीशः, शशकलङ्कः, शशलक्षणः, शशलाञ्छनः, शिशिरकरः, शिशिरतनुः, शीतकिरणः, शीतदीधितिः, शीतमयूखः, शीतमरीचिः, शीतलकरः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शीतलभानुः, शीतलाभीषुः, शीतांशुमाली (इन्), श्वेतकिरणः, श्वेतवाहनः, समुद्राङ्गजः, सरोरुहारिः, सर्वौषधीशः, सागरात्मजः, सितकिरणः सितदीधितिः सिन्धुतनयः, सिन्धुनन्दनः, सुधाकिरणः, सुधादीधितिः, सुधामयूखः, सुधामरीचिः, स्नेहरेकभूः, हरिणलक्ष्मा (अन्), हिमकिरणः, हिमगभस्तिः, हिमततिस्रुत् (द्), हिमदीधितिः, हिमांशुमाली (इन्),

(६) अचण्डमरीचिः, अनिदाघधामा (अन्), अनुष्णदीधितिः, अब्धिनवनीतम्, अमृतकिरणः, अमृतदीधितिः, अमृतनिधानः, अमृतशरीरः, अवश्यायकरः, आकाशचमसः, इलादेवराजः, उषाधिनायकः, ऋक्षाणामधिपः, ओषधीनांनाथः, ओषधीनायकः, कमलशात्रवः, कलापरिवृढः, कुमुदबान्धवः, कुमुदात्मबन्धुः, कुमुदानन्दनः, कुमुदिनीपतिः, कुमुदेकबन्धुः, कुमुद्वतीबन्धुः, कुमुद्वतीसुहृद्, (त्), कुरङ्गलाञ्छनः, कुवलयनाथः, कृत्तिकासम्भवः, कैरववनेशः, कैरवविकासी (इन्), कैरविणीपतिः, कैरविणीश्वरः क्षणदाधिनाथः, क्षणदानायकः, क्षपापरिवृढः, क्षीरोदनन्दनः, छायामृगधरः, जलगोलमूर्तिः, तारकानायकः, तिथिप्रवर्त्तकः, तुषारकिरणः, तुषारदीधितः, तुहिनकिरणः, तुहिनमयूखः, तुहिनमरीचिः, त्रियामारमणः, दाक्षायणीकान्तः, दाक्षायणीजानिः, दाक्षायणीपतिः, धवलकिरणः, धवलदीधितिः, नयनाभिरामः, निशापरिवृढः, निशीथिनीनाथः, निशीथिनीपतिः, पीयूषकिरणः, पीयूषमयूखः, प्राचीनतिलकः, प्रालेयकिरणः प्रालेयमरीचिः, मिहिकामयूखः, मिहिकामरीचिः, यामवतीपतिः, यामिनीनायकः, रजनीनायकः, रजनीरमणः, रोहिणीरमणः, रोहिणीवल्लभः, विभावरीभर्ता (तृ),विभावरीविभुः, शम्भुशिरोमणिः, शर्वरीनायकः, शिशिरकिरणः, शिशिरमयूखः, शीतलदीधितिः, श्रविष्ठरमणः, श्वेतपद्मबन्धुः, सितकरवपुः, (ष), हरचूडामणिः, हरिणलक्षणः, हरिणलाञ्छनः, हिमरश्मिमाली (इन्),

(७) अत्रिनेत्रप्रसूतः, अनिदाघदीधितिः, अब्धिनवनीतकम्, ओषधीनामधीशः, कुमुदवनबन्धुः, कुमुदाकरबन्धुः, कुमुदानन्दकरः, कुमुदिनीदयितः, कुमुदिनीरमणः, कैरववनबन्धुः, कैरवाणां विकासी (इन्), कैरविणीवनेशः, क्षणदाधिनायकः, चण्डघृणीतरांशुः, चण्डीशचूडामणिः, चण्डीशचूडारत्नम्, जलनिधितनयः, तारकाविनोदकः, त्रिनेत्रचूडामणिः, दाक्षायणीरमणः, द्विजराजखेचरः, नक्षत्रसम्पालकः, नभोमण्डलदीपः, प्रौढपाथोधिपुत्रः, यामवतीनायकः, शीतमयूखमाली (इन्), समुद्रनवनीतम्, सारङ्गकलङ्कभृत्,

(८) अत्रिनयनप्रभव, कुमुदकाननबन्धुः, कुमुदगहनबन्धुः, कुमुदवनसुबन्धुः, कुमुदाकरबान्धवः, कुमुदिनीप्राणेश्वरः, कुमुदनीवधूवरः, कुमुदिनीवनभर्त्ता (तृ), कैरववनबान्धवः, त्रिनयनचूडारत्नम्, दाक्षायणीपरिवृढः, द्रुहिणपादजातकः,

(९) कुमुदकाननबान्धवः, कुमुदषण्डबोधपदः, कुमुदिन्यसुनायकः,

(१०) कुमुदिनीकानननायकः, कैरवकानननाधिनायकः, अत्रिनयनसमुत्थज्योतिः (ष्),

(११) कामिनीवदनसौरभचौरः, विभावरीविलासदन्तपत्रः, कैरविणीवनिताजनभर्त्ता (तृ),

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पीतचकोरमरीचिचयः, (१२) धूर्जटिजटामण्डलचूडामणिः।

रात्रिपर्यायाः—क्षणदा, क्षपा, तमी, त्रियामा, दोषा, निशा, निशीथिनी, यामवती, यामिनी, रजनी, रात्रिः, विभावरी, शर्वरी। शेषपर्यायास्तु कालवर्गे द्रष्टव्याः।

दर्शरात्रिप०—तमसी, तमिस्रा, दर्शरात्रिः।

पूर्णिमारात्रिप०—ज्योतिष्मती, ज्योत्स्नी, पूर्णिमारात्रिः।

चन्द्रप्रभाप०—कौमुदी, चन्द्रगोलिका, चन्द्रप्रभा, चन्द्रातपः, चन्द्रिका, चन्द्रिमा, चान्द्री, चार्वी, ज्योत्स्ना।

नक्षत्रप०—उडु, ऋक्षम्, तारका, तारा, धिष्ण्यम्, नक्षत्रम्, भम्। शेषास्तु पञ्चाङ्गवर्गे।

चिह्नप०—अङ्कः, अभिज्ञानम्, कलङ्कः, चिह्नम्, लक्षणम्, लक्ष्म (अन्), लच्छनम्, लाञ्छनम् लिङ्गम्।

मृगप०—अजिनयोनिः, एणः, कुरङ्गः, मृगः, वातायुः, शशः, सारङ्गः, हरिणः, शेषास्त्वन्यत्र।

हिमपर्यायाः—अवश्यायः, आकाशबाष्पः इन्द्राग्निधूमः, सबाष्पऽ, तुषारः, तुहिनम्, नीहारः, प्रालेयम्, महिका, मिहिका, रजनीजलम्, हिमम्।

हिमसंहतिप०—हिमसंहतिः, हिमानी।

शीतप०—जडः, तुषारः, शिशिरः, शीतः, शीतलः, सुशीमः, सुषिमः, सुषीमः, हिमः।

शुक्लवर्णप०—अच्छः, अमलः, अर्जुनः, अवदातः, अवलक्षः, उज्ज्वलः, गौरः, धवलः, पाण्डरः, पाण्डुः, पाण्डुरः, पुण्ट्र (ण्ड्र) कः, वदातः, वलक्षः, विशदः, शुक्रः, शुक्लः, शुचिः, शुभ्रः, शुभ्रम् (अ०), श्येतः, श्वेतः, सितः, हरिणः।

कमलकुमुदादीनां सामान्यप०—उत्पलम्, कुवम्, कुवलम्, कुवलयम्, कुवेलम्। 'कुवलयं' चन्द्रविकासि, पद्मम्, सूर्यविकासि इत्यनयोर्भेदो ज्ञेयः।

सितोत्पलप०—कुमुत् (द्), कुमुद्वती, कैरवम्, गर्दभाह्वयम्।

कुमुदलताप०—कुमुदिनी, कुमुद्वती, कैरविणी।

अमृतप०—अमृतम्, पीयूषम्, पेयूषम्, सुधा, शेषस्तु देववर्गे।

चकोरप०—अङ्गारभक्षः, उत्पिबः, कौमुदीजीवनः, कौमुदीजीवी (इन्), चकोरः, चकोरकः, चन्द्रिकापायी (इन्), चन्द्रिकाप्रियः, चन्द्रिकाशनः, चलच्चञ्चुः, जीवजीवः, जीवजीवकः, जीवजीवः, ज्योत्स्नाप्रियः, रक्ताक्षः, विषदर्शनमृत्युकः, विषमृत्युः, विषमृत्युसूचकः।

चन्द्रपितृपः—अब्धिः, समुद्रः, सागरः, सिन्धुः, शेषास्त्वन्यत्र (देववर्गे)।

चन्द्रपितृप०—अत्रिः (सप्तर्षिविशेषः), अत्री (इन्), अनसूयापतिः, कदमकन्यापतिः, अत्रिदृग्, अत्रिनेत्रः, अत्रिलोचनः।

चन्द्रभगिनीप०—इन्दिरा, रमा, लक्ष्मीः, शेषस्तु देवे।

चन्द्रपुत्रप०—चान्द्रिः, ज्ञः, बुधः, विद्, वैधवः, सौम्यः, शेषस्तु बुधपर्याये।

चन्द्रपुरीप०—चन्द्रपुरी, विभा, सोमपुरी, एषोदिच्यां वर्तते।

चन्द्रकलाप०—(१) अमृता, (२) मानदा, (३) विश्वा, (४) तुष्टिः, (५) पुष्टिः, (६)

For Private and Personal Use Only

रतिः, (७) धृतिः, (८) शशिनी, (९) चन्द्रिका, (१०) कान्तिः (११) ज्योत्स्ना, (१२) श्री, (१३) प्रीतिः, (१४) अङ्गदा, (१५) पूर्णा, (१६) पूर्णामृता, चैताश्चद्रस्य षोडशकलाः सन्ति।

क्षीणचन्द्रपर्यायाः—अपचिततनुः, उपचयपरिच्युतः, कलुषितः, कुज्योतिः (ष्), कृशः, क्षयकायः, क्षयरोचिः (ष्), क्षयी (इन्), क्षीणः, क्षीणकरः, क्षीणकलः, क्षीणकान्तिः, क्षीणतनुः, गलितः, दीप्तिरहितः, दुर्बलः, नष्टः, प्रक्षीणः, मूढः, विकलः, विगलितः, विनष्टः, वृद्धिकलाविहीनः।

दुर्विधुप०—दुश्चन्द्रः, दुर्विधुः, (नीचादिक्षीणमारकादिभागगः)।

पूर्णचन्द्रप०—अखण्डमण्डलः, अखण्डितवपुः (ष्), अधिकलः, अन्यूनकलः, आपूर्णमण्डलकलाकलितः, कलाकलापाधिकृताधिशाली, कलाभिभूषितः, कलाभिरभिभूषितः गोक्षीरशंखधवलः, दिनम्मन्या, पूर्णेन्दुस्तु दिनम्मन्या इति वैजयन्ती। परिपूरिताङ्गः, पर्य्याप्तचन्द्रः, पूतद्युतिः, पूर्णः, पूर्णकलः, विभद्रश्मिकरालपूर्णपरिधिः, वर्धमानतनुः, वद्धिष्णुः, विपुलरश्मिशिखाकलापः, विवर्द्धमानः, शंखधवलः, संवर्द्धमानः, सकलाभिराममूर्तिः, सुधामृणालोपमबिम्बशोभितः।

मङ्गलपर्यायाः—(१) हः, (२) असृक् (ज्), अस्रः, आरः, कुजः, कुभूः, क्रूरः, क्ष्माजः, क्ष्मोत्थः, चरः, जिह्मः, नतः, पापी (इन्), भुग्नः, भूजः, भूभूः, भौमः, रक्तः, वक्रः,

(३) अङ्गारः, अरालः, अरुणः, आविद्धः, इराजः, इलाजः, इलाभूः, इलोत्थः, उर्वीजः, उर्वीभूः, ऊर्मिमान् (मतु०), ऐरेयः, ऐलेयः, औवेंयः, कर्षकः, कुञ्चितः, कुजनिः, कुजन्मा (अन्), कुटिलः, कुपुत्रः, कुभवः, कुसुतः कुसूनुः, क्रूरकृत् (द्), क्रूरदृक् (श्), क्रूराक्षः, क्षमाजः, क्षमाभूः, क्षितिजः, क्षितिभूः, क्षैतेयः, क्षोणिजः, क्षोणीभूः, क्ष्माजनिः, क्ष्माजन्मा (अन्), क्ष्मापत्यम्, क्ष्मापुत्रः, खोल्मुकः, गोत्राजः, गोत्राभूः, गौत्रेयः, घातुकः, धराजः, धराभूः, नवार्चिः (ष्), नृशंसः, पृथ्वीजः, पृथ्वीभूः, प्रव्यालः, बलाजः, भूजनिः, भूपुत्रः, भूभवः, भूमिजः, भूमिभूः, भूसुतः, भूसूनुः, मङ्गलः, महिजः, महीजः, महोभूः, माहेयः, रक्ताङ्गः, रसाजः, रसाभूः रुधिरः, रोहितः, लोहितः, वृजिनः, वेल्लितः, शोणित्, अङ्गारकः, अचलाजः, अनन्ताभूः, अवनिजः, अवनीजः, अवनीभूः, आषाढाभूः, असृक्तनुः अस्रकरः,अस्रवासाः (अस्), आवनेयः, आषाढाभूः, इलाजन्मा (अन्), इलाभवः, इलासुतः, उर्वीपुत्र, उर्वीभवः, उर्वीसूनुः, ऋणान्तकः, काश्पीजः, काश्प्युत्थः, काश्यपेयः, कुकुमारः, कुतनयः, कुदायादः, कुदारकः, कुनन्दनः, क्रूरनेत्रः, क्षमापुत्रः, क्षमासुतः, क्षमासूनुः, क्षितिजनिः, क्षितिपुत्रः क्षितिभवः, क्षितिसुतः, क्षितिसूनुः, क्षोणिजन्मा (अन्), क्षोणीपुत्रः, गोत्रापत्यम्, गोत्रापुत्रः, धराङ्गजः, धरात्मजः, धरापुत्रः, धरासुतः, धरित्रीजः, धात्रीपुत्रः, पृथिवीजः, पृथ्वीपुत्रः, पृथ्वीसूनुः, बलासवः, भूकुमारः,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भूतनय:, भूदारक:, भूनन्दन:, भूमि- जात:, भूमिपुत्र:, भूमिसुत:, भूमीभव: महिपुत्र:, महीसुत:, मेदिनीज:, मेदिनीभू:, रक्तकर:, रक्तद्युति:, रक्तरश्मि:, रसात्मज:, रसाभव:, रुधिराङ्ग:, रोहिताङ्ग:, लोहिताङ्ग:, लोहितांशु:, वक्रचार:, वसुधाज:, वाचनज: ?, वाचनभू: ?, वासुधेय:, व्योमोल्मुक:,

(५) अचलासुत:, अनन्ताजनि:, अरुणतनु:, अरुणावासा: (अस्), अरुणाम्बर:, अवनीजनि:, अवनेर्जनि:, अषाढाभव:, आषाढाभव:, इलाकुमार:, इलातनूज:, इलात्मजात:, उर्वीतनय:, ऋणस्य हर्ता (तृ), कुतनुभव:, क्रूरलोचन:, क्षमातनय:, क्षितिकुमार:, क्षितितनय:, क्षितिनन्दन:, क्षोणिकुमार:, क्षोणीतनूज:, क्षोणीनन्दन:, गगनोल्मुक:, धरणिसुत:, धरणीपुत्र:, धरणीभव:, धरण्या: पुत्र:, धराकुमार:, धरातनय:, धरित्र्यात्मज:, धरित्र्या: पुत्र:, धात्रीतनय:, धात्रीनन्दन:, पृथिवीसुत:, पृथ्वीतनय:, पृथ्वीतनूज:, बलाकुमार: भूमिदायाद:, भूमीतनय:, महितनय:, महितनूज:, महीकुमार:, महीनन्दन:, मेदिनीजनि:, रोहितच्छवि:, रोहितदेह:, रोहितद्युति:, लोहितदेह:, वक्रचारग:, वसुन्धराज:, वसुन्धराभू:, वसुधाभव:, वाचनसूनु: ?, वासुन्धरेय:, विपुलात्मज:, विश्वम्भराज:, वृश्चिकनाथ:, शिववीर्यज:, शोणविग्रह:, सर्वसहाज:,

(६) अचलातनय:, अनन्तातनूज:, अवनितनय:, अवनिनन्दन:, अवनीतजन्मा (अन्), इरमानन्दन:, इरमासम्भव:, इलादेहोद्भव:, काश्यपीकुमार:, कोकनदच्छवि:, क्रूरविलोचन:, क्षितितनुजनि:, जगतीनन्दन: तीव्रविलोचन: धरणिकुमार:, धरणितनय:, धरणीतनूज: धरादेहभवं, धरित्रीतनय:, धात्रीतनुजनि:, पृथिवीतनूज:, पृथिवीसम्भव:, मेदिनीनन्दन:, रुधिरकिरण:, लोहितदीधिति:, लोहितविग्रह:, वसुन्धरात्मज:, वसुन्धरापुत्र:, वसुन्धराभव:, वसुन्धरासुत:, वसुधातनूज:, वसुधात्मजात:, वसुमतीपुत्र:, वसुमतीसुत:, विश्वम्भराजनि:, सर्वसहात्मज:, सर्वसहायोनि:, सर्वसहासूनु:

(७) महिमूर्तिसम्भव:, मेदिनीगर्भभूत:, मेदिनीतनुजन्मा (अन्), वसुन्धरानन्दन:, वसुमतीतनय:, विपुलातनुजात:, विश्वम्भरानन्दन:, शोणितसंहनन:, सर्वसहातनूज:, सागराम्बरासुत:,

(८) अचलाविग्रहोद्भव:, वसुन्धराङ्गसम्भव:, सर्वसहाशरीरज:।

(९) काश्यपीकलेवरोद्भव:, (१०) विश्वम्भराविग्रहसम्भव:।

रक्तपर्याया:—असृक् (ज्), अस्रम्, आग्नेयम्, आसुरम्, कीलालम्, क्षतजम्, प्राणदम्, मांसकरम्, मांसकारि, रक्तम्, रसतेज: (अस्), रसभवम्, रसोद्भवम्, रुधिरम्, रोक्यम्, लोहितम्, वाशिष्ठम्, विस्रम् , शोणितम्, शोध्यम्।

रक्तवर्णप०—अरुण:, अव्यक्तराग:, कोकनदच्छवि:, बालसन्ध्याभ:, माञ्जिष्ठ:, रक्त:, रोहित:, लोहित:, शोण:, सन्ध्याभ:।

ऋणप०—उद्धार:, ऋणम्, पर्य्युदञ्चनम्, प्रमात्यम् ? प्रामार्ज्यम्, प्रामित्यम् ? प्रामीत्यम्।

अङ्गप०—अङ्गम्, काय:, तनु:, देह:, शेषस्त्वन्यत्र।

भूमिप०—अचलकीला, अचला, अदिति:, अद्रिकीला, अनन्ता, अन्तरिक्षम्, अब्धिद्वीपा,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अब्धिमेखला, अब्धिवस्त्रा, अम्बरस्थली, अवनिः नी, आदिमा, आद्या, इडा, इडिका, इरा, इला, इलिका, ईला, उदधिवस्त्रा, उर्वरा, उर्वी, कान्ता, काश्यपी, कीलिनी, कुः, कुम्भिनी, कुह्वरी, केलिनी, क्रोडकान्ता, क्षमा, क्षरिः, क्षान्ता, क्षान्तिः, क्षितिः, क्षोणिः—णी, क्षौणिः णी, क्ष्मा, खगवती, खण्डनी, गन्धमाता (तृ), गन्धवती, गह्वरी, गातुः, गिरिकर्णिका, गिरिस्तनी, गौः (गो), गोत्रकीला, गोत्रा, ग्मा, घनश्रेणी, जगती, जगद्वहा, ज्या, दक्षा, देहिनी, द्विरा, धरणिः—णी, धरणीधरा, धरा, धराधारा, धरित्री, धात्री, धारणी, धारयित्री, नगाधारा, निर्ऋतिः, निश्चला, पर्वतकीला, पर्वताधारा, पारा, पूषा, पृथवी, पृथिवी, पृथुः, पृथ्वी, पेरा, बला, बीजप्रसूः, बीजसूः, भुवनमाता (तृ), भूः, (स्) (अ०), भूतधात्री, भूतमाता (तृ), भूमिः-मी, मध्यमलोकः, मध्यमलोकवर्त्मा (अन्), मध्यलोकः, मर्त्यः, महाकाण्डा, महास्थाली, महिः-ही, माधवी, मेदिनी, मेर्वद्रिकीला, रत्नगर्भा, रत्नवती, रत्नसूः रत्नावती, रसा, वरा, वसुन्धरा, वसुधा, वसुधारिणी, वसुमती, विपुला, विश्वम्भरी, विश्वा, शैलाधारा, श्यामा, समुद्रकाञ्ची, समुद्रमेखलना, समुद्ररसना, समुद्रवसना, समुद्राम्बरा, सर्पभृता, सर्वसहा, सलिलेशाम्बरा, सहा, सागरनेमी, सागरमेखला, सागराम्बरः, सुधा, स्थगणा, स्थिरा, स्वसूः, स्वस्थली, हेमा।

एकयोक्त्या द्यावापृथिवीपर्यायाः—अपारे, घृतवती, घृतवत्यौ, दिवः पृथिव्यौ, दिवस्पृथिव्यौ, द्यावाक्षमे, द्यावापृथिवी, द्यावापृथिव्यौ, द्यावाभूमी, बृहती, बृहत्यौ, भूद्यावौ, रोदसी, रोदसौ, रोदस्यौ, रोधसी, रोधस्यौ।

पुत्रपर्यायाः—अङ्गजः, अङ्गभूः, आत्मजः, आत्मजन्मा (अन्), आत्मजातः, आत्मनीनः, उद्वहः, कुलधारकः, तनयः, तनुजः, तनूजः, दायादः, दारकः, द्वितीयः, नन्दनः, पिण्डदः, पुत्रः, सुतः, सूनुः, स्वजः।

एकयोक्त्या पुत्रपुत्रीपर्यायाः—अपत्यम् (न०) (अजहल्लिङ्गम्), तुक् (ज्) (पुं०), तोकम् (न०), प्रजा (स्त्री०), प्रसूतिः (स्त्री०), बीजम् (न०), सन्ततिः (स्त्री०), सन्तानः (पुं०)

बुधपर्यायाः—(१) ज्ञः, विद् (त्), सत् (द्),

(२) आब्जिः, ग्लौजः, ग्लौभूः, चान्द्रिः, बुधः, मजः, राज्यः, वर्चाः (अस्), शान्तः, सौम्यः, हेमा (अन्)? हेम्नः,

(३) अब्जभूः, आत्रेयः, इन्दुजः, इन्दुभूः, इन्दूत्थः, इलेशः, एकाङ्गः, ऐन्दवः, कुमारः, कोविदः, चन्द्रजः, ताराजः, तारेयः, नेमिजः, पञ्चार्चिः (ष्), पण्डितः, बोधनः, मार्गाङ्किः, रोधनः, विधुजः, विधुभूः, विधूत्थः, विबुधः, वैधवः, वैबुधः, शशिजः, शशिभूः, शशाङ्किः, श्यामाङ्गः, हर्षुलः,

(४) अतिदीर्घः, अत्रिपौत्रः, दृक्पथः, अब्जजन्मा (अन्), अब्जसुतः, अब्जसूनुः, अब्जापत्यम्, इन्दुजनिः, इन्दुपुत्रः, इन्दुभवः, इन्दुसुतः, इन्दुसूनुः, इलाजानिः, इलानाथः, इलेश्वरः, एकदेहः, चन्द्रजनिः, चन्द्रजन्मा (अन्), चन्द्रपुत्रः, चन्द्रसुतः, चन्द्राङ्गजः, चन्द्रात्मजः, चान्द्रमसः, जैवातृकिः, तारकेयः, तारासुतः, द्वैजराजिः, धनिष्ठाभूः, प्रहर्षणः, प्रहर्षुलः, भेशजातः, मृगाङ्कजः, राजपुत्रः, राजसुतः, रोहिणीजः, रौहिणेयः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विधुजनिः, विधुसुतः, शशाङ्कजः, शार्वहीशिः, शाशधरिः, शीतांशुजः, शीतांशुभूः, श्यामगात्रः श्रविष्ठाजः, श्रविष्ठाभूः, सोमजनिः, सोमसुतः, सोमसूनुः, हिमांशुजः, हैमांशवः,

(५) अब्जनन्दनः, इन्दुतनयः, इन्दुनन्दनः इलारमणः, इलावल्लभः, उषेशजातः, ऋक्षपजनिः, कलापजनिः कलेशजनिः, कलेशपुत्रः, चन्द्रतनयः, जडांशुजन्मा (अत्), जडांशुभवः, जडांशुसूनुः, जैवातृकजः, तारकासूनुः, ताराङ्गजातः, तारातनयः, तारानन्दनः, तौहिनांशुजः, तौहिनांशवः, द्विजराजजः, धनिष्ठाभवः, परिज्वपुत्रः, पर्वरिपुत्रः, पालाशवासाः (अस्), पालाशाम्बरः, मृगाङ्कसूनुः, यामिनोशजः, रजनीशभूः, राकेशात्मजः, रोहिणीभवः, रोहिणीसुतः, विधुतनयः, विधुदारकः, शशाङ्कसूनुः। शशिकुमारः, शशितनुजः, शशिनन्दनः शिशिरांशुजः, शीतगुसूनुः, शीतभानुजः, शीतलांशुजः शीतांशुजातः, शीतांशुपुत्रः, शीतांशुसूनुः, शैतलांशवः, शैशिरांशवः, श्रविष्ठाभवः, सोमनन्दनः, हरिणाङ्कजः, हिमकरजः, हिमांशुजन्मा (अन्), हिमांशुसूनुः, हिमांशोः सुतः,

(६) अत्रिजनुः सुतः, अमृतरश्मिजः, अमृतांशुजन्मा (अन्), अमृतांशुसूनुः, इन्दुदेहभवः, उडुनाथपुत्रः, उषाधिताथजः, अक्षेश्वरजन्मा (अत्), एणाङ्कतनूजः, ओषधीशसुतः, कलाधरपुत्रः, कलानिधिसुतः, चन्द्रमसः सुतः, चान्द्रमसायनः, चान्द्रमसायनिः, छायाङ्कतनयः, जैबातृकजनिः, तमिस्राकरजः, तमीनाथजातः, तमीभर्तृपुत्रः, तमीशतनयः तुषारांशुजनिः, तुषारांशुसुतः, तुहिनोस्रसुतः, द्विजराजपुत्रः, द्विजराज सूनुः, धनिष्ठासम्भवः, नक्षत्रेशसुतः, निशानाथसुतः, पीयूषरश्मिजः, प्रालेयभानवः, प्रालेयभानुजः, भनाथनन्दनः, मृगधरजनिः, मृगाङ्कदेहजः, यामिनीशसूनुः, यामवतीशजः, रजनीश्वरभूः, रात्रिनाथात्मजः, रोहिणीनन्दनः, लोकम्पृणात्मजः, वलक्षगुपुत्रः वार्मण्डलभवः, विधुतनुभवः, विधुदेहजातः, शशाङ्कतनयः, शशिशरीरजः, शिशिरांशुसूनुः, शीतकरात्मजः, सितकेतुसूनुः, सितांशुतनुभूः, सुधाकराङ्गजः, सूर्यसहचरः, हरिणाङ्कजन्मा (अन्), हिमकरजनिः, हिमकिरणभूः, हिमरश्मिपुत्रः,

(७) अत्रिदृग्जातसूनुः, अत्रीतजन्माङ्गजः, अमृतभानुसूनुः, गौरमरीचिपुत्रः, जडमयूखसुतः, जैवातृकतनयः, तुषारकरपुत्रः, तुहिनदीधितिजः, द्विजराजदेहजः, धवलभानुभवः, पर्वरिदेहजातः, पीयूषांशूतनयः, प्रालेयरश्मिसुतः, मिहिकाकरजनिः, मृगधरदेहभूः, यामवतीशसुतः, रजनीकरपुत्रः, राकाधिराजजन्मा (अन्), वलक्षवृष्णिभवः, शर्वरीशप्रसूतः, शिशिरगुतनयः, शीतदीधितिसुतः, शीतलभानुभवः, हिममरीचिजनिः,

(८) अमृतकिरणजन्मा (अन्), कलावतोदेहभावः, कुमुदिनीपतिपुत्रः, कुरङ्गलक्ष्मप्रभवः तारकराजतनूजः, द्विजराजाङ्गसम्भवः धवलदीधितिपुत्रः, नक्षत्रनाथनन्दनः, निशीथिनीनाथसुतः, निशीथिनीवल्लभजः, नीहारकरप्रसूतिः, रोहिणीरमणात्मजः, हिमकिरणतनूजः

(९) क्षणदाधिनाथनन्दनः,

(१०) दक्षजाररमणात्मसम्भवः,

(११) दाक्षायणीनायकदेहजन्मा (अन्),

(१२) दाक्षायणीपरिवृढाङ्गसमुद्भवः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बुधपितृपर्यायाः—अब्जः, इन्दुः, चन्द्रः, चन्द्रमाः (अस्), विधुः, सोमः, शेषस्तु चन्द्रे।

बुधमातृप०—तारा, रोहिणी, शेषस्तु चन्द्रे।

बुधपत्नीप०—इला, वेला।

बुधपुत्रप०—उर्वशीरमणः, ऐलेयः, पुरूरवाः (अन्), बौधः।

पण्डितप०—कोविदः, पण्डितः, बुधः, विद् शेषस्तु प्रकीर्णे।

हरितवर्णप०—पलाशः, पालाशः, पीतनीलः, हरित् (द्), हरितः।

बृहस्पतिपर्यायाः—(१) ज्योग्, ज्ञः,

(२) अर्च्यः, आर्यः, इज्यः, ईड्यः, गुरुः, गौरः, चक्षाः (अस्), जीवः, तपाः (अस्), धीमान् (मतु०), धीशः, पूज्यः, प्रख्याः (अस्), मंत्री (इन्), वाग्मी (इन्), सूरिः,

(३) अङ्गिराः (अस्), अमात्यः, अर्चितः, आचार्यः, इन्द्रार्च्यः, इन्द्रेज्यः, गिरीशः, गीः पतिः, गीष्पतिः, गीरथः, गोपतिः, गोविन्दः, दीदिविः, देवार्च्यः, देवेज्यः, देवेड्यः, धिषणः, पारुष्यः, पुरोधाः (अस्), पूजितः, प्रख्यावाक् (च्), प्रचक्षाः, (अस्), प्रशान्तः, मतिमान् (मतु०), लेखार्च्यः, लेखेज्यः, वाक्पतिः, वागीशः, वाग्वाग्मी (इन्), सचिवः, सिन्धुजः, सुरार्च्यः, सुरार्यः, सुरेज्यः, सुरेड्यः, सुरेयः, हरीज्यः, हरीड्यः, हर्य्यर्च्यः,

(४) अङ्गिरोजः, अङ्गिरोभूः, अनिर्वापः, अमरार्च्यः, अमरेज्यः, अमर्त्येज्यः, आङ्गिरसः, आदित्यार्च्यः, आदित्येज्यः, इन्द्रमंत्री (इन्), इन्द्रवन्द्यः, इन्द्राचार्य्यः, इन्द्रार्चितः, गिरांपतिः गिरांस्वामी (इन्), गीर्वाणेज्यः, गीर्वाणेड्यः, ताराजानिः, त्रिदशार्च्यः, त्रिदशेज्यः, त्रिदशेड्यः, दिविजेज्यः, देवगुरुः, देवनुतः, देवपूज्यः, देवमंत्री (इन्), देववन्द्यः, देवाचार्य्यः, देवामात्यः, देवार्चितः, देवोपनीः, दैवतेज्यः, द्वादशार्चिः (ष्), निर्जरेज्यः, पीतवासाः, (अस्), बृहस्पतिः, मतिसखा, मरुत्पूज्यः, मरुदार्य्यः, मरुदीड्यः, मरुद्गुरुः, मरुद्वन्द्यः, मरुन्नुतः, मरुन्मंत्री (इन्), महामति, यूपध्वजः, लेखगुरुः, लेखवन्द्यः, वागधीशः, वागीश्वरः, वाचांपतिः, वाचांप्रभुः, वाचामीशः, वाचांविभुः, वासवेज्यः, वासवेडयः, शक्रगुरुः, शक्रपूज्यः, शक्रमंत्री (इन्), शेमुषीशः, सुरगुरुः, सुरनुतः, सुरपूज्यः, सुरपेज्यः, सुरमंत्री (इन्), सुरवन्द्यः, सूरसूरिः, सुराचार्य्यः, सुरार्चितः, सुरेशार्य्यः, सुरेशेड्यः, हरिप्रियः,

(५) अङ्गिरः पुत्रः, अङ्गिरः सुतः, अङ्गिरोभवः, अद्रिभिन्मंत्री (इन्), अमरगुरुः, अमरनुतः, अमरपूज्यः, अमरमंत्री (इन्), अमराचार्य्यः, अमरार्चितः, अमर्त्यगुरुः, अमर्त्यामात्यः, आखण्डलेज्यः, इन्द्रपूजितः, इन्द्रमहितः, इन्द्रयाजकः, इन्द्रवन्दितः, इन्द्रसचिवः, उतथ्यसोत्थः, उतथ्यानुजः, गिरोरमणः, गीर्वाणगुरुः, गीर्वाणवन्द्यः, गोपतिवन्द्यः, जम्भारिगुरुः, त्रिदशगुरुः, त्रिदशवन्द्यः, त्रिदशाचार्य्यः, त्रिदशार्चितः, दिविजगुरुः, देवतापूज्यः, देवनमस्यः, देवयाजकः, देवोपाध्यायः, दैवताचार्य्यः, द्वादशकरः, निर्जरगुरुः, निलिम्पमंत्री (इन्), निलिम्पाचार्य्यः, पर्ज्यन्यपूज्यः, पाखण्डकर्त्ता (तृ), पीतवसनः, पीताम्बरभृत्, पुरन्दरेज्यः, पुरुहूतार्च्यः, प्राक्फाल्गुनेयः, फाल्गुनीभवः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बृहतांपतिः, मघवद्गुरुः, मरुदर्चितः, मरुदा- चार्य्यः, मरुन्नमस्यः, मरुद्याजकः, महेन्द्रगुरुः, वचसांपतिः, वाचामधीशः, वासवगुरुः, वासवपूज्यः, वासवार्च्चितः, विबुधपूज्यः, विबुधाचार्य्यः, विबुधामात्यः, वृत्रारिपूज्यः, वृत्रारिवन्द्यः, वृषवन्दितः, शक्रस्य मंत्री (इन्), शासितदेवः, सरस्वतीशः, सुरनमस्यः, सुरपूजितः, सुरमहेज्यः, सुरयाजकः, सुराणांगुरुः, सुराधिदेवः, सुरेन्द्रगुरुः, सुरेन्द्रवन्द्यः, सुरेशगुरुः, सुरेशनुतः, सुरेशपूज्यः, सुरेशमंत्री (इन्), सुरेशाचार्य्यः, सुरेशार्च्चितः, सुरोपाध्यायः स्वरर्चितांघ्रि, (६)अनिमिषाचार्यः, अनिमिषार्चितः, अमरपुरोधाः (अस्), अमरार्चितांघ्रिः, अमरेशमंत्री (इन्), आदितेयगुरुः, आदित्यार्चितांघ्रिः, इन्द्रपुरोहितः, इन्द्रसुवस्तिकः उतथ्यसोदरः उतथ्यावरजः,गीर्वाणेशवन्द्यः, चित्रशिखण्डिजः, त्रिदशपगुरुः, त्रिदशपतीज्यः, त्रिदशसचिवः, दम्भोलिभृदिज्यः, दम्भोलिभृन्मंत्री (इन्), दिविचराचार्य्यः, देवपतिपूज्यः, देवपतिमंत्री (इन्), देवपुरोहितः, देवराजार्च्चितः, देवसमर्चितः, निर्जरसचिवः, पर्जन्यार्चितपत् (द्), पविपाणिपूज्यः, पविपाणिमंत्री (इन्), पुरन्दरगुरुः, पुरन्दराचार्य्यः, पुरन्दरामात्यः, पुरुहूतपूज्यः, पुरुहूतवन्द्यः, प्राक्फाल्गुनीसुतः, बलारातिगुरुः, मघोनः सचिवः, मरुतां पुरोधाः (अस्), मरुताममात्यः, मरुत्पुरोहितः, मरुदधिदेवः, मरुदुपाध्यायः, महेन्द्रसचिवः, लेखपुरोहितः वचसामधीशः, विबुधवन्दितः, विबुधसचिवः, विबुधेन्द्रमंत्री (इन्), शक्रपुरोहितः, शक्रसुवस्तिकः, शच्याः प्रभोर्मंत्री (इन्), शतक्रतुगुरुः, संवर्तपूर्वजः, सुमनोनमस्यः, सुरनाथगुरुः, सुरपतिगुरुः, सुरपपुरोधाः (अस्), सुरपुरोहितः, सुरराजगुरुः, सुरराजपूज्यः, सुरराजवन्द्यः, सुरवन्द्यमानः, सुरार्च्यचरणः, सुरेन्द्रयाजकः, सुरेशनमस्यः, सुरेशपूजितः, सुरेशयाजकः, सुरेशसचिवः, सुरेशाधिदेवः सुरेशोपाध्यायः

(७) अदितिजनिगुरुः, अदितिसुतामात्यः, अमरनाथपूज्यः, अमरपार्चितांघ्रिः, अमरपूजितांघ्रिः, अमरपूज्यपादः, अमरराजपूज्यः, अमरराजमंत्री (इन्), अमरवन्द्यमानः, अमरधीसहायः, अमरेन्द्रोपाध्यायः, इन्द्रस्यपुरोहितः, कुलिशधरनुतः, कुलिशभृत्सचिवः, गणपतिगणकः, गीर्वाणराजार्चितः, चित्रशिखण्डिसूनुः, त्रिदशपतिगुरुः, त्रिदशराजगुरुः, त्रिदिवेशवन्दितः, दानवारिसचिवः, देवताराजपूज्यः, देवदेवसचिवः, देवदेवाधिदेवः, देवनायकगुरुः, देवेशपुरोहितः, निर्जरराजपूज्यः, पविपाणिपूजितः, मरुत्पतिपूजितः, मरुद्वन्दितपदः, मेघयानार्च्चितांघ्रिः, वचसांपरिवृढः, विबुधपतिगुरुः, शचीपतेः पुरोधाः (अस्), संक्रन्दनसचिवः, सुनासीरपुरोधाः (अस्), सुरनाथपूजितः, सुरनाथयाजकः, सुरपतिवन्दितः, सुरराजपुरोधाः (अस्), सुरराजवन्दितः, सुरवन्दितपदः, सुरेशपुरोहितः,

(८) अदितिनन्दनपूज्यः, अमरनाथवन्दितः, अमर्त्यपूज्यचरणः, अमृतान्धसांपूजितः, अस्वप्नदेवसचिवः, ऋभुविभुवन्दितांघ्रिः, क्रतुभुजांपतिपूज्यः, गीर्वाणनाथसचिवः, चित्रशिखण्डिप्रसूतः, दिविषन्नुतचरणः, दिवौकसांदेवगुरुः, निर्जरराजवन्दितः, निलिम्पराजपूजितः बहिर्मुखवन्दितांघ्रिः, यज्ञभुजां सौवस्तिकः, वृन्दारकार्चितपदः, सुपर्वनाथमहितः, सुरकुलपतिपूज्यः, सुरेशवन्दितपदः, सुरेश्वरपूजितांघ्रिः, स्वर्लोकराजसचिवः, (९) अमृतादनार्चितपदः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नाकनायकयाजकः, निलिम्पेश्वरपूजितांघ्रिः, शचीपतिबुद्धिसहायः, सुरराजवन्दितपदः, सुरवृन्दवन्दितपदः, (१०) अनिमिषेशपूजितपादः, निलिम्पनायकपुरोहितः, (११) अदितिनन्दननाथपुरोधाः (अस्), निर्जरनायकपूजितपादः, वृन्दारकवृन्दवन्दितपदः, (१२) अदितिदारकदेववन्दितपादः, (१३) अदितिदारकदेववन्दितचरणः।

गुरुपर्यायाः—उपनीः, क्षाणी (इन्), गुरुः, तीर्थः, दिशातः, देशिकः, देशिकोत्तमः, धर्मोपदेशकः, निषेकादिकृत् (द्), बोधानः, ब्राह्मिकः।

आचार्य्यप०—अनुयोगकृत् (द्), आचार्य्यः, गुरुः, मंत्रव्याख्याकारः, मंत्रव्याख्याकृत् (द्)।

उपाध्यायप०—अध्यापकः, उपाध्यायः, पाठकः।

पूज्यप०—अञ्चितम्, अर्चितम्, अर्च्यः, इज्यः, ईड्यः नमस्यः, नुतः, पूजितम्, पूज्यः, महितम्, वन्दितम्, वन्द्यः,वन्द्यमानः, समिर्चितम्, सम्पूजितम्।

मंत्रिप०—अमात्यः, धीकर्मसहायः, धीसखः, धीसचिवः, बुद्धिसहायः, मंत्री (इन्), सचिवः, सामवयिकः।

पुरोहितप०—ऋत्विक् (ज्), पुरोधाः (अस्), पुरोहितः, याजकः, सौवस्तिकः (सुवस्तिकः ?)।

सदस्यप०—देशिकः, देशिकोत्तमः, सदस्यः, सभासद् (त्), सभास्तारः, सभ्यः, सामाजिकः, स्थेयः।

याजकनामानि—(१) अध्वर्युः, (२) प्रस्थाता (तृ), (३) नेष्टा (ष्टृ), (४) उन्नेता (तृ), (५) ब्रह्मा (अन्) (६) ब्राह्मणाच्छंसी (इन्), (७) अग्नीध्रः, (८) पोता (तृ), (९) उद्गाता (तृ), (१०) प्रस्तोता (तृ), (११) प्रतिहर्ता (तृ), (१२) अस्तुब्राह्मणः, (१३) होता (तृ), (१४) मैत्रावरुणः, (१५) अच्छवाकः, (१६) ग्रावस्तुत् (द्)।

वैजन्त्यां तु—

याजकाः, भरताः, यज्ञलिहः, कुरवः, ऋत्विजः, यतस्रुचः, देवयवः, वाघतः, वृक्तबर्हिषः, अध्वर्यवः, उद्गातारः, होतारः, ब्रह्मा चेति महर्त्विजः।

वाक्पर्यायाः—गिर्, गिरा, गौः, (गो), ब्राह्मी, भारती, भाषा, वचः (अस्), वाक् (च्), वाणी, श्रुतदेवी, सरस्वती।

पादप०—अंह्रिः, अंघ्रिः, क्रमः, क्रमणः, चरणः, चलनः, पत् (द्), पदम्, पात् (द्), पादः।

पीतवर्णप०—गौरः, तालकाभः, पीतः, पीतलः, सितरञ्जनः, सितरूपः, हरिद्राभः, हरिद्रासदृशः, हारिद्रः।

गुरुपितृप०—अङ्गिराः (अस्) (सप्तर्षिविशेषः), चित्रशिखण्डी (इन्)।

गुरुज्येष्ठभ्रातृप०—उतथ्यः, जीवाग्रजः।

गुरुपत्नीप०—तारा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गुरुपुत्रप०—कचः।

गुरुरथप०—नीतिघोषः।

शुक्रपर्यायाः—(१) त्रः, भः, (२) अच्छः, इनः, कविः, काणः, कामः?, काव्यः, दूतः, धिष्ण्यः, भगः, भृगुः, शुक्रः, शुक्लः, श्वेतः, सितः, (३) आस्फुजिः आस्फुजित् (द्), उशना (अस्), एकदृग् (श्), एकाक्षः दैत्यर्त्विक् (ज्), दैत्यार्च्यः, दैत्येज्यः, दैत्येड्यः, दैत्येशः, बलीज्यः, भसञ्ज्ञः, भागवान् (मतु०), भार्गवः, भृगुजः, भृगुभूः, भृगूत्थः, मघाजः, मघाभूः, मघोत्थः, सुकविः, (४) असुरार्च्यः, असुरेज्यः, असुरेड्यः, आसुरेज्यः, एकचक्षुः (स्), एकनेत्रः, कविसूनुः, काव्यसुतः, चित्रवासाः (अस्), चित्राम्बरः, तिर्यग्गामी (इन्), दनुजार्च्यः, दानवेज्यः, दानवेड्यः, दिनदृश्यः, दिवाचरः, दैतेयार्च्यः, दैतेयेज्यः, दैतेयेड्यः, दैत्यगुरुः, दैत्यनुतः, दैत्यनुतः, दैत्यपूज्यः, दैत्यप्रियः, दैत्यभर्त्ता (तृ), दैत्यमंत्री (इन्), दैत्यवन्द्यः, दैत्यसुहृत् (द्), दैत्याचार्य्यः, दैत्यामात्यः, दैत्यार्चितः, दैत्येन्द्रेड्यः, दैत्येशेज्यः, दैत्येशेड्यः, दैत्योपनीः, प्राक्सुरेज्यः, प्राग्देवेज्यः, बलिगुरुः, बलिपूज्यः, बलिमंत्री (इन्), बलिवन्द्यः, बल्यमात्यः, भृगुजनिः, भृगुजन्मा (अन्), भृगुपुत्रः, भृगुभवः, भृगुसुतः, भृगुसूनुः, भृग्वपत्यम्, मघाजनिः, मघाजन्मा (अन्), मघाभवः, मदग्रहः, श्वेतरथः, षोडशार्चिः (ष्), षोडशांशुः, सितरथः, (५) असुरगुरुः, असुरप्रियः, असुरसूरिः, असुराचार्य्यः, असुरार्चितः, एकनयनः, एकलोचनः, चित्रवसनः, दनुजगुरुः, दनुजनुतः, दनुजपूज्यः, दनुजमंत्री (इन्), दनुजवन्द्यः, दनुजसूरिः, दनुजाचार्य्यः, दनुजामात्यः, दनुजार्च्चितः, दानवगुरुः, दानवपूज्यः, दानवप्रियः, दानवमंत्री (इन्), दानववन्द्यः, दानवसुहृत् (द्), दानवाचार्य्यः, दानवामात्यः, दानवार्चितः, दितिजगुरुः, दितिजपूज्यः, दितिजमंत्री (इन्), दितिजाचार्य्यः, दितिजामात्यः, दैतेयपूज्यः, दैतेयवन्द्यः, दैतेयार्च्चितः, दैत्यनमस्यः, दैत्यपुरोधाः (अस्), दैत्यपूजितः, दैत्यमहितः, दैत्यवन्दितः, दैत्यसचिवः, दैत्येन्द्रमंत्री (इन्), दैत्येन्द्रवन्द्यः, पूर्वदेवेज्यः, पूर्वसुरेज्यः, प्राक्सुरवन्द्यः, प्राग्देवतेज्यः, प्राग्देवपूज्यः, प्राग्देवाचार्यः, प्राग्दैवतार्च्यः, प्राग्दैवतेज्यः, बलिपूजितः, बलिवन्दितः, बलिसचिवः, बलेःपुरोधाः (अस्), भार्गवदेवः, भृगुतनयः, भृगुनन्दनः, भृगुप्रसूतिः, भृगुवंशजः, भृगोरपत्यम्, भृगोर्नन्दनः, शतपर्वेशः, सुरारिवन्द्यः, (६) अमरारिगुरुः, अमरारिपूज्यः अमर्त्यारिमंत्री (इन्), अमर्त्यारिवन्द्यः, असुरदयितः, असुरनमस्यः, असुरपूजितः, असुरमहेज्यः, असुरवन्दितः, असुरेन्द्रगुरुः, आसुरपूजितः, इन्द्ररिपुमंत्री (इन्), इन्द्रारिवन्दितः, त्रिदशारातीज्यः, त्रिदिवेशारीड्यः, दनुजनाथार्च्यः, दनुजसचिवः, दनुजाधिपेज्यः, दनुजेन्द्रमंत्री (इन्), दानवपूजितः, दानवयाजकः, दानववन्दितः, दानवोपाध्यायः, दितितनयेज्यः, दितिसुताचार्य्यः, देवरिपूपनीः, दैतेयनमस्यः, दैतेयमहितः, दैत्यपुरोहितः, पूर्वदेवतेज्यः पूर्वदेवपूज्यः, पूर्वदैवतेड्यः, प्रथमदेवार्च्यः, प्रथमसुरेज्यः, प्राग्देवतावन्द्यः, प्राग्देववन्दितः, पाग्दैवतार्चितः, बलिपूज्यपादः, भार्गवनन्दनः, भृगुनन्दकरः, विबुधारातीज्यः, विबुधारिपूज्यः, विबुधारिवन्द्यः, शतपर्वाजानिः, शतपर्वानाथः, शतपर्वापतिः, शासितदानवः, सुरारिदयितः, सुरारिसचिवः, (७) अनिमिषारातीज्यः, अनिमेषारिपूज्यः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अमरवैरिवन्द्यः, अमर्त्यसपत्नेज्यः, असुरकुलगुरुः, असुराणां दयितः, असुरेन्द्रपुरोधाः (अस्), असुरेन्द्रमहितः, असुरेन्द्रसचिवः, दनुजराजगुरुः, दनुतनयार्चितः, दनुनन्दनमंत्री (इन्), दानवराजपूज्यः, दानवाधीशवंद्यः, दानववृन्ददेवः, दानवार्च्यचरणः, दानवेन्द्रार्चितांघ्रिः, दितिनन्दनवन्द्यः, दितिसुतसचिवः, दितिसूनुपूजितः, दैतेयराजार्च्चितः, दैत्यपतिपुरोधाः (अस्), दैत्यराजवन्दितः, पूर्वदेवसचिवः, पूर्वदेवार्चितांघ्रिः, प्रथमदेवगुरुः, प्रथमसुरनुतः, प्रथमसुरपूज्यः, प्राग्देवतार्च्चितांघ्रिः, प्राग्देवतावन्दितः, (८) अनिमिषरिपुपूज्यः, असुरपूज्यचरणः, असुरराजपूजितः, असुरवन्दितपादः, असुराधिपपूजितः, दनुजनुः सौवस्तिकः, दानवनाथनमस्यः, दानवराजवन्दितः, दितिसूनुपुरोहितः, देवेन्द्रसपत्नगुरुः, दैत्यपतेः पुरोहितः, दैत्येन्द्रपूजितपादः, पूर्वदेवार्चितपादः, प्रथमदेवपुरोधाः (अस्), प्राग्दैवतपुरोहितः, सुरेन्द्रशत्रुमहितः, सुरेशसपत्नसचिवः, (९) अनिमिषद्विषदर्चितः, अमरराजरिपूपनीः, अमरवैरिपुरोहितः, दनुजराजपुरोहितः, (१०) अनिमिषेश्वरवैरिवन्द्यः, अमरशात्रवपूजितांघ्रिः, असुरवृन्दवन्दितपदः, दानवराजपूजितपादः, (११) अदितिसूनुसपत्नसचिवः, असुरनायकपूजितपादः, प्रथमदैवतवन्दितपादः, प्राग्देवतापूजितपादपद्मः (कः), प्राग्देवताराजसुपूजितांघ्रिः, दितिजबुद्धिसहायनभश्चरः, वृन्दारकवैरिवृन्दवन्दितपादः, वृन्दारकवैरिवृन्दवन्दितपदः।

शुक्रपितृपर्यायाः—भृगुः, महर्षिविशेषः, भगवद्विभूतिः।

शुक्रपत्नीप०—शतपर्वा, शतपर्विका, शतपर्वी।

शुक्रपुत्रप०—असुरपुरोहितः, शण्डः।

शुकपुत्रीप०—देवयानी, ययातिपत्नी, शुक्राचार्य्यपुत्री।

चित्रवर्णप०—एतः, कर्वुरः, कल्माषः किर्मीरः, चित्रम्, चित्रलः, शबलः।

शिष्यप०—अन्तेवासी (इन्), अन्तेषत् (द्), छात्रः, मोकः, विनेयः, शिष्यः।

दैत्यप०—असुरः, इन्द्रारिः, कश्यपापत्यम्, क्षारः?, दितिजः, दितिसुतः, दित्यपत्यम्, दृष्टिमुट् (ष्), देवशत्रुः, दैतेयः, दैत्यः, पातालौकाः (अस्), पूर्वदेवः, पूर्वदेवता, पूर्वसुरः, प्रथमदेवः, प्रथमदेवता, प्रथमसुरः, प्राग्देवः, प्राग्देवता, प्राक्सुरः, यज्ञशत्रुः, रसागेहः, वेदविद्विट् (ष्), शुक्रशिष्यः, सुरद्विट् (ष्), सुरारिः, हरिद्विट् (ष्)।

दानवप०—असुरः इन्द्रारिः, दनुजः, दनुतनुजन्मा अन्), दनुपुत्रः, दनुभवः, दनुभूः, दनुसूनुः, दानवः, शुक्रशिष्यः।

कालेयपर्यायाः—असुरः, इन्द्रारिः कालीजः, कालीतनयः, कालीपुत्रः, कालीभवः, कालीभूः, कालीसूनुः, कालेयः, महिषासुरः, महिषीजः, महिषीभवः, महिषीभूः, महिषीसुतः, माहिषेयः, सुरद्विट् (ष्)।

दैत्यवर्द्धकिप०—असुरशिल्पी, दैत्यवर्द्धकिः, मयः, सूर्यसिद्धान्तकर्ता (तृ)।

शनिपर्यायाः—(२) अर्किः, आरः, आर्किः, ऐनिः, कालः, कृष्णः, कोणः, कोलः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्रूरः, क्रोडः, खोडः, दीर्घः, नीलः, पङ्गुः, पौष्णः ब्राध्निः, भागिः, भाग्यः, मन्दः, मृदुः, मैत्रः, मैत्रिः, यमः, वक्रः, शनिः, शनैः (स्) (अ०), शौरः, शौरिः, श्यामः, सौरः, सौरिः, स्थिरः, हांसिः, (३) अंशुजः, अंशुभूः, अन्तकः, अर्कजः, अर्कभूः, अशुक्लजः, अश्वेतः, असितः, आंशवः, आरुणिः, इनजः, इनभूः, इनोत्थः, कृशाङ्गः, क्रूरात्मा (अन्), घटपः, घटेशः, छायाजः, छायाभूः, छायेयः, तापनिः, नीलरुक् (च्), पपीभूः, पातङ्गिः, पैङ्गलः, प्रभाजः, प्रभाभूः, प्राभेयः, ब्रध्नजः, ब्रह्मण्यः, भगजः, भगभूः, भगोत्थः, भानवः, भानुजः भानुभूः, भास्करिः, भास्वज्जः, भास्वद्धः, मन्दगः; मन्देतिः, मार्तण्डिः, मार्ताण्डिः, मित्रजः, मृदुगः, मेचकः, मैहिरिः, रविजः, रविभूः, रावेयः, सप्तार्चिः (ष्), सप्तांशुः, सप्तोस्रः, हंसजः, हेलिजः, हैलेयः, (४) अरुणजः, अरुणोत्थः, अर्कजनिः, अर्कजन्मा (अन्), अर्कपुत्रः, अर्कभूतः, अर्कसुतः, अर्कात्मजः, असितगुः, असितभाः (अस्), असितरुक् (च्), आदित्यजः, आदित्योत्थः, इनजनिः, इनजनुः (ष्), इनसुतः, इनात्मजः, उष्णांशुजः, औष्णांशवः, कपिलाक्षः, कृष्णप्रभः, कुष्णरुचिः, कृष्णवासाः (अस्), कृष्णाम्बरः, खरांशुजः, खरोस्रभूः, खारांशवः, गभस्तिजः, गाभस्तेयः, घटनाथः, घटविभुः, घटाधिपः, चण्डांशुजः, चाण्डकरिः, चाण्डांशवः, छायाजनिः, छायात्मजः, छायापुत्रः, छायाभवः, छायासुतः, छायासूनुः, तपनजः, तारणेयः त्रिमूर्तिभूः, त्रैमूर्तेयः दैनकरिः, दैवाकरिः, ध्वान्तद्विड्भूः, नीलद्युतिः, नीलरुचिः, नीलरोचिः, (ष्), नीलवस्त्रः, नीलवासाः (अस्), नीलाम्बरः, नीलांशुकः, पतङ्गजः, पतङ्गभूः, पपीजनिः, पय्यःपुत्रः, पीथपुत्रः, पूषजातः, प्रभासुतः, प्राभाकरिः, ब्रध्नजनिः, ब्रध्नभवः, भगभवः, भगात्मजः, भानुजन्मा (अन्), भानुपुत्रः, भास्करजः, भास्वद्भवः, मन्दगतिः, मन्दगामी (इन्), मन्दचरः, मन्दभुक्तिः, मन्दमार्गः, मन्दरयः, महाग्रहः, मृदुगतिः, मृदुगामी (इन्), मार्तण्डजः, मार्ताण्डभूः, मित्रपुत्रः, मिहिरजः, यमानुजः, रविजन्मा (अन्), रविभवः, रवेः सुतः, रेवतीजः, रेवतीभूः, वैकर्त्तनिः, वैरोचनिः, वैवस्वतः, शनैश्चरः, शनैश्चारी (इन्), शितिदीप्तिः, शितिरुचिः, शितिवासाः (अस्), श्यामतनुः, श्यामलाङ्गः, श्यामवासाः (अस्), श्रुतकर्मा (अन्), सूनुपुत्रः, सूनुसूनुः, सूरसुतः, सूर्यपुत्रः, सूर्यात्मजः, हंसजनिः, हेलिसुतः, (५) अर्कतनयः, अशुभ्ररोचिः (ष्), असितशोचिः (ष्), असिताम्बरः अहेरङ्गभूः, आदित्यसुतः, इनप्रसूतः, उष्णांशुपुत्रः, क्रूरदृक्पथः, खरांशुपुत्रः, ग्रहनायकः, चण्डांशुसूनुः, छायाकुमारः, जगज्जन्मजः, तपनात्मजः, तरणिपुत्रः, तरणिबन्धुः, तिग्ममहोभूः, त्रिमूर्तिपुत्रः, दिनमणिजः, दिनेशसूनुः, दिवानाथजः, दैनमणेयः, द्युमणिसुतः, नलिनीशजः, नीलवसनः, नीलाम्बरभृत् (द्), पतङ्गपुत्रः, पिङ्गलात्मजः, प्रेतपुरीशः, भगसम्भवः, भानुतनयः, मार्तण्डाङ्गजः, मिहिरात्मजः, मेचकरुचिः, यमवरजः, युगवर्त्तकः, रेवतीभवः, लोकबन्धुभूः, विकर्त्तनजः, विरोचनभूः, वैभावसवः, श्यामलशोचिः, (ष्) सप्ताश्वसूनुः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सवितृसुतः, सहस्रांशुजः, साहस्रांशवः हंससन्ततिः, हेलिनन्दनः, (६) अरुणतनयः, अर्कतनुजन्मा (अन्), असितवसनः, आदित्यतनुजः, इनदेहजन्मा (अन्), उष्णांशुतनयः, कपिलनयनः, कपिललोचनः, कमलिनीशजः, खररश्मिसूनुः, गभस्तिसम्भवः, घटरूपभर्त्ता (तृ), तपनन्दनः, तमोहन्तृ सुतः, तरणितनुजः, तीक्ष्णोस्रतनुभूः, तीव्रकरजातः, दिनकरात्मजः, दिननायकोत्थः, दिनपतिपुत्रः, दिनेशतनयः, दिवसेशसूनुः, दिवाकरसुतः, द्युमणिनन्दनः, नलिनीशजनिः, पतङ्गतनयः, पिङ्गलात्मभवः, ब्रध्नतनुजन्मा (अन्), भास्करात्मभवः, भास्वत्तनुजनिः, मिहिराङ्गजातः, यमसहोदरः, लोकबन्धुपुत्रः, विभावसुसुतः, विवस्वत्तनूजः, श्रुतश्रवोऽनुजः, सप्तांशुपुंगवः, सवितुःकुमारः, सहस्रांशुसुतः, हंसशरीरजः, हेलिविग्रहभूः, (७) अर्कसंहननजः, अहस्करनन्दनः, आदित्यसमुद्भवः, उष्णदीधितिसूनुः, कमलिनीशजन्मा (अन्), जगत्साक्षिसन्तन्तिः, तपनतनुभवः, तरिणदेहजातः, पद्मिनीपालपुत्रः, प्रखरकरजन्मा (अन्), मार्तण्डकायभवः, मिहिराङ्गसम्भवः, वासरनाथपुत्रः, वासरमणिसूनुः, सप्तगन्धर्वजातः, सप्तसप्त्यङ्गजन्मा (अन्), सुवर्चलाजानिभुः, (८) अम्बुजहितप्रभवः, अम्भोजमित्रतनयः, अम्भोजिनीपतिसुतः, दशशतकरपुत्रः, (९) अम्भोभवमित्रनन्दनः, घर्मघृण्यात्मसमुद्भवः, नलिनीश्वरशरीरजः पद्मिनीप्राणपतिपुत्रः, (११) नाथशरीरजन्मा (अन्), पुटकिनीशकलेवरजातः, (१२) मृणालिनीनाथकलेवरोद्भवः, नालीकिनीनायकदेहसम्भवः, (१४) पङ्केरुहाधिपतिसंहननप्रसूतिः।

शनिपितृपर्यायाः—अर्कः, इनः, पपीः, रविः, सूर्यः, शेषस्तु रवौ।

शनिमातृप०—छाया, प्रभा, विभा, शेषस्तु रवौ।

शनिभ्रातृप०—अन्तकः, कालः, यमः, शेषस्तु यमे।

शनिपत्नीप०—चित्ररथकन्या, चित्ररथपुत्री, शनिपत्नी।

कृष्णवर्णप०—अशुक्लः, अशुभ्रः, अश्वेतः, असितः, कालः, कृष्णः, नीलः, मेचकः, रामः, शितिः, श्यामः श्यामलः।

राहुपर्यायाः—(१) वः, (२) अगुः, अहिः, चक्री (इन्), तमः तमः (अस्) (न०), दैत्यः, धाता (तृ), ध्वान्तः, नागः, पङ्कः, पातः, फणी (इन्), भोगी (इन्), राहुः वक्रः, विदुः, व्यालः, सर्पः, (३) अनंशुः, अब्जारिः, अरश्मिः,अहिराट् (ज्), उरगः, कुण्डली (इन्), ग्रहारिः, गूढपात् (द्), जिह्मगः, तिमिरः, दनुजः, दानवः, नागराट् (ज्), पन्नगः पृदाकुः, फणिपः, फणीन्द्रः, फणीशः, भानुभुक् (ज्), भुजगः, भुजङ्गः, भुजङ्गेट्, भोगिपः, भोगीन्द्रः, भोगीशः, व्यालेशः, शश्यरिः, शीर्षकः, सर्पेन्द्रः, सुरद्विट् (ष्), सैंहेयः, स्वर्भाणुः, स्वर्भानुः, (४) अन्धकारः, अमयूखः, असुरेशः, अहिनाथः, अहिपतिः, अहिविभुः, अहेः प्रभुः, आशीविषः, इन्दुतपः (अस्), इन्दुन्तुदः, इन्दुदुर्हृत् (द्), इन्दुरिपुः, उपप्लवः, उपरागः, उरगपः, उरगेशः, काकोदरः, कृष्णवर्णः, चक्षुः श्रवाः (अस्), चन्द्रन्तुदः, चन्द्रन्दुनः, चन्द्रपातः, चन्द्रमर्दी,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चन्द्ररिपुः, तमः खेटः, तमोगुणः, दन्दशूकः, दनुजेशः, दर्वीकरः, दानवपः, दानवेन्द्रः, देवरिपुः, देवशत्रुः, दैत्यग्रहः दैत्यच्छायाः, दैत्याधिभूः, नागराजः, फणिपतिः, फणीश्वरः, ब्रध्नवैरी (इन्), भरणीभूः, भुजङ्गमः, भुजगराट् (ज्), भुजगेन्द्रः, भोगिनाथः, भोगिपतिः, मलयजः, रविरिपुः, विधुन्तुदः, विधुमर्दी, विधुवैरी (इन्), बिलेशयः, विषधरः, व्यालपतिः, व्यालपालः, शशिमर्दी (इन्), शिरोग्रहः, शिरोवक्त्रम्, शीर्षदेहः, सिंहिकाभूः, सिंहसूनुः, सैंहिकेयः, सोमशत्रुः,

(५) अभ्रपिशाचम् :, अमृतचौरः, असुरनाथः, असुराधीशः, इन्दुप्रत्यर्थी (इन्), उरगाधिपः, उरगाधिभूः, ग्रहकल्लोलः, तिमिरदीप्तिः, दनुजनाथः, दानवेश्वरः, नागाधिराजः, निशाकरारिः, पवनाशनः, फणिनायकः, भुजगपतिः, भुजगविभुः, भुजङ्गनाथः, भुजङ्गमेशः, भुजङ्गविभुः, भुजङ्गाधिभूः, विधुबाधकः, शिरोद्युचरः, सिंहिकापुत्रः, सिंहिकासुतः, सिंहिकासूनुः, सिंहीतनूजः, सिंहीनन्दनः, सोमसपत्नः,

(६) अभ्रपिशाचकम्, इन्दुविमर्दनः, उरगाधिनाथः, उषाविभुशत्रुः, तुहिनांशुन्तुदः, दानवाधिपतिः, पवनभुक्पतिः, फणिनामधिपः, भरणीसम्भवः, भुजगनायकः, रविचन्द्ररिपुः, विहङ्गकल्लोलः, सिंहिकानन्दनः, सिंहीतनुजन्मा (अन्), स्वर्गदिवामणिः, हिमकररिपुः,

(७) कुमुदपतिरिपुः, तमीनाथसपत्नः, दानववृन्दनाथः, दिवसकररिपुः, फणिनामधीश्वरः, सिंहिकाकायजातः, सिंहिकागर्भभूतः, सिंहिकादेहभवः, सिंहीसंहननभूः,

(८) कुमुदिनीपतिपातः, त्रिदशसद्मदिवाकृत् (द्), धवलकरसपत्नः, रविचन्द्रविमर्दनः, सूर्याचन्द्रमसोररिः,

(९) देवनिकेतनभास्करः, रजनीश्वररश्मिहरः,

(११) विभावरीनाथमरीचिहर्ता (तृ), दाक्षायणीनायकरश्मिहर्त्ता (तृ),

(१२) निशीथिनीनायकदीधितेर्हरः।

सर्पपर्यायाः—अहिः, नागः, सर्पः, शेषस्त्वन्यत्र।

अन्धकारप०—अन्धकारम्, अन्धतमसम्, अन्धातमसम्, अवतमसम्, आततिः, आसक्तम्, तमः, तमः (अस्) (न०), तमिस्रम्, तामिस्रम्, तिमिरम्, दिगम्बरः, दिनकेसरः, दिनाण्डम्, ध्वान्तम्, निशावर्म (अन्), नीलपङ्कम्, भूच्छायम्, भूच्छाया, रजोवलम्, रात्रिरागः, वियद्भूतिः, वृत्रः, शार्वरम्, सन्तमसम्।

केतुपर्यायाः—(२) अहिः, कृशः, केतुः, गुदम्, गुह्यम्, चूडी (इन्), तटम्, ध्वजः, पुच्छम्, वक्रः, शिखी (इन्), श्रीमान् (मतु०), सर्पः, (३) अकचः, अनिलः, आहिकः, उत्पातः, कबन्धः, केतनः, केतवः, धूमजः, पताकः, मृत्युभूः, वारुणः, विकचः, विकेशः, शिखाभृत् (द्), शिखावान् (मतु०), (४) अचिकुरः, आश्लेषाभूः, ऊर्ध्वकचः, केशपाशी (इन्), ग्रहान्तिमः, चन्द्रारातिः, तमः पुच्छः, धूम्रकायः, बिलेशयः, ब्रह्मपुत्रः, मृत्युपुत्रः, मृत्युसुतः, राहुपुच्छः, विषगर्भः, वैजयन्तः, (५) अश्लेषाभवः, आर्द्रालुब्धकः, कबन्धखगः, कबन्धग्रहः, वैजयन्तकः, शिखिविकासी (इन्), (६) उपप्लवाकचः विभावसुसुतः (७) अकचनाकवासः, कबन्धनभश्चरः, कमलजतनयः, केशपाशिखचरः, हिमकरदमनः, (८) विधुवर्गविमोचनः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रकाशकग्रहनामनी—सूर्यः, चन्द्रश्चेति द्वौ प्रकाशकौ ग्रहौ स्तः।

ताराग्रहनामानि—भौमः, बुधः, बृहस्पतिः, शुक्रः, शनिश्चैते पञ्च ताराग्रहाः सन्ति।

तमःस्वरूपग्रहनामनी—राहुः, केतुश्चैतौ द्वौ तमः स्वरूपग्रहौ स्तः।

शुभग्रहनामानि—अर्द्धबिम्बाधिकेन्दुः, निष्पापबुधः, गुरुः, शुक्रश्चैते शुभग्रहाः सन्ति।

अतिशुभग्रहनामानि—बृहस्पतिः, शुक्रः, यमक (घ) ण्टकश्चैतेऽतिशुभग्रहाः सन्ति।

पापग्रहनामानि—अर्द्धबिम्बोनेन्दुः, भौमः, रविः, सपापबुधः, शनिः, राहुः, केतुश्चैते पापग्रहाः सन्ति।

क्रूरग्रहनामनी—भौमः, शनिश्चैतौ द्वौ क्रूरग्रहौ स्तः।

अतिपापग्रहनामानि—केतुः, गुलिकः, मान्दिः राहुश्चैतेऽतिपापग्रहाः सन्ति।

गुलिकपर्यायाः—अतिपापी (इन्), गुलिकः, प्राणहरः।

मान्दिप०—आर्किजः, आर्किपुत्रः, आर्किसूनुः, आर्केर्जनिः, कालसुतः, कृष्णात्मजः, दिनकरसुतपुत्रः, पङ्गुजः, प्रेतपुरीशजः, प्रेतपुरीशसूनुः, भास्वज्जभुः, मन्दजः, मन्दपुत्रः, मन्दसुतः, मन्दोत्थः, मान्दिः, यमात्मजः, शनिसुतः शनेःसूनुः, शनेस्तनूजः।

प्राणपर्यायाः—असुः, प्राणः, प्राणपदः।

ताजिकशास्त्रीयमुन्थाग्रहप०—अन्थिहा, इन्थाः, इन्थहा, मुथा, मुन्था, मुथिहा।

उपग्रहनामानि—(१) कालः, (२) परिवेशः (परिधिः), (३) धूमः, (४) अर्द्धयामः, (अर्द्धप्रहरः), (५) यमघण्टकः (यमकण्टकः), (६) इन्द्रधनुः (शक्रचापः), (७) गुलिकः (मान्दिः), (८) व्यतिपातकः (व्यतीपातः), (९) ध्वजः (उपकेतुः) इत्येते नवोपग्रहाः सन्ति।

रव्याद्यंशानां नामानि—रव्यंशः (कालः) भौमांशः (मृत्युः), बुधांशः (अर्द्धप्रहरः), गुर्वंशः (यमघण्टकः), शन्यंशः (गुलिको मान्दिर्वा), चैते रव्याद्यंशनामानि सन्ति।

नूतनग्रहनामानि—(१) हर्शलः (इन्द्रः), (२) नेप्च्यूनः (वरुणः), प्लुटोः (?), चैते नव्यग्रहाः सन्ति।

एकयोक्त्या ग्रहाणां पर्यायाः

रवीन्द्वोः पर्यायाः—गावौ, ग्रहराजौ, तिमिरारी, दर्शतौ, ध्वान्तारी, पचतौ, पीतू, पुष्पदन्तौ, पुष्पवन्तौ, भगौ, भासन्तौ, भेनौ, हरी, उष्णहिमकरौ।

चन्द्रगुर्वोःप०—गौरौ, सिन्धुजौ, सिन्धुभवौ॥

ज्ञार्क्योःप०—हरिजौ।

ज्ञेन्द्वोःप०—बुधौ।

रवीज्ययोःप०—गोपती।

रव्यारयोःप०—अरुणौ, काश्यपेयौ।

तमोऽर्कयोःप०—असुरौ, अही।

राहुकेत्वोःप०—अर्केन्दुवैरिणौ, उपखगौ, उपग्रहौ, तमोग्रहौ, रवीन्दुरश्मिहरौ, रवीन्दुविमर्दनौ।

भेन्द्वोःप०—भमौ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चन्द्रेज्ययोःप०—मेज्यौ।

चन्द्राच्छयोःप०—माच्छौ।

गुरूभयोःप०—अनिमिषानिमिषद्विषदर्चितौ, अमात्यौ, अर्चितौ, अर्च्यौ, आचार्य्यौ, उपनियौ, उपाध्यायौ, गुरू, पूजितौ, पूज्यौ, मंत्रिणौ, महितौ, वन्दितौ, वन्द्यौ वाडवखगौ, विप्रौ, शासितदेवदैत्यौ।

शुक्रगुर्वोःप०—भेज्यौ।

शुक्रशन्योःप०—शुक्लाशुक्लौ, सितासितौ, सितसौरी।

गुरूशुक्ररविभौमप०—द्विजराजखेचराः।

सूर्यारमन्दप०—विषमग्रहाः।

रविभौमप०—राजग्रहौ।

भौमार्किप०—भूमीसूर्यपुत्रौ।

भौमबुधप०—कुचन्द्रसूनू।

उच्चराशिपर्यायाः—उच्चम् (पु०, न०), उच्चगृहम्, उच्चभम्, उच्चभवनम्, उच्चराशिः, उच्चर्क्षम्, तुङ्गम्, तुङ्गगृहम्, तुङ्गभम्, तुङ्गभवनम्, तुङ्गराशिः, तुङ्गर्क्षम्।

ग्रहोच्चराशिनामानि—(१) मेषः, (२) वृषः, (३) मकरः, (४) कन्या, (५) कर्कः, (६) मीनः, (७) तुला, एतेऽर्कात्क्रमत उच्चराशयः सन्ति।

ग्रहोच्चांशसंख्याः—दश, त्रयः, अष्टाविंशतिः, पञ्चदश, पञ्च, सप्तविंशतिः, विंशतिश्चैते रवेः क्रमादुक्तोच्चराशिषूच्चांशाः सन्ति।

नीचराशिपर्यायाः—अधरम्, अधरगृहम्, अधरभम्, अधरभवनम्, अधरराशिः, अधरर्क्षम्, निम्नम्, निम्नगृहम्, निम्नभम्, निम्नभवनम्, निम्नराशिः, निम्नर्क्षम्, नीचः, नीचगृहम्, नीचभम्, नीचभवनम्, नीचराशिः नीचर्क्षम्।

ग्रहनीचराशिनामानि—(१) तुला, (२) वृश्चिकः, (३) कर्कः, (४) मीनः, (५) मकरः, (६) कन्या, (७) मेषः, एतेऽर्कात् क्रमतो नीचराशयः सन्ति, नीचांशास्तूच्चांशवद् बोध्याः।

मूलत्रिकोणराशिपर्यायाः—त्रिकोणम्, त्रिकोणगृहम्, त्रिकोणभम्, त्रिकोणभवनम्, त्रिकोणराशिः, त्रिकोणर्क्षम्, मूलत्रिकोणम्, मूलत्रिकोणगृहम्, मूलत्रिकोणभम्, मूलत्रिकोणभवनम्, मूलत्रिकोणराशिः, मूलत्रिकोणर्क्षम्।

ग्रहमूलत्रिकोणराशिनामानि—(१) सिंहः, (२) वृषः, (३) मेषः, (४) कन्या, (५) धनुः, (६) तुला, (७) कुम्भः, इत्येतेऽर्कात् क्रमतो ग्रहाणां मूलत्रिकोणराशयः सन्ति।

ग्रहमूलत्रिकोणांशसंख्याः—विंशतिः, सप्तविंशतिः, द्वादश, पञ्च, दश, पञ्चदश, विंशतिश्चैते रवेः क्रमान्मूलत्रिकोणांशाः सन्ति।

कालपुरुषाङ्गेग्रहविभागः—(१) शीर्षं, मुखं च, (२) गलः, (३) पृष्ठ उदरं च, (४) करः अंघ्रिश्च, (५) कटी जघने च, (६) गुह्य मुष्कं च, (७) जानू, इत्येतेषु कालपुरुषशरीरावयवेषु एकादिसंख्याक्रमतो रव्यादिग्रहाणां विभागो बोध्यः।

ग्रहधातुनामानि—(१) अस्थि, (२) रुधिरम्, (३) मज्जा, (४) त्वचा, (५) वसा, (६) वीर्यम्, (७) स्नायुश्चैते धातवोऽर्कात् क्रमात्सन्ति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ग्रहवर्णनामानि—(१) रक्तः, (२) श्वेतः, (३) लोहितः, (४) हरितः, (५) पीतः, (६) सितः, (७) श्यामलः, चैते वर्णा रवेः क्रमात्सन्ति।

दिगीशनामानि—(१) रविः (२) शुक्रः, (३) मङ्गलः, (४) राहुः, (५) शनिः, (६) चन्द्रः, (७) बुधः, (८) गुरुश्चैते पूर्वादीनां दिशां प्रदक्षिणक्रमेण रव्यादयोऽधिपाः सन्ति।

पुरुषग्रहनामानि—रविः, कुजः गुरुश्चैते पुरुषग्रहाः सन्ति।

स्त्रीग्रहनामनी—चन्द्रः, शुक्रश्चैतौ स्त्रीग्रहौ स्तः।

नपुंसकग्रहनामनी—बुधः, शनिश्चैतौ क्लीबग्रहौ स्तः।

सजल (आर्द्र) ग्रहनामनी—चन्द्रः शुक्रश्चैतौ सजलावार्द्रग्रहौ स्तः।

निर्जल (शुष्क) ग्रहनामानि—रविः, मङ्गलः शनिश्चैते निर्जल (शुष्क) ग्रहाः सन्ति।

सजलनिर्जलग्रहनामनी—बुधः, गुरुश्चैतौ सजलनिर्जलग्रहावर्थात्सजलराशिगौ सजलौ निर्जलराशिगौ निर्जलावित्याशयः।

ग्रहावस्थानामानि—(१) वृद्धः, (२) स्तनपानम्, (३) बाल्यम्, (४) कौमारम् (व्रतस्थितम्), (५) यौवनम्, (६) मध्यः, (७) अतिवृद्धश्चैतानि ग्रहाणां वयांसीनात् क्रमाज्ज्ञेयानि।

ग्रहरसनामानि—(१) कटुकः, (२) क्षारम्, (३) कटुकः, (४) कषायः, (५) मधुरः, (६) अम्लः (७) तीक्ष्णम्, चैतेऽर्कात् क्रमात् रसाः सन्ति।

ग्रहद्रव्यनामानि—(१) ताम्रम्, (२) मणिः, (३) सुवर्णम्, (४) शुक्तिः, (५) रौप्यम्, (६) मुक्ताफलम्, (७) लौहं चैतानीनात् क्रमाद् द्रव्याणि सन्ति।

ग्रहरत्ननामानि—(१) माणिक्यम्, (२) मुक्ता, (३) प्रवालम्, (४) पुष्पराग: (५) गारुत्मतम्, (६) वज्रम्, (७) नीलश्चैतानीनात् क्रमाद् रत्नानि सन्ति।

ग्रहवस्त्रनामानि—(१) स्थूलम्, (२) रम्यनवम् (३) अग्निहतम्, (दग्धं) (४) जलहतम् (आर्द्रं), (५) मध्यमम् (६) दृढम्, (७) जीर्णम्, चैतानीनात् क्रमाद् वस्त्राणि सन्ति।

ग्रहक्रीडास्थाननामानि—(१) देवालयः, (२) जलतटम्, (३) अग्निस्थानम्, (४) विहारस्थानम्, (५) कोशस्थानम्, (६) शयनस्थानम्, (७) उत्करप्रदेशश्चैतानीनात्, क्रमात् क्रीडास्थानानि सन्ति।

ग्रहाधिदेवनामानि—(१) अग्निः, (२) जलम्, (३) स्कन्दः, (४) विष्णुः, (५) शक्रः (६) शची, (७) ब्रह्मा, चैतेऽर्कात् क्रमादधिदेवाः सन्ति।

सुखपदग्रहनामानि—चन्द्रः, बुधः, गुरुः, शुक्रश्चैते ग्रहाः प्रकृत्या नृणां सुखप्रदाः, स्युः।

दुःखप्रदग्रहनामानि—रविः, मङ्गलः, शनिः, राहुः, केतुश्चैतेग्रहाः प्रकृत्या नृणां दुःखप्रदाः स्युः।

सत्त्वगुणप्रधानग्रहनामानि—रविः, चन्द्रः, गुरुश्चैते सत्त्वगुणप्रधानग्रहाः सन्ति।

रजोगुणप्रधानग्रहनामनी—बुधः, शुक्रश्चैतौ रजोगुणप्रधानग्रहौ स्तः।

तमोगुणप्रधानग्रहनामानि—भौमः, शनिः, राहुः, केतुश्चैते तमोगुणप्रधानग्रहाः सन्ति।

ग्रहवर्णनामानि—(१) क्षत्रियः, (२) वैश्यः, (३) क्षत्रियः, (४) शूद्रः, (५) ब्राह्मणः, (६) ब्राह्मणः, (७) अन्त्यजश्चैतेऽर्कात् क्रमाद् वर्णाधिपाः सन्ति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ग्रहजातिनामानि—(१) क्षत्रिय:, (२) तपस्वी, (३) सुवर्णकार:, (४) ब्राह्मण:, (५) वणिक् (ज्), (६) वैश्य: (७) शूद्रश्चैता अर्कात् क्रमाद् ग्रहजातय: सन्ति।

द्विपदग्रहनामनी—गुरुशुक्रश्चैतौ द्विपदौ स्त:।

चतुष्पदग्रहनामनी—भौम: शनिश्चैतौ चतुष्पदौ स्त:।

पक्षिग्रहनामनी—रवि: बुधश्चैतौ विहङ्गमौ स्त:।

सरीसृपाकारग्रहनाम—चन्द्रोऽयं सरीसृपाकारोऽस्ति।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूड़ामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे ग्रहसर्ग: पञ्चम:॥५॥

अथ मानसर्ग:—६

मानपर्याया:—इयत्ता, परिमाणम्, परिमिति:, प्रमाणम्, (अजहल्लिङ्गम्), प्रमिति:, मानम्।

मानार्थवाचकशब्दा:—(१) यौतवम् (पौतवम्) (२) द्रुवयम्, (३) पाय्यम्, चेति त्रयोमानार्थवाचकशब्दा: स्यु:।

तदुक्तममरेण—'यौ (पौ) तवं द्रुवयं पाय्यमिति मानार्थकं त्रयम् इति अम० २/९/८/५

मानभेदा:—(१) तुलामानम् (२) प्रस्थमानम्, (३) अङ्गुलिमानम्, चेति मानस्य त्रयो भेदा: स्यु:।

अत्राहामरसिंह:—

'मानं तुलाङ्गुलिप्रस्थै:' इति अम० २/९/८५।

हेमचन्द्रेण तु स्पष्टमुक्तम्—

'तुलाद्यै: पौ (यौ) तवं मानं द्रुवयं कुडुवादिभि:। पाय्यं हस्तादिभि:' इति अभि०चि०४/२००/८८३

मानप्रभेदा:—(१) उन्मानम्, (२) परिमाणम्, (३) प्रमाणं चेति मानस्य त्रय: प्रभेदा: स्यु:।

तदुक्तममरस्यामरविवेकविवृत्तौ—

ऊर्ध्वमानं किलोन्मान, परिमाणं तु सर्वत:। आयामस्तु प्रामणं स्यात्संख्या भिन्नार्थसर्वत:।' इति।

अमरस्यामरविवेकटीकायाम् ९/८५/२३१

उन्मानपर्याया:—उन्मानम्, ऊर्ध्वमानम्, तुलामानम् 'वट्ट' 'वाट' इति च भाषा।

परिमाणप०—परिमाणम्, प्रस्थमानम्, सर्वतोमानम।

प्रमाणम०—अङ्गुलिमानम्, आयाम:, प्रमाणम्।

शास्त्रीयमाने तुलामानभेदा[१] (१) गुञ्जा, (२) माष:, (३) कर्ष:, (४) पलम्, (५)

---

१. तदुक्तं नामलिङ्गानुशासने—'गुञ्जा: पञ्चाद्यमाषक:। ते षोडऽशाक्षकर्षोऽस्त्री पलं कर्षचतुष्टयम्॥
सुवर्णविस्तौ 'हेम्नोऽक्षे' कुरुविस्तस्तु तत्पले॥ तुला स्त्रियां पलशतं भार: स्याद्विंशतिस्तुला॥ आचितो दश भारा: स्यु: शाकटो भार आचित:। कार्षपण: कार्षिका: स्यात्कार्षिके ताम्रिके पण:।' इति नामलिङ्गानुशासने सुधाव्याख्यायाम् ९/८५,८६,८७,८८। ३३०॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सुवर्णम्, (६) कुरुविस्तः, (७) तुला, (८) भारः, (९) आचितः, (१०) शाकटभारः, (११) राजतकर्षः, (१२) ताम्रकर्षश्चैत्येते तुलामानभेदाः स्युः।

गुञ्जापर्यायाः—काकचिञ्चा, काकचिञ्चिः, काकचिञ्ची, कृष्णला, गुञ्जा, रक्तिका 'घुघुंची' इति भाषा।

माषप०—माषः, माषकः, हेम, धान्यकः, 'मासा' इति भाषा'।

तदुक्तम्—

'दशार्द्धगुञ्जं प्रवदन्ति माषं मासाह्वयैः षोडशभिश्च कर्षम्।' इति लीलावती।

'गुञ्जाभिर्दशभिर्माषः शाणो माषचतुष्टयम्।' इति वैद्यकपरिभाषा। श०चि०पृ ६०१ स्तं०१। 'षड्भिस्तु रक्तिकाभिः स्यान्माषको हेमधान्यका। माषो गुञ्जाभिरष्टाभिः सप्तभिर्वा भवेत्क्वचित्।' इति भावप्रकाशे च ५/६/३०६

कर्षप०—अक्षः, उदुम्बरम्, करमध्यः, कर्षः, कवलग्रहः, किञ्चित्पाणिः तिन्दुकम् पाणितलम्, पाणिमानिका, पिचुः, विडालपदकम्, षोडशिका, सुवर्णम्, हंसपदम्।' इति।

तदुक्तम्—

'ते षोडशाऽक्षः कर्षोऽस्त्री' इत्यमरसु०व्या०९/८६/३३०'भिषजां व्यवहारे 'कर्षः स्यात्तोलकद्वयम्॥' इति श०चि०२/५१८ अशीतिररक्तिकाः। 'राजनिर्घंटुमते—'कर्षः स्याद्दशमाषकः।' इति श०चि०१/५१९

'कोलद्वयं तु कर्षः स्यात्स प्रोक्तः पाणिमानिका। अक्षः पिचुः पाणितलं किञ्चित्पाणिश्च तिन्दुकम्। बिडालपदकं चैव तथा षोडशिका मता। करमध्यो हरपदं सुवर्णं कवलग्रहः उदुम्बरं च पर्यायैः कर्षमेव निगद्यते। इति भावप्रकाशः ५/८,९,३८६।

पलपर्यायाः—आम्रम्, कर्षचतुष्टयम्, चतुर्थिका, निकुञ्चकः, पलम्, प्रकुञ्चः, बिल्बम्, मुष्टिः, मुष्टी, षोडशी, सृपाटः।

तदुक्तम्—

'शुक्तिभ्यां च पलं ज्ञेयं मुष्टिराम्रं चतुर्थिका॥ प्रकुञ्चः षोडशी बिल्वं पलमेवात्र कीर्त्यते॥

इति भावप्राकशः। ५/११/३८।

'तत्तुशास्त्र तौलकचतुष्टयम्। वैद्यके अष्टतोलकम्। लौकिके साष्टरक्तिद्विमाषकतोलक-त्रितयम्। यथा—पलं तु लौकिकैर्मानैः साष्टरक्तिद्विमाषकम्। तोलकत्रितयं ज्ञेयं ज्योतिषज्ञैः स्मृतिसम्मतम्

न्यासः—

५ गुञ्जस =१ माषः।	*१६ माषाः = १ कर्षः।*	*४ कर्षाः १ पलम्।*
सुवर्णस्य कर्षे—	*१६ माषाः = १ सुवर्णः।*	*४ सुवर्णाः = १ कुरुविस्तः।*
१००पलानि = १ तुला।	*२०तुलाः = १ भारः।*	*१०भाराः = १ आचितः।*
१ आचितः—१ शाकटभारः।	*१६ माषाः = १ राजतकर्षः।*	*,,,, = १ ताम्रकर्षः।*

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इति तिथितत्त्वे।।' पलं सुवर्णाश्चत्वारः पञ्च वापि प्रकीर्तिताः। इति श-चि०स्तं १ पृ ९४।

सुवर्णप०—विस्तः, सुवर्णम्।

अत्राह हेमचन्द्रः—

'विस्तः सुवर्णो हेम्नोऽक्षे' इत्यभि-चि०३/२०१। ८८४

कुरुविस्तप०—कुरुविस्तः, सुवर्णपलम्।

तुलाप०—तुला, पलशतम्।

भारप०—भरः, भारः।

आचितप०—आचितः, आचितिः, शलाटः शाकटः, भारः शाकटीनः।

तदुक्तम्—

'कुरुविस्तस्तु तत्पले।। तुला पलशतं तासां विंशत्या भार आचितः। शाकटः शाकटीनश्च शलाटस्ते दशाचितः। इत्यभि०चि०३/२०१।८८५

'आचितो दशभाराः स्युः' इति हलायुधः।

'भारैर्दशभिराचितिः। इति रत्नकोषः।। 'आचितः शकटोन्मेये पलानामयुतद्वये। इति च मेदिनी। इत्यमरस्सु०व्या०९/३३१/८७

राजतकर्षप०—कार्षापणः, कार्षापणकः,कार्षिकः, राजतकर्षः।

उक्तश्च—

'कार्षापणः कार्षिकः स्यात् ' इत्यमरसु० व्या०९/३३१/८८।

ताम्रकर्षप०—ताम्रकर्षः, ताम्रिकः, पणः (पैसा' इ०भा०)।

उक्तश्च—

'कार्षिके ताम्रिके पणः।' इत्यम०सु०व्या०९/३३१/८८।

मागधीयमाने 'तुलामानभेदाः'—(१) त्रसरेणुः, (२) मरीचिः, (३) राजिका, (४) सर्षपः, (५) यवः, (६) गुञ्जा, (७) माषकः, (८) शाणः, (९) कोलः, (१०) कर्षः।

---

(१) मागधमानमाह भावमिश्रः—'त्रसरेणुर्बुधैः प्रोक्तस्त्रिंशता परमाणुभिः।। त्रसुरेणुस्तु पर्यायनाम्ना वशी निगद्यते। जालान्तरगतैः सूर्यकरैर्वंशी विलोक्यते।। षड्वंशीभिर्मरीचिः स्यात्ताभिः षड्भिश्च राजिका।। तिसृभी राजिकाभिश्च सर्षपः प्रोच्यते बुधैः। यवोऽष्टसर्षपैः प्रोक्तो गुञ्जा स्यात्तच्चतुष्टयम्।। षड्भिस्तु रक्तिकाभिः स्यान्माषको हेमधान्यकौ। माषैश्चतुर्भिः शाणः स्याद्धरणः सः निगद्यते। टङ्कः स एव कथितस्तद्द्वयं कोल उच्यते। क्षुद्रको वटकश्चैव द्रंक्षणः स निगद्यते।।' इति भावप्रकाशः ५/३८६/३,४,५,६,७।

न्यासः—

३०परमाणवः = १ त्रसरेणुः।	*६ वंश्यः = १ मरीचिः।*
६ मरीचयः = १ राजिका।	*३ राजिकाः = १ सर्षपः।*
८ सर्षपाः = १ यवः।	*४ यवाः = १ गुञ्जा।*
६ गुञ्जाः = १ माषकः।	*४ माषाः = १ शाणः।*
२ शाणौ = १ कोलः।	*२ कोलौ = १ कर्षः।*

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्रसरेणुपर्यायाः—त्रसरेणुः, वंशी।

मरीचिप०—किरणः, भानुः, मरीचिः, शेषस्तु रवौ।

राजिकाप०—असुरी, कृष्णिका, क्षवः, क्षताभिजननः, राजसर्षपः, राजिका।

तदुक्तम्—'क्षवः क्षुताभिजननो राजिका राजसर्षपः। असुरी कृष्णिका चासौ' इत्यभि०चि० ३/१०१/४१८/१९।

सर्षपप०—श्वेतसर्षपः, सर्षपः, सिद्धार्थः।

तदुक्तम्—'अथ सिद्धार्थः श्वेतसर्षपः 'इत्यभि०चि०४/१२०११८०।

यवप०—तीक्ष्णशूकः, यवः, हयप्रियः।

तदुक्तम्—'यवो हयप्रियस्तीक्ष्णशूकः' इत्यभि०चि०४/२६८/११७०।

शाणपर्यायाः—टङ्कः, धरणः, निष्कः, शाणः, शाणकः।

तदुक्तम्—'तै (माषैः) श्चतुर्भिस्तु शाणकः। टङ्कोऽस्त्री धरणम्' इति कल्पद्रौ १९०/५१५-१६।

कोलप०—कोलः, क्षुद्रकः, द्रक्षणः, वटकः।

तदुक्तम्—'शाणद्वयं कोलस्तु द्रंक्षणः। क्षुद्रको वटकः' इति कल्पद्रौ १९०/५१६।

कालिङ्गीयमाने तुलामानभेदाः—(१) गौर (श्वेत) सर्षपः, (२) यवः, (३) गुञ्जा, (४) वल्लः (५) माषः, (६) शाणः, (७) गद्याणकः, (८) कर्षः, (९) पलम्, (१०) कुडवः।

शास्त्रीयमाने प्रस्थमानभेदाः[१]—(१) मुष्टिः, (२) कुडवः, (३) प्रस्थः, (४) आढकः,

---

(१) प्रस्थमानमाहामरः—'अस्त्रियामाढकद्रोणौ खारी वाहो निकुञ्चकः। कुडवः प्रस्थ इत्याद्याः परिमाणार्थकाः पृथक्। (इत्यमरामरविवेकटीकायाम्।९। २३२/८८-९ कुडव इत्येकं पावशेर इति ख्यातस्य।' कुटपः इति मुकुटः कुडवो वा। कुडवप्रमाणन्तु मृद्वेणुकाष्ठलोहादेः पात्रं यच्चतुरङ्गुलम्। विरतीर्ण च तथोच्चं च तन्मानं कुडवं वदेत्। प्रस्थः' इत्येकं शेर इति ख्यातस्य' 'आद्यशब्दाच्छूर्पभारादिग्रहः।। यदाहुः—पलं प्रकुञ्चकं मुष्टिः, कुडवस्तच्चतुष्टम्।। चत्वारः कुडवः प्रस्थश्चतुः प्रस्थं ततथाढकम्।। अष्टाढको भवेद्द्रोणो द्विद्रोणः शूर्प उच्यते सार्द्धशूर्पो भवेत्खारी द्विशूर्पी द्रोण्युदाहता।। तमेव भारं जानीयाद्वाहो भारचतुष्टायमिति।' अन्यच्च। अष्टामुष्टिर्भवेत्किञ्चिदष्टौ तु पुष्कलम्। पुष्कलानीति चत्वारि आढकः परिकीर्तितः। चतुराढको भवेद् द्रोण इत्येतन्मानलक्षणम्' इत्युक्तम्।।' इत्यमरस्यामरविवेकटीकायाम् ९/२३३/८९।

न्यासः—

४ मुष्टयः = १ कुडवः (कुडपः)।	४ कुडवाः = १ प्रस्थः।
४ प्रस्थाः = १ आढकः।	४ आढकाः = १ द्रोणः।
४ द्रोणाः = १ खारी।	५ खार्य्यः = १ प्रवर्त्तः। (प्रवर्तिका)।
२०खार्य्यः = १ वाहः (भविका)।	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(५) द्रोणः, (६) शूर्पः, (७) खारी, (८) प्रवर्तिका, (९) वाहः।

मुष्टिपर्यायाः—१ मुष्टिः (पु०स्त्री०) मुष्टी, मुचुटिः, मुचुटी, मुस्तुः, संग्राहः।

तदुक्तम्—

सम्पिण्डिताङ्गुलिः पाणिर्मुष्टिर्मुचुट्यपि।' इत्यभि०चि०३/१३७/५९७।

मुष्टिवाचकशब्दाः—आम्रम्, चतुर्थिका, निकुञ्चकम्, पलम्, प्रकुञ्चकम्, बिल्वम्, मुष्टिः, षोडशी, सृपाटः।

उदमानप०—उदमानः, आढकस्य पञ्चाशत्तमो भागः।

तदुक्तम्—'कुल्या स्यादष्टभिर्द्रोणैर्द्रोणपादेन चाढकः। अतोऽर्द्धशतिको भाग उदमान उदाहृतः॥' इति श०चि०२/३५७।

कुडवपर्यायाः—अर्द्धशरावकः, अष्टमानम्, कुटपः, कुडपः, कुडवः, पादः, प्रस्थतुर्यांशः। 'माणा' इति। 'पौवा' इति च भाषा।

प्रस्थप०—कुडवचतुष्टयम्, प्रस्थः, शेटकः, शेरः, सेरः, 'पाथा' इति। 'सेर' इति च भाषा।

आढकप०—आढकः, कांस्यपात्रं, चतुःषष्टिपलः, द्रोणचतुर्थांशः, प्रस्थचतुष्टयम्, भाजनम्।

द्रोणप०—अर्मणः, आढकचतुष्टयम्, उन्मानम्, कलशः, खारीतुर्यभागः, घटः, द्रोणः, नल्वणः, राशिः।

खारीप०—खारः, खारिः, खारिका, खारी, द्रोणचतुष्टयम्, प्रवर्तिकपञ्चमांशः, वाहविंशत्यंशः, षण्णवत्यधिका चतुःसहस्रपालिका।

प्रवर्त्तप०—खारिपञ्चकम्, प्रवर्त्तः, प्रवर्तिका।

वाहप०—खारिविंशम्, वाहः।

---

१. मागधीयमाने तुला (प्रस्थ) मानस्य

न्यासः—	*अथवा—*
२ कर्षौ = १ शुक्तिः।	*४ माषा = १ टङ्कः।*
२ शुक्ती = १ पलम् ।	*४ टङ्काः = १ अक्षः।*
२ पले = १ प्रसृतिः।	*४ अक्षाः = १ विल्वम्*
२ प्रसृती = १ अञ्जलिः।	*४ बिल्वानि = १ कुडवः॥*
२ अञ्जली = १ मानिका (कुडवः)।	*४ कुडवाः = १ प्रस्थाः*
२ मानिके = १ प्रस्थः।	*४ प्रस्थाः १ आढकः।*
४ प्रस्थाः = १ आढकः।	*४ आढकाः = १ राशिः।*
४ आढकाः = १ द्रोणः।	
२ द्रोणौ = १ शूर्पः।	*४ राशयः = १ गोण्यः।*
२ शूर्पौ = १ द्रोणी।	*४ गोण्यः = १ खारि।*
४ द्रोण्यः = १ खारी।	
२०००पलानां द्विसहस्रं = १ भारः।	
१००पलानां शतं = १ तुला।	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मागधीयमाने प्रस्थ[1]मानभेदाः—(१) कर्षः, (२) शुक्तिः, (३) पलम्, (४) प्रसृतिः (५) अंजलिः, (६) कुडवः, (७) मानिका, (८) प्रस्थः, (९) आढकः, (१०) द्रोणः, (११) शूर्पः, (१२) द्रोणी, (१३) खारी, (१४) भारः, (१५) तुला, चेति मागधीयमाने प्रस्थमानभेदाः।

कर्षपर्यायाः—कर्षः, कोलद्वयम्।

शुक्तिप०—अर्द्धपलम्, अष्टमिका, शुक्तिः।

प्रसृतिप०—अर्द्धाञ्जलिः, प्रसृतम्, प्रसृतिः

अञ्जलिप०—अञ्जलिः, अर्द्धशरावकः, अष्टमानम्, कुडवः।

मानिकाप०—अष्टपलम्, शरावः।

शूर्पप०—कुम्भः, गोणी, चतुःषष्टिशरावकः, भारः, शूर्पः।

द्रोणीप०—गोणी, द्रोणी, वाहः।

भारप०—पलद्विसहस्रम्, भरः, भारः।

तुला[2]प०—तुला, पलशतम्।

कालिङ्गीयमाने प्रस्थभेदाः—(१) कुडवः, (२) प्रस्थः, (३) आढकश्चेत्यादयः पूर्ववन्मताः। चतुष्पलैः कुडवः स्यात्।

तदुक्तम्—'चतुष्पलैश्च कुडवः प्रस्थाद्याः पूर्ववन्मताः। इति भावप्रकाशे ५/३८७/२७।

उक्त च—

१. 'स्यात्कर्षाभ्यामर्द्धपलं शुक्तिरष्टमिका तथा। शुक्तिभ्यां च पलं ज्ञेयं मुष्टिराम्रं चतुर्थिका। प्रकुञ्चः षोडशी बिल्वं पलमेवात्र कीर्त्यते।।। पलाभ्यां प्रसृतिर्ज्ञेया प्रसृतं च निगद्यते। प्रसृतिभ्यामञ्जलिः स्यात्कुडवोऽर्द्धशरावकः। अष्टमानं च संज्ञेयः कुडवाभ्यां च मानिका। शरावोऽष्टपलं तद्वज्ज्ञेयमत्र विचक्षणैः।। शरावाभ्यां भवेत्प्रस्थश्चतुः प्रस्थैस्तथाढकः। भाजनं कांस्य पात्रं चतुःषष्टिपलश्च..। सः।। चतुर्भिराढकैर्द्रोणः कलशो नल्वणोऽर्मणः। उन्मानं च घटो राशिर्दोणपर्यायसंज्ञितः।। द्रोणाभ्यां शूर्पकुम्भौ च चतुः षष्टिशरावकः। शूर्पाभ्यां च भवेद् द्रोणी वाहो गोणी च सा स्मृता। द्रोणीचतुष्टयं खारी कथिता सूक्ष्मबुद्धिभिः। चतुःसहस्रपलिका षण्णावत्यधिका च सा।। पलानां द्विसहस्रं च भार एकः प्रकीर्तितः। तुलापलशतं ज्ञेयं सर्वत्रैवैष निश्चयः।। माषटङ्काक्षविल्वानि कुडवः प्रस्थमाढकम्। राशिर्गोणी खारिकेति यथोत्तरचतुर्गुणम् इति भा. प्र. ५/३८७/१०तः १९ या।

२. मतान्तरे तुलामानस्य न्यासः—

४ मुष्टयः = १ कुडवः।
४ कुडवाः = १ प्रस्थः।।
४ प्रस्थाः = १ आढकः।
८ आढकाः = १ द्रोणः।
२ द्रोणौ = १ शूर्पः।
१।। सार्द्धशूर्पः = १ खारी।
४ भाराः = १ वाहः।

३. पुनर्मतान्तरे तुलामानस्य न्यासः—

८ मुष्टयः =१ किञ्चित्।
८. किञ्चित् = १ पुष्कलम्।
४ पुष्कलानि = १ आढकः।
४ आढकाः = १ द्रोणः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वराटकादीनां[१] नामानि—(१) वराटकः, (२) काकिणी, (३) पणः, (४) द्रम्मः, (५) निष्कः, चेत्येतानि वराटकादीनां नामानि स्युः।

वराटकपर्यायाः—कपर्दः, कपर्दकः, पणास्थिकः, वराटः, वराटकः, श्वेतकपर्दकः, हिरण्यः। 'कौडी' इति भाषा।

काकिणीप०—काकणिः, काकणी, काकनिः, काकनी, काकिणिः, काकिणी, काकिनिः, काकिनी, एकवराटी, 'एक कौडी' इति भाषा। पणतुर्यांशः, पणपादः, पञ्चगण्डकः, वराटकानां दशकद्वयम्, उदमानचतुर्थभागः, उदमानतुर्यांशः।

तदुक्तम्—

'पणगण्डकयोस्तुर्य उदमानस्य काकिणी।' इति रुद्रः। रभसस्तु नान्तेष्वप्याह—'पणोदमानगण्डानां तुर्यांशोऽपि च काकिनी।' इति सु०व्या०९/४५२।

पणप०—कार्षापणः, पणः, वराटकानां विंशतिगण्डकः।

द्रम्मप०—द्रम्मः, पणानां षोडषकः।

निष्कप०—चतुः सौवर्णिकः, दीनारः, व्यावहारिकरूपकम्, षोडशद्रम्मः।

तदुक्तम्—

'चतुः सौवर्णिको निष्को विज्ञेयस्तु प्रमाणतः।' इति श०चिं०२/१४३६।

---

(१) वराटकादीनां मानान्याह भास्करः—'वराटकानां दशकं द्वयं यत्सा काकिणी ताश्च पणश्चतस्रः। ते षोडश द्रम्म इहावगम्यो द्रम्मैस्तथा षोडषभिश्च निष्कः॥' इति लीलावत्याम्।

अपि च—ताम्रिकः कार्षिकः पणः। इति याज्ञवल्क्यवचनेन गुञ्जाः पञ्चाद्यमाषकः, ते षोडशाक्षः कर्षोऽस्त्री' त्यमरसिंहोक्तेन च अशीतिरक्तिकापरिमितताम्रे पणशब्दः सङ्केतितः। स च तावत्संख्यकैर्वराटकैर्लभ्यते इति वराटकेष्वपि तथा व्यवहारः। एतन्मूलकं भविष्यमत्स्यसूक्तयो वचनं यथा—

'अशीतिभिर्वराटकैः पण इत्यभिधीयते।
तैः षोडशैः पुराणं स्याद्रजतं सप्तभिस्तु तैः।' इति प्रायश्चित्तत्वे।' इति श०चिं०स्तं०पृ०२०६

(२) अंगुलादीनां मानान्यप्याह भास्करः—

'यवोदरैरंगुलमष्टसंख्यैर्हस्तोऽङ्गुलैः षड्गुणितैश्चतुर्भिः।
हस्तैश्चतुर्भिर्भवतीह दण्डः क्रोशः सहस्रद्वितयेन तेषाम्॥
स्याद्योजनं क्रोशचतुष्टयेन तथा कराणां दशकेन वंशः।' इति लीलावत्याम्।

अनेन विधिना द्वात्रिंशत्सहस्रहस्तैर्योजनमानं ज्ञेयम्। मानशास्त्रे तु षोडशसहस्रहस्तैर्योजनमुक्तम्। तद्यथा—

'द्वादशांगुलिकः शंकुस्तद्द्वयं तु शयः स्मृतः।
तच्चतुष्कं धनुः सहस्रिकः। तच्चतुष्कं योजनं स्यात् ' इति श०चिं०१/४

न्यासः—

२०वराटकाः = १ काकिणी।	*४ काकिण्यः = १ पणः।*
१६ पणाः = १ द्रम्मः।	*१६ द्रम्माः = १ निष्कः।*

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अङ्गुलमानभेदाः[१]—(१) रजः (स्), (२) परमाणुः, (३) त्रसरेणुः, (४) ध्वंसी (वंशी), (५) बालाग्रम्, (६) लिक्षा, (७) यूका, (८) यवः, (९) अङ्गुलम्, (१०) वितस्तिः, (११) हस्तः, (१२) चापः, (दण्डः), (१३) क्रोशः, (१४) योजनम्।

रजःपर्यायाः—धुलिः, धूली, पांशुः, पांसुः, रजः (स्), रेणुः।

ध्वंसीप[२]**०**—त्रसरेणुः, ध्वंसी, वंशी।

वालाग्रप०—कचाग्रम् बालाग्रम्, त्रसरेण्वष्टकम्।

लिक्षाप०—यूकाण्डः, रिक्षा, लिछा, लिक्षा, लिक्षिका।

यूकाप०—केशकीटः, यूका, षट्पदी।

---

(१) उक्तञ्च—

'जालान्तरगते भानौ यत्सूक्ष्मं दृव्यते रजः।

प्रथमं तत्प्रमाणानां त्रसरेणुं प्रचक्षते।' इति। वैद्यकपरिभाषया त्रिंशतपरमाणुपरिमाणं ध्वंसी। 'जालान्तरगते सूर्यकरे ध्वं (वं) सी (शी) विलोक्यते। त्रसरेणुस्तु विज्ञेयस्त्रिंशता परमाणुभिः॥' इति श०चि० २/१२२०

मनुस्मृतौ तु—'त्रसरेणवोऽष्टौ विज्ञेया लिक्षैका परिमाणतः।' इति मनुः। इति श०चिं० १/१५६।

अपि च—'जालान्तरगते भानौ यच्चाणुर्दृश्यते रजः। तैश्चतुर्भिर्भवेल्लिक्षा लिक्षाषड्भिश्च सर्षपः॥' इति श०चिं० १/१५६।

अस्य न्यासः यथा—

६ षड्भिः परमाणुभिः = १ त्रसरेणुः। ८ त्रसरेणुभिः =१ कचाग्रम्।

८ कचाग्रैः = १ लिक्षा। ८ लिक्षाभिः = १ यूका।

८ यूकाभिः = १ यवः। ८ यवोदरैः = १ अङ्गुलम्।

१२ अंगुलैः = १ वितस्तिः (शंकुः)। २ वितस्तिभ्यां वा २४ अंगुलैः = १ हस्तः (किष्कुः)।

२ हस्ताभ्यां = १ गजः (हस्तद्वयं)। ४ हस्तैः = १ चापः (दण्डः)।

१०हस्तैः = १वंशः। ४००० चतुःसहस्रैर्हस्तैः = १ नल्वः।

२०००द्विसहस्रमितैर्धनुभिः = १ क्रोशः। २ द्वाभ्यां क्रोशाभ्यां = १ गव्यूतिः।

४ चतुःक्रोश्या = १ योजनम्।

मतान्तरे तु—

१ रजः = १ परमाणुः। ३०परमाणुः = १ त्रसरेणुः।

८ त्रसरेणवः = १ लिक्षा।

पुनर्मतान्तरे—

१ परमाणुः = १ रजः। ४ परमाणवः = १ लिक्षा। ५ लिक्षाः = १ सर्षपः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यवप०—अश्वप्रियः, तीक्ष्णशूकः, यवः। इह षड्भिर्गौरसर्षपैः परिमितं यवपरिमाणमुक्त मनुना—'सर्षपाः षड्यवो मध्यः' मध्यो न स्थूलो नापि सूक्ष्मो यवो भवतीत्यर्थः।

अपि च—

'जालान्तरगते भानौ यच्चाणुर्दृश्यते रजः।

तैश्चतुर्भिर्भवेल्लिक्षा लिक्षाषड्भिश्च सर्षपः। षट्सर्षपैर्यवस्त्वेको गुञ्जैका तु यवैस्त्रिभिः।' इति श०चिं०१/१५।

अङ्गुलप०—अंगुलम्, शंकुद्वादशभागः, हस्तचतुर्विंशत्यंशः, अष्टसंख्ययवोदरमानम्।

तदुक्तम्—अष्टभिस्तैर्भवेज्ज्यैष्ठं मध्यमं सप्तभिर्यवैः, कन्यस षड्भिरुद्दिष्टमङ्गुलं मुनिसत्तम। इति। मानं तु पार्श्वेन—'षड्यवाः पार्श्वसम्मिताः।' इति कात्यायनदर्शनात्। इति श०चि०१/२५।

वितस्तिप०—कनिष्ठया सह विततोऽङ्गुष्ठः, द्वादशांगुलपरिमाणम्, वितस्तिः, हस्तार्द्धम्, शंकुतुल्यम्, 'वालिस्त' इति भाषा।

हस्तप०—करः, किष्कुः, पञ्चशाखः, पाणिः, शयः, हस्तः। 'हाथ' इति भाषा।

तदुक्तम्—'यवानां तण्डुलैरेकमंगुलं चाष्टभिर्भवेत्।। अदीर्घयोजितैर्हस्तश्चतुर्विंशद्भिरंगुलैः। इति कालिकापुराणैः, इति श०चि०२/१००२।

गजप०—गजः, हस्तद्वयम्, षट्त्रिंशदंगुलपरिमितम्।

चापप०—चापः, धनुः, मतान्तरे तु 'दण्डः'।

तदुक्तम्—'चतुर्विंशांगुलो हस्तस्तच्चतुष्कं धनुः स्मृतम्।' इति श०चिं०१/१२८९

वंशप०—वंशः, हस्तदशकम्, 'बाँस' इति भाषा।

उक्तं च—'तथा कराणां दशकेन वंशः।' इति लीलावत्याम्।

नल्वप०—किष्कुचतुःशतम्, नल्वः, हस्तचतुःशतम्।

उक्तं च—नल्वः किष्कुचतुःशतम्। इत्यमरः १८/११६ अम०सु०व्या०'कात्यस्तु' 'नल्व' हस्तशतम् ' इत्याह। भट्टक्षीरस्वामी तु 'नल्वं विंशहस्तशतम् ' इति दर्शितवान्। मुकुटस्तु—'नल्वो विशं हस्तशतम् ' इति च दर्शितवान् इत्यमर सु०व्या०टिप्पण्याम् १८/११६

क्रोशप०—क्रोशः, क्रोशम्, क्रोशी, दण्डसहस्रद्वितयम्, सहस्रधनुः, 'कोस' इति भाषा।

उक्तं च—धन्वन्तरं सहस्रं तु क्रोशः' इति वाचस्पतिः इत्यमरसु०व्या०२/१/११५/१८।

'स्यादङ्गुलं तैर्द्वादशभिर्वितस्तिस्तद्युगेन च।

हस्तो हस्तैश्चतुर्भिः स्याद्धनुर्दण्डश्च तैः पुनः। द्विसहस्रमितैः क्रोशः क्रोशाभ्यां गोरुत पुनः।

गव्यूतं च स्त्रियां गव्या द्वयोर्गव्यूतिरित्यपि।' इति कल्पद्रौ २०/१०३।

गव्यूतिःप०—क्रोशद्वयम्, क्रोशयुगम्, गव्या, गव्यूतम्, गव्यूतिः, गोमतम्, गोरुतम्, द्विसहस्रधनुः। 'दो कोस' इति भाषा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

उक्तं च—'गव्यूतिः स्त्री क्रोशयुगम्' इत्यमरः। सु०व्या० २/१/११५/१८

'धन्वन्तरसहस्र तु क्रोशः क्रोशद्वयं पुनः।

गव्यूतं स्त्री तु गव्यूतिर्गोरुतं गोमतं च तत्।' इति वाचस्पतिः। धनुर्हस्तचुष्टयम्। द्वाभ्यां धनुः सहस्राभ्यां गव्यूतिः पुंसि भाषितः। इति शब्दार्णवः इत्यमरसु०व्या० २/१/११६/१८।

योजनप०—चतुः क्रोशी, क्रोशचतुष्टयम्, योजनम्।

उक्तं च—' योजनं परमात्मनि। चतुष्क्रोश्यां च योगे च'। इति मेदिन्याम् ९१/११-१२।

दिनमानपर्यायाः—अहर्मितिः दिनप्रमाणम्, दिनमानम्, दिनमितिः, दिवसप्रमाणम्, दिवसमानम्, दिवसमितिः, द्युप्रमाणम्, द्युमानम्, द्युमितिः, वासरप्रमाणम्, वासरमानम्, वासरमितिः।

दिनार्द्धप०—अहर्दलम्, घस्रार्द्धम्, दिनखण्डम्, दिनदलम्, दिनशकलम्, दिनार्द्धम्, दिवसखण्डम्, दिवसदलम्, दिवसशकलम् दिवसार्द्धम्, वासरखण्डम्, वासरदलम्, वासरशकलम्, वासरार्द्धम्।

रात्रिमानप०—रजनीप्रमाणम्, रजनीमानम्, रजनीमितिः रात्रिप्रमाणम्, रात्रिमानम्, रात्रिमितिः, निशाप्रमाणम्, निशामानम्, निशामितिः, शर्वरीमानम् तमीमानम्।

अर्द्धरात्रिमानप०—अर्द्धरात्रः, निशीथः, निशीथमानम्।

रात्र्यर्द्धप०—निशाखण्डम्, निशादलम्, निशार्द्धम्, निशाशकलम्, रात्रिखण्डम्, रात्रिदलम्, रात्रिशकलम्, रात्र्यर्द्धम्, शर्वरीखण्डम्, शर्वरीदलम्, शर्वरीशकलम्, शर्वर्यर्द्धम्।

कालप०—अनेहा, कालः, दिष्टः, शेषस्तु कालवर्गे।

कालमानप०—अनेहोमानम्, कालमानम्, दिष्टमितिः, समयप्रमाणम्।

कालभेदौ—(१) मूर्तः, (२) अमूर्तश्चेत्येतौ कालस्य द्वौ भेदौ स्याताम्।

तदुक्तम्—'प्राणादिः कथितो मूर्तस्त्युट्याद्योऽमूर्तसंज्ञकः'। इति सूर्यसिद्धान्ते १/११॥

कालप्रभेदाः—(१) ब्राह्मम, (२) दैवम्, (३) मानवं चैते कालस्य त्रयः प्रभेदाः स्युः।

मूर्त्तकालभेदाः[१]—(१) निमेषः, (२) काष्ठा, (३) कला, (४) घटिका, (५) मुहूर्तः, (६) दिनम् (नाक्षत्रम्), चैते मूर्तकालस्य षड्भेदाः स्युः।

---

(१) मूर्त्तकालभेदानां न्यासः—

१८ निमेषैः = १ काष्ठा।
३० काष्ठाभिः = १ कला।
३० कलाभिः = १ घटिका।
२ घटिकाभ्यां = १ मुहूर्त्तः।
३० मुहूर्तैः = १ दिनम् (नाक्षत्रम्)।

मूर्त्तकालान्यभेदानां न्यासः—

१० गुर्वक्षरैः = १ असुः (प्राणः)
६ असुभिः = १ पलम्।
६० पलैः = १ घटी।
६० घटीभिः = १ दिनम् (नाक्षत्रम्)
३० दिनैः = १ मासः।
१२ मासैः = १ वर्षम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मूर्त्तकालस्यान्यभेदाः—(१) गुर्वक्षरम्, (२) असुः, (३) पलम्,(४) घटी, (५) क्षणः, (६) दिनम् (नाक्षत्रम्), (७) मासः, (८) वर्षम्, चैते मूर्तकालस्यान्यभेदाः स्युः।

तदुक्तम्—'योऽक्ष्णोनिमेषस्य खरामभागः स तत्परस्तच्छतभाग उक्ता।
त्रुटिर्निमेषैर्धृतिभिश्च काष्ठा तत्त्रिंशता सद्गणकैः कलोक्ता।
त्रिंशत्कलाऽऽक्षीं घटिका क्षणः स्यान्नाडीद्वयं तैः खगुणैर्दिनं च।
गुर्वक्षरैः खेन्दुमितैरसुस्तैः षड्भिः पलं तैर्घटिकाखषड्भिः।
स्याद्वा घटीषष्टिरहः खरामैर्मासो दिनैस्तैर्द्विकुभिश्च वर्षम्।। इति सिद्धान्तशिरोमणौ।

अपि च—'षड्भिः प्राणैर्विनाडी स्यात्तत्षष्ट्या नाडिका स्मृता।
नाडीषष्ट्या तु नाक्षत्रमहोरात्रं प्रकीर्तितम्।
तत्त्रिंशता भवेन्मासः, इति। मासैर्द्वादशभिर्वर्षं दिव्यं तदह उच्यते।
इति च-सू. सि. १/११,१२,१३।

मासभेदाः—(१) चान्द्रः, (२) सौरः, (३) सावनः (४) नाक्षत्रः (आर्क्षः) चैते मासस्य चत्वारो भेदाः स्युः।

तदुक्तम्—'दर्शावधिं मासमुशन्ति चान्द्रं सौरं तथा भास्करराशिचारात्।
त्रिंशद्दिनं सावनसंज्ञमार्या नाक्षत्रमिन्दोर्भगणाश्रयाच्च।' इति ग्रन्थान्तरे।
'तत्त्रिंशता भवेन्मासः सावनोऽर्कोदयैस्तथा।

ऐन्दवस्तिथिभिस्तद्वत्संक्रान्त्या सौर उच्यते। मासैर्द्वादशभिर्वर्षं दिव्यं तदह उच्यते। इति च सू. सि. १/१२,१३।

चान्द्रमासभेदौ—(१) दर्शान्तः, (२) पूर्णिमान्तश्चैतौ चान्द्रमासस्य द्वौ भेदौ स्याताम्।

तदुक्तम्—'चान्द्रस्तु द्विविधो मासो दर्शान्तः पूर्णिमान्तिमः।
देवार्थे पौर्णमास्यन्तो दर्शान्तः पितृकर्मणि' इति ग्रन्थान्तरे।

वर्षभेदाः—(१) ब्राह्मम्, (२) दिव्यम् (दैवम्), (३) पित्र्यम्, (पैत्रम्) (४) प्राजापत्यम् (मानवम्), (५) गौरवम् (बार्हस्पत्यं, जैवम्), (६) सौरम्, (७) सावनम्, (८) चान्द्रम् (ऐन्दवम्), (९) आर्क्षम् (नाक्षत्रम्), चैतानि वर्षाणां नवमानानि स्युः।

तदुक्तम्—'ब्राह्मं दिव्यं तथा पित्र्यं प्राजापत्यं (मानवं) गुरोस्तथा (जैवम्)।
सौरं च सावनं चान्द्रमार्क्षं मानानि वै नव।' इति सू. सि.

अपि च— एवं पृथङ्मानव-दैव-जैव-पैत्रा-ऽऽर्क्ष-सौरे-न्दव-सावनानि।
ब्राह्मं च काले नवमं प्रमाणं ग्रहास्तु साध्या मनुजैः स्वमानात्।
ज्ञेयं विमिश्रं तु मनुष्यमानं मानैश्चतुर्भिर्व्यवहारवृत्तेः।
एवं सौरचान्द्र-सावन-नाक्षत्रमानैश्चतुर्भिरेभिर्मिश्रितैर्मनुष्यमानं ज्ञेयम् इति सि. शि.।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्रैव सौरादिमासप्रयोजनमुक्तम्—

'वर्षायनर्तुयुगपूर्वमत्र सौरान्मासास्तथा च तिथयस्तुहिनांशुमानात्।

यत्कृच्छ्रसूतकचिकित्सितवासराद्यं तत्सावनाच्च घटिकादिकमार्क्षमानात्। ' इति सि. शि.।

प्राजापत्यब्राह्ममानयोर्ज्ञानमित्थम्—

'मन्वन्तरव्यवस्था च प्राजापत्यमुदाहृतम्।

न तत्र द्युनिशोर्भेदो ब्राह्मं कल्पस्ततो नृणाम्। इति सू. सि.।

इह ग्रहगणिते [1]विकलादिसंज्ञाः—(१) विकला, (२) कला, (३) अंशः (भागः), 'त्रिंशांशकस्तथा राशेर्भाग इत्यभिधीयते।' इति श. चि. २/४२०। (४) राशिः, (५) भगण-श्चैता विकलादिसंज्ञाः स्युः।

अत्र कलौ शककारकनृप[2]नामानि—(१) युधिष्ठिरः, (२) विक्रमः, (३) शालिवाहनः,

---

(१) विकलादिसंज्ञाक्रममाह भास्करः—'क्षेत्रे समाद्येन समाविभागाः स्युश्चक्रराश्यं-शकलाविलिप्ताः।' इति सिद्धान्तशिरोमणौ।

(१) विकलादिसंज्ञामान

न्यासः—

६०विकलाः = १ कला।	*६०कलाः = १ अंशः।*
३०अंशाः = १ राशिः।	*१२ राशयः = १ चक्रम्।*

उक्तं च—

'विकलानां कला षष्ट्या तत्षष्ट्या भाग उच्यते। तत्त्रिंशता भवेद्राशिर्भगणो द्वादशैव ते' इति सू०सि०१/२८।

(२) शककारकनृपाणा मानानां

न्यासः—

नृपतयः—	*तद्वर्षाणि—*
(१) युधिष्ठिरः—	*३०४४*
(२) विक्रमः—	*१३५*
(३) शालिवाहनः—	*१८०००*
(४)विजयाभिनन्दनः—	*१००००*
(५) नागार्जुनः—	*४०००००*
(६) कल्किः—	*८२१*
योगः	*४३२०००*

शेष पृष्ठ ७०पर

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(४) विजयाभिनन्दनः, (५) नागार्जुनः, (६) कल्किश्चैते कलौ षट् शक (संवत्सर) कर्त्तारो नृपतयः स्युः।

युगना¹मानि—(१) सत्यम्, (२) त्रेता, (३) द्वापरः, (४) कलि-श्चैतानि चत्वारि युगानि स्युः।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूड़ामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे मानसर्गः षष्ठः ॥६॥

गणनादिसर्गः–७

अङ्कवाचकशब्दाः—अङ्कः, एकद्व्यादिः, संख्या।

अ¹ङ्कभेदाः—(१) एकः, एका, एकम्। (२) द्वौ, द्वे, द्वे। (३) त्रयः, तिस्रः, त्रीणि। (४) चत्वारः, चतस्रः, चतुर। (५) पञ्च (अन्) (त्रि.ब.)। (६) षट् (ष्) (त्रि. न.) (७) सप्त

उक्तं च—

युधिष्ठिरो विक्रमशालिवाहनौ, ततस्तु राजा विजयाभिनन्दनः।
ततस्तु नागार्जुनकल्किभूपतिः, कलौ षडेते शककारका नृपाः।
क्रमादमीषां कृतवेदखाग्नयः, शरत्रिचन्द्राः खखखाष्टभूमयः।
ततोऽयुतं लक्षचुष्टयं च कुदस्रनागाः शकमानवत्सराः।' इति ज्योतिर्विदाभरणे।

(१) युगमानानां न्यासः—

४३२००० वर्षै = कलियुगम्।
८६४०००,, = द्वापरयुगम्।
१२९६०००,, = त्रेतायुगम्।
१७२८०००,, सत्ययुगम्।
४३२००००,, = चतुर्युगम्।
७१ महायुगैः = १ मन्वन्तरम्।
३०६७२००००सौरवर्षैः = १मन्वन्तरम्।

उक्तं च—

'युगानां सप्ततिः सैका मन्वन्तरमिहोच्यते।' इति सू०सि०१/१८

(२) जैमिनीये जातकशास्त्रे संख्याद्योतनार्थं सङ्केतमाह यथा—
'क, ट, प, य, वर्गभवैरिह, पिण्डान्त्यैरक्षरैरङ्काः।
निञ्यचि शून्यं ज्ञेयं, तथा स्वरे केवले कथितम्॥' इति जै. टी.।

अस्यार्थः—

काद्याः ९, टाद्याः ९ पाद्याः ५, याद्याः ८, यथा—१ क, २ ख, ३ ग, ४ घ, ५ ङ, ६ च, ७ छ, ८

(शेष पृष्ट ७१ पर)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(अन्) (त्रि. ब.), (८) अष्ट (अन्) (त्रि. ब.)। (९) नव (अन्) (त्रि. ब.) इत्येतेऽङ्कानां नवभेदाः सन्ति।

संख्याप०—संख्या (स्त्री), संख्यातम् (न.), संख्यानम् (न.)।

संख्याभेदौ—(१) गणना, (२) अङ्कश्चैतौ संख्याया द्वौ भेदौ स्याताम्।

[१]**गणनापर्यायाः**—अङ्कगणितम् (न.) गणनम् (न.), गणना (स्त्री), गणितम् (न.), परिग-

---

(७० पृष्ठ से)

ज, ९ झ।। १ ट, २ ठ, ३ ड, ४ ढ, ५ ण, ६ त, ७ थ, ८ द, ९ ध।। १ प, २ फ, ३ ब, ४ भ, ५ म। १ य, २ र, ३ ल, ४ व, ५ श, ६ ष, ७ स, ८ ह।। इत्यक्षरसंख्याविन्यासः। इहास्मिन् शास्त्रे वर्गभवैः कादिवर्गोत्पन्नैः पिण्डानां यौगिकशब्दानां यानि अन्त्यानि अक्षराणि तैरङ्काः बोध्याः।। नि = नकारः, ञि = ञकारः, अचि अकारादिस्वरे च शून्यं ज्ञेयम्। यत्र केवले स्वरे वर्णयोगरहिते स्वरे तत्रैव तथा (शून्यं) कथितमुक्तमित्यर्थः।

उदाहरणं प्रदर्शयति—

'देवा ४९, धवो ४९, धीग ३९, वश ५४, स्तमौ ५६, रमा ५२, धूलिः ३९ क्रमादुष्णकरादिबिन्दवः। सालोलसंख्या ३३७ समुदायबिन्दवः' इति जातकपारिजाते १०/२ यथा—दकारोऽष्टौ, वकारश्चत्वारः अत्रापि अङ्कानां वामतो गतिः' इतिः परिभाषया जाता अष्टचत्वारिंशन्मिता रविबिन्दवः, एवमन्येऽपि ज्ञेयाः।

महासिद्धान्ते तु संख्याद्योतनार्थं सङ्केतमाह—

'रूपात् क, ट, प, य, पूर्वा, वर्णा वर्णक्रमाद् भवन्त्यङ्काः।
ञनौ शून्यं प्रथमार्थे, आ छेदे, ऐ तृतीयार्थे।।१।। इति।।

अस्यार्थः—

'क, ट, प, य पूर्वा वर्णा वणक्रमादक्षरक्रमादेकत अङ्का भवन्ति। क, का कि .... क् इत्यादिभिरेकः। ख खा, खि .... ख् इत्यादिभिर्द्वौ इत्यादि। अत्र व्यञ्जनेषु स्वराणां योगेन संख्यायां न भेदो भवतीति ज्ञेयम्। यथा—क = का = कि = ..., = १। अत्रैतदुक्तं भवति।

अत्र प्रथमो वर्गः—क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ।
द्वितीयो वर्गः—ट ठ ड ढ ण त थ द ध न।
तृतीयो वर्गः—प फ ब भ म।
चतुर्थो वर्गः—य र ल व श ष स ह।

एवमत्र वर्णक्रमतोऽङ्काः वर्गाक्षरैः क्रमेण च शतस्थानीय-दशस्थानीयैकस्थानीयेत्यादि-दक्षिणक्रमेण संख्या भवन्ति। 'अङ्कानां वामतो गतिः' इहैषा परिभाषा नादरणीया। ञ् नौ वर्णौ शून्यद्योतकौ स्तः। पदविग्रहे तु आ प्रथमाबहुवचनविभक्त्यर्थे। ऐ च तृतीयाबहुवचनविभक्त्यर्थ बोध्या न 'आः' 'ऐः' इति।

(१) गिनती।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

णनम् (न.), परिगणना (स्त्री.) परिगणितम् (न.), संख्या (स्त्री), संख्यानम् (न.)।

अङ्कगणितभेदौ—(१) व्यक्तगणितम् (पाटी-गणितम्), (२) अव्यक्तगणितम् (बीजगणितं रेखागणितं च), इत्येतौ अङ्कगणितस्य द्वौ भेदौ, स्याताम्।

गणितपर्यायाः—कृतसंख्यकम्, गणितः, परिगणितः, संख्यानः, संख्यावत् (मतु.) एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

संख्येय (गण्य) प०—गणनीयः, गणितव्यः, गणेयः, गण्यः, परिगणनीयः, परिगणितव्यः, परिगण्यः, संख्यातुमर्हः, संख्यातुं योग्यः, संख्यायोग्यः, संख्येयः। एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

संख्येयम् = द्रव्यम्, 'अत्राहामरसिंहः—

..................संख्या, संख्येये ह्यादश त्रिषु। विंशत्याद्याः सदैकत्वे सर्वाः संख्येयसंख्ययोः १/२, ९, ८३। संख्यार्थे द्विबहुत्वे स्त-स्तास्तु चानवतेः स्त्रियः। पंक्तेः शतसहस्रादि क्रमाद्दशगुणोत्तरम्। २, ९, ८४ इति।

अस्यार्थः—

आदश दशशब्दमभिवाप्य। आङ्मर्यादाभिविध्योरित्यव्ययीभावः। 'नपुंसकादन्यत्रस्याम्' इति पक्षे टच् न। एकादिका नवदशपर्य्यन्ताः संख्याः संख्येये त्रिलिङ्गा च। तेन संख्यासंख्येययोः समानाधिकरण्येन वृत्तिः। यथा—एकः पटः। एका शाटी। एकं वस्त्रम्। हि शब्दोऽवधारणे, संख्येय एव, न तु संख्यायामित्यर्थः। तेन एको विप्र इत्यादि भवति न तु विप्रस्यैक इत्यादि।' 'किन्तु' 'द्वयेकयोर्द्विवचनैकवचन' इति सूत्रे द्वयेकयोरितिनिर्देशात् संख्यामात्रेऽपि सम्भवः। तेन घटानां पञ्चेत्यपि स्यादिति सुभूतिः। 'वार्ताकुरेषा गुणसप्तयुक्ते'ति वैद्यकं च सङ्गच्छते। विंशतिराद्या या शतान्ताः संख्याः, संख्येयसंख्ययोर्वर्त्तन्ते, एकवचनान्ताश्च, यथा—विंशतिर्गावः, गवां विशंतिः। विंशत्यादीनां यदा संख्यार्थस्तदा द्विवचनबहुवचनेऽपि स्तः। यथा—द्वे विंशति गावः, गवां वा तिस्रो विंशतय इति। तासु विंशत्या नवतिमभिव्याप्य स्त्रीलिङ्गाः। भिन्नलिङ्गेनापि समानाधिकरण्ये स्त्रीलिङ्गाः। यथा—विंशत्या पुरुषैः कृतम्। विशंतिः कुण्डानीति। इति सुखानन्दनाथः। श.चिं. २-६८५। १-६८६।

भाष्येऽपि—

'आदशभ्यः संख्या संख्येये वर्तते। ऊर्ध्वं संख्याने संख्येये च' इति। विशंतिः पटाः। विंशतिः पटानाम्। शतं गावः।। शतं गवाम् - इति क्षीरस्वामी। विंशत्याद्यास्तु संख्याशब्दा एकत्वे वर्त्तमानाः संख्येये संख्याने च वर्त्तन्ते। यथा—विंशतिर्घटां, विशतिर्घटानाम्। शतं गावः, शतं गवाम् ' इति। यदाह वाचस्पतिः—'ऊनविंशत्यादिकास्तु सर्वाः संख्येयसंख्ययोः' इति—इति हेमचन्द्राचार्य्यः। पंक्तेर्दशगुणोत्तरं क्रमात् शतसहस्रादि विज्ञेयम्। यथा—एकं दशगुणितं पंक्तिरुच्यते, दशपंक्तयः शतम्, दशशतानि सहस्रम्, दशसहस्राण्ययुतमित्यादि ज्ञेयम्। अ. सु. व्या. टि. ८३-३२९।

यथा हि लीलावत्याम्—

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एक-दश-शत-सहस्रा-युत-लक्ष-प्रत्युत-कोटयः क्रमशः।
अर्बुद-मब्जं खर्व-निखर्व=महापद्म-शङ्कवस्तस्मात्।
जलधि-श्चान्त्यं मध्यं परार्द्धमिति दशगुणोत्तराः संज्ञा।
संख्यायाः स्थानानां व्यवहारार्थं कृता पूर्वैः।। इति ली०व०।

संख्यास्थानभेदाः—(१) एकम्, (२) दश, (३) शतम् (दशदशकम्), (४) सहस्रम् (दशशतानि), (५) अयुतम् (दशसहस्राणि), (६) लक्षम् (शतसहस्राणि), (७) प्रयुतम् (दशलक्षाणि), (८) कोटिः (शतलक्षाणि), (९) अर्बुदम् (दशकोटयः), (१०) अब्जम् (शतकोटयः), (११) खर्वम् (दशाब्जानि), (१२) निखर्वम् (शताब्जानि), (१३) महापद्म् (दशनिखर्वाणि), (१४) शङ्कुः (शतनिखर्वाणि), (१५) जलधिः, (दशशङ्कवः), (१६) अन्त्यकम् (शतशङ्कवः), (१७) मध्यम् (दशान्त्यकानि), (१८) परार्द्धम् (शतान्त्यकानि),। इति।

संख्याभेदाः—(१) एकः, एका, एकम्, (२) द्वौ, द्वे, द्वे (३) त्रयः, तिस्रः, त्रीणि (४) चत्वारः, चतस्रः, चत्वारि, (५) पञ्च, (६) षट् (ष्), (७) सप्त, (८) अष्ट, (९) नव, (१०) दश, (११) सप्तदश, (१८) अष्टादश, (१९) नवदश (ऊनविंशतिः), इह पञ्चतो नवदशान्ताः संख्याः अन्नन्ताः त्रिलिङ्गाः स्युः। अत ऊर्ध्वः सर्वा नवनवत्यन्ताः संख्याः स्त्रीषु वर्त्तन्ते। यथा—(२०) विंशतिः, (२१) एकविंशतिः, (२२) द्वाविंशतिः, (२३) त्रयोविंशतिः, (२४) चतुर्विंशतिः, (२५) पञ्चविंशतिः, (२६) षड्विंशतिः, (२७) सप्तविंशतिः, (२८) अष्टाविंशतिः, (२९) नवविंशतिः (ऊनत्रिंशत्), (३०) त्रिंशत्, (३१) एकत्रिंशत्, (३२) द्वात्रिंशत्, (३३) त्रयस्त्रिंशत्, (३४) चतुस्त्रिंशत्, (३५) पञ्चत्रिंशत्, (३६) षट्त्रिंशत्, (३७) सप्तत्रिंशत्, (३८) (अष्टत्रिंशत्), (३९) नवत्रिंशत् (ऊनचत्वारिंशत्), (४०) चत्वारिंशत्, (४१) एकचत्वारिंशत्, (४२) द्वि (द्वा) चत्वारिंशत्, (४३) त्रयश्चत्वारिंशत्, (४४) चतुश्चत्वारिंशत्, (४५) पञ्चचत्वारिंशत् (४६) षट्चत्वारिंशत्, (४७) सप्तचत्वरिंशत्, (४८) अष्टचत्वारिंशत्, (४९) नवचत्वारिंशत् (ऊनपञ्चाशत्), (५०) पञ्चाशत्, (५१) एकपञ्चाशत्, (५२) द्वि (द्वा) पञ्चाशत्, (५३) त्रयःपञ्चाशत्, (५४) चतुःपञ्चाशत्, (५५) पञ्चपञ्चाशत्, (५६) षट्पञ्चाशत्, (५७) सप्तपञ्चाशत्, (५८) अष्टपञ्चाशत्, (५९) नवपञ्चाशत् (ऊनषष्टिः), (६०) षष्टिः, (६१) एकषष्टिः, (६२) द्वि (द्वा) षष्टिः, (६३) त्रयः षष्टिः, (६४) चतुःषष्टिः, (६५) पञ्चषष्टिः, (६६) षट्षष्टिः, (६७) सप्तषष्टिः, (६८) अष्टषष्टिः, (६९) नवषष्टिः (ऊनसप्ततिः), (७०) सप्ततिः, (७१) एकसप्ततिः, (७२) द्वि (द्वा) सप्ततिः, (७३) त्रयःसप्ततिः, (७४) चतुः सप्ततिः, (७५) पञ्चसप्ततिः, (७६)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

षट्सप्ततिः, (७७) सप्तसप्ततिः, (७८) अष्टसप्ततिः, (७९) नवसप्ततिः (ऊनाशीतिः), (८०) अशीतिः, (८१) एकाशीतिः, (८२) द्व्य (द्वा) शीतिः, (८३) त्रयोऽशीतिः, (८४) चतुरशीतिः, (८५) पञ्चाशीतिः, (८६) षडशीतिः, (८७) सप्ताशीतिः, (८८) अष्टाशीतिः, (८९) नवाशीतिः (ऊननवतिः), (९०) नवतिः, (९१) एकनवतिः (९२) द्वि (द्वा) नवतिः, (९३) त्रयोनवतिः, (९४) चतुर्णवतिः, (९५) पञ्चनवतिः, (९६) षण्णवतिः, (९७) सप्तनवतिः (९८) अष्टनवतिः, (९९) नवनवतिः (ऊनशतम्), (१००) शतम्, इति।

शून्यपर्यायाः—पूर्णम्, बिन्दुः, शून्यम्।

शून्यवाचकशब्दः—आकाशनाम[१]।

एकपर्यायः—एकः (पु०) एका (स्त्री), एकम् (न०)।

एकवाचकशब्दाः—इन्द्रहस्तिनाम, इन्द्राश्वनाम, उक्ता (स्त्री०) (छन्दोजातिविशेषः), गणेशदन्तनाम, चन्द्रकः, चन्द्रनाम, पृथ्वीनाम, ब्रह्म (अन्) (न०), रूपम् (न०) शाली (इन्) (त्रि०), शुक्राक्षिनाम, चैते शब्दा एकवाचका विज्ञेयाः।

द्विपर्यायाः—द्वौ (पु०), द्वे (स्त्री०), द्वे (न०), द्वयम्, द्विकम्, द्वितयम्, एते त्रिलिङ्गाः।

द्विवाचकशब्दाः—ओष्ठौ, कर्णौ चरणौ, दस्रौ, नयने, बाहू, स्तनौ, हस्तौ चेत्येषां नामानि। अत्युक्ता (स्त्री०) (छन्दोजातिविशेषः), असिधारे, इन्द्राग्नी, उभौ, जकुटे, द्वन्द्वे, द्वैते, द्व्यात्मकम्, नदीकूले, नारदपर्वतौ, पक्षौ, भार्यापत्नी, यमले, यमे, यमौ, यामले, युग्मे, रामनन्दनौ, सहचरौ, चेत्येते द्विवाचकशब्दा बोध्याः।

त्रिपर्यायाः—त्रयः (पुं०ब०), तिस्रः (स्त्री०ब०), त्रीणि (न०ब०), त्रयम्, त्रिकम्, त्रितयम्, एते क्लीबलिङ्गाः।

त्रिवाचकशब्दाः—अनलाख्या, कालाख्या, क्रमाः, गङ्गामार्गाः, गुणाः, ग्रामाः, त्रिपुष्कराः, पुरः, पुराणि, भुवनानि, मध्या (स्त्री०) छन्दोजातिविशेषः, रामाः, लोकाख्या, विष्णुक्रमाः, शिवनयनाख्या, चेत्येते त्रिवाचकाः शब्दाः।

त्रिपुष्करभेदाः—(१) भद्रातिथयः, क्रूरवाराः, (३) त्रिपादनक्षत्राणि, चैते त्रिपुस्कराः स्युः।

चतुःपर्यायाः—चत्वारः (पुं०ब०) चतस्रः (स्त्री०), चत्वारि (न०ब०), द्विकृतिः (स्त्री०), द्विद्विकम्, (न०), द्विवर्गः, (पु०), चतुष्कम् (त्रि०)।

---

१. आख्या, नाम, संज्ञा इत्यादयो नामपर्याया येषाँ स्युस्तेषां सर्वे पर्यायास्ततसंख्या नामानि ज्ञेयानि। येषां शब्दानामन्ते नामपर्याया न स्युस्ते केवलं तत्संख्यावाचका बोध्याः।' इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चतुर्वाचकशब्दाः—

अब्धिसंज्ञा[१] (नाम), अश्रमाः[२], उपायाः[३], ऐरावतदन्तनाम, कृताः, कृतायाः (उभौ द्यूतक्रीडासाधनीभूताऽक्षशब्दितस्य चतुरङ्कभागः' इति श०चि०) जातयः[४] (वर्णाः), प्रतिष्ठा (स्त्री०) (छन्दोजातिविशेषः), ब्रह्ममुखनाम्, यामनाम, युगानि, वेदाख्या, सुखभावः, सेनाङ्गानि, हरिबाहवश्चेत्येते चतुर्वाचकाः, शब्दाः स्युः।

पञ्चपर्यायौ—

पञ्च (अन्) अस्य त्रिषु लिङ्गेषु त्रिषु वचनेषु च समानरूपाणि, पञ्चकम् (त्रि०)।

अत्राह यादवः—

'षट्सञ्ज्ञा युष्म-दस्म-च्च-त्रिषु लिङ्गेष्वभेदवत्॥' इति वैजयन्ती। 'ष्णान्ता षट् १/१/२४ षान्ता नान्ता च संख्या षट् संज्ञा स्यात्॥ इति पाणिनीयेऽपि षान्ता (षष्), नान्ता (पञ्चन्नादयः) संख्या त्रिषु लिङ्गेषु वचनेषु च समानरूपाणि भवन्तीत्यर्थः।

पञ्चवाचकशब्दाः—

अग्नयः, अर्थाः, असुसंज्ञा, इन्द्रियाख्या, एताः[५], पाण्डवाः[६], भूताः (पञ्चमहाभूताः), रुद्रमुखनाम, वाताख्या, विषयाः, शरनाम, सुप्रतिष्ठा (स्त्री०) (छन्दोजातिविशेषः), स्मरबाणाः, स्वर्गतरवश्चैत्येते पञ्चवाचकशब्दाः।

षट्पर्यायौ—

षट् (ष्) त्रिषु लिङ्गवचनेषु समानरूपाणि॥ षट्कम् (त्रि०)।

षड्वाचकशब्दाः—

अङ्गानि, अरिसञ्ज्ञा, ऋतुनाम, कार्तिकेयमुखनाम, गायत्री (स्त्री०) (छन्दोजातिविशेषः), गुणाः[७], चक्रवर्तिनः[८], चक्रार्द्धम्, ज्वरबाहुनाम्, तर्काः[९], त्रिशिरोनेत्रनाम, दर्शनानि, भदलम्,

---

(१) समुद्रस्य सर्वे पर्यायाश्चतुः संख्यावाचका बोध्याः। चतुः समुद्रभेदाः—

(२) ब्रह्मचर्याश्रमः, गार्हस्थाश्रमः, वानप्रस्थाश्रमः, सन्यासा (भैक्षुका) श्रमः—श्चेति चत्वार आश्रमाः स्युः॥

(३) भेदः, दण्डः, साम (अन्), दानम् चेति चत्वार उपायाः स्युः॥

(४) ब्राह्मणः, क्षत्रियः, वैश्यः, शूद्रश्चेति चतस्रो जातयः (वर्णाः), स्युः।

(५) अर्थाः = विषयाः,

(६) युधिष्ठरः, भीमः, अर्जुनः, नकुलः, सहदेव—श्चैते पञ्चपाण्डवाः स्युः।

(७) ऊक्तं च (१) सन्धि (२) विग्रह (३) यानानि (४) संस्थाप्या (५) ऽऽसनमेव च। (६) द्वैधीभावश्च विज्ञेयाः षड्गुणा नीतिवेदिनाम्॥' इ०श०चिं०१/९१६

(८) उक्तं च—(१) मान्धाता (२) धुन्धुमारश्च (३) हरिश्चन्द्रः (४) पुरूरवाः। (५) भरतः (६) कार्तवीर्णश्च षडेते चक्रवर्तिनः॥, इति ग्रन्थान्तरे।

(९) षट्तर्कभेदाः—

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भार्द्धम्, भ्रमरपादनाम् रसा:[१], रागा:, वज्रकोणानि, शास्त्राणि, समयाख्या, चेत्येते षड्वाचका: शब्दा:।

सप्तपर्यायौ—सप्त (अन्) (त्रि०ब०), सप्तकम् त्रि०)॥

सप्तवाचकशब्दा:—अश्वनाम, उष्णिक् (ह्) (छन्दोजाति विशेष:), ऋषिसंज्ञा द्वीपा:[२], धान्यानि, नृपा:[३], पर्वताख्या, पातालाख्या, भारतीयकुलाचला:, राज्याङ्गानि[४], लोका:, बह्निशिखा: (जिह्व:), वायव:, वारा:, समुद्रा:, सूर्याश्वा:, स्वराश्चेत्येते सप्तवाचकशब्दा:।

अष्टपर्याया:—अष्ट (अन्), (त्रि०ब०), अप्टकम् (त्रि०), चतुर्द्विकम् (त्रि०), द्विघन: (पु०), द्विचतुष्कम् (त्रि०)।

अष्टवाचकशब्दा:—अनुष्टुव् (भ्) (स्त्री०) (छन्दोजातिविशेष:), कुलाचला:, दिक्पाला: (लोकपाला:), दिग्गजा:, मङ्गलानि[५], योगाङ्गानि[६], वसव:, शिवमूर्तय:, सर्पाख्या, सिद्धय: हस्त्याख्या, चैतेऽष्टवाचकशब्दा:।

नवपर्याया:—नव (अन्), (त्रि०ब०), त्रिकृति: (स्त्री०), त्रित्रिकम् (त्रि०), त्रिवर्ग: (पु०), नवकम् (त्रि०)।

---

(१) मधुर:, अम्ल:, लवण:, कटुक:, कषाय, श्चैते षड्रसा: स्यु:।

(२) जम्बूद्वीप:, प्लक्षद्वीप:, शाल्मलिद्वीप:, कुशद्वीप:, क्रौञ्चद्वीप:, पुष्करद्वीप—श्चैते सप्तद्वीपा: स्यु:।

(३) तदुक्तं ग्रन्थान्तरे

(१) भरता (२) र्जुन (३) मान्धातृ (४) भगीरथ (५) युधिष्ठीरा:।

(६) सगरो (७) नहुषश्चैव सप्तैते चक्रबर्तिन:।' इति।

(४) उक्तञ्च कामन्दकीये—

स्वाम्यमात्यश्च राष्ट्रं च दुर्गं कोशो बलं सुहृत्।

परस्परोपकारीदं सप्ताङ्गं राज्यमुच्यते॥' इति श०चिं० १/१९।

***(५) मङ्गलभेदा:**—(१) ब्राह्मण:, (२) गौ:, (३) अग्नि: (४) सुवर्णम्, (५) धृतम् (६) सूर्य:, (७) जलानि, (८) राजा, चैतान्यष्टौ मंगलानि स्यु:।*

उक्तं च—'मत्स्त्यसूक्त महातंत्र ४३ पटले—

'लोकेऽस्मिन्मङ्गलान्यष्टौ ब्राह्मणे गौर्हुताशन:।
हिरण्यं सर्पिरादित्य आपो राजा तथाष्टम:।
एतानि सततं पश्येन्नमस्येदर्चयेतत:।
प्रदक्षिणं तु कुर्वीत तथा चायुर्न हीयते॥' इति।

(६) (१) यम (२) नियमा (३) सत (४) प्राणायाम (५) प्रत्याहार (६) धारणा (७) ध्यान (८) समाधय: इत्येतात्यष्टौ योगाङ्गानि स्यु:।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नववाचकशब्दाः— अङ्काः, गावः[क] (गो), ग्रहाख्या, छिन्नरावणमस्तकनाम, नन्दाः[१], निधिसञ्ज्ञा, बृहती (स्त्री०) (छन्दोजातिर्विशेषः), भारतीयवर्षाणि[२] (भूखण्डानि), रन्ध्रनाम[३], रसाः[४], वर्षाणि[५], व्याघ्रीस्तना, चेत्येते नववाचकशब्दाः।

दशपर्यायाः—दश (अन्), (त्रि०ब०), दशकम् (त्रि०), दशत् (द्) (स्त्री०), दशतयः (त्रि०), द्विपञ्चकम् त्रि०),॥

दशवाचकशब्दाः—अवस्थाः, आशाख्या, करङ्गुलयः, कृष्णावताराः, चन्द्राश्वाः, पंक्तिः (स्त्री०) (छ०जा०वि०), रावणमौलिनाम, विश्वदेवाः, शम्भुवाहुनाम, सुशर्म्माणश्चेत्येते, दशवाचकशब्दाः।

एकादशपर्यायाः—एकादश (अन्) (त्रि०ब०), एकादशकम् (त्रि०), एकाधिकदश (त्रि०)।

एकादशवाचकशब्दाः—कुरुराजसेनाः, त्रिष्टुब् (भ्) (स्त्रि०) (छ०जा०वि०), शिवनाम, चेत्येते एकादशवाचकशब्दाः।

द्वादशपर्यायाः—द्वादश (अन्) (त्रि०ब०), त्रिचतुष्कम् (त्रि०), द्विदश (अन्) (त्रि०ब०), द्विषट् (ष्) (त्रि०ब०) द्विषट्कम् (त्रि०), द्व्यधिकदश (अन्) (त्रि०ब०)।

द्वादशवाचकशब्दाः—कार्तिकेयनेत्रबाह्वोर्नाम, चक्रम् (न०), जगती (स्त्रि०) (छ०जा०वि०) भगणनाम, भावाः, मासाः, रविनाम, राजमण्डलानि, राशयः, राशिगणनाम, संक्रान्तयः, साध्याः, सारिकोष्ठानि चेत्येते, द्वादशवाचकशब्दाः।

(क) गो भेदाः—

(१) नन्दभेदोः।

(२) भारतीयभूखण्डभेदाः—(१) ऐन्द्रम्, (२) कशेरुशकलम्, (३) ताम्रपर्णम्, (४) गभस्तिमत्, (५) कुमरिकाख्या (भरतखण्डम्) (अत्रैव वर्णव्यवस्था), (६) नागम्, (७) सौम्यम्, (८) वारुणम्, (९) गान्धर्वम् चैते नव भारतीयवर्षभेदाः।

(३) रन्ध्रपर्यायाः—छिद्रम्, द्वारम्, रन्ध्रम्।

रन्ध्रभेदाः—(२) नेत्र (२) श्रवण (२) नासानां द्वे द्वे रन्ध्रे प्रकीर्तिते। (१) मुख (१) मेहन (१) पायूनामेकैकं रन्ध्रमुच्यते।' इति भावप्रकाशे। २/३१४/५७।

(४) उक्तं च शृङ्गार-हास्य-करुणा, रौद्र-वीर-भयानकाः। बीभत्सा-द्भुत-शान्ताश्च रसा भावा पुनस्त्रिधा। इत्यभिधानचिन्तामणौ पृ०७४, २९४-५।

(५) वर्षभेदाः—(१) भारतवर्षम् (नाभिवर्षम्) (अजनाभवर्षम्), (२) किन्नरवर्षम्, (३) हरिवर्षम्, (४) कुरुवर्षम्, (५) हिरण्मयवर्षम्, (६) रम्यकवर्षम्, (७) भद्राश्ववर्षम्, (८) केतुमालवर्षम्, (९) इलावृतवर्षम्, चैतानि नव वर्षाणि स्युः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्रयोदशपर्याया:—त्रयोदश, त्र्यधिकदश, सानलदश, एतेऽन्नन्ता:, त्रिलिङ्गा:।

त्रयोदशवाचकशब्दा:—गुणा:[१], ताम्बुलानि, [२]विश्वेदेवा:, विश्वघस्रपक्ष:श्चैते त्रयोदशवाचकशब्दा:।

चतुर्दशपर्याया:—चतुर्दश (अन्) (त्रि०ब०), चतुरधिकदश (अन्) (त्रि०ब०), द्विसप्त (अन्) (त्रि०ब०), द्विसप्तकम् (त्रि०)।

चतुर्दशवाचकशब्दा:—इन्द्रनाम, त्रिदिवा:, ध्रुवतारका:, भुवनानि, मनव:, रत्नसञ्ज्ञा, राजान:, विद्या:, वैकुण्ठा:, शक्वरी (स्त्री०) (छ०जा०वि०) चेत्येते चतुर्दशवाचका: शब्दा:।

पञ्चदशपर्याया:—पञ्चदश (अन्) (त्रि०ब०), पञ्चाधिकदश (अन्) (त्रि०ब०), त्रिपञ्च (अन्) (त्रि०ब०), त्रिपञ्चकम् (त्रि०), सेषुदश (अन्) (त्रि०ब०)।

पञ्चदशवाचकशब्दा:—अतिशक्वरी (स्त्री०) (छ०जा०वि०) तिथिसञ्ज्ञा, दिनाख्या, सामिधेनी, चेत्येते पञ्चदशवाचकशब्दा:।

षोडशपर्याया:—षोडश (अन्) (त्रि०ब०), षोडश (पु०ब०), नित्यबहुवचनान्ता:, एकाधिक पञ्चदशसंख्या, चतुश्चतुष्कम् (त्रि०), द्व्यष्ट (त्रि०ब०), षडधिकदश (अन्) (त्रि०ब०)।

षोडशवाचकशब्दा:—अष्टि: (स्त्री०) (छ०जा०वि०), कर्कटपादा: (पुं०) कला: (स्त्री०), चन्द्रकला: (स्त्री०), चतुष्कृति: (स्त्री०), चतुर्वर्ग: (पु०), नृपाश्चेत्येते षोडशवाचका:शब्दा:।

सप्तदशपर्याया:—सप्तदश, सप्ताधिकदश, सागदश एतेऽन्नन्ता: त्रिलिङ्गा:।

---

(१) उक्तं च—
(१) मानुष्य, (२) वरवंशजन्म, (३) विभवो, (४) दीर्घायु, (५) रारोग्यना,
(६) सन्मित्रं, (७) सुसुत:, (८) सती प्रियतमा, (९) भक्तिश्च नारायणे।
(१०) विद्वत्त्वं, (११) सुजनत्व, (१२) मिन्द्रियजयं, सत्पात्रदाने रति-
स्ते पुण्येन विना त्रयोदश गुणा: संसारिणां दुर्लभा:।।' इति ग्रन्थान्तरे।

(२) विश्वेदेवभेदा:—(१) ऋतु, (२) दक्ष:, (३) सत्य:, (४) वसु:, (५) काम:, (६) काल:, (७) धूरि:, (८) लोचन:, (९) पुरूरव. (१०) आर्द्रव, (११) धनु:, (१२) रुचि:, (१३) रुद्रश्चैते त्रयोदश विश्वेदेवा: सन्ति।

तदुक्तं हेमाद्रौ शंखबृहस्पती—
दृष्टिश्राद्धे ऋतूदक्षौ सत्यौ नान्दीमुखे वसू।
सापिण्ड्यके कामकालौ तीर्थे च धूरिलोचनौ।।
पुरूरवाद्रवौ चैतौ पार्वणे समुदाहृतौ।
हेमश्राद्धे धनरुची कथ्येते विश्वदेवकौ।।
एकोद्दिष्टे रुद्रसंज्ञो विश्वेदेवास्त्रयोदश इति।।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सप्तदशवाचकशब्दाः—अत्यष्टिः (स्त्री०) (छं०जा०वि०), धान्यानि, मेघनाम[१] चैते सप्तदशवाचकशब्दाः।

अष्टादशपर्यायाः—'अष्टादश, अष्टाधिकदश, सेभदश चैतेऽन्नन्ताः त्रिलिङ्गाः। द्विनवकम् (त्रि०) त्रिषट्कम् (त्रि०)।

अष्टादशवाचकशब्दाः—खगयुक् (ज्) ग्रहद्वयम्, द्वीपाः[२], धान्यानि,[३] धृतिः (स्त्री०) (छ०जा०वि०), पुराणानि[४], विद्याः[५], स्मृतय[६]श्चेत्येतेऽष्टादशवाचकशब्दाः।

एकोनविंशतिपर्यायाः—ऊनविंशतिः, एकाद्वनविंशतिः, एकान्नविंशतिः, एकोनविंशतिश्चैते स्त्री लिङ्गाः, नवदश, नवाधिकदश, साङ्कदश चैतेऽन्नन्तास्त्रिलिङ्गाः।

एकोनविंशतिवाचकशब्दः—अतिधृतिः (स्त्री०) (छं०जा०वि०),

विंशतिपर्यायाः—विंशकम् (त्रि०), विंशत्, विंशतिः, विंशतिका, विंशती चैते स्त्रीलिङ्गाः। चतुःपञ्चकम् (त्रि०), द्विदशकम् (त्रि०), द्विदशतः परिमाणमस्य।

विंशतिवाचकशब्दाः—अङ्गुलिनाम, आशाद्वयम्, काष्ठायुक् (ज्), कृतिः (स्त्री०) (छं०जा०वि०), नखाख्या, रावणहस्तनाम, चैते विंशतिवाचकशब्दाः।

एकविंशतिपर्यायाः—एकविंशत्, एकविंशतिः, एकाधिकविंशतिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः। त्रिसप्त (अन्) (त्रि०ब०), त्रिसप्तकम् (त्रि०)।

एकविंशतिवाचकशब्दाः—प्रकृतिः (स्त्री०) (छं०जा०वि०), [७]मूर्छनाः (स्त्री०), समित्राम्[८], स्वर्गाख्या[९] विकृतिः (स्त्री) (छ०जा०वि०)। चेत्येते एकविंशतिवाचकशब्दाः।

द्वाविंशतिपर्यायाः—द्वाविंशत्, द्वाविंशतिः, द्व्यधिकविंशतिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः।

द्वाविंशतिवाचकशब्दाः—आकृतिः (स्त्री०) (छं०जा०तव०), जातयः[१०] (स्त्री०), रुद्रयुक् (ज्), शिवद्वयम् ' चैते द्वाविंशतिवाचकशब्दाः।

त्रयोविंशतिपर्यायाः—त्रयोविंशत् ' त्रयोविंशतिः, त्र्यधिकविंशतिः, साग्निविंशत्, चैते स्त्रीलिङ्गाः।

त्रयोविंशतिवाचकशब्दः—विकृतिः (स्त्री) (छ०जा०वि०)

चतुर्विंशतिपर्यायाः—चतुर्विंशत्, चतुर्विंशतिः, चतुरधिकविंशतिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः, चतुःषट्कम् (त्रि०), त्र्यष्टकम् (त्रि०)।

---

(१) मेघभेदाः। *(२) एषां भेदा अन्यत्र।*
(३) एषां भेदा अन्यत्र। *(४) एषां भेदा अन्यत्र।।*
(५) एषां भेदा अन्यत्र। *(६) एषां भेदा अन्यत्र।*
(७) आसां भेदा अन्यत्र। *(८) समिद्भेदाः।*
(९) स्वर्गभेदाः। *(१०) आसां भेदा अन्यत्र।*

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चतुर्विंशतिवाचकशब्दाः—जिननाम, रवियुक् (ज्), सङ्कृतिः (स्त्री०) (छ०जा०वि०), सिद्धाः[१], सूर्यद्वयम्, चैते चतुर्विंशतिवाचकशब्दाः।

पञ्चविंशतिपर्यायाः—पञ्चविंशत्, पञ्चविंशतिः, पञ्चाधिकविंशतिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः। पञ्चपञ्चकम् (त्रि०)।

पञ्चविंशतिवाचकशब्दाः—अतिकृतिः, अभिकृति-श्चेमौ स्त्रीलिङ्गौ (छ०जा०वि०), तत्त्वानि[२], पञ्चकृतिः (स्त्री०), पञ्चवर्गः (पुं०), चैते पञ्चविंशतिवाचकशब्दाः।

षड्विंशतिपर्यायाः—षड्विंशत्, षड्विंशतिः, षडधिकविंशतिः, साङ्गविंशतिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः।

षड्विंशतिवाचकशब्दाः—अहोकृतिः, उत्कृतिश्च स्त्रीलिङ्गौ (छं०जा०वि०), विश्वद्वयम्, विश्वयुक् (ज्), विश्वयुगम् (त्रि०), चैते षड्विंशतिवाचकशब्दाः।

सप्तविंशतिपर्यायाः—सप्तविंशत्, सप्तविंशतिः, सप्ताधिकविंशतिः, सागविंशति,-श्चैते स्त्रीलिङ्गाः, त्रिनवकम् (त्रि०),।

सप्तविंशतिवाचकशब्दौ—त्रिघनः, नक्षत्रनाम, चैतौ सप्तविंशतिवाचकशब्दौ।

अष्टाविंशतिपर्यायाः—अष्टाविंशत्, अष्टाविंशतिः, अष्टाधिकविंशतिः, सेभविंशति,-श्चैते स्त्रिलिङ्गाः।

अष्टाविंशतिवाचकशब्दाः—इन्द्रद्वयम्, इन्द्रयुक्, इन्द्रयुगम्, मनुद्वयम्, मनुद्वितयम्, मनुयुक्, मनुयुगम्, मोहश्चेत्येतेऽष्टाविंशतिवाचकशब्दाः।

ऊनत्रिंशत्पर्यायाः—ऊनत्रिंशत्, ऊनत्रिंशतिः, एकादूनत्रिंशत्, एकान्नत्रिंशत्, एकोनत्रिंशत् चैते (स्त्री०)।

त्रिंशत्पर्यायाः—त्रिंशत्, त्रिंशतिः, साशाविंशतिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः। त्रिदशकम् (त्रि०), पञ्चषट्कम् (त्रि०), त्रिदशतः परिमाणमस्य।

त्रिंशद्वाचकशब्दाः—अहर्द्वयम्, तिथिद्वयम्, तिथियुक्, दिनयुक्, द्युद्वितयम् चैते त्रिंशद्वाचक शब्दाः।

एकत्रिंशत्पर्यायाः—एकत्रिंशत्, एकत्रिंशतिः, एकाधिकत्रिंशतिः, सेशविंशति श्चैते स्त्रीलिङ्गाः।

द्वात्रिंशत्पर्यायाः—द्वात्रिंशत्, द्वात्रिंशतिः, द्व्यधिकत्रिंशति-श्चैते स्त्रीलिङ्गाः, चतुरष्टकम् (त्रि०)।

द्वात्रिंशद्वाचकशब्दाः—अष्टिद्वयम्, दन्तनाम, नृपयुक्, चैते द्वात्रिंशद्वाचकशब्दाः।

त्रयस्त्रिंशत्पर्यायाः—त्रयस्त्रिंशत्, त्रयस्त्रिशतिः, त्र्यधिकत्रिंशतिः, सविश्वविंशतिः चैते (स्त्री०)

त्रयस्त्रिंशद्वाचकशब्दाः—देवाख्या, रुद्रत्रिकम्, शिवत्रितयं, चैते त्रयस्त्रिंशद्वाचकशब्दाः।

चतुस्त्रिंशत्पर्यायाः—चतुस्त्रिशत्, चतुस्त्रिंशतिः, चतुरधिकत्रिंशत्, सेन्द्रविंशतिः चैते स्त्री०।

---

(१) सिद्धभेदाः— *(२) तत्त्वभेदाः—*

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चतुस्त्रिंशद्वाचकशब्दाः—अत्यष्टिद्वयम्, घनयुक्, मेघयुगं, चैते चतुस्त्रिंशद्वाचकशब्दाः।

पञ्चत्रिंशत्पर्यायाः—पञ्चत्रिंशत्, पञ्चत्रिंशतिः, पञ्चाधिकत्रिंशतिः, सतिथिविंशतिः, सतत्त्वपंक्तिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः, पञ्चसप्तकम् (त्रि०)।

षट्त्रिंशत्पर्यायाः—षट्त्रिंशत्, षट्त्रिंशतिः, षडधिकत्रिंशति, श्चैते स्त्रीलिङ्गाः चतुर्णवकम् (त्रि०), नवचुतष्कम् (त्रि०), षट्षट्कम् (त्रि०)।

षट्त्रिंशक्षचकशब्दाः—तुषिताः, धृतिद्वयम्, पुराणयुक्, रागिण्यः, विद्यायुगम्, षट्कृतिः, षड्वर्गः, स्मृतिद्वयम् चैते षट्त्रिंशद्वाचकशब्दाः।।

सप्तत्रिंशत्पर्यायाः—सप्तत्रिंशत्, सप्तत्रिंशतिः, सप्ताधिकत्रिंशतिः, साम्बुदविंशतिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः।

अष्टत्रिंशत्पर्यायाः—अष्टत्रिंशत्, अष्टात्रिंशत्, अष्टत्रिंशतिः, अष्टात्रिंशतिः, अष्टाधिकत्रिंशतिश्चैते स्त्रियाम्।

अष्टत्रिंशद्वाचकशब्दाः—अतिधृतिद्वयम्, अतिधृतियुक्, अतिधृतियुगम् (त्रि०), चैतेऽष्टत्रिंशद्वाचकशब्दाः।

ऊनचत्वारिंशत्पर्यायाः—ऊनचत्वारिंशत्, एकादूनचत्वारिंशत्, एकान्नचत्वारिंशत्, एकोनचत्वारिंशत्, नवत्रिंशतिश्चैते स्त्रियाम्।

चत्वारिंशत्पर्यायाः—अष्टपञ्चकम् (त्रि०), चतुर्दशकम् (त्रि.), चत्वारिंशत् (स्त्री), पञ्चाष्टकम् (त्रि०) चतुर्दशतः परिमाणमस्य।

चत्वारिंशद्वाचकशब्दाः—कृतिद्वयम्, कृतियुक्, नखद्वयम्, नखरयुगम् चैते त्रिलिङ्गाः, चत्वारिंशद्वाचकशब्दाः।

एकचत्वारिंशत्पर्यायाः—एकचत्वारिंशत्, एकाधिकचत्वारिंशत्, सेशत्रिंशत्, सस्वर्गविंशत्, स्त्रियाम्।

द्विचत्वारिंशत्प०—द्वाचत्वारिंशत्, द्विचत्वारिंशत्, द्वयधिकचत्वारिंशत्, सेनत्रिंशत् स्त्रियाम्।

द्वाचत्वारिंशद्वाचकशब्दाः—प्रकृतियुक्, मूर्च्छनाद्वयम्, स्वर्गयुगम् चैते त्रिलिङ्गाः द्वाचत्वारिंशद्वाचकशब्दाः।

त्रयश्चत्वारिंशत्पर्यायाः—त्रयश्चत्वारिंशत्, त्रिंचत्वारिंशत्, त्र्यधिकचत्वारिंशत्, सविश्वत्रिंशत् स्त्रियाम्।

चतुश्चत्वारिंशत्पर्यायाः—चतुश्चत्वारिंशत्, चतुरधिकचत्वारिंशत्, ससिद्धविंशतिः, सेन्द्रत्रिंशत् स्त्रियाम्। रुद्रचतुष्कम् (त्रि०)।

चतुश्चत्वारिंशद्वाचकशब्दाः—आकृतिद्वयम्, आकृतियुक्, जातिद्वितयम्, जातियुगं चैते त्रिलिङ्गाश्चतुश्चत्वारिंशद्वाचकशब्दाः।

पञ्चचत्वारिंशत्पर्यायाः—पञ्चचत्वारिंशत्, पञ्चाधिकचत्वारिंशत् स्त्रियाम्, नवपञ्चकम्, पञ्चनवकम्, तिथित्रिकम् चैते त्रिलिङ्गाः।

षट्चत्वारिंशत्पर्यायाः—षट्चत्वारिंशत्, षडधिकचत्वारिंशत्, साष्टित्रिंशत् स्त्रियाम्।

षट्चत्वारिंशद्वाचकशब्दाः—विकृतिद्वयम्, विकृतियुक्, विकृतियुगम् चैते त्रिलिङ्गाः।

सप्तचत्वारिंशत्पर्यायाः—सप्तचत्वारिंशत्, सप्ताधिकचत्वारिंशत्, सर्क्षविंशतिः स्त्रियाम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अष्टचत्वारिंशत्पर्याया:—अष्टचत्वारिंशत्, अष्टाचत्वारिंशत्, अष्टाधिकचत्वारिंशत् स्त्रियाम्। अष्टषट्कम्, षडष्टकम् चैतो त्रिलिङ्गौ।

अष्टचत्वारिंशद्वाचकशब्दा:—जिनद्वयम्, जिनयुक्, सिद्धद्वितयम्, सिद्धयुगम् चैते त्रिलिङ्गा:।

एकोनपञ्चाशत्पर्याया:—ऊनपञ्चाशत्, एकादूनपञ्चाशत्, एकान्नपञ्चाशत्, एकोनपञ्चाशत्, नवचत्वारिंशत् स्त्रियाम्।

ऊनपञ्चाशद्वाचकशब्दा:—ताना: (पुं०ब०), मरुद्गण: (पु०), सप्तकृति: (स्त्रि०), सप्तवर्ग (पुं०) श्चैते ऊनपञ्चाशद्वाचकशब्दा:।

पञ्चाशत्पर्याया:—पञ्चाशत्, दशाधिकचत्वारिंशत् स्त्रियाम्। पञ्चदशकम् (त्रि०) पञ्चदशत: परिमाणमस्य।

पञ्चादशद्वयाचकशब्दा:—अतिकृतिद्वयम्, अभिकृतिद्वयम्, तत्त्वयुगम् चैते त्रिलिङ्गा:।

एकपञ्चाशत्पर्याया:—एकपञ्चाशत् (स्त्री०), एकाधिकपञ्चाशत् (स्त्री०), अत्यष्टित्रिकम् (त्रि०), मेघत्रिकम् त्रि०)।

द्वापञ्चाशत्पर्याया:—द्वापञ्चाशत्, द्विपञ्चाशत्, द्व्यधिकपञ्चाशत् स्त्रियाम्।

त्रय:पञ्चाशत्पर्याया:—त्रय:पञ्चाशत्, त्रिपञ्चाशत्, त्र्यधिकपञ्चाशत् स्त्रियाम्।

चतु:पञ्चाशत्पर्याया:—चतु:पञ्चाशत्, चतुरधिकपञ्चाशत्, स्त्रियाम्। नवषट्कम् (त्रि०), षण्णवकम् (त्रि०)।

चतु:पञ्चाशद् वाचकशब्दा:—धिष्ण्ययुक्, नक्षत्रद्वयम्, भयुगम् (त्रि०)।

पञ्चपञ्चाशत्प०—पञ्चपञ्चाशत्, पञ्चाधिकपञ्चाशत्, सतिथिचत्वारिंशत् (स्त्रियाम्)।

षट्पञ्चाशत्पर्याया:—षट्पञ्चाशत्, षडधिकपञ्चाशत् स्त्रियाम्। अष्टसप्तकम् (त्रि०), सप्ताष्टकम् (त्रि०)।

सप्तपञ्चाशत्प०—सप्तपञ्चाशत्, सप्ताधिकपञ्चाशत् स्त्रियाम्।। अतिधृतित्रिकम्। त्रि०)।

अष्टपञ्चाशत्प०—अष्टपञ्चाशत्, अष्टापञ्चाशत्, अष्टाधिकपञ्चाशत् स्त्रियाम्।

एकोनषष्टिप०—ऊनषष्टि:, एकादूनषष्टि:, एकान्नषष्टि:, एकोनषष्टि:, नवपञ्चाशत् स्त्रियाम्।

षष्टिप०—षष्टि: (स्त्री०) एकाधिकोनषष्टि: (स्त्री०) षड्दशकम् (त्रि०), षड्दशत: परिमाणमस्य।

एकषष्टिप०—एकषष्टि:, एकाधिकषष्टि: स्त्रियाम्।

द्विषष्टिप०—द्वाषष्टि:, द्विषष्टि:, द्व्यधिकषष्टि: (स्त्री०)।

त्रय:षष्टिप०—त्रय:षष्टि:, त्रिषष्टि:, त्र्यधिकषष्टि: स्त्रियाम्। नवसप्तकम् (त्रि०), सप्तनवकम् (त्रि०)।

चतु:षष्टिप०—चतु:षष्टि:, चतुरधिकषष्टि: स्त्रियाम्। अष्टाष्टकम्, (त्रि०), षोडशचतुष्कम् (त्रि०)।

चतु:षष्टिवाचकशब्दा:—अष्टकृति: (स्त्री०), अष्टवर्ग: (पुं०), आभास्वरा: (पुं०ब०), कला: (स्त्री०ब०), चतुर्घन: (पुं०), दन्तद्वयम् (त्रि०)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पञ्चषष्टिपर्याया:—पञ्चषष्टि: (स्त्री०), पञ्चाधिकषष्टि: (स्त्रि०), त्रयोदशपञ्चकम् (त्रि०)।

षट्षष्टिप०—षट्षष्टि: (स्त्रि०), षडधिकषष्टि: (स्त्री०)। एकादशषट्कम् (त्रि०)।

सप्तषष्टिप०—सप्तषष्टि: (स्त्रि०) सप्ताधिकषष्टि: (स्त्री०)।

अष्टषष्टिप०—अष्टषष्टि:, अष्टाषष्टि:, अष्टाधिकषष्टि: (स्त्री०)।

एकोनसप्ततिप०—ऊनसप्तति:, एकादूनसप्तति:, एकान्नसतति:, एकोनसप्तति:, नवषष्टि: स्त्रियाम्।

सप्ततिप०—सप्तति: (स्त्रि०), एकाधिकोनसप्तति: (स्त्री०), सप्तदशकम् (त्रि०), सप्तदशत: परिमाणमस्य।

एकसप्ततिप०—एकसप्तति:, एकाधिकसप्तति: (स्त्री०)।

एकसप्ततिवाचकशब्दा:—मन्वन्तरम् (न०)।

द्विसप्ततिप०—द्वासप्तति:, द्विसप्तति: द्व्यधिकसप्तति: (स्त्री०), अष्टनवकम् द्वादशषट्कम्, नवाष्टकम् (त्रि०)।

त्रिसप्ततिप०—त्रय:सप्तति:, त्रिसप्तति:, त्र्यधिकसप्तति: (स्त्री०)।

चतु:सप्ततिप०—चतु:सप्तति:,चतुरधिकसप्तति: (स्त्री०)

पञ्चसप्ततिप०—पञ्चसप्तति:, पञ्चाधिकसप्तति: (स्त्री०), पञ्चदशपञ्चकम् (त्रि०)।

षट्सप्ततिप०—षट्सप्तति:, षडधिकसप्तति: (स्त्री०)।

सप्तसप्ततिप०—सप्तसप्तति:, सप्ताधिकसप्तति: (स्त्री०), एकादशसप्तकम् (त्रि०)।

अष्टसप्ततिप०—अष्टसप्तति:, अष्टासप्तति:, अष्टाधिकसप्तति: (स्त्री०)।

ऊनाशीतिप०—ऊनाशीति:, एकादूनाशीति:, एकान्नाशीति:, एकोनाशीति:, नवसप्तति: (स्त्री०)।

अशीतिप०—अशीति:, एकाधिकोनाशीति: (स्त्री०), अष्टदशकम्, दशाष्टकम्, विंशतिचतुष्कम्, षोडशपञ्चकम् त्रि०)। अष्टदशत: परिमाणमस्य।

एकाशीतिप०—एकाशीति:, एकाधिकाशीति: (स्त्री०), नवनवकम् (त्रि०)।

एकाशीतिवा०—नवकृति: (स्त्री०), नववर्ग: (पुं०)।

द्व्यशीतिप०—द्व्यशीति:, द्व्यधिकाशीति: (स्त्री०)।

त्र्यशीतिप०—त्र्यशीति:, त्र्यधिकाशीति: (स्त्री०)।

चतुरशीतिप०—चतुरधिकाशीति: (स्त्री०), द्वादशसप्तकम् (त्रि०)।

पञ्चाशीतिप०—पञ्चाशीति:, पञ्चाधिकाशीति: (स्त्री०), सप्तदशपञ्चकम् (त्रि०)।

षडशीतिप०—षडशीति:, षडधिकाशीति: (स्त्री)।

सप्ताशीतिप०—सप्ताशीति:, सप्ताधिकाशीति: (स्त्री)।

अष्टाशीतिप०—अष्टाशीति:, अष्टाधिकाशीति: (स्त्री०), एकादशाष्टकम् (त्रि०)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ऊननवतिप०—नवनवतिः, एकाद् ऊनवतिः, एकान्ननवतिः, एकोननवतिः, नवनवतिः (स्त्री०)।

नवतिप०—एकाधिकोननवतिः, नवतिः, नवतिका, नवती (स्त्री०)। दशनवकम्, नवदशकम्, अष्टादशपञ्चकम् (त्रि०), नवदशत परिमाणमस्य।

एकनवतिप०—एकनवतिः, एकाधिकनवतिः (स्त्री)।

द्विनवतिप०—द्वानवतिः, द्विनवतिः, द्व्यधिकनवतिः (स्त्री)।

त्रिनवतिप०—त्रयोनवतिः, त्रिनवतिः, त्र्यधिकनवतिः (स्त्री०)।

चतुर्णवतिप०—चतुर्णवतिः, चतुरधिकनवतिः (स्त्री०)।

पञ्चनवतिप०—पञ्चनवतिः, पञ्चाधिकनवतिः (स्त्री०) ऊनविंशत्पञ्चकम् (त्रि०)।

षण्णवतिप०—षण्णवतिः, षडधिकनवतिः (स्त्री०), दन्तत्रिकम्, द्वादशाष्टकम्, रदत्रितयम् (त्रि०)।

सप्तनवतिप०—सप्तनवतिः, सप्ताधिकनवतिः (स्त्री०)।

अष्टनवतिप०—अष्टनवतिः, अष्टानवतिः, अष्टाधिकनवतिः (स्त्री०)।

एकोनशतप०—ऊनशतम्, एकाद् ऊनशतम्, एकान्नशतम्, एकोनशतम्, एकादशनवकम् (त्रि०) नवनवतिप०(स्त्री०), देवत्रयम्, सुमनस्त्रितयम् (त्रि०)।

शतप०—शतम् (न०), दशतिः (स्त्री०), दशदशकम् (त्रि०), दशदशतः परिमाणमस्य।

शतवाचकशब्दाः—इन्द्रयज्ञाः, दशकृतिः, दशवर्गः, धृतराष्ट्रपुत्राः, पद्मदलानि, पुरुषायूंषि, रावणाङ्गुल्यः, शतभिषक्तारकाश्चैते शतवाचकाः शब्दाः।

विंशत्युत्तरशतद्वयस्य षट्त्रिंशदुत्तरशतद्वयस्य वा पर्यायः—महाराजिकाः (पुं०ब०)।

षष्ट्युत्तरशंतत्रयपर्यायाः—भगणभागाः, भगणलवाः, भगणांशकाः, भगणांशाः, भचक्रभागाः, भचक्रलवाः भचक्रांशकाः, भचक्रांशाः।

सहस्रप०—सहस्रम्, दशशतम्, दशघ्नशतम् (त्रि०)॥

सहस्रवाचकशब्दाः—अनन्तशीर्षाः, अर्जुनहस्ताः, इन्द्रचक्षूंषि, जाह्नवीपथाः, पद्मदलानि, भागीरथीवक्त्राणि, रविकराः, रविबाणाः, वेदशाखाश्चैते सहस्रवाचकाः शब्दाः सन्ति।

द्विशतपर्यायाः—द्विशतम्, शतद्वयम्, शतयुगम् (न०)।

त्रिशतप०—त्रिशतम्, शतत्रयम् (न०)।

द्विसहस्रप०—द्विसहस्रम्, सहस्रद्वयम् (न०)।

अयुतप०—अयुतम् (न०), दशसहस्राणि (न०ब०)।

पूर्णार्थकैकप०—आदिमः (पुं०),आदिमा (स्त्री०), आदिमम् (न०), आद्यः (पुं०), आद्या (स्त्री०), आद्यम् (न०), [1]प्रथमः (पुं०), प्रथमा (स्त्री), प्रथमम् (न०), प्रथमा = प्रतिपदा तिथिविशेषः।

पूर्णार्थकद्विप०—[2]द्वितीयः (त्रि०), द्वितीया (स्त्री०), ति०वि०।

---

(१) 'पहिला = पहिली' इति भाषा। (२) दूसरा = दूसरी इति भाषा।

For Private and Personal Use Only

पूर्णार्थकत्रिप—[१]तृतीयः (त्रि०), तृतीया (स्त्री०), ति०वि०।

पू० चतुःप०—[२]चतुर्थः (त्रि०), चतुर्थी (स्त्री०), ति०वि०।

पू० पञ्चप०—[३]पञ्चम (त्रि०), पञ्चमी (स्त्री०), ति०वी०।

पू० षट्प०—[४]षष्ठः (त्रि०), षष्ठी (स्त्री०), ति०वि०।

पू० सप्तप०—[५]सप्तमः०(त्रि०) सप्तमी (स्त्री०), ति०वि०॥

पू० अष्टप०—अष्टमः[६] (त्रि०), अष्टमी (स्त्री०) ति०वि०।

पू० नवप०—नवमः[७] (त्रि०), नवमी (स्त्री०), ति०वि०।

पू० दशप०—दशमः[८] (त्रि०), दशमी (स्त्री०), ति०वि०।

पू० एकादशप०—एकादशः[९], एकादशकः, एकादशतमः (त्रि०), एकादशी (स्त्री०), तिथिविशेषः।

पू० द्वादशप०—द्वादशः[१०], द्वादशकः, द्वादशतमः (त्रि०), द्वादशी (स्त्री०), ति०वि०।

पू० त्रयोदशप०—त्रयोदशः[११], त्रयोदशकः, त्रयोदशतमः (त्रि०), त्रयोदशी (स्त्री०), तिथिविशेषः।

पू० चतुर्दशप०—चतुर्दशः[१२] चतुर्दशकः, चतुर्दशतमः (त्रि०)। चतुर्दशी (स्त्री०), ति०वि०।

प० पंचदशप०—पञ्चदशः, [१३]पञ्चदशकः, पञ्चदशतमः (त्रि०), पञ्चदशी (स्त्री०) अमावास्या, पूर्णमासी।

पू० षोडशप०—षोडशः[१४] षोडशकः, षोडशतमः (त्रि०)।

पू० सप्तदशप०—सप्तदशः, [१५]सप्तदशकः, सप्तदशतमः (त्रि०)।

पू० अष्टादशप०—अष्टादशः[१६] अष्टादशकः, अष्टादशतमः (त्रि०)।

पू० एकोनविंशति—ऊनविंशः,[१७] ऊनविशतितमः, एकोनविंशः, एकोनविंशत्तमः, एकोनविंशतितमः (त्रि०)।

पू० विंशतिप०—विंशः,[१८] विशत्तमः, विंशतितमः (त्रि०)।

---

(१) तीसरा = री इति भाषा। *(२) चौथा = थी इ. भा.।*

(३) पाँचवाँ = वीं इ. भा.। *(४) छठा = ठी इ. भा.।*

(५) सातवां = इति भाषा। *(६) आठवां = वीं (इ.भा.)*

(७) नवां = वीं (इ. भा)। *(८) दसवां = वीं (इ.भा.)*

(९) ग्यारहवां = वीं (इ. भा.) *(१०) बारहवाँ = वीं (इ. भा.)*

(११) तेरहवां = (इ. भा.) *(१२) चौदहवाँ वीं (इ. भा.)*

(१३) पन्दरहवां = वीं (इ. भा.)। *(१४) सोलहवाँ = वीं (इ. भा.)।*

(१५) सत्रहवां = वीं (इ. भा.) *(१६) अट्ठारहवां = वीं (इ. भा.)*

(१७) उन्नीसवां = वीं (इ. भा.) *(१८) बीसवां = वीं (इ. भा.)।*

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पूर्णार्थकविंशतिप०—एकविंश:, एकविंशत्तम:, एकविंशतितम: (त्रि०)।

पू० द्वाविंशतिप०—द्वाविंश:, द्वाविंशत्तम:, द्वाविंशतितम: (त्रि०)।

पू० त्रयोविंशतिप०—त्रयोविंश:, त्रयोविंशत्तम:, त्रयोविंशतितम: (त्रि०)।

पू० चतुर्विंशतिप०—चतुर्विंश:, चतुर्विंशत्तम:, चतुर्विंशतितम: (त्रि०)।

पू० पंचविंशतिप०—पञ्चविंश:, पञ्चविंशत्तम: पञ्चविंशतितम: (त्रि०)।

पू० षड्विंशतिप०—षड्विंश: षड्विंशत्तम:, षड्विंशतितम: (त्रि०)।

पू० सप्तविंशतिप०—सप्तविंश:, सप्ततविंशत्तम:, सप्तविंशतितम: (त्रि०)।

पू० अष्टाविंशतिप०—अष्टाविंश:, अष्टाविंशत्तम:, अष्टाविंशतितम: (त्रि०)।

पू० ऊनत्रिंशत्प०—ऊनत्रिंश: ऊनत्रिंशत्तम:, एकोनत्रिंश:, एकोनत्रिंशत्तम: (त्रि०)।।

पू० त्रिंशत्प०—त्रिंश:, त्रिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० एकत्रिंशत्प०—एकत्रिंश:, एकत्रिंशत्तम: (त्रि०)।।

पू० द्वात्रिंशत्प०—द्वात्रिंश:, द्वात्रिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० त्रयस्त्रिंशत्प०—त्रयस्त्रिंश: त्रयस्त्रिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० चतुस्त्रिंशत्प०—चतुस्त्रिंश:, चतुस्त्रिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० पञ्चत्रिंशत्प०—पञ्चत्रिंश:, पञ्चत्रिंशत्तम: (त्रि०)।।

पू० षट्त्रिंशत्प०—षट्त्रिंश:, षट्त्रिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० सप्तत्रिंशत्प०—सप्तत्रिंश:, सप्तत्रिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० अष्टत्रिंशत्प०—अष्टत्रिंश:, अष्टात्रिंश:, अष्टत्रिंशत्तम:, अष्टात्रिंशत्तम: (त्रि.)

पू० ऊनचत्वारिंशत्प०—ऊनचत्वारिंश:, ऊनचत्वारिंशत्तम: एकोनचत्वारिंश:, एकोनचत्वारिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० चत्वारिंशत्प०—चत्वारिंश:, चत्वारिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० एकचत्वारिंशत्प०—एकचत्वारिंश:, एकचत्वारिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० द्विचत्वारिंशत्प०—द्वाचत्वारिंश:, द्वाचत्वारिंशत्तम:, द्विचत्वारिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० त्रयश्चत्वारिंशत्प०—त्रयश्चत्वारिंश:, त्रयश्चत्वारिंशत्तम:, त्रिचत्वारिंश:, त्रिचत्वारिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० चतुश्चत्वारिंशत्प०—चतुश्चत्वारिंश: चतुश्चत्वारिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० पञ्चचत्वारिंशत्प०—पञ्चचत्वारिंश:, पंचचत्वारिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० षट्चत्वारिंशत्प०—षट्चत्वारिंश:, षट्चत्वारिंशत्तम:। (त्रि०)।

पू० सप्तचत्वारिंशत्प०—सप्तचत्वारिंश:, सप्तचत्वारिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० अष्टचत्वारिंशत्प०—अष्टचत्वारिंश:, अष्टचत्वारिंशत्तम:, अष्टाचत्वारिंश:, अष्टाचत्वारिंशत्तम: (त्रि०)।

पू० ऊनपञ्चाशत्प०—ऊनपञ्चाश:, ऊनपञ्चाशत्तम:, एकोनपञ्चाश:, एकोनपञ्चाशत्तम: त्रि०)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पू० पञ्चाशत्प० —पञ्चाशः, पञ्चाशत्तमः (त्रि०)।

पू० एकपञ्चाशत्प० —एकपञ्चाशः, एकपञ्चाशत्तमः (त्रि०)।

पू० द्विपञ्चाशत्प० —द्वापञ्चाशः, द्वाषञ्चाशत्तमः, द्विपञ्चाशः, द्विपञ्चांशत्तमः (त्रि०)।।

पू० त्रिपञ्चाशत्प० —त्रयःपञ्चाशः, त्रयःपञ्चाशत्तमः, त्रिपञ्चाचांशः, त्रिशपञ्चाशत्तमः (त्रि०)

पू० चतुःपञ्चाशत्प० —चतुःपञ्चाशः, चतुःपंचाशत्तमः (त्रि०)।

पू० पञ्चपञ्चाशत्प० —पञ्चपञ्चाशः, पञ्चपञ्चाशत्तमः (त्रि०)

पू० षट्पञ्चाशत्प० —षट्पञ्चाशः, षट्पञ्चाशत्तमः (त्रि०), षट्पञ्चाशिका (स्त्री०)।।

पू० सप्तपञ्चाशत्प० —सप्तपञ्चाशः, सप्तपञ्चाशत्तमः (त्रि०)।

पू० अष्टपञ्चाशत्प० —अष्टपञ्चाशत्तमः, अष्टपञ्चाशः, अष्टापञ्चाशः, अष्टापञ्चाशत्तमः (त्रि०)।

पू० ऊनषष्टिप० —ऊनषष्टः, ऊनषष्टितमः, एकोनषष्टिः, एकोनषष्टितमः (त्रि०)

पू० षष्टिप० —षष्टः, षष्टितमः (त्रि०)।

पू० एकषष्टिप० —एकषष्ठः, एकषष्टितमः, (त्रि०)।

पू० द्विषष्टिपर्यायाः —द्वाषष्टः, द्वापष्टितमः, द्विषष्टः द्विषष्टितमः (त्रि०)।

पू० त्रिषष्टिप० —त्रयः षष्टः, त्रयः षष्टितमः, त्रिषष्टः, त्रिषष्टितमः (त्रि०)।

पू० चतुःषष्टिप० —चतुःषष्टः, चतुःषष्टितमः (त्रि०)।

पू पञ्चषष्टिप० —पञ्चषष्टः, पञ्चषष्टितमः, (त्रि०)।

पू० षट्षष्टिप० —षट्षष्टः, षट्षष्टितमः, (त्रि०)।

पू० सप्तषष्टिप० —सप्तषष्टः, सप्तषष्टितमः, (त्रि०)।

पू० अष्टषष्टिप० —अष्टषष्टः, अष्टषष्टितमः, अष्टाषष्टः, अष्टाषष्टितमः (त्रि०)।

पू० ऊनसप्ततिप० —ऊनसप्ततः ऊनसप्ततितमः, एकोनसप्तः, एकोनसप्ततितमः (त्रि०)।

पू० सप्ततिप० —सप्ततः, सप्ततितमः (त्रि०)।

पू० एकसप्ततिप० —एकसप्ततः, एकसप्ततितमः (त्रि०)।

पू० द्विसप्ततिप० —द्वासप्ततः, द्वासप्ततितमः, द्विसप्ततः, द्विसप्ततितमः (त्रि०)।

पू० त्रिसप्ततिप० —त्रयःसप्ततः, त्रयःसप्ततितमः, त्रिसप्ततः, त्रिसप्ततितमः (त्रि०)।

पू० चतुःसप्ततिप० —चतुःसप्ततः, चतुःसप्ततितमः (त्रि०)।

पू० पञ्चसप्ततिप० —पञ्चसप्ततः, पञ्चसप्ततितमः (त्रि०)।

पू० षट्सप्ततिप० —षट्सप्ततः, षट्सप्ततितमः (त्रि०)।

पू० सप्तसप्ततिप० —सप्तसप्ततः, सप्तसप्ततितमः (त्रि०)।

पू० अष्टसप्ततिप० —अष्टसप्ततः, अष्टसप्ततितमः, अष्टासप्ततः, अष्टासप्ततितमः (त्रि०)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पू० ऊनाशीतिप०—ऊनाशीतः, ऊनाशीतितमः, एकोनाशीतः एकोनाशीतितमः (त्रि०)।

पू० अशीतिप०—अशीतः, अशीतितमः (त्रि०)।

पू० एकाशीतिप०—एकाशीतः, एकाशीतितमः (त्रि०)।

पू० द्व्यशीतिप०—द्व्यशीतः, द्व्यशीतितमः (त्रि०)।

पू० त्र्यशीतिप०—त्र्यशीतः, त्र्यशीतितमः (त्रि०)।

पू० चतुरशीतिप०—चतुरशीतः, चतुरशीतितमः (त्रि०)।

पू० पञ्चाशीतिप०—पञ्चाशीतः, पञ्चाशीतितमः (त्रि०)।

पू० षडशीतिप०—षडशीतिः, षडशीतितमः (त्रि०)।

पू० सप्ताशीतिप०—सप्ताशीतिः, सप्ताशीतितमः (त्रि०)।

पू० अष्टाशीतिप०—अष्टाशीतिः, अष्टाशीतितमः (त्रि०)।

पू० ऊननवतिप०—ऊननवतः, ऊननवतितमः, एकोननवतः, एकोननवतितमः (त्रि०)।

पू० नवतिप०—नवतः, नवतितमः (त्रि०)।

पू० एकनवतिप०—एकनवतः, एकनवतितमः (त्रि०)।

पू० द्विनवतिप०—द्वानवतः, द्वानवतितमः, द्विनवतिः, द्विनवतितमः (त्रि०)।

पू० त्रिनवतिप०—त्रयोनवतः, त्रयोनवतितमः, त्रिनवतिः त्रिनवतितमः (त्रि०)।

पू० चतुर्णवतिप०—चतुर्णवतः, चतुर्णवतितमः (त्रि०)।

पू० पञ्चनवतिप०—पञ्चनवतः, पञ्चनवतितमः (त्रि०)।

पू० षण्णवतिप०—षण्णवतः, षण्णवतितमः (त्रि०)।

पू० सप्तनवतिप०—सप्तनवतः, सप्तनवतितमः (त्रि०)।

पू० अष्टनवतिप०—अष्टनवतः, अष्टनवतितमः, अष्टानवतः, अष्टानवतितमः (त्रि०)।

पू० नवनवतिप०—ऊनशततमः एकोनशततमः, नवनवतः, नवनवतितमः (त्रि०)।

पू० शतप०—शततमः (त्रि०)। शतस्य पूरणे।

प्रकारार्थवाचकसंख्याशब्दाः—द्विधा, द्वेधा, द्वैधा, चैतेऽव्ययाः। द्वैविध्यम् (न०), (द्विप्रकारम्)।

त्रिधा, त्रेधा, त्रैधा, चैतेऽव्ययाः। त्रैविध्यम् (न०) (त्रिप्रकारम्)। चतुर्धा (अ०) (चतुःप्रकारम्)। पञ्चधा (अ०) (पञ्चप्रकारम्)। षट्धा, षोढा उभावव्ययौ (षट्प्रकारम्)। सप्तधा (अ०) (सप्तप्रकारम्), अष्टधा (अ०) (अष्टप्रकारम्), नवधा (अ०) नवप्रकारम् (एवमग्रे ऊहनीयाः)।

संख्यावाचशब्दानां क्वचिद्विशेषरूपाणि—सप्ताहः (पुं०) (सप्तदिवसाः) (सप्तदिनात्मकः कालः)। नवाहः (पुं०) (नवदिवसाः) (नवदिनात्मकः कालः)।

एकद्वौ (त्रि०) (एको वा द्वौ वा)। द्वित्राः ((त्रि०)। (द्वौ वा त्रयो वा) परिमाणं येषां तेषु बहुवचनान्तोऽयम्। त्रिचतुराः (त्रि०)। (त्रयो वा चत्वारो वा)। त्रिपञ्चाः (त्रि०) त्रयो वा पञ्च वा)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चतुःपञ्चाः (त्रि०) (चत्वारो वा पञ्च वा)। पञ्चषाः (त्रि०) (पञ्च वा षड्वा) परिमाणं येषां तेषु बहुवचनान्तोऽयम् (पाँच या छः इति भाषा)।। षट्सप्ताः (त्रि०) (षट्वा सप्त वा)।

सप्ताष्टाः (त्रि०) (सप्त वा अष्ट वा)। एवमग्रे। द्विकृत्वः (अ.०) (द्विवारम्)।। त्रिकृतवः (अ०) (त्रिवारम्)। चतुःकृत्वः (अ०) (चतुर्वारम्), एवमग्रेऽपि।

[1]**सर्वपर्यायाः**—अखण्डः, अखिलः, अनूनः, अनूनकः, अन्यूनः, अशेषः, कृत्स्नः, निःशेषः, निखिलः, न्यक्षः, पूर्णः, विश्वः, सकलः, समः, समग्रः, समस्तः, सर्वश्चैते वाच्य—(त्रि०) लिङ्गाःस्युः।।

[2] **पादोनप०**—त्र्यंघ्र्यूनः, चरणोनः, त्रिचरणः, त्रिपदः त्रिपादः, त्र्यंघ्रिः, पदोनः, पादोनः, विचरणः, विपदः, विपादः, व्यंघ्रिश्चैते त्रिलिङ्गाः स्युः।

[3]**अर्धप०**—अर्धः (त्रि०), खण्डः (पुं०न०), खण्डलम् (न०), दलम् (न०) नेमः (पुं०), भित्तम् (न०), शकलम् (पुं०न०), शल्कम् (न०)।।

[4]**दलितप०**—अर्धितः, खण्डितः, दलितश्चैते त्रिलिङ्गाः।

[5]**सार्द्धप०**—सखण्डः, सखण्डलम्, सदलम्, सनेमः, सभित्तम्, सशकलम्, सार्द्धम्।

[6]**साद्वप०**—सचरणः, सपदः, सपादः, सांघ्रिः।

चतु[7]र्थांशप०—अंघ्रिः, अर्धार्धः, चतुर्थभागः, चतुर्थांशः, चरणः, तुरीयः तुरीयकः, पदः, पादः।

[8]**अंशप०**—अंशः, भागः, वण्टः, वण्टकः।

संख्यानाम्नां विषये विशेषसूचना

विविधग्रन्थेषु गुणाः, अग्नयश्च त्रयः। समुद्राश्चत्वारः। वायवः पञ्च। कालाः, रसाश्च षट्। द्वीपाः सप्त। विश्वेदेवा एकादश। भुवनानि चतुर्दश।। कलाः, नृपाश्च षोडश। मेघाः सप्तदश। धान्यानि अष्टादश। शेषसंख्याः समानाः।

अङ्कन्यासवाचकशब्दाः—अङ्कनिवेशनम्, अङ्कन्यासः, अङ्कस्थापनम्।

अङ्कन्यासविधिप०—अङ्कन्यासक्रमः, अङ्कन्यासनियमः, अङ्कन्यासविधिः।

अत्र गणितविदां सम्प्रदायागतपरिभाषा—

अङ्कानां वामतो गतिः।, इति।

अङ्कानां स्थापनं सव्य—(वाम) क्रमेण कर्त्तव्यमित्यर्थः।

अत्रोदाहरणं प्रदर्शयति—

आकाशपक्षक्षितिसम्मिताः समाः पूर्णायुरुक्तं मनुजस्य हस्तिनः। इतिग्रं०का०।

आकाशः शून्यम्, पक्षौ द्वौ, क्षितिः एका, चैतेषामङ्कानां सव्य-(वाम) क्रमेण स्थापनमित्थम् -१२०अर्थाद् विशत्युत्तरशतं समानां मनुजस्य नरस्य हस्तिनश्च पूर्णायुः परमायुरुक्तं कथितम्। एवं सर्वत्र बोध्यम्।

१. सब, सारा। २. तीन पाद, (पौन, पौणा), ३. आधा, दोपाद। ४. आधा किया हुआ। ५. अर्धयुक्त (ड्योढ़ा) एक ६. चतुर्थांश युक्त (सवैया) एक ७. चौथा भाग (पौवा)। ८. बाँट (हिस्सा)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

[१]**संङ्कलनवाचकशब्दाः**—संयोग:, संगूढ:, मेल:, योगश्चैते पुंसि। युति:स्त्रियाम्। ऐक्यम्, मिलनम्, मिलितम्, मेलनम्, मेलितम्, योजनम्, योजितम्, संयोजनम्, संयोजितम्, सङ्कलनम्, सङ्कलितं चैते क्लीबे, अन्वित:, आढ्य:, उपाहित:, प्रयुक्त:, प्रयुत:, प्रयोज्य:, युक्त:, युक्, युज्य:, युत:, योज्य:, संयुक्त:, संयुक्, संयुत:, संयोज्य:, समन्वित:, समाढ्य:, समेत:, सहितश्चैते त्रिषु।

[२]**योगफलप०**—योगफलम् (न०), सङ्कलित:, (त्रि०)

सङ्कलनप्रकारमाह भास्कर:—
कार्य: क्रमादुत्क्रमतोऽथवाङ्कयोगो यथास्थानकमन्तरं वा।' इति ली.व.।

[३]**व्यवकलनवाचकशब्दाः**—वियोग: (पु०), वियुति: (स्त्री०), परिशोधनम्, परिशोधितम्, वर्जनम्, वर्जितम्, वियोजनम्, वियोजितम्, विवर्जनम्, विवर्जितम्, विश्लेषितम्, विश्लेष्यम्, व्यवकलनम्, व्यवकलितम्, संशोधनम्, संशोधितम् चैते क्लीबे। अपास्य:, ऊन:, ऊनित:, न्यून:, पतित:, परिशोधित:, परिशोध्य:, रहित:, वियुक्त:, वियुक्, वियुत:, वियोज्य:, विरहित:, विवर्ज्य:, विशोधित:, विशोध्य:, विहीन:, शुद्ध:, शोधित:, शोध्य:, संविहीन:, संशुद्ध:, संशोध्य-श्चैते त्रिषु।

[४]**वियोगफलप०**—वियोगफलम् (न०), व्यकलित: (त्रि०)।

अत्र व्यवकलनप्रकारमाह भास्कर:—
कार्य: क्रमादुत्क्रमतोऽथवाङ्कयोगो यथास्थानकमन्तरं वा।' इति ली०व०।

[५]**गुणनवाचकशब्दाः**—घात: वधश्चैतौ पुंसि। निघ्नी, विनिघ्नी, हतिश्चैते स्त्रियाम्। गुणनम्, ताडनम्, ताडितम्, निहननम्, पिण्डनम्, विवर्द्धनम्, संगुणनम्, सन्ताडनम्, संवर्द्धनम्, हननं चैते क्लीबे। अभिहत:, अभ्यस्त:, आहत:, उपाहत:, क्षुण्ण:, गुण:, गुणित:, गुण्य:, निहत:, पिण्डित:, पूरित:, प्रणिघ्न:, विगुणित:, विनिघ्न:, विनिहत:, विवर्द्धित:, संवर्द्धित:, संगुणित:, संताडित:, सुताडित:, सम्पिण्डित: हतश्चैते त्रिषु।

[६]**गुणनफलप०**—गुणनफलम् (न.), गुणित: (त्रि)।

अत्र गुणनप्रकारमाह भास्कर:—
गुण्यान्त्यमङ्कं गुणकेन हन्यादुत्सारितेनैव पुनश्च राशिम् इति ली. व.।

[७]**भजनवाचकशब्दाः**—भाग:, विभाग-श्चैतौ पुंसि। भजनम्, विभाजनम्, हरणं चैते क्लीबे। अपनीत:, अपहृत:, उद्धृत:, परिभाजित:, परिहृत्, परिहृत:, भक्त:, भाजितम्, विभक्त:, विभाजित:, विभाज्य: विहृत्, विहृत:, संविहृत:, समुद्धृत:, हार्य्य:, हृत्, हृतश्चैते त्रिषु।

[८]**भजनफलप०**—भजनफलम् (न०), विभाजित: (त्रि)।

---

१. जोड़ना २. जोड़, जोड़किया हुआ, ३. घटाना ४. अन्तर, घटाया हुआ ५. गुणना ६. गुणितसंख्या, गुणा हुआ। ७. भाग देना ८. मिला, मिला हुआ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इह भजनप्रकारमाह भास्करः—

भाज्याद्धरः शुद्धयति यद्गुणः स्यादन्त्यात्फलं तत्खलु भागहारे।' इति ली. व.।

लब्धिवाचकशब्दाः—लाभः (पुं०)। अवाप्तिः, प्राप्तिः, लब्धिः, समवाप्तिश्चैते स्त्रियाम्। **अवाप्तम्**, प्रापणम्, फमम्, भजनफलम्, भागफलम्, लभनम्, चैते क्लीबे। आप्तः, प्राप्तः, **लब्धश्चैते** त्रिषु।

क्वचिद्भजनवाचकशब्दाः—अवाप्तः, आप्तः, आप्तिः, फलम्, लब्धम्, लब्धिश्चेत्यादयः शब्दाः क्वचिद्भजनार्थेऽपि प्रयुज्यन्ते।

उदाहरणानीह

अमरफलाधिमासयुक्तमिति। 'अब्धिषडङ्कलब्धैरूनाहैरिति।

'क्विभाब्जैरवाप्तांशयोग इति च ग्रहलाघवे।

शेषवाचकशब्दाः—अवशिष्टः, अवशेषः, अवशेषितः, उच्छिष्टः, उर्वरितः, परिशिष्टः, **परिशेषः**, परिशेषितः, शेषः शेषितश्चैते त्रिषु। एते क्वचिद् भजनार्थमपि प्रयुज्यन्ते।

निःशेषपर्यायाः—निःशेषः, निरवशिष्टम्, निरवशेषः, निरवशेषितश्चैते त्रिषु।

तष्टवाचकशब्दाः—कृशः, कृशाख्यकः, क्षयितः, तक्ष्यम्, तनु, तनूकृतम्, तष्टः, त्वष्टः, सूक्ष्मकृतश्चैते त्रिषु। सूक्ष्मीकरणम् (न०)।

अन्तरवाचकशब्दाः—अन्तरम् (न०), अन्तरितः (त्रि०), छिद्रम्, रन्ध्रम्, विलम्, विवरम् चैते क्लीबे।

* **योज्यादीनां नामानि**—१. योज्यः, (२) योजकः, (३) वियोज्यः (शोध्यः), (४) वियोजकः (शोधकः), (५) गुण्यः, (६) गुणकः, (७) भाज्यः, (८) भाजकश्चैते पुंल्लिङ्गाः।

* **सङ्कलनीयवाचकशब्दाः**[१]—परियोजनीयः, परियोजितव्यः, परियोज्यः, प्रयोजनीयः, प्रयोजितव्यः, प्रयोज्यः, योजनीयः, योजितव्यः, योज्यः, सङ्कलनीयः, सङ्कलितव्यः, सङ्कल्यः, संयोजनीयः, संयोजितव्यः, संयोज्यश्चैते त्रिषु।

* **वियोजनीयवाचकशब्दाः**[२]—पतनीयः, पतितव्यः, पात्यः, परिशोधनीयः, परिशोधितव्यः, परिशोध्यः, वियोजनीयः, वियोजितव्यः, वियोज्यः, विशोधनीयः, विशोधितव्यः, विशोध्यः, व्यवकलनीयः, व्यवकलितव्यः, व्यवकल्यः, शोधनीयः, शोधितव्यः, शोध्यः, संशोधनीयः, संशोधितव्यः, संशोध्यश्चैते त्रिषु।

---

* १. वह अंक जिसमें कोई अंक जोड़ा जाय २. वह अंक जो किसी अंक में जोड़ा जाय ३. वह अंक जिसमें से कोई अंक घटाया जाय। ४. वह अंक जो किसी अंक में घटाया जाय ५. वह अंक जो किसी अन्य अंक से गुणा किया जाय ६. वह अंक जिससे कोई अंक गुणा किया जाय ७. वह अंक जिसमें किसी अंक से भाग दिया जाय ८. वह अंक जिससे किसी अंक में भाग दिया जाय।

१. जोड़ने योग्य अंक २. घटाने योग्य अंक।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अन्तरितवाचकशब्दाः[१]—अन्तरितः, परिशोधितः, विशोधितः, शोधितः, संशोधिश्चैते त्रिषु।

गुणनीयवाचकशब्दाः[२]—गुणनीयः, गुणितव्यः, गुण्यः, ताडनीयः, ताडितव्यः, ताड्यः, संगुणनीयः, संगुणितव्यः, संगुण्यः, संताडनीयः, संताडितव्यः, संताड्यः, हननीयः, हन्तव्यः, हन्यश्चैते त्रिषु।

भजनीयवाचकशब्दाः[३]—परिभजनीयः, परिभजितव्यः, परिभज्यः, परिभाजनीय, परिभाजितव्यः, परिभाज्यः, परिहरणीयः, परिहर्त्तव्यः, परिहार्यः, भजनीयः, भजितव्यः, भज्यः, भाजनीयः भाजितव्यः, भाज्यः, विभजनीयः, विभजितव्यः, विभज्यः, विभाजनीयः, विभाजितव्यः, विभाज्यः, हरणीयः, हर्तव्यः, हार्यश्चैते (त्रिषु)।

उत्सृष्ट[४](परित्यक्त) वाचकशब्दाः—उज्झितः, उत्सृष्टः, कृतत्यागः, त्यक्तः, धूतः, परित्यक्तः, परिवर्जितः, प्रोज्झितः, मुक्तः, वर्जितः, विधुतः, विधूतः विवर्जितः, विहीनः, समुज्झितः, हीनश्चैते त्रिषु।

त्यागप०[५]—छोरणम् (न०), त्यजनम् (न०), त्यागः (पु०), परित्यजनम् (न०), परित्यागः (पु०), परिवर्जनम् (न०), वर्जनम् (न०), विवर्जनम् (न०)।

त्याज्य[६]पर्यायाः—अपनेयः, त्यक्तव्यः, त्यजनीयः, त्यागयोग्यः, त्यागार्हः, त्याज्यः, परिवर्जनीयः, परिवर्जितव्यः, परिवर्ज्यः, वर्जनीयः, वर्जितव्यः, वर्ज्यः, विवर्जनीयः, विवर्जितव्यः, विवर्ज्यः, हातव्यः, हातुंयोग्यः, हेयश्चैते त्रिषु।

पृथक्प०[७]—पृथक् (अ०), पृथक् स्थापितम् (त्रि०), अनष्टम् (त्रि०), अविनष्टम् (त्रि०)।।

द्विष्ठप०[८]—द्विष्ठः (त्रि०), स्थानद्वये स्थापितम्।

त्रिष्ठप०[९]—त्रिष्ठः, (त्रि०), स्थानत्रये स्थापितम्।

आवृत्तिप[१०]—आवृत्तिः (त्रि०), गुणः (पुं०), यथा षड्गुणः।

प्राप्त[११]प०—आप्तः, आसादितः, प्राप्तः, भावितः, भूतः, लब्धः, वित्रश्चैते त्रिषु।।

प्राप्तव्य[१२]प०—प्रापणीयः, प्राप्तव्यः, प्राप्यः, लब्धव्यः, लभनीयः, लभ्यश्चैते त्रिषु।

परिगण्याव्ययपर्यायाः[१३]—गणयित्वा, परिगणय्य, सङ्गण्य्य, परिगण्य, सङ्गण्य, चैतेऽव्ययाः।

संयोज्याव्ययवाचकशब्दाः[१४]—एकीकृत्य, नियोज्य, मिलित्वा, मेलयित्वा, संयोज्य, समेत्य, सम्मिल्य, सम्मेल्य, चैतेऽव्ययाः।

---

१. घटाया हुआ, *२. गुणन, गुणा करने योग्य*
३. विभाग करने योग्य, बाँटने योग्य *४. छोड़ा छोड़ा हुआ*
५. छोड़ना *६. छोड़ने योग्य*
७. अलग रखना, अलग रखा हुआ *८. दो स्थान में रखा हुआ*
९. तीन स्थान में रखा हुआ *१०. गुना, छः गुना*
११. पाया या मिला हुआ *१२. मिलने योग्य।*
१३. गिनकर *१४. जोड़कर*

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वियोज्याव्ययवाचकशब्दाः[१]—अपनीय, अपास्य, परिशोध्य, शोधयित्वा, वियोज्य, विशोध्य, व्यवकल्य, संशोध्य, चैतेऽव्ययाः।

गुणयित्वाऽव्ययवाचकशब्दाः[२]—अभिहत्य, गुणयित्वा, गुणित्वा, ताडयित्वा, निहत्य, प्रणिहत्य, विनिहत्य, संहत्य, सङ्गुणय्य, सन्ताड्य, सम्पिण्ड्य, हत्वा, चैतेऽव्ययाः।

हृत्वाऽव्ययवाचकशब्दाः[३]—छित्त्वा, परिहृत्य, भंक्त्वा, भक्त्वा, भाजयित्वा, विभज्य, विभाज्य, विहृत्य, संविभज्य, संविभाज्य, संविहृत्य, हृत्वा, चैतेऽव्ययाः।

त्यक्त्वाऽव्ययवाचकशब्दाः[४]—अपनीय, अपहाय, त्यक्त्वा, परित्यज्य, परिहृत्य, प्रोज्झ्य, वर्जयित्वा, विवर्ज्य, विहाय, सन्त्यज्य, हित्वा, चैतेऽव्ययाः।

सम्प्राप्याऽव्ययवाचकशब्दाः[५]—अधिगम्य, प्रापय्य, प्राप्य, सम्प्राप्य, संलभ्य, चैतेऽव्ययाः।

कृत्वाऽव्ययवाचकशब्दाः—कारयित्वा, कृत्वा, विधाय, संविधाय।

प्राप्तिप०[६]—आयः (पु०), लाभः (पुं०), आप्तिः (स्त्री०), उपलब्धिः (स्त्री०), प्राप्तिः (स्त्री०), लब्धिः (स्त्रि०), वित्तिः (स्त्रि०), फलम् (न०)।

व्ययप०[७]—अर्थवर्तनम् (न०), अर्थात्ययः, अर्थापगमः, अर्थापचयः, वित्तापगमः, वित्तात्ययः, वित्तापचयः, व्यय-श्चैते पुंल्लिङ्गाः।

धनप०—अक्षयम्, अनृणम्, धनम्, स्वम्।

ऋणप०—अधनम्, अस्वम् , ऋणम्, क्षयम्।

धनाधनपर्यायाः—धनक्षयम्, धनर्णम्, धनाधनम्, स्वर्णम्।

योगप०—ऋणर्णयुतिः, क्षयक्षययुतिः, धनधनयुतिः, धनर्णान्तरम्, स्वर्णान्तरम्, स्वस्वयुतिः।

तदुक्तं बीजगणिते—

योगे युतिः स्यात्क्षययोः स्वयोर्वा धनर्णयोरन्तरमेव योगः। इति।

खण्डगुणनप०—खण्डगुणनम् (न०), गुणनविशेषः।

अत्राहभास्करः—

गुण्ययस्त्वधोऽधो गुणखण्डतुल्यस्तैः खण्डकैः संगुणितो युतो वा।' इति लीलावत्याम्।

अपवर्तकप०[८]—अपवर्तकः (त्रि०)।

अपवर्त्तनप०[९]—अपवर्तनम् (न०)।

अपवर्त्त्यनप०[१०]—अपवर्त्यः (त्रि०)।

---

१. घटा कर, २. गुन कर ३. भाग देकर, ४. छोड़कर ५. पाकर, ६. मिलना, लाभ, आमदनी, ७. खरच, उठाव। ८. वह संख्या जिससे अन्य दो या अधिक संख्याओं को भाग देने पर शेष कुछ न रहे ९. बड़ी संख्याओं को संक्षेप करना, लाघव, उलटफेर, पलटावा १०. जिस संख्या को दूसरी किसी संख्या से भाग देने पर कुछ न बचे वह उस संख्या का 'अपवर्त्य' कहलाता है।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदुक्तं भास्करेण—

'समेन केनाप्यपवर्त्य हारभाज्यौ भवेद्वा सति सम्भवे तु। इति ली०व।

अपवर्तितप०[१]—अपवर्तितः (त्रि०)।

तथा च भास्करः—

'मिथो हराभ्यामपवर्तिताभ्यां यद्वा हरांशौ सुधियात्र गुण्यौ। इ०ली०ब०।

सवर्णनप०[२]—सवर्णनम् (न०)।

तदुक्तं भास्करेण—

'लवा लवघ्नाश्च हरा हरघ्ना भागप्रभागेषु सवर्णनं स्यात्। इति ली०व०।

अंशप०[३]—अंशः (पुं०), लवः (पुं०), भाज्याङ्कः (पुं०)।

राशिप०[४]—राशिः (पुं०), पुञ्जः (पुं०), समूहः (पुं०)।

हरप०[५]—छिद्, छेदः (पुं०) छेदनम् (न०), भाजकः, विभाजकः, हरः, हारश्चैते पुंसि।

समच्छेदप०[६]—समच्छिद्, समच्छित्तिः (स्त्री०), समच्छेदः (पुं०), छेदसाम्यम् (न०)।

उक्तं च भास्करेण—

अन्योन्यहाराभिहतौ हरांशौ राश्योः समच्छेदविधानमेवम्।

मिथो हराभ्यामपवर्तिताभ्यां यद्वा हरांशौ सुधियात्र गुण्यौ।' इति लीलावत्याम्।

शम्भुहोराप्रकाशेऽपि—

'निघ्नावन्योन्यश्च हारैर्हरांशावेवं राश्योश्छेदसाम्यं भवेद्वा।

सच्छिष्याणां सम्यगेवं मयात्र बोधायैतत्प्रोक्तमन्ततर्दशासु।। इति पुञ्जिराजः।

वर्गपर्यायाः—कृतिः (स्त्री०), वर्गः (पु०), समद्विघातः (पुं०), (सदृशद्विराशिघातोः वा स्वगुणोऽङ्को वर्ग इत्यर्थः)।

वर्गानयनविधिं प्राह भास्करः—

'समद्विघातः कृतिरुच्यतेऽथ स्थाप्योऽन्त्यवर्गो द्विगुणान्त्यनिघ्नाः।

स्वस्वोरिष्टाच्च तथापरेऽङ्कास्त्यक्त्वाऽन्त्यमुत्सार्य पुनश्च राशिम्।। इ०ली०व०।

वर्गसंख्यायामुपरि विषम (।) सम (-) रेखास्थानप्रकार उक्तो ग्रन्थान्तरे—

अन्त्यं यावदिहेच्छाङ्कादूर्ध्व (।) तिर्यक्स्थ (-) रेखया। संज्ञः स्थानाङ्ककानां च विषमाख्यं समं क्रमात्।।' इति।

```
          - । - ।
यथा न्यासः—२ ५ ७ ८
```

वर्गमूलपर्यायाः—पद्म, मूलम्, वर्गमूलं चैते क्लीबे।

वर्गमूलानयनप्रकारं प्राह भास्करः—

'त्यक्त्वाऽन्त्याद्विषमात्कृतिं द्विगुणयेन् मूलं समे तद्धृते,

---

१. पलटी हुई या बदली हुई संख्या। २. अंशों से अंशों को गुणना एवं हरों से हरों को गुणना उसे 'सवर्णन' कहते हैं। ३. भिन्न की लकीर के ऊपर की संख्या या राशि। ४. भिन्न की लकीर के ऊपर तथा नीचे की संख्या, ५. भिन्न की लकीर के नीचे की संख्या। ६. भिन्न की लकीर के नीचे की गुणी हुई समान संख्या।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्यक्त्वा लब्धकृतिं तदाद्यविषमात् लब्धं द्विनिघ्नं न्यसेत्।
पंक्त्यां पंक्तिहृते समेऽन्त्यविषमात् त्यक्त्वाऽऽप्तवर्गं फलं,
पंक्त्यां तद्द्विगुणं न्यसेदिति मुहुःपंक्तेर्दलं स्यात्पदम्।। इति ली.व.।

आर्य्यभट्टीयेऽपि—

भागं हरेदवर्गान्नित्यं द्विगुणेन वर्गमूलेन।
वर्गाद्वर्गे शुद्धे लब्धं स्थानान्तरे मूलम्।। इति आ. भ.।

घनपर्यायाः—घनः (पुं०न०), वृन्दम् (त्रि०)। समत्रिघातः (पुं०), समत्रिराशिहतिः, वर्गो वर्गमूलाहतो वा।

तदानयनप्रकारं प्राह भास्करः—

समत्रिघातश्च घनः प्रदिष्टः स्थाप्यो घनोऽन्त्यस्य ततोऽन्त्यवर्गः।
आदित्रिनिघ्नस्तत आदिवर्गस्त्र्यन्त्याहतोऽथादिघनश्च सर्वे।।
स्थानान्तरत्वेन युता घनःस्यात् प्रकल्प्य तत्खण्डयुगं ततोऽन्त्यम्।
एवं मुहुर्वर्गघनप्रसिद्धावाद्यङ्कतो वा विधिरेष कार्यः।।

घनमूलप०—घनमूलम् (न०)

तदानयनप्रकारं प्राह भास्करः—

आद्यं घनस्थानमथाघने द्वे पुनस्तथान्त्याद् घनतो विशोध्य।
घनं पृथक्स्थं पदमस्य कृत्या त्रिघ्न्यां तदाऽऽद्यं विभजेत्फलं तु।।
पक्त्यां न्यसेत्तत्कृतिमन्त्यनिघ्नीम् त्रिघ्नीं त्यजेत्तत्प्रथमात्फलस्य।
घनं तदाद्याद् घनमूलमेवं पङ्क्तिर्भवेदेवमतः पुनश्च।।

त्रैराशिकपर्यायाः—अनुपातः (पुं०), अनुपातकम् (न०), त्रैराशिकम् (न०)।
त्रैराशिकगणितविधिमाह भास्करः—
'प्रमाणमिच्छा च समानजाती आद्यन्तयोः स्तः फलमन्यजातिः।
मध्ये तदिच्छाहतमाद्यहृत्स्यात् इच्छाफलं व्यस्तविधिर्विलोमे।। (इति ली.व.।)
'प्रमाणम् फलम्, इच्छा चेत्येतत् त्रैराशिकम्।

पराशरहोरायामपि—

प्रमाणमिच्छा तुल्यं च स्थाप्यमाद्यन्तयोर्द्वयोः।
मध्ये फलेऽन्यजाती च सङ्गुणेदिच्छया द्विजः।।
प्रमाणा संस्फुटफलं तदाख्यमनुपातकम्।' इति
अनुपातं पुंस्याह वराहः—
'नीचेऽतोऽर्द्धं ह्रसति ततश्चान्तरस्थेऽनुपातः' इति बृ०जा०।
(१) त्रैराशिकम्, (२) व्यस्तत्रैराशिकम्, चैतौ त्रैराशिकस्य द्वौ भेदौ स्याताम्।

तल्लक्षणादिकं आह भास्करः—

'इच्छा वृद्धौ फले ह्र्यसौ ह्रासे वृद्धिः फलस्य तु।
व्यस्तं त्रैराशिकं तत्र ज्ञेयं गणितकोविदैः।।
जीवानां वयसो मौल्ये तौल्ये वर्णस्य हेमनि।
भागहारे च राशीनां व्यस्तं त्रैराशिकं भवेत्।। (इति ली. व.।)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(१) पञ्चराशिकम्, (२) सप्तराशिकम्, (३) नवराशिकम्। एवमग्रेऽपि। इह पञ्चराशिकादौ करणसूत्रमाह भास्करः—

पञ्चसप्तनवराशिकादिके अन्योन्यपक्षनयनं फलमिच्छदाम्।।
संविधाय बहुराशिजे वधे स्वल्पराशिवधभाजिते फलम्।। इति ली. व.।

गणितशुद्धिपर्यायः—गणितशुद्धिः (स्त्री०)।

तत्प्रकारमाह बीजदत्तः—

गुण्ये गुणे नवहते परिशेषघाते नन्दैर्हृते भवति यः परिशेषराशिः।
घातेन गुण्यगुणयोर्नवशेषितेन साम्येन तस्य निगदेद्गणितस्य शुद्धिम्।। इति ग्रन्थान्तरे।

पाटीगणितेऽपि—

'हाराप्त्या नवशेषस्तद्घ्नतेनाढ्यशेषनवशेषः।
भाज्याङ्को नवशेषस्तुल्यः स्यात्तदा शुद्धः।।' इति।

।। इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूड़ामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे गणनासर्गः सप्तमः ।।७।।

अथ ग्रहगणितसर्गः—८

ग्रहपर्यायाः—खगः, खचरः, ग्रहः, नभश्चरः शेषपर्यायास्तु ग्रहवर्गे द्रष्टव्यः।

ग्रहभेदाः—(१) प्रकाशकग्रहौ, (२) ताराग्रहाः, (३) तमः स्वरूपग्रहौ। इति ग्रहाणां त्रयो भेदाःस्युः।

प्रकाशकग्रहनामनी—सूर्यः, चन्द्रः।

ताराग्रहनामानि—भौमः, बुधः, गुरुः, शुक्रः, शनिः।

तमः स्वरूपग्रहनामनी—राहुः, केतुः।

ग्रहगणितपर्यायाः[१]—खचरगणितम्, ग्रहगणितम्, द्युचरगणितम्।

१. भारते ग्रहगणितस्य त्रयोभेदाः।

१. सिद्धान्तः, २. तंत्रम्, ३. करणम्, चेति त्रयोभेदाः स्युः। सिद्धान्तस्यापि त्रयः पक्षाः।

१. सूर्यसिद्धांतः, २. आर्यसिद्धान्तः, ३. ब्रह्मसिद्धांतश्चेति त्रयः पक्षाः। इह सिद्धांते सृष्ट्यादितोऽहर्गणानयनमुक्तम्। तंत्रे युगादितस्तत्। करणे तु शकादितस्तदानयनं ज्ञेयम्। सृष्ट्याद्यहर्गणभवग्रह उदयान्तरसंस्कारेण संस्कृतः कार्यस्तदा लङ्का (रेखास्थनगर) मध्यमार्कोदयकालिकमध्यमग्रहः स्यात्।

तदुक्तं भास्करेण—

'दशशिरः पुरिमध्यमभास्करे क्षितिजसन्निधिगे सति मध्यमः।' इति सि०शि०।

अस्मिन् ग्रहे चरसंस्कारो देयस्तदा रेखार्कोदयकालीनमध्यमग्रहः स्यात्। यद्यभीष्टो ग्रामो रेखाया (भूमध्यरेखायाः) बहिःस्थितस्तदा रेखान्तरसंस्कारः प्रोक्तः। स च यथाह—

'रेखा स्वदेशांतरयोजनघ्नी गतिर्ग्रहस्याभ्रगजैर्विभक्ताः। लब्धं विलिप्ताः खचरे विधेयाः प्राच्यामृणं पश्चिमतो धनं ताः, इति करणकुतूहले।

अनेन संस्कारेण स्वाभीष्टग्रामे मध्यमार्कोदयकालिको मध्यमग्रहः स्यात्। अथवा स्वदेशीयमध्यमग्रहः स्यात्। एवं तंत्रसोऽपि मध्यमग्रहानयनं ज्ञेयमिति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्पष्टग्रहसाधनाय विकलादिभेदाः—(१) विकला, (२) कला, (३) अंशः, (४)राशिः, (५)भगणार्द्धम्, (६) चक्रम्, (७) भगणांशः। इति विकलादयः सप्तभेदाः।

विकलापर्यायाः—विकला, विकलिका, विलिप्ता, विलिप्तिका, कलाषष्टिभागैकभागः, विकलाचिह्नम् (")।

कलाप०—कला, कलिका, लिप्ता, लिप्तिका, षष्टिविकलोन्मिता, अंशषष्टिभागैकभागः, कलाचिह्नम् (')।

अंशप०—अंशः, अंशकः, भागः, भागकः, लवः, लवकः, षष्टिकलोन्मिताः, राशित्रिंशद्भागैकभागः। अंशचिह्नम् (°)।

राशिप०—अपमण्डलार्कांशं, भम्, राशिः, शेषपर्याया राशिपर्याये द्रष्टव्याः।

भगणार्द्धप०—चक्रदलम्, चक्रार्द्धम्, भगणार्द्धम्, भदलम्, भार्द्धम्, भषट्कम्, राशिदलम्, राशिषट्कम्, राश्यर्द्धम्।

भगणप०—चक्रम्, पर्ययगणः, भगणः, भचक्रम्, भसंघः, राशिगणः, राशिचयः, राशिसमूहः, षष्ट्युत्तरशतत्रयभागाः।

भगणांशप०—भगणलवाः, भगणभागाः, भगणांशकाः, भगणांशाः, राशिगणभागाः, राशिगणलवाः, राशिगणांशकाः, राशिगणांशाः।

भचक्रकलाप०—भचक्रकला, भचक्रकलिका, भचक्रलिप्त, भचक्रलिप्तिका।

विकलागणप०—विकलागणः, विलिप्तागणः, विमौरिकगणः।

[1]**समूहप०**—आकरः, उत्करः, ओघः, कदम्बकम्, कलापः, काण्डम्, कूटम्, गणः, चक्रम्, चक्रवालः, चयः, जटा, जातम्, जालम्, जालकम् , निकरः, निकुरम्बम्, निचयः, निवहः, पटलम्, पटली, पिण्डः, पुञ्जः, पुञ्जकः, पुञ्जी, पूगः, पेटकम्, प्रकरः, प्रचयः, मण्डलम्, राशिः, राशी, वारः, विसरः, वृन्दम्, व्यूहः, व्रजः, व्रातः, संहतिः, संघः, संघातः, सञ्चयः, सन्दोहः, समवायः, समुदयः, समुदायः, समूहः, स्कन्धः, स्तोमः।

[2]**वर्षगणप०**—अब्दगणः, वर्षगणः, शकगणः, शरद्गणः, संवत्सरगणः।

चक्रप०—गणः, चक्रम्, व्रजः कतिवर्षावध्यात्मकः कालः।

मासगणप०—मागणः, मासगणः, माश्चयः, मासचयः, मासनिचयः, मासपिण्डः, मासव्रजः, माससंघः, माससञ्चयः, मासौघः।

अवमदिनपर्यायाः—अवमः, अवमतिथिः, अवमदिनम्, ऊनदिनम्, ऊनाहः, क्षयाहः, तिथिक्षयः, तिथिप्रणाशः, तिथ्यन्तस्पृष्टैकदिनवारः, न्यूनाहः, हीनः ।

अहर्गणप०—अहःसंघः, अह्नांचयः, अह्नांनिचयः, अहर्गणः, गणः, घस्रसंघः, घस्रौघः,

---

१. इहास्य पर्याया यौगिकशब्दसिद्ध्यर्थं प्रोक्ताः।

२. करणारम्भकालीनशकवर्षेण रहितोऽभीष्टशकाब्दो जातो वर्षगण इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दिनगणः, दिनचयः, दिननिचयः, दिवृन्दम्, दिनव्रजः, दिनसंघः, दिनसञ्चयः, दिनौघः, दिवसगणः, दिवसनिकरः, दिवसव्रजः, दिवसव्रातः, दिवागणः, दिवाचयः, दिवाव्रजः, द्युचयः, द्युपिण्डः, द्युराशिः, द्युवृन्दम्, द्युव्रजः, द्युगणः, वासरनिवहः, वासरवृन्दम्, वासरसञ्चयः, वासरौघः।

अहर्गणभेदौ—(१) औदयिकदिनगणः, (२) सावयवदिनगणः।

औदयिकदिनगणपर्यायाः—औदयिकदिनगणः, निरवयवदिनगणः, प्रातःकालीनदिनगणः।

सावयवदिनगणप०—साभीष्टकालिकदिनगणः, सावयवदिनगणः, सेष्टकालीनदिनगणः।

अहर्गणजखगप०—अहर्गणजखगः, दिनगणभवखेटः, द्युगणोद्भवग्रहः, वासरौघभवखचरः।

क्षेपक[1]प०—क्षेपः, क्षेपकः।

ध्रुवक[2]प०—ध्रुवः, ध्रुवकः।

चक्रघ्नध्रुव[3]प०—चक्रगुणितध्रुवः, चक्रघ्नध्रुवः, चक्रनिघ्नध्रुवः, चक्रहतध्रुवकः।

संस्कारप०—भावना, वासना, संस्कारः।

संस्कारभेदाः—(१) उदयान्तरम्, (२) रेखान्तरम्, (३) चरान्तरम्, (४) भुजान्तरम्, (५) बीजान्तरम्, (६) आकर्षणम्। चैते षट्संस्काराः स्युः।

देशान्तरसंस्कारभेदौ—(१) प्रागपरम् (रेखान्तरम्), (२) याम्योत्तरम् (चरान्तरम्), चैतौ द्वौ संस्कारौ स्याताम्।

योजन[4]पर्यायाः—क्रोशचतुष्टयम्, चतुष्क्रोशम्, चतुष्कोशी, योजनम्।

भूप०—भूः, भूमिः, शेषपर्यायास्तु भौमपर्यायेषु द्रष्टव्याः।

परिधिप०—कक्षा, परिधिः, मण्डलम्, वृत्तम्, वृत्ताकारपथः।

१, २. करणग्रन्थेऽत्राचार्यैर्मध्यमग्रहानयनार्थद्वे संज्ञे कल्पिते 'क्षेपको' ध्रुवकश्चेति। क्षेपको नाम करणारम्भकाले लङ्कामध्यमार्कोदये यो मध्यमग्रहः स ग्रहस्य क्षेपकः। एकचक्र-दिनगणभवमध्यमग्रहः परमदिनगणभवमध्यमग्रहो वा 'ध्रुवक' इति ज्ञेयः।

३. सोऽभीष्टचक्रेण गुणितो जातश्चक्रनिघ्नध्रुवकः। स्वक्षेपकः, चक्रनिघ्नध्रुवकः, 'दिनगणभवग्रहश्चैषां त्रयाणां योगसमा उज्जयिनीरेखायां मध्यमार्कोदयसमये मध्यमभौमबुध-शुक्रा भवेयुः।

गुरुशन्योरतिदूरस्थत्वात्तयोराकर्षणसंस्कारोऽपि विधेयः।।

रवौ तु देशांतरसंस्कारः कर्त्तव्यः।

***चन्द्रेविशेषः**—पूर्वपरामृष्टग्रहगणवच्चन्द्रोऽप्युक्तप्रकारानीतो लङ्कायां मध्यमार्कोदयकालीनो मध्यम एव ज्ञेयः।*

स च रेखान्तर-चरान्तर-बीजो दयान्तरभुजान्तराणि एभिः संस्कृतः प्रातःकाले औदयिको मध्यमचन्द्रः स्यात्।

राहुचन्द्रोच्चयोरपि बीजसंस्कारो देयः। ग्रहलाघवे त चक्रनिघ्नध्रुवक ऋणमस्ति। तेन तत्राप्यस्वं कार्यम्। शेषक्रिया प्राग्वज्ज्ञेया।

४. योजनज्ञानं मानवर्गे द्रष्टव्यम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भूपरिधिप[1]०—कुपरिधिः, भूकक्षा, भूपरिधिः, भूभगोलः, भूमण्डलम्, भूमिकक्षा, भूमिगोलपरिधिः, भूवृत्तम्, भूवेष्टनम्, महीमण्डलम्, महीवृत्तम्।

भूव्यासप०—कुविस्तृतिः, भूकर्णः, भूविस्तृतिः, भूव्यासः, महीव्यासः, मेदिनीविस्तृतिः।

भूव्यासार्द्धप०—कुविस्तृतिदलम्, भूवेष्टनार्द्धम्, भूव्यासार्द्धम्।

रेखाप०—रेखा, रेषा।

रेखायोजनप०—रेखाचतुष्क्रोशम्, रेखाचतुष्क्रोशी, रेखायोजनम्।

रेखांशप०—रेखाभागाः, रेखालवाः, रेखांशकाः, रेखाशाः।

भूमध्यरेखाप०—कुमध्यरेखा, भूमध्यरेखा, भूमिमध्यरेखा, महीमध्यरेखा, मेदिनीमध्यरेखा।

रेखाभूमिप०—रेखाकुः, रेखाभूः, रेखाभूमिः, भूमध्यरेखापुरम्, भूमध्यरेखानगरम्, लंकासुमेर्वार्मध्यसूत्रगतदेशः, वारप्रवृत्तिस्थलम्।

भूमध्यस्थरेखापुरनामानि—लंका[2], देवकन्या, काञ्ची। कल्लिकोटम्[3], मड्केरिपुरम्,[4], चिकमङ्गलूरम[5], हरिहरम्[6], वागलकोटम्[7], माहिष्मती[8] च, [9]सह्यकुलाचलः, सोलापुरं[10]च, [11]असायिपुरम्, बिड[12] च, [13]भुसावलम्, [14]उज्जयिनी, [15]कोटपुरम् (कोटा), [16]टोंकम्, [17]जयपुरम्, [18]रोहितकम्, [19]जालन्दरम्, [20]स्थानेश्वरम्, [21]कुरुक्षेत्रं च, [22]हिमालयः, [23]सुमेरुः।

---

१. भूपरिधिव्यासावाह भास्करः—

'प्रोक्तो योजनसंख्यया कुपरिधिः सप्ताङ्गनन्दाब्धयः

४९६७ तद्व्यासः कुभुजाङ्गसायकभुवः १५८१ इति सि०शि०।

२. कुमध्ये वर्त्तते। ३. मल्ल्यालदेशे समुद्रतीरस्थम्। ४. कुर्गप्रान्ते (५,६,७,८) घटप्रभा तीरवर्तिमैसूरराज्ये कर्नाटदेशे। (९,१०) (महाराष्ट्रदेशे) विदर्भापरपर्यायवह्राडदेशादपि निकट एव वरीवर्ति। गोदावर्य्या नातिदूरप्रदेशे। ११,१२ निजामराज्यमध्ये। इमे भारतवर्षदक्षिणभागे। (१३) खानदेशे, (१४) मालवप्रान्ते। मध्यभागे। १५, १६, १७ राजपुतानाराज्ये (१८,१८,२०,२१) पञ्चनद (पंजाब) प्रान्ते। (२२,२३) इमे भारतवर्षोतरदिग्भागे।

इह तु सिद्धान्तशेखरे विशेषः—

लङ्का कुमारी नगरी च काञ्ची पानाटमद्रिश्च सितः षडास्यः।
श्रीवत्सगुल्मं च पुरी ततश्च माहिष्मती चोज्जयिनी प्रसिद्धा॥
स्यादाश्रमोऽस्मान्नगरं सुरम्यं ततः पुरं पट्टशिवाभिधानम्।
श्रीगर्गराटं च सरोहितार्क्षस्थानेश्वरं शीतगिरिः सुमेरुः॥
इतीव याम्योत्तरगां धराया रेखामिमां गोलविदो वदन्ति।
अन्यानि रेखास्थितिभानि लोके ज्ञेयानि तज्ज्ञैः पुटभेदनानि॥ इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लङ्कापर्यायाः—दशशिरःपुरी, रक्षसांपुरी, राक्षसालयः, रावणराजधानी, लंका।

देवकन्याप०—कन्या, कन्याकुमारी, कुमारी, देवकन्या, देवसुतापुरी।

काञ्चीभेदौ—(१) शिवकाञ्ची, (२) विष्णुकाञ्ची।

माहिष्मतीपर्यायाः—चैद्यपुरी, माहिष्मती, शिशुपालनगरी।

सह्यकुलाचलप०—सह्यकुलपर्वतः, सह्यकुलाचलः, सह्यकुलाद्रिः।

उज्जयिनीप०—अवन्तिका, अवन्ती, उज्जयनी, उज्जयिनी, विशाला।

कुरुक्षेत्रप०—कुरुक्षेत्रम्।

हिमालयःप०—पार्वतीगुरुः, शीतगिरिः, हिमाचलः, हिमाद्रिः, हिमालयः।

मेरुप०—देवौकः, मेरुः, सुमेरुः, सुरालयः। शेषं तु देववर्गे।

मध्यमग्रहप०—अस्पष्टग्रहः, अस्फुटखगः मध्यनभश्चरः, मध्यमग्रहः, मध्यमद्युचरः।

मध्यमग्रहभेदाः—(१) तात्कालिकमध्यमग्रहः, (२) स्वपुरौदयिकमध्यमग्रहः, (३) लंकामध्यमार्कोदयकालिकमध्यमग्रहः।

गतिपर्यायाः—इतिः, गतिः जवः, भुक्तिः।

मध्यमगतिप०[1]—मध्यगतिः, मध्यभुक्तिः, मध्यमगतिः, मध्यमजवः, मध्यमभुक्तिः, मध्यमेतिः।

ग्रहतनुप०[2]—ग्रहतनुः, ग्रहदेहः, ग्रहवपुः, ग्रहशरीरम्।

तात्कालिकमध्यमग्रहप०—इष्टकालीनमध्यमग्रहः, तात्कालिकमध्यमग्रहः, सावयवदिनगणभवमध्यमग्रहः ।

स्वपुरौदयिकमध्यमग्रहप०—औदयिकमध्यमग्रहः, प्रातःकालीनमध्यमग्रहः, स्वपुरौदयिकमध्यमग्रहः।

लङ्कामध्यमार्कोदयकालिकमध्यमग्रहप०—रेखास्थनगरमध्यमार्कोदयकालीनमध्यमग्रहः, लङ्कामध्यमार्कोदयकालिकमध्यमग्रहः।

---

(१) रव्यादीनां मध्यमगतयः कलादिकाः।

सू०	चं०	मं०	बु०	गु०	शु०	श०	रा०	चं०	उ०	ग्रहाः
५९	७९०	३१	५९	५	५९	२	२	३	६	कलाः
८	३५	२६	८	०	८	०	११	४१		विकलाः

ग्रहलाघवीयबुधकेन्द्रगतिः १८६/२४, शुक्रकेन्द्रगतिः ३७/०

केतकीयबुधकेन्द्रगतिः २४५/३२, शुक्रकेन्द्रगतिः ९६/८

(२) महाभास्करीये—ग्रहतनुसाधनं यथा—षष्ट्युत्तरशतत्रयनिघ्नो वर्षगणो ग्रहतनुः (देहः) स्यात्। तेन समेता विहगा ध्रुवका उक्ताः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मन्दपर्यायाः—मन्दम्, मृदुः।

शीघ्रप०—अरम्, अविलम्बितम्, आशु, क्षिप्रम्, चञ्चलम्, चपलम्, चलम्, तूर्णम्, त्वरितम्, द्रुतम्, लघु, शीध्रम्, सत्वरम्।

शीघ्रवाचकाव्ययशब्दाः—अञ्जसा, अरम्, अह्नाय, आशु, झटिति, द्राक्, मंक्षु, सपदि, स्राक्।

वेगपर्यायाः—जवः, तरः (अस्) (न०), प्रसरः, रयः, रंहः (अस्) (न०), वाजः, वेगः, स्यदः।

उच्चपर्यायाः—उच्चम्, उच्छ्रितम्, उदग्रम्, उद्धुरम्, उन्नतम्, तुङ्गम्, प्रांशु।

केन्द्रम्[१] =-केन्द्रम्, ग्रहोच्चान्तरम्, वृत्तमध्यम्।

तदुक्तम् :—

वृत्तस्य मध्यं किल केन्द्रमुक्तं केन्द्रं ग्रहोच्चान्तरमुच्यतेऽतः।

यतोऽन्तरे तावति तुङ्गदेशान्नीचोच्चवृत्तस्य सदैव केन्द्रम्।।, इति सिद्धान्तशिरोमणौ।

केन्द्रांशप०—केन्द्रभागः केन्द्रलवः, केन्द्रांशः, केन्द्रांशकः।

केन्द्रभेदौ—(१) मन्दकेन्द्रम्, (२) शीघ्रकेन्द्रम्, चैतौ केन्द्रस्य द्वौ भेदौ स्याताम्।

केन्द्रान्यभेदाः—(१) आकर्षणकेन्द्रम्, (२) च्युतिकेन्द्रम्, (३) तिथिकेन्द्रम्, चैते केन्द्रस्यान्ये भेदाः स्युः।

[२]**मन्दकेन्द्रपर्यायौ**—मन्दकेन्द्रम्, मृदुकेन्द्रम्।

शीघ्रकेन्द्र[३]**पर्यायाः**—आशुकेन्द्रम्, ग्रहोनचलोच्चम्, चञ्चलकेन्द्रम्, चलकेन्द्रम्, तूर्णकेन्द्रम्, द्रुतकेन्द्रम्, द्राक्केन्द्रम्, द्वाक्केन्द्रकम्, शीघ्रकेन्द्रम्।

उच्चभेदौ—(१) मन्दोच्चम् (२) शीघ्रोच्चम्, चैतो द्वौ उच्चभेदौ स्याताम्।

[४-५]**मन्दोच्चपर्यायाः**—मन्दतुङ्गम्, मन्दोच्चम्, मृदुतुङ्गम्, मृदूच्चम्।

---

(१) ग्रहोच्चान्तरम्, गोलमध्यस्थानम्, वृत्तमध्यम्, वृत्तक्षेत्रमध्यस्थलं वा।

(२) सिद्धांतशिरोमणौ केतकीग्रहणिते च मन्दोच्चोनग्रहो मन्दकेन्द्रं भवति।

सूर्यसिद्धांते ग्रहलाघवे च ग्रहोनमन्दोच्चं मन्दकेन्द्रं भवति।

(३) केतकीग्रहगणिते मन्दस्फुटार्कोनमन्दस्पष्टग्रहः शीघ्रकेन्द्रं भवति। सूर्यसिद्धांते सिद्धांतशिरोमणौ च ग्रहोनशीघ्रोच्चं शीघ्रकेन्द्रं भवति। ग्रहलाघवे तु मध्यमभौमार्कीज्यविहीन-मध्यमार्कस्तेषां शीघ्रकेन्द्रं भवति।

(४) केतकीयग्रहगणिते ग्रहाणां राश्यादयो मन्दोच्चाः।

ग्र०	रविः	भौमः	बुधः	गुरः	शुक्रः	शनिः
रा०	२	४	७	५	९	८
अं०	१८	११	२३	२०	१७	८
क०	४१	४१	२६	१३	४०	२७
वि०	०	०	०	०	०	०

(शेष पृष्ठ १०२ पर देखें)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शीघ्रोच्चप०—आशुतुङ्गम्, आशूच्चम्, चलतुङ्गम्, चलोच्चम्, द्राक्तुङ्गम्, द्रागुच्चम्, शीघ्रतुङ्गम्, शीघ्रोच्चम्।

पदप०—पदम्, स्थानम्, राशित्रयात्मकम्।

पदभेदौ—(१) विषमपादम्, समपदम्, चैतौ द्वौ पदभेदौ स्याताम्।

विषमपदवाचकशब्दाः—अयुक् (ज्), अयुग्मम्, असमम्, असमानम्, ओजः, विषमम्, विषमसंख्या।

तदुक्तम्—

'ओजेनौजः समः पादे' इति भरतादयः, इति श०र्चि०१/४४२।

समपदवाचकशब्दाः—अनोजः, नौजः, युक् (ज्), युग्मम्, समानम्।

त्रिभपर्यायाः—त्रिभम्, भत्रयम् भत्रयसमुदायः, राशित्रयम्, राशित्रयसमुदायः।

भुजप०—दोः (स्) (पुं०न०), प्रविष्टः, बाहुः (पुं०स्त्री०), भुजः (पुं०स्त्री०) वाहा (स्त्री०)।

भुजभेदाः—(१) त्रिभाल्पकेन्द्रम्, (२) त्रिभाधिकषड्भोनकेन्द्रम्, (३) षड्भाधिकषड्भोनकेन्द्रम्, (४) नवभाधिकभचक्रच्युतकेन्द्रम् चेत्येते भुजस्य चत्वारो भेदाः स्युः।

भुजांशपर्यायाः—भुजभागः, भुजलवः, भुजांशः, भुजांशकः।

स्वभा = कर्णः, श्रुतिः, श्रवणम्।

कर्णप०—ध्वनिग्रहः, पैञ्जूषः (पुं०न०), महानादः, वचोग्रहः, शब्दग्रहः, शब्दाधिष्ठानम्, श्रवणम्, श्रवः (स्) (न०), श्रुतिः (स्त्री०), श्रोत्रम् (पुं०न०)।

कर्णभेदौ—(१) मन्दकर्णः, (२) शीघ्रकर्णश्चैतौ द्वौ कर्णस्य भेदौ स्याताम्।

(पृष्ठ १०१ का शेषांश)—

बुधशुक्रयोस्तु। मध्यमाधिकारोक्तविधिना तयोः शीघ्रकेन्द्रे साधनीये। भौमार्कीज्यानां मध्यमरविरेव शीघ्रोच्चम् स्यात्। ज्ञसितयोस्तु पूर्वागते शीघ्रकेन्द्रे मध्यमरविणा सहिते तयोः शीघ्रोच्चे स्याताम्। 'तदुक्तम्'—मध्यमार्कसहितं चलकेन्द्रं स्याद्बुधस्य' सितस्य च चलोच्चम्। मेदिनीतनयजीवशनीनां मध्यमार्क उदितं तु चलोच्चम्।।' इति ग्रन्थांतरे।

(५) ग्रहलाघवीयग्रहगणिते ग्रहाणां मन्दोच्चराशयः।

ग्र०	रविः	भौमः	बुधः	गुरुः	शुक्रः	शनिः
रा०	२	४	७	६	३	८
अं०	१८	०	०	०	०	०

(१) अयुग्मे पदे यातं भुजः स्यात्। युग्मे तु एष्यं भुजः स्यात्। ग्रहलाघवे तु कथितम्—दोस्त्रिभोनं त्रिभोर्ध्व विशेष्यं रसैश्चक्रतोऽङ्काधिकं स्यादिति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

[१]**मन्दकर्णप०**—मन्दकर्णः, मन्दश्रुतिः, मृदुकर्णः, मृदुश्रुतिः, मृदुश्रवः (अस्) (न०)।

मध्यममन्दकर्णप०—मध्यममन्दकर्णः मध्यममृदुकर्णः।

स्पष्टमन्दकर्णप०—स्पष्टमन्दकर्णः, स्पष्टमृदुकर्णः, स्फुटमन्दकर्णः, स्फुटमृदुकर्णः।

[२]**शीघ्रकर्णप०**—आशुकर्णः, चलकर्णः, द्राक्कर्णः, द्राक्श्रुतिः, शीघ्रकर्णः।

स्पष्टशीघ्रकर्णप०—स्पष्टचलकर्णः, स्पष्टद्राक्कर्णः, स्पष्टशीघ्रकर्णः, स्पष्टाशुकर्णः, स्फुटचलकर्णः, स्फुटद्राक्श्रुतिः, स्फुटशीघ्रकर्णः, स्फुटाशुकर्णः।

कर्णान्यभेदाः—(१) अक्षकर्णः (पलकर्णः), (२) अभिमतकर्णः (इष्टकर्णः), (३) उद्वृत्तकर्णः, (४) उन्मण्डलकर्णः, (५) कलाकर्णः (लिप्ताश्रुतिः) (६) छायाकर्णः (भाकर्णः), (७) द्युदलकर्णः (मध्याह्नकर्णः), (८) मध्यकर्णः, (९) योजनकर्णः, (१०) विषुवत्कर्णः, (११) समकर्णः, (१२) सममण्डलकर्णः (समवृत्तकर्णः) चैते कर्णस्यान्ये भेदाः स्युः।

परिधिभेदौ—(१) मन्दपरिधिः, (२) शीघ्रपरिधिश्चैतौ द्वौ परिधिभेदौ स्तः।

विभापर्यायाः—कोटिः, कोटी, विभा।

कोटिप०[३]—कोटिः, कोटी, बाहुहीनत्रिभम्, भुजोनत्रिभम्।

तदुक्तम्—

दिक्सूत्रसम्पातगतस्य शंकोश्छायाग्रपूर्वापरसूत्रमध्यम्।
दोर्दोः प्रभावर्गवियोगमूलं 'कोटि'र्नरात्प्रागपरा ततः स्यात्॥

इति सिद्धान्तशिरोमणौ।

कोट्यंशप०—कोटिभागः, कोटिलयः, कोट्यंशः, कोट्यंशकः।

रविमन्दकर्णप०[४]—रविमन्दकर्णः, रविमृदुश्रवः, रविमृदुश्रुतिः।

चन्द्रमन्दकर्णप०[५]—चन्द्रमन्दकर्णः, चन्द्रमृदुश्रवः, चन्द्रमृदुश्रुतिः।

ज्यापर्यायाः—गव्या, गुणः, गुणा, जीवा, ज्यका, ज्या, द्रुणा, धनुर्गुणः, पतञ्चिका, पतञ्जिका, प्रतिकायः, प्रत्यञ्चा, बाणासनम्,मारवम्, मौर्विका, मौर्वी, व्यधः, शिञ्जा, शिञ्जिनी, शिञ्ज्या, सिञ्जा, सिञ्जिनी।

ज्यार्द्धप०—जीवाखण्डम्, जीवादलम्, जीवार्द्धम्, ज्याखण्डम्, ज्यादलम्, ज्यार्द्धम्, ज्याशकलम् मौर्वीदलम्।

---

(१) ग्रहसूर्ययोरन्तरं मन्दकर्णः।

(२) भूमिग्रहयोरंतरं शीघ्रकर्णः। अथवा—
भूमिमध्याद् ग्रहावधिर्यदन्तरं स एव शीघ्रकर्णो ज्ञेयः।

(३) राशिचक्रतृतीयांशः कोटिः। अथवा—
विमण्डलापमण्डलान्तरं कोटिः सा विक्षेपतुल्या भवति।

(४) पृथिवीसूर्ययोरंतरम् 'सूर्यमन्दकर्णः'।

(५) भूमीन्द्वोरंतरं चंद्रमन्दकर्णः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ज्याभेदाः—(१) अक्षज्या, (२) अग्रज्या, (३) अर्द्धज्या, (४) इष्टत्रिज्याः, (५) उत्क्रमज्या, (६) कुगुणा, (कुजीवा, कुज्या, क्षितिज्या) (७) कोटिगुणा, (कोटिजीवा, कोटिज्या, लम्बज्या), (८) क्रमज्या, (९) क्रान्तिज्या (अपमज्या), (१०) चरज्या (चरदलज्या), (११) जिनांशजीवा, (१२) त्रिगुणा (त्रिजीवा, त्रिज्या, त्रिभज्या), (१३) दिग्ज्या, (१४) दृग्ज्या, (१५) द्युजीवा (द्युज्या[१], द्युमौर्वी), (१६) नतज्या, (१७) परमक्रान्तिज्या (परमापमज्या), (१८) भुजज्या (दोर्ज्या, बाहुज्या), (१९) लम्बज्या[२] चैते ज्याया भेदा: स्यु:।

धनुःपर्यायाः—अस्त्रम्, आयुधाग्र्यम्, आस:, इष्वास:, काण्डम्, कार्मुकम्, कोदण्डम्, गुणी, चाप:, तारकम्, तृणता, त्रिणता, द्रुणम्, धनु (न०), धनु: (पुं०स्त्री०), धनु: (उस्) (अस्त्री), धनू: (स्त्री०) धन्वम्, धन्व (अन्), शरारोप:, शरावाप:, शरासनम्, शेष:, सरासनम्, स्थावरम्।

करणग्रन्थेष्वङ्कभेदौ—(१) मन्दांक:, (२) चलांकश्चैतावंकानां द्वौ भेदौ स्त:।

मन्दाङ्कपर्यायाः—मन्दांक:, मान्द:, मृद्वंक:।

शीघ्राङ्कप०[३]—चञ्चलांक:, चल:, चलांक:, शैघ्र:, शीघ्रांक:।

मन्दफलप०—मन्दफलम्, मन्दसंज्ञफलम्, मान्दम्, मृदुफलम्, मृदुसञ्ज्ञफलम्।

शीघ्रफलप०—आशुफलम्, चञ्चलफलम्, चलफलम्, द्राक्फलम्, शीघ्रफलम्, शैघ्र्यम्।

स्पष्टपर्यायौ—स्पष्टम्, स्फुटम्।

मन्दस्पष्टरविप०—मन्दस्पष्टरवि:, मन्दस्पष्टार्क:, मृदुस्फुटरवि:, मृदुस्फुटार्क:।

तदुक्तम्—

'मृदुसञ्ज्ञफलेन मध्यमस्तरणि: संस्करणीय उक्तवत्।
स्फुटतामुपयाति मध्यमस्तरणिर्मन्दफलेन केवलम्।।
इति केतकीग्रहणगणिते।

---

(१) द्युज्यानाम क्रांतिकोटिज्या।

(२) लम्बज्या नाम अक्षकोटिज्या। इति ज्योतिर्विदां परिभाषा सुप्रसिद्धा।

(३) भौमादीनां प्रथमद्वितीयशीघ्रफलयो: साधने यदा गताङ्कस्यापेक्षया भोग्याङ्कोऽधिकस्तदा तदंतर चय:।

यदा गताङ्कस्यापेक्षया भोग्याङ्कोऽल्पस्तदा तदंतरं क्षय:।

चयक्षयाभ्यामन्तराभ्यां शेषांशादिकं गुणितं पञ्चदशविभक्तं तदा यत्फलं लभ्यते तदा चयेऽन्तरे तद्भोग्यांके योज्यं क्षयेऽन्तरे तु भोग्यांके वियोज्यं ततो दशभक्तमंशादिकं शीघ्रफलं स्यात्।

प्रथमशीघ्रकलार्द्धं द्वितीयशीघ्रफलम् सर्वं मध्यमग्रहे मेषादौ शीघ्रकेन्द्रे तद् धनं तुलादौ तु ऋणं कार्यम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मन्दस्पष्टग्रहप०[१]—मन्दस्पष्टग्रहः, मन्दस्फुटग्रहः, मृदुस्पष्टग्रहः, मृदुस्फुटग्रहः।

अयनप०—अयनम्, चलम्, चलनम्।

अयनांशप०[२]—अयनभागः, अयनलवः, अयनांशः, अयनांशकः, चलभागः, चललवः, चलांशः, अयनचलनभागः, अयनचलनः, अयनचलनलवः, अयनचलनांशः, अयनचलनांशकः।

सम्पातार्कप०—सम्पातार्कः, सायनार्कः।

छायाप०—आभा, छाया, दीप्तिः, द्युतिः, प्रभा, भा, विभा।

पलभाप०[३]—अक्षः, अक्षच्छाया, अक्षप्रभा, अक्षभा, अक्षाभा, पलच्छाया, पलप्रभा, पलभा, पलविभा, पलाभा, विषुवच्छाया, विषुवत्प्रभा, विषुवद्भा, विषुवती, विषुवतीच्छाया, वैषुवती, शंकुतलगतच्छाया।

चरप०[४]—चरम्।

चरखण्डप०[५]—चरखण्डम्, चरखण्डकम्, चरदलम्, चरभित्तम्, चरशकलम्, चरार्द्धम्।

स्पष्टरविप०—स्पष्ट रविः, स्पष्टार्कः, स्फुटरविः, स्फुटार्कः।

स्पष्टग्रहप०[६]—स्पष्टखगः, स्पष्टग्रहः, स्फुटखगः, स्फुटग्रहः।

रविमन्दकेन्द्रपर्यायाः—रविमन्दकेन्द्रम्, रविमृदुकेन्द्रम्, सूर्यमन्दकेन्द्रम्, सूर्यमृदुकेन्द्रम्।

रविमन्दफलप०—रविमन्दफलम्, रविमृदुफलम्, द्युमणिमन्दफलम्।

स्वर्णताप०—धनर्णता, धनर्णत्वम्, धनाधनम्, स्वक्षयत्वम्, स्वर्णता, स्वास्वता।

तदुक्तम्—

'केन्द्रे स्यात्स्वमृणं फलं क्रियतुलाद्ये' इति।

अपि च—

'गतौ धनर्णं केन्द्रे कुलीरमृगषट्कगते' इति च ग्रहलाघवे २/२।

चन्द्रकेन्द्रभेदाः—(१) च्युतिकेन्द्रम् (२) तिथिकेन्द्रम् (३) मन्दकेन्द्रम्, (४) राहुकला, चैते चन्द्रकेन्द्रभेदाः स्युः।

---

(१) मंदस्पष्टग्रहोविक्षेपवृत्ते अर्थात् स्वकक्षायां तिष्ठति।

(२) वेदाब्ध्यब्ध्यूनः खरसहृतः शकोऽयनांशाः। इति ग्रहलाघवे २।

(३) एवं विषुवतिच्छाया स्वदेशे या दिनार्द्धजा दक्षिणोत्तररेखायां सा तत्र विषुवत्प्रभा। 'इति सूर्यासिद्धांते ३/१२।' 'ग्रंथांतरे तु'

चन्द्राश्विनिघ्ना पलभार्द्धिता च लङ्कावधिः स्यादिह दक्षिणोऽक्षः।' इति।

(४) लङ्कार्कोदयरेखार्कोदययोरंतरं चरं स्यात्। उन्मण्डलक्षितिजयोर्यदंतरं तच्चरं वा। स्वदेशनिरक्षदेशयोः सूर्योदयकालयोरंतरं चरसमानम्। स्वस्वदेशे क्षितिजे रव्युदयात्तद्देशीयार्कोदयांतरं चरखण्डसमानम् इति। अथवा—

'क्रान्त्यक्षभागाहतिपञ्चमांशश्चरं पलात्मकं गगना चराणाम्।' इति ग्रंथांतरे।

(५) 'त्रिष्ठा हता स्युर्दशभिर्भुजङ्गैर्दिग्भिश्चरार्द्धानि गुणोद्धृतांत्या। ' इति ग्र०ला० २/२१

(६) स्पष्टग्रहः क्रांतिवृत्ते तिष्ठति तेन क्रांतिवृत्तीयो ग्रहो भवति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चन्द्रफलभेदाः—(१) च्युतिफलम्, (२) तिथिफलम्, (३) मन्दफलम्, (४) राहुकलाफलं, चैते चन्द्रफलभेदाः।

गतिमन्दफलप०—गतिमन्दफलम्, गतिमृदुफलम्, भुक्तिमन्दफलम्, भुक्तिमृदुफलम्।

मन्दस्पष्टगतिप०—मन्दस्पष्टगतिः, मन्दस्पष्टा, मृदुस्फुटा, मन्दस्पष्टभुक्तिः, मृदुस्फुटगतिः, मृदुस्फुटभुक्तिः।

भौमादीनां केन्द्रभेदाः—(१) प्रथमशीघ्रकेन्द्रम्, (२) मन्दकेन्द्रम्, (३) द्वितीयशीघ्रकेन्द्रम्, चैते भौमादीनां केन्द्रभेदाः स्युः।

भौमादीनां फलभेदाः—(१) प्रथमशीघ्रफलार्द्धम्, (२) मदफलम् (३) द्वितीयशीघ्रफलाखिलम्, चैते भौमादीनां फलभेदाः स्युः।

तदुक्तम्—

'प्राङ्मध्यमे चलफलस्य दलं विदध्यात्तस्माच्च मान्दमखिलं विदधीत मध्ये।
द्राक्केन्द्रकेऽपि च विलोममतश्च शीघ्रं सर्वं च तत्र विदधीत भवेत्स्फुटोऽसौ॥

इति ग्रहलाघवे ३।

भौमादीनां गतिफलभेदाः—(१) मन्दगतिफलम्, (२) शीघ्रगतिधनफलम्, (३) शीघ्रगत्यृणफलं चैते गतिफलभेदाः स्युः।

भौमादीनां गतिभेदाः—(२) मध्यमगतिः (ग्रहमध्यभुक्तिः, (२) मन्दगतिः (मन्दपरिस्फुटा, मृदुस्फुटाः), (३) शीघ्रगतिः (शीघ्रभुक्तिः, द्राक्केन्द्रभुक्तिः), (४) वक्रगतिः (कुटिलभुक्तिः), (५) स्पष्टगतिः (स्फुटभुक्तिः), (६) दैनिकीगतिः (द्युगतिः), (७) तात्कालिकीगतिश्चैते गतिभेदाः स्युः।

भौमादीनां गतेरन्यप्रभेदौ—(१) ऋजुगतिः, वक्रगतिश्चैतो द्वौ भेदौ स्तः।

ऋजुगतिप्रभेदाः—(१)मन्दा, (२) मन्दतरा, (३) समा, (४) शीघ्रा, (५) शीघ्रतराश्चैते ऋजुगतेः पञ्चप्रभेदाः स्युः।

वक्रगतिप्रभेदाः—(१) वक्रा (वक्रगतिः), (२) अनुवक्रा, (३) कुटिला, चैते वक्रगतेस्त्रयः प्रभेदाः स्युः।

तदुक्तम्—

वक्रानुवक्रा कुटिला मन्दा मन्दतरा समा। तथा शीघ्रा शीघ्रतरा ग्रहाणां चाष्टधा गतिः॥'

इति सूर्यतिद्धान्ते।

मतान्तरे तु—

ग्रहाणां षोढागतिनामानि—पूर्वापरा। याम्योत्तरा। ऊर्ध्वाधरा चेति षोढा गतयःस्युः।

उदयवाचकशब्दाः—उदयः, उदितः, उदगमः, दर्शनम्, दृश्यः, समुदयः, समुद्गमः।

उदयिवाचकशब्दाः—अनस्तगतः, असूर्यगः, उदयी (इन्), दिवाकरकरव्यासाङ्गमुक्तिः, दृश्ययातः, स्फुरत्प्रभः,

अस्तप०—अदर्शनम्, अदृश्यः, अस्तम्, अस्तमनम्, अस्तमयः, मुषितः, मूढः, मौढ्यः, लोपः।

अस्तगतप०—अंशुमदंशुसङ्कुलः, अंशुलीनः, अर्ककराभितप्तः, अर्कोपगतः, आदित्यरश्मिपरिभूतः, क्षीणकरः, तिग्मांशुलुप्तद्युतिः, दिनकरलुप्तमयूखः, दिनकरकराभितप्तः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दिनकरोनकरः, दिनेशकरलुप्तः, दिनेशकान्त्याभिहतः, दिनेशकिरणच्छन्नः, दिनेश्वरकरच्छन्नः, दिवाकरकरच्छन्नः, भास्वल्लुप्तज्योतिः, रविकरच्छन्नः, रविकराभिहतः, रविकिरणमुषितदीप्तिः, रविगः, रविमुषिततनुः, रविलुप्तकरः, रविलुप्तरोचिः, लुप्तः, लुप्तकरः, विकर्त्तनकरच्छन्नः, सूर्यकिरणलुप्तः, सूर्यप्रविष्टः, सूर्यांशुलुप्तः, सूर्यमयूखलुप्तः, सूर्यलुप्तकिरणः, सूर्योच्छिन्नद्युतिः।

वक्रप०—अनृजुः, अरालम्, आविद्धम्, ऊर्मिमत् (मतुप्), कुञ्चितम्, कुटिलम्, नतम्, भङ्गुरम्, भुग्नम्, वक्रम्, वृजिनम्, वेल्लितम्।

वक्रिप०—अनृजुगः, अनृजुगतिः, वक्रगः, वक्रगतिः, वक्रस्थः, वक्री (इन्)।

मार्गप०—अजिह्मः, अनुलोमः, अवक्रः, ऋजुः, प्रगुणः, मार्गः।

मार्गिप०—ऋजुगः, ऋजुगतिः, ऋजुभुक्तिः, मार्गगः, मार्गी (इन्)।

[1]**पूर्वोदयपर्यायाः**—ऐन्द्र्युदयः, ऐन्द्र्युद्गमः, पूर्वदर्शनम्, पूर्वोदयः, पूर्वोद्गमः, प्रागुदयः, प्राग्दर्शनम्, प्राचीदर्शनम्, प्राच्युदयः, प्राच्युद्गमः।

[2]**पूर्वास्तप०**—पूर्वलोपः, पूर्वादर्शनम्, पूर्वास्तम्, पूर्वास्तमनम्, प्रागदर्शनम्, प्रागस्तम्, प्रागस्तमनम्, प्राग्लोपः, प्राचीलोपः, प्राच्यदर्शनम्, प्राच्यस्तम्, प्राच्यस्तमनम्।

[3]**पश्चिमोदयप०**—तोयदर्शनम्, तोयोदयः, तोयोद्गमः, पश्चिमदर्शनम्, पश्चिमोदयः, पश्चिमोद्गमः, प्रतीचीदर्शनम्, प्रतीच्युदयः, प्रतीच्युद्गमः, प्रत्यगुदयः, प्रत्यगुद्गमः, प्रत्यग्दर्शनम्, वारुणीदर्शनम्, वारुण्युदयः, वारुण्युद्गमः।

[4]**पश्चिमास्तप०**—तोयलोपः, तोयादर्शनम्, तोयास्तम्, तोयास्तमनम्, पश्चिमलोपः, पश्चिमादर्शनम्, पश्चिमास्तम्, पश्चिमास्तमनम्, प्रतीचीलोपः, प्रतीच्यदर्शनम् प्रतीच्यस्तम्, प्रतीच्यस्तमनम्, प्रत्यगदर्शनम्, प्रत्यगस्तम्, प्रत्यगस्तमनम्, प्रत्यग्लोपः, वारुणीलोपः, वारुण्यदर्शनम्, वारुण्यस्तम्, वारुण्यस्तमनम्।

अल्पगतिप०—अल्पगः, अल्पगतिः, लघुगः, लघुगतिः।

भूरिगतिप०—अधिकगः, अधिकगतिः, भूरिगः, भूरिगतिः, भूरिजवः, भूरिभुक्तिः।

शीघ्रगतिप०—शीघ्रगः, शीघ्रगतिः, शीघ्रभुक्तिः, शैघ्र्यगः, शैघ्र्यगतिः, शैघ्र्यभुक्तिः।

[5]**कुजप०**—कुजम्, क्षितिजम्, गर्भक्षितिजम्।

[6]**प्राक्कुजप०**— उदयक्षितिजम्, प्राक्कुजम्, प्राक् क्षितिजम्, हरिजम्[7]।

(१, ४) भौमादीनां पञ्चताराग्रहाणां प्राच्यामुदयः, प्रतीच्यामस्तो ज्ञेयः।

(२, ३) बुधभृग्वोस्तु पूर्वस्यामस्तः पश्चिमायामुदयोऽपि ज्ञेयः।

(५) खगोले आकाशमध्यान्नवत्यंशांतरं तिर्य्यग्वृतम्। स्वे स्वे कुजेऽर्कस्य समुद्गमः (उदयः), स्यात्।

(६) क्षितजवृत्तस्य पूर्वदिग्देशः

(७) तथा च प्रयोगः—यद्वाप्राशिर्व्रजंति हरिजं गर्भमोक्षस्तु तद्वत् इति वराहः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

[१]**प्रत्यक्कुजप०**—अस्तक्षितिजम्, पश्चिमक्षितिजम्, प्रत्यक्क्षितिजम्, प्रत्यक्कुजम्।

[२]**निरक्षप०**—निरक्षदेशः, पलभाशून्यदेशः, व्यक्षदेशः।

साक्षप०—साक्षदेशः पलभासहितदेशः, सपलदेशः।

अक्षप०—अक्षः, पलः।

अक्षांशप०—अक्षभागः, अक्षलवः, अक्षांशः, अक्षांशकः, पलभागः, पललवः, पलांशः, पलांशकः, खमध्यार्कनतांशः (दक्षिणः)।

अंशभेदाः—उन्नतांशः, क्षेत्रांशः (क्रान्तिवृत्तस्थांशः) दिगंशः, नतांशः (क्रान्त्यक्षजसंस्कृतिः), लम्बांशः (क्षितिजादुन्नतांशः सौम्यः), तूलांशः, यंत्रांशः, यंत्रजोन्नतांशः, अभिमतयंत्रांशः, भुजांशः, कालांशः (क्षणांशः)।

लङ्कोदयपर्यायाः—लङ्कोदयाः, लङ्कोदयप्राणाः, लंकोदयासवः, निरक्षोदयाः, व्यक्षोदयाः।

तदुक्तम्—

लंकोदया विघटिका गजभानि गोऽङ्कदस्रास्त्रिपक्षदहनाः[८] इति ग्रहलाघवे ४/१।

स्वोदयप०—स्वभोदयाः, स्वराश्युदयाः, स्वोदयाः, स्वोदयप्राणाः, स्वोदयासवः, गृहोदयाः, उदयप्राणाः, उदयासवः, भोदयाः, राश्युदयाः।

तदुक्तम्—

'क्रमगोत्क्रमस्थाः। हीनान्विताश्चरदलैः क्रमगोत्क्रमस्थै।
मेषादितो धटतउत्क्रमतस्त्विमे स्युः॥ स्वोदयाः' इति शेषः। इति ग्रहलाघवे ४/१।

भुक्तांशप०—इतभागः, इतलवः, इतांशः, इतांशकः, गतभागः, गतलवः, गतांशः, गतांशकः, भुक्तभागः, भुकालवः, भुक्तांशः, भुक्तांशकः, यातभागः, यातलवः, यातांशः, यातांशकः।

भोग्यांशप०—एष्यभागः, एष्यलवः, एष्यांशः, एष्यांशकः, गम्यभागः, गम्यलवः, गम्यांशः, गम्यांशकः, भोग्यभागः, भोग्यलवः, भोग्यांशः, भोग्यांशकः, येयभागः, येयलवः, येयांशः, येयांशकः।

भुक्तकालप०—इतकालः, गतकालः, भुक्तकालः, यातकालः।

भोग्यकालप०—एष्यकालः, गम्यकालः, भोग्यकालः, येयकालः।

---

(१) क्षितजवृत्तस्य पश्चिमदिक् प्रदेशः।

(२) चतस्रो नगर्य्योऽक्षरहितास्ताश्च यथा—कुमध्ये 'लङ्का' इयं भारतवर्षे दक्षिणे वर्त्तते। अस्याः प्राक् (पूर्वे) 'यमकोटिः' सा भद्राश्च वर्षे तिष्ठति। पश्चिमे केतुमालवर्षे रोमकः (रोमकपत्तनम)। ततोऽधः सिद्धपुरम् (सिद्धपुरी)। अस्याः सौम्ये (उत्तरे) कुरुवर्षे सुमेरुः, तत्र सुरसिद्धसंघा वसन्ति। तस्या याम्ये वडवानलः, तत्र और्वे सदैत्याः सर्वे नरकाः सन्ति। लङ्कापुरेऽर्कस्य यदोदयस्तदा यमकोटिपुर्य्यां दिनार्द्धम्। सिद्धपुरेऽस्तकालोऽधः। तदा रोमके रात्रिदलम्। उक्ताश्चतस्रो नगर्य्यो भूवृत्तपादविवरा अन्योन्यं प्रतिष्ठिताः। तासामुपरितो विषुवस्थो दिवाकरो याति। तासु विषुवच्छाया ध्रुवस्योन्नतिश्च न दृश्यते। तत्र दिवामानं रात्रिमानं च त्रिशन्नाडिकाः, इति सूर्यसिद्धांतमतम्। इति राजा राधाकांतशब्दकल्पद्रुमे। इ०श०चिं०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इष्टघटीप०—अभिमतघटिका, अभिमतघटी, अभिमतनाडिका, अभिमतनाडी, इष्टघटिका, इष्टघटी, इष्टनाडिका, इष्टनाडी, अभीष्टघटी, अभीष्टनाडी।

लग्नप०—उदयः, उद्गमः, लग्नम्, विलग्नम्। शेषपर्यायास्तु तनुभावे द्रष्टव्याः।

अस्य सलक्षणपर्यायानाह—

'सूचीमुखो द्वादशभिस्तथांगुलैरधः पृथुस्तिष्ठति यो महीतले।
विना निखातं गजदन्तनिर्मितः कीलः स शंकुर्नर इत्युदीरितः।।

इति ग्रन्थान्तरे।

शंकुभेदाः—अभीष्टोन्मण्डलशंकुः, इष्टशंकुः, उन्मण्डलना (उन्मण्डलशंकुः), कोणशंकुः, दिनार्द्धशंकुः, (द्युदलशंकुः, मध्याह्नशंकुः), समनरः (समना), समवृत्तशंकुः (सममण्डलशंकुः, समशंकुः)।

अहोरात्रपर्यायाः—अहोरात्रः, अहर्निशम्, दिवारात्रम्, शेषन्त्वन्यत्र।

अहोरात्रभेदाः—(१) दिनार्द्धम्, (२) दिनमानम् (३) रात्र्यर्द्धम् (निशीथः), (४) रात्रिमानं चैतेऽहोरात्रभेदाः स्युः।

कपालभेदौः—(१) पूर्वकपालम् (२) परकपालम्, चैतौ द्वौ कपालभेदौ स्याताम्।

[१]**पूर्वकपालपर्यायौ**—पूर्वकपालम्, प्राक्कपालम्।

[२]**परकपालप०**—अपरकपालम्, परकपालम्, प्रत्यक्कपालम्, परत्रकपालम्।

नतकालप०—नतः, नतकालः, नतसमयः।

उन्नतकालप०—उन्नतः, उन्नतकालः, उन्नतसमयः।

उक्तं च—

'यातः शेषः प्राक्परत्रोन्नतः स्यात्कालस्तेनोनं द्युखण्डं नतः स्यात्। इतिग्रहलाघवे ४।

नतभेदौ—(१) पूर्वनतः, (२) पश्चिमनतश्चैतौ नतस्य द्वौ भेदौ स्तः।

पूर्वनतपर्यायौ—पूर्वनतः, प्राङ्नतः।

पश्चिमनतप०—पश्चिमनतः, प्रत्यङ्नतः।

उन्नतभेदौः—(१) पूर्वोन्नतः, पश्चिमोन्नतश्चैतावुन्नतस्य द्वौ भेदौ स्तः।

पूर्वोन्नतपर्यायौः—पूर्वोन्नतः, प्रागुन्नतः।

पश्चिमोन्नतप०—पश्चिमोन्नतः, प्रत्यगुन्नतः।

[३]**आर्क्षकालप०**—आर्क्षः, आर्क्षकालः, आर्क्षसमयः, औदयिकः, नाक्षत्रः, नाक्षत्रकालः, नाक्षत्रसमयः, विषुवकालः।

अक्षक्षेत्रप०—अक्षक्षेत्रम्, पलक्षेत्रम्।

[४]**अग्राप०**—अग्रा।

अग्राग्रखण्डप०—अग्राग्रखण्डम्, अग्रादिखण्डम्।

---

(१) सूर्योदयाद् दिनार्द्धं पर्यन्तं पूर्वदलम्, प्राक्कपालं स्यात्।

(२) मध्याह्नादुपरि सूर्यास्तपर्यन्तं पश्चिमदलं तदपरं पश्चिमकपालम्।

(३) ग्रहाणामुन्मण्डलोदयसमये तेषामार्क्षकालः आर्क्षकालो नाम विषुवकालो ज्ञेयः।

(४) क्षितिजे अहोरात्रवृत्तसममण्डलयोर्मध्यभागस्य या ज्या सा 'अग्रा' ज्ञेया।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लम्बप०—लम्बः, दीर्घम्, क्षेत्रादौ लम्बमानरेखासूत्रं वा।

तदुक्तम्—

'पश्येज्जलादौ प्रतिबिम्बितं वा खेटं दृगौच्च्यं गणयेच्चलम्बम्।
तल्लम्बपातम्' इति ग्रहलाघवे ४।

क्रान्तिपर्यायाः—अपक्रान्तः, अपक्रमः, अपमः, अपमण्डलम्, अपवृत्तम्, क्रमणम्, क्रान्तिः।

स्पष्टक्रान्तिप०—अपक्रमः, स्पष्टक्रान्तिः, स्पष्टापमः, स्फुटक्रान्तिः, स्फुटापमः।

अपममण्डलप०—अपममण्डलम्, क्रान्तिमण्डलम्, क्रान्तिवृत्तम्, नाडीवृत्तम्।

हरप०—हरः, हारः।

इष्टहरप०—अभिमतहरः, अभिमतहारः अभीष्टहरः, अभीष्टहारः, इष्टहरः, इष्टहारः।

इष्टच्छायाप०—इष्टच्छाया, इष्टभा।

गोलप०—गोलम्, मण्डलम्।

तदुक्तम्—

'गोलं श्रोतुं यदि तव मतिर्भास्करीय शृणु त्वम्'

इति सिद्धान्तशिरोमणौ।

गोलभेदाः—(१) खगोलः, (२) ग्रहगोलः, (३) दृग्गोलः, (४) भगोलः, (५) भूगोल श्चैते गोलभेदाः स्युः।

खगोलपर्यायाः—आकाशमण्डलम्, खगोलः, व्योमकक्षा।

उक्तञ्च—

'ब्रह्माण्डमध्ये परिधिस्तुल्यवृत्तमानं व्योमकक्षोच्यते।।' इति।

ग्रहगोलप०—ग्रहकक्षा, ग्रहगोलः, ग्रहमण्डलम्।

उक्तं च—

'ब्रह्माण्डमध्ये परिधिर्व्योमकक्षाऽभिधीयते।
तन्मध्ये भ्रमणं भानामधोऽधः क्रमशस्तथा।
मन्दामरेज्यभूपुत्रसूर्यशुक्रेन्दुजेन्दवः।
परिभ्रमन्त्यधोऽधःस्थाः सिद्धविद्याधरा घनाः।' इति सूर्य सिद्धान्ते।

[1]भचक्रप०—आकाशकक्षा, [2]नक्षत्रकक्षा, नक्षत्रगोलः, भकक्षा, भगोलः, भचक्रम्, भमण्डलम्, राशिचक्रम्।

---

(१) तदुक्तं वह्निपुराणे भेदनामाध्याये श०चि० २.४०५
यथा-भ्रमावर्ती भचक्रेऽस्मिन् ध्रुवो नाभौ व्यवस्थितः।
आराचक्रे त्विन्दुभौमो शुक्रजीवशनैश्चराः।।
राहुः केतुरगस्त्यश्च नक्षत्राण्यथ राशयः।
यदा दिक्षुसु अष्टासु मेरोर्भूगोलकोद्भवा।।
छाया भवेत्तदा रात्रिः स्याच्च तद्विरहाद्दिनम्।
सूर्येन्द्वोरुपरागस्तु गोलच्छायया भवेत्।।
अन्योन्ययोस्त्रयोरे ब ....कारणात्।
ग्रासमोक्षौ तु जायेते तत्रातः पूर्वपश्चिमौ।। *(शेष पृष्ठ १११ पर)*

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्षेपवृत्तप०—क्षेपवृत्तम्, विक्षेपमण्डलम्, विक्षेपवृत्तम्।

विषुवप०—वासन्तिकम्, महाविषुसंक्रान्तिः, विषुवम्, विषुवत्, समरात्रिंदिवाकालः।

कक्षाच्युतिप०—कक्षाच्युतिः।

केन्द्रच्युतिप०—केन्द्रच्युतिः।

इष्टहतिप०—अभीष्टच्छेदः, इष्टहतिः।

यष्टिप०—यष्टिः।

इष्टयष्टिप०—इष्टयष्टिः।

[१]**दृङ्मण्डलप०**—दृक्क्षेपमण्डलम्, दृङ्मण्डलम्।

[२]**विषुवन्मण्डलप०**—नाडिकामण्डलम्, नाडीमण्डलम्, नाडीवृत्तम्, विषुवद्रेखा, विषुवद्वृत्तम्, विषुवन्मण्डलम्।

[३]**उन्मण्डलप०**—उन्मण्डलम्, उन्मण्डलवृत्तम्, लङ्काक्षितिजम्।

सममण्डलप०—विमण्डलम्, सममण्डलम्, याम्योत्तरमण्डलम् (पूर्वपराश्रिता रेखा)।

अत्राह भास्करः

प्राक्पश्चिमाश्रिता रेखा प्रोच्यते समण्डलम्।

उन्मण्डलं च विषुवन्मण्डलं परिकीर्तितम्॥ इति सिद्धान्तशिरोमणौ।

दिक्प०—आशा, दिक् (श्) दिशा, शेषास्त्वन्यत्र।

दिग्भेदाः—(१) अपरा (पश्चिमा), (२) पूर्वा (प्राची), (३) उदक् (उदीची), (४) याम्या (अवाची), चैताश्चतस्रो दिशः स्युः।

(पृष्ठ ११०का शेष)

तत्र पुण्यफलाद्भागः कृतो राहोस्तु विष्णुना' इत्यादि।

अस्य भचक्रस्य भ्रमणव्यवस्थामाह भास्करः—(सिद्धांत शिरोमणौ)

'निरक्षदेशे क्षितिमण्डलोपगौ ध्रुवौ नरः पश्यति दक्षिणोत्तरौ।

तदाश्रितं खे जलयंत्र वत्सदा भ्रमदभचक्रं निजमस्तकोपरि।

उदग्दिशं याति यथा यथा नरस्तथा तथा खान्नतमृक्षमण्डलम्। उदग् ध्रुवं पश्यति चोन्नतं क्षितेस्तदन्तरे योजनजाः पलांशकाः।

योजनसंख्या भांशै ३६०गुणिता कुपरिधि ४९६७ हृता भवन्त्यंशाः भूमौ कक्षायां वा भागेभ्यो योजनानि च व्यस्तम्।

(२) नक्षत्रकला—नक्षत्राधिष्ठितगोलमध्यवृत्तम्।

---

(१) खस्वस्तिके चाधः स्वस्तिके चान्तः कीलकां कृत्वा समं प्रोतं श्लथं दृग्वलयं कार्यम्।

(२) तयोरेव पूर्वापरसम्पातयोर्विलग्नं, याम्योत्तरवृत्ते खस्वस्तिकाद् दक्षिणतोऽधः, स्वस्तिकादुत्तरतोऽक्षांशान्तो यद्वृत्तं निबध्यते तद् 'विषुवद्' 'वृत्तम्'। षष्ट्याऽत्र नाडीवलम् विदध्यात्। इति।

(३) क्षितिजवृतम्, निरक्षदेशस्य क्षितिजवृत्तम्, अहोरावृत्तं च दिनरात्र्योर्वृद्धिक्षयकारणं वा। इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदुक्तम्

वृत्ते समभूगते तु केन्द्रस्थितशङ्कोः क्रमशो विंशत्युपैति।
छायाग्रमिहापरा च पूर्वा ताभ्यां सिद्धतिमेरुदक् च याम्या।। इति ग्रहलाघवे ४।

दिग्वलनप०—दिग्वलनम्, आशावलनम्, ककुबद्वलनम्, काष्ठावलनम्।

यंत्रप०—यन्त्रम्, दारूयन्त्रादि, 'कल' इति भाषा।

यंत्रभेदाः—(१) गोलः, (२) नाडीवलयः, (३) यष्टिः, (४) शङ्कुः, (नरयन्त्रम्), (५) घटीयन्त्रम्, (६) चक्रम्, (७) चापः, (८) तुर्यम् (तुरीयम्), (६) फलकम्, (१०) धीः, (११) सर्वतोभद्रः (१२) कपालकयन्त्रम्, (१३) नायिकायन्त्रम् चैते यन्त्रभेदाः स्युः।

[1]**घटीयन्त्रपर्यायाः**—घटिका, घटी, घटीयन्त्रम्, ताम्रिका, ताम्री, नाडिका, नाडी, मान-

---

(१) घटीयन्त्रं अर्थाज्जलघटीस्थापनक्रियामाह नारदः—
पूर्वं सञ्चिन्त्य गणितं शास्त्रोक्तं लग्नमानयेत्।
तल्लग्नं जलयंत्रेण दद्याद् ज्यौतिषिकोत्तमः।।
षडंगुलमितोत्सेधं द्वादशांगुलमायतम्।
कुर्यात्कपालवत्ताम्रपात्रं च दशभिः फलैः।।
पूर्णं षष्ट्या त्वथ पलैः षष्टिर्मज्जति वासरात्।
मासमात्रश्यंश १ १/३ युतस्वर्णवृत्तशलाकया।।
चतुर्भिरंगुलैरायतया विद्धमिति स्फुटम्।
ताम्रपात्रैः जलैः पूर्णे मृत्पात्रे वा ऽथवा शुभे।।
गंधपुष्पाक्षतैः सार्द्धैरलंकृत्य प्रयत्नतः।
तण्डुलस्थे स्वर्णयुते वस्त्रयुग्मेन वेष्टिते।।
मण्डलार्द्धोदयं वीक्ष्य रवेस्तत्र विनिक्षिपेत्।
मंत्रेणानेन पूर्वोक्तलक्षणं यंत्रमुत्तमम्।। इति।

अथवा

एकान्तपक्षेऽनिलवर्जितेऽस्मिन् दध्यक्षतैः पूजितमण्डले च।
कुण्डेऽम्बुपूर्णे घटिका प्रवाह्या सूर्यार्द्धबिम्बे उदितेऽस्तगे वा।।'
अत्र मंत्रः—
'मुख्यं त्वमसि यंत्राणां ब्रह्मणा निर्मितं पुरा।
भ (शि) वाभ (शि) वाय मर्त्यानां कालसाधक कारणम्।। इति

ज्यौतिषकल्पद्रुमे तु यथा—

'कुम्भार्द्धकृतिशुद्धताम्रदशभिः पात्रं पलैर्निर्मितं
शंक्कार्द्धोन्ननिशंकुविस्तृतिरिदं मासाङ्गुलैरायतम्।
विद्धा हेमशलाकया सुसलिले उन्मज्य तस्किन् घटी
उन्मज्या खलुषष्टिवारपठिते श्लोकेन सा पूर्यते।। इति।

(शेष पृष्ठ ११३ पर)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रन्ध्रा, मेरुका, यामघोषिणी, यामनाडी, विकालिका, षष्टिदीर्घाक्षरोच्चारा।

तदुक्तम् केशवे पृ ४०७ श्लो २१,२२ ()
षष्टिदीर्घाक्षरोच्चारा मेरुका घटिका घटी।
नाडी च नाडिकायामनाडी स्याद्यामघोषिणी।।
विकालिका मानरन्ध्रा ताम्रिकाऽपयथ तद द्वयम्।। इति।

(पृष्ठ ११२ का शेष)

अस्य यन्त्रस्य व्यासोऽर्काङ्गुलात्मकः, उन्नतिः षडंगुलप्रमिता विधेया। इह पञ्चभिर्गुञ्जाभिरेको माषः, अस्य चतुः षष्ट्या पलमेकं भवति। सत्र्यंशमाषमात्र १/१/३ स्वर्णस्य चतुरंगुलप्रमिता शलाः का कार्या तया तत्पात्रं विद्धं जलघटी भवतीति।

ज्योतिर्विदाभरणेऽपि—

गुर्वक्षराणामुदितं च षष्ट्या, पलं पलानां घटिका किलेका।' इति।।
ग्रन्थान्तरेऽपि—
शीर्षे प्रसूतेर्घटिका निधेया कालोऽतिसूक्ष्मः कथितो मुनीन्द्रैः।
इत्थं घटीयन्त्रविधानमाद्यैरुदीरितं सूक्ष्मफलावबुध्यै।।
यंत्रैर्दिवासाधनमेव कैश्चिन्निट्साधनं कैश्चिदिह प्रयुक्तम्।
प्रसाध्यते येन दिवानिशांतं मुख्यं घटीयत्रमहं प्रवक्ष्ये।।
दशपला तुलयोत्तमशुल्बजा घटदलाकृतिरुच्छ्रयताऽङ्गुलैः।
रसमितैर्विसृतार्कमितांगुलैः समघना तु घटी समुदीरिता।।
चतुर्भिर्व्रीहिभिर्गुञ्जा त्रिगुञ्जा वल्ल उच्यते।
वल्लैः षोडभिर्गद्यं गद्यैः षोडशभिः पलम्।।
तौल्यै तु सार्द्धद्वयमाषहेम्नो दशार्द्धगुञ्जं प्रवदन्ति माषम्।
शला विधेया चतुरंगुलाऽऽयैस्तलैस्तु घट्या विवरं विधेयम्।। इति।

विष्णुपुराणे तु घटिकाज्ञानोपायो यथा—

निमेषो मानुषो यो यं मात्रामात्रप्रमाणकः।
तैः पञ्चदशभिः काष्ठा त्रिंशत्काष्ठास्तथा कला।।
नाडिका तु प्रमाणेन कलादश च पञ्च च।
उन्मानेनाम्भसः सा तु पलान्यर्द्धत्रयोदश।।
हेममाषैः कृतच्छिद्रा चतुर्भिश्चतुरंगुलैः।
मागधेन प्रमाणेन जलप्रस्थस्तु संस्मृतः।। इति

(शेष पृष्ठ ११४ पर)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्रिकाण्डशेषेऽपि पृ० २७२ श्लोक ६४ अथ ताम्री स्यान्मानरन्ध्रा विकालिका।। इति।

नलिकापर्यायाः—नल:, नलकसुषिरम्, नलिका, नलिकाबन्ध:।

छिद्रप०—छिद्रम्, रंन्ध्रम्, सुषिरम्।

इह नलिकाछिद्रतो ग्रहदर्शनहेतुमाह भास्करः—'दर्शयेद्दिविचरं दिवि के वाऽनेह्नसि द्युचर' दर्शनयोग्ये।

पूर्वमेव विरचय्य यथोक्तं रञ्जनाय सुजनस्य नृपस्य।। इति सि०शि०।

[1]**दृग्ग्रहप०**—दृक्खग:, दृक्खचर:, दृग्ग्रह:, दृग्द्युचर:।

दृक्कर्मप०—दृक्कर्म, दृष्टिकर्म।

दृक्कर्मलवप०—दृक्कर्मलव:, दृष्टिकर्मलव:।

प्राग्दृग्ग्रहप०—पूर्वदृग्ग्रह:, प्राग्दृग्ग्रह:।

पश्मिदृग्ग्रहप०—पश्चिमदृग्ग्रह:, प्रत्यग्दृग्ग्रह:।

[2]**ताराग्रहकुजलम्वनप०**—ताराग्रहकुजलम्बनम्।

ताराभेदाः—(१) प्रजापति:, (२) मृगव्याध: (व्याध:), (३) ब्रह्महद् (ब्रह्महदय:), (४) अग्नि: (हुतभुक्) (५) अगस्त्य:, (६) अपांवत्स: (आप:), (७) लुब्धक: (लुब्ध:), (८) इन्द्र: (नेप्च्यून:), (९) वरुण: (हर्शल), (१०) अभिजित् (ब्राह्मम्) चैते दशतारा अपि नभसि दृश्यन्ते।

(पृष्ठ ११३ का शेष)

नैमित्तिकलयं प्रपञ्चयिष्यन् निमेषादिक्रमेण प्रथमांशोक्तेमेव कल्पप्रमाणमनुस्मारयति निमेष: इति सप्तभि:। मात्रैव मात्रं प्रमाणं यस्य। एकमात्रलघ्वक्षरोच्चारणकालसम्मितो हि निमेष:—

निमेषकाल तुल्या हिम मात्रा लघ्वक्षरं च यत्।' इति ब्राह्माण्डोक्ते:।।

नाडिकाज्ञानोपायमाह—

उन्मानेनेति सार्द्धेन। अभ्भ स उन्मानेन उन्मीयतेऽनेनेत्युन्मानं पात्रम्। अर्द्धेन योगेन त्रयोदश सार्द्धत्रयोदशेत्यर्थ:। उन्मानरूपेण घटितानि सार्द्धद्वादशपलानि सा नाडिका। सार्द्धद्वादशपलताम्रनिर्मितपात्रेण सा नाडिका ज्ञातव्येत्यर्थ:। किं प्रमाणं तत्पात्रं कार्यं तदाह।

'मागधेन प्रमाणेन जलप्रस्थस्तु संस्मृत:।'

इति सार्द्धद्वादशपल जलेन हि मागधदेशप्रस्थ: प्रपूर्यते। तत्प्रमाणं पात्रं कार्यमित्यर्थात्सिद्धम्। ननु तथापि पात्रेण कथं नाडिकाज्ञानं क्रियापरिच्छेद्यत्कात्कालस्येत्याशंक्य क्रियासिद्धयै प्रस्थादि विशिनष्टि। हेमेति। माष: पञ्चगुञ्ज:। हेम्नो माषैश्चतुर्भिश्चतुरङ्गुलेन शलाकारूपेण रचितै: कृतच्छिद्रा। एतदुक्तं भवति। सार्द्धद्वादशपलताम्रमयं मागधप्रस्थसम्मितमूर्ध्वायित पात्रं चतुर्माषचतुरंगुलहेमशलाकया कृताधश्छिद्रं जले स्थापितं तेन च्छिद्रेण यावता कालेन पूर्यते तावान् कालो नाडिकेति। तथा च शुक:—

द्वादशार्द्धपलोन्मानं चतुर्भिश्चतुरंगुलै:।
स्वर्णमाषै: कृतच्छिद्रं यावत्प्रस्थजलप्लुतमिति।
इति तट्टीकायां श्रीधर स्वामिन:। इति श०चिं० २/८६३।

(१) दृक्कर्म्मदत्तो ग्रह आकाशे दृग्गोचरो भवति।

(२) भौमादीनां कुजलम्बनानि (क्षितिजलम्बनानि) नाम स्वस्वोदयास्तकाले लम्बनानि स्यु:।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गतपर्यायाः—अतीतः, इतः, गतः, प्रगतः, यातः, व्यतीतः।

गम्यपर्या०—अगतः, एष्यः, गम्यः, भविता, भाव्यः, येयः।

तात्कालिकप०—तत्कालजः, तत्कालभवः, तात्कालिकः, तात्कालीनः।

[1]**पर्वप०**—पर्व (अन्), (न०) पूर्णिमाप्रतिपत्सन्धिः, दर्शप्रतिपत्सन्धिः।

पर्वान्तप०—अमान्तः, कृष्णागमः, कृष्णान्तः, दर्शान्तः, पर्वविरामः, पर्वविरामकालः, पर्वान्तः, पौर्णमास्यन्तः, शुक्लगमः, सितान्तः, सूर्येन्दुसङ्गमान्तः।

तिथिविरामप०—तिथिविरतिः, तिथिविरामः, तिथ्यन्तः, तिथ्यपायः स्फुटतिथ्यवसानम्।

प्रतिपदन्तप०—प्रतिपदन्तः, प्रतिपद्गमः।

विराह्वर्कप०—विपातः, विपातार्कः, विराह्वर्कः, व्यगुः, व्युगुरविः, व्यग्वर्कः।

विराहुचन्द्रप०—विराहुचन्द्रः, व्यगुचन्द्रः, व्यगुविधुः।

साग्वर्कप०—साग्वर्कः, साग्विनः।

ग्रहणप०—ग्रहः, ग्रहणम्, प्रग्रहः।

सम्भवप०—विनिश्चयः, सम्भवः।

शरप०—इषुः, कलम्बः, पृषत्कः, बाणः, शरः, सायकः शेषपर्यायास्तु कामपर्याये द्रष्टव्याः।

स्पष्टशरप०—स्पष्टबाणः, स्पष्टशरः, स्फुटबाणः स्फुटशरः।

चन्द्रशरप०—चन्द्रबाणः, चन्द्रविक्षेपः, चन्द्रशरः, विक्षेपः।

अत्राह भास्करः—

'विक्षेपइन्दोः स च बाणसंज्ञः' इति शिरोमणौ।

बिम्बप०—तनुः (स्त्री०), बिम्बः (अस्त्री), मण्डलम् (त्रि०), मानम् (न०), वपुः (उस्) (न०)।

बिम्बकलाप०—बिम्बकला, बिम्बकलिका, बिम्बलिप्ता, बिम्बलिप्तिका, मण्डललिप्ता।

[2]**अंगुलादिप०**—अंगुलादि, अगुलमुखम्, अंगुलवदनम्।

भूभाप०—अवनीभा, उर्वीप्रभा, कुभा, क्षितिभा, क्ष्माभा, भूच्छाया, भूभा, भूमिभा, मेदिनीच्छाया, राहुबिम्बम्।

सूर्यग्रहणप०—रविग्रहः, सूर्यग्रहणम्।

चन्द्रग्रहणप०—चन्द्रग्रहणम्, विधुग्रहः, विधुपिहितम्।

[3]**छाद्यप०**—ग्राह्यः, छाद्यः, पिधेयः।

[4]**छादकपर्यायाः**—ग्राहकः, छादकः, पिधानम्, सञ्छादकः।

---

(१) पर्वशब्दः पूर्णिमाऽमावस्या वाची ज्ञेयः।

(३) छादनीयो वा छादितुं योग्यश्छाद्यः।

(२) अंगुलाधो 'व्यंगुल' मपि ग्राह्यम्।

(४) छादयति यः सच्छादकः। चन्द्रग्रहणे छादको भूभा। छाद्यश्चन्द्रः। रविग्रहणे छादकश्चन्द्रः, छाद्यो रविः। ग्राह्यग्राहकयोर्योगो ग्रहणम्, योगो नामान्तराभावः ग्राह्यग्राहकयोरन्तराभावो ग्रहणम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मानैक्यप०—बिम्बयोगः, बिम्बैक्यम्, मण्डलयोगः, मण्डलैक्यम्, मानयोगः, मानैक्यम्।

मानैक्यखण्डप०—बिम्बयोगार्द्धम्, बिम्बैक्यखण्डम्, बिम्बैक्यार्द्धम्, मण्डलयोगार्द्धम्, मण्डलैक्यखण्डम्, मण्डलैक्यार्द्धम्, मानयोगार्द्धम्, मानैक्यखण्डम्, मानैक्यार्द्धम्।

ग्रासप०—ग्रसनम्, ग्रासः, छन्नम्, पिहितम्, स्थगितम्।

खग्रासप०—अपिहितम्, खग्रसनम्, खग्रासः, खच्छन्नम्, खच्छन्नकम्, नभश्छन्नम्, निखिलग्रहः, सर्वग्रहः, सर्वग्रहणम्।

स्थितिप०—स्थितिः।

स्थितिभेदाः—(१) स्पर्शस्थितिः, (२) मध्यस्थितिः, (३) मोक्षस्थितिश्चेति स्थितेस्त्रयोभेदाः स्युः।

स्पर्शस्थित्यि०—स्पर्शस्थितिः, स्पार्शिका, स्पार्शिकी।

मध्यस्थितिप०—मध्यस्थितिः, माध्यमिका, माध्यमिकी।

मोक्षस्थितिप०—मोक्षस्थितिः, मौक्तिका, मौक्तिकी, मौक्षिका, मौक्षिकी।

स्थित्यर्द्धप०—स्थितिखण्डम्, स्थितिदलम्, स्थित्यर्द्धम्।

मर्दप०—मर्दम्, विमर्दम्।

मर्दार्द्धप०—मर्दखण्डम्, मर्ददलम्, मर्दार्द्धम्, विमर्दार्द्धम्।

स्पार्शिकग्रासप०—स्पार्शिकग्रसनम्, स्पार्शिकग्रासः।

मौक्षिकग्रासप०—मौक्षिकग्रसनम्, मौक्षिकग्रासः।

स्पर्शप०—स्पर्शः (ग्रासप्रारम्भः)।

मोक्षप०—मोक्षः (ग्रासाभावः)।

पिहितप०—पिहितम्, सम्मीलनम् निमीलनम्, (सर्वबिम्बग्रासः)।

अपिहितप०—अपिहितम्, उन्मीलनम् (बिम्बोन्मुक्तिप्रारम्भकालः)।

[1]**स्पर्शकालप०**—ग्रहणमुखम्, प्रग्रहः, (आरम्भः), प्रग्रहणम्, स्पर्शकालः, स्पर्शसमयः।

[2]**मध्यकालप०**—ग्रहणमध्यम्, मध्यकालः, मध्यग्रहः, मध्यग्रहणम्, तिथिविरतिः, स्फुटतिथ्यवसानम्।

[3]**सम्मीलनकालप०**—निमीलनम्, पिहितम्, मीलनम्, सम्मीलनम्।

[4]**उन्मीलनकालप०**—अपिहितम्, उन्मीलनम्, उन्मीलनकालः।

---

(१) एष स्थितेर्दलोनके स्फुटतिथ्यन्ते भवति।

(२) स्फुटतिथ्यन्त एव मध्यं मध्यग्रहणं ग्रहणमध्यं भवति। अस्मात्प्राक् स्थित्यर्द्ध नाडीषु प्रग्रहः, परतो मुक्तिर्ज्ञेया।

(३) एष मर्दार्द्धनाडीषु भवति।

(४) स तु मर्दजासु नाडीषु भवति।

For Private and Personal Use Only

सकलग्रहप०—अखिलग्रहः, निखिलग्रहः, सकलग्रहः, सर्वग्रहणम्।

[1]**कङ्कणप०**—कङ्कणम्, कङ्कणग्रहः, कङ्कणग्रहणम्।

[2]**मोक्षकालप०**—ग्रहणविरामः, पर्वविरामकालः, मुक्तिः, मुक्तिकालः, मोक्षः, मोक्षकालः, विमोक्षः, विमोचनम्।

पर्वकालप०—ग्रहणाखिलकालः, पर्वकालः पर्वसमयः।

परिलेखप०—आलेख्यकर्म (अन्), छेद्यकः, परिलेखः, बिम्बलेखनम्, मण्डललेखः।

यदुक्तम्—

'न च्छेद्यकमृते यस्माद्भेदा ग्रहणयोः स्फुटाः।

ज्ञायन्ते तत्प्रवक्ष्यामिच्छेद्यकज्ञानमुत्तमम्॥' (इति सूर्यसद्धिान्ते।)

नतभेदौ—(१) प्राङ्नतम् (२) पश्चिमनतम्, चेति नतस्य वलनसिद्धयै द्वौ भेदौ स्याताम्। यत्रार्केन्द्वोर्ग्रहौ क्रमेण रात्रिदिवसयोर्भवेताम्, तदोक्तनते साध्ये।

[3]**वलनभेदौ**—(१) आक्षवलनम् (२) आयनवलनं, चेति द्वौ वलनौ स्तः।

वलनांघ्रिप०—वलनचरणाः, वलनपादाः, वलनांघ्रयः।

[4]**संस्कृतिप०**—संस्करणम्, संस्कृतिः, संस्क्रिया।

ग्रासांघ्रिप०—आशांघ्रिः, ग्रासांघ्रिः, छन्नांघ्रिः, छन्नाशांघ्रिः, दिक्चरणः, दिक्पादः।

---

(१) ग्लौबिम्बमानेऽर्कतनोः सुपुष्टे सर्वग्रहः कङ्कणमन्यथा स्यात्।

अस्यार्थः—अर्कतनोः सूर्यबिम्बाद् ग्लौबिम्बमाने सुपुष्टे गुरुतरे सति सर्वग्रहो भवति। अन्यथा नाम चन्द्रबिम्बात्सूर्यबिम्बे विस्तृततरे सति 'कङ्कणग्रहणं' ज्ञेयम्। ग्राहकबिम्बे पृथुतरे ग्राह्यमाच्छाद्य खग्रासग्रहणोद्भवः। ग्राहकबिम्बे लघुतरे सति ग्राह्यबिम्बं ग्राहकबिम्बमभितः सितकङ्कणाकृतिर्भृशं भ्राजते, ततः कङ्कणग्रहणं दृश्यते।

(२) अभ्यधिके स्फुटतिथ्यन्ते स्थितिदलेनैव मोक्षो भवति।

(३) सममण्डलप्राच्याः सकाशान्नाडिकामण्डलप्राची यावतान्तरेण वलति तदाक्षं वलनमित्यन्वर्थं नाम।

अथवा

यत्सममण्डलं सा द्रष्टुः प्राची, सममण्डलनाडिकामण्डलप्राच्योर्यदन्तरं तदाक्षं वलनम्। यतो नाडिकामण्डलसममण्डलयोरन्तरं अक्षांशा एव, तथैव नाडीमण्डलप्राच्याः क्रान्तिमण्डलप्राची यावतान्तरेण वलति तदायनं वलनं अयनसम्बन्धित्वादायनं वलनं ज्ञेयम्।

(४) संस्कृतिर्यथा—धनयोर्योगः, ऋणयोरपि योगः, धनर्णयोरन्तरमेव योगः। 'यदुक्तम्'—

योगे युतिः स्यात्क्षययोः स्वयोर्वा धनर्णयोरन्तरमेव योगः। इति बीजगणिते।

उभयसंस्कृतिर्यथा—अयनाक्षवलनयोः संस्कृतिः, एकदिशि योगो भिन्नदिशोरन्तरम्। वलनदिक् चरणाः स्युः।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

खग्रासांघ्रिप०—खग्रासांघ्रिः खच्छन्नचरणः, खच्छन्नपादः, खच्छन्नांघ्रिः, खच्छन्नाशांघ्रिः।

प्रसार्य्यवाचकाव्ययशब्दौ—प्रसार्य्य (अ), विगणय्य (अ०), (गणना करे इति भाषा)।

[1]**सव्यप०**—सव्यम्, वामभागः।

[2]**अपसव्यप०**—अपसव्यम्, असव्यम्, दक्षिणभागः।

तदुक्तम्—

'सव्यासव्यमपागुदग्वलनजाशांघ्रीन् प्रदद्याच्छराशायाः।
स्याद् ग्रहमध्यमन्यदिशि खग्रासोऽथ वाशेषकम्। इति ग्रहलाघवे।

[3]**चन्द्रग्रहणभङ्गीप०**—चन्द्रग्रहणभङ्गी, चन्द्रंग्रहणछेद्यकलेखनम्।

वर्णप०—वर्णः, शुक्लादिः।

वर्णभेदाः—(१) धूम्रः, (२) कृष्णः, (३) कृष्णरक्तः, (४) पिशङ्गश्चैते चन्द्रग्रहणस्य वर्णाः स्युः। सूर्यस्य सदैव 'कृष्णवर्णः'। अर्कस्तु कृष्णः सदैव इत्युक्तेः।

पर्वेशप०—पर्वनाथः, पर्वस्वामी, पर्वेशः।

पर्वस्वामिनामानि—(१) ब्रह्मा (अन्), (२) शशी (इन्) (३) इन्द्रः, (४) कुबेरः, (५) वरुणः, (६) अग्निः, (७) यम श्चैते पर्वस्वामिनः स्युः।

विहितप०—ग्रस्तम्, पिहितम्।

पिधानप०—अपिधानम्, आच्छनम्, तिरोधानम्, पिधानम्।

बिम्बशेषप०—बिम्बशेषम्, मण्डलशेषम्, मण्डलावशेषः।

त्रिभोनलग्नप०—त्रिभहीनम्, त्रिभहीनलग्नम्, त्रिभोनम्, त्रिभोनलग्नम्, वित्रिभम्, वित्रिभलग्नम्, खदलम्।

[4]**लम्बनप०**—लम्बनम्, विलम्बनम्, हरिजम्,[5]।

[6]**नतिप०**—अवनतिः दृङ्नतिः, नतिः।

दृक्क्षेपप०—दृक्क्षेपः, दृष्टिक्षेपः।

(१-२) प्राचीचिन्हतो दक्षिणादिक्रमेणांघ्रीन् शराशाया दद्यात्। एवं प्राचीचिन्हत उत्तरादिक्रमेणां घ्रीन् शराशाया दद्यादित्यर्थः।

(३) अस्यां स्पर्श—मीलन मध्योन्मीलन-मुक्तयश्चेत्येतत्सर्वं दुग्गोचरं भवेत्।
'उक्तश्च' अखिलमिदं भङ्ग्यां भवेद् गोचरम्। इति।

(४) दृक्सूत्राच्चन्द्रो यावतान्तरेण लम्बितस्तल्लम्बनम्।

अथवा

गर्भीयपृष्ठीययोगयोरन्तरमेव लम्बनम्।

(५) दृग्लम्बार्कान्तरजा ज्या छेदाप्ता भवेद्धरिजम्। 'सूर्यसिद्धांते'—
हरिजज्याभाव उक्तः स यथा-'मध्य १० लग्नस्थिते भानौ हरिजस्य न सम्भवः।' इति

(६) दक्षिणोत्तरान्तरं यत्तन्नतिसंज्ञम्। दृक्क्षेपजा वित्रिभनतांशदिक्का नतिः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दृक्क्षेपभेदौ—(१) रविदृक्क्षेपः, (२) चन्द्रदृक्क्षेपश्चैतौ दृक्क्षेपभेदौ स्तः।

[1]**विक्षेप०**—विक्षेपः।

चन्द्रपर्यायाः—इन्दुः, चन्द्रः, विधुः, शेषपर्यायाश्चन्द्रपर्याये द्रष्टव्याः।

शृङ्गप०—कूणिका, विषाणम्, शृङ्गम्।

उन्नतिप०—उदयः, उन्नतिः।

[2]**चन्द्रशृङ्गोन्नतिप०**—चन्द्रशृङ्गोन्नतिः, विधुशृङ्गोन्नतिः, शशिशृङ्गोन्नतिः।

यदुक्तम्—

'विधुशृङ्गोन्नतिरीक्ष्यते यदह्नि तपनास्ते विधुरीक्ष्यतेऽन्यथा न।' इति ग्रहलाघवे।

उदयप०—उदयः, उद्गमः, दर्शनम्।

अस्तप०—अस्तः, लोपः, अदर्शनम्।

[3]**कालांशप०**—कालांशकाः, कालांशाः, क्षणांशकाः, क्षणांशाः, दृश्यांशाः, समयांशाः।

कालांशानाह भास्करः—

'दस्रेन्दवः शैलभुवश्च शक्रा रुद्राः खचन्द्रास्तिथयः क्रमेण।
चन्द्रादितः काललवा निरुक्ता ज्ञशुक्रयोर्वक्रगयोर्द्विहीनाः।' इति शिरोमणौ।

पातांशप०—पातभागाः, पातलवाः, पातांशकाः, पातांशाः।

पातांशानाह गणेशः—

'खाम्बुधयः खयमाः खभुजङ्गाः खाङ्गमिताः खदश क्रमशः स्युः।
पातलवाः कुसुताद् बुधभृग्वोर्मध्यमचञ्चलकेन्द्रविहीनाः।' इति ग्रहलाघवे।

भप०—उडु, नक्षत्रम्, भम्।

ग्रहप०—खगः, खेटः, ग्रहः, द्युचरः, द्युगतिः।

युतिप०—युतिः, योगः, संयुतिः।

[4]**भग्रहयुतिप०**—नक्षत्रग्रहयोगः, भग्रहयुतिः।

भग्रहयुतिमाह—नृसिंहदैवज्ञः—

'द्युचरभध्रुवकान्तरलिप्तिका द्युगतिभुक्तिहता हि गताऽगतैः।
फलदिनैर्द्युचरेऽधिकहीनके युतिरिहेतरथा खलु वक्रिणि॥' इति ग्रहलाघवस्य मल्लारिविवृतौ।

युतिपर्यायाः—युतिः, युद्धम्।

---

(१) अत्र रविग्रहेऽर्कचन्द्रयोर्याम्योरमन्तरं 'विक्षेपः' 'विक्षेपो नाम कक्षामण्डलविमण्डलयोर्याम्योत्तरमन्तरं स्यात्।

(२) मासप्रथमपादे, मासान्तपादे च चन्द्रशृङ्गोन्नतिर्द्रष्टव्या।

(३) सूर्यग्रहयोरन्तरे वर्द्धमाने सति 'ग्रहदर्शनं (ग्रहोदयः), क्षीयमाणे सति ग्रहलोपः (ग्रहास्तः) स्यात्।

(४) भध्रुवकादग्रगे शीघ्रगतिग्रहे याता युतिः। पृष्ठगे शीघ्रे गम्या युतिः वक्रगतिगृहे सा विलोमा ज्ञेया।

१ ज्यो.वि.शब्दकोष

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

युतिभेदाः—(१) युतिः (युद्धम्), (२) समागमः, (३) अस्तमनम्, चेति युतेस्त्रयो भेदाः स्युः।

[१]**युद्धभेदाः**—(१) भेदः, (२) उल्लेखः, (३) अंशुविमर्दनम्, (४) अपसव्यम् (असव्यम्), चेति युद्धस्य चत्वारो भेदाः स्युः।

तद्भेदानाह मयः—

'उल्लेखं तारकास्पर्शाद् भेदे भेदः प्रकीर्त्यते।
युद्धमंशुविमर्दाख्यमंशुयोगे परस्परम्।।
अंशादूनेऽपसव्याख्यं युद्धमेकोऽत्र चेदणुः।
समागमश्चेदंशादधिके भवतश्चेद्बलान्वितौ।। इति सूर्यद्धान्ते।

युतिप०—युतिः, संयुतिः।

वियुतिप०—वियुतिः, वियोगः।

भेदप०—भेदः, वियोगः।

भेदयुतिप०—भेदयुतिः, भेदवियोगः।

[२]**पराजयप०**—पराजयः, पराभवः, रणेभङ्गः।

पातप०—पातः, पुष्पवत्क्रान्तिसाम्यम्।

पातभेदौ—(१) वैधृतपातः, (२) व्यतिपातश्चेति द्वौ पातौ स्याताम्।

[३]**वैधृतपातप०**—वैधृतपातः, समक्रान्तिकालः, महापातकालः।

[४]**व्यतिपातप०**—व्यतिपातः, व्यतीपातः, क्रान्तिलिप्तासमकालः।

गण्डान्तप०—गण्डांतम् तिथिभाङ्गसन्धिः।

तदुक्तम् —

'नक्षत्रतिथिलग्नानां गण्डान्तं त्रिविधं स्मृतम्।
न०ति०ल०न०ति०ल०नव-पञ्च-चतुर्थानां द्वयेकार्द्धघटिकामितम् श-चिं-१/७७३

गण्डप०—गण्डः, गण्डकालः, गण्डसमयः।

उक्तं च—

'अश्विनीमघमूलानां तिस्रो गण्डाद्यनाडिकाः।
अन्त्याः पौष्णोरगेन्द्राणां पञ्चैव जवना जगुः।।

---

(१) अन्योन्यं ताराग्रहाणां योगो युद्धं समागमश्च स्याताम्। यदा ताराग्रहाणां मिलनं चन्द्रेण सह तदा समागमः। चेत्तेषां मिलनं सूर्येण सह तदाऽस्तमनं स्यात्।

उक्तं च—ताराग्रहाणामन्योन्यं स्यातां युद्धसमागमौ।
समागमः शशाङ्केन सूर्येणास्तमनं सह।। इति सूर्यसिद्धान्ते।

(२) अस्य लक्षणमुक्तं भृगुसिद्धान्ते—'श्यामो वा व्ययगतरश्मिमण्डलो वा रूक्षो वा व्ययगतरश्मिवान् कृशो वा आक्रान्तो विनिपतितः कृतापसव्यो विज्ञेयो हत इति स ग्रहो ग्रहेण। इति सूर्यसिद्धान्तस्य रङ्गनाथटीकायाम्।

(३) रवीन्द्वोः क्रान्त्योः साम्यम्।

(४) विपरीतायनगतयोश्चन्द्रार्कयोर्भगणार्द्धे तयोर्युतौ क्रान्तिलिप्ताः समाश्चेत्तदा व्यतीपातो नाम महापातो भवेत्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मूलेन्द्रयोर्दिवा गण्डो निशायां पितृसर्पयोः।
सन्ध्याद्वये तथा ज्ञेयो रेवतीतुरगर्क्षयोः' इति श०चिं० २/१/७७१-७२।

खेटमण्डलान्तरप०—खेटमण्डलान्तरम्, ग्रहबिम्बकेन्द्रान्तरम्।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूड़ामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे ग्रहगणितसर्गः अष्टमः ॥८॥

अथ भावादिसर्गः-९

भावपर्यायौ—भावः, तन्वादिः।

भावभेदाः—(१) तनुः, धनम्, (३) सहजः, (४) सुखम् (५) सुतः, (६) रिपुः, (७) जाया, (८) मृत्युः, (९) धर्म्मः, (१०) कर्म (अन्) (न०), (११) लाभः, (१२) व्ययः,-चेत्येते द्वादशभावाः सन्ति।

तनुवाचकशब्दाः—(१) क४म्, ख१०म्, प्राक्, (२) अङ्गम्, आ५त्मा (अन्), आदिः, आद्यः, कल्पम्, कल्यम्, कायः, कु१०लम्, क्षेत्र४म्, गात्रम्, घनः, च्युतिः, जन्म (अन्), तनुः, तनूः, देहः, पिण्डम्, पुरम्, पूर्वः, पौरम्, मूर्तिः, मूर्धा (अन्), मूलम्, लग्नम्, लेखा, वपुः (उष्), वर्ष्म (अन्), श३क्तिः, शिरः (अस्), शीर्षम्, होरा (३) आदिमः, उदयः उदयन् (त्), उद्गतः, उद्गमः, पुद्गलः, प्रथमम्, प्राक्कुजम्, प्राग्लग्नम्, भूकेन्द्रम्, विग्रहः, विलग्नम्, शरीरम्, साम३र्थ्यम्, हरिजम् (४) अभ्युदितम्, उत्तमाङ्गम्, उदयाद्रिः, कञ्जासनम्, कलेवरम्, जीवगृहम्, निर्विलग्नम्, प्राक्क्षितिजम्, प्राग्विलग्नम्, संहननम्, समुदयः, समुद्गतः समुद्गमः, होरालेखा, (५) उदयगिरिः, उदयाचलः, पूर्वविलग्नम्, प्रथमलग्नम्, (६) उदयशिखरिः। इति।

धनप०—(१) गीः (गिर्), दृग् (श्), द्विः, धम्, राः (रै), वाक् (च्), स्वम्, (२) अक्षि (न्), अर्थः, आस्यम्, ऋक्थम्, कोशः-षः, गिरा, गोत्र१०म्, दृष्टिः, द्युम्नम्, द्रव्यम्, धनम्, धान्यम्, निधिः, नेत्रम्, पोष्यम्, ब्राह्मी, भाषा, उक्तिः, मुखम्, रिक्थम् वक्त्रम्, वचः (अस्), वसु, वाणी, वित्तम्, सारम्, (३) आननम्, ईक्षणम्, कुटुम्बम्, कौटुम्बम्, द्रविणम्, द्वितयम्, द्वितीयम्, नयनम्, निधानम्, भर्त्तव्यम्, भारती, लपनम्, लोचनम्, वचनम्, वदनम्, वाक्स्थानम्, विभवम्, शेवधिः, हिरण्यम्, (४) परिच्छेदः, परिजनः, परिबर्हः, परि (री) वारः, पोष्यवर्गः, भरणीयम्, विलोचनम्, सरस्वती, स्वापतेयम्।

सहजवा०—(१) त्रिः, दोः (ष्),

(२) अस्त्रम्, उरः (अस्), ऊर्जम्, ओजः (अस्), कण्ठः, करः, गलः, तरः (अस्), तेजः (अस्), त्रिकम्, दासः, धन्वी (इन्), धैर्यम्, पाणिः, प्राणः, प्रेष्यः, बलम्, बाहुः, बीजम्, भुजः, भुजा, भृत्यः, योद्धा (द्धृ), योधम्, यौधः, लोकः, वक्षः (अस्), वह्निः (इ०कैश्चित्), वीर्यम्, शक्तिः, शुष्मम्, शौर्यम्, श्रवः (अस्), श्रुतिः, श्रोत्रम्, सहः, सहः (अस्) (न०), स्थामन् (अन्), हस्तः। (३) अनुगः, अनुजः, उद्यमः, किङ्करः, तृतीयम्,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्रितयम्, दायादः, दुश्चिक्यम्, दुश्चित्कम्, धानुष्कम्, पौरुषम्, प्रतापः, प्रभावः, भृतकः, योधनम्, योधेयः, यौधेयः, विक्रमम्, विक्रान्तः, श्रवणम्, सगर्भ्यः, सहजः, सहायः, सहोत्थः, सामर्थ्यम्, सेवकः, सोदरः, सौदर्य्यः, (४) अनुचरः, पराक्रमः, सह४चरः, सहोत्पन्नः, सहोदरः, (५) समानोदर्य्यः।' इति।

सुखभाववा०—(१) आपः (अप्) (स्त्री०ब०), कम्, कुः, ख१०म्, बम्, भूः, मुद् (त्), वाः (र्), स्वः (बन्धुः), हृद् (त्), (२) अबा, अम्बा, अम्बु (न०), अम्भः (अस्), अर्णः (अस्), असुः?, एधा, ओकः (अस्), काण्डम्, कुटम्, कुटिः, कु१०लम्, कुशम्, क्षितिः, क्षीरम्, क्षेत्रम्, गृहम्, गृहाः (पुं०ब०), गेहम्, चित्तम्, चेतः (अस्), जलम्, ज्ञा६तिः, तुरम्, तुर्य्यम्, तूर्य्यम्, तोयम्, दकम्, दायः, धाम (अन्), धिष्ण्यम्, नारम्, निष्कम्, नीरम्, पत्रम्, पयः (अस्), पस्त्यम्, पाथम्, पाथः (अस्), पुरम्, प्रसूः, प्रियः, प्रीतिः, बन्धुः, बहिः (ष्), बाह्मम्, मनः (अस्), माता (तृ), मित्रम् (अजहल्लिङ्गम) (न०) यानम्, युग्यम्, वनम्, वप्रः, वस्त्यम्, वयः (अस्), वारम्, वारि (न०), वासः, वाहः, वि५द्या, विशम्, विषम्, वृद्धिः, वेश्म (अन्), शर्म (अन्), शातम्, शाला, सखा (खि), सद्म (अन्), सुखम्, सुहृत् (द्), सौख्यम्, स्फातिः, स्वान्तम्, हर्षः, हितम्, (३) अगारम्, अमृतम्, आगारम्, आनन्दः, आमोदः, आलयः, आस्प१०दम् उदकम्, उरजम्, कबन्धम्, कमन्धम्, कमलम्, कीलालम्, कुटीरम्, कुतलम्, कृपीटम्, केदारः क्षणदम्, गोनिधिः, चतुर्थः, जननी, जनित्री, जीवनम्, तुरीयम्, धोरणम्, निकाय्यः, निकेतम्, निलयः, निवासः, निशान्तम्, पातालम्, पानीयम्, पुष्करम्, प्रमदः, प्रमोदः, बान्धवः, भवनम्, भुवनम्, भूतलम्, मन्दिरम्, मानसम्, वयस्यम्, वसतिः, वेसस्तिः, वाहनम्, शम्बरम्, शरणम्, सगोत्रः, सदनम्, सम्वरम्, समृद्धिः, सरिलम्, सलिलम्, सावित्री सागरः, (इ०कै०), सादनम्, सुहितः, स्वजनः, हिबुकम्, हृदयम्, (४) आनन्दथुः, घनरसः, जनयित्री, जीवनीयम् नागलोकः, निकेतनम् , बलिसद्म (अन्), मेघपुष्पम्, रसातलम्, वृद्धिस्थानम्, सरित्स्थानम्, सहचरः, स्थिरातलम्, (५) अधोभुवनम्, उदवसितम्, सर्वतोमुखम्, (८) अनलहरनिलयम्। इति।

सुतभाववा०—(१) गौः (गो), चित्, धीः, (२) आत्मा (अन्), गर्भः, चार्वी, ज्ञप्तिः, तन्तुः, तुन्दम्,देवः, पण्डा, पुत्रः, प्रजा, प्रेक्षा, बुद्धिः, मतिः, मनुः, मंत्रः, मेधा, राजः? विदा, विद्या, संवित् (द्), सुतः, सूनुः, स्वजः, स्वा४न्तम् ? (३) अङ्गजः, अपत्यम् (अजहल्लिङ्गम्) (न०), आत्मजः, आनन्दः, आस्प१०दम् ? उदरम्, कुमारः, चेतना, जठरम्, तनयः, तनुजः, तनुभूः, तनूजः, तनूत्थः, तनूभूः, त्रिकोणम्, दारकः, धिषणा, नन्दनः, पञ्चकः, पञ्चमः, प्रतिपत्, (द्), प्रतिभा, प्रतिमा, प्रभ३वः, प्रसूतिः, मनीषा, वाक्स्था२नम्, विवेकः, शेमुषी, सन्ततिः, सन्तानः (४) उपलब्धिः, तनुजनिः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तनुजन्म (अन्), तनुजातः, तनुभवः, तनूत्पन्नः, तनूद्भवः, तनूभवः, सचि१२वादि, (५) तनुप्रसूतिः, पितृनन्दनः, इति।

रिपुभाववा०—(१) चः, द्विट् (ष्), भीः, रुक् (ज्), (२) अंशः, अरिः, अरुः (उस्), अस्त्रम्, आमः, ईर्म्मम्, कटिः, कोपः, क्रोधः, क्लेशः, क्षतम्, क्ष१२तिः, खलः, गदः, घातः, त्रासम्, दरम्, दस्युः, सुहृद् (त्) दुष्टम् द्विषद् (त्), द्विषा (अन्), द्वेषः, द्वेषी (इन्), द्वेष्यः, नाभिः, नेष्टम्, परः, भङ्गः, भयम्, भीतिः, मान्द्यम्, रिपुः, रुजा, रोग, लोभः, विघ्नः, वैरी (इन्), व्याधिः, व्रणः, शत्रुः, शस्त्रम्, षष्ठः, हा१२निः, हृतिः, (३) अनात्मा (अन्), अमित्रः, अरातिः, अहितः, आकल्यम्, आतंकः, आमयः, आयुधम्, जिघांसुः, तस्करः, द्वेषणः, प्रत्यर्थी (इन्), मत्सरः, मातुलः, मोषकः, विपक्षः, विद्विषः, व्यसनम्, शात्रवः, षट्कोणम्, सपत्नः, साध्वसम्, (४) अपाटवम्, अभिघाती (इन्), अभिभवः, अभियातिः, अभियाती (इन्), असहजः, असहनः, उपतापः, चोरस्थानम्, ज्ञातिस्थानम्, परिपन्थी (इन्), परिभवः, प्रत्यनीकम्, प्रहरणम्, वैरिस्थानम्, (५) अभिजिघांसुः, द्विषदगारम्, (७) प्रवलतररिपुः। इति।

जायाभाववा०—(१) इः, दम् (अ०), दा, स्त्री, (२) अध्वा (अन्), अर्यः, अर्या, अस्तः, कान्तः, कान्ता, कामः, क्षीर४म्, गिरिः (इ०कैश्चित्), गुडम्, गुप्तम्, जाया, तन्वी, दधि, दाराः (पुं०ब०), दारा (स्त्री), द्युनम्, द्यूतम्, द्यूनम्, नारी, पतिः, पत्निः-त्नी, पथः पन्था (पथिन्), पद्या, प्रियः-या, भार्या, भीरुः, मदः, मादः, मारः, मार्गः, रतिः, लोकः (कैश्चित्), वस्तिः, वधूः, व९र्त्म (अन्), वा९टः, सूपम्, सृ९तिः, स्मरः, (३) अङ्गना, अज्ञता, अतनुः, अनङ्गः, अय९नम्, अस्तभम्, आत्मभूः, उत्तमा, कन्दर्पः, कलत्रम् (न०), कोपना, गन्त९व्यम्, गम९नम्, गृहिणी, चित्तजः, चित्तोत्थः, जामित्रम्, दयिता, दर्पकः, दारभम्, द्वितीया, नदीशः (इति कैश्चित्), निवृत्तिः, प९दविःवी, प९द्धतिः-ती, पर्वतः (इति कैश्चित्), पुरन्ध्री, प्रद्युम्नः, प्रेयाः-सी, मनोजः, मनोभूः, मन्मथः, मुहिरः, यामित्रम्, युवतिः, रमणी, वधुटी, वधूटी, वर्तनिः-नी, विवाहः, श९रणिः, सप्तमः, स९रणिः, (४) अनन्यजः, अस्तमयम्, एकपदी, कुटुम्बिनी, कुसुमेषुः, गति९स्थानम्, चेतोजन्मा (अन्), जलजाक्षी, दारालयः, पंकजाक्षी, पञ्चबाणः, पञ्चशरः, परिणयः, पुष्पधन्वा (अन्), प्रियतमः-मा, भर्तृस्थानम्, भार्यास्थानम्, मनसिजः, मनोभवः, मूत्रकृच्छ्रम्, रतिपतिः, वधूगृहम्, वरारोहा, शम्बरारिः, सम्बरारिः, सुवासिनी, (५) असमहेतिः, अस्तभवनम्, कलत्रसम्पद् (त्), कुसुमशरः, दर्पप्रगेहम्, परिणयनम्, (न०), पाणिगृहीता-ती, मकरध्वजः, मकरेङ्गितः, मत्तकासिनी, मदनास्पदम्, मीनकेतनम्, वरवर्णिनी, विषयशरः, सहसर्मिणी, (६) एणनयनाङ्गम्, कामिनीमन्दिरम्, नीरजलोचना, पयोरुहचक्षुः (ष्), (७) द्रुहिणगृहमुखी, सुनयनाभवनम्। इति।

मृत्युभाववा०—(१) युत् (ध्), (२) अत्ता (तृ), अन्तः, आजिः, आयुः, आयुः (ष्), (न०), कलिः, कालः, क्षयः, गुह्यम्, च्यु१तिः, छिद्रम्, जन्यम्, ध्वस्तम्, नाशः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बन्धः, मृतिः, मृत्युः, मृधम्, याम्यम्, युद्धम्, योधम्, रणः (पुं०न०) रन्ध्रम्, रोकम्, रोद्६गः, लयः, वधः, वपा, विलम्, व्याद्६धिः, शान्तः (त्रि०), शुषि, श्वभ्रम्, संयत् (द्), (पुं०स्त्री), संख्यम्, समित्, (द्) (स्त्री), सुषिः, हरः, (३) अनीकः, अन्तकः, अत्ययः, अ१२पायः, अष्टमः, आहवः, कलहः, कुटिलम्, कुहरम्, जीवितम्, दिष्टान्तः, निधनम्, निर्याणम्, निलयः, नैधनम्, पञ्चता, पञ्चत्वम्, पन्नगः (इति कैश्चित्), प्रधनम्, प्रलयः, मरणम्, माङ्९ल्यम्, योधनम्, विग्रहः, विनाशः, विरतिः, विरामः, विलयः, विवरम्, संयुगः, संस्थानम्, संस्फेटः, संस्फोटः, सङ्गरः, संग्रामः, समरः, समितिः, समीकम्, सुषिरम्, (४) अभिमर्दः, अभ्यागमः, अभ्यामर्दः, आयोधनम्, आस्कन्दनम्, कालगेहम्, कालधर्मः, दीर्घनिद्रा, दुरोदरः, निपतनम्, निमीलनम्, निर्व्यथनम्, पराभवः, पराभूतिः, परिभावः, महायात्रा, लयपदम्, समाधानं, समुदायः, सम्प्रहारः, अभिसम्पातः, आयुर्विशेषः, कालभवनम्, क्षतद्६पर्यायः, जीवितकालः, जीवितफलम्, देहविवरम्, निधनपदम्, प्रविदारणम्, मरणपदम्, सम्परायिकम्, साम्परायिकम्, (६) कृतान्तभवनम्। इति।

भाग्यभाववा०—(१) तम्, धः, शम्, (२) अध्वा (अन्), आर्यः, ऊरुः, क्रतुः, क्षेमम्, गुरुः, जपम्, ज्ञा३नम्, तपः (अस्), तीर्थम्, दया, दानम्, दिष्टम्, दैवम्, धर्म्मः, नन्दः (इति कैश्चित्), पथः, पंथा (थिन्), पद्या, पुण्यम्, मंदम्, भद्रम्, भव्यम्, भाग्यम्, मनः (अस्), मार्गः, यज्ञः[१०], वाटः, विधिः, विभुः, वृषः, शस्तम्, शिवम्, शुभम्, श्रेयः (अस्) सृतिः, स्वान्तम्, (३) अध्वरः[१०], अध्वयुक् (ज्), अयनम्, अर्जितम्, आचार्यः, कल्याणम्, कुशलम्, तपस्या, त्रिकोणम्, दीक्षणम् देशिकः, नवमः (त्रि०), नियतिः, पदविः-वी, पद्धतिः-ती, पैत्रिकम्, भविकम्, भावुकम्, मङ्गलम्, मानसम्, शरणिः, सरणिः[४], सुकृतम्, हृदयम्, (४) एकपदी, गुरुदेवः, त्रित्रिकोणम्, पितृगृहम्[१०], भागधेयम्, श्वः, श्रेयसम्, (५) त्र्याद्यत्रिकोणम्, (६) देवतालयपदम्[५]।। इति।

कर्म्मभाववा०—(१) खम्, दिव्, द्युः (अ०), द्यौः, राट् (ज्), (२) अभ्रम्, आज्ञा, कर्म (अन्), कीर्तिः, कुलम्, कृत्यम्, क्रतुः, क्रिया, क्ष्मेश, जयः, जानुः, ज्ञानम्, तातः, धाम (अन्), नभः (अस्), नाकः, नादः, नृपः, पंक्तिः, पदम्, पिता (तृ), मध्यः, मानः, यशः (अस्), राजा (अन्), राज्यम्, वंशः, वियत् (द्), व्योम (अन्), शिष्टिः, (३) अच्युतः, अनन्तम्, अन्वयः, अम्बकः, अम्बरम्, आकाशः (पुं०न०), आबुकः, आशाख्या, आस्पदम्, गगनम्, जनकः, जनिता (तृ), जीव५नम्, दशमः (त्रि०), दैत्यारिः, निदेशः, पुष्करम्, प्रतिष्ठा, मध्यमः (त्रि०), मेघाध्वा (अन्), वणिज्या, वाणिज्यम्, विहायः (अस्), व्यापारः, शासनम्, समज्ञा, सविता (तृ०), (४) अन्तरि (री) क्षम्, अववादः, उडुपथः, कीर्तिस्थानम्, जनयिता (तृ), तारापथः, नभस्थलम्, निषिक्तकः, मधुहरः, महाविलय्, मेषूरणम्, राज्यपदम्, विष्णुपदम्, विहायसः, सुरवर्त्म (अन्),

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(५) अमरवर्त्म (अन्), गगनतलम्, गरुडधरः, गुणप्रवृत्तिः। (६) चित्तसमुन्नतिः, (७) दनुजदलहरः। इति।

लाभभाववा०—(२) अयः, आप्तिः, आयः, ईशः (इति कै०), जंघाः, तपः९ **(अस्)**, प्राप्तिः, फलम्, भवः (इति कै०), भावः, रुद्रः (इ०कै०), लब्धिः, लाभः, शिवः **(इ०कै०)**, **(३) अधिकम्**, अयानम्, अवाप्तिः, आगमः, उपान्त्यम्, गिरीशः (इ०कै०), **जघनम्**, लभनम्, सम्प्राप्तिः, (४) एकादशः (त्रि०), देवदेवः (इ०कै०), नन्दिनाथः (इ०कै०), फलागमः, मनोरथः, समवाप्तिः, (५) धनाद्यागमः, (७) पशुपतिनिलयः (इति कैश्चित्)।

व्ययभाववा०—(१) पद् (त्) (२) अकम्, अंह्रि, अंघ्रिः, अन्तः, अन्त्यः, अर्तिः, आर्तिः, कष्टम्, कृच्छ्रम्, क्षतिः, त्यागः, दुःखम्, ध्वान्तम्, नाशः, पदम्, पादः, पापम्, **पाप्मा** (अन्), पीडा, प्रान्त्यम्, बंधः, मंत्री (इन्), रिःफम्, रिप्पम्, रिप्फम्, रिष्फम्, बाधा, **व्यथा**, व्ययः, हानिः, (३) अन्तिमः, अपायः, अप्राप्तिः, अमात्यः, अलब्धिः, आभीलम्, **चरणः**, चरमम्, जघन्यम्, द्वादशः (त्रि०), निवृत्तः, पश्चिमः, पाश्चात्यः, पीडनम्, व्यथनम्, शयनम्, सचिवः, (४) अपचयः, अपचितिः, अमानस्यम्, अवसानम्, आमनस्यम्, धीसचिवः, प्रसूतिजम्, व्ययस्थानम्, (५) क्षयसूचकम्, बुद्धिसहायः, लग्नान्त्यखण्डम्। इति।

आधेय(ग्रह)पर्यायाः—अभ्रगः, खचरः, खेटः, ग्रहः, इति। शेषपर्यायास्तु ग्रहवर्गे द्रष्टव्याः।

आधार (राशिः, स्थानम्, भावश्च) **पर्यायाः**—ऋक्षम, भम, राशिः, इति। शेषपर्यायास्तु राशिवर्गे द्र०। स्थानपर्याया भावपर्यायाश्चास्मिन्नेव वर्गे द्रष्टव्याः।

इह एतदुक्तिर्विचारणीया—

'आधेयाः स्युर्भास्कराद्या ग्रहेन्द्रा आधारा भस्थानभावा निरुक्ताः।
यद्याधारा सौम्ययुक्तेक्षिता ये तेषां पुष्टिर्हानिरुक्ताऽन्यथा तु।। इति।

स्थानवाचकशब्दाः—आयतनम्, आश्रयः, आस्पदम्, गृहम्, धाम (अन्), निकेतम्, निवासः, पदम्, भावः, संश्रयः, स्थलम्, स्थानम्। इति।

पूर्णार्थसंख्यावाचकस्थाननामानि—(१) प्रथमः, (२) द्वितीयः, (३) तृतीयः, (४) चतुर्थः, (५) पञ्चमः, (६) षष्ठः, (७) सप्तमः, (८) अष्टमः, (९) नवमः, (१०) दशमः, (११) एकादशः, (१२) द्वादशश्चैतानि लग्नादीनां द्वादशस्थानानां नामानि संति। तानि त्रिषु ज्ञेयानि।

इह दृश्यादृश्यार्द्धादिकं पूर्वापरार्द्धं चैतदुक्तितो विचार्य्यते—

'कामस्यैष्यलवाद्यमङ्गभगतांशांतंसमस्तंदलंदृश्यं वामवपुस्तथोदितमथादृश्यार्द्धमन्यत्ससम्।
दक्षाङ्गं च तथा बुधैरनुदितं मानैष्यभागादिकं पातालस्य गतांशकांतमखिलं पूर्वार्द्धमन्यत्परम्।।

इति ज्योतिस्तत्त्वे ४/१०९।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सप्तमभावस्य भोग्यांशतः आरभ्यं लग्नभुक्तांशपर्यंतं समग्रखण्डं 'दृश्यभागः' वामशरीरं, उदितं चोच्यते।

एवं तनुभावस्य भोग्यांशत आरभ्य सप्तमभुक्तांशपर्यंतं समग्रखण्डं अदृश्यार्द्धम्, 'दक्षिणाङ्गम्' 'अनुदितं', चोक्तम्। इति, 'दशमतश्चतुर्थश्च' 'पूर्वार्द्ध' परार्द्धं च ज्ञेयमिति।

उपचयभावनामानि—तृतीयः, षष्ठः, दशमः, लाभश्चैतानि उपचयभावनामानि।

उपचयपर्यायाः—उपचयः, ऋद्धिः, एधा, चयः, चितिः, वृद्धिः, समुपचयः, इति।

त्रिकभावनामानि—षष्ठः, अष्टमः, द्वादशश्चैतानि त्रिकभावनामानि।

त्रिकवाचकशब्दाः—अनिष्टम्, अरिष्टभावः, त्रिकम्, दुष्टम्, दुःस्थः, पीडास्थानम्, बाधकः, बाधास्थानम् इति।

पतितभावनामनी—षष्ठः, व्ययश्चैते पतितभावनामनी।

पतितपर्यायः—पतितम्।

केन्द्रभावनामानि—लग्नम्, चतुर्थम्, सप्तम, दशमश्चैतानि केन्द्रभावनामानि।

केन्द्रपर्यायाः—कण्टकम्, कीचकम्, केन्द्रम्, चतुःकेन्द्रम्, चतुष्कचतुष्टयम्, चतुष्टयम्।

पणफरभावनामानि—द्वितीयम्, पञ्चमम्, अष्टमम्, एकादशं, चैतानि पणफरभावनामानि।

पणफरपर्यायः—पणफरम्।

आपोक्लिमभावनामानि—तृतीयम्, षष्ठम्, नवमम्, द्वादशं, चैतानि आपोक्लिमभावनामानि।

आपोक्लिमपर्यायाः—आपोक्लिमम्।

अपचयभावनामानि—लग्नम्, धनम्, सुखम्, सुतः, जाया, मृत्युः, दशमम्, एकादशं, चैतान्यपचयभावनामानि।

अपचयपर्यायाः—अपचयः, अनुपचयः, पीडभम्, पीडर्क्षम् इति।

सुभावनामानि—लग्नम्, तृतीयम्, सुखम्, पञ्चमम्, सप्तमम्, नवमम्, दशमम्, एकादशम्, चैतानि सुभावनामानि।

सुस्थानपर्यायाः—सत्स्थानम्, सत्प्रदभम्, सुस्थानम् ।

त्रिकोणभावनामनी—पञ्चमम्, नवमं, चैते त्रिकोणभावनामनी स्तः।

त्रिकोणपर्यायाः—कोणम्, त्रिकोणम्, शस्तम्।

ज्ञानभावनामानि—द्वितीयम्, चतुर्थम्, पञ्चमम् चैतानि ज्ञानभावनामानि।

ज्ञानपर्यायः—ज्ञानम्।

लीनभावनामानि—तृतीयः, षष्ठः, अष्टमः, व्ययश्चैतानि लीनभावनामानि।

लीनपर्यायः—लीनम्।

आयुर्गृहनामनी—तृतीयम्, अष्टमं, चैते आयुर्गृहनामनी।

आयुर्गृहपर्यायाः—आयुःस्थानम्, आयुर्गृहम्, आयुर्भवनम्।

मारकगृहनामनी—द्वितीयम्, सप्तमं, चैते मारकगृहनामनी।

मारकगृहपर्यायाः—मारकगृहम्, मारकभवनम्, मारकस्थानम्।

नेत्रगृहनामनी—द्वितीयम्, व्ययश्चैते नेत्रगृहनामनी।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नेत्रगृहपर्यायाः—चक्षुर्गृहम्, नयनभवनम्, नेत्रगृहम्, लोचनालयः।

मैत्रीपर्यायाः—अजर्यम्, मैत्री, सख्यम्, सङ्गतम्, साप्तपदीनम्, सौहार्दम्, सौहृदम्।

मैत्रीभेदाः—(१) तत्कालमैत्री, (२) निसर्गमैत्री, (३) पञ्चधामैत्री, चैते मैत्र्यास्त्रयो भेदाः स्युः।

तत्कालमैत्र्याः प्रभेदौ—(१) मित्रभवनानि (२) शत्रुभवनानि चैतौ द्वौ प्रभेदौ स्याताम्।

स्वतो मित्रभवननामानि—द्वितीयम्, तृतीयम्, चतुर्थम्, दशमम्, एकादशम्, द्वादशम्।

स्वतः शत्रुभवननामानि—एकभम्, पञ्चमम्, षष्ठम्, सप्तमम्, अष्टमम्, नवमम्।

निसर्गमैत्र्याःप्रभेदाः—(१) मित्राणि, (२) समाः (समानाः, उदासीनाः), (३) शत्रवश्चैते निसर्गमैत्र्यास्त्रयः प्रभेदाः स्युः।

मित्रग्रहनामानि—(१) चन्द्रारजीवाः, (२) ज्ञार्कौ, (३) रवीन्द्विज्याः, (४) भार्कौ, (५) रवीन्द्वाराः (६) ज्ञार्की, (७) ज्ञाच्छौ, चैतद्रव्यादिग्रहाणां क्रमान्मित्राणि सन्ति।

समग्रहनामानि—(१) बुधः, (२) भौमेज्यभार्कयः, (३) भार्की, (४) आरेज्यार्कयः, (५) शनिः, (६) आरेज्यौ, (७) जीवश्चैते रवेः क्रमात्सप्तग्रहाणां समाः सन्ति।

शत्रुग्रहनामानि—(१) भार्की, (२) अभावः, (३) बुधः, (४) चन्द्रः, (५) भाच्छौ, (६) रवीन्दू, (७) रवीन्द्वाराश्चैते रवेः क्रमात्सप्तग्रहाणांसपत्नाः सन्ति।

पञ्चधामैत्र्याः प्रभेदाः—(१) अधिमित्राणि, (२) मित्राणि, (३) समाः, (४) शत्रवः, (५) अधिशत्रवश्चैते पञ्चधामैत्र्याः पञ्चप्रभेदाः सन्ति।

ते च यथा—

(१) द्विधा (तत्कालनिसर्गमैत्र्योः) मित्रता = अधिमित्रता।
(२) द्विधा (तत्कालनिसर्गमैत्र्योः) शत्रुता = अधिशत्रुता।
(३) एकत्र मित्रता अन्यत्र शत्रुता = समता।
(४) एकत्र मित्रता अन्यत्र समता = मित्रता।
(५) एकत्र शत्रुता अन्यत्र समता = शत्रुता।

एवमनेन पञ्चधा मैत्री विज्ञेया।

सन्मित्रपर्यायाः—शुभसुहृत् (द्), सन्मित्रम्, स्विष्टः।

कारकपर्यायाः—कर्ता, कारकः, विधायकः।

कारकभेदौ—(१) चरकारकः (२) स्थिरकारकश्चैतौ कारकस्य द्वौ भेदौ स्याताम्।

चरकारकनामानिः—(१)आत्मकारकः, (२) अमात्यकारकः, (३) भ्रातृकारकः, (४) मातृकारक, (५) पितृकारकः, (६) पुत्रकारकः, (७) ज्ञातिकारकः, (८) दाराकारकश्चैतेंऽशाधिकतः क्रमेणाष्ट चरकारकाः स्युः।

भाव (स्थिर) कारकग्रहनामानि—(१) सूर्यः, (२) गुरुः, (३) भौमः, (४) ज्ञेन्दू, (५) गुरुः, (६) भौमार्की, (७) शुक्रः, (८) शनिः, (९) सूर्येज्यौ, (१०) ज्ञार्केज्यार्कयः, (११) गुरुः, (१२) शनिश्चैते तनुभावतः क्रमेण स्थिरभावकारकाः स्युः।

वर्गप०—कला, गणः, वर्गः।

जातके वर्गभेदाः—(१) षड्वर्गाः, (२) सप्तवर्गाः, (३) दशवर्गाः, (४) षोडशवर्गा-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्चैते होराशास्त्रे वर्गाणां चत्वारो भेदाः स्युः तथा ताजिकशास्त्रे तु 'द्वादशवर्गी' इत्येको भेदः।

षड्वर्गप्रभेदाः—(१) गृहम्, (२) होरा, (३) द्रेष्काणः (दृगाणः), (४) नवमांशकः, (५) द्वादशांशकः, (६) त्रिशांशकश्चैते षड्वर्गप्रभेदाः स्युः। एते यात्राविवाहादिमुहूर्तेषु चिन्तनीयाः।

सप्तवर्गप्रभेदाः—(१) गृहम्, (२) होरा, (३) द्रेष्काणः (४) सप्तांशः (५) नवांशः (६) द्वादशांशः (७) त्रिशांशश्चैते सप्तवर्गप्रभैदा स्युः. एते जातकपद्धत्युक्तरीत्या बलाधानयने चिन्तनीयाः।

दशवर्गप्रभेदाः—(१) गृहम् (२) होरा, (३) द्रेष्काणः, (४) सप्तांशः (५) नवांशः, (६) दशमांशः, (७) द्वादशांशः, (८) षोडशांशः, (९) त्रिंशांशः, (१०) षष्ट्यंशश्चैते दशवर्गप्रभेदाः स्युः। अमी पारिजातांशादितः फलचिन्तने चिन्तनीयाः।

षोडशवर्गप्रभेदाः—(१) गृहम्, (२) होरा, (३) द्रेष्काणः, (४) चतुर्थांशः, (५) सप्तांशः, (६) नवांशः, (७) दशमांशः, (८) द्वादशांशः, (९) षोडशांशः, (१०) विंशांशः, (११) सिद्धांशः, (१२) भांशः, (१३) त्रिंशांशः, (१४) खवेदांशः, (१५) अक्षवेदांशः, (१६) षष्ट्यंशश्चैते षोडशवर्गप्रभेदाः स्युः। इमे जातकेषु सूक्ष्मफलचिन्तने चिन्तनीयाः।

ताजिकशास्त्रे द्वादशवर्गीप्रभेदाः—(१) गृहम्, (२) होरा, (३) द्रेष्काणः, (४) चतुर्थांशः, (५) पञ्चमांशः, (६) षष्ठांशः, (७) सप्तांशः, (८) अष्टमांशः, (९) नवांशः, (१०) दशमांशः, (११) एकादशांशः, (१२) द्वादशांश,—श्चैते द्वादशवर्गीप्रभेदाः स्युः। एते वर्षफलानयने बलसाधनाय चिन्तनीयाः।

गृहादीनामंशादिप्रमाणमित्थम्—

गृहे ३०°।, होरायाम् १५°।, द्रेष्काणे १०°।, चतुर्थांशे ७°। ३०' ०", सप्तांशे ४°। १७'। ९'।; नवांशे ३°' २०'।, दशमांशे ३°। ०'।, द्वादशांशे २°। ३०'। षोडशांशे १°। ५२'। ३०"।, विंशांशे १°। ३०'। ०" सिद्धांशे १°। १५'। ०"।, भांशे १°। ६'। ४०" त्रिंशांशे तु समराशिषु ५°।७°।८°।५°।५°अंशानां क्रमेण भज्ञेज्यावार्क्यारास्तदंशेशाः। ओजराशिषु ५°। ५°।। ८°। ७°। ५°अंशानां क्रमेण भज्ञेज्यार्क्यारास्तदंशेशाः। खवेदांशे०°। ४५'। ०"।, अक्षवेदांशे ०° ४०'। ०"।, षष्ट्यंशे ०°। ३०'। ०" एतदुक्तप्रमाणं स्वस्वप्रमाणेन पृथग् गुणयेत्तदा निजनिजप्रमाणं भवेत्।

पारिजाताद्यंशानां नामानिः—(१) पारिजातांशः, (२) उत्तमांशः, (३) गोपुरांशः, (४) सिंहासनांशः, (५) पारावतांशः, (६) देवलोकांशः, (७) ब्रह्मलोकांशः, (८) ऐरावतांशः, (०) श्रीधामांश,-श्चैत्येते 'वैशेषिकांशका' ज्ञेयाः।

होरापर्यायाः—भदलम्, भार्द्धम्, राशिदलम्, राश्यर्द्धम्, होरा।

द्रेष्काणप०—त्रिभागः, त्रिलवः, त्र्यंशः, दृक्काणः, दृगाणः, द्रेष्काणः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सप्तांशप०—सप्तमांश:, सप्तांश: नगांश:, शैलांश:।

नवांशप०—अंश:, अंशक:, अङ्कभाग:, अङ्कलव:, अङ्कांश:, अड्कांशक:, कला, गोंश:, गोंशक:, गोभाग:, गोलव:, नन्दांश:, नवभाग:, नवलव:, नवांश:, नवांशक:।

दशमांशप०—दशमभाग:, दशमलव:, दशमांश:, दशमांशक:, दिगंश:, दिग्लव:।

द्वादशांशप०—अर्कांश:, अर्कांशक:, द्वादशभाग:, द्वादशलव:, द्वादशांश:, द्वादशांशक:।

षोडशांशप०—नृपांश:, नृपांशक:, षोडशभाग:, षोडशलव:, षोडशांश:, षोडशांशक:।

त्रिंशांशप०—त्रिंशद्भाग: त्रिंशद्लव: त्रिंशांश:, त्रिंशांशक:, खगुणभाग:, खगुणांशक: खगुणांश:।

षष्ट्यंशप०—खरसांश:, खरसांशक:, खतर्कांश:, षष्टिभाग:, षष्टिलव:, षष्ट्यंश:, षष्ट्यंशक:।

अवस्थाभेदा:—(१) दीप्ताद्या:, (२) बालाद्या:, (३) जाग्रदाद्या:, (४) शयनाद्या:, (५) दृष्ट्याद्या:, (६) गर्विताद्या श्चेत्येते ग्रहाणामवस्थानां षड्भेदा: सन्ति। इति।

दीप्तादीनां नामानि—(१) दीप्त:, (२) स्वस्थ:, (३) मुदित: (प्रमुदित:), (४) शान्त:, (५) शक्त:, (६) प्रपीडित:, (७) दीन:, (८) खल:, (९) विकल:, (१०) भीतश्चैतानि दीप्तादीनां नामानि।

बालादीनां नामानि—(१) बाल:, (२) कुमार:, (३) युवा (अन्), (४) बुद्ध:, (५) मृतश्चैतानि बालादीनां नामानि।

जाग्रदादीनां नामानि—(१) जाग्रत् (द्), (२) स्वप्न:, (३) सुषुप्ति: (स्त्री०), इत्येतानि जाग्रदादीनां नामानि।

शयनादीनां नामानि—(१) शयनम्, (२) उपवेश:, (३) नेत्रपाणि:, (४) प्रकाश:, (५) गमनम्, (६) आगमनम्, (७) सभायां वसति:, (८) आगम:, (९) भोजनम्, (१०) नृत्यलिप्सा, (११) कौतुकम्, (१२) निद्रा, चैतानि शयनादीनां नामानि।

दृष्ट्यादीनां नामानि—(१) दृष्टि:, (२) चेष्टा, (३) विचेष्टा, चैतानि दृष्ट्यादीनां नामानि।

गर्वितादीनां नामानि—(१) गर्वित: (सगर्व:), (२) मुदित:, (३) लज्जित:, (४) संशोभित:, (५) क्षुधित:, (६) तृषार्तकश्चैतानि गर्वितादीनां नामानि।

दाराहादियोगनामानि—(१) दारहयोग:, (२) बालवैधव्ययोग:,(३) मृतापत्योग:, (४) राजयोग:, (५) राज्यपप्राप्तियोग:, (६) विवाहयोग:, (७) विषकन्यायोग:, (८) वैधव्ययोग:, (९) षट्क्लीवयोगा:, (१०) सन्ततियोगश्चेत्यन्येऽपि योगा: स्यु:।

चन्द्रजनितयोगनामानि—(१) सुनफा, (२) अनफा, (३) दुरुधरा, (४) केमद्रुमश्चैते चत्वारश्चन्द्रजनितयोगास्तेष्वन्तिमो दरिद्रयोगो ज्ञेय:।

रविजनितयोगनामानि—(१) वेशि:, (२) वोशि:, (३) उभयचरि:, (४) कर्त्तरी, चैते चत्त्वारो रविजनितयोगा अत्रापि कर्त्तरी न शस्त:।

भौमादिग्रहजनितपञ्चमहापुरुषयोगनामानि— (१) रुचक:, (२) भद्र:, (३) हंस:,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(४) मालव्यः, (५) शशश्चैते भौमात् क्रमात् पञ्चमहापुरुष (राज) योगा ज्ञेयाः।

भास्करादीनां विविधयोगानां नामानि—भास्करः, इन्द्र, मसत (द्), शकटः। लग्नाधियोगः, गजकेसरी (इन्), अमला (स्त्री), शुभः। अशुभः, कर्त्तरी (स्त्री), पर्वतः, काहलः, मालिका (स्त्री), चामरः, शंखः, भेरी (स्त्री), मृदङ्गः, श्रीनाथः, शारदा (स्त्री) मत्स्यः। कूर्मः। खड्गः। लक्ष्मी (स्त्री०) कुसुमः, पारिजातः। कलानिधिः, अंशावतारः, ब्रह्म (अन्)। रज्जूः (स्त्री), मुसलः, नलः, माला (स्त्री), व्यालः, गदा (स्त्री), शकटः, विहङ्गः, शृङ्गाटकः, हलम्, वज्रः (पुं०न०), यवः, कमलम्, वापी, यूपः, शरः, शक्तिः (स्त्री), दण्डः, नौका (स्त्री), कूटः, छत्रम्, कार्मुकम्, अर्द्धचन्द्रः, चक्रम्, समुद्रः, गोलः, युगम्, शूलम्, केदारः, पाशः, दामिनी (स्त्री), वीणा (स्त्री), सिंहासनम्, ध्वजः, हंसः, राजहंसः, कारिका (स्त्री), एकावल (स्त्री) चतुःसागरः, अमरः, चापः, दण्डः, शकटः, नन्द (स्त्री) दाता (तृ), चिह्निपुच्छः,लालाटिः (स्त्री), दोला, बुधादित्यः,जलम्, श्रीछत्रम्, सिंहासनम्, चतुश्चक्रम्, प्रव्रज्या (स्त्री) इत्येते भास्करादयो विधिधयोगाः सन्ति, एषां लक्षणानि फलानि च जातकेषु द्रष्टव्यानि, अथवा सारावली, जातकपारिजात आदि ग्रन्थेऽवलोकितव्यानि।

ताजिकशास्त्रीययोगनामानि—(१) इक्कवालः, (२) इन्दुवारः, (३) इत्थशालः, (४) ईसराफः, (५) नक्तम्, (६) यमया, (७) मणऊं, (८) कम्बूलः, (९) गैरिकम्बूलः, (१०) खल्लासरम्, (११) रद्दम्, (१२) दुफालिकुत्थम्, (१३) दुत्थोत्थदिवीरः, (१४) तम्बीरः, (१५) कुत्थः, (१६) दुरुफः, इत्येते ताजिकशास्त्रीयषोडशयोगाः सन्ति। तत्र ईसराफः, मणऊं, रद्दम्, दुरुफश्चैतेऽशुभयोगाः। एते सर्वे इत्थशालस्य भेदाः सन्ति। अमीषा लक्षणादिकं विस्तरतो ताजिकशास्त्रीय ग्रन्थे द्रष्टव्यम्।

वर्षीयपञ्चाधिकारिणां नामानि—(१) जन्मलग्नेशः, (२) वर्षलग्नेशः, (३) मुन्थाराशीशः (मुन्थेशः), (४) त्रिराशीशः, (५) दिवा रविराशीशः। 'नक्तम्' चन्द्रराशीशः। एषां पञ्चाधिकारिणां मध्ये योऽधिकबली लग्नं पश्यति स वर्षराड् बोध्यः।

हर्षबलपर्यायः—हर्षबलम्, (वर्षे बलविशेषः)।

हर्षबलभेदाः—(१) स्थानबलम्, (२) स्वगृहोच्चबलम्, (३) स्थानत्रयात्मकपुंस्त्रीबलम्, (४) दिवारात्रौ क्रमेण पुंस्त्रीबलम्। तेषां योगः कार्यस्तद्धर्षबलम्। यस्य ग्रहस्य बलयोगः पञ्चाल्पः स हीनबलो बोध्यः।

हद्दापर्यायौ—हद्दम् (न०), हद्दा (स्त्री)।

द्रेष्काणप०—दृगाणः, द्रेष्काणः, शेषस्त्वन्यत्र।

नवांशप०—नवांशः, मुसल्लहः, शेषस्त्वन्यत्र।

पञ्चवर्गीयबलनामानि—(१) स्वगृहबलम्, (२) स्वोच्चबलम्, (३) हद्दाबलम्, (४) द्रेष्काणबलम्, (५) मुसल्लहबलम्, इत्येषां योगश्चतुर्भिर्विभक्तो विंशोपका स्यात्।

सहमपर्यायौ—सद्म (अन्) (न०), सहमम् (न०)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सहमनामानि—(१) पुण्यसहमम्, (२) विद्या०(३) गुरु०(४) यश:०(५) महात्म्य०(६) आशा०(७) सामर्थ्य०(८) भ्रातृ०(९) गौरव०(१०) राज०(११) तात०(१२) मातृ०(१३) पुत्र०(१४) जीवित०(१५) जल०(१६) मित्र०(१७) कर्म०(१८) रोग०(१९) मन्मथ०(२०) कलि०(२१) क्षमा०(२२) शास्त्र०(२३) बन्धु०(२४) बन्दक०(२५) मृत्यु०(२६) देशान्तर०(२७) धन०(२८) अन्यदारा०(२९) अन्य कर्म०(३०) वणिक्०(३१) वाणिज्य०(३२) विवाह०(३३) प्रसूति०(३४) कार्यसिद्धि०(३५) सन्ताप०(३६) श्रद्धा०(३७) प्रीति०(३८) बल०(३९) सैन्य०(४०) अङ्ग०(४१) जाड्य०(४२) रिपु०(४३) शौर्य०(४४) (४४) उपाय (४५) दरिद्र (४६) व्यापार (४७) जलपात०(४८) गुरुता०(४९) जलमार्ग०(५०) बन्धनसहमं चेत्येतानि पञ्चाशत्सहमनामानि॥

पात्यांशपर्यायाः—पात्यभागाः, पात्यलवाः, पात्यांशकाः, पात्यांशाः, हीनभागाः, हीनलवाः, हीनांशकाः, हीनांशाः।

पात्यांशदशाप०—पात्यांशदशा, हीनांशदशा।

मुद्दादशाप०—मुद्दादशा, मौद्दीदशा।

त्रिपताकचक्रप०—त्रिपताकचक्रम् (न०), त्रिपताकी (स्त्री०)।

मासप्रवेशप०—मावेशः, मासनिवेशः, मासप्रवेशः।

दिनप्रवेशप०—दिनप्रवेशः, दिवसप्रवेशः द्युनिवेशः, द्युप्रवेशः।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूडामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे भावादिसर्गः नवमः ॥९॥

अथ मूहूर्त्तादिसर्गः-१०

मुहूर्त्तप०—दिनशुद्धिः, मुहूर्त्तः, इह गर्भाधानादीनां संस्काराणां गृहारम्भयात्रादीनां शुभकार्याणां ज्योतिर्विद्वद्भिर्निर्णयात्मकः कालविशेषः।

शुद्धिप०—विशुद्धता, विशुद्धिः, शुद्धता, शुद्धिः॥

शुद्धिवाचकशब्दाः—दोषखण्डनम्, दोषनिराकरणम्, दोषनिरासः, निर्दोषता, पवित्रता विशुद्धता, शुद्धता, स्वच्छता।

शुद्धिभेदाः—(१) पञ्चाङ्गशुद्धिः, (दिनशुद्धिः) (२) चन्द्रशुद्धिः (सर्वारम्भशुद्धिः), (३) लग्नशुद्धिः, (४) नवांशशुद्धिः, (५) रविशुद्धिः, (६) गुरुशुद्धिः, (७) नैधनशुद्धिः, (८) गोचरशुद्धिः, (९) अष्टकवर्गशुद्धिः, (१०) ताराशुद्धिः, (११) शुक्रशुद्धिः, (१२) स्थानशुद्धिश्चेत्यादयः शुद्धेर्भेदाः स्युः।

पञ्चाङ्गशुद्धिः—तिथि-वार-नक्षत्र-योग-करणानि चैतानि पञ्चाङ्गानि। एषां मुहूर्त्तशास्त्रोक्तनिर्दोषताऽऽदौ चिन्त्या। ततोऽभीष्टशुभकार्यस्य मुहूर्त्तस्य मुहूर्त्तशास्त्रोक्तविधिना निर्णयः कर्त्तव्यः।

चन्द्रशुद्धिः—चन्द्रनिर्दोषता॥ अत्राह रामः—'उभयोश्चन्द्रविशुद्धितो विवाहः। 'स एव'— स्त्रीणां विधोर्वलमुशन्ति विवाहगर्भसंस्कारयोरितरकर्मसु भर्त्तुरिव। इति। अस्याः स्पष्टी-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

करणं 'ग्रन्थान्तरे' यथा—सर्वं भपाश्रितं कर्मेति।। 'द्वयो (वरकन्ययोः) स्तथा। ग्राह्यं शशाङ्कस्य बलमिति। कलहश्चतुर्थे इति। मृत्युरिहाष्टमाख्ये इति। 'द्वादशे हानिरीरिता।' इति च।। इह गोचरे जन्मचन्द्रराशित उक्तस्थानगत अर्थाच्चतुर्थाष्टमान्त्यगतश्चन्द्रो नेष्टः। कार्यभेदतो द्वादशगतश्चन्द्रस्य परिहार उक्तः। 'पट्टबन्धनचौलान्नप्राशने चोपनयने'। पाणिग्रहे प्रयाणे च चन्द्रमा व्ययगः शुभः।' इति। क्षौरे यात्रायां च जन्मराशिस्थश्चन्द्रो नेष्टः। क्षौरे प्रयाणे न शुभो जनीन्दुः' इति।

सर्वारम्भशुद्धिः—लग्नचन्द्रयोः शुभता। 'तदुक्तं होडाचक्रग्रन्थे
'सर्वारम्भः शुभोऽन्त्याष्टशुद्धोपचयभेऽङ्गगे।
सद्दृग्युते स्वभाङ्गर्क्षात्खायत्रिषड्गते विधौ।। इति। पृ०४४ श्लो०११७

लग्नशुद्धिः—लग्ननिर्दोषता। अत्राह रामः—
'अयोगे सुयोगोऽपि चेत्स्यात्तदानीमयोगं निहत्यैष सिद्धिं तनोति।
परे लग्नशुद्ध्या कुयोगादिनाश मिति। अथवा—
भार्या' त्रिवर्गकरणं शुभशीलयुक्ता शीलं शुभं भवति लग्नवशेन तस्याः।
तस्माद्विवाहसमये परिचिन्त्यते हि तन्निघ्नतामुपगताः सुतशीलधर्माः। इति मु०चिं०६-१

नवांशशुद्धिः—तन्वंशकौ चन्द्रयुतौ खलाढ्यौ सर्वेषु सत्कर्मसु वर्जनीयौ।
इति बृ०हो०च०१०८/४१

रविशुद्धिः—रविनिर्दोषता। अत्राह रामः—रविशुद्धिवशाच्छुभो वाराणमिति। होडाचक्रेऽपि—भानोः शुद्धौ गृहारम्भो व्रतोद्वाहाविनेज्ययोः। इति हो०११६/४३। वरस्य मार्तण्डबलं विलोकयेत् इति। करग्रहे। मृत्युप्रदोऽर्को निधने व्यये सुखे। सत् पूजयाऽर्को जनुरस्तधीतपः स्वगो रविस्तूपचये शुभप्रदः, इति। अत्र विशेषमाह—गर्गो मुनिश्चाथ वसिष्ठकश्यपौ पाराशराद्या मुनयो वदन्ति। द्वितीयपुत्राम्बुगतो दिवाकरस्त्रयोदशाहात्परतः शुभावहः।। इति।

गुरुशुद्धिः—गुरुनिर्दोषता। अत्राह रामः—
गुरुशुद्धिवशेन कन्यकानां समवर्षेषु षडब्दकोपरिष्टात्।' इति।
'अपि च'—वटुकन्याजन्मराशेस्त्रिकोणायद्विसप्तगः।
श्रेष्ठो गुरुः खषट्त्र्याद्ये पूजयाऽन्यत्र निन्दितः।

नैधनशुद्धिः—लग्नादष्टमस्थानस्य निर्दोषता। अर्थात्तत्र शुभाशुभग्रहाभावः। 'संशुद्धे मृतिभवने' इति रामः। 'नैधने शुद्धियुक्ते इति च।

गोचरशुद्धिः—गोचरस्य निर्दोषता। यथा—
'केतूपप्लवभौममन्दगतयः षष्ठत्रिसंस्थाः शुभा-
श्चन्द्रार्कावपि ते च तौ च दशमौ चन्द्रः पुनः सप्तमः।
जीवः सप्तनवद्विपञ्चमगतो युग्मेषु सोमात्मजः,
शुक्रः षड्दशसप्तवर्ज्जमितरे सर्वेऽप्युपान्ते शुभाः।। इति।

ताराशुद्धिः—तारानिर्दोषता। ताराशुद्धौ शुभं चौलमिति।
त्रिपञ्चाद्रिरहिततारासु चूडाकर्म शुभं स्यादित्यर्थः।
दिनर्क्षं गणयेद्यावद्रोहच्छेषे त्वसत्त्रिभम् पञ्चाद्रिभं तथा' हो०च०११५/४३

शुक्रशुद्धिः—शुक्रस्य निर्दोषता :

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदुक्तम् :—

'दक्षिणे दुःखदो दैत्यपूज्यो हन्त्यक्षि सम्मुखे॥मूढयो रोधयेच्छस्तं शस्तः स्यात्पृष्ठवामयोः॥
इति हो०च०११०/४१

स्थानशुद्धिः—भावानां निर्दोषता। 'उक्तञ्च' 'ग्रन्थान्तरे—

'विवाहे सप्तमं शुद्धं यात्रायामष्टमं तथा। दशमं च गृहारम्भे चतुर्थं च प्रवेशने॥ इति॥

अथाष्टकवर्गशुद्धिः— 'अष्टवर्गविशुद्धेषु गुरुशीतांशुभानुषु। व्रतोद्वाहौ च कर्त्तव्यौ गोचरेण कदापि न॥ इति राजमार्तण्डः।

तत्रैव—अष्टवर्गेण ये शुद्धास्ते शुद्धाः सर्वकर्मसु।
सूक्ष्माष्टवर्गसंशुद्धिः स्थूला शुद्धिस्तु गोचरे॥
'अभावतो गोचरशोभनानां शुद्धिं वदेद् भागुरिरष्टवर्गात्।
वैधव्यकन्याक्षयहेतुयोगे जीवाष्टवर्गस्य वदेत्तु शुद्धिम्॥ इति।
'विफलं गोचरगणितं ह्यष्टकवर्गेण निर्दिशेत्पुंसाम्।
रेखाधिक्ये शुभदं बिन्द्वधिके नैव शोभनं प्रायः॥ इति।

शुभपर्यायाः—प्रशस्तम्, शस्तम्, शुभम्, सत्, शेषस्तु ग्रहे।

कार्य्यप०—अर्थः, कार्यम्, कृत्यम्,प्रयोजनम्।

कर्मप०—कर्म (अन्) (न०),क्रिया (स्त्री), विधा (स्त्री)।

कर्मवाचकशब्दाः—*करणम्, कर्म (अन्), कृतिः,क्रिया।*

विधानपपर्यायाः—करणम्, कर्म (अन्), विधानम्, विधिः (पुं०)।

संस्कारपर्यायः—संस्कारः (पुं०) संस्क्रियतेऽनेन श्रौतेन स्मार्तेन वा कर्मणा पुरुष इति संस्कारः। 'गर्भाधानादिः॥'

संस्कारभेदाः—(१)गर्भाधानम्, (२) पुंसवनम्, (३) सीमन्तोन्नयनम्, (४) जातकर्म (अन्), (५) नामकर्म (अन्), (६) निष्क्रमः, (७) अन्नप्राशनम्, (८) चूडाकर्म (अन्) (९) उपनयनम्, (१०) वेदारम्भः, (१०) महानाम्नीव्रतम्, (१२) उपनिषद्व्रतम्, (१३) वेदव्रतम्, (१४) गोदानम्, (१५) मेखलोन्मोक्षः, (१६) विवाहश्चेत्येते षोडशमुख्यसंस्काराः सन्ति।

गर्भाधानपर्यायाः—आधानम्, आधानविधिः, आधानिकम्, कुसुमप्रतिष्ठा, गर्भप्रतिष्ठा, गर्भस्थापनम्, गर्भाधानम्, गर्भाधानविधानम्, गर्भाधानविधिः, जीवसेकः, निषेकः, निषेककर्म (अन्)।

पुंसवनप०—गर्भरक्षणम्, गर्भसंस्कारः, पुंसवम्, पुंसवनम्। पुमान् सूयतेऽनेन।

सीमन्तोन्नयनप०—सीमन्तः, सीमन्ताख्यम्, सीमन्तविधानम्, सीमन्तकर्म (अन्), सीमन्तोन्नयनम्। 'सीमन्तस्य तदाख्यगर्भसंस्कारस्योन्नयनमुद्भावनम्।

विष्णुपूजाप०—विष्णुपूजनम्, विष्णुपूजा, विष्ण्वर्चनम्, विष्ण्वर्चा॥ एषा तृतीयमासे कर्त्तव्या।

जातकर्मपर्यायाः—जातकर्म (अन्), जातकर्मक्रिया, जातक्रिया, जातकृत्यम्, मेधाजनिः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सूतिस्नानप०—प्रसववतीस्नानम्, प्रसूतास्नानम्, सूतिकास्नानम्, सूतिस्नानम्।

सूतिकाक्वाथप०—प्रसववतीक्वाथम्, प्रसूतापथ्यम्, सूतिकाक्वाथम्, सूतिक्वाथम्, सूतिपथ्यम्।

षष्ठ्युत्सवप०—षष्ठीमहोत्सव:, षष्ठ्युत्सव:।

स्तनपानप०—दुग्धपानम्, पय:पानम् स्तनपानम्, स्तन्यपानम्।

नामकरणप०—उत्थानम्, नामकरणम्, नामकृति:, नामकृत्यम्, नामक्रिया, नामविधानम्।

निष्क्रमप०—अब्दपूर्ति:, उपनिष्क्रमणम्, निष्काशनम्, निष्क्रम: निष्क्रमणम्।

अन्नप्राशनप०—अन्नकाशनम्, अन्नप्राशनम्, अन्नादनम्, अन्नाशनम्, अशनम्, प्राशनम्, बालान्नभुक्ति:।

केशाधिवासनप०—काचाधिवासनम्, केशाधिवासनम्, शिरसिजाधिवासनम्।

चूडाकर्मप०—चूडा, चूडाकरणम्, चूडाकर्म (अन्), चूडाकृत्यम्, चूडाक्रिया, चौलम्, चौलकर्म (अन्)।

क्षौरप०—क्षौरम् क्षौरकृत्यम्, क्षौरक्रिया, मुण्डनम्, मुण्डनक्रिया, वपनम्, वपनक्रिया।

कर्णवेधप०—कर्णच्छेदनम्, कर्णवेध:, कर्णवेधनम्, प्राणवेध:, शब्दग्रहवेध:, श्रवणवेधनम्, श्रवणवेधविधानम्, श्रुतिवेधकर्म (अन्), श्रुतिवेधनम्।

वटुप०—आजिनी (इन्), गुरुकुलवासी (इन्), माणवक:, मेखली (इन्), वटु:, वटुक:।

मेखलाप०—मेखला, मौञ्ज:, मौञ्जी

ब्रह्मसूत्रप०—उपवीतम्, देवलक्ष्म (अन्), द्विजायनम्, पवित्रम्, ब्रह्मसूत्रम्, यज्ञसूत्रम् यज्ञोपवीतम्।

ब्रह्मचारिप०—ब्रह्मचारी (इन्), मुख्याश्रमी (इन्), वर्णी (इन्), व्रती (इन्)।

व्रतबन्धपर्याया:—आनय:, उपनय:, उपनयनम्, उपनाय:, उपनायनम्, ब्रह्मसूत्रधृति:. मेखलबन्ध:, मेखलाबन्धनम्, मौञ्जरसनाबन्ध:, मौञ्जीनिबन्धनम्, मौञ्जीबंध:, मौञ्जीबंधनम्, यज्ञसूत्रधारणम्, वटूकरणम्, व्रतबंध:, व्रतादेश:।

वरप०—उपयन्ता (न्तृ), कन्यार्थी (इन्), कुमार:, परिणेता (तृ), वर:, विवोढा (ढृ), वोढा (ढृ)।

वधूप०—कन्या, कुमारिका, कुमारी, वधुका, वधू:, वरार्थिनी।

जन्मपत्रीप०—जननपत्री, जन्मपत्रम्, जन्मपत्रिका, जन्मपत्री।

वरवध्वोर्जन्मपत्रीमेलनप०—मिलनम्, मेल:, मेलनम्, युक्ति:, युति:, योग:, संयोग:, समता, सम्मिलनम्।

कूटप०—अष्टकूट: कूट:, वर्णादि:।

कूटभेदा:—(१) वर्ण:, (२) वश्यम्, (३) तारा:, (४) योनि:, (५) ग्रहमैत्री, (६) गणमैत्री, (७) भकूट: (राशिकूट:), (८) नाडी, चेत्येतेऽष्टकूटा: संति।

वर्णप्रभेदा:—(१) ब्राह्मण: (२) क्षत्रिय:, (३) वैश्य:, (४) शूद्र:। इत्येते चत्वारो वर्णा: सन्ति। अत्र 'वर्णाधिका वधूर्नशस्ता'।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वश्यप्रभेदाः—(१) द्विपदः (नरः), मिथुन'कन्या'-तुलाकुम्भाश्चापाद्यश्च, (२) चतुष्पदाः (पशवः) (गोसिंहमृगमेषा नक्राद्यखण्डं चापपरार्द्धं च)। (३) कीटः कुलीरः), (४) सरीसृपः (अलिः)। जलचरौ (मृगोत्तरार्द्ध मीनश्च), यथा—

'हरिं' हित्वा सर्वे नृणां वश्याः अलिं विना सर्वे हरेर्वश्याः।

ताराप्रभेदाः—(१) जन्म (अन्), (२) सम्पत् (द्), (३) विपत् (द्), (४) क्षेमः, (५) प्रत्यरिः, (६) साधकः, (७) वधः, (८) मैत्रः, (९) अतिमैत्र-श्चेत्येता नवताराः संति। आसु त्रि-पञ्च सप्तः-नेष्टाः।

योनिप्रभेदाः—(१) अश्वः, (२) गजः, (३) मेषः, (४) सर्पः, (५) श्वानः, (६) मार्जारः, (७) मूषकः, (८) गौः (गो), (९) महिषः, (१०) व्याघ्रः, (११) मृगः, (१२) वानरः, (१३) नकुलः, (१४) सिंहश्चेत्येताः चतुर्दश योनयः संति। आसु याः साहजिकवैरयोनयस्ता न शस्ताः स्युः।

ग्रहमैत्रीप्रभेदाः—(१) मित्रम्, (२) समः, (३) शत्रुः। एते प्रागेवोक्ता इह तु प्रासङ्गिकाः। उभयोर्वरकन्ययो राशिनवांशपत्योर्मिथः शत्रुता चेत्तदामेलनं न शस्तम्।

गणप्रभेदाः—(१) देवः, (२) मनुष्यः, (३) राक्षस-श्चेति त्रयो गणाः सन्ति। रक्षोगणजा कन्या न शस्ता। यदा वरो मनुजगणजस्तयोर्मेलनं न शस्तम्।

भकूटप्रभेदाः—(१) त्रिकोणम् (नवमपञ्चमराशी), (२) द्विर्द्वादशः (द्वितीयद्वादशराशी), (३) षडष्टकम् (षष्ठाष्टमराशी), विषमभजायाः कन्याया भाद्वरभं षष्ठं न सत्। एवं तस्याः समभजाया भाद्वरभमष्टमं तदपि न शोभनम्। अन्यत्सर्वमविचारणीयम्।

नाडीप्रभेदाः—(१) आद्यनाडी, (२) मध्यनाडी, (३) अन्त्यनाडी-चेत्येतास्तिस्रो नाड्यः सन्ति। यदोभयोर्वरवध्वोर्जन्म मध्यनाडीनक्षत्रेषु भवेत्तदा मेलनं न सत्। मध्यनाडीदोषस्तु सर्वथा त्याज्यः।

वर्गभेदाः—(१) अवर्गः, (२) कवर्गः, (३) चवर्गः, (४) टवर्गः, (५) तवर्गः, (६) पवर्गः, (७) यवर्गः, (८) शवर्ग-श्चेत्येतेऽष्टौ वर्गाः संति।

वर्गस्वामिनामानि—(१) गरुडः, (२) विडालः, (३) सिंहः, (४) श्वानः, (५) सर्पः, (६) मूषकः, (७) मृग, (८) मेषश्चैतेऽवर्गात् क्रमादष्टवर्गाणां स्वामिनः संति। तत्र निजवर्गतः पञ्चमो वर्गो नो शोभनः।

रेवत्यादिभानां भागभेदा—(१) पूर्वभागः (तत्र रेवतीतः षण्णक्षत्राणि), (२) मध्यभागः (तत्रार्द्राभतो द्वादशनक्षत्राणि), (३) परभागः (तत्रेन्द्रभतो नव नक्षत्राणि), पूर्वभागे वरः श्रेष्ठः। परभागे वधूः श्रेष्ठा। मध्ये तु द्वयोः सुमतिः॥

नृदूरपर्यायः—नृदूरम्। 'इह कन्याजन्मभाद् द्वितीयनक्षत्रे वरजन्म न सत्।

ग्रहमेलनभेदाः—(१) वरवध्वोर्जन्माङ्गात्तनुसुखास्तमृत्यन्त्यगः कुजो नेष्टः।

(२) तत्रगताः पापा अपि नेष्टाः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(३) वरजनने खलांतर्गत: सखलश्च सितोनेष्ट:।

अथवा

सितात्सुखास्तमृतिगा: पापा न शस्ता एवं कन्याजनने चन्द्रादपि चिंतनीया:।

विवाहपर्याया:—उद्वाह:, उपयम:, उपयमनम्, उपयाम:, करकमलपीडनम्, करकमलसंग्रह:, करग्रह:, करग्रहणम्, करतलग्रह:, करतलग्रहणम्, करनिपीडनम्, करपीडनम्, करपीडा, करवारिजसंग्रह:, कराब्जग्रहणम्, कराम्बुजार्दनम्, कराम्बुरुहग्रहणम्, करार्दनम्, करोत्पलग्रह:, दारकर्म (अन्), दारक्रिया, दारपरिग्रह:, दोर्ग्रह:, दोर्ग्रहक्रिया, दोर्वारिजार्दनम्, परिणति:, परिणय:, परिणयनम्, पाणिग्रह:, पाणिग्रहणम्, पाणिग्रहोत्सव:, पाणिनिपीडनम्, पाणिपयोजपीडनम्, पाणिपयोजपीडा, पाणिपीडनम्, पाणिपीडनविधि: पाणिपीडा, पाणिविषोदयग्रह:, प्रवेष्टपानीयरुहार्दनम्, प्रवेष्टपीडा, प्रवेष्टोत्पलसंग्रह:, भुजग्रह:, भुजतोयजग्रह:, भुजवारिजग्रह:, भुजाब्जग्रहणम्, भुजाब्जपीडा, भुजाभ्रपुष्पप्रसवग्रह:, भुजाम्बुजग्रह:, भुजाम्बुजनिपीडनम्, **वाधुक्यम्**, विवाह:, विवाहकार्यम्, विवाहोत्सव:, शयकुशेशयमर्दनम्, शयग्रह:, शयग्रहणम्, शयतोयजग्रह;, शयपीडनम्, शयाम्बुजग्रह:, शयसंग्रह:, समुद्वाह:, समुद्वाहविधि:, हस्तग्रह:, हस्तग्रहणम्, हस्तपीडनम् इति।

इह पद्यान्यत्रावलोक्यन्ते—

पाणिग्रह: परिणय: करपीडनं च दारक्रियोपयम-पाणिपयोजपीड़ा।
दोर्वारिजार्दन-करग्रहणो-पयामोद्वाहा, भुजाम्बुजनिपीडन-पाणिपीडे।।
शयग्रह:, पाणिपयोजपीडनं करार्दनं हस्तनिपीडनं तथा।
भुजाब्जपीडा भुजवारिजग्रह: प्रवेष्टपीडा शयतोयजग्रह:।।
विवाह-वाधुक्य-करग्रहाश्च हस्तग्रहो दारपरिग्रहश्च।
भुजाभ्रपुष्पप्रसवग्रहश्च प्रवेष्टपानीयरुहार्दनं च।।
दारकर्म भुजतोजग्रह: पाणिपीडन-कराम्बुजार्दने।
हस्तपीडन-करोत्पलग्रहौ दोर्ग्रह: परिणतिर्भुजग्रह:।। इति।

विवाहाग्निपरिग्रहपर्याया:—आवसथ्याधानम्, उद्वाहपावकपरिग्रह:, विवाहाग्निपरिग्रह:।

त्रेताग्निसंग्रहपर्याया:—त्रेताग्निसंग्रह:, त्रेतानलसंग्रह:, श्रौताधानम्।

वेदारम्भपर्याया:—आम्नायोपक्रम:, वेदारम्भ:, श्रुतिप्रक्रम:।

वेदव्रतपर्याया:—आगमव्रतविधि:, वेदव्रतम्, श्रुतितप: श्रुतिनियम:।

महानाम्नीव्रतपर्याया:—महानाम्नीतप:, महानाम्नीनियम:, महानाम्नीव्रतम्।

उपनिषद्व्रतपर्याया:—उपनिषत्तप:, उपनिषन्नियम:, उपनिषत्पुण्यकम्, उपनिषद्व्रतम्।

क्षुरिकाबन्ध्यपर्याया:—क्षुरिकाबन्ध:, छुरिकाबन्ध:, छुरिकाबन्धनम्।

केशान्तपर्याया:—कचान्त:, केशान्त:, केशान्तकर्म, केशान्तकृत्यम्, केशान्तक्रिया, गोदानम्।

समावर्तनपर्याया:—मेखलामोक:, मेखलाव्रतविमोचनम्, मौञ्जीबन्धविमोचनम्, मौञ्जीविमोक्ष:,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

व्रतमोक्षणम्, समावर्तः, समावर्तनम्, समावर्तनकम् स्नानम्।

वधूप्रवेशप०—नववधूप्रवेशः, नववधूप्रवेशनम्, वधूप्रवेशः, वधूसन्निवेशः, वधूसन्निवेशनम्, एष तु विवाहतोऽष्टिदिनान्तराले कार्यः।

द्विरागमप०—द्विरागमः, द्विरागमनम्।

एषु तु विषमे मासे वर्षे वा कार्यः।

यात्रापर्यायाः—अभिनिर्याणम्, गतिः, गमः, गमनम्, प्रयाणम्, प्रयाणकम्, प्रसरणम्, प्रस्थानम्, यात्रा, व्रज्या।

दोषप०—दूषणम्, दोषः।

दोषभेदाः—(१) वेधः (पञ्चशलाकासप्तशलाकाजन्यः), (२) लत्ता (लात), (३) युतिः (गोचरग्रहचारः), (४) वज्रः, (५) बाणः (मृत्युपञ्चकम्), (६) जामित्रम् (यामित्रम्), (७) पातः (रवीन्द्वोःक्रान्तिसाम्यम्), (८) खार्जुरवेधः, (९) दिग्योगः, (१०) उपग्रहश्चैते दशदोषाः सन्ति। ते विवाहादौ वर्जनीयः।

इहान्येऽपि दोषाः सन्ति। तेषां नामानि यथा—

(१) संव्वत्सरान्तिमपक्षः (चैत्रकृष्णपक्षः), (२) आश्विनकृष्ण (महालय) पक्षः, (३) भीष्मपञ्चकम्, (माघशुक्लैकादशीतः पञ्चदिनात्मकः कालः), (४) यमपञ्चकम् (कार्तिककृष्णत्रयोदशीतः पञ्चदिनात्मकः कालः), (५) विश्वघस्रपक्षः (त्रयोदशदिनात्मकः पक्षः), (६) गुर्वादित्ययोगः, (७) ग्रहणदिनम्, (८) त्रिविधोत्पातदिनम्, (९) तिथिहानिः (सवमदिनम्), (१०) तिथिवृद्धिः, (११) क्षयमासः, (१२) मलमासः (अधिकमासः), (१३) पित्रोः श्राद्ध (तिथि) दिनम्, (१४) विष्टिकरणम् (भद्रा), (१५) नष्टचन्द्रः (कृष्णचतुर्दशीतस्त्रिदिनात्मकः कालः), (१६) जन्ममासः, (१७) जन्मतिथिः, (१८) जन्मनक्षत्रम्, (१९) शुक्रास्तः, (२०) गुर्वस्तः, (२१) तयोः शैशववार्द्धके, (२२) सिंहमकरस्थेज्यः, (२३) वक्रगुरुः, (२४) अतिचारगुरुः, (२५) होलाष्टकम्, (२६) सेन्दुलग्नम्, (२७) सपापलग्नम्, (२८) सेन्दुलग्नांशः (२९) सपापलग्नांशश्चेत्यन्ये दोषाः सन्ति।

(१) चन्द्रशुद्धिः (२) लग्नशुद्धिः, (३) गुरुशुद्धिः, (४) रविशुद्धिः, (५) ताराशुद्धिः, (६) नैधनशुद्धिः-श्चेत्यादयोऽपि विवाहादीनां मुहूर्त्तेष्वपेक्षिताः।

गृहपर्यायाः—गृहम्, गेहम्, वेश्म (अन्), सद्म (अन्), शेषस्तु देवे।

वास्तुप०—आयः, गृहभूः, गृहार्हभूमिः, वास्तु, वेश्मभूमिः, सदनभूमिः।

हस्तप०—करः, पाणिः, हस्तः शेषस्त्वन्यत्र।

वास्तुभेदाः—(१) ध्वजः, (२) धूमः, धूम्रः), (३) हरिः (सिंहः), (४) श्वा (अन्) (कुक्कुरः), (५) गौः (गो) (वृषभः), (६) खरः (गर्दभः), (७) इभः (हस्ती गजो वा), (८) ध्वांक्षकः वायसः काको वा), इत्यष्टावायाः सन्ति।

दैर्घ्यपर्यायाः—आयतिः, दीर्घता, दैर्घ्यम्, (लम्बाई इति भाषा)।।

विस्तृतिप०—विस्तरणम्, विस्तारः, विस्तृतिः, (चौड़ाई इति भाषा।)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गुणनप०—आहतम्, गुण्यम्, हतम्, शेषस्तु गणनावर्गे।

पिण्डप०—गुणनफलम्, पिण्डम्, विस्तृतिदैर्ध्याहतिः।

वास्त्वादीनां नामानि—(१) वास्तु, (आयः), (२) वारः, (३) अंशकः, (४) धनम् (द्रव्यम्), (५) ऋणम्, (६) नक्षत्रम्, (७) तिथिः, (८) योगः, (९) आयुः (उष्) चैते वास्त्वादयो नव वास्तुशास्त्रोक्तगणितविधिनाऽऽनेयाः इति।

वास्तुपर्यायौ—आयः, वास्तु॥

नृपमन्दिरपर्यायाः—नृपमन्दिरम्, भूपालभवनम्, राजनिकेतनम्, सौधम्।

विमानप०—विमानम्, सम्राड्भवनम्, सार्वभौमगृहम्।

तद्भेदाः—(१) नन्दावर्तः (नन्द्यावर्तः), (२) रुचक, (३) वर्द्धमानः, (४) विच्छन्दकः (विच्छर्दकः), (५) सर्वतो भद्रः, (६) स्वस्तिकः। विशेषस्तु वास्तुशास्त्रे मदीये बृहत्संहितायां च द्रष्टव्यः।

प्रासादपर्यायाः—देवमन्दिरम्, प्रसादनः, प्रासादः, राजमन्दिरम्।

हर्म्यप०—धनिवासः, हर्म्यम्।

देवस्थानप०—आयतनम्, चैत्यम्,देवस्थानम्, मन्दिरम्, सुरसद्म (अन्), सुरालयः।

यज्ञस्थानप०—अध्वरशाला, क्रतुशाला, मखशाला, यज्ञशाला, यज्ञस्थानम्।

हविर्गेहपर्यायाः—हविर्गृहम्, हविर्गेहम्, हविर्भवनम्, होत्रीयम्।

शान्तिगृहप०—आथर्वणम्, शान्तिगृहम्, शान्तीनिकेतनम्, शान्तीसदनम्।

छात्रवृतिप०—आवसथः, आवसथ्यम्, छात्रालयः, मठः।

जिनमन्दिरप०—आयतनम्, चैत्यम्, जिनसद्म (अन्), विहारः।

पर्णशालाप०—उटजः, पत्रशाला, पर्णशालम्, पर्णशाला, (झोपड़ा इति भाषा)।

शयनागारप०—अपवरकः, गर्भागारम्, वासौकः (अस्), शयनागारम्, शयनास्पदम्।

कोशप०—कोशः-षः, भाण्डागारम्, (भण्डार, खजाना, तहसील, इति च भाषा)।

सूतिकागृहप०—अरिष्टम्, प्रसूतिभवनम्, सूतिकागृहम्।

अन्नदानादिगृहप०—अन्नदानाद्युदवसितम्, प्रतिश्रयः, सत्रशालम्, सत्रशाला।

पानीयशालाप०—जलशाला, पानीयशाला, प्रपा।

गोशालाप०—गोशाला, सन्दानिनी, सुरभिशाला।

शिल्पिशालाप०—आवेशनम्, शिल्पिशाला।

अश्वशालाप०—अश्वशाला, वाजिशालम्-ला, मन्दुरा। 'घोड़शाल इति भाषा।

हस्तिशालाप०—गजशाला, चतुरम्, हस्तिशाला।

पाकस्थानप०—पाकस्थानम्, महानसम्, रसवती, सूदशाला।

मुनिस्थानप०—आश्रमः, मुनिकुटी, मुनिस्थानम्।

वृक्षप०—अंह्रिपः, अगः, अगच्छः, अगमः, अंघ्रिपः, अद्रिः, अनोकहः, आगमः, आरोहकः, उरुः, ऊर्णः, करालिकः, कारस्करः, कुचिः, कुजः, कुञ्ञः, कुटः कुटारः, कुठः, कुठारुः, कुठिः, कुरुहः, क्षितिजः, क्षितिरुहः, गच्छः, चरणपः, जन्तुः, जर्णः, जीर्णः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तरुः, द्रुः, द्रुमः, द्वीपः धरणीरुहः, नः, नगः, नन्द्यावर्तः, नागः, पर्णी (इन्), पलाशी (इन्), पादपः, पुलाकी (इन्), पुष्पदः, पुष्पफलदः, पुष्पफली (इन्), फलदः, भूजः, भूरुट् (ह), भूरुहः, महीजः महीरुहः, रूक्षः, वनस्पतिः, वसुः, वह्निजन्मा (अन्), वह्निभूः, विटपी (इन्), विष्टरः, वृक्षः, शाखी (इन्), शालः, शिखरी (इन्), सालः, सीमाकः, सीमिकः, स्कन्धी (इन्), स्थिरः, हरित् (द्), हरितच्छदः, हरिद्रुः, पेड़ 'गाछ' 'विरुवा' इति च भाषा।

काष्ठपर्यायाः—काष्ठम्, दलिकम्, दारु, दारुमात्रः, स्थाणु 'लकड़ी' इति भाषा।

प्रस्तरप०—अश्मा (अन्), उपलः, काचकः, ग्रावा (अन्), दृश (ष) त् (द्), पारटीटः, पारारुकः, पारावुकः, पाषाणः, प्रस्तरः, मृन्मरुः, शिला, 'पत्थर' इति भाषा।

मृत्तिकाप०—तुवरी, मृत्तिः, मृत्तिका, मृत् (द्), मृदा,।। 'मिट्टी' इति भाषा।

पाषाणचूर्णप०—पाषाणक्षोदः, प्रस्तरचूर्णः, शिलारजः (अस्), 'सिमेण्ट' इति भाषा।

सुधाप०—कटशर्करा, लेपनम्, लेपनद्रव्यम्, सुधा, सौधभूषणम्। चूना इति भाषा।

इष्टकाप०—इष्टका, दग्धमृत्खण्डम्, दग्धमृच्छकलम्। 'ईण्ट' इति भाषा।

शिल्पप०—कर्म (अन्), कला, शिल्पम्, विज्ञानम्।

शिल्पिप०—कारी (इन्), कारुः, कारुकः, प्रकृतिः, शिल्पकारः, शिल्पी (इन्), 'मिस्त्री' 'राजः' ओड इति च भाषा।

वर्द्धकिप०—काष्ठतट् (क्ष्), काष्ठतक्षकः, तक्षा (अन्), त्वष्टा (ष्टृ), रथकृत् (द्), रथकारः, वर्द्धकिः, शिल्पकारः, शिल्पकारी (इन्)। 'बढई' इति भाषा।

शयनगृहप०—अपवरकः, गर्भागारम्, वासौकः (अस्)। शेषस्त्वन्यत्र।

खट्वाप०—खट्वा, पर्य्यङ्कः, पल्यङ्कः, मञ्चः, मञ्चकः।

शय्याप०—तलिमम्, तल्पम्, शयनम्, शयनीयम्, शय्या।

निद्राप०—तन्द्रा-न्द्रिः-न्द्री, तामसी, नन्दीमुखी, निद्रा, प्रमीला, शयनम्, श्वासहेतिः, सलयः, संवेशः, स्वापः।

अधिकनिद्राप०—सुखसुप्तिका, सुप्तम्, सुष्वापः।

मनुष्यप०—मनुजः, मनुष्यः, मानवः, शेषस्तु देववर्गे।।

पुरुषप०—नरः, पुरुषः, शेषस्तु देववर्गे।

पतिप०—धवः, पतिः, भर्ता (तृ), शेषस्तु रवौ।

स्त्रीप०—नारी, महिला, स्त्री, शेषस्तु सरस्वत्याम्।

पत्नीप०—गृहिणी, पत्नी, भार्या, शेषस्तु सरस्वत्याम्।

शिश्नप०—कामलता, पुंश्चिह्नम्, मेढ्रः, मेहनम्, लङ्गुलम्, लाङ्गुलम्, लिङ्गम्, शङ्कुः, शिश्नम्, शेपः, शेपः (अस्) (न०), शेफः, शेफः (अस्) (न०)।

योनिप०—अपत्यपथः, च्युतिः, बुलिः, भगः, योनिः, स्मरकूपिका, स्मरमन्दिरम्, स्त्रीचिह्नम्।

वीर्य्यप०—आनन्दप्रभवम्, इन्द्रियम् किट्टवर्जितम्, निषेकम्, पुंस्त्वम्, पौरुषम्, प्रधान-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

धातुः, बलम्, बीजसमुद्भवम्, रेतः (अस्) (न०), वीर्य्यम्, शुक्रम्।

नरनारीप०—जम्पती, जायापती, दम्पती, भार्यापती।

अथवा

द्वन्द्वम्, नृयुग्मम्, मिथुनम्, स्त्रीपुंसौ (पुं०द्वि०)।

मैथुनप०—कामकेलिः (स्त्री०), ग्राम्यधर्म्मः, निधुवनम्, पशुक्रिया (स्त्री०), पशुधर्म्मः, मैथुनम्, मोहनम्, रतम्, रतिः (स्त्री०), रहः (अस्) (न०), व्यवायः, संवेशनम्, सम्प्रयोगः, सम्भोगः, सुरतम्।

आधानप०—आधानम्, गर्भाधानम्, निषेकः, बीजप्रक्षेपकालः।

गर्भाशयप०—उल्बम्, गर्भाशयः, जरायुः, गर्भझिल्ली' इति भाषा।

रक्तशुक्रमिश्रणप०—ऊल्बम्, कललम्।

दौहृदप०—दोहदम्, दौहृदम्, लालसा, श्रद्धा।

दोहदान्विताप०—दोदान्विता, श्रद्धालुः।

गर्भप०—गरभः, गर्भः, दोहदलक्षणम्, भ्रूणः।

गर्भवतीप०—अन्तर्वत्नी, आपन्नसत्त्वा, उदरिणी, गर्भवती, गर्भिणी, गुर्विणी, गुर्वी।

प्रसवमासप०—वैजननः, सूतिमाः (अस्), सूतिमासः, जन्ममासः।

प्रशवप०—उद्भवः,प्रसवः, प्रसूतिः (स्त्री), विजननम्, सवः, समुद्भवः।

प्रसूताप०—जातसन्ताना, जातापत्या, नवप्रसूता, प्रजाता, प्रसववती, प्रसूता, प्रसूतिका, विजाता, सूतका, सूतिका।

उपसूतिकाप०—उपसूतका, उपसूतिका, उपप्रसूता, उपप्रसूतिका।

सूतिकागृहप०—अरिष्टम् , सुतिकागारम्, सूतिकागृहम्, सूतिकागेहम्, सूतिकाभवनम्, सूतिकावासः, सूतिगृहम्।

पुत्रप०—आत्मजः, तनयः, नन्दनः, पुत्रः, शेषस्त्वन्यत्र।

पुत्रीप०—आत्मजा, कन्या, दुहिता, पुत्री, शेषस्त्वन्यत्र।

बालकप०—अर्भः, अर्भकः, उत्तानशयः, कुमारः, कुमारकः, क्षीरकण्ठः, क्षीरकण्ठकः, क्षीरपः, गर्भः, डिम्भः, दारकः, पाकः, पृथकः, पोतः, पोतकः, बालः, बालकः, बालिशः, माणवकः, मुष्टिन्धयः वटुः, वत्सः, शावः, शावकः, शिशुः, शिशुकः, स्तनन्धयः, स्तनपः।

।। इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूडामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे मुहूर्त्तादिसर्गः दशमः ।।१०।।

आयुर्दायादिसर्गः—११

आयुः पर्यायाः—आयुः (पु०), आयुः (उस्) (नि०), जीवितकालः, परमायुः (उस्)(न०)।।

आयुष्यप०—आयुष्यम्, पथ्यम्।

अरिष्टप०—अरिष्टम्, अशुभम्, कष्टम्, जन्यं, रिष्टम्।

अरिष्टभेदाः—(१) गण्डारिष्टम्, (२) चन्द्रारिष्टम्, (सु) ग्रहारिष्टम्, (४) योगारिष्टम्,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(५) पताकीवेधजारिष्टं चैतेऽरिष्टस्य पञ्च भेदाः स्युः।

गण्डान्तप०—गण्डान्तम् (न०), तिथ्यादिसन्धिः (पुं०)।

गण्डान्तभेदाः—(१) तिथिगण्डान्तः, (२) नक्षत्र गण्डान्तः, (३) लग्नगण्डान्तश्चैते गण्डान्तस्य त्रयो भेदाः सन्ति।

तदुक्तं ग्रन्थान्तरे—श०चि०१/१७७३।

'नक्षत्रतिथिलग्नानां गण्डान्तं त्रिविधं स्मृतम्। नवपञ्चचतुर्थानां ह्येकार्द्धघटिकामितम्।। इति

अभुक्तमूलप०—अभुक्तमूलम्। मूलर्क्षघटिकाविशेषः। तद्यथा—

मूलस्यारम्भतः प्रथमाष्टघट्यः, ज्येष्ठाया अन्तिमपञ्चघट्यः।

एवं त्रयोदशघट्यात्मकः कालोऽभुक्तमूलकालो ज्ञेयः।

आयुर्भेदाः—(१) अनायुः, (२) अल्पायुः, (३) मध्यायुः (४) दीर्घायुः, (५) पूर्णायुः, (६) अमितायुश्चैते उषन्ताः क्लीबलिङ्गाः।

अनायुःप०—अनायुः (उष्) (न०), तत्कालमरणम्, तत्क्षणमरणम्, सद्योमरणम्।

अल्पायुःप०—अल्पायुः, तुच्छायुः, स्वल्पायुः।

मध्यायुःप०—मध्यमायुः, मध्यायुः।

दीर्घायुःप०—उत्तमायुः, चिरायुः, दीर्घायुः, महत्तरायुः, विपुलायुः।

पूर्णायुःप०—परमायुः, पूर्णायुः, साग्रवर्षशतम् (न०), मानवायुः (न०), सपञ्चनिशाविंशत्युत्तरसमानां शतम्।

तदुक्तम्—'जीवेद्वर्षशतसाग्रमपमृत्युविवर्जिततम्।' इति दुर्गासप्तशत्याम्।

इह स्पष्टमाह वराहः—'समा षष्टिर्द्विघ्नी मनुजकरिणां पञ्च च निशा' इति बृहज्जातके।

अमितायुःप०—अमितायुः, प्रामाण्यरहितायुः।

यदुक्तं केशवेन—

'कर्कीन्द्विज्ययुतोदये बुधसितौ केन्द्रे त्र्यरीशेतरैरायुर्विद्धयमितमिति जातकपद्धतौ।

रामायणे तु तन्मानमुक्तम्—

'दशवर्षसहस्राणि दशवर्षशतानि च। वसामि मानुषे लोके पालयन् पृथिवीमिमाम्।। इति।

आयुषोऽन्यभेदाः—(१) अनियतम्,(२) नियतम्, (३) योगोत्थितम, चैत आयुषस्त्रयो भेदाः सन्ति।

अनियतपर्यायाः—अनियतायुः, अमितायुः, दिव्यायुः।

नियतायुःप०—गणितागतम्, ग्रहगणितजम्, नियतम्।।

योगोत्थितायुःप०—जातकायुः, योगजायुः, योगोत्थितायुः।

गणितागतायुर्भेदाः—(१) अंशायुः, (२) निसर्गायुः, (३) पिण्डायुः, (४) जीवायुः, (५) मिश्रायुः, (६) भिन्नाष्टकवर्गजायुः, (७) समुदायाष्टकवर्गजायुः, (८) मिश्रायुः, (९) रश्मिजायुः, (१०) नक्षत्रजायुः, (११) नवांशजायुः, (१२) केन्द्रजायुः, (१३) जैमिनीयायुः, (१४) वादरायणायुः। आयुषोऽन्ये भेदा अपि सन्ति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नतप०—नतम् (पुं०न०) एतद्दशमलग्नसाधनोपकरणम्)।

नतभेदौ—(१) नतम्, (२) उन्नतश्चैतौ नतस्य द्वौ भेदौ स्यातम्।

तदुक्तं ग्रन्थान्तरे—

'अभीष्टकालो द्युदलेन वर्जितोऽथो त्रिंशतश्चेदधिकः खषट् च्युतः।

नतं परं प्राक्खगुणाल्पकाधिके ताभ्यां विहीनाः खगुणा इहोन्नते॥ इति।१/२।

नतप्रभेदाः—(१) पूर्वनतम् (दिनार्द्धतः प्राक्कालः) (२) पूर्वोन्नतम् (निशीथतः परः कालः), (३) पश्चिमनतम् (दिनार्द्धतः परो यातः कालः), (४) पश्चिमोन्नतम् (निशीथतः प्राक्कालः) चैते नतस्य चत्वारः प्रभेदाः सन्ति।

भावपर्यायाः—भावाः, तन्वादयः, तेषां पर्यायास्तु प्रागेवोक्ताः।

दृष्टिपर्यायाः—दृक् (श्) (स्त्री०), दृष्टिः (स्त्री०) शेषस्त्वन्यत्रः।

द्रष्टृप०—दर्शकः (त्रि०), दर्शयिता (तृ) (त्रि०), द्रष्टा (ष्टृ) (त्रि०), पश्यतीति।

दृश्यप०—दृश्यम्, द्रष्टव्यम्, दर्शनीयम्, द्रष्टुंयोग्यं, चैते त्रिलिङ्गाः सन्ति।

यदुक्तं केशवेन—

'खैकाग्निद्विखवेदरामयमभूखाभ्राभ्रमेकादिभे द्रष्ट्रावर्जितदृश्यकस्येति' जातकपद्धतौ।

बलप०—ऊर्जम्, ओजः (अस्) तरः (अस्), दृढम्, द्रविणम्, धीरः, धीरता, पराक्रमः, प्राणः, बलम्, वीर्यम्, शक्तिः, शुष्मम्, शौर्य्यम्, सत्त्वम्, सहः (अस्), सारम्, स्थाम (अन्)।

बलभेदौ—(१) ग्रहबलम्, (२) भावबलम्, चैतौ बलस्य द्वौ भेदौ स्यातम्।

ग्रहबलभेदाः—(१) स्थानबलम्, (२) दिग्बलम्, (३) कालबलम्, (४) निसर्बलम्, (५) चेष्टाबलम्, (६) दृग्बलं, चैतानि ग्रहाणां षड्बलानि सन्ति।

स्थानबलप्रभेदाः—(१) उच्चबलम्, (२) सप्तैक्यजबलम्, (३) केन्द्रादिबलम्, (४) युग्मायुग्मबलम्, (५) द्रेष्काणबलम्, चेतेषां पञ्चानां योगः स्थानबलं ज्ञेयम्।

दिग्बलपर्यायाः—आशाबलम्, दिग्बलम्, दिशाबलम्, हरिद्बलम्।

तदानयनमुक्तं केशवेन—

'मन्दाल्लग्नमिनात्कुजाच्च हिबुकं शोध्यं विधोर्भगवा-
न्माध्यं ज्ञाद्गुरुतोऽस्तमत्र रसभात्पुष्टं त्यजेच्चक्रतः।
दिग्वीर्यं रसहत्' इति जातकपद्धतौ॥

कालबलप्रभेदाः—(१) पक्षबलम्, (२) नतोन्नतबलम् (३) द्युरात्रित्र्यंशबलम्, (४) वर्षेशादिबलं चैतेषां चतुर्णां योगः कालबलं बोध्यम्।

वर्षेशादिबलप्रभेदाः—(१) वर्षेशबलम्, (२) मासेशबलम्, (३) दिनेशबलम्, (४) कालहोरेशबलं चैतेषां चतुर्ण्णां योगो वर्षेशादिबलं ज्ञेयम्।

कालहोराप०—कालहोरा (स्त्री०)। अस्या आनयनविधिरुक्तो रामेण—

'वारादेर्घटिका द्विघ्नाः स्वाक्षहच्छेषवर्जिताः।
सैकास्तष्टा नगैः कालहोरेशा दिनपात् क्रमात्॥' इति मुहूर्त्तचिन्तामणौ॥१॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेनैव तत्प्रयोजनमुक्तम्—

'वारे प्रोक्तं कालहोरासु तस्यं' इति।

चेष्टाबलप्रभेदौ—(१) अयनबलम्, (२) चेष्टाबलं, चैतौ चेष्टाबलस्य द्वौ भेदौ स्याताम्। तयोर्योग एव चेष्टाबल बोध्यम्।

भावबलप०—भावबलम्, भाववीर्यम्, भावौजः।

भावबलभेदौ—(१) भावदिग्बलम्, (२) भावदृग्बलं, चैतौ भावबलस्य द्वौ भेदौ स्याताम्। तत्र बुधगुरुदृशोर्योगः कार्यस्तदा स्फुटग्रहबलं स्यात्।

रश्मिप०—अंशुः, करः, किरणः, मरीचिः, रश्मिः, शेषस्तु रवौ।

रश्मिभेदौः—(१) उच्चरश्मिः, (२) चेष्टारश्मिश्चैतौ रश्मेर्द्वौ भेदौ स्याताम्।

इष्टप०—इष्टम्, शुभम्।

कष्टप०—अशुभम्, कष्टम्।

तत्रभेदौः—स्पष्टशुभम्, स्पष्टाशुभम्, स्फुटशुभम्, स्फुटाशुभम्।

गुणकनामानि—उच्चगुणकः, चेष्टागुणकः, स्फुटगुणकः, मध्यमाश्रयगुणकः स्पष्टाश्रयगुणकः, कर्मयोग्यगुणकः।

अंशायुःपर्यायौ—अंशायुः, सत्यायुः।

आयुर्भागप०—आयुरंशाः, आयुर्भागाः, आयुर्लवाः।

हानिप०—अपचयः, अपहारः, हरणम्, हानिः।

हानिभेदाः—(१) चक्रार्द्धहानिः (चक्रपातार्द्धहानिः), (२) शत्रुक्षेत्रगतहानिः, (३) अस्तगतहानिः, (४) लग्नस्थपापहानिः। (५) नीचभगतहानिः, (६) नीचभस्थग्रहयुक्तहानि श्चैतानि षड्विधहरणानि स्युः।

पिण्डायुर्गुणकाः—(१) गोडब्जाः, (२) तत्वानि, (३) तिथयः, (४) रवयः, (५) दिनानि, (६) स्वर्गाः (७) नरवाः, चैते रवेः क्रमात्पिण्डायुर्गुणकाः सन्ति।

निसर्गायुर्गुणकाः—(१) नखाः, (२) भूः, (३) द्वौ, (४) गावः, (५) धृतिः, (६) नखराः, (७) पञ्चाशत्, चैते खेः क्रमान्तिसर्गायुर्गुणकाः सन्ति।

पिण्डायुःप्रभृतीनामंशप०—पिण्डायुरंशाः, पिण्डायुर्भागाः, पिण्डायुर्लवाः' निसर्गायुरंशाः, निसर्गायुर्भागाः, निसर्गायुर्लवाः, जीवायुरंशाः, जीवायुर्भागाः, जीवायुर्लवाः।

हानिसंस्कृतायुरंशप०—हरणसंस्कृतायुरंशाः, हानिसंस्कृतायुर्भागाः, हानिसंस्कृतायुर्लवाः।

वर्षाद्यायुःप०—अब्दाद्यायुः, वर्षमुखायुः, वर्षाद्यायुः शरदाननायुः समावदनायुः, हायनास्यायुः।

अन्तर्दशाप०—अन्तरम्, अन्तर्दशा, पक्ता (कृ), पाचकः।

दशाप्रवेशप०—दशानिवेशः, दशाप्रवेशः, दशासन्निवेशः, दायप्रवेशः।

नक्षत्रप०—ऋक्षम्, नक्षत्रम्, भम्, शेषस्तु नक्षत्रपर्याये।

भभुक्तप०—इतः, गतः, प्रगतः, प्रयातः भभुक्तः, भयातः, यातः।

भभोग्यप०—अगतः, अयातः, एष्यः, गम्यः, भगम्यः भभोगः, भभोग्यः, भैष्यः, भोग्यः, येयः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गतगम्ययोः पर्यायौ यात-येयावित्युक्तं

श्रीपतिना—

मिहिरविरहितेन्दोरंशकेभ्यो द्विचन्द्रैर्गततिथिनिचयः स्यात्तत्र शेषं गताख्यम्।
तदपि हरविशुद्धं गम्यकं तद्विलिप्ता गतिविवरविभक्ता यातयेया विनाड्यः।
इति सिद्धान्तशेखरे इति केतकीटीकायाम् ७२/१५३

सर्वर्क्षप०—सर्वभोगः, सर्वभोग्यः, सर्वर्क्षम्

स्पष्टभुक्तप०—स्पष्टभुक्तम्, स्फुटभुक्तम्।

स्पष्टभोग्यप०ः—स्पष्टभोग्यम्, स्फुटभोग्यम्।

स्पष्टसर्वर्क्षप०—स्पष्टसर्वर्क्षम्, स्फुटसर्वर्क्षम्।

दशापर्यायाः—दशा, दायः।

दशानामानि—अष्टोत्तरीदशा, कालचक्रीदशा, चरदशा, महादशा, योगिनीदशा, विंशोत्तरीदशा। एवं अन्या अपि विविधा दशाः सन्ति।

विंशोत्तरीदशेशनामानि—(१) आदित्यः, (२) चन्द्रः, (३) कुजः, (४) राहुः, (५) जीवः, (६) शनिः, (७) बुधः, (८) केतुः, (९) शुक्रश्चैते विंशोतर्य्यां कृत्तिकानक्षत्रतः क्रमेण आदित्यादयो नवग्रहा दशाधिपा ज्ञेयाः।

दशेशवर्षाणि—(१) रसाः, (२) दश, (३) शैलाः, (४) धृतिः, (५) अष्टिः, (६) अतिधृतिः, (७) अत्यष्टिः (८) सप्त, (९) विंशतिः। इति आदित्यक्रमतो दशेशानां वर्षाणि सन्ति।

योगिनीदशाधिपनामानि—(१) मङ्गला (२) पिङ्गला, (३) धान्या, (४) भ्रामरी, (५) भद्रिका, (६) उल्का, (७) सिद्धा, (८) सङ्कटा, चैता अष्टौ योगिनीदशाधिपा आर्द्रानक्षत्रतः क्रमेण ज्ञेयाः।

योगिनीदशेशवर्षाणि—(१) एकः, (२) द्वौ, (३) त्रयः, (४) चत्वारः, (५) पञ्च, (६) षट् (७) सप्त, (८) अष्टौ, चेति मंगलाक्रमतो दशाधिपानां वर्षाणि सन्ति।

दशाप्रभेदाः—(१) दशा, (२) अन्तर्दशा, (३) विदशा (उपदशा), (४) सूक्ष्मदशा (५) प्राणदशा, चेत्येते दशायाः पञ्चभेदाः सन्ति।

अन्तर्दशापर्यायाः—अन्तरम्, अन्तर्दशा, अन्तर्दायः, अपहारः, अपहृतिः, भुक्तिः, हृतिः।

विदशाप०—उपदशा, विदशा।

पाचकप०—पक्ता (कृ), परिपाचकः, पाचकः।

फलपाककालप०—परिणतिः, परिणामः, परिपाकः, पाकः, फलपाककालः, विपाकः।

जन्मराशिप०—जन्म (अन्), जन्मभम्, जन्मराशिः, जन्मर्क्षम्।

जन्मराशिस्वामिप०—ऋक्षेशः, जन्मभनाथः, जन्मराशिनाथः, जन्मर्क्षस्वामी इन्।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूडामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे आयुर्दायादिसर्गः एकादशः ॥११॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ दृष्ट्यादि वर्गः—१२

[1]**दर्शनपर्यायाः**—अवलोकः, अवलोकनम्, अवेक्षणम्, अवेक्षा, आलोकः, आलोकनम्, आलोचनम्, ईक्षणम्, ईक्षा, दर्शनम्, दृक् (श्) (स्त्री), दृशिः, (स्त्री०), दृश्या (स्त्री), दृष्टिः (स्त्री), द्योतनम्, निध्यानम्, निभालनम्, निरीक्षणम्, निर्वर्णनम्, निशमनम्, निशामनम्, परिलोकनम्, प्रेक्षणम्, प्रेक्षा (स्त्री०), लोकः, लोकनम्, विलोकः, विलोकनम्, विलोचनम्, वीक्षणम् वीक्षा (स्त्री), समालोकः, समालोकनम् समालोचनम्,समीक्षणम्, समीक्षा (स्त्री)।

[2]**प्रेक्षणक्रियाप०**—अवलोकितम् (न०) आलोकितम् (न०), ईक्षितम् (न०), निरीक्षितम् (न०), वीक्षितम् (न०) इत्यादयः सर्वेशब्दा नपुंसके ज्ञेयाः॥

[3]**दर्शितप०**—अभिवीक्षितः, अवलोकितः, अवेक्षितः, आलोकितः, ईक्षितः, दर्शितः, दृष्टः, निरीक्षितः, निभालितः, परिलोकितः, प्रदृष्टः, प्रविलोकितः, प्रसमीक्षितः, प्रेक्षितः, प्रोद्वीक्षितः, लोकितः, विलोकितः, वीक्षितः, सन्दर्शितः, सन्दृष्टः, सम्प्रदृष्टः समालोकिः, समीक्षितश्चैते सर्वे शब्दास्त्रिलिङ्गा भवन्ति।

[4]**दर्शनीयप०**—अवलोकनीयः, अवलोकितव्यः, अवलोक्यः, अवेक्षणार्हः, अवेक्षणीयः, आलोकनार्हः, ईक्षणार्हः, ईक्षणीयः, ईक्षितुंयोग्यः, ईक्षितव्यः, ईक्ष्यः,द्रष्टव्यः द्रष्टुंयोग्यः, प्रेक्षणीयः, प्रेक्ष्यः, वीक्षणीयः, वीक्ष्यः, समीक्षणीयः, समीक्ष्यश्चैते त्रिलिङ्गाः।

[5]**द्रष्टृप०**—आलोकी (इन्) (त्रि०), दर्शकः, दर्शयिता (तृ), दर्शी (इन्), दृष्टिकर्त्ता (तृ), द्रष्टा (ष्टृ), समालोकी (इन्) एते सर्वे त्रिलिङ्गाः।

[6]**दृश्यप०**—दृश्यः (त्रि०), प्रेक्ष्यः (त्रि०), वीक्ष्यः (त्रि०), समीक्ष्यः (त्रि०)

[7]**दृश्यप०**—दृश्यम् (न०), प्रेक्ष्यम् (न०), वीक्ष्यम् (न०), समीक्ष्यम् (न०)।

[8]**दृष्ट्वाव्ययप०**—अवलोक्य (अ०), आलोक्य (अ०), दृष्ट्वा (अ०), निरीक्ष्य (अ०), प्रसमीक्ष्य (अ०), प्रेक्ष्य (अ०), विलोक्य (अ०), वीक्ष्य (अ०), सम्प्रेक्ष्य (अ०)।

[9]**पश्यत्प०**—अवलोकयन् (त्) (त्रि०), आलोकयन् (त्), (त्रि०), परिलोकयन् (त्) (त्रि०), पश्यन् (त्), (त्रि०), विलोकयन् (त्), (त्रि०)।

[10]**दृश्यमानप०**—अवेक्ष्यमाणः (त्रि०), आलोक्यमानः (त्रि०), ईक्ष्यमाणः (त्रि०), दृश्यमानः (त्रि०), निरीक्ष्यमाणः, (त्रि०), परिदृश्यमानः (त्रि०), परिलोक्यमानः (त्रि०), विलोक्यमानः (त्रि०), वीक्ष्यमाणः (त्रि०), सन्दृश्यमानः (त्रि०), सन्निरीक्ष्यमाणः (त्रि०), समालोक्यमानः (त्रि०)।

---

(१) देखना (२) देखने की क्रिया (३) देखा (४) देखने योग्य (५) देखने वाला (६) देखा जाने वाला (७) दिखलाई देने वाली वस्तु (८) देख कर (९) देखता हुआ (१०) जो देखा जाता है।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

[1]**दृष्टिदृष्टप०**—ईक्षणवीक्षितः, दर्शनप्राप्तः, दृष्टदेहः, दृष्टमूर्तिः, दृष्टशरीरः, दृष्टिदृष्टः, दृष्टिपथगतः, प्रविलोकनयुतः, प्रसमीक्षितदेहः, प्रेक्षणतांगतः, प्रेक्षणत्वयात-श्चैते सर्वे त्रिलिंगा भवन्ति।

स्थितिप०—अवस्थानम् (न०), अवस्थितः (स्त्री०), आसना (स्त्री०), आस्था (स्त्री०), आस्या (स्त्री०), उपविष्टिः (स्त्री०), निष्ठा (स्त्री), प्रतिष्ठा (स्त्री०), वासः (पुं०), व्यवस्थानम्, (न०), व्यवस्थितिः (स्त्री०), संस्था (स्त्री०), संस्थितिः (स्त्री०), स्थितिः (स्त्री०), एते सर्वे षष्ठीविभक्त्यन्ते प्रयोज्याः। यथा रवेर्मेषे स्थितिः। इति।

संयोगवाचकशब्दाः—अन्वयः (पुं०), मिलनम् (न०), मेलः (पुं०), मेलकः (पु०), मेलनम् (न०), युतिः (स्त्री०), योगः (पुं०), संयुतिः (स्त्री०), संयोगः (पुं०), संसर्गः (पुं०), सङ्गः (पं०), सङ्गतिः (स्त्री०), सङ्गमः (पुं०), समन्वयः (पुं०), समागमः (पुं०), समाजः (पुं०), समायोगः (पुं०), समितिः (स्त्री०), एते सर्वेऽपि षष्ठीविभक्त्यन्ते प्रयोज्याः। यथा—'खलग्रहाणां मिलनम्।' इति।

युक्तवाचकशब्दाः—अन्वितः, आढ्यः, आश्लिष्टः, आलिंगितः, प्रयुतः, प्रयुक्तः, मिलितः, मिश्रितः, युक् (ज्), युक्तः, युतः, लगितः, लग्नः, लीनः, शाली (इन्), संयुक (ज्), संयुक्तः, संयुतः, संलग्नः, संश्लिष्टः, संसक्तः, संहितः, सक्तः, सखा, सङ्गतः, सनाथः, समन्वितः, समाढ्यः, समेतः, सम्पद्यमानः, सम्पृक्तः, सम्मिश्रः, सहितः, एते सर्वे त्रिलिङ्गा भवन्ति। ते तृतीयाविभक्त्यन्ते योज्याः। यथा—'खलैः समेतः।' इति।

व्याप्तवाचकशब्दाः—आचितः, आश्रितः, उपविष्टः, निचितः, समाक्रान्तः, एते त्रिलिंगाः, तृतीयाविभक्त्यन्ते योज्याः।

प्राप्तवाचकशब्दाः—अधिगतः, आगतः, आपन्नः, आप्तः, आयातः, आस्थितः, इतः, उपगः, उपगतः, उपयातः, उपेयिवान् (वस्वन्तः), गः, गतः, प्रगतः, प्रयातः, प्राप्तः, यातः, समधिगतः, समागतः, समासादितः, समुपस्थितः, समुपेतः, सम्प्राप्तः एते त्रिलिंगाः।

स्थितवाचकशब्दाः—अधिष्ठितः, अवस्थितः, आश्रितः, आसनावस्थितः, आसीनः, उपविष्टः, उपस्थितः, कृतावस्थानम्, प्रतिष्ठितः, विराजमानः, व्यवस्थितः, श्रितः सश्रितः, संस्थः, संस्थितः, समाश्रितः, समासीनः, समुपाश्रितः, सेवितः, स्थः, स्थितः। एते त्रिलिंगाः।

स्थानवाचकशब्दाः—आयतनम्, आश्रयः, आस्पदम्, कृतपदः, कृतस्थितिः, कृतायतनः, कृताश्रयः, कृतास्पदः, गृहम्, पदम्, संश्रयः, स्थलम्, स्थानम्।

मिलित्वाऽव्ययवाचकशब्दाः—उपेत्य, मिलित्वा (मिलकर), सम्मिल्य, समुपेत्य, समेल्य, एतेऽव्ययाः।

---

(१) आंखों से देखा गया।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्राप्याव्ययवाचकशब्दाः—अधिगम्य (प्राप्त होकर), प्राप्य (पाकर), सम्प्राप्य।

पूर्णपर्यायाः—आचितम्, छन्नम्, निचितम्, पूरितम्, पूर्णम्, भरितम्, व्याप्तम्, एते त्रिलिङ्गाः।

सम्बन्धप०—युक्तिः, (स्त्री०), संयोगः (पुं०), संसर्गः, संस्पर्शः, समागमः, सम्पर्कः, सम्बन्धः, स्पर्शः, स्पृष्टिः, (स्त्री०)।

सम्बन्धभेदाः—(१) अन्योन्यराशिस्थितत्वं प्रथमः, (२) परस्परदृष्टिसम्बन्धो द्वितीयः, (३) एकत्र दृष्टिसम्बन्धस्तृतीयः, (४) सहावस्थानसम्बन्धश्चतुर्थः, इत्येते सम्बन्धस्य चत्वारो भेदाः, स्युः।

सम्बन्धिप०—संयोगी, संसर्गी, सम्पर्की, सम्बन्धी, एते इन्नतास्त्रिलिङ्गाः स्युः।

अण्प्रत्ययान्तशब्दाः—कौलः, कौशः, स्मारः।

युक्तस्थितादिवाचकप्रकीर्णशब्दाः—अधिकलः, अधिकृत्, अधियोगः, अधिश्रितः, अध्यासितः, अध्यासीनः, अध्युषितः, अभिगतः, अभ्युपेतः, आयातः, अवलम्बितः, अष्टमः, नवमः, षष्ठः, आकीर्णः, आक्रान्तः, आरूढः, आवासः, आश्रित्यः (अ०), कलितः, कृताधिकारः, चन्द्राधियोगः, इष्टयुतः, निरतः, निष्ठः, पतितः, प्रकल्प्य (अ०), प्रपूर्णम्, मिश्रः, यथातथा (कर्मनिवृत्त्यर्थवाचकः), याप्यः, योगाधियोगः, वहः, विराजमानः, समनुपतितः।

मतुबन्तशब्दाः—तपोवान्, तमोवान्, भानुमान्, अङ्गपवान्, अस्तपवान्, पण्डितवान्, साधुमान्, मन्दवान्, एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

मत्वर्थीयशब्दाः—अधिकारी, अधिशाली, अवलम्बी, केन्द्री, जुः (ष्), पाली, भाक् (ज), यायी युक् (ज्), योगी, विहारी, सङ्गी, स्थायी, स्पृक् (श्), एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

णिनिप्रत्ययान्तशब्दाः—आलम्बी, गामी, चारी, निवासी, वर्ती, वासी, शाली, एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

सहसमासजशब्दाः—साधिकारः, सघनः, समदः, ससुखः, ससरस्वतीशः।

दृष्टिप०—आलोकः (पुं०) आलोकनम् (न०), आलोचनम्, (न०), ईक्षणम् (न०), ईक्षा (स्त्री०), दर्शनम् (न०) दृक् (श्) (स्त्री०) दृशिः (स्त्री०), दृष्टिः (स्त्री०) द्योतनम् (न०), निध्यानम्, निभालनम् (न०), निर्वर्णनम्, (न०), निशमनम्, (न०), निशामनम् (न०)।

दृष्टप०—अवलोकितः, आलोकितः, ईक्षितः, निरीक्षितः, परिलोकितः, परीक्षितः, प्रदृष्टः, प्रेक्षितः, प्रोद्वीक्षितः, लोकितः, विलोकितः, संवीक्षितः, संदृष्टः, समालोकितः, समीक्षितः सम्प्रदृष्टः, एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

दृष्टिदृष्टवाचकप्रकीर्णशब्दाः—दत्तनेत्रः, दृष्टदेहः, दृष्टमूर्तिः, दृष्टशरीरः, दृष्टिघटितः, दृष्टिशुद्धः, प्रेक्षणता, प्रेक्षणत्वम्।

युतीक्षणवाचकशब्दाः—ईक्षान्वयवान्, दर्शनयोगः, युतिदृक्, युतिवीक्षणम्, वीक्षणसमागमः।

दृष्ट्वावाचकाव्ययशब्दाः—अवेक्ष्य, आलोक्य, दृष्ट्वा, प्रेक्ष्य, विलोक्य, संदृश्य, समीक्ष्य, एतेऽव्ययाः स्युः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मध्यप०—अन्तः (र्) (अ०), अन्तरम् (न०), अन्तरा (अ०), अन्तरालम् (न०), अन्तरालकम् (न०), अभ्यन्तरम् (न०), मध्यः (पुं०न०)।

मध्यगतप०—अन्तरगतः, अन्तर्गतः, मध्यगः, मध्यगतः, मध्ययातः।

विनार्थवाचकाव्ययशब्दाः—अन्तरेण, ऋते, विना, हिरुक्, एतेऽव्यया: स्युः। क्वचित् अन्तरम्, वर्जनमपि।

वर्जितवाचकशब्दाः—उज्झितः, ऊनः, ऊनितः, च्युतः, न्यूनः, परिच्युतः, मुक्तम्, रहितः, वर्जितः, वि (अ०), विमुक्तः, वियुक्तः, वियुतः, विरहितः, विवर्जितः, विशेष्यम्, विश्लेष्यम्, विहीनः, वीतः, एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

अन्तरवाचकशब्दाः—अन्तरम्, विवरम्।

वर्ज्यवाचकशब्दाः—परिवर्जनीयः, परिवर्जितव्यः, परिवर्ज्यः, वर्जनीयः, वर्जितव्यः, वर्ज्यः, (छोड़ने योग्य)।

वर्जयित्वावाचकाव्ययशब्दाः—अप, अपहाय, अपास्य, त्यक्त्वा, परिहृत्य, प्रोज्झ्य, वर्जयित्वा, विहाय, सन्त्यज्य, हित्वा, एतेऽव्ययाः।

क्तवतुप्रत्ययान्तशब्दाः—आश्रितवान्, इतवान्, गतवान्, प्राप्तवान्, यातवान्, स्थितवान्, एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

शानच्-कानच्-प्रत्ययान्तशब्दाः—ईक्ष्यमाणः, वर्तमानः, विद्यमानः, विराजमानः, विलोक्यमानः, वीक्ष्यमाणः, शोभमानः, समीक्ष्यमाणः, एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

शतृप्रत्ययान्तशब्दाः—अधितिष्ठन्, गच्छन्, चरन्, चलन्, तिष्ठन्, निवसन्, पश्यन्, प्रवसन्, भवन्, वसन्, व्रजन्, सन्, एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

प्रकीर्णशब्दाः—अगुरुगः, गुरुगः, समभगः, एतेऽपि त्रिलिङ्गाः स्युः।

अथातः परं स्थितिपर्यायाणामुदाहरणानि **प्रदर्श्यन्ते**—(ठहरने का स्थान)।

अवस्थानम् (न०) स्थितिः, वासः, प्रतिष्ठा। यथा—'अवस्थानमङ्गे शशाङ्केऽज्यमभानम्' इति। ग्रन्थकारः,

अवस्थितिः (स्त्री०), वासः। यथा-अवस्थितिर्लाभगृहे सतां चेत् इति ग्रं०का०।

आसना (स्त्री०) स्थितिः। यथा—'भवति दिवसभर्तुस्त्वासनायामजर्क्षे' इति ग्रं०का०।

आस्था (स्त्री०) स्थितः। यथा—'आस्थायां यदि घटभे खरांशुसूनाः' इ०ग्रं०का०।

आस्या (स्त्री०) स्थितिः। यथा—'आस्थायां पुण्डरीके जनजनिसमये पद्मिनीनाथसूनोः' इ०ग्रं०का०।

उपविष्टिः (स्त्री०) वासः। यथा—'यदोपविष्टिर्मदने खलानाम्' इ०ग्रं०का०।

निष्ठा (स्त्री०) स्थितिः। यथा—'निष्ठाऽब्जनीलाम्बरभास्वतां भवे' इ०ग्रं०।

प्रतिष्ठा (स्त्री०) स्थितिः। यथा—'पुण्ये पपीपङ्कुकविप्रतिष्ठा' इ०ग्रं०का०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वासः (पुं०) १ अवस्थानम्। २ गृहम्। यथा-'त्रिषडायेष्वसद्वासो विशेषेण गुरूदयः'। इ०ग्रं०का०।

व्यवस्थानम् (न०), स्थितिः। यथा-'व्यवस्थानमन्त्ये शनीनेन्दुजानाम्' इ०ग्रं०।

व्यवस्थितिः (स्त्री०), १ अवस्थानम्। २ व्यवस्था। यथा-'व्यवस्थितिर्जन्मनि वित्तभावे खलग्रहाणां धनहानिमाहुः। इति ग्रं०का०। संस्था (स्त्री०), स्थितिः। यथा-'संस्थाजनौ जीवगृहे जडांशोः, इ०ग्रं०का०।

संस्थितिः (स्त्री०) स्थितिः। यथा-बन्धुसूनुसदने कुजराह्वोः संस्थिती रचयति क्षयरोगम्।' इति जैमिनीयपद्यामृते।

अथवा—

'केन्द्रत्रिकोणरन्ध्रार्थेष्वनयोः (लग्नेन्द्वोः) शुभसंस्थितिः।' इति ग्रन्थान्तरे।

वा—

'सतां संस्थितिः सूनुभे सूनुलब्धिः' इ०ग्रं०।

स्थितिः (स्त्री०), अवस्थानम्। यथा—'उशनसः कलशे जनुषि स्थितौ' इति जातकाभरणे।

अथेदानीं संयोगवाचकशब्दोदाहरणानि—

अन्वयः (पुं०), संयोगः, सम्बन्धः, मेलः। यथा-यदान्वयोऽङ्गे गुरुभास्वतोर्जनौ' इ०ग्रं०का०।

मेलः (पुं०) सङ्गः, सङ्गमः। मेलकः, मेलनम् (न०)। यथा—'मदे मेलनं मन्दमार्तण्डनाम्नोः' इ०ग्र०का०।

युक्तिः (स्त्री०) सङ्गः। यथा-यमारयोर्युक्तिरनङ्गभावे' इ०ग्रं०का०।

युतिः (स्त्री०) योगः, समागमः। यथा-'मदनमन्दिर आरभयोर्युतिः' इ०ग्रं०का०।

योगः (पुं०), १ संयोगः, २ युक्तिः।

यथा-'अथ कण्ठकायेशयोगेऽतिपराक्रमी स्यात्' इ०ग्रं०का०।

संयुतिः (स्त्री०), संयोगः। यथा-'अजे संयुतिर्मङ्गलादित्यसून्वोः' इ०ग्रं०का०।

संयोगः, (पुं०) मेलनम्, सम्बन्धः। यथा-'संयोग आये यमयामिनीशयोः' इ०ग्रं०का०

संसर्गः (पुं०), १ संगः, सङ्गमः २ समवायादिसम्बनधः।

यथा-'संसर्ग आङ्गिरसगौररश्म्योः' इ०ग्र०का०।

सङ्गः (पुं०), १ संयोगः, सङ्गमः, मेलः, ऐक्यम् २ संसर्गः, संस्पर्शः।

यथा-'सङ्गो विसारे विधुवासरेशयोः' इ०ग्र०का०।

सङ्गतिः (स्त्री०) सङ्गमः। यथा-'वृषे सङ्गतिः षोडशांशूडुपत्योः' इ०ग्रं०का०

सङ्गमः (पुं०) संगः, मेलकः। यथा-'जम्बालनीड उडुपार्च्चितसङ्गमश्चेत्' इ०ग्रं०का०।

समन्वयः (पुं०), सयोगः, मिलनम्। यथा-'मतिपतिः सबलोऽत्र समन्वये शखपयोः सति कण्टकभे तथा।' इ०ग्रं०का०।

समागमः (पुं०) संयोगः। यथा-'उडुपतेर्वृषभेऽत्र समागमः' इ०ग्रं०का०।

समाजः (पुं०) समितिः, संयोगः। यथा-'हयाङ्गे हरीन्दुज्ञभानां समाजः' इ०ग्रं०का०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समायोग: (पु०), संयोग:, समागम:, सम्बन्ध:।

यथा–'समायोगो याम्ये यमजनकनीहारकरयो:' इ०ग्रं०का०।

समिति: (स्त्री०), समाज:, संयोग:। यथा–'भग्लौविदां समितिररायगृहेऽर्थलाभ:' इ०ग्रं।

अथाधुना युक्तवाचकशब्दानामुदाहरणानि प्रदर्श्यन्ते—

अन्वित: (त्रि०), युक्त:। यथा–'कल्याणयातो कविनान्वित: कलेट्' इ०ग्रं०।

आढ्य: (त्रि०), युक्त:। यथा–'शुभाशुभाढ्ये यदि जन्मलग्ने' इति जातकपारिजाते।

आश्लिष्ट: (त्रि०), आलिङ्गित:। 'आये सदाऽऽश्लिष्ट इनारमन्दै:' इति ग्रं० का०।

आलिङ्गित: (त्रि०), युक्त:। यथा–'तनयभवननाथो धन्विनाऽऽलिङ्गिताङ्ग:' इ०ग्रं०का०।

उपेत: (त्रि०), युक्त:। यथा–षट्त्रिव्ययाष्टमोपेता व्ययवित्तगृहाधिपा: इ०जा०पा०।

प्रयुत: (त्रि०), युक्त:। यथा—'दिनपतौ प्रयुते मदनेऽशुभै: इ. ग्रं. का.।

प्रयुक्त: (त्रि०), युक्त:। यथा–'भाग्ये भगे भास्करिणा प्रयुक्ते' इ०ग्रं०का०।

प्रसक्त: (त्रि०), संवद्ध:, मिलित:। यथा–'शुभस्यास्य प्रसक्तस्य' इत्युडुदायप्रदीपे।

मिलित: (त्रि०), युक्त:, सङ्गत:।

यथा–'श-कु-बु-जीमिलिताश्च दिवाम्बुगे भृगुसुते करनाश उतांगुले:।' इति गिरिधर:।

मिश्रित: (त्रि०), मिलित:। युक्त:। यथा–'मदालये मिश्रित आरविद्भ्याम्' इ०ग्रं०।

युक् (ज्) (त्रि०), युक्त:। यथा–'सचरणभूयुग्ग्रसनमभीष्टम्।' इ०ग्र०।

युक्त: (त्रि०), युत:, मिलित:।

यथा–'अथ निर्मलै:, युक्तेऽमलांशे सहजे च कारके' इति ग्रं०का०।

युत: (त्रि०), युक्त:, सहित:। यथा–'चरराशियुते लग्ने धरासुतयुते मदे।' इति प्रश्नमार्गे।

लगति: लग्न:—लीन: (त्रि०), संयुक्त:, मिलित:।

यथा–'शनिना लगिते लग्ने, हेलौ लग्ने सुधांशुना, मङ्गले ग्लौभुवा लीने' इ०ग्रं०का०।

आलिङ्गिताङ्ग: (त्रि०), मिलितदेह:। यथा–'आलिङ्गिताङ्गो धनुषाऽङ्गगो मृदु:' इ०ग्रं०।

संयुक् (ज्) (त्रि०), संयुक्त:, संयुत:, युक्त:।

यथा–'पापसंयुजि मारनिकेते' इ०ग्रं०का०।

धनेशे लाभसंयुक्ते' इति। 'कारके बलहीने वा क्रूरशष्ट्यंशसंयुते।। इति च त्रि०मा०।

संलग्न: (त्रि०), संयुक्त:। यथा–'संयुक्ते रविणा तुषारकिरणे' इ०ग्रं०का०।

संश्लिष्ट: (त्रि०), मिलित:, आलिष्ट:। यथा–'संश्लिष्ट: शशिना सरोरुहसुहृत्' इ०ग्रं०का।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

संसक्तः (त्रि०), संलग्नः।

यथा–'संसक्त इन्दौ खररश्मिमालिना इ. ग्रं. का।

संहितः (त्रि०), १ सहितः, २ मिलितः।

यथा–'संहितो यदि विदा निशाकरः' इ. ग्रं. का.।

सक्तः (त्रि०), लग्नः, लगितः। यथा–आत्मकारकलवे शशिसक्ते इ. जै. प. मृ.।

अथवा—यथा—'निधनभवननाथः कामिनीभावसक्तः इ. ग्र.।

सखा (त्रि०), सहायः, सहचारी, अनुचरः, अभिसरः।

यथा—अखिलकेन्द्रसखैः खलखेचरैः इ. ज्यो. भ.।

अथवा—अशुभशुक्रसखः इति विवाहवृन्दावने।

सङ्गतः (त्रि०), युक्तः। यथा–द्वितनौ भार्गवभार्यभूभवाः।

यदि ते तुरगाङ्गसङ्गताः सुतदाः। इति ग्रं०का.।

सनाथः (त्रि०), नाथवत्, रक्षकः युक्त इत्यर्थः।

यथा–विग्रहे कमलिनीशसनाथे इति ग्रं०का०।

अथवा—सपत्नभवविक्रमैः शनिकुजरविभिः सनाथैः, इति ज्यो०भ०।

समन्वितः (त्रि०), युक्तः। यथा–सतां गृहे सौम्यखगैः समन्विते इ. ग्रं. का।

समाढ्यः (त्रि०), युक्तः। यथा—सौम्यैः समाढ्ये सुतसद्मनीन्दौ इ. ग्रं. का.।

समेतः (त्रि०), मिलितः, संयुक्तः।

यथा–पञ्चमे नवमे द्यूनेसमेतौ सितभास्करौ। इति गार्गिः।

अथवा—मदे मतङ्गे मृदुना समेते इ०ग्रं०का०।

सम्पद्यमानः (त्रि०), मिलितः। सम्पद्यमानस्तरणिर्धराभुवा इ. ग्रं. का.।

सम्पृक्तः (त्रि०), सयुक्तः। यथा–सम्पृक्ततोऽसृक्‌ सौरिणा भास्वता वा इ. ग्र. का.।

सम्मिश्रः (त्रि०), संयुक्तः। 'सम्मिश्रश्चेद् भास्करो बोधनेन इति ग्र० का०।

सहितः (त्रि०), संयुक्तः। यथा–भास्करहिमकरसाहितः शनैश्चरो मृत्युदः प्रसवकाले।। इति सारावल्याम्। अथवा—यमोऽर्कमाभ्यां सहितोऽन्तदः सवे इ. ग्रं.।

अथाधुना व्याप्तवाचकशब्दोदाहरणानि—

आचितः (त्रि०), व्याप्तः। यथा–ऽथो चिति, नेत्रपाण्यवस्थाचिते सोमसुते, इ. ग्रं. का.।

आश्रितः (त्रि०), अधिष्ठितः। यथा—यदाश्रिते कालगृहे कलानिधौ समीक्षिते कालखगेन जन्मनि। इ. ग्रं. का.।

उपविष्टः (त्रि०), अधिष्ठितः।

यथा—उपविष्ट इने निधने सयमे द्रविणे विधुना सहिते सकुजे। इ. ग्रं. का.।

निचितः (त्रि०) व्याप्तः, पूरितः।

यथा—शीर्षोदयभाजि कण्टके स-न्निचिते दीक्षणधीस्थले विदीज्ये।' इ. ज्यो. भ.।

अथवा—कण्टके यदि कोदयभाजि शोभनद्युगतिना निचितेऽत्र । इति ग्रं० का०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समाक्रान्त: (त्रि०), १ व्याप्त:, २ अधिष्ठित:।
यथा–समाक्रान्त: सौम्यो यदि जनुषि देवार्चितपदा।' इ. ग्रं. का.।
अथवा—समाक्रान्त: सौम्यै: सुतसदनगे भास्करसुते। इ. ग्र. का.।

अथ सम्प्रति प्राप्तवाचकशब्दोदाहरणानि—

अधिगत: (त्रि०), प्राप्त:।
यथा–अधिगते धनभे धरणीभुव' इ. ग्रं. का.।
आगत: (त्रि०), १ आयात:, उपस्थित:, प्राप्त:।
यथा–गणे सतां गात्रगृहोपगेऽथवा तनौ शुभव्योमगयोगमागते।' इ. ग्रं. का.।
आपन्न: (त्रि०), १ प्राप्त:, २ आगत:।
यथा— सद्योगमापन्न इहोद्गमालये इति० ग्रं०का०।
आप्त: (त्रि०), १ प्राप्त:, २ लब्ध:।
यथा–'खगे खरांशौ खलदृष्टिमाप्ते' इति।
अथवा–सोदरपेऽङ्गमाप्ते इति च ग्रं०का०।
आयात: (त्रि०), आगत:।
यथा–शुभवर्गे लग्नगते लग्ने वा शुभवर्गमायाते।। इ०जै०प०।
आस्थित: (त्रि०), १ प्राप्त:, २ आरूढ:।
यथा–यदोद्गमे सद्दृशमास्थिते जनौ इ०ग्र०का०।
अथवा—केन्द्रारूढे शोभनवेमवासे। इ०ग्रं०का०।
इत: (त्रि०), गत:। यथा–कायोपगेऽर्के शुभवीक्षणेते। इ०ग्रं०का०।
ग: (त्रि०), पदान्ते गच्छत्यस्मिन्, घञर्थेक:।
यथा–'विधुररौ च मृतौ शनिरायग: इत्युदय भास्करे।
अथवा—तनुजलास्तसहोदरशत्रुगा गुरुसितेन्दुजमन्ददिवाकरा:। इ०वि०मा०।
गत: (त्रि०), १ यात:, २ आप्त:।
यथा— 'निशाकरे भाग्यगते सभार्गवे' इ०ग्रं०का०।
प्रगत: (त्रि०), गत:।
यथा–कवौ कलत्रं प्रगते सगीष्यतौ इ०ग्र०का०।
उपग: (त्रि०), प्राप्त:।
यथा—यानेशकर्मोपगतौ बलिष्ठौ इ०जा०पा०।
अथवा—उपगते शुभयोगमिने मदे इ०गं०का०।
उपयात: (त्रि०), प्राप्त:।
यथा—वली विलग्नान्नवमोपयात: इ०जा०पा०।
उपेयिवान् (क्वस्वन्त:) (त्रि०), उपगत:।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

उपेयिवाननाश्वाननूचानश्चेति क्वसुप्रत्ययान्तो निपातः।
यथा—पापमन्दिरमुपेयुषि मन्दे, इ०जै०प०।
अथवा—अथ कलावति कर्कमुपेयुषि इ०ग्रं०का०।
प्रयातः (त्रि०), गतः (गया), यथा—कृशतां प्रयातः इ०जै०प०।
बिभावरीशे कृशतां प्रयाते इ०ग्रं०का०।
प्राप्तः (त्रि०), समुपस्थितः। यथा—वित्तेशाद्धनरिःपफरन्ध्रभवनप्राप्ताश्च सौम्यग्रहाः' इ०ग्रं०का।
यातः (त्रि०), गतः। यथा–'याते कलत्रं यदि कृष्णवाससि' इ०ग्रं०का०।
समधिगतः (त्रि०), प्राप्तः, अधिगतः।
यथा–सौम्याः खेटास्त्रिकोणोदयसमधिगताः केन्द्रगा नो असौम्याः इ०ग्रं०का०।
समागतः (त्रि०), सम्प्राप्तः।
यथा—'धर्मेशदृष्टौ यदि तद्युतौ वा परस्परक्षेत्रसमागतौ वा'। इ०जा पा०।
समासादितः (त्रि०), १ प्राप्तः २ आहृतः।
यथा—'जायासमासादित उष्णरोचिषि' इ०ग्रं०का०।
समुपस्थितः (त्रि०), प्राप्तः। यथा—भार्यानिकेते समुपस्थिते भृगौ' इ०ग्रं०का०।
समुपेतः (त्रि०), सम्प्राप्तः। यथा—अनन्तगेहे समुपेत आर्ये इ०ग्रं०का०।
सम्प्राप्तः (त्रि०), समागतः। यथा–'सम्प्राप्त उर्वीतनये मनोजे' इ०ग्रं०का०।

अथेदानीं स्थितवाचकशब्दोदाहरणानि—

अधिष्ठितः (त्रि०), १ आश्रितः, २ आहितः।
यथा—अधिष्ठिते भास्वति भाग्यवेश्मनि इ०ग्रं०का०।
अवस्थितः (त्रि०), स्थितः, आसीनः, कृतावस्थानम्।
यथा–निधानभावे सितगाववस्थिते इ०ग्रं०का०।
आश्रितः (त्रि०), उपविष्टः।
यथा–बृहस्पतावाश्रित उद्भमालये इ०ग्रं०का०।
आसानावस्थितः (त्रि०), आसीनः, समासीनः, उपविष्टः, (बैठा)।
यथा–आसनावस्थिते वाक्पतौ वाग्गृहे' इ०ग्रं०का०।
आसीनः (त्रि०), उपविष्टः।
यथा—आसीने धवलच्छवौ धनगृहे धिष्ण्येन संवीक्षिते इ०ग्रं०का०।
उपविष्टः (त्रि०), समासीनः।
यथा—उपविष्ट इलातनये ततनये इ०ग्रं०का०।
उपस्थितः, (त्रि०), १ उपसन्नः, निकटस्थितः, प्राप्तः, आगतः।
यथा–उपस्थिते वेश्मनि वेश्मनायके इ०ग्रं०का०।
कृतावस्थानम् (त्रि०), स्थितः, आसीनः।
यथा–'कृतावस्थानेऽर्के मदनभवने मन्दसहिते' इ०ग्रं०का०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रतिष्ठितः (त्रि०), संस्थितः।
यथा–प्रभाकरे पङ्गुगृहे प्रतिष्ठिते इ०ग्रं०का०।
व्यवस्थितः (त्रि०), प्रतिष्ठितः।
यथा–'एवं देशाधिनाथा ये ग्रहवेधे·व्यवस्थिताः।' इति नरपतिजयचर्यायाम्।
संस्थः (त्रि०), अवस्थितः।
यथा–'ग्रहो यदि च कर्मणि संस्थः' इ०जा०पा०।
स्थः (त्रि०), पदान्ते तिष्ठत्यस्मिन् 'घञर्थे कः'।
यथा–राहुश्चतुष्टयस्थो मरणाय निरीक्षितः।। इति सारावल्याम्।
स्थितः (त्रि०), १ वर्तमानः, २ समुपस्थितः, ३ निश्चलः, स्थिरः।
यथा—'वपुषि स्थिते स्वगृहतुङ्गे विधौ' इति।
'लग्नपुत्ररिपुविक्रमस्थिताः शुक्रजीवशनिभास्करा यदा।' इति च वि०मा०।
संस्थितः (त्रि०), व्यवस्थितः।
यथा–शोभने संस्थिते सोदरेशान्विते कण्टके' इ०ग्रं०का०।
समासीनः (त्रि०), उपविष्टः।
यथा–समासीने सोमे ससखिसदनेशे सखिगृहे' इ०ग्रं०का०।
श्रितः (त्रि०), १ आश्रितः २ संलग्नः, संयुक्तः।
यथा–श्रित उषारमणे रमणालये इ०ग्रं०का०।
संश्रितः (त्रि०), आश्रितः, अनुजीवी।
यथा–संश्रिते कण्टके कोणपे सायपे।' इ०ग्रं०का०।
अथवा—'श्रितकण्टके च सुरराजमंत्रिणि' इत्यु०भा०।
अथवा—'धान्यानां नवसंग्रहे शशिशनी लग्ने श्रितैकांशकौ' इ०वि०मा०।
समुपाश्रितः (त्रि०), आश्रितः, उपविष्टः (बैठा)।
यथा–'माहेयमन्दामृतरश्मिरोधनाः स्वनीचराशिं समुपाश्रिता इमे।' इ०ग्रं०का०।
सेवितः (त्रि०), आश्रितः।
यथा–'चेत्सेविता युवतिरत्रिजनुः, सुतेन' इ०ग्रं०का०।

अथाधुना स्थानवाचकशब्दोदाहरणानि—

कृतायतनः (त्रि०), कृताश्रयः, कृत आयतन, आश्रयो येन।
यथा–'कृतायतनः स्वकीयतुङ्गोदये नलिनीवनाधिनाथः।' इ०ग्रं०का०।
कृताश्रयः (त्रि०), कृतपदः।
'कृताश्रयः स्वीयसुहृद्विलग्ने सरस्वतीशः सितसोमयुक्तः।' इ०ग्रं०का०
कृतास्पदः (त्रि०), कृतपदः।
यथा–कृतास्पदो दैत्यगुरुर्निजोच्चोदये दयानाथनिरीक्ष्यमाणः।' इ०ग्रं०का०।
यथा—कृतपदः (त्रि०), कृतास्पदः।
यथा—कृतं पदं स्थानं येन एवं विधः कुमुदस्य बन्धुश्चन्द्रः।
अथवा–स्वोच्चोदये कृतपदः कुमुदस्य बन्धुः' इ०ज्यो०भ०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कृतस्थितिः (त्रि०), कृतसंस्था। कृता स्थितिः संस्था येन एवं विधो राहुः।
यथा–'घटसिंहवृश्चिकोदयकृतस्थितिर्जीवितं हरति राहुः।।' इ०सा०व०।
संश्रयः (पु०), आश्रितः।
यथा—'ग्रहैस्ततः पञ्चभिरुच्चसंश्रयैः' इति रघौ ३/१३
स्थलम् (न०), १ स्थानम् २ स्थलिः।
यथा–'लाभस्थौ सुखभाग्येशौ पश्यन्तो वा सुखस्थलम्।' इ०जा०पा०।

अपि च—

'शीर्षोदयभाजि कण्टके सन्निचिते दीक्षणधीस्थले विदीज्ये।' इति ज्यो०भ०।
स्थानम् (न०), गृहम्।
यथा–'क्षेत्रस्थाने शुभक्षेत्रे तदीशे शुभसंयुते। इति।
'तरणीन्दुकुजाः पुत्रस्थाने युक्ता न सौम्यगाः।' इति च सर्वार्थचिंतामणौ।

अथेदानीं मिलित्वाऽव्ययवाचकशब्दोदाहरणानि—

उपेत्य (अ०), समुपेत्य।
यथा–'दनुजगुरुमुपेत्यादित्यसूनुर्मदस्थः' इ०ग्रं०का०।
मिलित्वा (अ०), समेत्य
यथा–'मदे मिलित्वा मृदुमङ्गलेनाः कुर्वन्ति भार्यामरणं नरस्य। इ०ग्रं०का०।
सम्मिल्य (अ०), मिलित्वा।
यथा–'सम्मिल्य सौम्यास्फुजिदिन्दुजीवाः स्मरे विवाहं झटिति प्रकुर्युः।' इ०ग्रं०का०।
समुपेत्य (अ०), समेत्य।
यथा–'कलेवरेशं समुपेत्य वित्तपः' इ०ग्रं०का०।
समेत्य (अ०), मिलित्वा
यथा–'मित्रे कपं मङ्गलहेलिमन्दाः समेत्य जन्तोर्जननीं हरन्ति।' इ०ग्रं०का०।
अथवा—'मित्रोदयं राजमदं स्वराज्यं राज्यं रिपोर्यच्छति यो जनेशः।।
नेतुं समेत्योदयमेवमीयात्तमादराद्वेरिजनेरितार्थः।
अस्यार्थः—मित्रोदयं लग्नस्थसूर्यं, राजमदं सप्तमस्थचन्द्रं, स्वराज्यं धनस्थबुधं एवं विधं उदयं लग्नं समेत्य प्राप्येति। इति ज्योतिर्विदाभरणे।

अथ साम्प्रतं प्राप्यवाचकाव्ययशब्दोदाहरणानि—

अधिगम्य (अ०), सम्प्राप्य।
यथा–'सूर्यात्मजांशमधिगम्य हिमांशुरङ्गे' इ०जै०प०।
प्राप्य (अ०), अधिगम्य।
यथा—'प्राप्येन्द्रमन्त्रीन्दुगृहं यदोदये' (इ.ग्रं.का.)।
सम्प्राप्य (अ०), अधिगम्य।
यथा–'सम्प्राप्य पंगुः कलशं कलेवरे' इ०ग्रं०का०।

अथ साम्प्रतं सम्बन्धपर्यायाणामुदाहरणानि—

पृक्तिः (स्त्री०), सम्पर्कः, स्पृष्टिः, स्पर्शः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथा—'कलेवरेशे निजभेऽथवान्त्ये पृक्तौ जनौ चेत्कलुषग्रहाणाम्। इति ग्रं०का०।

संयोगः (पुं०), सम्पर्कः।

यथा—'संयोगो भवभे दिवाकरभुवः' इ०ग्रं०का०।

संसर्गः (पुं०), सङ्गः, सङ्गमः।

यथा—'संसर्गस्तनुभवने दिनेशचान्द्रयोः।' इ०ग्रं०का०।

संस्पर्श (पु०), १ स्पर्शः। २ सम्बन्धः।

यथा—' संस्पर्शे मृतिमन्दिरे तनुविभोः सौम्यैर्यदा नेक्षिते' इ०ग्रं०का०।

समागमः (पुं०), संयोगः।

यथा—'समागमे शीतरुचेः कलेवरे।' इ०ग्रं०का०।

सम्पर्कः (पु०), १. सम्बन्धः, २. संयोगः, ३. मेलकः।

यथा—'सम्पर्कः सहजगृहे शुभग्रहाणाम्' इ० ग्रं० का०।

सम्बन्धः (पुं०), संयोगपूर्वः।

यथा—'सत्सम्बन्धे भाग्यगेहे विधीशे सद्भिर्दृष्टे जायते भाग्यवान्ना।' इ०ग्रं०का०।

स्पर्शः (पु०), १. सम्पकः, २. स्पर्शनम्।

यथा—स्पर्शे वित्ते बोधनस्याथवेन्दोः' इ०ग्रं०का०।

स्पृष्टिः (स्त्री०), पृक्तिः, सम्पर्कः।

यथा—'स्पृष्टौ कलेवरगृहे यदि लोहितांशोः' इ०ग्रं०का०।

अथाऽधुनासम्बन्धिपर्यायोदाहरणानि—

संयोगी (इन्) (त्रि०), संयोगविशिष्टः।

यथा—संयोगिनीहास्तगृहे भृगोर्जनेः' इ०ग्रं०का०।

संसर्गी (इन्) (त्रि०), १. संसर्गविशिष्टः, २. सङ्गी, मत्वर्थीय इति।

यथा—'खलसंसर्गिणि भावे' इति जै०प०।

सम्पर्की (इन्) (त्रि०), सम्पर्कविशिष्टः।

यथा—'सम्पर्किणि द्यूनगृहे दिवाविभो।' इ. ग्र.।

सम्बन्धी (इन्) (त्रि०), सम्बन्धविशिष्टः, गुणवान्, संयुक्।

यथा—'चन्द्रोविलग्नसम्बन्धी वाहनेशसमन्वितः।' इति जा०पा०।

अथ सम्प्रतीहोपयोगिनामणप्रत्ययान्तादीनां युक्तस्थितादिवाचकप्रकीर्णशब्दोदाहरणानि प्रदर्श्यन्ते-

यथा—अणप्रत्ययान्ताः—

कौलः (त्रि०), कुलं, वंशः, तत्र भवः, इत्यनेनाण् प्रत्ययः, दशमभावस्थ इत्यर्थः।

स्मारः (त्रि०), स्मरः, कामः, 'तत्र भवः' इत्यनेनाण् प्रत्ययः। सप्तमभावस्थ इत्यर्थः।

कौशः (त्रि०), कुशं, जलं, 'तत्र भवः' इत्यनेनाण् प्रत्ययः। चतुर्थभावस्थ इत्यर्थः।

यथा—'स्मारोऽसुरेन्द्रमहितः सहसा समेतः कौलः कलाधरसुतो यदि जन्मदिष्टे।

कौशोऽत्रिजोऽखिलतनुः पदमन्दिरं सत्' इति ग्रं०का०। अथवा—

'कौशो भवेत्कमलिनीपरिणायकश्चेत्स्मारः सवित्कविरिहाहवयानकाले।' इति ज्यो०भ०।

अधिकलः (पुं०), पूर्णः।

यथा—'पुरप्रवेशेऽधिकले विधौ हितः' इ०ज्यो. भ.।

अधिकृत् (त्) (त्रि०), अधिकारवान्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथा–'लग्नाधिकृति' 'लग्नाधिकारवतीत्यर्थः जै०प०।
अधियोगसञ्ज्ञः (पुं०), योगविशेषः।
यथा–'एकोऽपि जीवो बलवान् विलग्ने केन्द्रत्रिकोणे शशिजः कविर्वा।
द्वाभ्यां च ताभ्यामधियोगसञ्ज्ञः' इ०वि०मा०।
अधिश्रितः (त्रि०), स्थितः।
यथा–'सौम्योऽधिश्रितकण्टकोऽतिबलवान्' इ०वि०मा०।
अध्यासितः (त्रि०), १ अधिष्ठितः, २ निषेवितः।
यथा–'अध्यासितेऽस्तेऽवनिजेऽङ्गना क्षतिः' इ०ग्रं०का।
अध्यासीनः (त्रि०), उपविष्टः।
यथा–'अध्यासीनेऽङ्गे गुरावङ्गपुष्टिः' इ०ग्रं०का०।
अध्युषितः (त्रि०), उषितः, स्थितः, 'वसा' इति भाषा।
यथा–'पदतो धनभे कलाधिभूगुरुशुक्राध्युषिते' जै०प०।
अन्वितः (त्रि०), युक्तः, मिलितः।
यथा–'पापान्विते यदि विदेशगतोऽतिमूर्खः इ०जा०पा०।
अभिगतः (त्रि०), सेवितः, आश्रितः।
यथा–'कायाख्येऽभिगत इनात्मजे सचापे' इ०ग्रं०का०।
अभ्युपेतः (त्रि०), उपगतः, प्राप्तः।
यथा–'तुषाररश्मौ तनयेऽभ्युपेते इ०ग्रं०का०।
अयातः (त्रि०), अगतः, अप्राप्तः।
यथा–'शुभदृष्टिमयाते'।
'अवलम्बितः (त्रि०), संश्रितः, आश्रितः। 'अवलम्बित नुद्गमगेह इने' इ०ग्रं०का०।
अष्टमः (त्रि०), नवमः (त्रि०), षष्ठः (त्रि०)।
यथा–'अष्टमो मङ्गलः सौरिर्नवमः षष्ठ आस्फुजित्। इ०ग्रं०का०।
आकीर्णः (त्रि०), १ व्याप्तः, २ समाक्रान्तः ।
यथा–'आकीर्णेऽङ्गे पद्मिनीपालसूनौ इ०ग्रं०का०।
आक्रान्तः (त्रि०), १ कृताक्रमणः, व्याप्तः, २ अभिभूतः, पराभूतः, व्याकुल इत्यर्थः।
यथा–श्यामौ वा व्यपगतरश्मिमण्डलो वा रूक्षो वा व्यपगतरश्मिवान् कृशो वा।
आक्रान्तः इति भृगुसिद्धान्ते-' इति सूर्यसिद्धान्ते रङ्गनाथविवृतौ।
अथवा—नेत्रद्वयं पापयुतं च पापाक्रान्तौ तदीशौ' इ०ग्रं०का०।
आरूढः (त्रि०), कृतारोहणम्।
यथा—'तमोग्रहौ शुभारूढौ' इति उडुदाय प्रदीपे।
आवासः (पुं०), गृहम्, वासस्थानम्।
यथा—'आवासे सुरमंत्रिणो हरिपदे' इ०ग्रं०का०।
आश्रित्य (अ०), संश्रित्य।
यथा–'यस्मिन्भावे स्थितः खेटस्तदाश्रित्य स्वकं फलम्। ददादि' इति श्लोकशतके।
कलितः (त्रि०), आप्तः, युक्तः।
यथा–' भार्गवेण कलिते व्ययलाभे इ०ग्रं०का०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथवा—'पापयुग्मकलिते सुतपुण्ये' इ०जै०पा०।
कृताधिकार: (त्रि०), कृत: अधिकार: स्वामित्वं येनं
यथा—'निशाकरागारकृताधिकार:' इति। कर्कराशिं गत इत्यर्थ:। इति जै० प०।
क्षीणकल: (पुं०), अपूर्णकल:।
यथा–'क्षीणकलाकलाव' क्षीणचन्द्र इत्यर्थ:' इ०जै०प०।
चन्द्राधियोग: (पुं०), योगविशेष:।
यथा–'सौम्यै: स्मरादिनिधनेष्वधियोग इन्दो:' इ०बृ०जा०।
दृष्टियुत: (त्रि०), दृगाढ्य:।
यथा–'बुधदृष्टियुते सौख्ये' बुधस्य दृशायुक्त' इत्यर्थ:। जै०प०।
निरत: (त्रि०), १ लीन:, तत्पर:, २ नियुक्त:, अधिकृत:।
यथा–'वैरिरन्ध्रनिरतैरतिपापैरीक्षिते शशिनि मृत्युमुपैति। इ०वि०मा०।
निष्ठ: (त्रि०), स्थित:।
यथा–'मानसे मलिनखेचरनिष्ठे' इति।
अथवा—'सैहिंकेयनलिनीपतिनिष्ठे' इति च जै०प०।
पतित: (त्रि०), प्रस्कन्नम्, गलित:।
यथा–'त्र्यायारिषूग्रा: पतिता हरन्ति कष्टं शिशूनां जनने तदानीम्।' इति ग्रं०का०।
प्रकल्प्य (अ), कल्पयित्वा।
यथा—'इत्थं तातादिभावानां लग्नं तत्तत्प्रकल्प्य वै। सर्वं फलं वदेत्' इ०श्लो०श०।
प्रपूर्ण: (त्रि०), प्रपूरित: (त्रि०) पूरित:।
यथा–' प्रपूर्णेऽब्जे षड्बलै: किं कलाभि:' इ०ग्रं०का०।
अथवा–प्रपूरिते षोडशभि: कलाभि: सुधाकरे' इ०ग्रं०का०।
मिश्र: (त्रि०), मिलित:, मिश्रित:, सम्पृक्त:, संयुक्त:।
यथा–अत्यन्ताशुभद: पाप: पापमध्ये यदा भवेत् सम्बंधी तु शुभो मिश्रोऽसम्बन्धी त्वशुभप्रद:।' इति श्लोक श०।
यथातथा (अ०), क्रमनिवृत्यर्थवाचकोऽयम्।
यथा–निधनारिधनव्ययस्थिता रविचन्द्रारयमा यथा तथा।' इति बृ०जा।
याप्य: (त्रि०),, यापनीय:, निरसनम्, परित्याग:।
यथा–'न शुभगदिता योगा: सद्दृष्टा याप्या: स्यु:।'
पूर्णं यथोक्तं फलं न प्रयच्छन्तीत्यर्थ:। इ०बृ०जा०।
योगाधियोग: (पुं०), योगविशेष:।
यथा–'योगाधियोग: सहितस्त्रिभि: (ज्ञेज्याच्छै:) स्यात्' इ०वि०मा०।
वह: (त्रि०), वाहक:, वहनकर्ता।
यथा–झषविशेषभुजा सयमासृजा धिषणधिष्ण्यमृगाङ्कवहं धनु:।' इति ज्यो०भ०।
अथवा—यथा–'धिषणधिष्ण्यपधिष्ण्यवहं धनु:' इति।
अथवा—यथा–'उदयगा वनिता विधुभूवहा' इति च ग्रं०का०।
विराजमान: (त्रि०), दीप्तिविशिष्ट:, शोभमान:, सुशोभित: (बैठा)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथा–विराजमाने द्विजराजखेचरे कृशे त्रिके भूतनयान्विते तथा।' इ०ग्रं०का०।
समनुपतित: (त्रि०), सम्यक् प्रकारेणानुपतितोऽनुगलित: (गिरा हुआ)।
यथा–'समनुपतिता: सबुधास्त्रयो ग्रहा:' इ०बृ०जा०।

अथेदानीं मतुब् प्रत्ययान्ता: शब्दा: प्रदर्श्यन्ते—

तपोवान् (त्रि०), गुरुसहित:।
तमोवान् (त्रि०), राहुसहित:। भानुमान् (त्रि०), रविसहित:।
यथा–'व्योम्निभानुमति किं तपावति' इ०ग्रं०का०।
अथवा—'अचलाजशनीक्षितवत्युदये' इति गिरधर:।
अङ्गपवान् (त्रि०), लग्नेशसहित:।
अस्तपवान् (त्रि०), सप्तमेशसहित:।
यथा–'मन्मथेऽङ्गपवतीह नुर्मृतिर्मन्मथेऽस्तपवति स्त्रियास्तथा:' इति ज्यो. भ.।
पण्डितवान् (त्रि०), बुधसहित:।
यथा–'पण्डायां पण्डितवंति' पञ्चमे बुधसहित:'।
साधुमान् (त्रि०), शुभसहित:।
यथा–'सुधाकरे साधुमति' शुभग्रहसहिते चन्द्र'।
मन्दवान् (त्रि०), शनिसहित:।
यथा–'चन्द्रे मन्दवति' (शनिसहिते चन्द्र इत्यर्थ:)' इति च ज्यो०भ०।

अथेदानीं मत्वर्थीयशब्दोदाहरणानि—

अधिकारी (इन्) (त्रि०), अधिकारोऽस्ति अस्य अत इनिठनावितीनि:।
यथा—'प्रथमभवनचारी मृत्युभावाधिकारी' इ०ग्रं०अं०।
अधिशाली (इन्) (त्रि०), युक्त:, पदान्तेषु युक्तवाचकोऽयम्।
यथा–'निधनभवनपाली सहोत्थाधिशाली' इ०ग्रं०अं०।
अवलम्बी (इन्) (त्रि०), आश्रित:। प्रालेयभानाववलम्बिनि द्युने' इ०ग्र०का०।
केन्द्री (इन्) (त्रि०), केन्द्रेऽस्त्यस्मिन् अत इनिठनावित्यनेन मत्वर्थीय इनि:।
यथा–'यस्याङ्गिन: केन्द्रिणि मंत्रिणीह' इ०ग्रं०।
जु: (ष्) (त्रि०), सेवनम्। 'जुषी' प्रीतिसेवनयो:।
'क्विप् च' इत्यनेन क्विप्। मत्वर्थीय:।
यथा–'तस्य त्रिकोणजुषि कष्टतमे तदानीम्' इति प्रश्नमार्गे।
पाली (इन्) (त्रि०), स्वामी। 'पाल' रक्षणे। अत इनिठनावित्यनेन मत्वर्थीय इनि:।
यथा–'सुतस्थानपाली रिपुस्थानशाली' इति।
'निधनभवनपाली सहोत्थाधिशली इति च ग्रं०अं०।

भाक् (ज्) (त्रि०), पृथक्करणम्। 'भाज्' पृथक्करणे। 'मत्वर्थीय: क्विप्, पदान्ते युक्तवाचकोऽयम्।

यथा–'शीर्षोदयभाजि कण्टके सन्निचिते दीक्षणधीस्थले विदीज्ये।' इति। 'विदि विशोदयभाजि' इति। 'मकरमङ्गलं रविजभाजम्' इति च ज्यो०भ०।

अथवा—'तुर्य्येतिग्मरश्मिसुतभाजि' इति। 'तुर्य्ये चान्द्रिभाजि, इति जै० पा०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथवा—'भानुजन्मनि मृगोदयभाजि इ०ग्रं०का०।
यायी (इन्) (त्रि०), १ यातः, २ संग्रामे अग्रगामी आक्रमणकारी।
यथा-काव्यः पातालयायी' इ०जा०लं०।
अथवा—'मदनपतिर्द्यूनयायी' इ०जै०प०।
'राहुवक्त्रे स्थिते सूर्ये चन्द्रे हृदयसंस्थिते। यायिनो विजयस्तत्र' इ०न०ज०।
युक् (ज्) (त्रि०), योगः। 'युजिर्' योगे। 'ऋत्विग्दधृक्स्रगित्यादिना क्विन्' 'मत्वर्थीयः।'
यथा-'आरयुजि व्यये इति। 'वागधीशयुजिव्यये इ०जै०प०।
अथवा—'अन्त्ये गिरीशयुजि विद्युजिभाग्ये' इ०ग्रं०का०।
योगी (इन्) (त्रि०), योगयुक्तः। योगोऽस्यास्ति। 'अत इनठनावितीनिः।
यथा-'तुर्य्ये रुधिरयोगिनि' इ०जै०प०।
अथवा—'मेदिनीतनययोगिनि युग्मे' इ०ग्रं०का०।
विहारी (इन्) (त्रि०), विहारकर्त्ता। मत्त्वर्थीय इनिः।
यथा-स्वांशकात्सलिलभे गुरुभृग्वोर्दृष्टियोगयुजि सौधविहारी। इ०जै०प०।
संयोगी (इन्) (त्रि०), संयोगविशिष्टः।
यथा—'संयोगिनीहास्तगृहे भृगोर्जनेः' इ०ग्रं०।
संसर्गी (इन्) (त्रि०), संसर्गविशिष्टः, २ सङ्गी 'मत्वर्थीय इनिः।
यथा-'खलसंसर्गिणि भावे' इ०जै०प०।
सङ्गी (इन्) (त्रि०), सक्तः, सङ्गविशिष्टः।
यथा—'पद्मिनीरमणसङ्गिनि तुर्ये' इति। 'द्वादशेऽर्कशिखिसङ्गिनि।
अथवा—'तुर्ये केतुसङ्गिनि' इति च जै०प०।
अथवा—'रोहिणीरमणसङ्गिनि शौर्य्ये' इति ग्रं०।
सम्पर्की (इन्) (त्रि०), सम्पर्कविशिष्टः।
यथा-'सम्पर्किणिर्द्यूनगृहे दिवाविभोः' इ०ग्रं०।
सम्बन्धी (इन्) (त्रि०), सम्बन्धविशिष्टः, गुणवान्, संयुक्।
यथा-'चन्द्रोविलग्नसम्बन्धी वाहनेशसमन्वितः।' इ०जा०पा०।
स्थायी (इन्) (त्रि०), पश्चात्क्षेत्रगामी, पश्चाद्वादकारी, स्थायी पौरसंज्ञो वा राजा।
यथा-'राहुवक्त्रे स्थितेसूर्ये चन्द्रे हृदयसंस्थिते।
यायिनो विजयस्तत्र स्थायिनो भङ्ग आहवे।' इ०न०ज०।
स्पृक् (श्) (त्रि०), संस्पर्शनम्। 'स्पृश' संस्पर्शने।
'स्पर्शोऽनुदके क्विन्' 'मत्वर्थीयः।
यथा-'मदनस्पृशि चावनेये' इ०ज्यो०भ०।
अथवा—यदा द्वितीयस्पृशि भूकुमारे' इ०ग्रं०का०।

अथ सम्प्रति 'णिनि' प्रत्ययान्तशब्दोदाहरणानि—

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आलम्बी (इन्) (त्रि०), आश्रयी। आलम्बितुं शीलमस्यास्ति इति णिनिः।
यथा– 'धनधाम्नि निजोच्चराशिगद्युचरालम्बिनि' इ०जै०प०।
गामी (इन्) (त्रि०), गमनशीलः। 'गम्लृ' गतौ।
'सुप्यजातौ णिनिस्ताच्छील्ये' इत्यनेन णिनिः।
यथा–'कलशगामिनि पङ्कजिनीपितौ' इ०जा०भ०।
अथवा—'युवतिगामिनि शीतलरोचिषि' इ०ग्र०का०।
चारी (इन्) (त्रि०), चरणशीलः। 'चर' गतिभक्षणयोः 'सुप्पजातौणिनिस्ताच्छील्ये' इत्यनेन णिनिः।
यथा–'प्रथमभवनचारी मृत्युभावाधिकारी' इ०ग्रं०अं०।
अथवा—'चण्डांशुमाली मृतिभावचारी' इ०ग्रं०का०।
निवासी (इन्) (त्रि०), निवसनशीलः। निवसति तच्छीलः। वस०णिनिः।
यथा–'मेदिनीतनयभागनिवासी' इ०ग्रं०अं०।
अथवा—'अथ निवासिनि सोमगृहांशके' इ०ग्रं०का०।
वर्त्ती (इन्) (त्रि०), वर्तिष्णुः। वर्तनशीलः। 'अलङ्कञिति 'इष्णुच्'।
यथा–'सराजमंत्री कुलमानवर्त्ती सहंसभूमङ्गललाभभावः।' इति।
अथवा—'कलशवर्तिनि योऽशुभुवि व्रजेत्। इति च ज्यो०भ०।
अथवा—'काये सकाव्ये वृषवर्तिनीन्दौ' इ०ग्रं०का०।
वासी (इन्) (त्रि०), वसनशीलः। 'वस' निवासे। 'सुप्यजातौ णिनिस्ताज्छील्ये' इत्यनेन णिनिः।
यथा—'वधूभवासिनि क्षपाधिनायके' इ०ग्रं०का०।
शाली (इन्) (त्रि०), शोभायमानः शालते। 'शाल' कत्थने। ताच्छील्ये णिनिः पदान्ते युक्तवाचकोऽयम्।
यथा–'सुतस्थानपाली रिपुस्थानशाली' इ०ग्रं०अं०।
अथवा—'कलत्रशाली सकुजः कलापः' इ०ग्रं०का०।

अथेदानीं सहसमासशब्दोदाहरणानि—

साधिकारः (त्रि०), अधिकारसहितः। 'अधिकारेण स्वोच्चादिस्वामित्वेन सहितः।
'सहस्य सः संज्ञायाम्' इत्यनेन 'स' इत्यस्य पूर्वनिपातः।
यथा–सहोदरे भास्वति साधिकारे इति।
'तुङ्गादिवर्गे किमु साधिकारे वित्तेऽर्च्चिते' इति च ग्रं०का०।
सघनः (पुं०), घनेन लग्नेन सहितः।
समदः (पुं०), मदेन सप्तमेन सहितः।
ससुखः (पुं०) सुखेन चतुर्थेन सहितः।
यथा—'सघनः कविसूनुरुद्गमे समदो राजसुतो यदातदा।
ससुखो गुरुरालयाश्रयात्' इति०ज्यो०भ०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्रैव—ससौम्यराज्यश्च सभास्वदायः सपूज्यकेन्द्रः ससितोदयश्चेत्' इति०ज्यो०भ०।

'सराजमंत्री कुलमानवर्ती सहंसभूमङ्गललाभभावः' इति. ज्यो०भ:०।

'झषविशेषभुजा सयमासृजा' इति. ज्यो. भ०। 'करिकरेऽसृजि पूष्णि सलेयभे' इति०ज्यो०भ०।

'सवित्कविरिहाहवयानकाले इति ज्यो० भ०। 'सविदि भीरुघने कविमानगे' इति च ज्यो०भ०।

अथवा—'सरस्वतीशे ससरस्वतीशे' इ०ग्रं०का०।

अथाधुना दृष्टिपर्यायोदाहरणानि—

आलोकः (पुं०) दर्शनम्। यथा–'निशाकरालोकगतेऽस्तगे रवौ' इति।

आलोकनम् (नं०) ईक्षणम्। यथा–'ज्ञालोकनाप्ते विधिगे क्षपाकरे' इति।

आलोचनम् (न०) दर्शनम्। यथा–'भालोचनेतेऽस्तगते महीसुते।' इति।

ईक्षणम् (न०) दृष्टिः। यथा–'मन्देक्षणेन सहिते मदनमन्दिरे नुः' इति।

ईक्षा (स्त्री०) दृक्।

यथा–'ईक्षागुरोर्बलवती कथिताऽतिशस्ता नो सा शुभा भवति भास्करनन्दनस्य।' इ०ग्र०।

दर्शनम् (न०) दृष्टिः। यथा–'सहोदरे भास्करिदर्शनान्विते' इति।

दृक् (श्) (स्त्री०) ईक्षा।

यथा–'पञ्चत्वगेहे पविपाणिपूज्ये दृशासमेते बलिवन्दितस्य।' इति।

दृशिः (स्त्री)) दृष्टिः।

यथा–'शशाङ्कदृश्या सहिते स्वगे शनौ' इति।

दृष्टिः (स्त्री०) दर्शनम्।

यथा–'भार्यानिकेतं भृगुदृष्टियुक्तं नरस्य पाणिग्रहणंत्ववश्यम् इति।

द्योतनम् (न०) वीक्षणम्।

यथा–दिवाकरद्योतनगेऽर्थभेगुरौ' इति।

निध्यानम् (न०) दर्शनम्।

यथा–महीजनिध्यानमितेऽस्तभावे' इति।

निभालनम् (न०) वीक्षणम्।

यथा—स्मरे कुजे काव्यनिभालनंगते' इति।

निर्वर्णनम् (न०) दृष्टिः।

यथा–'निर्वर्णनिते धिषणस्य भार्गवे' इति।

निशमनम् (न०) दृक्। यथा–'कल्याणे सकवौ गुरोर्निशमनं याते महीनन्दने' इति।

निशामनम् (न०) दृष्टिः। यथा–'सूरेर्निशामनमिते तनये तमीशे' इति च ग्रं०का०।

अथेदानीं दृष्टपर्यायोदाहरणनि—

अवलोकितः (त्रि०) ईक्षितः। यथा—'खस्थे हिमांशाववलोकितेऽहिना' इं ग्रं०।

आलोकितः (त्रि०) दृष्टः।

यथा–'आलोकितेऽखिलखगैर्जननोदये नुः' इ०ग्रं०।

ईक्षितः (त्रि०) विलोकितः। यथा–'यदि हरी हरिगौ शुभदेक्षितौ' इ०ग्रं०का०।

निरीक्षितः (त्रि०) दृष्टः। यथा–'षष्ठीशने निरीक्षिते सुतवती जारेण संजायते' इ०जा०पा०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

परिलोकितः (त्रि०) दृष्टः। यथा–'विधौ विधिस्थे परिलोकिते विदा' इ०ग्र०।
परीक्षितः (त्रि०) दृष्टः। यथा–'कलेवरेशे कलुषैः परीक्षिते' इ०ग्रं०का०।
प्रदृष्टः (त्रि०) प्रेक्षितः। यथा–'खलैः प्रदृष्टे खलराशियाते' इ०ग्रं०का०।
प्रेक्षितः (त्रि०) दृष्टः। यथा–'विवस्वता प्रेक्षित ऋक्षनाथे' इ०ग्रं०का०।
प्रोद्वीक्षितः (त्रि०) दृष्टः। यथा–'प्रोद्वीक्षिते पङ्कजिनीप्रियेण' इ०ग्र०का०।
लोकितः (त्रि०) ईक्षितः। यथा–'चित्तोत्थस्थे बुधगुरुविधुभिर्लोकिते लोकबन्धौ' इ०ग्रं०का०।
विलोकितः (त्रि०) अवलोकितः। यथा–'कल्याणकायभवनेशविलोकितौ वा' इ०ग्रं०।
संवीक्षितः (त्रि०) समीक्षितः।
यथा–'संवीक्षितेऽखिलदृशा यदि लोकबन्धौ लोकम्पृणेन वृषगेण सभार्गवेण। इ०ग्र०।
सन्दृष्टः (त्रि०) अवलोकितः। यथा–'सन्दृष्टौ हरपतिना हरी हरिस्थौ' इ०ग्रं०।
समालोकितः (त्रि०) दृष्टः। यथा–'समालोकिते सौरिणा सौख्यभावे' इ०ग्रं०।
समीक्षितः (त्रि०) समालोकितः। यथा–'सतां गृहे शुभग्रहैः समन्विते समीक्षिते' इति।

अथाधुना दृष्टिदृष्टवाचकप्रकीर्णशब्दोदाहरणानि—

दत्तनेत्रः (त्रि०) दत्तदृष्टिः। यथा–'सुतालयदत्तनेत्रः' इ. जै. प.।
दृष्टदेहः (त्रि०) दृष्टमूर्तिः। यथा–'रविदृष्टदेहः' इ०जै०प०।
दृष्टमूर्तिः (त्रि०) दृष्टशरीरः।
यथा–'बृहस्पतिर्भौमगृहेऽष्टमस्थः सूर्येन्दुभौमार्कजदृष्टमूर्तिः। इ०स०चिं०।
दृष्टशरीरः (त्रि०) दृष्टदेहः।
यथा–'प्रश्नतनोर्यदि पापनभोगः पञ्चमगो रिपुदृष्टशरीरः।' इ०मु०चिं०।
दृष्टिघटितः (त्रि०) ईक्षणघटितः। यथा–'शुक्रदृष्टिघटिते रसवादी' इ०जै०प०।
दृष्टिशुद्धः (त्रि०) दृक्शुद्धः। यथा–'हतदृष्टिशुद्धः।' पापदृष्टिरहित इत्यर्थः। इ०जै०प०।
प्रेक्षणता (स्त्री०) वीक्षणता। यथा—'कलानिधिप्रेक्षणतां प्रयाते' इ०जै०प०।
प्रेक्षणत्वम् (न०) वीक्षणत्वम्। यथा–'छायापुत्रप्रेक्षणत्वं प्रयातः' इ०जै०प०।

अथ साम्प्रतं युतीक्षणवाचकशब्दोदाहरणनि—

ईक्षान्वयवान् (मतुबन्तः) (त्रि०) दृग्योगवान्।
यथा–'मान्दौ वेश्मस्थे तत्पतीक्षान्वयवति' इ०प्र०।
दर्शनयोगः (पुं०) दृष्टियोगः।
यथा–'मन्दराहुकृतदर्शनयोगे' इति।
युतिदृक् (श्) (स्त्री०) योगदर्शनम्।
यथा–'विमलयुतिदृशा' सद्योगदृष्ट्या इत्यर्थः। इति।
युतिवीक्षणम् (न०) योगदृक्।
यथा–'अर्कजीवयुतिवीक्षणसत्त्वे' इति च जै०प०।
युतीक्षणम् (न०) योगवीक्षणम्।
यथा–'सौख्यालये सौम्ययुतीक्षणे यदि इ०ग्रं०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वीक्षणसमागमः (पुं०) ईक्षान्वयः। यथा–'सौम्यवीक्षणसमागमसत्वे' इ०जै०प०।

अथ सम्प्रति दृष्ट्वा वाचकाव्ययशब्दोदाहरणानि—

अवेक्ष्य (अ०) आलोक्य।

यथा–'विधोर्बलमवेक्ष्य वा दलनकण्डकं गृहाङ्गणम्' इ०मु०चिं०।

आलोक्य (अ०) दृष्ट्वा।

यथा–'आलोक्य वक्रो नृविलग्नगं शनिं शिशोः श्मशाने जननं करोति हि।' इ०ग्रं०का०।

दृष्ट्वा (अ०) विलोक्य।

यथा–'दृष्ट्वोदयस्थं दनुजार्च्चितं मरुन्मंत्री विधत्ते विगदं विशं यदि।' इ०ग्रं०का०।

प्रेक्ष्य (अ०) दृष्ट्वा।

यथा–'नृलग्नगं प्रेक्ष्य कुजः श्मशाने' मन्दमित्यनुवर्त्तते। इ०बृ०जा०।

विलोक्य (अ०) आलोक्य।

यथा–'तत्रारिष्टं तथा चेष्टं विलोक्य प्रबलं वदेत्' इ०श्लो०श०।

सन्दृश्य (अ०) दृष्ट्वा।

यथा–'सन्दृश्य काव्यं स्मरगं सुरेज्यः करोति लब्धिं द्रुतमङ्गनायाः।' इ०ग्रं०का०।

समीक्ष्य (अ०) आलोक्य।

यथा–'निधानगो विधीश्वरः स्वकीयमन्दिरं यदा। समीक्ष्य मानवेश्वरं करोति' इ०ग्रं०का०।

अथाधुना मध्यपर्यायोदाहरणानि—

अन्तः (र्) (अ०) मध्यः। यथा–अन्तः शशिन्यशुभयोर्मृगगे पतङ्गे' इति बृ०जा०।

अन्तरम् (न०) मध्यः। यथा–'सदन्तरे व्योम्नि सुधाकरान्विते' इ०ग्रं०।

अन्तरा (अ०) मध्यः। यथा–'अन्तराऽसृजि सौम्यखेटयोः' इ०ग्रं०का०।

अन्तरालम् (न०) अभ्यन्तरम्। यथा–'किंवार्कचन्द्रावसदन्तराले' इ०ग्रं०का०।

अन्तरालकम् (न०) अभ्यन्तरम्। यथा—'सदन्तरालके तुषाररोचिषि' इ०ग्रं०का०।

अभ्यन्तरम् (न०) अन्तरालम्। यथा—अभ्यन्तरे कल्मषखेटयोः कलेट् इति ग्रं. का०।

मध्यः (पुं० न०) अन्तरम्। यथा–'मध्येऽसतां पुष्करवासिनां शशी' इ०ग्रं०का।

अथाधुना मध्यगतपर्यायोदाहरणानि—

अन्तरगतः (त्रि०) मध्यगतः।

यथा–'शुक्रः खलान्तरगतः सखलः सिताद्वा' इति।

अथवा—'अंशे शुभान्तरगते भवपे' इ०ग्रं०का०।

अन्तर्गतः (त्रि०) मध्यगतः। यथा–'अन्तर्गते शोभनयो शशांके' इ. ग्रं. का.।

मध्यगः (त्रि०) अन्तर्गतः। यथा–'चतुष्टयेऽथो शुभमध्यगेऽब्जे' इ०ग्रं०का०।

मध्यगतः (त्रि०) गध्ययातः। यथा–'सौम्यमध्यगतेऽथवा' 'शुभयोरन्तर्गत' इत्यर्थः जा०पा०।

मध्ययातः (त्रि०) मध्यगतः। यथा–'लाभालये तदधिपेऽमलमध्ययाते' इ०ग्रं०।

अथेदानीं विनार्थवाचकाव्ययशब्दोदाहरणानि—

अन्तरेण (अ०) विना। यथा–'शुभदृष्टिमन्तरेण' 'शुभदृष्टिं विनेत्यर्थः। जै०प०।

ऋते (अ०) विना। यथा–'पापाभ्रसद्योगमृतेऽमृताशौ' इ. ग्र०का०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विना (अ०) हिरुक्। यथा—'द्व्याप्ता अस्तमिते विना शनिसितौ' इ०जा०पा०।

हिरुक् (अ०) विना। यथा–'हेलिं हिरुग् हिमकराद् द्रविणे व्यये च'।

अथ साम्प्रतं वर्जितवाचकशब्दोदाहरणानि—

उज्झितः (त्रि०) वर्जितः।

यथा–'अथो, बलोज्झिते लोचनपे त्रिके वा'।

ऊनः (त्रि०) हीनः। यथा–'कोलेक्षिते तद्गृहहेतुनाऽर्थोनो दुःख तप्तः'।

ऊनित (त्रि०) वर्जितः। यथा–'वीर्योनिते भवधवे' इ०ग्र०कां०।

च्युतः (त्रि०) रहितः। यथा–नीचोनो भगणच्चयुतः षडधिकश्चेत्षड्हृदौच्चं बलम्' इ०जा०प०।

अथवा—'स्वोच्चोनितो दिविचरो रसभात्प्रपुष्टश्चक्राच्च्युतः कृतलवः खपुराणभक्तः।' इति मुकुन्दपद्धतौ।

मुक्तम् (त्रि०) रहितम्। यथा–'नीचारिपापगगनटनदृष्टिमुक्ते' इ०जा०पा०।

वर्जितः (त्रि०) रहितः, परित्यक्तः। यथा–दष्ट्रा वर्जितदृश्यकस्य गुरुणा' इ०जा०प०।

वर्ज्यः (त्रि०) वर्जनीयः। यथा–'योधाप्तिवर्ज्यमितरान् क्षपयन्ति भावान् पापाः' इ०वि०मा०।

वि (अ०) विगतः।

यथा—'सहजपापनिरीक्षितचन्द्रमा विशुभदृग् जननी-मरणप्रदः।' इत्यु०भा०।

विमुक्तः (त्रि०) रहितः। यथा–'दक्षाक्षिकाणोऽमलदृग्विमुक्ते' इ०ग्रं०का०।

वियुक्तः (त्रि०) वियुतः। यथा–'भज्ञेन्दुवागीशदृशा वियुक्ते' इ०ग्रं०का०।

वियुतः (त्रि०) वियुक्तः। यथा–'अथो सोग्रे सोमे व्यय उदयपे वीर्यवियुते'।

विवर्जितः (त्रि०) विरहितः।

यथा–'सद्धीनमभ्रस्थलं माहेयेन विवर्जितं यदि तदा' इ. ग्रं०का।

विशेष्यम् (त्रि०) विश्लेष्यम्। यथा–'दोस्त्रिभोनं, त्रिभोर्ध्वविशेष्यं रसैः' इ०ग्र०ला०२/१

विश्लेष्यम् (त्रि०) विशेष्यम्।

यथा–'रात्रेः शेषमितं युतं दिनदलेनाऽह्नोगतं शेषकं।

विश्लेष्यं खलु पूर्वपश्चिमनतम्' इति जा०प०१/२

वीतः (त्रि०) विरहितः।

यथा–'खाङ्गार्थहितपाः। त्रिकेऽस्ते वीतोर्ज्जाः' 'वीतोर्ज्जा बलविरहिता इत्यर्थः। इ०ग्रं०।

अथेदानीमन्तरवाचकशब्दोदाहरणानि—

अन्तरम् (न०) शोध्यशोधकयोरवशिष्टम्, वैशेष्यम्।

यथा–'वृत्तस्य मध्यं किल केन्द्रमुक्तं केन्द्रं ग्रहोच्चान्तरमुच्यतेऽतः।

यतोऽन्तरे तावति तुङ्गदेशान्नीचोच्चवृत्तस्य सदैव केन्द्रम्।।' इ०सि०शि०।

विवरम् (न०) अन्तरम्। यथा–'ज्यां प्रोज्झ्य शेषं तत्त्वाश्विहतं तद्विवरोद्धृतम्' इ०सू०सि०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथवा—'दिग्घ्नोद्विधा दिनगणोऽङ्ककुभिस्त्रिशैलै-
र्भक्त: फलांशककलाविवरं कुज: स्यात्।' इ०ग्र०ला०।१

अथाधुना त्यक्त्वावययवाचकशब्दोदाहरणानि—

अप (अ०) वर्जनम्, विना।

यथा-'अपजूकचरोदये' इति। तुलारहिते चरलग्न इत्यर्थ: इति ज्यो०भ०।

अथवा—अपमनोभवकण्टकचित्तप: पतय एकगृह इति।

अपकुसुमशरकेन्द्रे कोणभे केशितद्वत्।' इति च ग्रं०का०।

अपहाय (अ०) विहाय।

यथा-'अपहाय तनुं विषमर्क्षगतो रविजोऽपि नृजन्मकर: कथित:।' इ०ग्रं०का०।

अपास्य (अ०) वर्जयित्वा।

यथा—अपास्य पश्यन्निजदृश्यखेटात्' इति नीलकण्ठ्याम्।

त्यक्त्वा (अ०), अपास्य।

त्यक्त्वाऽन्त्याद्विषमात्कृतिं द्विगुणयेन्मूलम्' इति ली०व०।

प्रोज्झ्य, वर्जयित्वा।

यथा—ज्यां प्रोज्झ्य शेषं तत्त्वाश्विहतम्' इ०सू०सि०।

अथवा—'सूर्योच्छिन्नद्युतिषु च दलं प्रोजझ्य शुक्रार्कपुत्रौ:' इ०बृ०जा०।

वर्जयित्वा (अ०) हित्वा। यथा—'अङ्गारकं वर्जयित्वा शत्रुक्षेत्रगतेग्रहे।' इति बृहत्पाराशर्याम्।

अथवा—'क्षोणीपुत्रं वर्जयित्वा रिपुस्था' इ०जा०पा०।

विना (अ०) हित्वा।

यथा-'विना सितार्की यदि हानियुग्मे' इति पद्धतिकल्पवल्यमा्।

अथवा—विना वक्रगम्' इ०जा०प०।

विहाय (अ०) अपहाय। यथा-विहाय लग्नं विषमर्क्षसंस्थ: सौरोऽपि, इ०बृ०जा०।

सन्त्यज्य (अ०) परित्यज्य। यथा-'संत्यज्य मैत्रं रविवासरे विधौ' इ०ग्रं०का०।

हित्वा (अ०) विहाय। यथा-'हित्वाऽर्कं सुनफाऽनफादुरुधरा' इ०बृ०जा०।

अथवा—हित्वा मृगेन्द्रं नरराशिवश्या' इ०मु०चिं०।

'अथ साम्प्रतं 'क्तवतु' प्रत्यायान्तशब्दोदाहरणानि—

आश्रितवान् (त्रि०) स्थितवान्।

यथा-'मृदुमङ्गलशीतगुवित्सु चाश्रितवत्सु तनूजनिकेते' इ०ग्रं०का०।

इतवान् (त्रि०) प्राप्तवान्। यथा-'इतवति क्रियभे कलशाधिपे' इ०ग्रं०का०।

गतवान् (त्रि०) यातवान्। यथा-गतवत्सु निकेतने क्वचित्क्षितिभूदानवपूज्यकेतुषु।

मिथ ईक्षणकर्तृषु क्षमापतिलक्ष्मा' इ०ज्यो०भ०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथवा—'सोर्जे भौमे गतवति निजं तुङ्गमर्केन्दुगौरैः'।

प्राप्तवान् (त्रि०) इतवान्।

यथा 'प्राप्त्यालयं प्राप्तवति प्रभाकरे' इ०च०ग्रं०।

यातवान् (त्रि०) गतवान्। यथा- 'यमानुजे यातवति क्षयालयम्' इ०ग्रं०का०।

स्थितवान् (त्रि०) गतवान्। यथा-'स्थितवति द्रविणे दनुजार्चिते' इ०ग्रं०का०।

अथ सम्प्रति शानचकानचप्रत्ययान्तशब्दोदाहरणानि—

ईक्ष्यमाणः (त्रि०) वीक्ष्यमाणः।

यथा-'बली य एषांतनुमीक्ष्यमाणः' इ०नी०कं०।

अथवा—'भव्यान्विते वाऽङ्गिर ईक्ष्यमाणे' इ०ग्रं०।

वर्त्तमानः (त्रि०) विद्यमानः, स्थितः, उपस्थितः, तत्कालवृत्तम्। वर्त्तते।

यथा-'गीर्वाणेश्वरवन्दिते कुलिरभेऽङ्गे वर्त्तमाने समे' समे सचन्द्रे इत्यर्थः। इ०ग्रं०का०।

विद्यमानः (त्रि०) वर्त्तमानः, विद्यते। यथा—'विद्यमान उदये विदि सेन्दौ' इ०ग्रं०का०।

विराजमानः (त्रि०) शोभमानः विराजते। यथा-'विराजमाने गवि राजनन्दने सराज्यनाथे यदि राजलोकिते।' इ०ग्रं०का०।

विलोक्यमानः (त्रि०) आलोक्यमानः। यथा-'विलोक्यमानेऽसृजि विग्रहे विदा'।

वीक्ष्यमाणः (त्रि०) ईक्ष्यमाणः ईक्षते। यथा-'अर्कारा‌भ्यां वीक्ष्यमाणेऽनुजेज्ञे'।

शोभमानः (त्रि०) विराजमानः, शोभते। यथा-'स्वे सामरेज्ये विदि शोभमाने' इ०ग्रं०का०।

समीक्ष्यमाणः (त्रि०) वीक्ष्यमाणः समीक्षते।

यथा-'समीक्ष्यमाणे विधिपे विवस्वता'।

अथेदानीं शतृप्रत्ययान्तशब्दोदाहरणानि—

अधितिष्ठन् (त्रि०) अधितिष्ठतिस्म। यथा-'शीतगावधितिष्ठति तीर्थगृहे' इ०ग्रं०का०।

गच्छन् (त्रि०) गच्छतिस्म। यथा-'कण्ठीरवे गच्छति कर्मसाक्षिणि'।

चरन् (त्रि०) चरतिस्म। यथा-'हस्तादीनि चरन् षड्क्षाणि' बुध इति शेषः' इति बृहत्संहितायाम्।

चलन् (त्रि०) चलतिस्म।

यथा-'चलन् बुधो हस्तहयेन्दुभानि' इ०ग्रं०का०।

पश्चन् (त्रि०) पश्यतिस्म। यथा-'पश्यन्तौ जननीगृहं जनकगौ कल्याणमित्राधिपौ' इ०ग्रं०का०।

प्रवसन् (त्रि०) प्रवसतिस्म।

यथा-'छिद्रे सौम्ये प्रवसति यदा त्वष्टमे ग्लौर्यदि स्यात्।' इ०बृ०जा०।

अथवा—'पाताले पुत्रभे वा प्रवसति तपने सोडुपे सौरिदृष्टे' इ०ग्रं०का०।

भवन् (त्रि०) भवतिस्म।

यथा-'राज्यागारे भवति भवपे भानवेन प्रदृष्टे' इति।

विलोकयन् (त्रि०) विलोकयतिस्म।

यथा-'विलोकयन् वाक्पतिमङ्गगेहगं गौरांशुना कं कुरुतेऽङ्गिनां तदा।' इ०ग्रं०का०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

व्रजन् (त्रि०) व्रजतिस्म।

यथा–'मिहिरजन्मनि ना मकरोदये व्रजति राजगुरुज्ञरसाभवैः।' इ०ज्यो०भ०।

सन् (त्रि०) अस्ति स्म। यथा–'मनसिजे सति सौम्ययुते कुजे' इ०ग्रं०का०।

अथेदानीं प्रकीर्णशब्दोदाहरणानि—

अनुरुगः (त्रि०) निम्नादिभादिगतः।

अनुरुगोः गुरुरङ्गजसौख्यहा' इ०ग्रं०का०।

गुरुगः (त्रि०) उच्चादिभादिगतः।

यथा–'सुखं जनन्यागुरुगः कलापो युक्तेक्षितः सत्खचरैः करोति। इ०ग्रं०का०।

समभगः (त्रि०) समराशिगतः। यथा–'समभगौ सबुधौ गुरुभास्करौ' इ०ग्रं०का०।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूडामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे दृष्ट्यादिवर्गः द्वादशोः ॥१२॥

*अथ धातुवर्गः–१३

'सम् + ख्या' -गणने (गिनना)। (चुरादौ) आत्मनेपदे- (स०)।

लटि—संख्यायते, संख्यायेते, संख्यायन्ते। विधिलिङि—संख्यायेत, संख्यायेयाताम्, संख्यायेरन्। यथा—भास्वच्छुक्रज्ञेन्दुसौर्य्यौर्यभौमाः संख्यायेरन् वारतस्ते तदंशाः।' इति विवाहवृन्दावने।

(अदादौ) परस्मैपदे-(स०) लोटि—(प्र०) संख्यातु, संख्यातात्, संख्याताम्, संख्यान्तु। (प) संख्याहि संख्यातात्। संख्यातम्। संख्यात। (उ०) संख्यानि, संख्याव, संख्याम।

यथा—'क्रमोत्क्रमादुत्क्रमतः शराङ्कान् संख्याहि' इति ग्रं०ला०।

'गण' संख्याने (गिनना)। (चुरादौ) आत्मनेपदे-(स०)।

** इह धातुवर्गे प्राक् चिन्तनीयविषयाः—तत्रादौ दश लकाराः प्रदर्श्यन्ते—(१) लट्, (२) लिट्, (३) लुट्, (४) लृट्, (५) लेट्, (६) लोट्, (७) लङ्, (८) लिङ् (९) लुङ्, (१०) लृङ् इति एषु पञ्चमो लकारः (लेट्) छन्दोमात्रगोचरः। लिङो द्वौ भेदौ स्तः। (१) विधिलिङ् (२) आशीर्लिङ्, इति। अथ तिबादि प्रत्ययाः—(१) तिप्, (२) तस्, (३) झि, (४) सिप्, (५) थस्, (६) थ, (७) मिप्, (८) वस्, (९) मस्, (१०) त, (११) आताम्, (१२) झ, (१३) थास्, (१४) आथाम्, (१५) ध्वम्, (१६) इड्, (१७) वहि, (१८) महिङ्। एतेऽष्टादश लादेशाः प्रत्ययाः स्युः। तेषु तिबादयो नवप्रत्ययाः परस्मैपदे, एवं तादयो नवप्रत्यया आत्मनेपदे स्युः। अत्र पदभेदाः—(१) परस्मैपदम्, (२) आत्मनेपदम्, (३) उभयपदं, चेति त्रीणिपदानि स्युः। तिङां त्रयाणामेकपुरुषः। एवं एकपुरुषस्य त्रीणि वचनानि। पुरुषभेदाः—(१) प्रथमपुरुषः, (२) मध्यमपुरुषः, (३) उत्तमपुरुष श्चेति त्रयःपुरुषाः। वचनभेदाः—*

(शेष पृष्ठ १६९ पर)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लटि-गणयते, गणयेते, गणयन्ते। वि०लि०—गणयेत, गणयेयाताम्, गणयेरन्।

परस्मैपदे—

लटि—गणयति, गणयतः, गणयन्ति। वि०लि०—गणयेत्, गणयेताम्, गणयेयुः।

यथा—खेटं दृगौच्च्यं गणयेच्च लम्बम्। इति ग्रहलाघवे।

'युजिर्' योगे (योग करना, मिलाना)। (रुधादौ) आत्मनेपदे—(स०)।

लटि—युङ्क्ते, युञ्जाते, युञ्जते।

वि०लि०—युञ्जीत, युञ्जीयाताम्, युञ्जीरन्।

परस्मैपदे—

लटि—युनक्ति, युङ्क्तः, युञ्जन्ति। वि०लि०—युञ्ज्यात्, युञ्ज्याताम्, युञ्ज्युः।

यथा—ऐश्वर्य्यरेखा शिखरेण मूलाद्युनक्ति याऽसौ पितृवंशरेखा। इ०वि०वृ०।

'युजिर्' 'णिजिं' परस्मैपदे—

लटि—योजयति, योजयतः, योजयन्ति। वि०लि०—योजयेत्, योजयेताम्, योजयेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—योजयते, योजयेते, योजयन्ते। वि०लि०—योजयेत, योजयेयाताम्, योजयेरन्।

'कल' गतिसंख्यानयोः (गति, गिनना)। (चुरादौ) परस्मैपदे (स०)।

लटि—कलयति, कलयतः, कलयन्ति। वि०लि०—कलयेत्, कलयेताम्, कलयेयुः।

(१६८ पृष्ठ का शेष)

(१) एकवचनम्, (२) द्विवचनम्, (३) बहुवचनं, चेति त्रीणि वचनानि स्युः। 'भूवादयो धातवः'। क्रियावाचिनो भ्वादयो धातुसंज्ञाः स्युः। ते दशगणेषु विभाजिताः। ते च यथा—(१) भ्वादिगणः, (२) अदादिगणः, (३) जुहोत्यादिगणः, (४) दिवादिगणः, (५) स्वादिगणः, (६) तुदादिगणः, (७) रुधादिगणः, (८) तनादिगणः, (६) क्र्यादिगणः, (१०) चुरादिगणश्चेति गणानां दश भेदाः स्युः। कर्मवशतो धातूनां त्रयोभेदाः। ते यथा—(१) सकर्मकः, (२) अकर्मकः, (३) द्विकर्मकश्चेति कर्मणस्त्रयो भेदाः। एवमिड्वशतोऽपि धातूनां त्रयोभेदाः, ते तु यथा—सेड्धातुः, (२) अनिड्धातुः (३) वेड्धातुश्चेति धातूनां त्रयो भेदाः स्युः। सकर्माकर्मकज्ञानं यथा—'फलव्यधिकरणव्यापारवाचकत्वं सकर्मकत्वम्। फलसमानाधिकरणव्यापार-वाचकत्वमकर्मकत्वम्।

द्विकर्मकधातवो यथा—'दुह्, याच्, पच्, दण्ड, रुधि, प्रच्छि, चि, ब्रूञ्, जि, मन्थ, मुष्, चेति द्वादश धातवो द्विकर्मकाः। तथा नी, हृ, कृष्, वह् चेति चत्वारोऽपि द्विकर्मकाः।

दुहादीनां द्वादशानां, तथा नीप्रभृतीनां चतुर्णां कर्मणा यद्युज्यते तदेवाकथितं कर्मेति परिगणनं कर्तव्यमित्यर्थः। 'गां दोग्धि पयः'। 'वलिं याचते वसुधाम्। ग्राममजां—नयति, हरति, कर्षति, वहित वा। 'अर्थनिबन्धनेयं संज्ञा'। वलिं भिक्षते वसुधाम्। माणवकं धर्म-भाषते, अभिधत्ते, वक्तीत्यादि।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

'सम + कल' योगे (जोड़ना)। (चुरादौ) परस्मैपदे-(स०)

लटि—सङ्कलयति, सङ्कलयतः, सङ्कलयन्ति। वि०लि०—सङ्कलयेत्, सङ्कलयेताम्, सङ्कलयेयुः।

'पिडि' सङ्घाते। संघातः = ऐक्यम्, संयोगः। (जोड़ना)। (भ्वादौ) आत्मनेपदे (स०)।

लटि-पिण्डते, पिण्डेते, पिण्डन्ते। वि०लि०—पिण्डेत, पिण्डेयाताम्, पिण्डेरन्।

परस्मैपदे—

लटि—पिण्डात्, पिण्डतः, पिडन्ति वि०लि०—पिण्डेत्, पिण्डेताम्, पिण्डेयुः। चुरादौ तु—

'मिल' सङ्गमे, संश्लेषणे, श्लेषणे वा (मिलाना)

परस्मैपदे— (तुदादौ) (अ०)।

परस्मैपदे—लटि—मिलति, मिलतः, मिलन्ति। वि०लि०—मिलेत्, मिलेताम्, मिलेयुः।

आत्मनेपदे—

मिलते मिलेते, मिलन्ते। वि०लि०—मिलेत, मिलेयाताम्, मिलेरन्।

'सम् + डुधाञ्' मेलने (सङ्ग, सङ्गम, साथ)

(जुहोत्यादौ) परस्मैपदे-(स०)

लटि—सन्दधाति, सन्धत्तः, सन्दधति। वि०लि०—सन्दध्यात्, सन्दध्याताम्, सन्दध्युः।

यथा—'सन्धत्त आये मिलनं रवीन्दू' इ०ग्रं०का०।

आत्मनेपदे—

लटि—सन्धत्ते, सन्दधाते, सन्दधते। वि०लि०—सन्दधीत, सन्दधीयाताम्, सन्दधीरन्।

'वि + अव +कल' वियोगे, हीने, अङ्कान्तरकरणे (घटाना)।

परस्मैपदे—

लटि—व्यवकलयति, व्यवकलयतः, व्यवकलयन्ति।

वि०लि०—व्यवकलयेत्, व्यवकलयेताम्, व्यवकलयेयुः।

'वि + युजिर्' वियोगे (घटाना)

आत्मनेपदे—

लटि—वियुङ्क्ते, वियुञ्जाते, वियुञ्जते। वि०लि०—वियुञ्जीत, वियुञ्जीयाताम्, वियुञ्जीरन।

परस्मैपदे—

लटि—वियुनक्ति, वियुङ्क्तेः, वियुञ्जन्ति। वि०लि०वियुञ्ज्यात्, वियुञ्ज्याताम्, वियुञ्ज्युः।

णिजि परस्मैपदे—

लटि—वियोजयति, वियोजयतः, वियोजयन्ति। वि०लि०—वियोजयेत्, वियोजयेताम्, वियोजयेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—वियोजयते, वियोजयेते, वियोजयन्ते। वि०लि०—वियोजयेत, वियोजयेयाताम्, वियोजयेरन्।

'शुध' अङ्कहरणे शौचे च (घटाना अङ्कशोधना, मलापनयन, शुद्ध होना, पवित्र होना)।

णिजि परस्मैपदे—

लटि—शोधयति, शोधयतः, शोधयन्ति। वि. लि. शोधयेत्, शोधयेताम्, शोधयेयुः।

यथा—'ततो दलानि शोधयेत्' इति ग्रहलाघवे ४।

दिवादौ तु—(अ०)।

लटि—शुद्ध्यति, शुद्ध्यतः, शुद्ध्यन्ति। वि०लि०—शुद्ध्येत्, शुद्ध्येताम्, शुद्ध्येयुः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथा—'भक्तो गुणः शुद्ध्यति येन तेन' इति ली०व०।

'ओहाक्' त्यागे (छोड़ देना, त्याग देना)। 'जुहोत्यादौ) (स०)—

लटि—जहाति, जहितः जहीतः। जहति।

लोटि—(प्र०पु०) जहातु जहितात् जहीतात्। जहिताम् जहीताम्। जहतु। (म०पु०) जहाहि जहिहि जहीहि जहितात् जहीतात्। जहितम् जहीतम्। जहित जहीत। (उ०पु०) जहानि, जहाव, जहाम।

वि०लि०—जह्यात्, जह्याताम्, जह्युः।

यथा—'तदनु जहीहि गृहोयांश्च शेषम्' इति ग्रह०४।

भावकर्मणोः आत्मनेपदे—

लटि—हीयते, हीयेते, हीयन्ते। वि०लि०—हीयेत, हीयेयाताम्, हीयेरन्।

यथा— रिपुगृहगतैर्हियते स्वत्रिभागः इति बृहज्जातके।

'ऊन' परिहाणे (घटाना), लीन होना, नष्ट करना)। (चुरादौ) परस्मैपदे—(स०अ०)।

लटि—ऊनयति, ऊनयतः, ऊनयन्ति। वि०लि०—ऊनयेत्, ऊनयेताम्, ऊनयेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—ऊनयते, ऊनयेते, ऊनयन्ते। वि०लि०—ऊनयेत, ऊनयेयाताम्, ऊनयेरन्।

'ह्रस' ह्रस्वत्वे, शब्दे च (छोटा हो जाना, शब्द करना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०)।

लटि—ह्रसति, ह्रसतः, ह्रसन्ति। वि०लि०—ह्रसेत्, ह्रसेताम्, ह्रसेयुः।

यथा—'नीचेऽतोऽर्द्धं ह्रसति हि ततश्चान्तरस्थेऽनुपातः' इति।

'सत्स्वर्द्धं ह्रसति तथैकराशिकानाम्' इति च बृहज्जातके। 'हिसि' हिंसायाम् (मारना, नष्ट करना)। परस्मैपदे—(रुधादौ), (स०)।

लटि—हिनस्ति, हिंस्तः, हिंसति। वि०लि०—हिंस्यात्, हिंस्याताम्, हिंस्युः।

यथा—'वामं हिनस्त्य' परं रविः' इति।

अथवा—'नान्यो ग्रहः सदृशमन्यफलं हिनस्ति' इति च बृ०जा०।

'त्यज' हानौ (छोड़ना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—त्यजति, त्यजतः त्यजन्ति। वि०लि०—त्ययेत्, त्यजेताम्, त्यजेयुः।

यथा—वेदाङ्गाष्टन वार्केन्द्रपक्षरन्ध्रतिथौ त्यजेत्।' इति मुहूर्तचिन्तामणौ।

अथवा—'त्यजेत्तिथीन्द्वङ्कवसुक्षमातिथीरसौम्यवारान्' इति विद्यामाधवीये।

लोटि—(प्र०पु०) त्यजतु त्यजतात्। त्यजताम्। त्यजन्तु। (म०पु०) त्यज त्यजतात्। त्यजतम्। त्यजत। (उ. पु.) त्यजानि, त्यजाव, त्यजाम।

यथा—'षण्मासं ग्रहभिन्नभं 'त्यज' शुभे इति मु०।

कर्मकर्त्तके—त्यजते, त्यजेते, त्यजन्ते। णिजित्याजयति-ते।

'सृज्' विसर्गे (छोड़ना, खुलना, बनना)। (विवादौ)—आत्मनेपदे—(अ०)।

लटि—सृज्यते, सुज्येते, सुज्यन्ते। वि. लि.—सृज्येत, सृजेयाताम्, सृजेरन्।

'उद् + सृज' = विसर्गे (छोड़ना)।

अथवा वि + सज्

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लटि—उत्सृजति, उत्सृजत:, उत्सृजन्ति। वि०लि०—उत्सृजेत्, उत्सृजेताम्, उत्सृजेयु:।

यथा—'आगताद् द्विगुणमुत्सृजेत्सुधी' इ०वि०वृ०।

लटि—विसृजति, विसृजत:, विसृजन्ति। वि०लि०—विसृजेताम्, विसृजेयु:।

यथा—सायकं तोयं वाऽग्निभयं विचिन्त्य विसृजेत्' इति वि०मा०।

'वृजी' वर्जने (वर्जन करना, मना करना, रोकना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—वर्जति, वर्जत:, वर्जन्ति। वि०लि०—वर्जेत्, वर्जेताम्, वर्जेयु:।

(चुरादौ) परसमैपदे—(स०)।

लटि—वर्जयति, वर्जयत:, वर्जयन्ति। वि०लि०—वर्जयेत्, वर्जयेताम्, वर्जयेयु:।

यथा—'वर्जयेत्सर्वकार्येषु हस्तार्कम्' इति मु०चिं०।

परि + वृजी अथवा—वि + वृजी अर्थात् (वर्जन करना) चुरादौ—परस्मैपदे—

लटि—परिवर्जयति, परिवर्जयत:, परिवर्जयन्ति। वि०लि०—परिवर्जयेत्, परिवर्जयेताम्, परिवर्जयेयु:।

लटि—विवर्जयति, विवर्जयत:, विवर्जयन्ति। वि०लि० विवर्जयेत्, विवर्जयेताम्, विवर्जयेयु:।

यथा—'गुरौ पुष्यं विवर्जयेत्' इति मु०चि०।

'गुण' आमंत्रणे केतने च (आमंत्रण करना, बुलाना, गणित में गुणन करना)। (चुरादौ) परस्मैपदे—(स०)—

लटि—गुणयति, गुणयत:, गुण्यन्ति। वि०लि०—गुणयेत्, गुणयेताम्, गुणयेयु:। भावे 'गुण्यते।' 'सम + गुण' अङ्कपूरणे (गुणना) परस्मैपदे—

लटि—संगुणयति, संगुणयत: संगुणयन्ति। वि०लि०—संगुणयेत्, संगुणयेताम्, संगुणयेयु:।

'तड' आघाते = हनने (अङ्क गुणना)। चुरादौ—'णिजि' परस्मैपदे—(स०)।

लटि-ताडयति, ताडयत:, ताडयन्ति। वि०लि०-ताडयेत्, ताडयेताम्, ताडयेयु:।

परि + तड अथवा—सम + तड अर्थात् हनने, अङ्कपूरणे (गुणना)। परस्मैपदे—

लटि-परिताडयति; परिताडयत:, परिताडयन्ति। वि०लि०-परिताडयेत् परिताडयेताम्, परिताडयेयु:।

परस्मैपदे—

लटि—सन्ताडयति, सन्ताडयत:, सन्ताडयन्ति। वि०लि०—सन्ताडयेत्, सन्ताडयेताम्, सन्ताडयेयु:।

'वर्ध' छेदनपूरणयो:। छेदनं, पूरणं = अङ्कगुणनम् (गुणना)। (चुरादौ) परस्मैपदे—(स०अ०)

लटि—वर्धयति, वर्धयत:, वर्धयन्ति। वि०लि०-वर्धयेत्, वर्धयेताम्, वर्धयेयु:।

आत्मनेपदे—(स०अ०)।

लटि—वर्धयते, वर्धयेते, वर्धयन्ते। वि०लि०-वर्धयेत, वर्धयेयाताम्, वर्धयेरन्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

परि + वर्ध अर्थात् सम् + यथा अर्थात् गुणना। परस्मैपदे—

लटि–परिवर्धयति, परिवर्धयतः, परिवर्धयन्ति। वि०लि०–परिवर्धयेत्, परिवर्धयेताम्, परिवर्धयेयुः। लटि–संवर्धयति, संवर्धयतः, संवर्धयन्ति। वि०लि०–संवर्धयेत्, संवर्धयेताम्, संवर्धयेयुः।

'हन्' हिंसागत्योः। हिंसा, हननं, पूरणं, अङ्कगुणनम्। (गुणना, जाना)।

(अदादौ)—परस्मैपदे-(स०)।

लटि—हन्ति, हतः, घ्नन्ति, यथा—'सौम्यव्यधो 'हन्ति' सुखानि शश्वत्' इति वि०वृ०।

वा—'दशदिनकृतपापं 'हन्ति' सिद्धान्तवेत्ता'। इ०मु०पी०धा०विवृतौ। यथा—'घ्नन्ति' चाशुभमविघ्नमातरः इ०वि०वृ०। वि०लि०–हन्यात्, हन्याताम्, हन्युः। यथा—'गुण्यान्त्यमङ्कं गुणकेन हन्यात्' इति लीलावत्याम्। भावे 'हन्यते'।

'भज' सेवायां भागे च (भक्ति, भाग देना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे-(स०)।

लटि—भजति, भजतः, भजन्ति। वि०लि०भजेत्, भजेताम्; भजेयुः।

यथा—'भजति' युवतिरेभिर्भूपसीमन्तिनीत्वम्' इ०वि०वृ०।

आत्मनेपदे—

लटि—भजते, भजेते, भजन्ते। वि०लि०–भजेत, भजेयाताम्, भजेरन्।

यथा—'भजेत भुक्त्यन्तरभुक्तियोगैः' इ०वि०वृ०।

परि + भज अथवा वि + भज अर्थात् भागे (भाग देना)।

लटि—परिभजति, परिभजतः, परिभजन्ति। वि०लि०–परिभजेत्, परिभजेताम्, परिभजेयुः। लटि—विभजति, विभजतः, विभजन्ति। वि०लि०–विभजेत्, विभजेताम्, विभजेयुः।

'भाज' पृथक्कर्मणि (अलग करना, पृथक् करना, भाग देना)। (चुरादौ) परस्मैपदे (स०)।

लटि—भाजयति, भाजयतः, भाजयन्ति। वि०लि०–भाजयेत्, भाजयेताम्, भाजयेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—भाजयते, भाजयेते, भाजयन्ते। वि०लि०—भाजयेत, भाजयेयाताम्, भाजयेरन्।

परि + भाज अथवा वि + भाज अर्थात् भागे, भजने (भाग देना) परस्मैपदे—

लटि—परिभाजयति, परिभाजयतः, परिभाजयन्ति। वि०लि०–परिभाजयेत्, परिभाजयेताम्, परिभाजयेयुः। लटि—विभाजयति, विभाजयतः, विभाजयन्ति। वि०लि०–विभाजयेत्, विभाजयेताम्, विभाजयेयुः।

'हञ्' हरणे। हरणं = विभाजनं (बांटना, भाग देना) प्रापणं स्वीकारः, स्तेयं, नाशनं, च। (हरण करना, चुराना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)।

लटि—हरति, हरतः, हरन्ति। यथा—एकोंऽशं 'हरति' बली तथाऽऽहसत्यः' इ०बृ०जा०। वि०लि०—हरेत्, हरेताम्, हरेयुः। यथा—'भागं हरेदवर्गान्नित्यं द्विगुणेन वर्गमूलेन।' इत्यार्यभट्टीये।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्राणान् प्रयाणे 'हरेत्'। इति विद्यामाधवीये। लोटि—हरतु, हरतात्, हरताम्, हरन्तु। यथा—विघ्नं मुहर्ताकलितद्वितीयदन्तप्ररोहो 'हरतु' द्विपास्यः।' इति मु०चिं०।

आत्मनेपदे—

लटि—हरते, हरेते, हरन्ते। वि०लि०-हरेत, हरेयाताम्, हरेरन्।

'अप + हृञ्' अपहरणे (नाश करना) लटि—अपहरति, अपहरतः, अपहरन्ति। वि०लि०-अपहरेत्, अपहरेताम्। अपहरेयुः। यथा—'भानुस्ताम्बूलदानादपहरति नृणां वैकृतं वासरोत्थम् इति गन्थान्तरे। लटि—परिहरति, परिहरतः, परिहरन्ति। (परिहरणे) (त्याग)। यथा—'परिहरन्त्यु' परागपरागतम्' इति वि०वृ०। लटि—व्यवहरति, व्यवहरतः व्यवहरन्ति, (आचरण), तथा—तदपि चारु न चारुषितैर्मुखै र्व्यवहरन्ति' तथा वितथाशयाः। इति वि०वृ०।

'ग्रसु' अदने (खाना) भ्वादौ आत्मनेपदे। (स०)।

लटि—ग्रसते, ग्रसेते, ग्रसन्ते। वि०लि०—ग्रसेत, ग्रसेयाताम्, ग्रसेरन्।

ल्युटि—ग्रसनम्। 'ग्रस' ग्रहणे (ग्रहण करना, पकड़ना, ग्रसना) (चुरादौ—'णिजि'। (स०)।

लटि—ग्रासयति, ग्रासयतः, ग्रासयन्ति। वि०लि०—ग्रासयेत्, ग्रासयेताम्, ग्रासयेयुः।

'छद' अपवारणे (ढकना)। (चुरादौ) 'णिजि'। (स०)।

लटि—छादयति, छादयतः, छादयन्ति। वि०लि०—छादयेत्, छादयेताम्, छादयेयुः। यथा—'छादयत्य' र्कमिन्दुर्विधुं भूभा' इति ग्र०ला ५/३।

अथवा—'राहुः कुभामण्डलगः शशाङ्कं शशाङ्कगश्छादयतीनबिम्बम्। इति सिद्धान्तशिरोमणौ।

'भू' सत्तायाम् (होना)। भ्वादौ—परस्मैपदे—(अ०)।

लटि—भवति, भवतः, भवन्ति। यथा—'भवति' विलग्नमदोऽयनांशहीनम् इति ग्रहलाघवे ४/३। 'चतुर्थे भवने सूर्याज्ज्ञसितौ 'भवतः' कथम्।' इति बृ०जा०। धनान्त्यलग्नेषु 'भवन्ति' खेटाः, इति ग्रं०का०। वि०लि०—भवेत्, भवेताम्, भवेयुः। यथा—'समेन केनाप्यपवर्त्य हारभाज्यौ 'भवे' द्वा सति सम्भवे तु।' इति ली०व०। 'तयोः सम्बन्धमात्रेण 'भवेतां' योगकारकौ इत्युडुदायप्रदीपे। केनापि ते स्पष्टतरा 'भवेयुः' इति ग्रन्थान्तरे। 'णिजि'—लटि—भावयति, भावयतः, भावयन्ति। वि०लि०—भावयेत्, भावयेताम्, भावयेयुः। भावे—'भूयते'।

'विद्' सत्तायाम् (होना, है)। (दिवादौ) आत्मनेपदे—(अ०)।

लटि—विद्यते, विद्येते, विद्यन्ते। यथा—पञ्चमे विद्यते भौमः' इति विद्येतेऽर्थे शशाङ्कारौ' इति। 'विद्यन्तेऽस्ते शुभाः खेटाः इति च ग्रं०का०। वि०लि०—विद्येत, विद्येयाताम्, विद्येरन्। यथा—'विद्येत' बन्धौ वनभावनाथः' इति। 'विद्येयातां 'व्योम्नि सौम्यौ नभोगौ।' इति। 'विद्येरन्' स्वे वक्रवैरोचनीनाः।' इति च ग्रं०का०।

'अस्' भुवि (सत्ता, होना, है)। अदादौ परस्मैपदे-(अ०)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लटि—(प्र०पु०) अस्ति, स्तः, सन्ति। (म०पु०) असि, स्थः, स्थ। (उ०पु०) अस्मि, स्वः, स्मः। यथा—'अस्ति चेदद्यपराङ्मुखा मतिः' इति वि०वृ०। व्यस्तैर्दलैर्व्यस्तधनुर्ज्यके 'स्तः'। इति करणकुतूहले २। सन्ति स्त्रियो भवनवर्गखगस्वभावाः इति ग्रन्थान्तरे। 'दक्षोऽसि भिन्ने गुणनाविधौ चेत् इति ली०व०। 'कर्त्तुं ग्रहप्रकरणं स्फुटमुद्यतोऽस्मि' इ०ग्र०ला०१/३। वि०लि०—स्यात्, स्याताम्, स्युः। यथा—'स्यात्सायनोष्णांशुभुजर्क्षसंख्यै' ति ग्र०ला०२। 'ताराग्रहाणामन्योन्यं 'स्यातां युद्धसमागमौ'। इति सूर्यसिद्धान्ते। स्युः खण्डानि खवार्द्धयोऽम्बरकृताः' इति ग्रं०ला०।

वृतु वर्तने (वर्तना, वर्तमान, उपस्थित)। भ्वादौ—आत्मनेपदे—(अ०)।

लटि—वर्तते, वर्तेते, वर्तन्ते। यथा—पञ्चमे ज्ञो रविः षष्ठे 'वर्तते, नवमे गुरुः। 'भाग्ययोगाभिधेयोगे निहन्ता वैरिणां सदा।' इति कश्यपः।

वा—'तस्य नृपतिः शश्वाशे वर्तते।' इति वि०वृ०। 'उच्चमूलत्रिकोणेषु वर्तेते गुरुभार्गवौ। अभयाभिधयोगोऽयं भङ्गरविनाशनः। इत्यत्रिः। यथा—वर्तन्ते खे चारुचण्डांशुचन्द्राः कुर्युर्मर्त्यं भूपमान्यं सदैव। इति ग्रं०का०। वि०लि०—वर्तेत, वर्तेयाताम्, वर्तेरन्। यथा—स्वे वर्तेरन् वीर्यभाजः शुभाश्चेत् इति ग्रं०का०।

'अप + वृतु' अपवर्तने (पलटाव, उलटफेर)

लटि—अपवर्तते, अपवर्तेते, अपवर्तन्ते। वि०लि०—अपवर्तेत, अपवर्तेयाताम्, अपवर्तेरन्।

नि + डुधाञ्—स्थापने (रखना)। जुहोत्यादौ। परस्मैपदे। (स०)।

लटि—निदधाति, निधत्तः, निदधति। यथा—हृदि निदधति कृष्णांघ्रिद्वयं पुण्यभाजः, इ०ग्रं०वि०लि०—निदध्यात्, निदध्याताम्, निदध्युः। आत्मनेपदे—

लटि—निधत्ते, निदधाते, निदधते। वि०लि०—निदधीत, निदधीयाताम्, निदधीरन्।

'ष्ठा' गतिनिवृत्तौ (बैठना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे-(अ०)

लटि—तिष्ठति, तिष्ठतः, तिष्ठन्ति। यथा—'तिष्ठति व्योम्नि तिग्मगेः।' इति। 'तिष्ठतोऽङ्गे सुधाङ्गेज्यौ' इति च ग्रं०का०। दशमैकादशे रिःफलग्नवित्तसोत्थभे। ग्रहास्तिष्ठन्ति चेत्सौम्या नृपतुल्यो भवेन्नरः। इति सर्वार्थचिन्तामणौ। वि०लि—तिष्ठेत्, तिष्ठेताम्, तिष्ठेयुः। यथा—तिष्ठेत्तपोभावपतिस्तनौ चेत् इति। तिष्ठेतां भविधू भाग्ये' इति। 'तिष्ठेयुः पामराः षष्ठे' इति च ग्रं०का०।

सम् + ष्ठा (बैठना) आत्मनेपदे—

लटि—संतिष्ठते, संतिष्ठेते, संतिष्ठन्ते। वि०लि०—संतिष्ठेत, संतिष्ठेयाताम्, संतिष्ठेरन्। यथा—यः पश्येदुपगम्य च वशे 'सन्तिष्ठते' दासवत्' इति विद्यामाधवीये।

'आस' उपवेशने—(बैठना)। (अदादौ) आत्मनेपदे-(अ०)।

लटि—आस्ते, आसाते, आसते। वि०लि०—आसीत, आसीयाताम्, आसीरन्। यथा—आसते शशिजजीवभाः स्मरे' इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

'आसीत कामभवने धनभावनाथ:' इति च ग्रं०का०।

'उप + विश' उपवेशने (बैठना)। (तुदादौ) परस्मैपदे-(स०)।

लटि—उपविशति, उपविशत: उपविशन्ति। वि०लि०—उपविशेत्, उपविशेताम्, उपविशेयु:।

'विश' प्रवेशने (घुसना, प्रवेश करना, बैठना)। (तुदादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—विशति, विशत:, विशन्ति। वि०लि०—विशेत्, विशेताम्, विशेयु:, यथा—सोऽन्धकारचरतां वहन्महीच्छायया विशति सोममण्डलम्। इ०वि०बृ०। भावे—विश्यते। 'णिजि-वेशयति-ते।

'प्र+विश' प्रवेशते (प्रवेश करना)। (तुदादौ) (स०)।

लटि—प्रविशति, प्रविशत:, प्रविशन्ति। वि०लि०—प्रविशेत्, प्रतिशेताम्, प्रविशेयु:।

'वस' निवासे (रहना, निवास करना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०)।

लटि—वसति, वसत:, वसन्ति। यथा—'वसति विबुधबन्धो वित्तभावेऽर्थदाता' इति। वसतो वनभे विरोचनेन्दू इति। यथा—वने वसन्तीनकुजार्कनन्दना:' इति च ग्रं०का०। लोटि—वसतु, वसतात्, वसताम्, वसन्तु। यथा—'नैकत्र वसतु दिवसान् इति वि०मा०। वि०लि०—वसेत्, वसेताम्, वसेयु:। यथा—'वसेद्वधूभावपतिर्वपुर्गृहे' इति। 'वधूगृहे बौधनभौ वसेताम् इति। 'वसेयुरर्थे विधुबोधनेना:' इति च ग्रं०का०। भावे—उष्यते। 'णिजि' वासयति-ते।

'नि + वस' निवासे (रहना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे- (अ०)

लटि—निवसति, निवसत:, निवसन्ति। वि०लि०—निवसेत् निवसेताम्, निवसेयु:। यथा—निवसेद्धरिजे हरभावपे' इ०ग्रं०का०। निवसेतां व्यत्ययेत तावुभौ धर्मकर्मणो:' इत्युडुप्र०।

अप + इण् नि:सरणे (निकलना) (अदादौ) परस्मैपदे-(अ०स०)

लटि—अपैति, अपेत:, अपयन्ति। बि०लि०—अपेयात्, अपेयाताम्, अपेयु:। यथा—वृत्ते समभूगते तु केन्द्रस्थितशङ्को: क्रमशो विशत्यपैति। छायाग्रमिहापरा च पूर्वा' इ०ग्रं०ला०४।

जद् + इण् दर्शने (उदय होना)। (अदादौ) परस्मैपदे (अ०स०)

लटि—उदेति, उदित:, उद्यन्ति। वि०लि०—उदेयात्, उदेयाताम्, उदेयु:। यथा—'उदेति चायं प्रतिपत्समाप्तौ, कृशोऽपि वर्द्धिष्णुतया प्रशस्त:।' इ०वि०वृ०। 'उद्यन्ति पृष्ठत इनारयमोरगा श्लौकाव्यैन्दवा:' इति ज्योतिस्तत्त्वे ५/३७।

धृञ् धारणे (धारण करना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे-(स०)

लटि—धरति, धरत:, धरन्ति। वि०लि०-धरेत्, धरेताम्, धरेयु:। आत्मनेपदे—

लटि—धरते, धरेते, धरन्ते। वि ०लि०—धरेत, धरेयाताम्, धरेरन्। भावे—धार्य्यते। क. धार्य्यते। णिजि—धारयति-ते।

डुभृञ् धारणपोषणयो: (धारण करना, पोषण करना)। (जुहोत्यादौ) परस्मैपदे-(स०)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लटि—बिभर्ति, बिभृतः, बिभ्रति। वि०लि०—बिभृयात्, बिभृयाताम्, बिभृयुः।

यथा—'स्वस्वभङ्गिभृतवोऽपि बिभ्रति' इ०वि०वृ०।

आत्मनेपदे—

लटि—बिभृते, बिभ्राते, बिभ्रते। वि०लि०-बिभ्रीत बिभ्रीयाताम्, बिभ्रीरन्।

'डु धाञ्' धारणपोषणयोः (धारण करना, पालन करना।) (जुहोत्यादौ)—परस्मैपदे—(स०)।

लटि—दधाति, धत्तः, दधति। वि०लि०—दध्यात्, दध्याताम्, दध्युः। यथा—'नरा नार्य्योराज्यंदधतिपदपाणिप्रणयिभिः'इति वि०वृ०। 'वस्त्राणिदध्युर्मृगदास्त्रपुष्ये' इति ग्रं०का०।

आत्मनेपदे—

लटि—धत्ते, दधाते, दधते। वि०लि०-दधीत, दधीयाताम्, दधीरन्।

अत्र विशेषः—*'विपूर्वो धा' करोत्यर्थे ह्यभिपूर्वस्तु भाषणे। मेलने चापि सम्पूर्वो निपूर्वः स्थापने मतः॥ इति। तेन— 'वि + धाञ्' (करना)। (जुहोत्यादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—विदधाति, विधत्तः, विदधति। वि०लि०—विदध्यात्, विदध्याताम्, विदध्युः। यथा—'स नियतं विदधाति वधूवरम्' इति वि०वृ०। 'विधत्तोऽर्थगौ वित्तहानिं महीजपतङ्गौ यदा' इति। 'काव्येन्द्विज्या विदधति वित्तं वित्तस्थाः' इति च ग्रं०का०। 'प्राङ्मध्यमे चलफलस्य दलं विदध्यात्' इति ग्रहलाघवे ३। 'विदध्यातां खस्थौ सुरगुरुकवी स्वं नृपतितः' इति। 'विदध्युःर्भविच्चन्द्रजीवा नृपालं ख्याताः इति च ग्रं०का०। लृटि—विधास्यति, विधास्यतः, विधास्यन्ति। लोटि—विदधातु, विधत्तात् विधत्ताम्, विदधतु।

** उपसर्गः (पुं०) क्रियायोगे प्र-परादयः। ते यथा—प्र, परा, अप, सम्, अनु, अव, निर्, निस्, दुर्, दुस्, वि, आङ्, नि, अधि, अपि, अति, सु, उत्, अभि, प्रति, परि, उप। एते द्वाविंशतिः प्रादयः।*

अत्र विशेष उक्तः शब्दार्थचिन्तामणौ—१-३९४७ यथा—निपाताश्चादयो ज्ञेया उपसर्गास्तु प्रादयः। द्योतकत्वात् क्रियायोगे लोकादवगता इमे॥ ते त्रिधा—धात्वर्थं वाधते कश्चित् यथा—आदत्ते। 'कश्चित्तमनुवर्त्तते'— यथा—प्रसूते। तमेव विशिनष्ट्यन्यः' यथा—प्रणमति। 'उपसर्गगतिस्त्रिधा॥ अपि च—'उपसर्गेण धात्वर्थो बलादन्यत्र नीयते। प्रहाराहारसंहारविहारपरिहारवत्॥ इति।

अन्यत्रापि—'एकः क्वचिद्व्रजेद् धातुरुपसर्गवशात्तथा। यथा कुम्भात्क्षरत्यम्भो, मदं क्षरति कुञ्जरः॥ जयतीश्वर उत्कर्षे' जयत्यभिभवे रिपुम्। 'निखिलं वेत्ति गोविन्दः' संवित्ते माधवो यथा॥

'वृन्दावने वसत्यस्मिन् हरिरावसति व्रजम्। धात्वर्थं धावते कश्चित्कश्चित्तमनुवर्तते॥

तमेव विशिनष्ट्यन्योऽनर्थकोऽन्यः प्रयुज्यते। इत्याख्यातचन्द्रिका। कां० ३ श्लो० ७७/७८/ ७९/८०। 'धातूपसर्गयाः कार्यमन्तरङ्गम्' अन्यदवहिरङ्गम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथा—हस्ते प्रयाय पवने विदधातु यात्राम्' इति वि०मा०।

आत्मनेपदे—

लटि—विधत्ते, विदधाते, विदधते। वि०लि०—विदधीत, विदधीयाताम्, विदधीरन्। यथा—'दृष्ट्वा विधत्ते वशवर्तिनं तम्' इति। 'विदधीत गुरौ लग्ने स्वांशस्थे' इति च वि०मा०। कर्मकर्तृके लटि—विधीयते, विधीयेते, विधीयन्ते। यथा—'विधीयतेऽन्यैर्नियमात्तदन्वयम्' इति वि०मा०।

'सम् + पद्' सम्पादने (करना)। (दिवादौ)—'णिजि' (स०अ०)। परस्मैपदे—

लटि—सम्पादयति, सम्पादयतः, सम्पादयन्ति।

वि०लि०—सम्पादयेत्, सम्पादयेताम्, सम्पादयेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—सम्पादयते, सम्पादयेते, सम्पादयन्ते। वि०लि०—सम्पादयेत, सम्पादयेयाताम्, सम्पादयेरन्।

'डु कृञ्' करणे (करना)। (तनादौ)—परस्मैपदे—(स०)।

लटि—(प्र०पु०) करोति, कुरुतः, कुर्वन्ति। (म०पु०) करोषि, कुरुथः, कुरुथ। (उ०पु०) करोमि, कुर्वः, कुर्मः। यथा—वक्रां करोत्यनिमिषः पदवीं यियासोः' इति वि०मा०। 'खगौ सितेज्यौ कुरुतो नृपालम्। इति ग्रं०का०। 'लग्ने दिवाकरविधुन्तुदमन्दभौमाः कुर्वन्ति राज्ययजमानविनाशनं च।' इति वि०मा०। लोटि—(प्र०पु०) करोतु कुरुतात्। कुरुताम्। कुर्वन्तु। (म०पु०) कुरु कुरुतात्। कुरुतम्। कुरुत। (उ०पु०) करवाणि, करवाव, करवाम। वि०लि०—कुर्यात्, कुर्याताम्, कुर्युः। यथा—अत्याज्यनामनि सशूर्पघटे विचापे 'कुर्यात्' इति वि०मा०। 'कुर्यातां' गुरुशशिनौ स्वगौ ससौम्यौ' इति ग्रं०का०। 'कुर्युः स ते मिथुनं गृहोदयगतान्' इति बृ०जा०।

आत्मनेपदे—

लटि—कुरुते, कुर्वाते, कुर्वते। वि०लि०—कुर्वीत, कुर्वीयाताम्, कुर्वीरन्।

यथा—'शुभेक्षिते चेत्कुरुते गिरं चिरात्' इ०बृ०जा०। 'दुरधारा विधुरां कुरुते वधूम्' इ०वि०वृ०।

'प्र + डु कृञ्' करणे (करना)। परस्मैपदे—

लटि—प्रकरोति, प्रकुरुतः, प्रकुर्वन्ति। वि०लि०—प्रकुर्यात्, प्रकुर्याताम्, प्रकुर्युः। यथा—'सिद्धं च सिद्धा प्रकरोति पुंसाम्'। इजि ज्यो०सा०।

आत्मनेपदे—

लटि—प्रकुरुते, प्रकुर्वाते, प्रकुर्वते। वि०लि०—प्रकुर्वीत, प्रकुर्वीताम्, प्रकुर्वीरन्। यथा—पित्तं प्रकुर्वीत रविर्विलग्नग' इ०ग्रं०का०। कर्मर्तृके-लटि—क्रियते, क्रियेते, क्रियन्ते। यथा—क्रियते काशिनाथेन शीघ्रबोधाय संग्रहः। इति शीघ्रबोधे १।१।

'णिजि'—परस्मैपदे

लटि—कारयति, कारयतः, कारयन्ति। वि०लि०-कारयेत्, कारयेताम्, कारयेयुः।

आत्मनेपदे

लटि—कारयते, कारयेते, कारयन्ते। वि०लि०-कारयेत, कारयेयाताम्, कारयेरन्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

'रच्' प्रतियत्ने (रचना करना, बनाना करना)। (चुरादौ) परस्मैपदे-(स०)

लटि—रचयति, रचयतः, रचयन्ति। यथा—रचयति रविरुग्रां कोविदः कार्मज्ञताम् इ०वि०वृ० 'विषमभांशगतौ शशिभार्गवौ तनुगृहं बलिनौ यदि पश्यतः रचयतो वरलाभमिमौ' इ०मु०चि०६। वि०लि०—रचयेत्, रचयेताम्, रचयेयुः। यथा—पञ्च, द्वे द्वे च रेखे रचयेद्विदिक्षु' इ०वि०वृ०।

'वि + रच्' प्रतियत्ने (बनाना, करना, रचना करना)। (चुरादौ) परस्मैपदे-(स०)

लटि—(प्र०पु०) विरचयति, विरचयतः, विरचयन्ति। (म०पु०) विरचयसि, विरचयथः, विरचयथ। (उ०पु०) विचचयामि, विरचयावः, विरचयामः। यथा—'वृन्दावनं विरचयामि विचाररम्यम्' इ०वि०वृ०। वि०लि०-विरचयेत्, विरचयेताम्, विरचयेयुः। यथा—वेदिकां विरचयेद्यथातथा' इ०वि०वृ०।

'कृपि' चिन्तने (रचना करना)। (चुरादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—कल्पयति, कल्पयतः, कल्पयन्ति। वि०लि०-कल्पयेत्, कल्पयेताम्, कल्पयेयुः। यथा—'तानधिसुहृन्मित्रादिभिः कल्पयेत्' इ०बृ०जा०।

'आ + चर' अथवा सम् + आ + चर अर्थात् व्यवहरणे (व्यवहार करना) (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०स०)

लटि—आचरति, आचरतः, आचरिन्त। यथा—'यद्यदाचरति श्रेष्ठ' इ०भ०गी०। वि०लि०—आचरेत् आचरेताम्, आचरेयुः। यथा—'यदाऽऽचरेयुः स्वकुलोक्तभार्याः' इ०वि०वृ०। लटि—समाचरति, समाचरतः समाचरन्ति। वि०लि०—समाचरेत्, समाचरेताम्, समाचरेयुः। यथा—'पुलोमजापूजनं सयुवतिः समाचरेत् इ०वि०वृ०।

'सृज्' विसर्गे (उत्पादन करना, करना, रचना करना, छोड़ना)। (तुदादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—सृजति, सृजतः, सृजन्ति। वि०लि०-सृजेत्, सृजेताम्, सृजेयुः। यथा—'गोधूलिकं सृजति (उत्पादयति) गोपपृथग्जनानाम्' इति।

अथवा-'गुरुरनन्त्यमदेषु मुदं श्रियं सृजति' इति च वि०वृ०।

'उद् + पद्' उत्पादने (उत्पन्न करना, करना)। (चुरादौ) 'णिजि' परस्मैपदे (अ०स०)

लटि—उत्पादयति, उत्पादयतः, उत्पादयन्ति। वि०लि०-उत्पादयेत्, उत्पादयेताम्, उत्पादयेयुः।

'जनी' प्रादुर्भावे (उत्पन्न होना, पैदा होना)। (दिवादौ) आत्मनेपदे (अ०)

लटि—जायते, जायेते, जायन्ते। वि०लि०—जायेत, जायेतायाम्, जायेरन्। यथा—'जायते नालवेष्टितः।' इ०बृ०जा०। 'जायेयातामस्तमध्याह्नलग्ने' इ०वि०वृ०।

'प्र+जनी' प्रादुर्भावे (उत्पन्न होना)। (दिवादौ) आत्मनेपदे (अ०)

लटि—प्रजायते, प्रजायेते, प्रजायन्ते। वि०लि०-प्रजायत, प्रजायेयाताम्, प्रजायेरन्।

जनी 'णिजि'—परस्मैपदे—

लटि—जनयति, जनयतः, जनयन्ति। वि०लि०-जनयेत्, जनयेताम्, जनयेयुः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथा—बलवद्ग्रहदोषकारणैर्मनुजानां जनयत्यनेत्रताम्।। इ०बृ०जा०।

षूङ् प्राणिप्रसवे (प्रसव करना, जन्म देना)। (दिवादौ) आत्मनेपदे (अ०)।

लटि—सूयते, सूयेते, सूयन्ते। वि०लि०-सूयेत, सूयेयाताम्, सूयेरन्।

'प्र+षूङ्' प्राणिप्रसवे (प्रसव करना, जन्म देना)। (दिवादौ) आत्मनेपदे (अ०)

लटि—प्रसूयते, प्रसूयेते, प्रसूयन्ते। वि०लि०—प्रसूयेत, प्रसूयेयाताम्, प्रसूयेरन्।

यथा—सोषरभूमिषु च प्रसूयते' इति बृ०जा०।

'अय्' गतौ (गमनं, ज्ञानं, प्राप्तिः) (जाना, जानना, लाभ)। (भ्वादौ) आत्मनेपदे (अ०स०)

लटि—अयते, अयेते, अयन्ते। वि०लि०-अयेत, अयेयाताम्, अयेरन्।

'पद्' गतौ (चलना)। दिवादौ—आत्मनेपदे—(अ०)।

लटि—पद्यते, पद्येते, पद्यन्ते। वि०लि०—पद्येत, पद्येयाताम्, पद्येरन्।

'व्रज' गतौ (जाना)। (भ्वादौ—परस्पैपदे—(स०)।

लटि—व्रजति, व्रजतः, व्रजन्ति। वि०लि०—व्रजेत्, व्रजेताम्, व्रजेयुः।

यथा—'निर्विशङ्कमरिणा जयं व्रजेत् इति वि०मा०।

'इण्' गतौ (जाना)। (अदादौ—परस्मैपदे—(स०अ०)।

लटि—एति, इतः, यन्ति। वि०लि०—इयात्, इयाताम्, इयुः।

यथा—'नो पूर्वराशिं गुरुरेति वक्रितः' इति मु०चिं०१।

अथवा—'मित्रत्वमेति रिपुरस्य तथैकराशौ' इति वि०मा०।

उप + इण् अथवा सम + इण् अथवा सम् + उप + इण् प्राप्तौ (प्राप्त करना)। (अदादौ) परस्मैपदे (स०अ०)।

लटि—उपेति, उपेतः, उपयन्ति। वि०लि०—उपेयात्, उपेयाताम्, उपेयुः।

यथा—'नरेण संयोगमुपैति कामिनी'। इति बृ०जा०। लटि—समेति, समितः, संयन्ति। वि०लि०—समियात्, समियाताम्, समियुः। यथा—'लग्नं समेत्यु' भयतः पृथुरोमयुग्मम्' इति बृ०जा०। लटि—समुपैति, समुपेतः, समुपयन्ति। वि०लि०—समुपेयात्, समुपेयाताम्, समुपेयुः। यथा—'क्षिप्रं विनाशं 'समुपैति' जातः' इति बृ०जा०।

'चर्' गतिभक्षणयोः (गमन, चलना, भक्षण करना) (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०स०)।

लटि—चरति, चरतः, चरन्ति। वि०लि०—चरेत्, चरेताम्, चरेयुः।

यथा—'उदयमेति यदा दिवि तत्परं 'चरति' केतुरपि प्रतिवासरम्।' इति वि०वृ०।

'सम् + चर्' सञ्चरणे (चलना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०स०)।

लटि—सञ्चरति, सञ्चरतः, सञ्चरन्ति। वि०लि०—सञ्चरेत्, सञ्चरेताम्, सञ्चरेयुः।

'वि + चर्' विचरणे। (विचरना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०स०)।

लटि—विचरति, विचरतः, विचरन्ति। वि०लि०—विचरेत्, विचरेताम्, विचरेयुः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथा—'विचरति' भद्रा त्रिभुवनमध्ये' इति ग्रन्थान्तरे। 'चल्' कम्पने (चलना, फिरना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०)।

लटि—चलति, चलतः, चलन्ति। वि०लि०—चलेत्, चलेतम्, चलेयुः। यथा—'ग्रहण ऋक्षग एव स चेन्न किं चलति किञ्चिदुपप्लव एव तत्।' इति वि०वृ०।

'भ्रमु' चलने (भ्रमण करना, चलना, घूमना)। (भ्वादौ दिवादौ च) परस्मैपदे—(अ०)।

लटि—भ्रमति, भ्रमतः, भ्रमन्ति। भ्रम्यति, भ्रम्यतः, भ्रम्यन्ति। भ्राम्यति, भ्राम्यतः, भ्राम्यन्ति। वि०लि०—भ्रमेत्, भ्रमेताम्, भ्रमेयुः। भ्रम्येत्, भ्रम्येताम्, भ्रम्येयुः। भ्राम्येत्, भ्राम्येताम्, भ्राम्येयुः।

यथा—इह विहितकरग्रहा गृहाणि 'भ्रमति' भुजष्यतया परः शतानि।' इति वि०वृ०।

'गम्लृ' गतौ (गमनं, ज्ञानं, प्राप्तिः) (जाना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०स०)।

लटि—गच्छति, गच्छतः, गच्छन्ति। यथा—'घटजोस्तं ह्युदयं च गच्छति। इति ग्र०ला०। 'क्रिये गच्छन्ति पामराः' इति ग्रं०का०। लोटि—गच्छन्तु गच्छतात्। गच्छताम्। गच्छन्तु। यथा—'अध्युष्य गच्छतु परेषु मुहूर्तमात्रम्' इति वि०मा०। 'गच्छन्तु चापे तिमिभे शुभग्रहाः' इति ग्रं०का०। वि०लि०—गच्छेत्, गच्छेताम्, गच्छेयुः। यथा—'नगच्छेयुर्नव स्त्रियः।' इति ग्रं०का०।

'आ + गम्लृ' आगतौ (आना)। (भ्वादौ परस्मैपदे—(अ०स०)।

लटि—आगच्छति, आगच्छतः, आगच्छन्ति। वि०लि०—आगच्छेत्, आगच्छेताम्, आगच्छेयुः। 'आ + या' आगतौ (आना)। (अदादौ) परस्मैपदे—(अ०स०)।

लटि—आयाति, आयातः, आयान्ति। वि०लि०—आयायात्, आयायाताम्, आयायुः। यथा—'विश्लेषमायाति यथाऽसुभिः स्वैः।' इति वि०वृ०।

'प्र + या' प्रापणे (जाना)। (अदादौ) परस्मैपदे (अ०स०)

लटि—प्रयाति, प्रयातः, प्रयन्ति। यथा अस्तं प्राच्यां भूरिलवो लघुः प्रयाति' इति। 'चलकेन्द्रलवैः 'प्रयान्ति' वक्रम् इति च ग्र०ला०। लोटि—प्रयातु प्रयातात्। प्रयाताम्। प्रयान्तु। यथा—'तत्तद्दिङनिहितैः प्रयातु ककुभं तां तां शुभैस्तारकैः इ०वि०मा०। वि०लि०-प्रयायात् प्रयायाताम्, प्रयायुः।

'या' प्रापणे। प्रापणमिह गतिः (जाना)। (अदादौ) परस्मैपदे (अ०स०)

लटि—याति, यातः यान्ति। यथा—'एका तिर्यक् तर्जनी 'याति' रेखा इ०वि०वृ०। 'इतीमे यान्ति दृक्कुल्यतां सिद्धैस्तैरिह पर्वधर्मनयसत्कार्यादिकं त्वादिशेत्। इ०ग्र०ला०१। वि०लि०—'यायात् यायाताम्, यायुः। यथा—न तां प्रतिदिशं यायात् पृष्ठगास्ते शुभप्रदाः' इ०वि०मा०।

'णीञ्' प्रापणे (पहुँचाना, ले जाना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—नयति, नयतः, नयन्ति। यथा—पश्यन् वशं नयति तं पुरुषं स्पृशन् वा इ०वि०मा०।

अथवा 'नयति देवरि देवरिपूपनीः' इ०वि०वृ०। किं नयन्ति यदि तत्पृथग्भवेत् इ०वि०वृ०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वि०लि०नयेत्, नयेताम्, नयेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—नयते, नयेते, नयन्ते। वि०लि०—नयेत, नयेयाताम्, नयेरन्।

'वह' प्रापणे (पहुँचाना, ढोना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—वहति, वहतः, वहन्ति। यथा—'वहति शेषगृहेषु महोत्सवम्' इ०वि०वृ०। वि०लि०—वहेत्, वहेताम्, वहेयुः।

'उद् + वह' उद्वहने (विवाह करना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—उद्वहति, उद्वहतः, उद्वहन्ति। वि०लि०—उद्वहेत्, उद्वहेताम्, उद्वहेयुः। यथा—'नोत्तमामुद्वहेत्कन्याम्' इ०ग्रं०।

'डु + लभष्' प्राप्तौ (प्राप्ति करना, पाना)। (भ्वादौ आत्मनेपदे (स०)

लटि—लभते, लभेते, लभन्ते। यथा—समर्च्यमानो लभते धनं जयम् इ०वि०मा०।

अथवा—'इन्दोः प्राप्य दशां फलानि लभते मंत्रद्विजात्युद्भवान् इ०बृ०जा०। वि०लि०—लभेत, लभेयाताम्, लभेरन्।

'विद्लृ' लाभे (प्राप्त करना)। (तुदादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—विन्दते, विन्देते, विन्दन्ते। यथा—तदा यदि नृपो युद्धे जयं विन्दते' इ०वि०मा०। वि०लि०-विन्देत, विन्देयाताम्, विन्देरन्।

लटि—विन्दति, विन्दतः, विन्दन्ति। यथा—तीव्रान् विदन्ति रोगान् इ०वि०मा०। वि०लि०—विन्देत्, विन्देताम्, विन्देयुः।

'आप्लृ' व्याप्तौ (पाना, व्याप्त होना)। (स्वादौ) आत्मनेपदे (अ०स०)

लटि—आप्नुते, आप्न्वाते, आप्न्वते। वि०लि०—आप्न्वीत्, आप्न्वीयाताम्, आप्न्वीरन्।

परस्मैपदे—

लटि—आप्नोति, आप्नुतः, आप्नुवन्ति। वि०लि०-आप्नुयात्, आप्नुयाताम्, आप्नुयुः।

'प्र+आप्लृ' व्याप्तौ (पाना, व्याप्त होना)।

(स्वादौ) आत्मनेपदे (अ०स०)

लटि—प्राप्नुते, प्राप्न्वाते, प्राप्न्वते। वि०लि०—प्राप्न्वीत, प्राप्न्वीयाताम्, प्राप्न्वीरन्।

परस्मैपदे—

लटि—प्राप्नोति, प्राप्नुतः, प्राप्नुवन्ति। यथा—'भृत्यापत्यकलत्रभर्त्सनमपि प्राप्नोति च व्यङ्गताम्' इति बृ०जा०।

अथवा 'विद्राव्याऽरिवरूथिनीं जयमथ प्राप्नोति पृथिवीपतिः' इति वि०मा०।

'अभि + डुधाञ्' भाषणे (बोलना) (जुहोत्यादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—(प्र०पु०) अभिधत्ते, अभिदधाते, अभिदधते। (म०पु०) अभिधत्से, अभिदधाथे, अभिधद्ध्वे। (उ०पु) अभिदधे, अभिदध्वहे, अभिदध्महे। यथा—अथ मासगणात्सुलधुक्रियया

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ग्रहणद्वयसिद्धिकृतेऽभिदधे' इ०ग्र०ला०७/१ वि०लि०—अभिदधीत, अभिदधीयाताम्, अभिदधीरन्। परस्मैपदे—

लटि—अभिदधाति, अभिधत्तः, अभिदधति। वि०लि०-अभिदध्यात्, अभिदध्याताम् अभिदध्युः।

'गद्' व्यक्तायां वाचि (स्पष्ट बोलना, कहना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—गदति, गदतः, गदन्ति। यथा—'गगनतोयतपस्सु शुभैर्भृगुर्गदति शंखम् इति वि०वृ०। वि०लि०—गदेत्, गदेताम्, गदेयुः।

'नि + गद्' अथवा 'प्र + नि + = वक्तायां वाचि (स्पष्ट बोलना, कहना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—निगदति, निगदतः, निगदन्ति। लिटि—निजगाद, निजगदतुः, निजगदुः। यथा—'वक्रां करोत्यनिमिषः पदवीं यियासोर्याने नृयुग्ममशुभं निजगाद गार्ग्यः। इति वि०मा०।

वि०लि०—निगदेत्, निगदेताम्, निगदेयुः।

लटि—प्रणिगदति, प्रणिगदतः, प्रणिगदन्ति। वि०लि०—प्रणिगदेत्, प्रणिगदेताम्, प्रणिगदेयुः।

'वद्' व्यक्तयां वाचि (स्पष्टबोलना, कहना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—वदति, वदतः, वदन्ति। यथा—श्रीमान्वराहो 'वदती' हक्त्या।' इति ग्रन्थान्तरे। 'होरात्वंशप्रमतिमपरे राशितुल्यं वदन्ति' इ०वृ०जा०। लोटि—(प्र०पु०) वदतु वदतात्, वदताम्। वदन्तु। (म०पु०,) वद वदतात्। वदतम्। वदत। (उ०पु०) वदानि, वदाव, वदाम। यथा—'खपञ्चयुग्भवति किं 'वद' खस्य वर्गम्। इति ली०व०। वि०लि०—वदेत्, वदेताम्, वदेयुः। यथा—'नाशं वदेद्यदधिकं परिपच्यते तत्' इ०बृ०जा०।

'प्र+वद्' व्यक्तायां वाचि (बोलना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—प्रवदति, प्रवदतः, प्रवदन्ति। यथा—तावद्गते दिननिशोः प्रवदन्ति जन्म। इ०बृ०जा०। वि०लि०—प्रवदेत्, प्रवदेताम्, प्रवदेयुः। यथा—'क्षिप्रं निधनं 'प्रवदेत्' इति बृ०जा०।

'ब्रूञ्' व्यक्तायां वाचि (स्पष्ट बोलना, कहना)। (अदादौ) उभयपदे—(स०)।

लटि—(प्र०पु०) आह, आहतुः, आहुः। (म०पु०) आत्थ, आहथुः।

(पक्षे पञ्चसु वचनेषु)

यथा—'एकोंऽशं हरति बली तथा 'ऽऽह' सत्यः' इ०बृ०जा०।

अथवा—भास्वद्धार्गवयोर्दिशं प्रविशतादित्याह वाचस्पतिः। इति वि०मा०। वीर्यान्वितेषु नृपजन्म दशाविलग्नवर्णाधिपेषु नृपतेरभिषेकमाहुः। इति वि०मा०। लटि—(पक्षे) (प्र०पु०) ब्रवीति, ब्रूतः, ब्रुवन्ति, (म०पु०) ब्रवीषि, ब्रूथः, ब्रूथ। (उ०पु०) ब्रवीमि, ब्रूवः ब्रूमः। यथा—मुद्रान्नं च ब्रुवन्तिः भक्ष्याणि' इति वि०मा०। संज्ञा ब्रूमो विशेषतः। इति। लिटि—उवाच, ऊचतुः, ऊचुः। यथा—इति केचिदूचुः। इति ग्रन्थान्तरे।

'प्र+ब्रूञ्' लिटि—प्रोवाच, प्रोचतुः, प्रोचुः। यथा—'रिःफस्थानखिलान् ग्रहान् न शुभदान् 'प्रोवाच' वाचस्पतिः। इ०वि०मा०। 'प्रोचु' स्तद्धदन्तरत्नादिभूषाम्।' इति मु०चिं०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लोटि—(प्र०पु०) ब्रवीतु ब्रूतात्। ब्रूताम्। ब्रवन्तु। (म०पु०) ब्रूहि ब्रूतात्। ब्रूतम्। ब्रूत। (उ०पु०)। ब्रवाणि, ब्रवाव, ब्रवाम। यथा—'सांघ्रिद्वयं त्रयं व्यंघ्रि कीदृग् 'ब्रूहि' सवर्णितम्। इति ली०व०। वि०लि०—ब्रूयात्, ब्रूयाताम्। ब्रूयु:।

आत्मनेपदे—

लटि–ब्रते, ब्रुवाते, ब्रुवते। यथा—त्याज्यं मुनयो 'ब्रुवते' केचित्सर्वत्र शुभकार्ये इ०वि०मा०। लिटि—ऊचे, ऊचाते, ऊचिरे, यथा—भतिथिवारफलानि पदे पदे विरचितानि परैरिति नोचिरे। इति वि०वृ०। वि०लि०—ब्रुवीत, ब्रुवीयाताम्, ब्रुवीरन्।

'निर् + ब्रूञ् लिटि—निरूचे, निरूचाते, निरूचिरे। यथा—इत्यतीन्द्रियदृशो निरुचिरे (निजगदु:) यद् गुणागुणमयम्। इति वि०वृ०।

(अदादौ) परस्मैपदे—(स०)। 'वच' परिभाषणे (बोलना, कहन)।

लटि—व्यक्ति, वक्त:। यथा—रवीन्दुमित्रमुरजिद्वस्वन्त्यमित्रान् शुभान्, जीवो वक्ति वरं वराहमिहिर: इति वि०मा०। वि०लि०—उच्यात् उच्याताम्, कर्मकर्तृके—लटि—उच्यते, उच्येते, उच्यन्ते। चुरादौ 'णिजि'—लटि—वाचयति ते, वाचयत:-येते, वाचयन्ति-न्ते।

'चक्षिङ्' व्यक्तायां वाचि अयं दर्शनेऽपि (बोलना)। (अदादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—चष्टे, चक्षाते, चक्षते। वि०लि०—चक्षीत, चक्षीयाताम्, चक्षीरन्।

'आ+चक्षिङ्' अथवा प्र + चक्षिङ् अथवा सम् + आ + चक्षिङ् = (कहना, बोलना)। (अदादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—आचष्टे, आचक्षाते, आचक्षते। प्रचष्टे, प्रचक्षाते, प्रचक्षते। समाचष्टे, समाचक्षाते, समाचक्षते। लोटि—(प्र०पु०) चष्टाम्, चक्षाताम्, चक्षताम्। (म०पु०) चक्ष्व, चक्षाथाम्, चक्षध्वम्। (उ०पु०) चक्षै, चक्षावहै, चक्षामहै। यथा—'तत्राक्षभार्कौ गणक! 'प्रचक्ष्च' चेदक्षजक्षेत्रविचक्षणोऽसि इति। 'क्षेत्रक्षोदविधौ विचक्षण; 'समाचक्ष्वा'ऽविलक्षोऽसि चेत्' इति च सि.शि०।

'कथ' वाक्यप्रबन्धे (कथा कहना)। (चुरादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—कथयति, कथयत:, कथयन्ति। यथा—तत्रापि मूषिकभयं कथयन्ति सौम्ये इ० वि०मा०। लोटि—(प्र०पु०) कथयतु कथयतात्। कथयताम्। कथयन्तु। (म०पु०) कथय कथयतात्। कथयतम्। कथयत। (उ०पु०) कथयानि, कथयाव, कथयाम। यथा—किं स्यात् त्रयाणां 'कथयाऽऽशुशेषम्' इ०ली०व०। वि०लि०—कथयेत्, कथयेताम्, कथयेयु:।

आत्मनेपदे—

लटि—कथयते, कथयेते कथयन्ते। वि०लि०—कथयेत, कथयेतायाम्, कथयेरन्। भावे—कथ्यते।

'भाष्' व्यक्तायां वाचि (स्पष्ट बोलना)। (भ्वादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—भाषते, भाषेते, भाषन्ते। वि०लि०—भाषेत, भाषेयाताम्, भाषेरन्। क०भाष्यते। णि०भाषयति-ते।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वि + आङ् + हञ् कथने (कहना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—व्याहरति, व्याहरतः, व्याहरन्ति। वि०लि०-व्याहरेत्, व्याहरेताम्, व्याहरेयुः।

आत्मनेपदे

लटि—व्याहरते, व्याहरेते, व्याहरन्ते। वि०लि०—व्याहरेत, व्याहरेयाताम्, व्याहरेरन्।

'पठ्' व्यक्तायां वाचि (स्पष्ट बोलना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—पठति, पठतः, पठन्ति। वि०लि०-पठेत्, पठेताम्, पठेयुः। क. पठ्यते। णिजि'—पाठयति—ते।

'अधि + अङ्' अध्ययने (पढ़ना)। (अदादौ) आत्मनेपदे (अ०)

लटि—अधीते, अधीयाते, अधीयते। वि०लि०—अधीयत, अधीयीयाताम्, अधीयीरन्। क०अधीयते। 'णिजि'-अध्यापयति।

'प्रथ्' प्रख्याने (कहना, प्रख्यात करना)। (चुरादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—प्रथयति, प्रथयतः, प्रथयन्ति। प्राथयति, प्राथयतः, प्राथयन्ति। वि०लि०—प्रथयेत्, प्रथयेताम्, प्रथयेयुः। प्राथयेत्, प्राथयेताम्, प्राथयेयुः।

आत्मनेपदे

लटि—प्रथते, प्रथेते, प्रथन्ते। वि०लि०-प्रथेत, प्रथेयाताम, प्रथेरन्। यथा—'हित्वा सपत्नमितरान् प्रथयन्ति सौम्याः' इति वि०मा०।

'तर्क्' भाषार्थः (बोलना)। (चुरादौ) (परस्मैपदे स०)

लटि—तर्कयति, तर्कयतः, तर्कयन्ति। वि०लि०—तर्कयेत्, तर्कयेताम्, तर्कयेयुः। यथा—'कथितफलविपाकैस्तर्कयेद्वर्तमानाम्' इति बृ०जा०।

'आ + मन्' कथने (कहना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—आमनति, आमनतः, आमनन्ति। वि०लि०—आमनेत्, आमनेताम्, आमनेयुः। यथा—मासे तिथौ च पृथुमङ्गलमामनन्ति (कथयन्ति) इ०वि०वृ०।

'गा' गायने (गाना, कहना)। (जुहोत्यादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—जगाति जगितः। जगीतः जगति। लिटि—जगौ, जगतुः, जगुः। यथा—'दक्षिणादित्य एति तदिति श्रुतिर्जगौ' इति। सूर्यशुद्धिमपरे नृणां जगुः' इति च वि०वृ०।

'आ + दिश्', नि + दिश्, निर्, + दिश् अथवा सम् + आ + दिश् = कथने (कहना)। (तुदादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—आदिशति, आदिशतः, आदिशन्ति। वि०लि०—आदिशेत्, आदिशेताम्, आदिशेयुः। यथा—सिद्धैस्तैरिह पर्वधर्मनयसत्कार्यादिकं त्वादिशेत्।' इति ग्र०ला०१। लटि—निदिशति, निदिशतः, निदिशन्ति। वि०लि०—निदिशेत्, निदिशेताम्, निदिशेयुः। लटि—निर्दिशति, निर्दिशतः, निर्दिशन्ति। वि०लि०—निर्दिशेत्, निर्दिशेताम्, निर्दिशेयुः। यथा—निर्दिशन्त्य-- (कथयन्ति) सितशौनकादयः इ०वि०वृ०। लटि—समादिशति, समादिशतः, समादिशन्ति, वि०लि०-समादिशेताम्, समादिशेयुः। यथा—'तत्कालेस्रवणं समादिशेत्' इ०बृ०जा०।

'दिश्' अतिसर्जने = अतिसर्जनं दानम् (देना)। (तुदादौ) परस्मैपदे (स०)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लटि—दिशति, दिशतः, दिशन्ति। यथा—सहोत्थस्थो मन्दो दिशति चिरमायुः सुखगुणान्, इ०वि०मा०। भ्रातृक्षयं च दिशतो भ्रातृगौ भौमभानवौ' इ०ग्रं०का०। न दिशन्ति शुभं नृणां सौम्याः केन्द्राधिपा यदि इ०उ०प्र०। वि०लि०—दिशेत् दिशेताम्, दिशेयुः। यथा—'दिशेत्सूनूं सुरिः सुतसदनयातो जनुषि नुः' इ०ग्र०का०। शुक्रसौम्यौ सहजगौ दिशेतां सोदरं नृणाम्' इ०ग्रं०का०। 'न दिशेयुर्ग्रहाः सर्वे स्वदशासु स्वभुक्तिषु' इत्यु०प्र०।

'दद्' दाने (देना)। (भ्वादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—ददते, ददेते, ददन्ते। वि०लि०—ददेत, ददेयाताम्। ददेरन्।

'डुदाञ्' दाने (देना, प्रदान करना)। (जुहोत्यादौ (परस्मैपदे स०)

लटि—ददाति, दत्तः, ददति। वि०लि०—दद्यात्, दद्याताम्, दद्युः।

आत्मनेपदे

लटि—दत्ते, ददाते, ददते। वि०लि०—ददीत, ददीयाताम्, ददीरन्। यथा—'किन्त्वत्र भांशप्रतिमं ददाति' इ०बृ०जा०। 'दद्यात्तां चिरजीविने नहि भवेद्दोषो पुनर्भूभवः'। इति मु०चिं०। 'शुक्रेन्दू समभांशके हि विषमेऽन्ये दद्युरंघ्रिं बलम्' इति जा०प०।

'दाण्' दाने (देना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—यच्छति, यच्छतः, यच्छन्ति। यथा—'प्रतिदिनं खचरः, प्रचरन् फलं किमपि यच्छति चारफलो हि सः। इ०वि०वृ०। केन्द्राद्येषु च रूपकार्द्धचरणान् 'यच्छन्ति' खेटाः क्रमात्।' इति जा०प०। वि०लि०—यच्छेत्, यच्छेताम्, यच्छेयुः।

'वि + तृ' वितरणे (देना)। (भ्वादौ) पमस्मैपदे—(अ०स०)

लटि—वितरति, वितरतः वितरन्ति। यथा—केचिदस्य वितरति कोविदाः इ०वि०वृ०। यथा—'स्त्रीखेटौ चरमे नराः प्रथमके क्लीबौ च मध्ये तथा द्रेष्काणे वितरन्ति पादम् इ०जा०प०।

वि०लि०—वितरेत्, वितरेताम् वितरेयुः।

'ग्रह्' उपादाने (ग्रहण करना, लेना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—गृह्णाति, गृह्णीतः, गृह्णन्ति। वि०लि०—गृह्णीयात्, गृह्णीयाताम्, गृह्णीयुः।

आत्मनेपदे

लटि—गृह्णीते, गृह्णाते, गृह्णते। वि०लि०—गृह्णीत, गृह्णीयाताम्, गृह्णीरन्। यथा—'मृत्स्नां विवादभूमौ गृह्णीयात् सा भवेत्स्वीया' इ०वि०मा०।

'ला' आदाने (लेना)। (अदादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—लाति, लातः, लान्ति। वि०लि०—लायात्, लायाताम्, लायुः।

'गल्' अदने (खाना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०)।

लटि—गलति, गलतः, गलन्ति। वि०लि०—गलेत्, गलेताम्, गलेयुः। यथा—'मङ्गलं गलति सार्गले विधौ' इति वि०वृ०।

'अद्' भक्षणे (खाना)। (अदादौ) परस्मैपदे-(अ०स०)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लटि—अत्ति, अत्तः, अदन्ति। वि०लि०—अद्यात्, अद्याताम, अद्युः। यथा—'अशुभलत्तितमत्ति तदूढयोः' इति वि०वृ०।

'अश्' भोजने (भोजन करना, खाना।) (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—अश्नाति, अश्नीतः, अश्नन्ति। वि०लि०—अश्नीयात्, अश्नीयाताम्, अश्नीयुः।

'भुज्' पालनाभ्यवहारयोः (खाना, पालनकरना) (रुधादौ परस्मैपदे—(स०)

लटि—भुनक्ति, भुङ्क्तः, भुञ्जन्ति। यथा—'यदीन्दुराक्रम्य पुनर्भुनक्ति, इति वि०वृ०। वि०लि०—भुञ्ज्यात्, भुञ्ज्याताम्, भुञ्ज्युः।

आत्मनेपदे—

लटि—भुङ्क्ते, भुञ्जाते, भुञ्जते। वि०लि०—भुञ्जीत, भुञ्जीयाताम्, भुञ्जीरन्।

'पा' पाने (पीना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—पिबति, पिबतः, पिबन्ति। यथा—षड्भागाश्चैव नद्यां पिबति च सलिलं सप्तमांशेन मिश्रः' इति ली०व०। यथा—'सुसलिलमिह मर्त्या निम्नगायाः पिबन्ति इ०ग्रं०का०। वि०लि०—पिबेत् पिबेताम्, पिबेयुः। यथा—पिबेयुरादित्यमुखाः सुधां ग्रहाः इति०ग्रं०का०।

'पीङ्' पाने (पीना)। (दिवादौ) आत्मनेपदे—(स०)

लटि—पीयते, पीयेते, पीयन्ते। वि०लि०—पीयेत, पीयेयाताम्, पीयेरन्। यथा—पीयन्ते मदिरा नराः सवनिता नित्यं विवाहोत्सवे इ०ग्रं०।

'पिष्लृ' संचूर्णने (पीसना)। (रुधादौ) परिसमैपदे—(स०)

लटि—पिनष्टि, पिष्टः, पिषन्ति। यथा—यस्यच्छाया पुष्पवन्तौ पिनष्टि' इति वि०वृ०। वि०लि०—पिंष्यात्, पिंष्याताम्, पिंष्युः।

'डु पचष्' पाके (पकाना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि-पचति, पचतः, पचन्ति वि०लि०-पचेत्, पचेताम्, पचेयुः।

लटि—पचते, पचेते, पचन्ते। वि०लि०—पचेत, पचेयाताम्, पचेरन्। क०पचते। णि०पाचयति-ते।

परि + पचष् णिजि (चुरादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—परिपाचयति, परिपाचयतः, परिपाचयन्तिः। यथा—'एवं परस्परगताः परिपाचयन्ति' इ०वृ०जा०। वि०लि०—परिपाचयेत्, परिपाचयेताम परिपाचयेयुः।

'दृशिर्' प्रेक्षणे (देखना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—पश्यति, पश्यतः, पश्यन्ति। यथा—'यदि न पश्यति नश्यति तत्कृतम्' इ०वि०वृ०। 'पश्यतोऽङ्गं पपीन्दुजौ' इति ग्रं०का०। अथवा—

'तनुगृहं बलिनौ यदि पश्यतः' इ०मु०चिं०। 'पश्यन्ति सप्तमं सर्वे' इत्यु०प्र० ३। वि०लि०—पश्येत्, पश्येताम्, पश्येयुः। यथा—'पश्येज्जलादौ प्रतिबिम्बितं वा' इ०ग्र०ला०। पश्येयुरुग्राः स्मरगौ कवीन्दू' इ०ग्रं०का०। क०दृश्यते।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

'णिजि' परस्मैपदे

लटि—दर्शयति, दर्शयतः, दर्शयन्ति। वि०लि०—दर्शयेत्, दर्शयेताम्, दर्शयेयुः। यथा—'दर्शयेद्विविचरं दिवि के वा' इति सि०शि०।

आत्मनेपदे

लटि—दर्शयते, दर्शयेते, दर्शयन्ते। वि०लि०—दर्शयेत, दर्शयेयाताम्, दर्शयेरन्।

'ईक्ष्' दर्शने (देखना)।

(भ्वादौ) आत्मनेपदे (अ०स०)

लटि—ईक्षते, ईक्षेते, ईक्षन्ते। यथा—न मेचकं चान्द्रकमीक्षते यः' इति वि०वृ०। वि०लि०—ईक्षेत, ईक्षेयाताम्, ईक्षेरन्।

'निर् + ईक्ष', प्र + ईक्ष अथवा वि + ईक्ष' = दर्शनं (देखना)।

(भ्वादौ) आत्मनेपदे (अ०स०)

लटि—निरीक्षते, निरीक्षेते, निरीक्षन्ते। प्रेक्षते, प्रक्षेते, प्रेक्षन्ते। वीक्षते, वीक्षेते, वीक्षन्ते। वि०लि०—निरीक्षेत, निरीक्षेयाताम्, निरीक्षेयेरन्। प्रेक्षेत, प्रेक्षेयाताम्, प्रेक्षेरन्। वीक्षेत, वीक्षेयाताम्, वीक्षेरन्।

'लोकृ' दर्शने—(देखना)।

(चुरादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—लोकयति, लोकयतः, लोकयन्ति। वि०लि०—लोकयेत्, लोकयेताम्, लोकयेयुः।

'अव + लोकृ', आ + लोक्, परि + लोकृ अथवा वि + लोकृ = दर्शने (देखना)।

(चुरादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—अवलोकयति, अवलोकयतः, अवलोकयन्ति। यथा—'त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रसप्तमान्यवलोकयन्ति चरणाभिवृद्धितः। इ०बृ०जा०। वि०लि०—अवलोकयेत्, अवलोकयेताम्, अवलोकयेयुः। लटि—आलोकयति, आलोकयतः, आलोकयन्ति। परिलोकयति, परिलोकयतः, परिलोकयन्ति। विलोकयति, विलोकयतः, विलोकयन्ति। वि०लि०—आलोकयेत् आलोकयेताम्, आलोकयेयुः। यथा—छायां बिधोर्न ध्रुवमृक्षमालामालोकयेत्' इ०वि०वृ०। वि०लि०—परिलोकयेत्, परिलोकयेताम्, परिलोकयेयुः। विलोकयेत्, विलोकयेताम्, विलोकयेयुः। यथा—'विलोकयेद् व्योमचरं किलैवं जले विलोमं तदपि प्रवक्ष्ये। इ०सि०शि०।

'श्रु' श्रवणे (सुनना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—शृणोति, शृणुतः, शृण्वन्ति। वि०लि०—शृणुयात्, शृणुयाताम्, श्रुणुयुः। यथा—'नाकीर्णकर्णः शृणुयाच्च घोषं तौ वा सुभुक्तोऽपि धृतिं न धत्ते।' इ०वि०वृ०। 'यां वाचं शृणुयुस्तदर्थसदृशीसिद्धिः किलोपश्रुतौ' इति च वि०वृ०।

'ज्ञा' अवबोधने (जानना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—(प्र०पु०) जानाति, जानीतः, जानन्ति। (म०पु०) जानासि, जानीथः, जानीथ। (उ०पु०) जानामि, जानीवः, जानीमः। यथा—जानासि चेद्वर्गघनौ विभिन्नौ' इ०ली०व०। वि०लि०—जानीयात्, जानीयाताम्, जानीयुः। क०ज्ञायते। 'णिजि'—ज्ञापयति-ते।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

'मनु' अवबोधने (मानना, समझना)। (तनादौ) आत्मनेपदे (स०)।

लटि—मनुते, मन्वाते, मन्वते। वि.लि.-मन्वीत, मन्वीयाताम्, मन्वीरन्। लटि—मेने, मेनाते, मेनिरे। यथा—जन्मलग्नमिदमङ्गमङ्गिना मेनिरे मन इतीन्दुमन्दिरम्। इ०वि०वृ०।

'बुध्' अवगमने (जानना)। (दिवादौ) आत्मनेपदे (स०)।

लटि—बुध्यते, बुध्येते, बुध्यन्ते। वि०लि०—बुध्येत, बुध्येयाताम्, बुध्येरन्। क०बुध्यते। 'णिजि'—बोधयति-ते।

'मन्' ज्ञाते (मानना, समझना)। (दिवादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—(प्र०पु०) श्मन्यते, मन्येते, मन्यन्ते। (म०पु०) मन्यसे, मन्येथे, मन्यध्वे। (उ०पु०) मन्ये, मन्यावहे, मन्यामहे। यथा—'स बहु मन्यत एव तथातथम् इ०वि०वृ० 'शस्तं मृगस्यामियमेव मन्ये इति च वि०वृ०। वि०लि०-मन्येत, मन्येयाताम्, मन्येरन्।

(विद्' ज्ञाने (जानना)। (अदादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—(प्र०पु०) वेत्ति, वित्तः, विदन्ति। (पक्षे), वेद, विदतुः, विदुः। यथा—'वेत्त्यक्षभां चापि तं, ज्योतिर्वित्कमलावबोधनविधौ वन्दे परं भास्करम्' इति च सि०शि०। लटि—(म०पु०) वेत्सि, वित्थः, वित्थ। (पक्षे) वेत्थ, विदथु विद। यथा—कीदृक् स्याद् 'ब्रूहि' 'वेत्सि' त्वमिह यदि' सि०शि०। लटि—(उ०पु०) वेद्मि, विद्वः, विद्मः। (पक्षे) वेद, विद्व, विद्म। लोटि—(प्र.पु.) वेत्तु वेत्तात्। वेत्ताम्। विदन्तु।

अत्र विशेषः—

'सत्तायां विद्यते, ज्ञाने वेत्ति, विन्ते विचारणे। विन्दते विन्दति प्राप्तौ, श्यन्लुश्नम्शेष्विदं क्रमात्।' इति (म०पु०) विद्धि वित्तात्। वित्तम्। वित्त। (उ०पु०) विदानि, विदाव, विदाम,। यथा—'अर्द्धं त्रिभागोनहतं च 'विद्धि' दक्षोऽसि भिन्ने गुणनाविधौ चेत्'। इति च सि०शि०। वि०लि०—विद्यात्, विद्याताम्, विद्युः। यथा—दशममत्र च कर्म विद्यात् इ०बृ०जा०। 'अव + इण्' अववोधने (जानना)। (अदादौ) परस्मैपदे—(अ०स०)।

लटि—अवैति, अवेतः, अवयन्ति। लोटि—(प्र०पु०) अवैतु अवेतात्, अवेताम् अवयन्तु। (म०पु०) अवेहि अवेतात्। अवेतम्। अवेत। (उ०पु०) अवायानि, अवायाव, अवायाम। यथा—'वीक्ष्य भास्करमवेहि मध्यममध्यमाहरणमस्ति चेच्छुतम्। इति सि०शि०।

अथवा—'अवेहि' मां किङ्करमष्टमूर्तेः' इति रघौ।

'टु मस्जो' शुद्धौ (शुद्ध करना, नहाना, मांजना)। (तुदादौ) परस्मैपदे—(अ०)।

लटि—मज्जति, मज्जतः, मज्जन्ति। यथा—'कफश्च्युतो मज्जति चाम्बुचुम्बी' इति वि०वृ०। वि०लि०—मज्जेत्, मज्जेताम्, मज्जेयुः।

'ष्णा' शौचे (नहाना)। (अदादौ) परस्मैपदे—(अ०)

लटि—स्नाति, स्नातः, स्नान्ति। वि०लि०—स्नायात्, स्नायाताम्, स्नायुः। यथा—'स्नायादथार्त्तववती मृगपौष्णवायुहस्ताश्विधातृभिररं लभते च गर्भम्। इति मु०चिं०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

'इष्' इच्छायाम् (इच्छा करना, चाहना)। (तुदादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—इच्छति, इच्छतः, इच्छन्ति। यथा—यवना नेच्छन्ति केचित्तथा इ०बृ०जा०। वि०लि०—इच्छेत्, इच्छेताम्, इच्छेयुः। भावे—इष्यते। यथा—जलराशौ विलग्नस्थे दूरं नौयानमिष्यते' इ०वि०मा०। मासोत्तरं तत्र विवाह इष्यते' इ०मु०चिं०।

'वाछि' इच्छायाम् (इच्छा करना, चाहना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—वाञ्छति, वाञ्छतः, वाञ्छन्ति। यथा—होरेत्यहोरात्रविकल्परूपे वाञ्छन्ति' पूर्वापरवर्णलोपात्। इ०बृ०जा०। वि०लि०—वाञ्छेत्, वाञ्छेताम्, वाञ्छेयुः।

'वश्' कान्तौ। 'कान्तिरिच्छा (चाहना, इच्छा करना)। (अदादौ) परस्मैपदे) —(स०)

लटि—वष्टि, उष्टः, उशन्ति। यथा—'ऐन्दवं बलमुशन्ति किं न ते इति वि०वृ०।

वा—'स्त्रीणां विधोर्बलमुशन्ति' विवाहगर्भसंस्कारयोः' इति मु०चिं०। वि०लि०—वश्यात्, उश्याताम्, उश्युः।

'लगे' सङ्गे (सङ्ग करना, लगना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (अ०)।

भावे=लग्यते, क्तप्रत्यये लग्नम्। लटि—लगति, लगतः, लगन्ति। वि०लि०—लगेत्, लगेताम्, लगेयुः।

'लघि' भोजननिवृत्तावपि (भोजन न करना)। (भ्वादौ) आत्मनेपदे।

लटि—लंघते, लंघेते, लंघन्ते। वि०लि०—लंघेत, लंघेयाताम, लंघेरन्।

'वदि' अभिवादनस्तुत्योः (प्रणाम करना, प्रशंसा करना, स्तुति करना)।

(भ्वादौ) आत्मनेपदे—(स०)

लटि—(प्र०पु०) वन्दते, वन्देते, वन्दन्ते। (म०पु०) वन्दसे, वन्देथे, वन्दध्वे। (उ०पु०) वन्दे, वन्दावहे, वन्दामहे। यथा—'ज्योतिर्वित्कमलावबोधनविधौ वन्दे परं भास्करम्।' इति सि०शि०। वि०लि०—वन्देत, वन्देयाताम्, वन्देरन्।

'शंसु' स्तुतौ'प्रशंसा करना)। (भ्वादौ) परसमैपदे—(स०)।

लटि—शंसति, शंसतः, शंसन्ति। यथा—स्वर्णाद्यमन्नाशने, शंसन्त्येशु नवेषु' इति वि०मा०। वि०लि०-शंसेत्, शंसेताम्, शंसेयुः।

'कृष्' विलेखने। विलेखनमाकर्षणम् (खींचना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—कर्षति, कर्षतः, कर्षन्ति। वि०लि०—कर्षेत्, कर्षेताम्, कर्षेयुः। यथा—'रिष्टं कर्षति पूर्णेन्दुः' इति।

षेवृ' सेवने (सेवा करना, भजन करना)। (भ्वादौ) (आत्मनेपदे (स०)

लटि—सेवते, सेवेते, सेवन्ते। वि०लि०—सेवेत, सेवेयाताम्, सेवेरन्। यथा—षष्ठ्यष्टमीभूतविधुक्षयेषु नो 'सेवेत ना तैलपलेक्षुरं रतम्। इ०मु०चि०।

'प्रच्छ्' ज्ञीप्सायाम् (पूंछना, प्रश्न करना)। (तुदादौ) परस्मैपदे (स०)।

लटि—पृच्छति, पृच्छतः, पृच्छन्ति। वि०लि०—पृच्छेत्, पृच्छेताम्, पृच्छेयुः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

'शीङ्' स्वप्ने (सोना)। (अदादौ) परस्मैपदे (अ०)

लटि—शेते, शयाते, शेरते। वि०लि०—शयीत, शयीयाताम्, शयीरन्। भावे—शय्यते। 'णिजि'—शाययति-ते।

'पत्लृ' पतने गतौ वा गिरना, जाना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (अ०)

लटि—पतति, पततः, पतन्ति। वि०लि०—पतेत्, पतेताम् पतेयुः। यथा—अस्त्र पतेन्मङ्गलभङ्गलक्ष्म इ०वि०वृ०।

'स्मृ' स्मरणे (चिन्तायाम्) चिन्ता करना, ध्यान करना)।

(भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—स्मरति, स्मरतः, स्मरन्ति। यथा—नक्रङ्गते चापररात्रमेषामेतत्परं वासववत्स्मरन्ति इति वि०। लोटि—(प्र०पु०) स्मरतु स्मरतात्। स्मरताम्। स्मरन्तु। (म०पु०) स्मर, स्मरतात्, स्मरतम्, स्मरत। (उ०पु०) स्मराणि, स्मराव, स्मराम। यथा—'स्मर' रामं करणं च विष्णुरूपम्' इ०ग्र०ला०१/२। वि०लि०—स्मरेत्, स्मरेताम्, स्मरेयुः।

'षिधु' संराद्धौ। संराद्धिः = निष्पत्तिः (सिद्ध होना, पूर्ण हो जाना)।

(दिवादौ) परस्मैपदे (अ०)

लटि—सिद्ध्यति, सिद्ध्यतः, सिद्ध्यन्ति। यथा—'प्रारब्धं सिद्ध्यति' तदा इ०वि०मा०। वि०लि०—सिद्ध्येत्, सिद्ध्येताम्, सिद्ध्येयुः।

'फल' निष्पत्तौ (सफल होना, कामसिद्ध होना, परिणाम निकलना।

(भ्वादौ) परस्मैपदे (अ०)

लटि—फलति, फलतः, फलन्ति। वि०लि०—फलेत्, फलेताम्, फलेयुः। यथा—फलेद्यदि प्राक्तनमेव तत्किम् इ०वि०वृ०।

'वृङ्' सम्भक्तौ वरणे च (स्वीकार करना, वरण करना)।

(क्र्यादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि-वृणीते, वृणाते, वृणते। वि०लि०-वृणीत, वृणीयाताम्, वृणीरन्। वृञ्वरणे (वरण काना, चुनना, वरना) (स्वादौ) परस्मैपदे (स०)।

लटि—वृणोति, वृणुतः, वृण्वन्ति। वि०लि०—वृणुयात्, वृणुयाताम्, वृणुयुः। यथा—'उल्लिख्य सामुद्रिकलक्षणानि वरः कुमारी वृणुयान्निमित्तैः। इ०वि०वृ।

'क्षि' क्षये (अकर्मकः) (नाश करना) (अन्तर्भाविण्यर्थस्तु सकर्मकः)।

(चुरादौ) आत्मनेपदे (अ०स०)।

लटि—क्षीयते, क्षीयेते, क्षीयन्ते। यथा—'क्षीयन्ते' व्ययभवनादसत्सु वामम् इ०बृ०जा०। वि०लि०—क्षीयेत, क्षीयेयाताम्, क्षीयेरन्।

'णश' अदर्शने (नष्ट होना, न दिखलाई पड़ना)।

(दिवादौ) परस्मैपदे (अ०)

लटि—नश्यति, नश्यतः, नश्यन्ति। यथा—यदि न पश्यति नश्यति तत्कृतम् इ०वि०वृ०। वि०लि०—नश्येत्, नश्येताम्, नश्येयुः। यथा—'क्रूरस्य नश्येद्बलरूपसम्मद् इ०वि०वृ०।

'वि + णश' अदर्शने (नष्ट होना)। (दिवादौ) परस्मैपदे (अ०)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लटि—विनश्यत, विनश्यत:, विनश्यन्ति। यथा—'त्यक्तो 'विनश्यति' कुजार्कजयोस्तथाये। इति बृ०जा०। वि०लि०—विनश्येत् विनश्येताम्, विनश्येयु:।

'वि + पद्' आपत्तौ (विपत्ति में फंसना)। (दिवादौ) आत्मनेपदे (स०अ०)

लटि—विपद्यते, विपद्येते, विपद्यन्ते। यथा—नारी गर्भयुता विपद्यते इ०बृ०जा०। वि०लि०—विपद्येत, विपद्येयाताम्, विपद्येरन्।

'पीड' अवगाहने (पीडा देना, दबाना)। (चुरादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—पीडयति, पीडयत:, पीडयन्ति। वि०लि०—पीडयेत्, पीडयेताम्, पीडयेयु:।

आत्मनेपदे—

लटि—पीडयते, पीडर्यते, पीडयन्ते। वि०लि०—पीडयेत, पीडयेयाताम्, पीडयेरन्। भावे—पीड्यते।

'रुजो' भङ्गे (पीडित होना, रोगी होना)। (तुदादौ) परस्मैपदे—(अ०स०)।

लटि—रुजति, रुजत:, रुजन्ति। वि०लि०—रुजेत्, रुजेताम्, रुजेयु:।

'ज्वर' रोगे (ज्वर आना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०)।

लटि—ज्वरति, ज्वरत:, ज्वरन्ति। वि०लि०—ज्वरेत्, ज्वरेताम्, ज्वरेयु:।

'व्यथ्' भयसञ्चलनयो: (डरना, दु:खी होना)। (भ्वादौ) आत्मनेपदे—(अ०)।

लटि—व्यथते, व्यथेते, व्यथन्ते,। वि०लि०—व्यथेत, व्यथेयाताम्, व्यथेरन्।

'मीङ्' हिंसायाम् हिंसात्र प्राणवियोग: (हिंसा करना)। (दिवादौ) आत्मनेपदे—(स०)।

लटि—मीयते, मीयेते, मीयन्ते। यथा—'जीवेत्क्वापि विभङ्गरिष्टजशिशू रिष्टं विना मीयते' इति जा०प०४०। वि०लि०-मीयेत, मीयेयाताम्, मीयेरन्।

' मृङ्' प्राणत्यागे (मरना) (तुदादौ) आत्मनेपदे—(अ०)।

लटि—म्रियते म्रियेते, म्रियन्ते। वि०लि०—म्रियेत, म्रियेयाताम् म्रियेरन्।

'जीव' प्राणधारणे (जीना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (अ०)।

लटि—जीवति, जीवत:, जीवन्ति। यथा-ज्येष्ठासमीरोरगरौद्रपूर्वात्रयेषु नो जातरोग:। इ०वि०मा०। वि०लि०—जीवेत्, जीवेताम्, जीवेयु:। यथा—जीवेत्क्वापि विभङ्गरिष्टजशिशू रिष्टं इति जा०प०४०।

'क्षिप' प्रेरणे (फेंकना)। (तुदादौ) परस्मैपदे (स०)।

लटि—क्षिपति, क्षिपत:, क्षिपन्ति। यथा—'क्षिपति' सप्तदिनान्युदयास्तयो: सुरगुरुश्च भृगुश्च' इ०वि०वृ०। वि०लि०—क्षिपेत्, क्षिपेताम्, क्षिपेयु:।

आत्मनेपदे—

लटि—क्षिपते, क्षिपेते, क्षिपेन्ते, वि०लि०—क्षिपेत, क्षिपेयाताम्, क्षिपेरन्।

'क्षप' प्रेरणे (प्रेरणा करना)। (चुरादौ) परस्मैपदे (स०)।

लटि—क्षपयति, क्षपयत: क्षपयन्ति। यथा—योधाप्तिवर्ज्यमितरान् क्षपयन्ति भावान् इ०वि०मा०।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वि०लि०—क्षपयेत्, क्षपयेताम्, क्षपयेयुः।

'खनु' अवदारणे (खोदना)। (भ्वादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—खनते, खनेते, खनन्ते। वि०लि०—खनेत, खनेयाताम्, खनेरन्।

परस्मैपदे—

लटि—खनति, खनतः, खनन्ति। यथा—अशुभ शुक्रसखः स खनत्यसूत् इ०वि०वृ,। वि०लि०—खनेत्, खनेताम्, खनेयुः।

'भिदिर्' विदारणे (भेदन करना)। (रुधादौ) आत्मपदे (स०)।

लटि—भिन्ते भिन्दाते भिन्दते। वि०लि०—भिन्दीत, भिन्दीयाताम्' भिन्दीरन्।

परस्मैपदे—

लटि—(प०पु.) भिनत्ति, भिन्तः, भिन्दन्ति। (म०पु०) भिनत्सि, भिन्त्थः, भिन्त्थ। (उ०पु०) भिनद्मि, भिन्द्वः, भिन्द्म्। यथा—'कभशकटमसौ भिनत्त्यसृक् शनिरुडुपश्चेज्जनक्षयः' इति। पुष्टाश्चेत्तत्संशयं तं च भिन्दम् :। इति च ग्र०ला०।

'जि' जये (उत्कर्षप्राप्ति), श्रेष्ठ बनना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे (अ०)

लटि—जयति, जयतः, जयन्ति, यथा—जयति, शास्त्रमिदं यवनेष्वपि।' इ०वि०वृ०।

वा—व्यक्तीकृता 'जयति' केशवाक्छुतिश्च। इ०ग्र०ला१/१

'वि+जि' विजये (उत्कर्ष प्राप्ति)। (भ्वादौ) आत्मनेपदे (अ०)।

लटि—विजयते, विजयेते, विजयन्ते। प्रायः शुक्रखगो, युतौ विजयते याम्योत्तराशास्थितः इति वि०लि०-विजयेत, विजयेयाताम्, विजयेरन्।

'लस' श्लेषणक्रीडनयोः, (आलिङ्गन करना, चिपटना, खेलना)।

(भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०स०)

लटि—लसति, लसतः, लसन्ति। वि०लि०—लसेत्, लसेताम्, लसेयुः।

'वि + लस' (आलिङ्गन करना, खेलना, आदि)

(भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०स०)।

लटि—विलसति, विलसतः, विलसन्ति। लोटि—विलसतु, विलसतात्। विलसताम्। विलसन्तु। यथा—'किमपरै रुधिरबिन्दुवपुर्विलसन्तु ये' इ०वि०वृ०। वि०लि०—विलसेत्, विलसेताम्, विलसेयुः।

'क्रीडृ' क्रीडने (खेलना)। (भ्वादौ) आत्मनेपदे—(अकर्मकः)।

लटि—क्रीडते, क्रीडेते, क्रीडन्ते। यथा—पद्मिन्यां चाष्टमांशः स्वनवमसहितः क्रीडते सानुरागः, इ०ली०व०। वि०लि०-क्रीडेत, क्रीडेयाताम्, क्रीडेरन्।

परस्मैपदे—

लटि—क्रीडति, क्रीडतः, क्रीडन्ति। वि०लि०-क्रीडेत्, क्रीडेताम्, क्रीयेयुः।

'सह' मर्षणे (सहना)। (भ्वादौ) आत्मनेपदे—(स०)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लटि—सहते, सहेते, सहन्ते, यथा—प्रायोविवाहपटलं तटलम्बमानः सावस्तृणो न 'सहते' इति वि०वृ०। वि०लि०-सहेत, सहेयाताम्, सहेरन्।

'अञ्जू' व्यक्तिम्रक्षणकान्तिगतिषु (व्यक्त करना, चिकना, इच्छा करना, जाना)।

(रुधादौ) परस्मैपदे—(स०अ०)।

लटि—अनक्ति, अङ्क्तः, अञ्जन्ति। वि०लि०-अञ्ज्यात्, अञ्ज्याताम्, अञ्ज्युः।

'वि + अञ्जू' व्यक्तिम्रक्षणकान्तिगतिषु (व्यक्त करना)।

लटि—व्यनक्ति, व्यङ्क्तः, व्यञ्जन्ति। यथा—'सन्धौ खेटो निःफलोभावभागैस्तुल्यः सम्यग्भावपक्तिं व्यनक्ति। भावपंक्तिः भावफलं व्यनक्ति प्रथय्यति स्वपाकं स्वफलं इति वि०वृ०। वि०लिं०-व्यञ्ज्यात्, व्यञ्ज्याताम्, व्यञ्ज्युः।

'अभि + वि + अजि' (चुरादौ) परस्मैपदे—(अकर्मकः)।

लटि—अभिव्यञ्जयति, अभिव्यञ्जयतः, अभिव्यञ्जयन्ति। यथा—'सर्वेऽभिव्यञ्जयन्ति' स्वदशमवाप्य इ०बृ०जा०। वि०लि०-अभिव्यञ्जयेत्, अभिव्यञ्जयेताम्, अभिव्यञ्जयेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—अभिव्यञ्जयते, अभिव्यञ्जयेते, अभिव्यञ्जयन्ते। वि०लि०-अभिव्यञ्जयेत, अभिव्यञ्जयेयाताम्, अभिव्यञ्जयेरन्।

'प्र + आ + रभ' राभस्ये (आरम्भ करना)।

(भ्वादौ) आत्मनेपदे-(स०)।

लटि—(प्र०पु०) प्रारभते, प्रारभेते, प्रारभन्ते। यथा—'शशाङ्ककुजयोर्लग्ने स्ववर्गस्थयोर्युद्धं प्रारभते इति वि०मा०। लटि—(म०पु०) प्रारभसे, प्रारभेथे, प्रारभध्वे। (उ०पु०) प्रारभे, प्रारभावहे, प्रारभामहे। यथा—स्वल्पं वृत्तविचित्रमर्थबहुलं शास्त्रप्लवं 'प्रारभे' इति बृ. जा १/१। वि०लि०—प्रारभेत, प्रारभेयाताम्, प्रारभेरन्।

'लघि' आप्यायने क्रमणे च (सन्तुष्ट करना, लंघना)।

(चुरादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—लंघयति, लंघयतः, लंघयन्ति। वि०लि०-लंघयेत्, लंघयेताम्, लंघयेयुः। यथा—'वायव्यानलकोणगोऽस्ति परिघो याता न तं 'लंघयेत्', इ०वि०मा०।

'मुच' प्रमोदने, मोचने च (हर्षित होना, छोड़ना)।

(चुरादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—मोचयति, मोचयतः, मोचयन्ति। यथा—'विधुमष्टमषष्ठमूर्तिं यन्मोचयन्ति तदयम् इति वि०वृ०। वि०लि०-मोचयेत्, मोचयेताम्, मोचयेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—मोचयते, मोचयेते, मोचयन्ते। वि०लि०-मोचयेत, मोचयेयाताम्, मोचयेरन्।

'मुच्लृ' मोक्षणे (छोड़ना)।

(तुदादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—मुञ्चति, मुञ्चतः, मुञ्चन्ति। वि०लि०-मुञ्चेत् मुञ्चेताम्, मुञ्चेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—मुञ्चते, मुञ्चेते, मुञ्चन्ते। वि०लि०-मुञ्चेत, मुञ्चेयाताम्, मुञ्चेरन्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

'वि+स्तृञ्' आच्छादने (ढाँकना, घेरना, अच्छादन करना)।

(क्रयादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—'विस्तृणाति, विस्तृणीतः, विस्तृणन्ति। यथा—तेनानन्दं वंशयोर्विस्तृणाति' इति वि०वृ०। विस्तृणाति= विस्तरयति णिजन्तर्भावः। वि०लि-विस्तृणीयात् विस्तृणायाताम्, विस्तृणीयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—विस्तृणीते, विस्तृणाते, विस्तृणते। वि०लि०-विस्तृणीत, विस्तृणीयाताम्, विस्तृणीरन्।

णम—प्रह्वत्वे = शिरसा नतौ, शब्दे च (शिर से प्रणाम करना, शब्द करना)।

भ्वादौ, परस्मैपदे, (स०)।

लटि—नमति, नमतः, नमन्ति। वि०लि०-नमेत्, नमेताम्, नमेयुः।

'उप+णम' उपनमने, प्रणाम करना।

(भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—उपनमति, उपनमतः, उपनमन्ति। यथा—एवं नरा नरदृकाणनवांशदृग्भिः पुंखेचरै 'रुपनमन्ति' नितम्बिनीनाम्।' इति वि०वृ०। वि०लि०-उपनमेत्, उपनमेताम्, उपनमेयुः।

'परि + णम' परिणमने (परिपाक को प्राप्त)।

(भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—परिणमति, परिणमतः, परिणमन्ति। यथा—परिणमति = परिपाकं प्रात्नोति। वि०लि०—परिणमेत्, परिणमेताम्, परिणमेयुः।

'प्र+णम' प्रह्वत्वे शब्दे च (प्रणाम करना, शब्द करना)।

(भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—प्रणमति, प्रणमतः, प्रणमन्ति। वि०लि०—प्रणमेत्, प्रणमेताम् प्रणमेयुः।

शुष् शोषणे (सूखना)।

(दिवादौ) परस्मैपदे—(अ०)।

लटि—'शुष्यति, शुष्यतः, शुष्यन्ति। यथा—'उरः पुरः शुष्यति यस्य चार्द्रम् इ०वि०वृ०। वि०लि०—शुष्येत् शुष्येताम्, शुष्येयुः।

'जागृ' निद्राक्षये (जागना)। (अदादौ) परस्मैपदे—(अ०)।

लटि—जागर्ति, जागृतः, जाग्रति। यथा—'आक्षिप्यमाणो दिशि दक्षिणस्यां जागर्ति इति वि०वृ०। जागर्ति=प्रबुध्यति यानेऽधिकृतः। वि०लि०-जागृयात्, जागृयाताम्, जागृयुः।

'ध्वन' शब्दे (शब्द करना)।

(भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०)।

लटि—ध्वनति, ध्वनतः, ध्वनन्ति। यथा—'खचरयोः सविता यदि कारणं ध्वनति सा नितरां यवनाध्वनिः। इति वि०वृ०। लटि—ध्वनयति, ध्वनयतः, ध्वनयन्ति, अथवा—ध्वानयति, ध्वानयतः, ध्वानयन्ति। वि०लि०ध्वनेत्, ध्वनेताम्, ध्वनेयुः। ध्वनयेत्, ध्वनयेताम्, ध्वनयेयुः, अथवा ध्वा, नयेत्, ध्वानयेताम्, ध्वानयेयुः।

'तनु' विस्तारे (फैलाना, तनना)।

(तनादौ) आत्मनेपदे—(स०)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लटि—तनुते, तन्वाते, तन्वते। यथा—'तनुगता।
यदि तत्तनुते वधूः' इति वि०वृ०। वि०लि०-तन्वीत, तन्वीयाताम् तन्वीरन्।

परस्मैपदे—

लटि—तनोति, तनुतः, तन्वन्ति,। यथा—अयोगं निहत्यैष सिद्धिंतनोति' इति मु०चिं०। वि०लि०-तनुयात् तनुयाताम्, तनयुः।

'आ+तनु' (तनादौ) परस्मैपदे (स०)।

लटि—आतनोति, आतनुतः, आतन्वन्ति,। यथा—'मुहूर्तचिन्तामगिमातनोति'। इति मु०चि०१/२। वि०लि०-आतनुयात्, आतनुयाताम्, आतनुयुः।

'हु' दानादनयोः, (देना, खाना)। (जुहोत्यादौ) परस्मैपदे-(स०)।

लटि—जुहोति, जुहुतः, जुह्वति,। वि०लि०-जुहुयात्, जुहुयाताम्, जुहुयुः।

'मुष' स्तेये (चोरी करना)। (क्रयादौ) परस्मैपदे (स०)।

लटि—मुष्णाति, मुष्णीतः, मुष्णान्ति। वि०लि०-मुष्णीयात्, मुष्णीयाताम्, मुष्णीयुः।

'चुर' स्तेये (चोरी करना)। (चुरादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—चोरयति, चोरयतः,चोरयन्ति, वि०लि०-चोरयेत् चोरयेताम् चोरयेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—चोरयते, चोरयेते, चोरयन्ते। वि०लि०-चोरयेत्, चोरयेयाताम्, चोरयेरन्।

'अव' रक्षणगतिकांत्त्यादिषु (रक्षण, गमन, इच्छा प्रभ्रति)।

(भ्वादौ) परस्मैपदे (स०अ०)।

लटि—अवति, अवतः, अवन्ति। वि०लि०-अवेत्, अवेताम्, अवेयुः।

'पा' रक्षणे (रक्षा करना)।

(अदादौ) परस्मैपदे (स०)।

लटि—पाति, पातः, पान्ति। वि०लि०-पायात्, पायाताम्, पायुः।

'भा' दीप्तौ (शोभित होना)।

(अदादौ) परस्मैपदे (अ०)

लटि—भाति, भातः, भान्ति। वि०लि०-भायात्, भायाताम्, भायुः।

'वा' गतिगन्धनयोः (जाना और बताना)

(अदादौ) परस्मैपदे (अ०)

लटि—वाति, वातः, वान्ति,। वि०लि०-वायात् वायाताम्, वायुः।

'णह' बन्धने (बांधना)।

(दिवादौ) परस्मैपदे (स०अ०)।

लटि—नह्यति, नह्यतः, नह्यन्ति। वि०लि०-नह्येत्, नह्येताम्, नह्येयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—नह्यते, नह्येते नह्यन्ते। वि०लि०-नह्य, नह्ययाताम्, नह्येरन्।

'शुच' शोके (शोक करना, सोचना)।

(भ्वादौ) परस्मैपदे (अ०स०)।

लटि—शोचति, शोचतः, शोचन्ति, वि०लि०-शोचेत्, शोचेताम्। शोचेयुः।

'मुदं हर्षे (अर्षित होना)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(भ्वादौ) आत्मनेपदे—(अ०)

लटि—मोदते, मोदेते, मोदन्ते। वि०लि०-मोदेत, मोदेयाताम्, मोदेरन्।

'वर्ष' स्नेहने (पानी बरसना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०)।

लटि—वर्षति, वर्षतः, वर्षन्ति। वि०लि०-वर्षेत्, वर्षेताम्, वर्षेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—वर्षते, वर्षेते वर्षन्ते। वि०लि०-वर्षेत्, वर्षेयेयाताम्, वर्षेयेरन्।

'गर्ज' शब्दे (गरजना)। (भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०)

लटि—गर्जति, गर्जतः, गर्जन्ति। वि०लि०—गर्जेत्, गर्जेताम्, गर्जेयुः।

(चुरादौ) परस्मैपदे—(अ०)

लटि—गर्जयति, गर्जयतः, गर्जयन्ति। वि०लि०-गर्जयेत्, गर्जयेताम्, गर्जयेयुः।

'पूज' पूजायाम् (पूजा करना)। (चुरादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—पूजयति, पूजयतः, पूजयन्ति। वि०लि०-पूजयेत्, पूजयेताम्, पूजयेयुः।

आत्मनेपदे—

लटि—पूजयते, पूजयेते, पूजयन्ते। वि०लि०—पूजयेत, पूजयेयाताम्, पूजयेरन्।

'अर्च' पूजायाम् (पूजा करना)। (भ्वादौ)—परस्मैपदे—

लटि—अर्चति, अर्चतः, अर्चन्ति। वि०लि०-अर्चेत्, अर्चेताम्, अर्चेयुः।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूड़ामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे धातुसर्गः त्रयोदशः ॥१३॥

अथ देवसर्गः-१४

देवपर्यायाः—अजरः अदितिजः, अदितिनन्दनः, अदितिपुत्रः, अनिमिषः, अनिमेषः, अमरः, अमर्त्यः, अमृतान्धाः (अस्), अमृताशनः, अमृत्युः, अविस्रसः, अव्ययालयः, अव्याधिः, असुरारिः, अस्वप्नः, आजानः, आदितेयः, आदित्यः, ऋभुः, कर्मजः, कामरूपः, कामरूपी (इन्), कालेयवैरी (इन्), क्रतुभुक् (ज्), गीर्बाणः, गीर्वाणः, चिरायुः (उष्), त्रिदशः, त्रिदिवाधीशः, त्रिदिवेशः, त्रिदिवेशानः, त्रिविष्टपसत् (द्), दनुजद्विट् (ष्), दानववैरी (इन्), दानवारिः, दिविषत् (द्), दिवोकाः (अस्), दिवौकाः (अस्), दृग्विषः, देवः, देवता (स्त्री०), देवयुः, दैत्यवैरी (इन्), दैवतः, दैवतम् (न०), द्युषत् (द्), द्युसद्मा (अन्), द्योषत् (द्), नभः सत् (द्), नाकी (इन्), निर्जरः, निलिम्पः, पूजितः, बर्हिर्मुखः, बर्हिरास्यः, बर्हिर्वदनः, मरुत् (द्), मर्त्यमहितः, मुचिरायः, यज्ञाशनः, लेखः, वयुतः, वसुलः, वायुभः, विट्पतिः, विबुधः, विमानयानः, विमानिकः, विवस्वान् (मतु०), वृन्दारकः, वैमानिकः, शान्तः, शोभः, शौभः, साध्यः, सुधाभुक् (ज्), सुधाशनः, सुपर्वा (अन्), सुमनाः (अस्), सुरः, सुबलः, सुबालः, स्वर्गसत् (द्), स्वर्गी (इन्), स्वर्गौकाः (अस्), स्वाहाभुक् (ज्), स्वाहाशनः, स्वाहाशी (इन्), स्थिरः, हव्ययोनिः, देवतां दैवतं च विहायान्ये नृलिङ्गाः स्युः।

देवपितृप०—कश्यपः, मारीचः, शेषस्तु रवौ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

देवमातृपर्यायाः—अदितिः, ऋनामा, शेषस्तु रवौ।

स्वर्गपर्यायाः—अमर्त्यभवनम्, अवरोहः, ऊर्ध्वलोकः, खम्, गौः (गो), तविषः, ताविषः त्रिदशालयः, त्रिदशावासः, त्रिदिवः, त्रिपिष्टपम् (न०), त्रिविष्टपम् (न०) दिदिविः, दिवम्, द्यौः (दिव्), दीदिविः, देवलोकः, देवसद्म (अन्), द्युः (अ०), द्यौः (द्यो), नभः (अस्), नाकः, फलोदयः, भुविः (इस्) (अ०), भोगभूमिः, मन्दरः, मेरुपृष्ठम्, मेरुशृङ्गः, वासवावासः, शक्रवासः, शक्रभवनम्, सुरसद्म (अन्), सुरालयः, सुरावासः, सुराश्रयः, सैरिकः, सैरिभः, सौरिकः, स्वः (र्) (अ०), स्वर्गः, स्वर्लोकः, इति।

मेरुपर्यायाः—कनकाचलः, कर्णिकाचलः, कर्णिकाद्रिः, काञ्चनगिरिः, गोधुक् (ह्), देवगिरिः, मणिसानुः, महामेरुः, मेरुः, रत्नसानुः, सुमेरु, सुरालयः, स्वर्गिगिरिः, स्वर्गिरिः, स्वर्णाद्रिः, हेमाद्रिः॥

देवविमानपर्यायाः—देवयानम्, विमानः (पुं०न०), व्योमयानम्, सुरयानम्।

सभापर्यायाः—आस्था, आस्थानम्, आस्थानी, गोष्ठी, घटा, परिषद्, पर्षद्, सदः (स्), (स्त्री०न०), संसद्, सभा, समाजः, समितिः।

देवसभापर्यायाः—देवसभा, सुधर्मा, सुरसभा।

देवनदीपर्यायाः—मन्दाकिनी, वियद्गङ्गा, सुरदीर्घिका, स्वर्णदी।

देवतरुभेदाः—(१) कल्पवृक्षः, (२) पारिजातकः, (३) मन्दारः, (४) सन्तानः, (५) हरिचन्दनः (पुं०न०), चैते पञ्च देवतरवः सन्तिः।

देवो (दिव्यो) द्यानपर्यायाः—चैत्ररथम्, देवोद्यानम्, मिश्रकम्, वैभ्राजम्, सिध्रकावणम्।

देववैद्यपर्यायाः—अब्धिजौ, अर्कजौ, अश्विनीकुमारी, अश्विनीपुत्रौ, अश्विनीसुतौ, अश्विनौ, आश्विनेयौ, आश्विनौ, गदागदौ, गदान्तकौ, दस्रौ, देवचिकित्सकौ, देवभिषजौ, देववैद्यौ, नासत्यौ, नासिक्यौ, पुष्करस्रजौ, प्रवरवाहनौ, यज्ञवहौ, यमलौ, यमौ, युजौ, रासभवाहनौ, वडवासुतौ, वरवाहनौ, वरानाकौ, वाडवेयौ, सुरचिकित्सकौ, स्ववैद्यौ।

वैद्यपर्यायाः—अगदङ्कारः, आयुर्वेदकः, आयुर्वेदिकः, आयुर्वेदी (इन्), चिकित्सकः, दोषज्ञः, भिषक् (ज्), रोगहारी (इन्), वैद्यः।

देववर्द्धकिपर्यायाः—अमरशिल्पी (इन्), त्वष्टा (ष्टृ), देववर्द्धकिः, द्युवर्द्धकिः, भौमनः, विश्वकर्मा (अन्), विश्वकृत् (त्), सुरशिल्पी (इन्)।

वर्द्धकिपर्यायाः—काष्ठतट् (क्ष), तक्षा (अन्), त्वष्टा (ष्टृ), रथकारः, रथकृत् (त्), वर्द्धकिः, स्थपतिः।

ऋषिपर्यायाः—ऋषिः, मंत्रद्रष्टा (ष्टृ), मुनिः, मौनव्रती (इन्), मौनी (इन्), रिषिः (हलादिश्च), (विद्याविदग्धमतयो रिषयः प्रसिद्धाः इति प्रयोगात्), वार्चयमः, व्रती (इन्), शंसितव्रतः, शापास्त्रः, सत्यवचाः (अस्)।

ऋषिभेदाः—(१) ब्रह्मर्षिः (वसिष्ठाद्याः), (२) देवर्षिः (कचादयः), (३) महर्षिः (व्यासादयः), (४) परमर्षिः (भेलाद्याः), (५) काण्डर्षिः (जैमिन्याद्याः), (६) श्रुतर्षिः (सुश्रु-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तार्घाः, (७) राजर्षिः (ऋतुपुर्णादयः) चैते ऋषीणां सप्तभेदाः सन्ति।

सुरर्षिभेदाः—(१) नारदः, (२) पर्वतः, (३) भरतः, (४) देवतः, (५) कचः, (६) तुम्बुरुः, इत्यादयः।

नारदपर्यायः—कपिवक्त्रः, कलहप्रियः, कलिकारकः, देवब्रह्मा (अन्), देवलः, नारदः, पिशुनः, विधातृभूः।

सप्तर्षिभेदाः—(१) मरीचिः, (२) अत्रिः, (३) पुलहः, (४) पुलस्त्यः, (५) ऋतुः, (६) अङ्गिराः (अस्), (७) वशिष्ठश्चेते सप्तर्षीणां भेदाः सन्ति।

सप्तर्षिपत्नीभेदाः—(१) सम्भूतिः, (२) अनसूया, (३) क्षमा, (४) प्रीतिः, (५) सन्नतिः, (६) लज्जा, (७) अरुन्धती, चैता मरीचेः क्रमात्सप्तर्षीणां पत्न्याः सन्ति।

ब्रह्मर्षिभेदाः—(१) मरीचिः, (२) अत्रिः, (३) अङ्गिराः (अस्), (४) पुलस्त्यः, (५) पुलहः, (६) ऋतुः, (७) भृगुः, (८) दक्षः, (९) वसिष्ठश्चेत्यादयः।

वशिष्ठपर्यायाः—अक्षमालापतिः, अरुन्धतीजानिः, वशिष्ठः, वसिष्ठः।

वशिष्ठपत्नी०—अक्षमाला, अरुन्धती।

ज्योतिष्कदेवनाम—ज्योतिष्काः।

ज्योतिष्कदेवभेदाः—(१) चन्द्रः, (२) अर्कः, (३) ग्रहाः, (४) नक्षत्राणि, (५) तारकाश्चेत्येते ज्योतिष्कदेवानां पञ्चभेदाः सन्ति।

देवपथपर्यायाः—छायापथः, छायामार्गः, देवपथः, देवमार्गः, नभः सरित् (द्), सुराध्वा (अन्), सोमधारा।

'छायापथो नाम ज्योतिश्चक्रमध्यवर्ती कश्चित्तिरश्चीनोऽवकाशः इति मल्लिनाथः। 'देवैरर्चितादिभिर्गमयितृत्वेनाधिकृतैरुपलक्षितः पन्था देवपथ उच्यते। देवानांपन्था।

वनपर्यायाः—अटवी (स्त्री०), अरण्यम्, कक्षः, काननम्, कान्तारम्, गहनम्, झषः, दवः, दावः, वनम्, वार्क्षम्, विपिनम्, षण्डम्, सत्रम्।

उपवनपर्यायाः—अपवनम्, आरामः, उपवनम्, वेलम्।

उद्यानपर्यायाः—आक्रीडः, उद्यानम्।

ब्राह्यारामपर्यायाः—पौरकः, बाह्यारामः।

गृहारामपर्यायाः—गृहारामः, निष्कुटः।

राज्ञीक्रीडोद्यानपर्यायाः—प्रमदवनम्।

पुष्पवाटीपर्यायाः—पुष्पवाटिका, पुष्पवाटी, वृक्षवाटिका, वृक्षवाटी।

क्षुद्रारामपर्यायाः—क्षुद्रारामः, प्रसीदिका।

वृक्षपर्यायाः—तरुः, द्रुमः, वृक्षः शाखी शेषस्तु वास्तुविचारे।

सरोवरपर्यायाः—कासारः, तटाकः, तडाकः, तडागः। पद्माकरः, सरः (अस्) (नि०), सरसम्, सरसी (स्त्री०), सरोवरः।

अल्पसरोवरपर्यायाः—तल्लः, पल्वलः, वेशन्तः।

अगस्त्यपर्यायाः—अगस्तिः, अगस्त्यः, आग्निमारुतः, आग्नेयः, इल्वलारिः, उदयनः, और्वशेयः, कलशीसुतः, कुम्भभवः, कुम्भयोनिः, कुम्भसम्भवः, क्वाथिः, घटजः, घटोद्भवः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

घटोद्भवमुनि:, तपन:, दक्षिणर्षि:, दक्षिणारति:, दण्डयाम:, दीक्षाग्नि:, पीताब्धि:, मानसूनु:, मान्य:, मुनि:, मैत्रावरुण:-णि:, वातापिद्विट् (ष्), वारुणि:, विन्ध्यकूटक:, सत्याग्नि:, सुरारिहन्ता (न्तृ)।

अगस्त्यपत्नीपर्याया:—कौषातकी, लोपामुद्रा, वरदा, वरप्रदा, वैदर्भी।

अगस्त्यपुत्रभेदौ—(१) इध्ममवाह:, (२) दृढच्युत्।

अगस्त्यदिक्—अपाची, दक्षिणा।

अगस्त्योदयास्तपर्याया:—अगस्त्यदर्शन:, अगस्तदृश्य:, अगस्त्योदय:। अगस्त्यलोप:। अगस्त्यास्त:। तदुक्तं गणेशेन—

पलभाष्टवधोनसंयुता गजशैला वसुखेचरा लवा:।

इह तावति भास्करे क्रमाद् घटजोऽस्तं ह्युदयं च गच्छति।। इति ग्रहलाघवे।

ध्रुवपर्याया:—उतानपादज:, औत्तानपद:—दि:, ग्रहाधार:, ग्रहाश्रय:, ज्योतीरथ:, ध्रुव:, नक्षत्रनेमि:, सुनीतितनय:।

ध्रुवमातृपर्याया:—सुनीति:।

ध्रुवपितापर्याया:—उत्तानपाद:।

ध्रुवदिक्पर्याया:—उत्तरा।

उत्पत्तिवाचकशब्दा:—उत्थ:, उत्पत्ति:, उत्पन्न:, उद्भव:, उद्भूत:, ज:, जननम्, जनि:-नी, जनित:, जनु:, जनु: (उष्), जनू:, जन्मम्, जन्म (अन्), जन्यम्, जन्यु:, जात:, जातक:, जाति:, परिसूति:, प्रजननम्, प्रजात:-क:, प्रभव:, प्रसव:, प्रसूत:-ति:, भव:, भाव:, भू:, भूत:, सञ्ञा—त:-क:, समुत्पन्न:, समुद्भव:, समुद्भूत:, सम्भव:, सम्भूत:, सू:, सूत:-ति:।

प्राणिवाचकपर्याया:—कलेवरी (इन्), चेतन:, जन:, जनिमान् (मतु०), जनुष्मान् (मतु०), जन्तु:, जन्मवान् (मतु०), जन्मी (इन्), जन्यु:, जातजन्मा (अनृ), जायमान:, तनुभृत् (द्), देहभृत् (द्), देही (इन्), प्राणभृत् (द्), प्राणी (इन्), भवी (इन्), शरीरी (इन)।

मनुष्यपर्याया:—कान्त:, चेतन:, दीर्घप्रेक्षी (इन्), द्विपाद:, ना (नृ), पिशितेक्षण:, भूमिज:, भूस्थ:, भूस्पृक् (श्), मनुज:, मनुजनि:, मनुभव:, मनुष्य:, मनूद्भव:, मर्त्य:, मानव:, मानुष:, वक्ता (क्तृ), विट् (श्), शतायु: (उष्), ष:।

पुरुषपर्याया:—नर:, ना (नृ), पञ्चजन:, पुमान् (पुं स्), पुरुष:, पूरुष:।

देवधेनुपर्याया:—कामधेनु:, कामधुक् (ह्), देवधेनु:, स्वर्गौ:।

नन्दिनीपर्याया:—कामधेनुपुत्री, नन्दिनी, वशिष्ठधेनु:।

गौपर्याया:—अघ्न्या, अनडुही, अनुड्वाही, अर्जुनी, उषा, उस्रा, गौ (गो), तम्या, तम्बा, तंवा, निलिम्पिका, माता (तृ), माहा, माहेयी, रोहिणी, शृङ्गिणी, सुरभि:, सौरभेयी।

देवाहारपर्याया:—अमृतम्, देवभोज्यम्, देबान्ध: (अस्) (न०), देवान्नम्, देवाहार:, पीयूषम्, पेयूषम्, समुद्रनवनीतम्, सुधा।

आहारपर्याया:—अदनम्, अभ्यवहार:, अवष्वाण:, अशनम्, आहार:, खादनम्, घासि: (पुं०), जग्धि: (स्त्री०), जक्षणम्, जमनम्, जवनम्, निघस:, न्याद:, प्रत्यवसानम्, प्सातम्, भक्षणम्, भोजनम्, लेह:, वल्भनम्, विष्वाण:, स्वदनम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

खाद्यद्रव्यभेदा—(१) चोष्यः (त्रि०) (२) भक्ष्यः (त्रि०), (३) भोज्यम् (४) लेह्यम्, चैते खाद्यद्रव्यस्य चत्वारो भेदाः सन्ति।

दैत्यपर्यायाः—असुरः, दैतेयः, दैत्यः, शेषस्तु शुक्रे द्रष्टव्यः।

दानवप०—दनुजः, दानवः, शेषस्तु शेषे।

शत्रुप०—अप्रियः, अभिघाती, (इन), अभिजिघांसुः, अभिभवः, अभिमतिः, शभिमातिः, अभियातिः, अभियाती (इन्), अभित्रः, अमित्रकः, अरातिः, अरिः, असहनः असुहृत् (द्), अहितः, घातकः, जिघांशुः, जिगांसुः, दस्युः, दुर्हृत् (द्), द्विषन् (त्), द्विट् (ष्), द्वेषणः, द्वेषी (इन्), द्वेष्यः, परः, परिपन्थकः, परिपन्थी (इन्), पर्य्यवस्थाता (तृ), प्रतिपक्षः, प्रत्यनीकः, प्रत्यर्थी, प्रत्यवस्थाता (तृ), भ्रातृव्यः, रिपुः, विद्विषः, विद्विट् (ष्), विद्वेषी (इन्), विपक्षः—कः, विरोधी (इन्), वैरी (इन्), शत्रुः, शात्रवः, सापत्नः, हिंसकः, हिंसनः।

कामादिशत्रुभेदा—(१) कामः, (२) क्रोधः, ९३) लोभः, (४) मदः (५) मोहः, (६) मत्सरश्चैते कामादयः षट् शत्रवः सन्ति। ते षड्विकारा अपि कथ्यन्ते।

वैरपर्यायाः—*द्वेषणः विरोधः, विद्वेषः, वैरम्, शत्रुता, सपत्नता।*

यज्ञपर्यायाः—*अध्वरः, अभिषवः, आहवः, इज्या, इष्टम्, इष्टिः, क्रतुः, धर्म्मः, धृतिः,* प्रयागः, बर्हिः (ष्), मखः, मन्युः, महः, मेधः, मेनः, यजः, यज्ञः, यागः, वसुनः, वितानम्, विश्वहर्य्यतः, विष्णुः, संस्तरः, संस्था, सत्रम्, सप्ततन्तुः, सवः, सवनम्, सहसानुः, सानुः, स्तोमः, हवः, हवनम्, होमः।

यज्ञभेदाः—(१) अग्निष्टुद्यज्ञः, (२) अग्निष्टोम०, (३) अग्निहोत्र०, (४) अतिरात्र०, (५) अश्वमेध०, (६) अष्टकपालेष्टि, (७) आग्रायण०, (८) इष्टाकृत०, (९) इष्टापूर्त०, (१०) इष्टिकर्म०, (११) गौमेध०, (१२) चातुर्मास्य०, (१३) द्वादशाह०, (१४) पौर्णमास०, (१५) दर्श०, (१६) नरमेध०, (१७) पुण्डरीक०, (१८) राजसूय०, (१९) वाजपेय०, (२०) विश्वजित् ०, (२१) सर्वमेध०, (२२) साद्यस्क०, (२३) सारस्वत०, (२४) सोमयागः, (२५) सौत्रामणियज्ञः, (२६) शिवयागः, (२७) विष्णुयाग,-श्चेत्यादयो यज्ञभेदाःस्युः।

अग्निपर्यायाः—अग्निः, अनलः, कृशानुः, पावकः, शेषस्त्वग्नौ।

मुखप०—आननम्, आस्यम्, घनम्, घनोत्तमम्, चरम्, तुण्डम्, तेरम, दन्तालयः, दशनगृहम्, द्विजालयः, मुखम्, लपनम्, वक्त्रम्, वदनम्, स्नेहरसनम्।

पूजितप०—अञ्चितम्, अपचायितम्, अपचितम्, अर्चितम्, अर्हितम्, नमसितम्, नमस्यितम्, पूजितम्, महितम्।

योनिप०—कारणम्, योनिः, योनी।

हव्यप०—दैवान्नम्, सान्नाय्यम्, हवनीयम्, हविः (इष्), हव्यम्, होतव्यद्रव्यम्, होमीयद्रव्यम्।

धान्यप०—अद्यम्, अन्नम्, भोगार्हम्, भोग्यम्, भोज्यम्, धान्यम्, व्रीहिः, सस्यम्, सीत्यम्, स्तम्बकरिः,।

यदुक्तं स्मृतौ—

शस्यं क्षेत्रगतं प्राहुः, सतुषं धान्यमुच्यते। आमं वितुषनित्युक्तं स्विन्नमन्नःमुदाहृतम्।। इति श०चि०। २१५३१

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

धान्यभेदाः—(१) व्रीहिः, (२) यवः, (३) मसूरः, (४) गोधूमः, (५) मुद्गः, (६) माषः (७) तिलः, (८) चणकः, (९) अणुः (चीनाकः), (१०) प्रियङ्गुः, (११) कोद्रवः, (१२) मकुष्ठकः, (१३) कलायः (१४) कुलत्थः, (१५) षष्टिकः, (१६) सर्षपः, (१७) अतसी, (१८) श्यामाकश्चैते धान्यानामष्टादश भेदाः सन्ति।

व्रीहिपर्यायाः—अन्नम्, धान्यम्, भोगार्हः, व्रीहिः, धान 'साठी' इति च भाषा।

तण्डुलपर्यायाः—तण्डुलः (पुं०), धान्यसारः (पुं०), 'चाउर' इति, 'चावल' इति च भाषा।

तिलपर्यायाः—तिलः, पापघ्नः, पितृतर्पणम्, होमधान्यम्, 'तिल' इति भाषा।

यवपर्यायाः—तीक्ष्णशूकः, यवः, हयप्रियः, 'जौ' इति भाषा।

गोधूमपर्यायाः—गोधूमः, सुमनः,। 'गेहूँ' इति भाषा।

चणकपर्यायाः—चणकः हरिमन्थकः, 'चना' 'छोला' इति च भाषा।

अतसीपर्यायाः—अतसी, उमा, क्षुमा,। 'अलसी' इति भाषा।

माषपर्यायाः—नन्दी (इन्), बली (इन्) मदनः, माषः, वीजवरः, वृष्यः, 'उड़द' **इति** भाषा।

तुवरीपर्यायाः—आढकी, तुवरी, वर्णा। 'अरहर' 'तूअर' इति च भाषा।

मुद्गपर्यायाः—प्रथनः, बलाटः, मुद्गः, लोम्यः, हरिः, हरितः, 'मूंग' इति भाषा।

मसूरपर्यायाः—मङ्गल्यकः, मसूरः। 'मसूर' इति भाषा।

कलायपर्यायाः—कलायः, खण्डिकः, त्रिपुटः, सतीनकः, सातीनः, हरेणुः, 'मटर' इति भाषा।

सर्षपपर्यायाः—कदम्बकः, तन्तुभः, सर्षपः। 'सरसों' इति भाषा।

श्वेतसर्षपपर्यायाः—श्वेतसर्षपः, सिद्धार्थः। सफेद सरसों इति भाषा।

कङ्गुनीपर्यायाः—कंगुः, कंगुनी, क्वङ्गुः, पीततण्डुला, प्रियङ्गुः। **कांकुणी इति भाषा।**

कोद्रवपर्यायाः—उद्दलः, काद्रवः, कोद्रवः, कोरदूषकः। 'कोंदों' इति भाषा।

यवनालपर्यायाः—जूर्णाह्वयः, जोन्नाला, देवधान्यम्, बीजपुष्पिका, यवनालः, योनलः। 'जुवार' इति भाषा।

कुलत्थपर्यायाः—कालवृन्तः, कुलत्थः, 'कुलथ' इति भाषा।

कर्पासीपर्यायाः—कर्पासी, कार्पासी, तूला, बदरा, बदरी, समुद्रान्ता,। 'कपास का पेड़' इति भाषा।

कर्पासफलपर्यायाः—कर्पासफलम्, कार्पासम्, कार्पासास्थि, बदरः, विनौला, कपासिआ, वाडवा इति च भाषा।

कर्पासपर्यायाः—कर्पासः, कार्पासः—कः, कर्पासी, कर्पासिकाः, कार्पासी, तुण्डिकेरी, पिचव्यः, बदरा, बादरः वस्त्रयोनिः। 'कपास' इति भाषा।

कार्पासतूलपर्यायाः—कार्पासतूलः, तुलः, तूलः, तूलकम्, तूलपिचुः, निर्बीजकार्पासः, पिचुः, पिचुतूलः। 'रुई' इति भाषा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गुडपर्यायाः—इक्षुपाकः, इक्षुरसक्वाथः, गुडः। 'गुड़' इति भाषा।

शर्करापर्यायाः—शर्करा, सिता, सितोपला, 'मिश्री' इति भाषा।

खण्डपर्यायाः—खण्डः, मधुधूलिः, 'खाण्ड' इति भाषा।

मत्स्यण्डीपर्यायाः—फाणितम्, मत्स्यण्डिका, मत्स्यण्डी, मत्स्याण्डिका, मत्स्याण्डी। 'राव' इति भाषा।

रसालापर्यायाः—मर्जिता, मार्जित, रसाला, शिखरिणी 'चाटने योग्य पदार्थ 'शिखरन' इति भाषा।

गृहपर्यायाः—अगारम्, अधिवासः, अधिवासनम्, अवसथः, आगारम्, आलयः, आवसथः, आवसथ्यः, आवासः, आश्रयः, उटजम्, उदवसितम्, ओकम्, ओकः (अस्) (न०), कुटः, कुटिः-टी, कुटीरः, कुलम्, केतनम्, केतरम्, क्षयः, गृहम्, गृहाः (पुं०ब०), गेहम्, धामम्, धाम (अन्) (न०), धिष्ण्यम्, निकाय्यः, निकार्यम्, निकेतः, निकेतनम्, निलयः, निवसतिः, निवसनम्, निवासः, निवेशनम्, निशान्तम्, पस्त्यम्, बुंदिरम्, भवनम्, मन्दिरम्, मन्दिरा, महाकीर्त्तनम्, वसतिः = ती, वस्तम्, वस्त्यम्, वासः, वास्तु, विटम्, विशयम्, विश्रामः, वेशः, वेश्म (अन्), शय्यम्, शरणम्, शाला, शिविरम्, संवासः, संस्त्यायः, सदनम्, सद्म (अन्), सभा, सादनम्, साला, स्थानम्, हर्म्यम्।

गृहभेदाः—(१) नन्दावर्त्तः (नन्द्यावर्तः), (२) रुचकः, (३) वर्द्धमानः, (४) विच्छन्दकः शेषस्तु वास्तुविचारे।

सुवर्णपर्यायाः—अग्निः, अग्निबीजम्, अग्निभम्, अग्निवीजम्, अग्निवीर्य्यम्, अग्निशखम्, अजरम्, अनलम्, अपिञ्जरम्, अर्जुनम्, अष्टापदम्, आग्नेयम्, उज्ज्वलम्, औजसम्, कनकम्, कर्चूरम्, कर्णिकारच्छायम्, कर्णिकाराभम्, कर्बुरम्, कर्बूरम्, कर्वुरम्, कलधौतम्, कल्याणम्, काञ्चनम्, कार्तस्वरम्, गाङ्गेयम्, गारुडम्, गैरिकम्, चन्द्रम्, चामीकरम्, चाम्पेयम्, चाम्पेयकम्, चारुरत्नम्, चारूरुपम्, जातरूपम्, जाम्बवम्, जाम्बुनदम्, चारुरूपम्, तपनीयम् तारजीवनम्, तेजः (अस्) (न०), दाक्षायणम्, दीप्तकम्, दीप्तम्, निष्कम्, पिञ्जानम्, पीतकम्, भर्मम्, भर्म (अन्), भास्करम्, भूत्तमम्, भूरि, भूषार्हम्, मङ्गल्यम्, मनोहरम्, महारजतम्, रक्तवर्णम्, रजतम्, रत्नवरम्, रुक्मम्, राः (रै), लोभनम्, लोहवरम्, लोहोत्तमम्, वसु, वह्निबीजम्, बह्निबीजम्, वेणुतटजकाञ्चनम्, वेणुतटीभवम्, वैणवम्, शातकुम्भम्, शातकौम्भम्, शिलोद्भवम्, शुक्रम्, शृङ्गारम्, श्रीकेतनम्, श्रीमकुटम्, श्रीमत्कुम्भम्, सुवर्णम्, सौमेरवम्, स्वर्णम्, हाटकम्, हिमम्, हिरण्यम्, हेमम्, हेम (अन्)।

पर्वतपर्यायाः—अगः, अचलः, अद्रिः, अवनिधरः, अवनीधरः, अहार्य्यः, इलाधरः, उर्वङ्गः, उवर्धिरः, ऐरावतः, कटकी (इन्), कन्दराकरः, कुकीलः, कुटः, कुट्टारः, कुट्टीरः, कुधरः, कुध्रः, कुलपर्वतः, कुलशैलः, कुलाचलः, कुलाद्रिः क्षितिभृत्, क्ष्माभृत् गिरिः, गोत्रः, ग्रावा (अन्), जीमूतः, दन्ती (इन्), दर्दुरः, दुर्गमः, धरः, धरणीकीलकः, धरणीध्रः, धराधरः, धातुभृत्, नगः, पर्वतः, पृथुशेखरः, प्रपाती (इन्), प्रस्थवान् (मतु०), फलिकः, बन्धाकिः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भाकूटः, भूधरः, भूध्रः, भूभृत् (द्), महीधरः, महीध्रः, वृक्षवान् (मतु०), व्यंशः, शिखरी (इन्), शिलोच्चयः, शृङ्गवान् (मतु०), शृङ्गी (इन्), शैलः, सानुमान् (मतु०), स्थावरः, स्थिरः, एते सर्वे नृलिङ्गाः।

हारावल्यां वर्षपर्वतभेदाः—(१) हिमवान् (मतु०), (२) हेमकूटः, (३) निषधः, (४) मेरुः, (५) चैत्रः, (६) कर्णी (इन्), (७) शृङ्गी (इन्), चैते सप्त वर्षविकृतयः, भाजकगिरयः स्युः।

ग्रन्थान्तरे तु कुलाचलभेदाः—(१) हिमालयः, (२) हेमकूटः, (३) निषधः, (४) नीलः, (५) श्वेतः, (६) शृङ्गवान्, (मतु०), (७) माल्यवान् (मतु०), (८) गन्धमादनम्, चैतेऽष्टौ कुलाचलभेदाः सन्ति।

विष्णुपुराणे तु कुलपर्वतभेदाः—(१) महेन्द्रः (माहेन्द्रः), (२) शुक्तिः (शुक्तिमान्), (३) मलयः, (४) ऋक्षकः (ऋक्षपर्वतः), (५) विन्ध्यः, (६) सह्यः, (७) पारिया (पा) त्रश्चैते सप्तकुलपर्वतभेदाः सन्ति।

पूर्वपर्वतपर्यायाः—उदयः, उदयगिरिः, उदयपर्वतः, उदयाचलः, उदयाद्रिः, पूर्वपर्वतः, पूर्वाद्रिः, प्राक्पर्वतः।

पश्चिमपर्वतप०—अस्तः, अस्तमयाचलः, अस्ताचलः, अस्ताद्रिः, चरमाद्रिः, पश्चिमपर्वतः, पश्चिमाचलः।

देवयोनिभेदाः—(१) विद्याधरः, (२) अप्सराः (अस्) (स्त्री०), (३) यक्षः, (४) रक्षः (अस्) (न०), (५) गन्धर्वः (६) किन्नरः, (७) पिशाचः, (८) गुह्यकः, (९) सिद्धः, (१०) भूतश्चैते देवयोनीनां दशभेदाः सन्ति।

विद्याधरपर्यायाः—कामरूपी (इन्), खेचरः, द्युचरः, विद्याधरः, सत्ययौवनः, स्थिरयौवनः।

अप्सरःप०—अप्सराः (अस्) (स्त्री०), अप्सरसः (स्त्री०ब०), देवगणिका, रतिमदा, रतेमदा, सुदमात्मजा, सुमदात्मजा, सुमदा, सुरस्त्री, स्वर्गस्त्री, स्वर्वधूः, स्वर्वेश्या।

हलायुधेऽप्सरसां भेदाः—(१) घृताची, (२) मेनका, (३) रम्भा, (४) उर्वशी, (५) तिलोत्तमा, (६) सुकेशी, (७) मञ्जुघोषा, चैते सप्ताप्सरसां भेदाः।

अन्यत्र तासां भेदा यथा—

(१) उर्वशी, (२) मेनका, (३) रम्भा, (४) घृताची, (५) पुञ्जिकस्थली, (६) सुकेशी, (७) मञ्जुघोषा, (८) महारङ्गवती, चैते (ऽष्टौ) भेदाः सन्ति।

वह्निपुराणे गणभेदनामाध्याये तु यथा—

(१) ऊर्वशी, (२) मेनका, (३) रम्भा, (४) मिश्रकेशी, (५) अलम्बुषा, (६) विश्वाची, (७) घृताची, (८) पञ्चचूडा, (९) तिलोत्तमा, (१०) भानुमती, (११) अबला, (१२) वर्चा, चैते द्वादशभेदाः सन्ति।

स्त्रीपर्यायाः—अनुदरा, अबला, जोषा, जोषित् (द्), जोषिता, नारी, पयोरुह-चक्षुः, प्रतीपदर्शिनी, मण्डयन्ती, महला, महिला, महिली, महेला, महेलिका, महेली, मेहला,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मेहली, मेहिला, योषित्, योषा, योषिता, रामा, वधूः वधूजनः, वनिता, वर्णिनी, वशा, वासिता, सीमन्तिनी, स्त्री०।

स्त्रीणां विशेषभेदाः—अङ्गना, अञ्चितभ्रुः, अलसेक्षणा, एकवासाः (अस्), एणनयना, कान्ता, कामिनी, कामुका, कुरङ्गनयना, चारुनेत्रा, जनिः, जनी, तनुः, तन्वङ्गी, तन्वी, तरललोचना, त्रिनता, दर्शिनी, नताङ्गी, नतोदरा, नितम्बिनी, प्रमदा, भाविनी, भीरुः, भरूः, भीलुः, भीलूः, मत्तेभगमना, मनोज्ञा, मनोविलासवती, मनोहरा, मानिनी, मृगाक्षी, रत्नभूता, रमणा, रमणी, रममाणा, रामा, ललना, ललिता, लीलावती, वामदृक् (श्), वामलोचना, वामाक्षी, विलासिनी, शर्वरी, सिन्दूरतिलका, सुतनुः, सुनयना, सुनेत्रा, सुन्दरा, सुन्दराङ्गी, सुन्दरी, सुभ्रूः, सुलोचना, सुस्मितास्या, स्मरवती, हरिणेक्षणा।

गुणोत्कृष्टस्त्रीपर्यायाः—उत्तमा, चारुवर्द्धना, मत्तकाशि (सि) नी, वरवर्णिनी, वरा, वरारोहा, श्यामा।

कोपशीलस्त्रीपर्यायाः—कोपना, कोपनी, कोपिनी, क्रोधना, चण्डी, भामिनी।

प्रमवतीस्त्रीपर्यायाः—कान्ता, दयिता, प्रणयिनी, प्राणसमा, प्राणेशा, प्राणेश्वरी, प्रिया, प्रेमवती, प्रेयसी, प्रेष्ठा, वल्लभा, हृदयेशा, हृदयेश्वरी।

चतुरोन्मत्तस्त्रीपर्यायाः—वाणिनी।

कुटुम्बिनीपर्यायाः—कुटुम्बिनी, गृहिणी, पुरन्ध्री, मातृका।

तरुणीस्त्रीपर्यायाः—चरी, चिरण्टी, तरुणी, तलुनी, दिक्करी, दृष्ट (ढ) रजाः (अस्), धनिका, प्रौढा, मध्यमा, युवतिः—ती, वयस्था, श्यामा, सुवयाः (अस्), सुस्तनी।

वेश्यापर्यायाः—कामलेखा, क्षुद्रा, खगालिका, गणिका, झर्झरा, पणाङ्गना, पण्याङ्गना, भुजिष्या, भोग्या, रूपाजीवा, लञ्जिका, वारमुख्या, वारवधूः, वारवाणिः-णी, वेश्या, शूला, साधारणस्त्री, स्मरदीपिका।

रजपर्यायाः—आर्त्तवम्, कुसुमम्, पुष्पम्, रजः (अस्), स्त्रीकुसुमम्, स्त्रीधर्मः, स्त्रीपुष्पम्, स्त्रीप्रसूनम्, स्त्रीसुमम्।

गर्भधारणयोग्यकालपर्यायाः—ऋतुः (पुं०), षोडशनिशान्तर्गतः कालः।

ऋतुमतीपर्यायाः—अधिः, अविः—वी, आत्रेयी, आर्तववती, उदक्या, ऋतुमती, पांसुला, पुष्पवती, पुष्पिता, मलिना—नी, म्लाना, रजस्वला, रजोवती, स्त्रीधर्मिणी।

यक्षपर्यायाः—यक्षः, शेषस्तु, कुबेरे।

रक्षःपर्यायाः—रक्षः, शेषस्तु निर्ऋतौ।

गन्धर्वपर्यायाः—गन्धर्वः, शेषस्तु कुबेरे।

किन्नरपर्यायाः—किन्नरः, शेषस्तु कुबेरे।

पिशाचपर्यायाः—पिशाचः, शेषस्तु निर्ऋतौ।

गुह्यकपर्यायाः—गुह्यकः, शेषस्तु कुबेरे।

सिद्धपर्यायाः—सिद्धः, देवयोनिविशेषः।

सिद्धभेदाः—(१) सनकः, (२) सनन्दनः, (३) सनातनः, (४) सनत्कुमार, श्चैते चत्वारस्सिद्धाः सन्ति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सनत्कुमारपर्यायाः—आयुर्वेदसंहिताकारः, वैधात्रः, सनत्कुमारः, सनात्कुमारः।

सिद्धानां चतुर्विंशतिभेदा अपि सन्ति ते तु ग्रन्थान्तरे द्रष्टव्याः।

जिनप०—अधीश्वरः, अनेकान्तवादी (इन्), अभयदः, अर्हन् (त्), आप्तः, केवली (इन्), क्षीणाष्टकर्मा (अन्), जगत्प्रभुः, जिनः, जिनेश्वरः, तीर्थकरः, तीर्थङ्करः, त्रिकालवित् (द्), देवाधिदेवः, परमेष्ठी (इन्), पारगतः, पुरुषोत्तमः, बोधिदः, भगवान् (मतु०), वीतरागः, शम्भुः, सर्वज्ञः, सर्वदर्शी (इन्), सर्वीयः, सार्वः, स्याद्वादी (इन्), स्वयम्भूः।

जिनभेदाः—(१) ऋषभः, (२) अजितः, (३) शम्भवः, (४) अभिनन्दनः, (५) सुमतिः, (६) पद्मप्रभः, (७) सुपार्श्वः, (८) चन्द्रप्रभः, (९) सुविधिः, (१०) शीतलः, (११) श्रेयांसः, (१२) वासुपूज्यः, (१३) विमलः, (१४) अनन्तः, (१५) धर्म्म, (१६) शान्तिः, (१७) कुन्थुः, (१८) अरः, (१९) मल्लिः, (२०) मुनिसुव्रतः, (२१) नमिः, (२२) नेमिः, (२३) पार्श्वः, (२४) वीर, श्चेत्येते जिनानां चतुर्विंशतिभेदाः सन्ति।

भूतपर्यायाः—बालग्रहः, भूतः (पुं०न०), भूतापुत्रः, रुद्रानुचरः, शिवपार्श्वगः।

गणदेवताभेदाः—(१) रुद्राः (११), (२) वसवः, (८), (३) आदित्याः (१२), (४) विश्वेदेवाः (१०,१३), (५) साध्याः (१२), (६) मरुद्गणाः (४९), (७) तुषिताः (३६), (८) आभास्वराः (६५), (९), म (मा) हाराजिकाः (२२०, २३६), (१०) वैकुण्ठाः (१४), (१२) सुशर्म्माणः (१०)।

तदुक्तं शेषनाममालानां (परिशिष्टे) (५,६,७, ३५३-४) 'द्वादशार्का, वसवौऽष्टौ, विश्वेदेवास्त्रयोदश।

षट्त्रिंशत्तुषिताश्चैव, षष्टिराभस्वरा अपि॥
षट्त्रिंशदधिके माहाराजिकाश्च शते उभे।
रुद्रा एकादशैकोनपञ्चाशद्वायवोऽपरे॥
चतुर्दश तु वैकुण्ठाः सुशर्म्माणः पुनर्दश।
साध्याश्च द्वादशेत्याद्या, विज्ञेया गणदेवताः॥ इति।

रुद्रभेदाः—(मात्स्ये)—(१) अजैकपादहिब्रध्नः, (२) विरुपाक्षः, (३) रैवतः, (४) हरः, (५) बहुरूपः, (६) त्र्यम्बकः, (७) सुरेश्वरः, (८) सावित्रः, (९) जयन्तः, (१०) पिनाकी (इन्), (११) अपराजित-श्चैते रुद्रस्यैकादश भेदाः सन्ति।

तद्भेदाः—(केशवे तु)—(१) अजैकपात् (द्), (२) अहिर्बुध्न्यः, (३) पिनाकी (इन्), (४) अपराजितः, (५) कपर्दी (इन्), (६) भुवनाधीशः, (७) भगः (वः), (८) स्थाणुः, (९) वृषाकपिः, (१०) गिरिशः, (११) वीरभद्र-श्चेत्येते रुद्रस्यैकादशभेदाः सन्ति।

वसुभेदाः—(भरतमते) (१) धरः, (२) ध्रुवः, (३) सोमः, (४) विष्णुः, (५) अनिलः, (६) अनलः, (७) प्रत्यूषः, (८) प्रभासश्चैतेऽष्टौ वसवः सन्ति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तद्भेदाः—(महाभारते तु) (१) आपः, (२) ध्रुवः, (३) सोमः, (४) धरः, (५) अनिलः, (६) अनलः, (७) प्रत्यूषः, (८) प्रभासश्चैतेऽष्टौ वसवः सन्ति।

आदित्यभेदाः—विष्णुः, यमः, शेषस्तु रवौ।

विश्वेदेवभेदाः—(१) क्रतुः, (२) दक्षः, (३) वसुः, (४) सत्यः, (५) कामः, (६) कालः, (७) ध्वनिः (धृतिः), (८) रोचकः (कुरुः), (९) माद्रवाः (अस्), (१०) पुरुरवाः (अस्), इत्येते विश्वेदेवानां दशभेदाः सन्ति।

मतान्तरे तु—

'दृष्टिश्राद्धे क्रतू दक्षौ सत्यौ नान्दीमुखे वसू।
सापिण्ड्यके कामकालौ तीर्थे च धूरिलोचनौ।
पुरुरवार्द्रवौ चैतौ पार्वणे समुदाहृतौ।
हेमश्राद्धे धनरुची कथ्येते विश्वदेवकौ।
एकोदिष्टे रुद्रसंज्ञो विश्वेदेवास्त्रयोदश।' इति हेमाद्रौ शंखबृहस्पत्युक्तेः।

आदिदेवपर्यायाः—आदिदेवाः, आद्यदेवाः, पूर्वदेवाः, प्रथमदेवाः।

आदिदेवभेदाः—(१) ब्रह्मा (अन्) (२) विष्णुः (३) शिवः इत्येते आदिदेवानां त्रयो भेदाः सन्ति।

सर्वदेवभेदाः—आदित्याः (द्वादश), रुद्राः (एकादश), वसवः (अष्टौ), प्रजापतिः (ब्रह्मा) (एकः), इन्द्रः (एकः), अथवा-द्वौ दस्रौ एवं देवानां त्रयस्त्रिंशद्भेदाः स्युः।

ब्रह्मपर्यायाः—अजः, अण्डजः, अब्जजः, अब्जयोनिः, अष्टकर्णः, अष्टश्रवाः-(अस्), आः, आत्मभूः, आपचः, उः, कः, कञ्जः, कञ्जजः, कञ्जारः, कमनः, कमलासनः, कमलोद्भवः, कविः, कुशकेतुः, कृपाद्वैतः, खसपर्णः, गुणसागरः, चतुराननः, चतुर्मुखः, चिन्तामणिः, चिरञ्जीवी (इन्), चिरन्तनः, जटाधरः, जन्युः, देवदेवः, द्रुघ (ष) णः, द्रुहिणः, धरुजः, धाता (तृ), नाभिः, नाभिजः, नाभिजन्मा (अन्), निधनः, पद्मगर्भः, पद्मजन्मा (अन्), पद्मपाणिः, पद्मभूः, पद्मयोनिः, पद्मलाञ्छनः, पद्मासनः, परमेष्ठी (इन्), पितामहः, पुराणगः, पुराणगीः, पुराणगीतः, पुरुषः, पूर्वः, प्रजापतिः, प्रपितामहः, प्रपूज्यः, प्रभुः, प्राणः, प्रणदः, बहुरूपः, बहुरेताः (अस्), ब्रह्मा (अन्), भवान्तकृत् (त्), भाववृत्तः, भूतात्मा (अन्), मः, मञ्जुप्राणः, महावीर्यः, मृगयुः, रजोमूर्तिः, लोकनाथः, लोकेशः, वसुश्रवाः (अस्), विधाता (तृ), विधिः, विरञ्चः, विरञ्चनः विरञ्च्यः, विरिञ्चः, विरिञ्चिः, विरिञ्चिः, विश्वरेताः (अस्), विश्वस्टट् (ज्), विश्वात्मा (अन्), विश्वेश्वरः, वेदगर्भः, वेदी (दे) शः, वेधाः (अस्), शतधृतिः, शतपत्रनिवासः, शतानन्दः, शम्भुः, शाश्वतः, सञ्जः, सत्यकः, सदानन्दः, सनत् (द्) (अ०), सनातनः, सनात् (द्) (अ०), सन्ध्यारागः, सरोजजन्मा (अन्), सरोजी (इन्), सर्वकर्ता (तृ), सर्वतोमुखः, सामयोनिः, सारसूः, सुधावर्षी (इन्), सुरज्येष्ठः, सुरासुरगुरुः, स्थविरः, स्रष्टा (ष्टृ), स्वभूः, स्वयम्भु-म्भूः, स्वायम्वनुपिता (तृ), हंसरथः, हंसवाहः, हंसवाहनः, हिरण्यगर्भः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ब्रह्मपुरीपर्याया:—मनोवती।

ब्रह्मपत्नीनामनी—(१) स्वरा (एषाज्येष्ठापत्नी), (२) सावित्री (एषा कनिष्ठा पत्नी)।

सावित्रीपर्याया:—गायत्री, त्रिपदा:, त्रिपदादेवी, पृश्निसुता, ब्रह्मपत्नी, ब्रह्माणी, वेदमाता (तृ), वैश्वामित्री, श्रुतिजननी, सावित्री, सूर्यतनया, सूर्यसुता।

पत्नीपर्याया:—ऊढा, करात्ती, कलत्रम् (न०), क्षेत्रम् (न०), गृहिणी, गृहा: (पुं०ब०), गेहिनी, जनी, जाया, दार: (पुं०), दारा (स्त्री०), दारा: (पुं०ब०), द्वितीया, पत्नी, परिग्रह: (पुं०), पाणिगृहीता-ती, पालुषी. प्रिया, भार्या, वधू:, सधर्मचारिणी, सधर्मिणी, सहचरी, सहधर्मिणी। इति।

ब्रह्माणो बालयोगिमानसपुत्रनामानि—(१) सनक:, (२) सनन्दन:, (३) सनातन:, (४) सनत्कुमार: (५) नारद इत्यादय एते बालयोगिन: सन्ति।

तस्य सस्त्रीकमानसपुत्रनामानि—(१) मरीचि:, (२) अत्रि:, (३) अङ्गिरा: (अस्), (४) पुलस्त्य:, (५) पुलह:, (६) क्रतु:, (७) भृगु:, (८) दक्ष:, (९) प्रचेतस: (पुं०ब०), (१०) वसिष्ठ:, इत्यादयस्तस्य सस्त्रीकमानसपुत्रा: सन्ति।

यदुक्तं श्रीमद्भागवते—

'उत्सङ्गान्नारदो जज्ञे, दक्षोऽङ्गुष्ठात्स्वयम्भुव:'। इति।

तत्पुत्री (सरस्वती) पर्याया:—अन्त्यसन्ध्येश्वरी, इरा, ईश्वरी, गी: (र्), गिरा, गिरादेवी, गिर्देवी, गौ:, (गो), ब्रह्मकन्यका, ब्रह्मपुत्री, ब्रह्मसुता, ब्राह्मी, भारती, भाषा, महाश्वेता, रसा, वचसामधीशा, वर्णमातृका, वाक् (च्), वाक्प्रदा, वाक्येश्वरी, वाग्देवता, वाग्देवी, वागीशा, वागीश्वरी, वाचा, वाणी, विद्यादेवी, वेदाग्रजा, वेदाग्रणी, वेदी, शारदा, शुक्ला, श्री:, सन्ध्या, सरस्वती, सायं सन्ध्यादेवता।

कन्यापर्याया:—अनागतार्त्तवा, अरजा: (अस्), अलकनन्दा, कनी, कन्यका, कन्या, कुमारिका, कुमारी, गौरी, नग्ना, नग्निका।

पुत्रीपर्याया:—अङ्गजा, आत्मजा, उद्वहा, तनया, तनुजा, तनूजा, दारिका, दुहिता (तृ), देहसञ्चारिणी, धीदा, नन्दना, नन्दिनी, पुत्रका, पुत्रिका, पुत्री, समदु:, समर्धुका, सुता, सूनु:—नू:, स्वजा।

भाषणपर्याया:—अभिधानम् (न०), उक्ति: (स्त्री०), उदितम्, गदितम्, जल्पितम्, भणितम्, भाषणम्, भाषितम्,लपितम , वचनम्, वच: (अस्), वाक्यम् (एते क्लीवलिङ्गा:) व्याहार: (पु०)।

वीणापर्याया:—अनुवादिनी, कण्ठकूणिका, घोषवती, ध्वनिमाला, वङ्गमल्ली, वल्लकी, विपञ्चिका, विपञ्ची, वीणा।

वीणागुणपर्याया:—तंत्री।

सप्ततंत्रीयुक्तवीणापर्याया:—चित्रा, परिवादिनी।

शिवादीनां वीणानामानि—शिवस्य 'अनालम्बी', सरस्वत्या: 'कच्छपी', नारदस्य 'महती', गणा नाम् 'प्रभावती', विश्ववसो: (गन्धर्वविशेषस्य)

बृहती'। तुम्बुरो: (गन्धर्वविशेषस्य) कलावती।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चण्डालानां वीणानामानि—कटोलवीणा, काण्डवीणा, किन्नरी, कुवीणा, खुंखणी, चाण्डालिका, डक्करी, वल्लकी, सारिका।

कण्ठगतमाधुर्य्यपर्यायाः—स्वरः, अथवा-स्वराः—निषादादयः।

स्वरभेदाः—(१) निषादः, (२) ऋषभः, (३) गान्धारः, (४) षड्जः, (५) मध्यमः, (६) धैवतः, (७) पञ्चमः इत्येते स्वराणां सप्तभेदाः स्युः।

तद्भेदप०—(मतान्तरे) (१) षडजः, (२) ऋषभः, (३) गान्धारः, (४) मध्यमः, (५) पञ्चमः, (६) धैवतः, (७) निषादः, इत्येते मतान्तरे तद्भेदाः स्युः।

तेषां साङ्केतिकभेदाः—'स०' 'रि०' 'ग०' 'म०' 'प०' 'ध०' नि०' इत्यपरे स्मृताः।

इह नारदोक्तिर्यथा—

'षड्जं रौति मयूरस्तु गावो नर्दन्ति चार्षभम्।
अजाविकौ च गान्धारं क्रौञ्चो नर्दति मध्यमम्।।
पष्पसाधारणे काले कोकिलो रौति पञ्चमम्।
अश्वस्तुधैवतं रौति, निषादं रौति कुञ्जरः'।। इति। अम०सु०व्या०१/७/१

स्वरसन्दोहपर्यायौ—ग्रामः, स्वरसन्दोहः।

ग्रामभेदाः—(१) नन्द्यावर्तः (षड्जग्रामः), (२) जीमूतः (मध्यमग्रामः), (३) सुभद्रः (गान्धारग्रामः), इत्येते ग्रामस्य त्रयो भेदाः स्युः।

मूर्छनापर्यायः—मूर्छना (ग्रामसप्तमांशो नाम मूर्छना गीताङ्गं वा)।

मूर्छनाभेदाः—(१) ललिता, (२) मध्यमा, (३) चित्रा, (४) रोहिणी, (५) मतङ्गजा, (६) सौवीरी, (७) षण्डमध्या, (८) पञ्चमा, (९) मत्सरी, (१०) मृदुमध्या, (११) शुद्धा, (१२) अन्ता, (१३) कलावती, (१४) तीव्रा, (१५). रौद्री, (१६) ब्राह्मी, (१७) वैष्णवी, (१८) खेदरी, (१९) सुरा, (२०) नादावती, (२१) विशाला, इत्येते मूर्च्छनाया एकविंशतिभेदाः स्युः।

तानपर्यायः—तानः (पुं०) गानाङ्गविशेषः। यथा—

'विस्तीर्य्यन्ते प्रयोगा यैर्मृर्छनाशेषसंश्रयाः।
तानास्तेऽप्युनपञ्चाशत् सप्तस्वरसमुद्भवाः।।
तेभ्य एव भवन्त्यन्ये कूटतानाः पृथक् पृथक्।
ते स्युः पञ्चसहस्राणि त्रयस्त्रिंशच्छतानि च। इति। श०चिं ९/१०६७

तानभेदाः—(१) अग्निष्टोमः, (२) अत्यग्निष्टोमः, (३) वाजपेयः, (४) षोडशी (स्त्री०), (५) पुण्डरीकः, (६) अश्वमेधः, (७) राजसूयः, (८) स्विष्टकृत्, (९) बहुसौवर्णः, (१०) गोसवः, (११) महाव्रतः, (१२) विश्वजित् (तृ), (१३) ब्रह्मयज्ञः, (१४) प्राजापत्यः, (१५) अश्वक्रान्तः, (१६) रथक्रान्तः, (१७) विष्णुक्रान्तः, (१८) सूर्यक्रान्तः, (१९) गजक्रान्तः, (२०) बलभिद् (त्), (२१) नागपक्षकः, (२२) चातुर्मास्यः, (२३)संस्थाख्यः, (२४) शस्त्रः, (२५) उक्थः, (२६) सौत्रामणी (स्त्री०), (२७) चित्रा (स्त्री०), (२८) उद्भिहाह्वयः, (२९) सावित्री (स्त्री०), (३०) अर्द्धसावित्री (स्त्री०), (३१) सर्वतोभद्रः, (३२) आदित्यनामयनः,

For Private and Personal Use Only

(३३) गवामयननामकः, (३४) सर्पाणामयनः, (३५) कोणपायनः, (३६) अग्निचित् (द्), (३७) द्वादशाहः, (३८) उपांशुः, (३९) सोमाभिधः, (४०) अश्वप्रतिग्रहः, (४१) वर्हिरथः, (४२) अभ्युदयः, (४३) सर्वस्वदक्षिणः, (४४) दीक्षा (स्त्री०), (४५) सौमाग्यः, (४६) समिधाह्वयः, (४७) स्वाहाकारः, (४८) तनूनपात् (द्), (४९) गोदोहनश्चैते तानानामूपपञ्चा शद्भेदाः स्युः।

गानपर्यायाः—गानम्, गान्धर्वम्, गीतम्, गीतिः, गेयम्। इति।

अंगुलिप०—अंगुरिः—री, अंगुलिः-ली, अंगुलीया, करशाखा।

अंगुष्ठप०—अंगुलः, अंगुष्ठः, करवीरः, वृद्धा अंगुलिः।

तर्जनीप०—अंगुष्ठनिकटांगुलिः, तर्जनी, प्रदेशनी, प्रदेशिनी।

मध्यांगुलिप०—ज्येष्ठा, मध्यमा, मध्या।

अनामिकाप०—अनामा, अनामिका, उपकनिष्ठांगुलिः, सावित्री।

कनिष्ठांगुलिप०—कनिष्ठा, कनीनिका, दुर्बलांगुलिः।

नखप०—अंगुलिजः, अंगुलीकण्टकः, अंगुलीसम्भूतः, करकण्टः—कः, करचन्द्रः, करजः, कररुहः, करशूकः, कराग्रजः, करोद्भवः, कामांकुशः, खरूलः, नखः, नखरः, (पुं०न०), पाणिजः, पाणिरुहः, पुनर्नवः, पुनर्भवः, भुजाकण्टः, महाराजः, रतिरथः, स्मरांकुशः।

रागप०—रागः (पुं०) भैरवादिः, गायनशास्त्रीयरागः।

रागभेदाः—(भरतहनुमन्मते) (१) भैरवः, (२) कौशिकः, (३) हिन्दोलः, (४) दीपकः, (५) श्रीरागः, (६) मेघः, इत्येते षड्रागाः स्युः।

तद्भेदाः—(कलानाथसोमेश्वरमते) (१) मालवः, (२) मल्लारः, (३) श्रीरागः, (४) वसन्तः (५) हिल्लोलः, (६) कर्णाटश्चैते मतान्तरे रागाणां षड्भेदाः स्युः।

रागिणीपर्यायाः—रागिणी, रागपत्नी, रागभार्या।

रागिणीभेदाः—(१) धानसी, (२) मामसी, (३) रामकीरी (१४) सिन्धुडा, (५) आशावरी, (६) भैरवी, चेमाः, षण्मालवप्रियाः।

(१) वेलावली, (२) पूरवी, (३) कानडा, (४) माधवी, (५) कोडा, (६) केदारिका, चेमाःषण्मल्लारप्रियाः।

(१) गान्धारी, (२) शुभगा, (३) गौरी, (४) कौमारी, (५) वेलोयारी, (६) वैरागी चेमाः षट् च्छ्रीरागप्रियाः।

(१) तुडी, (२) पञ्चमी, (३) ललिता, (४) पठमञ्जरी, (५) गुर्जरी, (६) विभाषा, चेमाः षड्वसन्तरागप्रियाः।

(१) मायूरी, (२) दीपिका, (३) देशकारी, (४) पाहिडा, (५) कराडी, (६) मोरहाटी, चेमाः षड् हिल्लोलरागप्रियाः।

(१) नाटिका, (२) भूपाली, (३) रामकेली, (४) गडा, (५) कामोदा, (६) कल्याणी, चेमाः षट् कर्णाटराम प्रियाः, एवं रागिणीनां षट्त्रिंशद्भेदाः स्युः।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वेदपर्यायाः—आगमः, आम्नायः, ऋषि, छन्दः (अस्) (न०), त्रयी (स्त्री०), निगमः, ब्रह्म (अन्) (न०), वेदः, श्रुति (स्त्री०), स्वाध्यायः।

प्रणवप०—ओङ्कारः, प्रणवः।

वेदभेदाः—(१) ऋक् (च्), (२) यजुः, (ष्), (३) साम (अन्), (४) अथर्व (अन्), चैते वेदस्य चत्वारो भेदाः स्युः।

उपवेदभेदाः—(१)आयुर्वेदः (ऋगुपवेदः), (२) धनुर्वेदः (यजुरुपवेदः), (३) गान्धर्ववेदः (साम्न उपवेदः), (४) अर्थशास्त्रम् (अथर्वोपवेदः) चैते उपवेदानां चत्वार उपभेदाः स्युः।

अंगपर्यायाः—अङ्गम्, अपधनः, अवयवः, गात्रम्, प्रतीकः।

षडंगभेदाः—(१) पादौ, (२) हस्तौ, (३) नयने, (४) श्रवणे, (५) नासिके, (६) मुखम्, चैतानि षडङ्गानि स्युः।

षट्शास्त्रभेदाः—(१) छन्दः (अस्), (वेदस्य पादौ), (२) कल्पः (वेदस्य हस्तौ), (३) ज्योतिषम् (वेदस्य चक्षुषी), (४) निरुक्तम् (वेदस्य श्रोत्रे), (५) शिक्षा (वेदस्य नासिके), (६) व्याकरणम् (वेदस्य मुखम्), चैते शास्त्राणां षड्भेदाः स्युः।

छन्दःपर्यायाः—छन्द (अस्), पद्यम्, वृत्तम्।

छन्दोजातिभेदाः—(१) उक्ता, (२) मध्या, (३) प्रतिष्ठा, (४) अन्या, (५) सुप्रतिष्ठा, (६) गायत्री, (७) उष्णिक् (ह्), (८) अनुष्टुप (भ्), (९) बृहती, (१०) पंक्तिः (११) त्रिष्टुप् (भ्), (१२) जगती, (१३) अतिजगती, (१४) शक्वरी, (१५) अतिशक्वरी, (१६) अष्टिः, (१७) अत्यष्टिः, (१८) धृतिः, (१९) अतिधृतिः, (२०) कृतिः, (२१) प्रकृतिः, (२२) आकृतिः, (२३) विकृतिः (२४) संकृतिः (२५) अभिकृतिः (२६) उत्कृतिश्चैते छन्दसां षड्विंशतिजातिभेदाः स्युः।

श्रुतिजातिभेदाः—(१) तीव्रा, (२) कुमुद्वती, (३) मन्दा, (४) छन्दोवती, (५) दयावती, (६) रञ्जनी, (७) रतिका, (८) रौद्री, (९) क्रोधा, (१०) वज्रिका, (११) प्रसारिणी, (१२) प्रीतिः, (१३) मार्जनी, (१४) क्षितिः, (१५) रक्ता, (१६) सन्दीपनी, (१७) आलापिनी, (१८) मदन्ती, (१९) रोहिणी, (२०) रम्या, (२१) उग्रा, (२२) क्षोभिणी, चैते श्रुतेर्द्वाविंशतिजातिभेदाः स्युः।

कल्पपर्यायाः—कल्पः, क्रमः, यज्ञविद्या, विधिः, बोधायनापस्तम्बाश्वलायनादि-महर्षिप्रणीतग्रन्थः।

ज्यौतिषप०—ग्रहणादिगणनशास्त्रम्, ज्योतिश्शास्त्रम्, ज्योतिषम्, ज्यौतिषम्, वेदचक्षुः।

ज्योतिश्शास्त्रभेदाः—(१) सिद्धान्तः, (२) संहिता, (३) होरा चैते ज्योतिषशास्त्रस्य त्रयो मुख्यभेदाः स्युः।

यदुक्तम्—

'सिद्धान्त-संहिता-होरारूपस्कन्धत्रयात्मकम्' इति।

कैश्चित्तु—

(१) केरलीयम् (कृष्णीयप्रश्नशास्त्रम्), (२) शकुनम् (वसन्तराजादिप्रणीतशास्त्रम्), चेत्याभ्यां सहितं पञ्चस्कन्धात्मकमेतच्छास्त्रमुच्यते। ये होराविदो 'मुहूर्तशास्त्रं' श्रीपतिकृतरत्नमालादि विद्यामाधवीयं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

च होराशास्त्रतः पृथङ् मन्यन्ते तन्मते ज्योतिश्शास्त्रं षट्स्कन्धात्मकं बोध्यम्।

निरुक्तपर्यायाः—निरुक्तम्, निरुक्तिः, निर्वचनम्, पदभञ्जनम्, व्याकरणपरिशिष्टम्। यास्कप्रणीतग्रन्थः।

शिक्षापर्यायाः—वेदशिक्षणप्रकारवान्, महर्षिनारदपाणिनि प्रणीतग्रन्थः, शिक्षा।

व्याकरणपर्यायाः—आम्नायाननम्, पदम्, वेदवदनम्, व्याकरणम्, शब्दशास्त्रम्, श्रुतिमुखम्।

व्याकरणभेदाः—(१) ऐन्द्रम्,(२) चान्द्रम्, (३) काशकृत्स्नम्, (४) कोमारम्, (५) सारस्वतम्, (६) शाकटायनम्, (७) आपिशलेयम्, (८) शाकलम्, (९) पाणिनीयम्, (१०) हैमम्, चैते व्याकरणशास्त्रस्य दशभेदाः स्युः।

शाब्दिकनामानि—(१) इन्द्रः, (२) चन्द्रः, (३) काशकृत्स्नः, (४) आपिशलिः (५) शाकटायनः, (६) पाणिनिः, (७) अमरः (अमरसिंहः), अधुनास्य व्याकरणं नोपलभ्यते। (८) जैनेन्द्रः (हेमचन्द्राचार्य्यः) चेत्यस्य शब्दानुशासनं व्याकरणशास्त्रमिदानीमुपलभ्यते।

वेदान्तपर्यायाः—उपनिषत् (द्), ब्रह्मविद्या, वेदान्तः।

सांख्यपर्यायाः—कापिलम्, शांख्यम्, सांख्यम्।

मीमांसापर्यायाः—मीमांसा, विचारणा, वेदविचारणा, पूर्वमीमांसा, उत्तरमीमांसा च मीमांसापूर्वोत्तरभेदेन प्रसिद्धं शास्त्रं तज्जैमिनिव्यासप्रणीतम्। तदेव वाक्यम्।

षड्दर्शनभेदाः—(१) वैशेषिकम् (कणादस्य), (२) न्यायः (गोतमस्य), (३) मीमांसा (जैमिनेः), (४) सांख्यम् (कपिलस्य), (५) पातञ्जलम्, (पतञ्जलेः), (६) वेदान्तः (व्यासस्य), चैतानि षड्दर्शनानि स्युः।

धर्म्मशास्त्रपर्यायाः—अनुशासनम्, धर्मशास्त्रम्, धर्मसंहिता, स्मृतिः, मन्वादिप्रणीतशास्त्राणि।

धर्म्मशास्त्रप्रयोजकनामानि—(१) मनुः, (२) अत्रिः, (३) विष्णुः, (४) हारीतः, (५) याज्ञवल्क्यः, (६) उशना, (७) अङ्गिराः (अस्), (८) यमः, (९) आपस्तम्बः, (१०) संवर्तः, (११) कात्यायनः, (१२) बृहस्पतिः, (१३) पराशरः, (१४) व्यासः, (१५) खड्ग, (१६) लिखितः, (१७) दक्षः, (१८) गौतमः, (१९) शतातपः, (२०) वशिष्ठ श्चैते विंशतिधर्मशास्त्रकाराः, तेष्वष्टादशैव प्रसिद्धधर्मशास्त्र (स्मृति) काराः सन्ति, तेनाष्टादशस्मृतय एव ज्ञेयाः।

पुराणपर्यायाः—चिरन्तनम्, पञ्चलक्षणम्, पुराणम्, पुरातनम्, प्रतनम्, प्रत्नम्।

तल्लक्षणभेदाः—(१) सर्गः, (२) प्रतिसर्गः, (३) वंशः, (४) मन्वन्तराणि, (५) वंशानुचरितं, चैतत्पञ्चलक्षणात्मकं पुराणम्।

तदुक्तम्—

'सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वन्तराणि च।
वंशानुचरितं चेति पुराणं पञ्चलक्षण्', इति। श.चिं. १-१८४

पुराणनामनि—(१) मात्स्यम्, (२) मार्कण्डेयम्, (३) भाविष्यम्, (४) भागवतम्,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(५) ब्राह्मम्, (६) ब्राह्माण्डम्, (७) ब्राह्मवैवर्त्तम्, (८) वायव्यम्, (९) वामनीयम्, (१०) वैष्णवम्, (११) वाराहीयम्, (१२) आग्नेयम्, (१३) नारदीयम्, (१४) पाद्मम्, (१५) लैङ्गम्, (१६) गारुडम्, (१८) कौर्म्मम्, (१९) स्कान्दम्, चैतान्यष्टादश पुराणानि स्युः।

तदुक्तम्—

'मद्वयं' भद्वयं, चैव, ब्रत्रयं, वचतुष्टयम्।

अनापलिङ्गकूस्कानि पुराणानि पृथक् पृथक्। इति। श०चिं०१/१८४

विद्यापर्यायौ—विद्या, शास्त्रम्।

विद्याभेदाः—(१) आन्वीक्षिकी (अस्यामात्मविज्ञानम्), (२) त्रयी (अस्यां धर्माधर्मौ), (३) वार्ता (अस्यामर्थानर्थौ), (४) दण्डनीतिः (अस्यां नयानयौ चिन्त्यौ), चैते विद्यायाश्चत्वारो भेदाः स्युः।

तच्चतुर्दशभेदाः—(१) शिक्षा, (२) कल्पः, (३) व्याकरणम्, (४) छन्दः (अस्), (५) ज्योतिः (ष्), (६) निरुक्तिः, (७) ऋक् (च्), (८) यजुः, (ष्), (९) साम (अन्), (१०) अथर्व (अन्), (११) मीमांसा, (१२) आन्वीक्षिकी (तर्कविद्या, न्याय), (१३) धर्मशास्त्रम् (स्मृतिः), (१४) पुराणम्, चैताश्चतुर्दशविद्याः स्युः, (१५) आयुर्वेदः, (१६) धनुर्वेदः, (१७) गान्धर्वः, (१८) अर्थशास्त्रं, चैता अष्टादश विद्याः स्युः।

ग्रन्थपर्यायौ—ग्रन्थः, द्वात्रिंशदक्षरी।

महाकाव्यप०—महाकाव्यम्, सर्गबन्धः।

नाटकप०—नाटकम्, महारूपकम्, गद्यपद्यप्राकृतभाषामयो ग्रन्थः।

इतिहासप०—इतिहासः, पुरावृत्तम्, पूर्वचरितम्। पूर्ववृत्तप्रतिपादकव्यासादिप्रणीतो भारतादिग्रन्थः।

आख्यायिकाप०—आख्यायिका, उपलब्धार्था, उपलब्धार्थकथा, कादम्बरीवासवदत्तादयः।

आन्वीक्षिकीप०—आन्वीक्षिकी, तर्कविद्या, तर्कशास्त्रम्, न्यायः।

कामन्दकीयप०—कामन्दकीयम्, कौटिल्या (चाणक्या) र्थशास्त्रम्।

चम्पूप०—चम्पूः (स्त्री०), गद्यपद्यमयवाक्।

खण्डकथाप०—खण्डकथा, वाङ्मयप्रभेदः।

सन्दर्भप०—गुम्फः, ग्रन्थनम्, परिस्यन्दः, प्रतियत्नः, प्रबन्धः, रचना, श्रन्थनम्, सन्दर्भः।

पादप०—अंह्रिः, अंघ्रिः, क्रमः, क्रमणः, चरणः, चलनः, पत् (द्), पदः, पात् (द्) पादः।

हस्तप०—करः, करिः, किष्कुः, कुलिः, तलः, पञ्चशाखः, पाणिः, भुजदलः, भुजादलः, शमः, शयः, शलः, सलः, हस्तः।

बाहुप०—कुलिः (पुं०), दोः (स्) (पुं०न०), दोषा (स्त्री), प्रवेष्टः, बाहः, बाहा (स्त्री), बाहुः, बाहूः, (स्त्री०), भुजः, भुजा (स्त्री)।

नेत्रपर्यायाः—अक्षि (न्), अम्बकम्, ईक्षणम्, गौः (गो), चक्षुः, (ष्), ज्योतिः (इष्), तपनः, दर्शनम्, दर्शनेन्द्रियम्, देवदीपः, दैवदीपः, दृक् (श्), दृशा, दृशिः, दृशी, दृष्टिः, नयनम्, नेत्रम्, प्रेक्षणम्, रूपग्रहः, लोचनम्, विलोचनम्, वीक्षणम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कर्णपर्यायाः—कर्णः, ध्वनिग्रहः, पैञ्जूषः, महानादः, शब्दग्रहः, शब्दाधिष्ठानः, श्रवणम्, श्रवः (स्), श्रवसम्, श्रुतिः (स्त्री०), श्रोतः (स्), श्रोत्रम्।

नासिकापर्यायाः—गन्धज्ञा, गन्धनाडी, गन्धनालिका, गन्धनाली, गन्धबन्धा, गन्धवहा, गन्धहृत् (द्), घोणा, घ्राणम्, नकुटकम्, नक्रम्, नक्रा, नर्कुटकम्, नसा, नस्या, नासा, नासिका, नासिक्यम्, वक्रः, विकूणिका, विघूणिका, शिंघाणी, शिंघिणी, शिघिनी, सिंघिणी, सिंघिनी।

मुखपर्यायाः—आननम्, मुखम्, वदनम्, शेषस्तु देवे।

ओष्ठपर्यायाः—अधरः, अधरोष्ठः, ओष्ठः, ओष्ठा, छदः, दन्तच्छदः, दन्तच्छदनः, दन्तवस्त्रम्, दन्तवासः (अस्), दशनवासः (अस्), दशनोच्छिष्टः, रदच्छदः, रदनच्छदः, रसालेपी (इन्), वाग्दलः।

दन्तपर्यायाः—खरुः, खादनः, चर्वणसाधनास्थि, जम्भः, दंशः, दंशकः, दत् (द), दन्तः, दशनः, दालुः, द्विजः, भक्षमल्लः मल्लः-कः, मुखखुरः, रथः, रदः, रदनः, रुचकः, वक्त्रखुरः।

जिह्वापर्यायाः—अमृतवर्षिणी, काकुः, जिह्वः, जिह्वा, रशना, रसज्ञा, रसज्ञानेन्द्रियम्, रसनः, रसना, रसमाता (तृ), रसमातृका, रसला, रसा, रसाङ्का, रसालः, रसाला, रसिका, रस्ना, ललना, लाला, सुधास्रवा।

रसपर्यायाः—रसः, रसनाग्राह्यगुणः, मधुरादिः।

रसभेदाः—(१) मधुरः, (२) अम्लः, (३) लवणः, (४) कटुकः, (५) तिक्तः, (६) कषाय—श्चेत्येते षड्रसा सन्ति।

कमलपर्यायाः—अब्जम्, कमलम्, जलजम्, शेषस्तु रवौ।

आसनपर्यायाः—आसनम्, उपवेशनाधारः, उपासनम्, पीठम्, पीठी, विष्टरः।

आसनभेदाः—(१) पद्मासनम्, (२) स्वस्तिकासनम्, (३) भद्रासनम्, (४) वज्रासनम्, (५) वीरासनं, चेत्यादयोऽन्यान्यप्यासनानि स्युः।

नाभिपर्यायाः—उदरावर्त्तः, तुन्दकूपिका, तुन्दकूपी, नाभिः—भी, पुतारिका, प्राण्यङ्गम्, सिरामूलम्।

गुणपर्यायौ—गुणः, सत्त्वादिः।

गुणभेदाः—(१) सत्त्वम्, (२) रजः (अस्) (न०), तमः (अस्) (न०), इत्येते सत्त्वादयस्त्रयो गुणाः सन्ति।

रजोगुणपर्यायौ—रजः (अस्) (न०), द्वितीयगुणः।

शरीरपर्यायाः—तनुः, देहः, मूर्तिः, शरीरम्, शेषस्तु कुबेरे।

विश्वपर्यायाः—अखिलः, कृत्स्नः, निखिलः, विश्वः, सकलः, समग्रः, समस्तः, सर्वः, शेषस्तु सर्वशब्दे।

रेतःपर्यायाः—कारणम्, कार्यम्, रेतः (अस्) (न०)।

निवासपर्यायाः—आगारम्, गृहम्, गेहम्, निवासः, शेषस्तु देवे।

हंसपर्यायाः— कलकण्ठः, क्षीराशः, चक्रपक्षः, चक्राङ्कः, चक्राङ्गः, जालपात् (द्),

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जालपादकः, ज्येष्ठः, धवलपक्षः, धवलपक्षी (इन्), धोरणः, नीलाक्षः, परिप्लावी (इन्), पुरुदंशकः, प्रास्थितः, मरालः, मानसालयः, मानसौकाः (अस्), मौक्तिकाशनः, वक्राङ्गः, वरटः, शङ्कुः, श्वेतगरुत् (द्), श्वेतपक्षः, सङ्कुचितः, सरःकाकः, सितच्छदः, सितपक्षः, सूतिः।

हंसीप०—वरटा, वरला, वारटा, वारला, हंसी।

रथप०—रथः, शताङ्गः, स्यन्दनः।

वाहनप०—धोरणम्, पत्रम्, यानम्, युग्यम्, योग्यम्, वाहनम्, वाह्यम्, सांयात्रिकम्।

विष्णुपर्यायाः—अः, अच्युतः, अजः, अजितः, अद्रिधृत् (द्) अधोक्षजः, अनन्तः, अनन्तशायी (इन्), अपराजितः, अरिष्टनेमिः, अव्ययः असम्पुषः, अहिवैरिवाहः, आत्मयोनिः, आदिदेवः, आदिवराहः, इन्द्रावरजः, उच्चदेवः, उपेन्द्रः, ऋतधाम (अन्), एकशृङ्गः।

कपिलः, कविः, कामः, कालकुन्थः, कालनेम्यरिः, कुन्दः, कृष्णः, केशटः, केशवः, केशी (इन्), कैटभजित् (द्), कैटभारिः, कोकः, कौस्तुभलक्ष्मकः, कौस्तुभवक्षाः (अस्), कौस्तुभोराः (अस्), गदाधरः, गदापाणिः, गदी (इन्), गरुडध्वजः, गोविन्दः।

चक्रपाणिः, चक्री (इन्), चतुर्भुजः, चतुष्पाणिः, जगन्नाथः, जनार्दनः, जलशायी (इन्), जह्नुः।

तमोहा (अन्), त्रिककुत् (द्), त्रिविक्रमः, दानवशत्रुः, दामोदरः, दाशार्हः, दैत्यशत्रुः दैत्यारिः, धरणीधरः, धराधरः, नरकान्तकः, नरकारातिः, नरकारिः, नरायणः, नलिनेशयः, नारायणः।

पद्मनाभः, पद्मनाभिः, पाञ्चजन्यधरः, पीताम्बरः, पुण्डरीकाक्षः, पुनर्वसुः, पुराणपुरुषः, पुरुषोत्तमः, पृश्निगर्भः, प्रपितामहः, बभ्रुः, बलिध्वंसी (इन्), बलिवैरी (इन्), ब्रह्मनाभः, मञ्जुकेशी (इन्), मधुरिपुः, मलः, माधवः, मासः, मुकुन्दः, मुरमर्दनः, मुररिपुः, मुरारिः।

यज्ञः, यज्ञपुरुषः, यज्ञपूरुषः, युगावर्तः, रन्तिदेवः, राहुभेदी (इन्), राहुमूर्धभित् (द्), राहुवैरी (इन्), लक्ष्मीनाथः, वनमाली (इन्), वामनः, वारिशयः, वारीशशायी (इन्), वासुः, वासुदेवः, वासुभद्रः, विधुः, विरञ्चनः, विरञ्चिः, विश्वक्सेनः, विश्वम्भरः, विश्वरूपः, विश्वेश्वरः, विषयी (इन्), विष्टरश्रवाः (अस्), विष्णुः, वृन्दाङ्कः, वृषशत्रुः, वृषाकपिः, वृष्णिः, वेधाः (अस्), वैकुण्ठः, वैजयन्तीधरः।

शतधामा (अन्), शतानन्दः, शतावर्तः, शम्भुः, शशबिन्दुः, शार्ङ्गधन्वा (अन्), शार्ङ्गपाणि, शार्ङ्गी (इन्), शिवकीर्त्तनः, श्रक्थः, श्रन्थः, श्रीकरः, श्रीदत्तः, श्रीधरः, श्रीनिवासः, श्रीपतिः, श्रीवत्सः, श्रीवत्सलाञ्छनः, श्रीवत्साङ्कः, श्रीवासः, श्रीशः, षड्बिन्दुः, सनातनः, सहस्रपादः, सुयामुनः, सुरारिहा (अन्), सुरोत्तमः, सुषेणः, सोमगर्भः, सौरिः, स्वभूः, स्वर्णबिन्दुः, हंसः, हरिः, हुणः, हषीकेशः हेमशंखः, इति।

तदन्यानि यौगिकनामानि—अक्षजः, अधोमुखः, असंयुतः, अहिः, आसन्दः, उदारथिः, उरुक्रमः, उरुगायः, ऊर्ध्वकर्मा (अन्), एकदृक् (श्), एकपात् (द्), एकाङ्गः, कपिः, कालकुण्ठः, क्रतुपुरुषः, खण्डास्यः, गरुडगामी (इन्), चतुर्दंष्ट्रः, चतुर्व्यूहः, जन्मकीलः, जलेशयः, जितमन्युः, तमोघ्नः, तीर्थवादः, त्रिधामा (अन्), त्रिपात् (द्), दशावतारः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

द्वादशमूलः, द्विपदः, धन्वी (इन्), धर्मनाभः, धर्मनेमिः, धारः, नरकजित्, (द्), नवव्यूहः, नवशक्तिः, नृसिंहः, नृसिंहवपुः (ष्), पद्मगर्भः, पद्महासः, परपुरुषः, पराक्रमः, पराविद्धः, पांशुजालिकः, पाण्डवाभीलः, पुण्यश्लोकः, पुष्पहासः, प्रपर्दनः, बलिन्दमः, बहुरूपः, बहुशृङ्गः, भद्रकपिलः, महाक्रमः, महातपाः (अस्), महामायः, महाहंसः, मानञ्जरः, यज्ञधरः, यज्ञनेमिः, यमकीलः, यवनारिः, योगनिद्रालुः, रत्नबाहुः, लतापर्णः, लोकनाभः, लोहिताक्षः, वंशः, वर्द्धमानः, वरारोहः, वायुवाहनः, विधाता (तृ), विश्वभुक् (ज्), वृकोदरः, वृषोत्साहः, वैनतेयवाहनः, शंखपाणिः, शतकः, शतवीरः, शद्रुः, शरुः, शलिकः, श्रवणः श्रीगर्भः, श्रीवराहः, षडङ्गजित् (द्) सदायोगी (इन्), समितिञ्जयः, सरीसृपः, सहस्रजित् (द्), सात्वतः, सिन्धुवृषः, सुधन्वा (अन्), सुभद्रः, सुवृषः, सूक्ष्मनाभः, सोमसिन्धुः, स्थिरः, हिरण्यकेशः, हिरण्यनाभः।

पुनस्तदन्यानि यौगिकनामानि—अरिष्टसूदनः, अरिष्टहा (अन्), कंसजित् (द्), कालनेमिहरः, कालियदमनः, केशिसूदनः, केशिहा (अन्), चाणूरसूदनः, द्विविदारिः, धेनुकध्वंसी (इन्), धेनुकसूदनः, पूतनादूषणः, पुतनासूदनः, बलिबन्धनः, बाणजित् (द्), मधुमथनः, मैन्दमर्दनः, यमलाज्जुः, नभञ्जनः, राहुमूर्धहरः, शकटारिः, शिशुपालनिषूदनः, साल्वारिः हयग्रीवरिपुः, हिरण्यकशिपुविदारणः।

विष्णुशत्रुनामानि—अरिष्टः, कंसः, कालनेमिः, कालियः, केशी (इन्), कैटभः, चाणूरः, द्विविदः, धेनुकः, नरकः, पूतना, बलिः, बाणः, मधुः, मुरः, मैन्दः, यमलार्जुनौ, राहुः, शकटः, शिशुपालः, साल्वः, हयग्रीवः, हिरण्यकशिपुः, रावणः, जरासन्धः, निशुम्भः, मेरकः, तारकः, प्रह्लादः।

विष्णोरवतारभेदाः—(१) मत्यस्यः, (२) कूर्म्मः, (३) वराहः, (४) नृसिंहः, (५) वामनः, (६) परशुरामः, (७) रामः, (८) बलरामः, (९) बौद्धः, (१०) कल्किश्चैते विष्णोः (कृष्णस्य) दशावताराः सन्ति। 'कृष्णस्तु स्वयं भगवान्विष्णुअवतारः। तदुक्तं—

'वनजौ वनजौ खर्व-स्त्रिरामी सकृपोऽकृपः।
अवतारा दशैवैते 'कृष्णस्तु भगवान्' स्वयम्। राधाविनोदकाव्यटीकायाम् १/१२५
कृष्णस्तु भगवान् स्वयम् इति श्रीमद्भगवते च।

रामभेदाः—(१) परशुरामः, (जामदग्नेयः), (२) रामः (दाशरथिः), (३) बलरामः (रौहिणेयः) चैते त्रयो रामाः स्युः।

विष्णोः शंखपर्यायः—पाञ्चजन्यः (अयं दक्षिणावर्तः)।

तच्चक्रपर्यायाः—सुदर्शनः।

तद्गदापर्यायाः—कौपोदकी, कौमोदकी, कौमोदी।

तद्धनुःपर्यायाः—शार्ङ्गम्।

तत्खड्गपर्यायाः—नन्दकः।

तत्करस्थमणिपर्यायाः—स्यमन्तकः।

तद्भुजमध्यस्थमणिपर्यायाः—कौस्तुभः।

तदङ्कपर्यायाः—श्रीवत्सः।

तद्ध्वजपर्यायाः—गरुडः, भुजङ्गहा (अन्)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तन्मालाप०—वैजयन्ती।

तन्निवासप०—क्षीरसागरः।

तच्छय्या (शेष) प०—अनन्तः, आलुकः, गौरः, नागराजः, भूधरः, विष्णुशय्या, शेषः, सहस्रफणः, सहस्रवदनः, सितपङ्कजचिह्नः।

तत्पत्नी (लक्ष्मी) प०—अब्धिज, अम्बुजा, अश्वमाता (तृ), आ, इन्दिरा, ईः, कन्दर्पमाता (तृ), कमला, करीषिणी, कल्याणी, क्षीरसागरकन्यका, क्षीरसागरसुता, क्षीराब्धितनया, क्षीराब्धिपुत्री, क्षीराब्धिमानुषी, क्षीरोदतनया, क्षीरोदसुता, चञ्चला, चला, जलधिजा-ता, दुग्धाब्धितनया, नारायणी, नीरजा, नीरजनिकेतना, पद्मगृहा, पद्ममालिनी, पद्मलाञ्छना, पद्मवासाः (अस्), पद्मा, पद्मालया, पिङ्गला, पिल्पिला, भर्भरीः, भार्गवी, भृगुपुत्री, मङ्गला, मा, रमा, लक्ष्मीः, लोकजननी, लोकमाता (तृ), विल्वद्रुमगृहा, विष्णुपत्नी, विष्णुशक्तिः वृषाकपायी, शक्तिः, श्रीः, सा, हरिप्रिया, हरिवल्लभा।

इन्द्रप०—इन्द्रः, पुरन्दरः, शक्रः, शेषस्त्विन्द्रे।

अवरजप०—अनुजः, अवरजः, कनिष्ठः कनीयान् (ईयस्), कन्यसः, जघन्यजः, यविष्ठः, यवीयान् (ईयस्), लघुः।

वक्षःप०—उरः (अस्), क्रोडम्, क्रोडा, भुजान्तरम्, वक्षः (अस्), वत्सः, हृदयस्थानम्।

लक्ष्मकप०—कलङ्कम्, चिह्नम्, लक्ष्मकम्, शेषस्तु चन्द्रे।

गदाप०—गदा (स्त्री०) स्वनाम्ना प्रसिद्ध लोहमयं शस्त्रम्।

हस्तप०—पाणिः, हस्तः, शेषस्तु ब्रह्मणि।

ध्वजप०—केतनम्, केतुः, ध्वजः पताका, वैजयन्ती।

जलपर्यायाः—अङ्कुरम्, अन्धम्, आपः (प्) (स्त्री०ब०), अभ्रपुष्पम्, अमृतम्, अम्बु, अम्भः (अस्), अर्णः (अस्), आपः (अस्), इरा, उडुः, उडूः, उदम्, उदकम्, ऊर्जम्, ऋतम्, कतम्, कबन्धम्, कम् (अ०), कमन्धम्, कमलम्, कम्बलम्, कबुरम्, काण्डम्, कीलालम्, कुलीनसम्, कुशम्, कृपीटम्, कोमलम्, क्षणदम्, क्षरम्, क्षीरम्, गौः (गो), घनपदम्, घनपुष्पम्, घनरसः, घृतम्, चन्द्रोरसम्, चलम्, जडम्, जलम्, जलपीथम, जीवनम्, जीवनीयम्, तामरसम् तोयम्, दकम्, दहनारातिः, दहनारिः, दिव्यम्, दैव्यम्, धरुणम्, नराः (स्त्री०ब०) नलिनम्, नारम्, नाराः (स्त्री०ब०), निम्नगम्, नीरम्, पयः (अस्), पवित्रम्, पातालम्, पाथः (अस्), पानीयम्, पावनम्, पिप्पलम्, पीथम्, पुष्करम्, प्राणदम्, बन्धकम्, भुवनम्, मधु, मरुलम्, मलिनम्, मेघजम्, मेधपुष्पम्, मेघप्रसवम्, यादः (अस्), यादोगृहम्, यादोनिवासः, रसः, वनम्, वाजम्, वाः (र्), वारम्, वारि, वारुणम्, विषम्, व्योम (अन्), शंवम्, शंवरम्, शम्बरम्, शरम्, शिवम्, षड्रसम्, संवरम्, सदनम्, सम्बः, सम्बलम्, सरः (अस्), सरम्, सरिलम् सर्वतः (अस्) (अ०), सर्वतोमुखम्, सलम्, सलिलम्, सारम्, सुखम्, सेव्यम्, सोमम्, स्पन्दनम्।

शय्यापर्यायाः—तलिमम्, तल्पम्, शयनम्, शयनीयम्, शय्या, शायिका।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पीतपर्याया:—पीत:, हरिद्राभ:, शेषस्तु गुरौ।

वस्त्रपर्याया:—अम्बरम्, वसनम्, वस्त्रम्, शेषस्तु रवौ।

श्वेतकमलपर्याया:—पुण्डरीकम्, सिताम्भोजम्, शेषस्तु चन्द्रे।

अक्षिपर्याया:—अक्षि (न्), नेत्रम्, शेषस्तु ब्रह्मणि।

वारीश (समुद्र) पर्याया:—अकूपार:, अकूवार:, अपान्नाथ:, अपांप:, अपांपति:, अपार:, अप्पति:, अब्धि:, अम्बुधि:, अम्भोधि:, अम्भोनिधि:, अम्भोराशि:, अर्णव:, अवारपार:, इन्दुजनक:, उदधि:, उदन्वान् (मतु०), उर्वङ्ग:, ऊर्मिकोश:, ऊर्मिमाली (इन्)।

कचङ्गल:, कधि:, कन्धि:, कीलालधि:, कूलङ्कष:, क्षीराब्धि:, क्षौणीप्राचीरम्।

चन्द्रजनक:, जलद:, जलधि:, जलनिधि:, जलप:, जलराशि:, जलेन्द्र:।

तरणि:, तरन्त:, तरिष:, तरीय:, तरीष:, तारिष:, तिमि:, तिमिकोष:—ष:, तिमिमाली (इन्), तोयनिधि:, दानवगृह:, दारद:, दैत्यगृह:, द्वीपवान् (मतु०), धरणिप्लव:, धरणिपूर:, धुनिनाथ:, धेन:, नदीकान्त:, नदीन:, नदीपति:, नदीश:, नभस:, नित्य:, नीरधि:, नीरनिधि:।

पयोधि:, पयोनिधि:, पयोराशि:, पराकुव:, पलङ्कष:, पाथोधि:, पाथोनिधि:, पारावार:, पृथिवीप्लव:, पेरु:, प्राणभास्वान् (मतु०), मकराकर:, मकरालय:, मन्थिर:, महाकच्छ:, महाशय:, महीप्राचीरम्, महीप्रावरणम्, महीप्रावार:, महोदधि:, मितद्रु:।

यादईश:, याद: पति:, यादसांपति:, यादोनाथ:, रत्नकोश:, रत्नराशि:, रत्नाकर:, लौहित्य:, वनमवाह:, वरुणावास:, वाङ्क:, वारान्निधि:, वारिधि: वारिनिधि:, वारिराशि:, वारीश:, वार्धि:, वाहिनीपति:, वितत:, वीचिमाली (इन्)।

शैलगृह:, शैलशिविरम्, संवर:, समुद्र:, सरस्वान् (मतु०), सरितांपति:, सरित्पति:, सरिन्नाथ:, सागर:, सिन्धु:, स्तम्भि:, स्तम्भी (इन्), स्रोत ईश:।

समुद्रभेदा:—(१) लवणसमुद्र:, (२) इक्षुस०, (३) सुरास०, (४) घृतस., (५) दधिस०, (६) दुग्धस०(७) जलस०चैते सप्तसमुद्रा: सन्ति। तदन्यभेदास्तु ग्रन्थान्तरे द्रष्टव्या:।

धनु:पर्याया:—अस्त्रम्, आयुधाग्र्यम्, आस:, इष्वास:, काण्डम्, कार्मुकम्, कोदण्डम्, गुणी (इन्), चाप:, तृणता, त्रिणता, द्रुणम्, धनु (न०), धनु: (पुं०स्त्री०), धनु: (उष्) (अस्त्री), धनू: (स्त्री०), धन्वम्, धन्व (अन्), शरारोप:, शरावाप:, शरासनम्, शार्ङ्गम्, शेष:, सरासनम्, स्थावरम्।

इन्द्रियपर्याया:—अक्षम्, इन्द्रियम्, करणम्, खम्, ग्रहणम्, विषयस्रोत: (अस्), (न०), विषयायी (इन्), विषययि (इन्) (न०), स्रोत: (अस्) (न०), हृषीकम्।

इन्द्रियभेदौ—(१) कर्मेन्द्रियम्, (२) ज्ञानेन्द्रियम्, चैताविन्द्रियस्य द्वौ भेदौ स्त:।

कर्म्मेन्द्रियपर्याया:—कर्मेन्दियम्, कृत्येन्द्रियम्, क्रियेन्द्रियम्।

ज्ञानेन्द्रियपर्याया:—ज्ञानेन्द्रियम्, धीन्द्रियम्, बुद्धिन्द्रियम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कर्मेन्द्रियभेदाः—(१) पायुः (गुदम्), (२) उपस्थम् (भगलिंगं च), (३) करौ (हस्तौ), (४) पादौ (चरणौ), वाक् (च्) (वाणी), चेत्येते कर्मेन्द्रियस्य पञ्च प्रभेदाः स्युः।

कर्मेन्द्रियविषयभेदाः[१]—उत्सर्गः (विसर्गः, विण्मूत्रत्यागः), (२) आनन्दः (कामजसुखम्), (३) दानम् (वितरणम्), आदानं च (ग्रहणम्), (४) गतिः (गमनम्), (५) आलापः (वाक्यार्थकम्)।

ज्ञानेन्द्रियप्रभेदाः—(१) श्रोत्रे (कर्णौ), (२) त्वक् (च्) (त्वचा), (३) चक्षुषी (नेत्रे), (४) रसना (जिह्वा), (५) नासे (नासिके), चेत्येते ज्ञानेन्द्रियस्य पञ्चप्रभेदाः स्युः। [२]मनश्चेतिषड्धीन्द्रियाणि।

ज्ञानेन्द्रियविषयभेदाः—(१) शब्दः (शब्दग्रहणम्), (२) स्पर्शः (स्पर्शग्रहणम्), (३) रूपम् (रूपदर्शनम्), (४) रसः (रसग्रहणम्), (५) गन्धः (गन्धग्रहणम्), चेत्येते ज्ञानेन्द्रियस्य पञ्च विषयभेदाः स्युः।

इन्द्रियाधिष्ठातृदेवनामानि—(१) श्रोत्रयोः (दिशः), (२) त्वचः (वायुः), (३) चक्षुषोः (अर्कः), (४) जिह्वायाः (वरुणः), (५) नासिकयोः (अश्विनौ), एतानि पञ्च बुद्धीन्द्रियाधिष्ठातृदेवनामानि। (६) वाचः (अग्निः), (७) बाह्वोः (इन्द्रः), (८) पादयोः (विष्णुः), (९) गुदस्य (मित्रः), (१०) मेढ्रस्य (प्रजापतिः), एतानि पञ्च कर्मेन्द्रियाधिष्ठातृदेवनामानि। (११) मनसः (चन्द्रः) (उभयात्मकं मनः)।

विषयपर्यायाः—अर्थः, इन्द्रियार्थः, गोचरः, विषयः, शब्दस्पर्शरूपरसगन्धारव्यः।

विषयभेदाः—(१०) शब्दः, (२) स्पर्शः, (३) रूपम् (४) रसः, (५) गन्धः—श्चेत्येते विषयस्य गोचरस्येन्द्रियार्थस्य च पञ्च भेदाः स्युः। यथा—कर्णगोचरः। त्वग्गोचरः। दृग्गोचरः। वाग्गोचरः। घ्राणगोचर इत्यादयः।

भूतपर्यायाः—पृथिव्यादिः, भूतः, महाभूतः।

भूतभेदाः—(१) खम् (आकाशः), (२) कः (वायुः), (३) शिखी (अग्निः तेजो वा), (४) जलानि (आपः), (५) उर्वी (भूमिः)। 'ख-क-शिखि-जलो-र्व्यः' इति पञ्च महाभूतभेदाः।

भूतगुणभेदाः—(१) शब्दः, (२) स्पर्शः, (३) रूपम्, (४) रसः, (५) गन्धः। शब्दस्पर्श-रूप-रस-गन्धा-काशीदीनां मुख्यगुणाः स्युः।

क्षीर (दुग्ध) पर्यायाः—अमृतम्, ऊधस्यम्, कतृणम्, क्षीरम्, गव्यम्, गोरसः, जीवनम्, जीवनीयम्, ज्येष्ठम्, दुग्धम्, ध्यामकम्, पयः (अस्), पीथम्, पीयूषम्, पुंसवनम्, प्रस्रवणम्, बालसात्म्यम्, मधु, मधुज्येष्ठम्, योग्यम्, रसायनसमाश्रयम्, रसोत्तमम्, वारिसात्म्यम्, सरम्, सोमजम्, सोमरसोद्भवम्, सौम्यम्, स्तन्यम्, स्वादु।

---

(१) पायूयस्थं पाणिपादौ वाक्चेतीन्द्रियसंग्रहः।
उत्सर्ग आनन्दादानगत्यालापाश्च तत् क्रिया इति।
(२) मनः कर्मस्तथानेत्रं रसना च त्वचा सह।
नासिका चेति षट् तानिधीन्द्रियाणि प्रचक्षते॥ इति॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

धारोष्णपर्याया:—अमृतम्।

सागरपर्याया:—अब्धि:, समुद्र:, सागर:, शेषस्त्वत्रैव।

कन्यापर्याया:—कन्यका, कन्या, तनया, सुता, शेषस्तु सरस्वत्याम्।

विष्णुपर्याया:—विष्णु:, हरि:, शेस्त्वत्रैव।

पत्नीव०—पत्नी, भार्या, वधू:, शेषस्तु ब्रह्मणि।

कामदेवपर्याया:—अङ्गज:, अङ्गजनु: (उष्), अनङ्ग:, अनन्यज:, आत्मभू:, आत्मयोनि:, इ:, इरज;, इराज:, कञ्जन:, कञ्जसू:, कन्तु:, कन्दर्प:, कमन:, कलाकेलि:, काम:, कामदेव:, कुसुमधन्वा (अन्), कुसुमबाण:, कुसुमायुध:, कुसुमेषु:, चन्द्रसचिव:, चित्तोत्थ:, चेतोभव;, चैत्रसख:, जराभीत:, जराभीरु:, दर्पक:, पञ्चबाण:, पञ्चशर:, पञ्चेषु:, पुष्पकेतन:, पुष्पचाप:, पुष्पधनु:, पुष्पधन्वा (अन्), पुष्पध्वज:, पुष्पबाण:, पुष्पास्त्र:, पुष्पेषु:, प्रकर्षक:, प्रसूनाशनि:, प्रसूनासम:, बन्धु:, मथन:, मदन:, मधुदीप:, मधुपुष्प;, मधुसख:, मधुसारथि:, मधुसुहृत् (द्), मन:शय:, मनसिज:, मनसिशय:, मनोज:, मनोजनु: (उष्), मनोजन्मा (अन्), मनोदाही (इन्), मनोभव:, मनोयोनि:, मन्मथ:, महोत्सव:, मापत्यम्, मार:, मुर्मुर: यौवनोद्भेद:, रणरणक:, रतिपति:, रतिप्रिय:, रतिरमण:, रतिवर:, रम:, रवीषु:, रागरज्जु:, रूपास्त्र:, लक्ष्मीज:, लक्ष्मीजनु: (उष्), लक्ष्मीसुत:, वसन्तसख:, वाम:, विधाता (तृ), विषमेषु:, विष्णुजनि:, शमान्तक:, शिखिमृत्यु:, शृङ्गारजनु: (उष्), शृङ्गारजन्मा (अन्), शृङ्गारयोनि:, श्रीनन्दन:, संसारगुरु:, सङ्कल्पजन्मा (अन्), सङ्कल्पभव:, सङ्कल्पयोनि:, सर्वधन्वी (इन्), सुरतप्रिय:, स्मर:, स्मृतिभू: स्वरोचि: (इष्), हृच्छय:।

कामपत्नीपर्याया:—कामकला, कामपत्नी, केलिकला, केलिकलावती, कैलती, रति:, रागलता, से:।

कामपुत्रीभेदौ—(१) तृट् (ष्) (तृष्णा), (२) प्रीतिश्चैते कामस्य द्वे पुत्र्यौ स्याताम्।

कामपरिचारकभेदा:—(१) क्रोध:, (२) दम्भ:, (३) मद:, (४) मोह:, (५) लोभश्चैते पञ्चकामस्य परिचारकभेदा: स्यु:।

कामसायकभेदा:—(१) अरविन्दम् (२) अशोकम्, (३) चूतम्, (४) नवमल्लिका, (५) नीलोत्पलम्, चैते पञ्च कामसायकस्य भेदा: स्यु:।

कामस्य पञ्चबाणनामानि—(१) मोहन: (सम्मोहन:), (२) उन्मादन:, (३) सन्तापन: (तापन:), (४) शोषण:, (५) स्तम्भन: (मारण:, निश्चेष्टाकरण:, निश्चेष्टीकरणश्च), इत्येते कामस्य पञ्च बाणा: स्यु:।

बाणपर्याया:—अक्ष:, अजिह्मग:, अस्त्रकण्टक:, आशुग:, इषु:, कङ्कपत्र:, कदम्ब:, कलम्ब:, काण्ड:, कादम्ब:, खग:, खरु:, गार्ध्रपक्ष:, चित्रपुंख:, तीरम्, तूणक्ष्वेड:, नाराच:, पत्रवाह:, पत्री (इन्), पृषत्क:, प्रक्ष्वेडन:, प्रदर:, बाण:, मर्मभेदन:, मर्मभेदी (इन्), मार्गण:, रोध:, रोप:, रापेण:, लक्षहा (अन्), लोहनाल:, लोहमयबाण:, वाज:, वाजी (इन्), वार:,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विकर्षः—कः, विक्षेपः, विज्जालः, विपाट, विशिखः, वीरतरः, वीरशंकुः, शरः, शरुः, शायकः, शिलीमुखः, सरः, सायकः, स्थूलक्ष्वेडः, स्थूलदण्डः।

लोहबाणप०—अस्त्रसायकः, एषणः, काण्डगोचरः, नाराचः, प्रक्ष्वेडनः, प्रक्ष्वेदनः, प्रक्ष्वेलनः, प्रसनः, लोहनालः, सर्वलौहः।

कुसुम (पुष्प)प०—कुसुमम्, पुष्पम्, प्रसवः, प्रसूनम्, प्रसूनकम्, फुल्लम्, मणीचकम्, मणीवकम् सुमम्, सुमनः (अस्) (न०), सुमनसः, सूनम्।

धन्वप०—कार्मुकम्, चापः, धनुः, धन्व (अन्), शेषस्त्वत्रैव।

चित्तप०—अतिन्द्रियम्, अंतःकरणम्, उच्चलम्, उच्चलितम्, गूढपथम्, गूढपदम्, चित्तम्, चेतः (अस्) (न०), मनः (अस्) (न०), मानसम्, स्वान्तम्, हृत् (द्), हृदयम्।

चैत्रप०—चैत्रः, मधुः, शेषस्तु चैत्रमासे।

सखि (मित्र) प०—आक्रन्दः, आत्मीयः, आप्तः, इष्टः, निजः, पांशुलकः, प्रियः, मित्रम्, वयस्यः, सखा (खि), सख्यम्, सध्रुचिः, सवयाः (अस्) (पुं०), सहचरः, सहायः, साप्तपदीनः—कः, सुहृत् (द्), स्निग्धः, स्नेह्यः, हितः।

उक्तं चास्य लक्षणम्

'अहिते प्रतिषेधश्च हिते चैव प्रवर्त्तनम्।
व्यसने प्रतिषेधश्च हिते चैव प्रवर्त्तनम्।
व्यसने चापरित्यागस्त्रिविधं सखि लक्षणम्।।
अपिच—सन्त्यागासहनो बन्धुः सदैवानुगतः सुहृत्।
एकक्रिया भवेन्मित्रं समप्राणः सखा भवेत्। इति। श०चिं १/६७९

शिखि (अग्नि) पर्यायाः—अग्नि, शिखी, शेषस्त्वग्नौ।

मृत्युप०—अन्तः, अत्ययः, अन्धकः, अमतः, अवसानम्, अस्तम्, कठमोषः, कालः, कालधर्मः, गमिः, दिष्टान्तः, दीर्घनिद्रा, नाशः, निधनम् (पुं०न०), निपातः, निमीलनम्, पञ्चता, पञ्चत्वम्, परलोकगमः, परलोकगमनम्, प्रलयः, प्राणवियोगः, भूमि-लाभः, मरणम्, मृतिः (स्त्री०), मृत्युः (पुं०स्त्री०), विलयः, संस्था।

रूपप०—मनोहराकृतिः, रूपम्, लावण्यम्, सुन्दरता, सौन्दर्य्यम्।

अस्त्रप०—अस्त्रम्, आयुधम्, प्रहरणम्, शस्त्रम्, हेतिः (स्त्री०)।

विष्णुवाहन (गरुड) प०—अमृताहरणः, अरुणावरजः, अहिभुक् (ज्), उन्नतीशः, उरगाशनः, उलूतीशः, कश्यपनन्दनः, कश्यपापत्यम्, कामायुः (उष्), काश्यपसुतः, काश्यपिः, खगेन्द्रः, खगेश्वरः, गरुडः, गरुत्मान् (मतु०), गरुडः, चिरात् (द्), तरस्वी (इन्), तार्क्ष्यः, तार्क्ष्यनायकः, नागशत्रुः, नागान्तकः, नागाशनः, पक्षिराट् (ज्), पक्षिसिंहः, पक्षिस्वामी (इन्), पन्नगारिः, पन्नगाशनः, पवनाशनाशः, पुष्करः, भुजगान्तकः, भुजगाशनः, महापक्षः, महावीरः, महावेगः, महेन्द्रजित् (द्), मायुः, रसायनः, वज्रतुण्डः, वज्रिजित् (द्), विनतातनयः विशालकः, विषापहः, विष्णुकेतुः, विष्णुरथः, विष्णुवाहनः, विष्णुविमानः, विहङ्गराजः, विहगाधिपः, वैनतेयः, शाल्मलिस्थः, शाल्मली (इन्), शिलाऽनीहः, शिलावासः, शिलौकाः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(अस्), सर्पारातिः, सुधाहरः, सुधाहारकः, सुधाहृत् (द्),सुवर्णः—कः, सुपर्णीतनयः, सुमुखसूः, सुरेन्द्रजित् (द्), सौपर्णेयः, स्वर्णकायः, स्वर्णपक्षः, हरिवाहनः।

गरुडपत्नीप०—उन्नतिः, उलूती।

गरुडपुत्रप०—सुमुखः।

गरुडपितृप०—कश्यपः, मारीचः।

गरुडमातृप०—विनता, सुपर्णा, सुपर्णी।

पक्षिप०—अङ्गुः, अगौकाः (अस्), अण्डजः, अनेकजः, उत्पतः, ऊकः, कण्ठाग्निः, कीकसमुखः, खगः, गरुत्मान् (मतु०), चञ्चुभृत् (द्), चञ्चुमान् (मतु०), छुरण्डः, तुण्डी (इन्), द्युगः, द्विजः, नगौकाः (अस्), नभसङ्गपः, नभोगमः, नाडीचरणः, नीडजः, नीडी (इन्), नीडोद्भवः, पक्षी (इन्), पतगः, पतङ्गः, पतत् (द्), पतत्रिः, पतत्री (इन्), पत्ररथः, पत्रवाहः, पत्रवाहनः, पत्राङ्गी (इन्), पत्री (इन्), पिच्छन् (त्), पिपत्सन् (त्), पिपतिषन् (त्), पिपतिषुः, पीतुः, पुगः, प्लावी (इन्), भसन् (त्), मदनः, मदुरः, मलूकः, मशाकः, रसनादः, रसनारदः, लोमकी (इन्), वशाकुः, वयाः, (अस्), वाजी (इन्), वातगामी (इन्), वारङ्कः, वारङ्गः, विः, विकिरः, विप्रुषः, विविष्किरः, विष्करः, विहगः, विहङ्गः, विहङ्गमः, विहायाः (अस्), वृक्षसद्मा (अन्), व्योमचारी (इन्), शकुनः, शकुनिः, शकुन्तः, शकुन्तिः, शरडः, शुकः, सरण्डः।

शाकुनिकपक्षिनामानि—(१) कपोतः, (२) काकः, (३) कुकुरः, (४) कुलालः, (५) खञ्जनः, (६) खरः, (७) गृध्रः, (८) चक्रवाकः (९) चटकः (१०) चाषः (११) भाण्डरीकः, (१२) भारद्वाजः, (१३) मयूरः, (१४) वगुलः, (१५) शशघ्नः, (१६) शुकः, (१७) श्यामा, (१८) श्येनकः, (१९) श्रीकर्णः, (२०) हारीतश्चैतानि शाकुनिकपक्षिणां नामानि।

पक्षपर्यायाः—गरुन् (त्), छदः, छदनम्, तनूरुहम्, पक्षः, पतत्रम्, पत्रम्, पिच्छम्, वाजः।

पक्षिकुलायप०—कुलायः, नीडम्, पञ्जरम्।

स्वामिप०—राट् (ज), राजा (अन्), स्वामी (इन्), शेषस्तु रवौ।

नागप०—काद्रवेयः, नागः, बहुफणसर्पः, मनुष्याकारकणालाङ्गूलयुक्तसर्पः।

नागराजप०—अनन्तः, नागराजः, शेषः, शेषस्त्विहैव।

नागपुरीप०—भोगवती।

नागभेदाः—(१) वासुकिः, (२) तक्षकः, (३) महापद्मः, (४) कालीयः, (५) कुलिकः, (६) कम्बलः, (७) बलाहकः, (८) अश्वतरश्चैते नागानामष्टौ भेदाः स्युः।

तन्नामान्तरभेदाः—(१) अनन्तः, (२) वासुकिः (सर्पराजः), (३) पद्मः, (४) महापद्मः, (५) तक्षकः, (६) कुलीरः, (७) कर्कटः, (८) शंख इत्येते नामान्तरेण नागानामष्टौ भेदाः स्युः।

तदन्ये भेदाः—(१) सुबुद्धः, (२) नन्दसारी (इन्), (३) कर्कोटकः, (४) पृथुश्रवाः (अस्), (५) वासुकिः, (६) तक्षकः, (७) कम्बलः, (८) अश्वतरः, (९) हेममाली (इन्), (१०) नरेन्द्रः, (११) वज्रदंष्ट्रः, (१२) विष, इत्येते नागानां द्वादशभेदाः स्युः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नागलोकपर्यायाः—अधोभुवनम्, तलम्, नागलोकः, पातालम्, बलिवेश्म (अन्), बलिसद्म (अन्), रसा, रसातलम्, वडवामुखम्।

पातालभेदाः—(१) अतलम्, (२) वितलम्, (३) सुतलम् (नितलम्) (४) तलातलम् (गभस्तिमत्) (मतु०), (५) महातलम्,(६) रसातलम् (सुतलम्), (७) पातालम्, इत्येते पातालम्, इत्येते पातालस्य सप्त भेदाः स्युः।

नागमातृपर्यायाः—कद्रुः, कद्रूः, नागमाता (तृ)।

लोकप०—जगत्, जगती, पिष्टपम्, भुवनम्, लोकः, विश्वम्, विष्टपम्।

लोकभेदाः—(१) स्वर्लोकः, (२) मर्त्यलोकः, (३) पाताललोक, इत्येते लोकस्य त्रयो भेदाः स्युः।

तदन्यभेदाः—(१) भूर्लोकः (विषुवद्रेखा, (२) भुवर्लोकः, (३) स्वर्लोकः (आकाशः), (४) महर्लोकः, (५) जनलोकः, (६) तपोलोकः, (७) सत्यलोकः इत्येते लोकस्य सप्तभेदाः स्युः।

भुवनभेदाः—(१) अतलम्, (२) वितलम् (नितलम्), (३) सुतलम् (वितलम्), (४) तलातलम् (गभस्तिमत्), (५) महातलम् - (तलम्) (६) रसातलम् (सुतलम्) (७) पातालम् (८) भूः, (९) भुवः, (१०) स्वः, (११) महः (स्), (१२) जनः, (१३) तपः (स्) (१४) सत्यश्चेत्येते भुवनस्य चतुर्दशभेदाः स्युः।

तदुक्तमग्निपुराणे—

पातालानां च सप्तानां लोकानां च यदन्तरम्।
शुषिरं तानि कथ्यन्ते भुवनानि चतुर्दश।। इति।।

छिद्रवाचकशब्दाः—छिद्रम्, द्वारम्, रन्ध्रम्।

छिद्रभेदाः—(१) द्वे नेत्रे, (२) द्वे श्रवणे, (२) द्वे नासे, (१) मुखम्, (१) मेहनम्, (१) पायुश्चैतानि नवच्छिद्राणि स्युः।

पन्नग (सर्प) पर्यायाः—अनिलाशनः, अहिः, आशीर्विषः, आशीविषः, उरगः, उरङ्गः, उरङ्गमः, कञ्चुकी (इन्), कद्रुजः, कद्रूसुतः, काकोदरः, काद्रवेयः, कुण्डली (इन्), कुम्भीनसः, गूढपात् (द्), गूढपादः, गोकर्णः, चक्री (इन्), चक्षुःकर्णः, चक्षुःश्रवा: (अस्), चिकुरः, जलरुण्डः, जिह्मः, जिह्मगः, दंष्ट्री (इन्), दन्दशूकः, दर्वीकरः, दर्वीधृत् (द्), दर्वीभृत् (द्), दीर्घजिह्वः, दीर्घपृष्ठः, दीघरसनः, दृक्कर्णः, दृक्श्रवाः (अस्), दृक्श्रुतिः, द्विजिह्वः, द्विरसनः, नाकुपद्मा (अन्), पन्नगः, पवनाशनः, पुष्करः, पृदाकुः, प्रचलाकी (इन्), फटी (इन्), फणकरः, फणधरः, पुणभृत् (द्), फणवान् (मतु०), फणाकरः, फणाधरः फणाभरः, फणाभृत् (द्), फणावान्, (मतु०), फणी (इन्), फुल्लरीकः, बिलवासी (इन्), बिलशयः, बिलशयनः, बिलेवासी (इन्), बिलेशयः, बिलौकाः (अस्), भुजगः, भुजङ्गः, भुजङ्गमः, भेकभुक् (ज्), भोगधरः, भोगभृत्द्), भोगी (इन्), लतारसनः, लेलिहानः, वायुभक्षः, विषधरः, विषध्रः, विषायुधः, विषास्यः, व्याडः, व्यालः, व्याह्लः, श्वसनाशनः, श्वसनोत्सुकः, समकोलः, सरीसृपः, सर्पः, हरिः, हीरः।

अरि (शत्रु) पर्यायाः—अरिः, रिपुः, शत्रुः सपत्नः, शेषस्तु देवे।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्वपर्णपर्यायाः—कनकम्, काञ्चनम्, सुवर्णम्, स्वर्णम्, हाटकम्, शेषस्तु देवे।

काय (शरीर) पर्यायाः—अङ्गम्, अवयवस्थानम्, अवष्टाङ्गम्, आङ्गम्, आत्मा (अन्), इन्द्रियायतनम्, करणम्, कलेवरम्, कायः, कुलम्, क्षेत्रम्, गात्रम्, घनः, चतुःशाखम्, जस्तम्, तनुः, तनुः (उष्), तनूः, दशरथः, देहः, पञ्जरः, पिण्डः, पुद्गलः, पुः (र्), पुरम्, पुरी (इन्), पौरम्, प्रजनुकः, प्रजानुकः, बन्धः, बलम्, बेरम्, भूः, भूघनः, भूतात्मा (अन्), मूर्तिः, मूर्तिमत् (मतु०), वपुः (उष्), वर्ष्म (अन्), विग्रहः, व्याधिमन्दिरम्, व्याधिस्थानम्, शकटम्, शरीरम्, शस्तम्, शितम्, षडङ्गम्—कम्, संहननम्, सञ्चरः, सिनम्, सूत्रशाखम्, स्कन्धः, स्थानकम्, स्वर्गलोकेशः।

विष्णुशक्तिभेदाः—(१) आचारा, (२) वैष्णवी, (३) सूक्ष्मा, (४) लक्ष्मीः, (५) पुष्टिः, (६) निरञ्जना, (७) जीवनी, (८) मोहनी, (९) माया, चैता विष्णोर्नवशक्तयः।

विष्णुपार्षदभेदाः—(१) कुमुदः, (२) कुमुदाक्षः, (३) गरुडः, (४) जयः, (५) जयन्तः, (६) नन्दः, (७) पुष्पदन्तः, (८) प्रबलः, (९) बलः, (१०) विजयः, (११) विष्वक्सेनः, (१२) श्रुतदेवः, (१३) सात्त्वतः, (१४) सुनन्दः, इत्यादयो विष्णोः पार्षदाः स्युः।

श्रीकृष्णपर्यायाः—अरिष्टहा (अन्), अर्जुनसखा, अर्जुनसारथिः, कंसजित् (द्), कंसरिपुः, कंसारातिः, कालियदमनः, कृष्णः, केशिहा (अन्), गदाग्रजः, गोकुलेशः, गोपालः—कः गोपीवल्लभः, गोपेन्द्रः, गोवर्द्धनधरः, चाणूरसूदनः, जयन्ताग्रजः, दामोदरः, दार्शाहः, देवकीनन्दनः, दैवकेयः, द्वारकेशः, द्विविदारिः, धेनुकध्वंसी (इन्), नन्दनन्दनः, नन्दात्मजः, परमाणवङ्गकः, पाण्डवायनः, पाण्डवाभीलः, पूतनादूषणः, पूतनासूदनः, पृश्निभद्रः, पृश्निशृङ्गः, बभ्रुः, बलानुजः, बाणजित् (द्), मथुरेशः, मार्जः, मुरलीधरः, मुरारिः, मैन्दमर्दनः, यमलार्जुनभञ्जनः, यादवः, यादवेन्द्रः, राधाकान्तः, राधारमणः, राधावल्लभः, रुक्मिणीप्रियः, लोहिताक्षः, वंशीधरः, वनमाली (इन्), वसुदेवभूः, वासुदेवः, वासुभद्रः, वृदावनेश्वरकः, व्रजकिशोरः, व्रजनाथः, व्रजमोहनः, व्रजवरः, व्रजवल्लभः, शकटारिः, शिशुपालनिषूदनः, शैलधरः, शौरिः, श्रीकृष्णः, श्रीकृष्णचन्द्रः, षडङ्गजित् (द्), षड्बिन्दुः, सव्यः, साल्वारिः, सुभद्रः, सौरिः, स्मरदेहकृत् (द्)।

श्रीकृष्णपितृपर्यायाः—आनकदुन्दभिः, कृष्णपिता (तृ), दिन्दुः, देवकीपतिः, भूकश्यपः, वसुदेवः, शौरिः, श्रीकृष्णजनकः।

श्रीकृष्णमातृपर्यायाः—क्षित्यदितिः, देवकसुता, देवकात्मजा, देवकी, दैवकी, वसुदेववधूः, श्रीकृष्णजननी।

पितृपर्यायाः—उत्पादकः, गुरुः, जनकः, जनयिता (तृ), जनिता (तृ), जनित्रः, जन्मकारकः, जन्मदः, जन्यः, तातः, देहकर्ता (तृ), पिता (तृ), प्रसविता (तृ), बप्पः, बीजी (इन्), रेतोधाः (अस्), वप्ता (प्तृ), वप्पः, वप्रः, सविता (तृ)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मातृप०—*अक्का, अम्बा, अम्बालिका, अम्बिका, जननि:—नी, जनयित्री, जनि:, जनित्री, जनी, जानी, प्रसू:, मधुमती, माता (आबन्त:), माता (तृ), शिफा, सावित्री।*

राधाप०—राधा, राधिका, रासक्रीडेश्वरी, वृन्दावनेश्वरी, वृषभानुनन्दिनी, वृषभानुसुता, सुरभानुपौत्री।

रुक्मिणीप०—कुण्डिनपुरपतिकन्या:, प्रद्युम्नजननी, भीष्मकपुत्री, रुक्म्यनुजा, रुक्मिणी, विदर्भजा, विदर्भराजतनया, वैदर्भी।

श्रीकृष्णपत्नीभेदाः—(१) रुक्मिणी, (२) सत्यभामा, (३) जाम्बवती, (४) भद्रा, (५) लक्ष्मणा, (६) कालिन्दी, (७) मित्रविन्दा, (८) नग्नजितिश्चैता: श्रीकृष्णचन्द्रस्याष्टौ पत्न्य: स्यु:

श्रीकृष्णभ्रातृ (बलदेव) पर्यायाः—अच्युताग्रज:, अनन्त:, एककुण्डल:, एकचर:, कामपाल:, कालिन्दीकर्षण:, कालिन्दीभेदन:, गुप्तचर:, गुप्तवर:, तालध्वज:, तालभृत् (द्), तालाङ्क:, द्विविदहन्ता (न्तृ), नीलवस्त्र:, नीलाम्बर:, पौर:, प्रलम्बघ्न:, प्रलम्बभित् (द्), प्रलापी (इन्), प्रियमधु:, फाल:, बल:, बलदेव:, वलभद्र:, बलराम:, बली (इन्), भद्रचलन:, भद्राङ्ग:, मधुप्रिय:, मुष्टिकध्न:, मुशली (इन्), मुसली (इन्), यमुनाभित् (द्), यमुनाकर्षण:, राम:, रुक्मिदर्प:, रुक्मिदारण:, रुक्मिदारी (इन्), रुक्मिभित् (द्), रेवतीरमणं:, रेवतीश: रौहिणेय:, शेषाहिनामभृत् (द्), संवर्तक:, संवर्त्तकी (इन्), सङ्कर्षण:, सात्वत: सितासित:, सीरपाणि:, सीरी (इन्), सुरावल्लभ:, सौनन्दी (इन्), हलधर:, हलभृत् (द्), हलायुध:, हली (इन्), हाल:।

बलदेवमुशलपर्याय:—सौनन्दम्।

मुशलप०—अयोऽग्रम्, अयोनि:, मुशल:, मुषल:, मुसल:।

बलहलप०—संवर्तक:, संवर्तकाह्वयम्।

हलप०—गोदारणम्, लाङ्गलम्, सीर:, हलम्।

बलदेवमातृप०—बलदेवमाता (तृ), रामजननी, रोहिणी, वसुदेववधू:।

बलदेवपुत्रप०—शठ:।

बलदेवपत्नीप:—रेवतात्मजा, रेवती, रोहिणीस्नुषा।

बलदेवभगिनीप०—नन्दनन्दिनी, नन्दपुत्री, नन्दा, नन्दात्मजा, नन्दिनी, नन्दी, बलदेवाग्रजा, यशोदात्मजा, विन्ध्यवासिनी, विन्ध्याचलनिवासिनी, शेषस्तूमायाम्।

भगिनीप०—जामि:, धामि:—मी, भगिनी, भग्निनी, सहोदरा-री, सोदरा, स्वसा (सृ)।

ज्येष्ठभगिनीप०—अग्रजा, अवन्ती, अम्बा, जामि:, ज्येष्ठा।

कनिभगिनीपर्यायाः—अनुजा, अम्बिका, अवरजा, कनियसी, कनिष्ठा, कन्यसा।

कालिन्दीप०—अर्कसुता, अर्कात्मजा, कलिन्दकन्या, कलिन्दतनया, कलिन्दपुत्री, कलिन्दशैलजा, कालिन्दी, तपनतनूजा, तपनी, तापी, दिवाकरात्मजा, यमनी, यमभगिनी, यमस्वसा (सृ), यमानुजा, यमी, यमुना, शमनस्वसा (सृ), श्यामा, सूर्यजा, सूर्यतनया, सूर्यसुता।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यमप०—काल:, यम:, शेषस्तु यमे।

मदिराप०—मदिरा, मद्यम्, सुरा, शेषस्तु वरुणे।

प्रियप०—प्रिय:, वल्लभ:।

नन्दप०—कृष्णतात:, गोपमुख्य:, नन्द:, यशोदाजानि:, वसुदवसखा, व्रजेश्वर:।

यशोदाप०—कृष्णजननी, नन्दपत्नी, यशोदा, विन्ध्यवासिनीमाता (तृ), व्रजेश्वरी।

गोपप०—आभीर:, गोधुक् (ह्), गोप:, गोपाल:, गोसंख्य:, वल्लव:।

गोपीप०—गोपवध, गोपसुता, गोपाङ्गना, गोपालिका, गोपिका, गोपी, राधासखी, व्रजाङना।

गोकुलप०—गोकुलम्, नन्दावास:, श्रीकृष्णनिवासग्राम:।

व्रजभूमिप०—व्रजभू:, व्रजमण्डलम्।

वृन्दावनपर्यायौ—वृन्दावनम्, श्रीकृष्णवास:।

श्रीकृष्णजन्मपुरी (मथुरा) प०—मथुरा, मथूरा, मधुपुरी, मधुरा, मधुवनम्, मधूपघ्नम्।

नृपपर्याया:—अर्थपति:, अवनीपति:, इन:, इलेश:, क्षितिप:, क्ष्माभुक् (ज्), क्ष्माभृत् (द्), दण्डधर:, नरदेव:, नरप:, नरपति:, नरपाल:, नरेन्द्र:, नाभि:, नायकाधिप:, नृप:, नृपति:, नृपाल:, पार्थ:, पार्थिव:, पृथिवीशक्र:, प्रजाप:, प्रजापति:, प्रजेश्वर:, भूप:, भूपति:, भूपाल:, भूभुक् (ज्), भूभृत् (त्), भूमिप:, भूमीन्द्र:, मध्यलोकेश:, महीक्षित् (द्), महीप:, महीपति:, महीपाल:, मूर्धाभिषिक्त:, मूर्धावसिक्त:, राट् (ज्), राजा (अन्), लोकपाल:, स्कन्द:, स्कन्ध:। उक्तं च हलायुधे—४२१

राजा राजन्यो राट् प्रजापति: इति। श्लो० ४२१ अस्य टीकायां पृ० ५६४।

मथुरानृपप०—आहुक:, उग्रसेन:, कंसजनक:, कंसवतीतात:, देवकाग्रज:, देवकीपितृव्य:, श्रीकृष्णमातामह:।

नृपभेदा:—(१) मरुत्त: (आविक्षित:), (२) सुहो (हा) त्र: (आतिथिन:), (३) अङ्ग:, (बृहद्रथ:), (४) शिबि: (औशीनर:), (५) भरत: (दौष्यन्ति:), (६) राम: (दाशरथि:), (७) भगीरथ: (गङ्गाजनक:), (८) दिलीप: (रघुजनक:), (९) मान्धाता (तृ) (यौवनाश्व:), (१०) ययाति: (नाहुष:), (११) अम्बरीष: (नाभाग:), (१२) शशबिन्दु: (चैत्ररथ:), (१३) गय: (आमूर्त्तरयस:), (१४) रन्तिदेव: (साङ्कृत्य:), (१५) सगर: (इक्ष्वाकुवंशज:), (१६) पृथु: (वैन्य:), इत्येते भारते षोडश महान्तो नृपतय: स्यु:।

कंसपर्यायां—आहुकात्मज:, उग्रसेनसुत:, कंस:, कंसासोदर:, कृष्णमातुल:, जरासन्धजामाता (तृ)।

कंसाप०—आहुकतनुजा, उग्रसेनसुता, कंसभगिनी, कंसवती, कंसा, वसुदेवानुजपत्नी।

श्रीकृष्णनिवासपुरीप०—अब्धिनगरी, द्वारक:, द्वारका, द्वारकापुरी, द्वारवती, द्वारावती, द्वारिका, वनमालिनी।

श्रीकृष्णमालाभेदौ—(१) नन्दनमाला (२) वनमाला, चैते द्वे माले स्याताम्।

श्रीकृष्णमंत्रिपर्यायौ—उद्धव:, पवनव्याधि:।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीकृष्णस्यन्दनप०—शतानन्दः।

श्रीकृष्णसखिप०—अर्जुनः, धनञ्जयः, पार्थः।

श्रीकृष्णसारथिभेदौ—(१) दारुकः, (२) सात्यकिः, चैतौ द्वौ सारथी स्याताम्।

सात्यकिपर्यायाः—पार्थशिष्यः, युयुधानः, शिनेर्नप्ता (प्तृ), सात्यकिः।

श्रीकृष्णहयभेदाः—(१) मेघपुष्पः, (२) वलाहकः, (३) शैव्यः (४) सुग्रीवश्चैते श्रीकृष्णरथस्य चत्वारोऽश्वाः स्युः।

प्रद्युम्नपर्यायाः—कार्ष्णिः, कृष्णजनुः (उष्), कृष्णजन्मा, झषकेतनः, झषध्वजः, प्रद्युम्नः, मकरकेतनः, मकरध्वजः, मकराङ्क-कः, मीनकेतनः, मीनकेतुः, मीनाङ्कः, रुक्मिणीनन्दनः, शंवरारिः, शम्बरसूदनः, शम्बरारिः, शूर्पकारातिः, शूर्पकारिः, श्रीकृष्णपुत्रः।

तत्पत्नीभेदौ—(१) रतिः, (२) रुक्मिपुत्री चैते द्वे भार्ये स्तः।

अनिरुद्धपर्यायाः—प्रनिरुद्धः, उषापतिः, उषारमणः, उषेशः, ऋश्यकेतुः, ऋष्यकेतनः, ऋष्यकेतुः, ऋष्याङ्कः, झषकेतुः, बाणारिः, ब्रह्मसूः, विश्वकेतुः।

तत्पत्नीप०—अनिरुद्धभार्या, उषा, ऊषा, चित्रलेखासखी, प्रद्युम्नस्नुषा, वाणासुरसुता, विन्ध्यावतीपौत्री।

शिवपर्यायाः—अकुतश्चनः, अक्षतः, अग्निलोचनः, अजः, अञ्जनः, अट्टहासः, अण्डैकलोचनः, अद्रिधन्वा (अन्), अन्धकरिपुः, अन्धकसूदनः, अपराजितः, अब्दवाहनः, अम्बरीषः, अर्द्धकालः, अर्द्धमकुटः, अव्ययः, अष्टमूर्तिः, असुरारिः, अस्थिधन्वा (अन्), अहिपर्य्यङ्कः, अहिबुध्नः, अहिब्रध्नः, अहिर्बुध्न्यः, आशावासाः (अस्), ईशः, ईशानः, ईश्वरः, उः, उग्रः, उड्डीशः, उन्मत्तवेशः, उमापतिः, उलन्दकः, ऊर्ध्वरेताः (अस्), एकदृक् (श्), एकलिङ्गः।

कङ्कटीकः, कटप्रूः, कटमर्दः, कटाटङ्कः, कण्ठेकालः, कपर्दी (इन्), कपालभृत् (द्), कपाली (इन्), कपिशः, कामारिः, कालकण्ठः, कालञ्जरः, कूटकृत् (द्), कृतकरः, कृत्तिवासाः (अस्), कृशानुरेताः, केदारः, कोपवादी (इन्), कोलः, क्रतुध्वंसी (इन्), खट्वाङ्गी (इन्), खण्डपरशुः, खण्डपर्शुः, खरुः, गङ्गाधरः, गजदैत्यभित् (द्), गजारिः, गिरिशः, गिरीशः, गुडाकेशः, गुरुः, गुह्यः, गुह्यगुरुः, गोपतिः, गोपालः, घस्त्रः।

चन्दिलः, चन्द्रमौलिः, चन्द्रशेखरः, जगद्योनिः, जटाझाटः, जटाटीनः, जटाटीरः, जटावान् (मतु०), जयन्तः, जोटिङ्गः, झाण्डः, झिण्टिकान्तः, झोटिङ्गः, डिण्डीशः।

तमोहा (अन्), तरुणेन्दुशेखरः, त्रिपुरान्तकः, त्रिपुरारिः, त्रिलोचनः, त्र्यम्बकः, दक्षाध्वरारातिः, दशबाहुः, दशाव्ययः, दशोत्तमः, दिगम्बरः, दिग्वासाः (अस्), दिशांप्रियः, दिशांप्रियतमः, दृगायुद्धः, देवमणिः, धूमः, धूर्जटिः, धूर्त्तकूटः, ध्रुवः, नटराट् (ज्), नन्दिवर्द्धनः, नराधारः, नरास्थिमाली (इन्), नवशक्तिः, नाट्यप्रियः, नीलकण्ठः, नीलग्रीवः।

नीललोहितः, पञ्चमुखः, परमेश्वरः, पशुपतिः, पांशुचन्दनः, पिङ्गदृक् (श्), पिनाकी

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(इन्), पुरद्विट् (ष्), प्रमथाधिपः, प्रहसः, बकः, बभ्रुः, बहुरूपः, बुद्धः, भगनेत्रान्तकः, भगाली (इन्), भद्राकः, भद्रेश्वरः, भरुः, भर्गः, भर्ग्यः, भवः, भालदृक् (श्), भाललाञ्छनः, भीमः, भीष्मः, भूतेशः, भूमिकायः, भैरवः, भोगः, भौतिकः, मः, मखरिपुः, मन्दरमणिः, महाकालः, महाङ्गीनः, महादेवः, महानटः, महानादः, महाम्बुकः, महाव्रतः, महाव्रती (इन्), महेशः, महेश्वरः, मिहिराणः, मृडः, मृत्युञ्जयः, योगी (इन्), रुद्रः, रुलन्दः, रेरिहाणः, रेवतः, लुलायवाहारिः, वरः, वरदः, वराकः, वर्वटः, वह्निरेताः (अस्), वामः, वामदेवः, वार्वाहवाहः, विरूपाक्षः, विशलाक्षः, विषान्तकः, विहायः, शिरोरुहः, वृद्धः, वृषकेतुः, वृषध्वजः, वृषपर्वा (अन्), वृषवाहनः, वृषाकपिः, व्योमकेशः, शङ्कुः, शम्भुः, शर्वः, शवरः, शशिभूषणः, शशिशेखरः, शायी (इन्), शितिकण्ठः, शिपिविष्टः, शिवः, शिवेशः, शिशिरः, शूली (इन्), शैलवासी (इन्), श्मशानसद्मा (अन्), श्रीकण्ठः, षाण्डः, सञ्ञः, सन्ध्यानाटी (इन्), समुद्रवाहनः, सम्बरारिः, सर्वगः, सर्वज्ञः, सर्वतोमुखः, सिताङ्गः, सुप्रसादः, सुभगः, सुमहान् (त्), स्त्रीदेहार्द्धः, स्थाणुः, स्थालः, स्मरशासनः, स्मरहरः, स्वभूः, हः, हरः, हरिः, हिरण्यरेताः (अस्), हीरः, नटराजराजः।

तदन्ये पर्यायाः—अधीशः, अर्द्धनारीशः, कङ्कालमाली (इन्), काशीनाथः, कुलेश्वरः, कैलासनिकेतनः, खेचरः, तीव्रः, देवदेवः, धरणीश्वरः, नन्दीश्वरः, प्रियतमः, फणधरधरः, भीरुः, भीषणः, भूरिः, भृङ्गीशः, यमान्तकः, रसनायकः, शिविविष्टः, सिद्धदेवः, हररूपः, हिण्डी (इन्), हिमाद्रितनयापतिः।

शिवस्याष्टमूर्तिभेदाः—(१) सर्वः (क्षितिमूर्तिः), (२) भवः (जलमूर्तिः), (३) रुद्रः (अग्निमूर्तिः), (४) उग्रः (वायुमूर्तिः), (५) भीमः (आकाशमूर्ति), (६) पशुपतिः (यजमानमूर्तिः), (७) महादेवः (चन्द्रमूर्तिः), (८) ईशानः (सूर्यमूर्तिः), इत्येते शरभमूर्तेः शिवस्याष्टपादाः स्युः।

आशापर्यायाः—आशा, दिक्, दिशा शेषस्तु दिशि।

वासःप०—वस्त्रम्, वास (अस्), शेषस्तु रवौ।

कालप०—कालः, नीलः, श्यामः, शेषस्तु शनौ।

कण्ठप०—कण्ठः, गलः, निगरणः।

कृत्ति (चर्म) प०—अजिनम्, असृग्धरा, कृत्तिः, चर्म (अन्), छविः, छादनी, त्वक् (च्)।

गिरिप०—अद्रिः, गिरिः, पर्वतः, शेषस्तु देवे।

शिवगिरि (कैलास) प०—अष्टापदः, कैलासः, धनदावासः, रजताद्रिः, स्फुटिकाचलः, हराद्रिः, हिमवद्ध (द्व) सः।

ईशप०—ईशः, स्वामी, शेषस्तु रवौ।

रजतप०—इन्दुलोहम्-कम्, कलधौतम्, कुप्यम्, कुमदाह्वयम्, खर्जुरम्, खर्जूरम्, चन्द्रभीरुः, चन्द्रभूतिः, चन्द्रलोहम्—कम्, चन्द्रवपुः (उष्), चन्द्रहासम्, चन्द्राह्वयम्, जवीयसम्, तप्तरूपकम्, तारम्, त्रापुषम्, दुर्वर्णम्, कम्, धौतम्, भीरुकम्, महावसुः, महावसू, महाशुभ्रम्, यवीयसम्, रङ्गबीजम्, रजतम्, रश्मिजालम्, राजरङ्गम्, रुचिरम्, रूप्यम्, रौप्यम्, लोहराजकम्, वङ्गजी-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वनम्, वसु, वसुश्रष्ठम्, वाक्यलम्, शुभ्रम्, शोध्यम्, श्रष्ठम्, श्वेतम्-कंम्, सितम्, सुभीरु, सुप्रभीरु, सौधम्, सौम्यम्।

गुडाका (निद्रा) पर्यायाः—गुडाका, तन्द्रा, तन्द्रिःन्द्री, तामसी, नन्दीमुखी, निद्रा, प्रमीला, शयनम्, श्वासहेतिः (स्त्री), संलयः, संवेशः, स्वप्नम्, स्वापः।

अधिकनिद्राप०—सुखसुप्तिका, सुप्तम्, सुस्वापः,

जटाप०—जटा, सटा।

चन्द्रप०—इन्दुः, चन्द्रः, विधुः, शशी (इन्) शेषस्तु चन्द्रे।

शेखरप०—अवतंसः, आपीडः, उत्तंसः, वतंसः, शेखरः।

गङ्गाप०—अर्घ्यतीर्थः, अलकनन्दा, उग्रशेखरा, ऋषिकुल्या, कुमारसूः, खापगा, गङ्गका, गङ्गा, गङ्गाका, गङ्गिका, गान्दिनी, गान्धिनी, जह्नुकन्या, जह्नुतनया, जह्नुप्रजा, जह्नुसुता, जाह्नवी, ज्येष्ठा, तीर्थराजः, त्रिदशदीर्घिका, त्रिपथगा, त्रिमार्गगा, त्रिमार्गा: त्रिस्रोताः (अस्), त्र्यध्वगा, देवनदी, देवसिन्धुः, देवापगा, धर्म्मद्रवी, नन्दिनी, निर्जरनिम्नगा, पुण्या, भगीरथप्रजा, भवायना, भागीरथी, भीष्मजननी, भीष्मसूः, मन्दाकिनी, रुद्रशेखरा, विष्णुपदी, शिवशेखराः, शुभ्रा, शैलेन्द्रजा, समुद्रसुभगा, सरिद्वरा, सितसिन्धुः, सिद्धसिन्धुः, सिद्धापगा, सुधा, सुरदीर्घिका, सुरनदी, सुरनिम्नगा, सुरवृन्दवन्दितपदा, सुरसरित् (द्), सुरसरिद्वरा, सुरापगा, सुरालयगमा, स्वरपगा, स्वर्गवापी, स्वर्गसरिद्वरा, स्वर्ग्यपगा, स्वर्णदी, स्वर्धुनी, स्वर्वापी, स्वरपगा, हरशेखरा, हिमाद्रिसुता, हैमवती।

शिखाप०—केशपाशी, केशी, चूडा, शिखण्डिका, शिखा।

मौलि (मुकुट) प०—उष्णीषम्, किरीटम्, कोटीरम्, मकुटः, मुकुटम्, मौलिः।

जगत्प०—जगत्, भुवनम्, लोकः, शेषस्त्वत्रैव।

योनिप०—कारणम्, शेषस्त्वत्रैव।

शिवस्य दशाऽव्ययभेदाः—(१) ज्ञानम्, (२) वैराग्यम्, (३) ऐश्वर्यम्, (४) तपः (अस्), (५) सत्यम्, (६) क्षमा, (७) धृतिः, (८) स्रष्टृत्वम्, (९) आत्मसम्बन्धः, (१०) अधिष्ठातृत्वम् इत्येते शिवस्य दशाऽव्ययाः स्युः।

नरपर्यायाः—नरः, मनुजः, मानवः, शेषास्तु देवे।

अस्थिप०—अस्थि (न०), कर्करः, कीकसम्, कुल्यम्, देहधारकम्, भारद्वाजम्, मज्जकृत् (द्), मांसपित्तम्, मेदस्तेजः (अस्) (न०), मेदोजम्, श्वदयितम् सारः, हड्डम्।

मालिप०—मालावान् (मतु०), माली (इन्)।

नाट्यप०—तांडवम्, नटनम्, नर्तनम्, नाट्यम्, नृत्तम्, नृत्यम्, लास्यम्।

प्रिय०—प्रियः, वल्लभः, शेषस्त्वन्यत्र।

कालपर्यायाः—कालः, कृष्णः, नीलः, शेषस्तु शनौ

ग्रीवाप०—कन्धरा, ग्रीवा, धमनिः, शिरोधरा, शिरोधिः।

भालप०—अलिकम्, अलीकम्, गोधिः (स्त्री०)। भालम्, ललाटम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दृक्प०—अक्षि (न्), दृक् (श्), नयनम्, नेत्रम् शेषस्त्वन्यत्र।

लुलाय (महिष) प०—कासरः, महिषः, लुलायः शेषस्तु यमे।

वाहप०—यानम्, वाहः, वाहनम्, शेषस्तु ब्रह्मणि।

अरिप०—अरिः, रिपुः, शत्रुः, सपत्नः, शेषस्तु देवे।

शिवशत्रुभेदाः—(१) कामः, (२) अन्धकः, (३) यमः, (४) गजः, (५) पुरः (त्रिपुरः), (६) पूषा (अन्), (७) मखः इत्यादयः शिवस्य शत्रुभेदाः स्युः।

शिवजटापर्यायाः—कपर्दः, जटाजूटः, जटावन्धः।

शिवासनप०—खट्वाङ्गः, सुखंधुणः, सुखंसुणः।

शिवधनुःप०—अजकावम्, अजगवम्, अजगावम् अजीगवम्, आजगवम्, पिनाकम्, युग्यम्।

शिवशक्तिभेदाः—(१) वामा, (२) जेष्ठा, (३) शिवा, (४) रौद्री, (५) चित्तोन्मादकरी, (६) सुखा, (७) काली, (८) कलेवरा, (९) भूतदमनी, इत्येताः शिवस्य नव शक्तयः स्युः।

ब्राह्म्यादिसप्तमातृभेदाः—(१) ब्रह्मी, (२) माहेश्वरी, (३) कौमारी, (४) वैष्णवी, (५) वाराही, (६) इन्द्राणी (ऐन्द्री), (७) चामुण्डा (नारसिंही), इत्येता ब्राह्म्याद्याः सप्तमातरः स्युः।

ऐश्वर्यपर्यायाः—ऐश्वर्यम्, भूतिः, विभूतिः।

ऐश्वर्य्य (सिद्धि) भेदाः—(१) अणिमा (अन्), (२) महिमा (अन्), (३) गरिमा (अन्), (४) लघिमा (अन्), (५) प्राप्तिः (स्त्री०), (६) प्राकाम्यम्, (७) ईशित्वम्, (८) वशित्वम्, इत्येता अष्टसिद्धयः स्युः॥

शिवपारिषदपर्यायाः—गणः, परिषदः, पार्षदः, पार्षद्यः, प्रमथः।

शिवगणविशेषप०—कृतालकः, भेलकः, हेलकः।

शिवप्रतीहारप०—तण्डुः, ताण्डवतालिकः, तुण्डी (इन्), द्वाःस्थः, नन्दिः—कः, नन्दिकेश्वरः, नन्दिशः, नन्दी (इन्), नन्दीश्वरः।

शिवगणदेवता—कुष्माण्डः—कः, कूष्माण्डः—कः, केलकिलः, गणपतिप्रियः।

शिवद्वारपालविशेषप०—अस्थिविग्रहः, चर्मी (इन्), नाडीदेहः, नाडीविग्रहः, भृङ्गरिटः—टिः, भृङ्गरीटिः, भृङ्गी (इन्), महाकायः, महाकालः, महाभीमः, श्टङ्गी (इन्), लूनदोः (ष्), लूनबाहुः, शलः।

शरभरूपिशिवपर्यायौ—भैरवः, महाभैरवः।

वीरभद्रप०—देवाजः, वीरभद्रः, हीराजः।

शिववाहनप०—दक्षः, वृषः।

गोप०—अनड्वान् (डुह्), उक्षा (अन्), ऋषभः, ककुद्मान् (मतु०), गौः (गो), बलीवर्दः, भद्रः, वाडवेयः, वृषः-भः, शक्वरः, शाक्वरः, शाङ्करः, सौरभेयः।

गोभेदाः—ग्रन्थान्तरे द्रष्टव्याः।

पार्वतीपर्यायाः—अद्रिजा, अनन्ता, अपरुजा, अपर्णा, अमोघा, अम्बिका, अष्टादशभुजा, आर्या, इन्द्रभगिनी, इन्द्रस्वसा (सृ), ईश्वरा-री, उग्रचारिणी, उमा, एकपर्णा, एकपाटला,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एकानंशा, करालिका, कर्बुरी, कलापिनी, कान्तारवासिनी, कात्यायनी, कालङ्गमा, कालञ्जरी, कालदमनी, कालरात्री, कालायनी, काली, किराती, कुण्डा, कुन्द्रा, कुमारी, कुलदेवता, कुला, कुलेश्वरी, कुहावती, कृष्णपिङ्गला, कृष्णभगिनी, कृष्णस्वसा (सृ), कृष्णा, केशी, कैटभी, कोटवी, कोटिश्रीः, कौशिकी, क्षेमङ्करी, क्षेमा, गणनायिका, गदिनी, गान्धर्वी, गार्गी, गिरिजा, गोकुलोद्भवा, गोला, गौतमी, गौरी, घनाञ्जनी, चण्डिका, चण्डी, चारणा, जयन्ती, जया, जांगुली, जारी, तामसी, त्र्यम्बका, दक्षकन्या, दक्षजा, दर्दुरा, दाक्षायणी, दुर्गा, दृषद्वती, नकुला, नन्दपुत्री, नन्दयन्ती, नन्दा, नन्दिनी, नारायणी, निरञ्जना, निशुम्भमथनी, नीलवस्त्रा, परमब्रह्मचारिणी, परमेष्ठिनी, पार्वती, पितृगणा, पुरजाः (अस्), प्रकीर्णकेशी, प्रकूष्माण्डी, प्रगल्भा, प्रभा, बदरीवासा, बर्हिध्वजा, बलदेवभगिनी, बलदेबस्वसा (सृ), बहुपुत्री, बहुभुजा, बाभ्रवी, ब्रह्मचारिणी, भगवती, भद्रकाली, भवानी, भीमा, भूतनायिका, भ्रामरी, मन्दरवासिनी, मन्दरावासा, मलयवासिनी, महाकाली, महाजया, महादेवी, महानिशा, महामाया, महारात्री, महारौद्री, महाविद्या, महिषमथनी, मातृमाता (तृ), मानस्तोका, मृडानी, मेनकात्मजा, मेनाजा, मेनात्मजा, मैनाकभगिनी, मैनाकस्वसा (सृ), यमभगिनी, यमस्वसा (सृ), यादवी, योगिनी, रक्तदन्ती, रामभगिनी, रामस्वसा (सृ), रुद्राणी, रेवती, रौद्री, लम्बा, वरदा, वरा, वारालिका, वारुणी, विकचा, विकराला, विजया, विन्ध्यनिलया, विन्ध्यवासिनी, विन्ध्याचलनिवासिनी, विरजाः (अस्), विलङ्का, विशालाक्षी, शक्तिः, शण्डिली, शतमुखी, शर्वाणी, शाकम्भरी, शिखरवासिनी, शिवदूती, शिवा, शिवी, शुम्भमथनी, शूलधरा, शूलधृत्, (द्), शैला, शैलेयी, षष्ठी, सती, सर्वमङ्गला, सावित्री, सिंहयाना, सिंहरथा, सिंहवाहना, सिनीवाली, सुनन्दा, सौः, स्कन्दमाता (तृ), हासा, हिण्डी, हिमा, हीरी, हैमवती।

पार्वतीसखीभेदौ—(१) जया, (२) विजया, चैते, पार्वत्या द्वे सख्यौ स्याताम्।

पार्वतीवाहनपर्यायः—मनस्तालः। एष पार्वतीसिंहस्य नाम।

यानप०—यानम्, वाहनम्, शेषस्तु ब्रह्मणि।

सिंहपर्यायाः—अगौकाः, (अस्), इभारिः, कण्ठीरवः, करिदारकः, करिमाचलः, केशरी (इन्), केशी (इन्), केसरी (इन्), क्रव्यात् (द्), क्रव्यादः, गजमोचनः, गणेश्वरः, गन्धोष्णीषः, गर्जितासहः, चित्रकायः, तुल्यविक्रमः, दशमीस्थः, दीप्तः, दीप्तपिङ्गलः, दृप्तः, द्विरदान्तकः, नखरायुधः, नरवी (इन्), नगौकाः (अस्), नभःक्रान्तः, पञ्चनखः, पञ्चमुखः, पञ्चशिखः, पञ्चाननः, पञ्चास्यः पलङ्कषः, पारिन्द्रः, पारीन्द्रः, पुण्डरीकः, बली (इन्), बहुबलः, भीमविक्रमः, भीमविक्रान्तः, मरुत्प्लवः, महानादः, महावीरः, मानी (इन्), मृगदृष्टिः, मृगद्विट् (ष्), मृगपतिः, मृगराट् (ज्), मृगराजः, मृगरिपुः, मृगाधिपः, मृगारिः, मृगाशनः, मृगेन्द्रः, रक्तजिह्वः, लग्नौकाः, (अस्), वनराजः, विक्रमी (इन्), विक्रान्तः, व्यादीर्णास्यः, शार्दूलः, शूरः, शृङ्गोष्णीषः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शैलाटः, श्वेतपिङ्गः, श्वेतपिङ्गलः सकृत्प्रजः सटाङ्कः, सिंहः, सुगन्धिः—कः, हरिः, हरितः, हर्य्यक्षः, हस्तिशत्रुः।

चामुण्डाप०—कपालिनी, कर्णमोटी, चण्डमुण्डा, चर्चिका, चर्चा, चर्ममुण्डा, चामुण्डा, भैरवी, महागन्धा, महाचण्डी, मार्जारकर्णिका।

गणेशप०—आखुगः, आखुयान, आखुरथः, एकदंष्ट्रः, एकदन्तः, एकरदः, गजवदनः, गजाननः, गजास्यः, गणपतिः, गणाधिपः, गणेशः, चतुर्भुजः, तुन्दिलः, त्रिधातुकः, द्विशरीरः, द्वैमातुरः, नागाननः, परशुधरः, परशुभृत् (द्), पर्शुपाणिः, पृश्निगर्भः, पृश्निशृङ्गः, प्रथमाधिपः, मूषवाहनः, मूषिकरथः, मोदकवल्लभः, लम्बजठरः, लम्बोदरः, वक्रपादः, वक्रभुजः, वक्रशुण्डः, विघ्ननायकः, विघ्ननाशकः, विघ्ननाशनः विघ्नराजः, विघ्नविनायकः, विघ्नहारी (इन्), विघ्नेशः, विघ्नेशानः, विघ्नेश्वरः, विनायकः, विषाणान्तः, शिवपुत्रः, सदामदः, सिन्दूरवल्लभः, हस्तिमल्लः, हस्तिमुखः, हस्तिराजः, हेरम्ब।

गजप०—अनेकपः, अन्तःस्वेदः, अन्तः स्वेदी (इन्), अप्रस्वेदः, असुरः, इभः, कजः, कटी (इन्), कपिः, कम्बुः, करटी (इन्), करिः, करी (इन्), करेणुः, कुञ्जरः, कुम्भी (इन्), कुषी (इन्) गजः, गम्भीरवेदी (इन्), गर्जः, जटी (इन्), जलकांक्षः, जलकांक्षी (इन्), जलकान्तः, जलाकांक्षः, जलाकांक्षी (इन्), दन्तावलः, दन्ती (इन्), दीर्घपवनः, दीर्घमारुतः, द्विदन्तः, द्विपः, द्विपायी (इन्), द्विरदः, द्विविषाणकः, ध्वजः, नागः, निर्झरः, निर्लूनः, पद्मी (इन्), पिचिलः, पिण्डपादः, पीलुः, पुष्करी (इन्), पेचकी (इन्), पेचिलः, मतङ्गः, मतङ्गजः, मदवृन्दः, महामदः, महामृगः, महाशयः, मातङ्गः, मृगः, रदी (इन्), राजिलः, राजीवः, लतारतः, लतालकः, वारणः, वाराङ्गः, विलोमजिह्वः, विलोमरसनः, वेतण्डः, व्यालः, शुण्डालः, शुण्डाली (इन्), शूर्पकर्णः, षष्टिहायनः, सामजः, सामयोनिः, सामोद्भवः, सिन्धुरः, सूचिकाधरः, सूर्पकर्णः, सूर्पश्रुतिः, स्तम्बेरमः, हस्ती (इन्)।

गजभेदाः—(१) ऐरावतः, (२) पुण्डीक इत्यादयो गजस्याष्टौ भेदाः स्युः। शेषस्तु दिग्वर्गे।

द्वैमातुरभेदौ—(१) दुर्गा, (२) चामुण्डा। इति।

अथवा—(१) दुर्गा, (२) हस्तिनी, चैते गणेशस्य द्वे मातरौ स्याताम्।

मूषकपर्यायाः—आखुः, उन्दरः, उन्दुरः, उन्दुरुः, खनकः, मुषकः, मूषः—कः, मूषिकः, वज्रदशनः, वृषः, वृषलोचनः, सूच्यास्यः।

वाहनप०—यानम्, वाहनम्, शेषस्तु ब्रह्मणि।

मोदकप०—मोदकः, लड्डुकः।

वल्लभप०—प्रियः, वल्लभः।

लम्बप०—दीर्घः, लम्बः।

उदरप०—उदरम्, कुक्षिः, गर्भः, जठरम्, तुन्दम्, तुन्दिः (स्त्री०), पिचण्डः, मलुकः, रोमलताधारः।

स्कन्दप०—अग्निजन्मा (अन्), अग्निभूः, अग्निसुतः, उमासुतः, करवीरकः, कान्तः, कामजित् (द्), कामदः, कार्तिकेयः, कुक्कुटध्वजः, कुमारः, कृत्तिकासुतः, क्रौञ्चदारणः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्रौञ्चवैरी (इन्), क्रौञ्चीरातिः, क्रौञ्चारिः, गङ्गासुतः, गाङ्गेयः, गुहः, गौरीपुत्रः, गौरीसुतः, गौरेयः, चण्डः, जयन्तः, तारकजित् (द्), तारकवैरी (इन्), तारकान्तकः, तारकारिः, दिगम्बर; देवसेनापतिः, द्वादशबाहुकः, द्वादशाक्षः, नीलदंष्ट्रः, पवित्रः, पार्वतीनन्दनः, बर्हिणवाहनः, बालचर्य्यः, बालुलेयः, ब्रह्मगर्भः, ब्रह्मचारी (इन्), भूतेशः, मयूरकेतुः, मयूररथः, महातेजाः, (अस्) महासेनः, महिषार्दनः, महौजाः (अस्), मातृवत्सलः, रेवतीजः, वासुदेवप्रियः, विशाखः, विश्वामित्रप्रियः, वैजयन्तः, शक्तिजन्मा (अन्), शक्तिधरः, शक्तिपाणिः, शक्तिभृत् (द्), शरजः, शरजन्मा (अन्), शरभूः, शरवणाद्भवः, शिखिवाहनः, शिशुः, शीघ्रः, शुचिः, षडाननः, षण्मुखः, षष्ठीस्वामी, षाण्मातुरः, सिद्धसेनः, सुब्रह्मण्यः, सेनानीः (पुं०), स्कन्दः, स्वामी (इन्), स्वाहेयः।

तत्पत्नीप०—जयन्ती, देवसेना। शेषस्त्विन्द्रपुत्र्याम्।

तदस्त्रप०—शक्तिः (स्त्री०)।

तत्पृष्ठजप०—नैगमेषः, विशाखः, शाखः।

तद्वाहनप०—केकी (इन्), खिलखिल्लः, गरव्रतः, चन्द्रकी (इन्), चित्रपिङ्गलः, नगावासः, नीलकण्ठः, नृत्यप्रियः, बर्हिणः, बर्ही (इन्), बहुलग्रीवः, मयुकः, मयूरः, मरूकः, मार्जारकण्ठः, मेघनादानुलासकः, मेघसुहृत् (द्), शिखावलः, शिखी (इन्), शुक्लापाङ्गः, सर्पभुक् (ज्), स्थिरमदः।

तद्गणःप०—बालग्रहाः, पूतनाद्याः।

क्रौञ्चपर्वतपर्यायाः—कौञ्चः, क्रुञ्चः, क्रौञ्चः।

दारणप०—दारणम्, विदारणम्।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूडामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे देवसर्गः चतुर्दशः ॥१४॥

अथ दिग्सर्गः-१५

दिक्पर्यायाः—आशा, ककुप् (भ्), ककुभा, काष्ठा, गौः (गो), दिक् (श्), दिशा, दीर्णी, देववधूः, सरिः, हरित्, हरिता।

विदिक्प०—अपदिशम् (अ०), अवान्तरदिशा, उपदिक् (श्), प्रदिक् (श्), विदिक् (श्)।

दिग्भेदाः—(१) पूर्वा, (२) आग्नेयी, (३) दक्षिणा, (४) नैर्ऋती, (५) पश्चिमा, (६) वायवी, (७) उत्तरा, (८) ऐशानी, (९) ऊर्ध्वा, (१०) अधरा, चैते दिशां दशभेदाः स्युः।

पूर्वापर्यायाः—अपरेतरा, अमरेड्दिक्, उदयाचलावच्छिन्नदिक्, ऐन्द्री, पुरः (स्) (अ०), पूर्वा, पौरन्दरी, प्राक् (अ०), प्राङ् (त्रि०), प्राग्भागः, प्राची, मघोनी, मङ्गला, माघवती, सूर्योदया, हरिदिक् (श्)।

आग्नेयीप०—आग्नेयी, चराशा, वह्निदिक्। (श्)।

दक्षिणप०—अगस्त्यपूता, अपाक् (त्रि०), अवाक् (अ०), अवाङ् (त्रि०), अपाची, अवाची, उत्तरेतरा, दक्षिणदिक् (श्), दक्षिणा, यामी, याम्या, वैवस्वती, शामनी।

निर्ऋतीप०—अन्धकी, निर्ऋती, निर्ऋतीदिक्, नैऋती, रक्षोदिक् (श्)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पश्चिमाप०—अपरा, अस्तचलावच्छिन्नदिक् (श्), चरमाद्रय्यवच्छिन्नदिक् (श्), पश्चिमा, पूर्वेतरा, प्रतीची, प्रत्यक् (त्रि०), प्रत्यक् (अ०), वरुणदिक् (श्), वरुणदेशः, वारुणी, सूर्यास्ता।

वायवीप०—अनन्ता, मारुती, वायवी, वायव्या, वायुदिक् (श्)।

उत्तराप०—अपाचीतरा अबाचीतरा, उत्तरा, उदक् (अ०), उदङ् (पुं०), उदीची, कौबेरी, दैवी, सप्तर्षिपूता।

ऐशानीप०—अपराजिता, ईशानः, ईशानदिक् (श्), ऐशानी, त्रिनेत्रदिक् (श्), शार्वी, शालाक्षा, शिवाशा।

ऊर्ध्वाप०—ऊपरिष्टाद्दिक् (श्), ऊर्ध्वा, ब्राह्मी।

अधराप०—अधरा, अधस्ताद्दिक (श्), अधोदिक् (श्), नागी, नारकी।

दिग्भववस्तुप०—दिग्भवम् (त्रि०), दिश्यम् (त्रि०)।

प्राग्भवप०—प्राक् (अ०), प्राङ् (त्रि०), प्राचीनम् (त्रि०), प्राग्भवः (त्रि०)।

अपाग्भवप०—अपाग् (त्रि०), अपाग्भवः (त्रि०), अपाचीनम् (त्रि०), अपाच्यम् (त्रि०), अवाङ् (त्रि०), अवाचीनम् (त्रि०)।

प्रत्यग्भवप०—प्रत्यक् (अ०), प्रत्यक् (त्रि०), प्रत्यग्भवः (त्रि०), प्रतीचीनम् (त्रि०)।

उदग्भवपर्यायाः—उदक् (ञ्च्) (त्रि०), उदग्भवः (त्रि०) उदीचीनः (त्रि०)।

तिर्यग्भवप०—तिरश्चीनः (त्रि०), तिर्यक् (ञ्च्) (त्रि०), तिर्यग्भवः (त्रि०)।

दिग्गजभेदाः—(१) ऐरावतः, (२) पुण्डरीकः (३) वामनः, (४) कुमुदः, (५) अञ्जनः, (६) पुष्पदन्तः, (७) सार्वभौमः, (८) सुप्रतीकः, इत्येतेऽष्टौ पूर्वतः क्रमाद् दिग्गजाः स्युः।

दिग्गजपत्नीभेदाः—(१) अभ्रमुः, (२) कपिला, (३) पिङ्गला, (४) अनुपमा, (५) ताम्रकर्णी, (६) शुभ्रदन्ती (शुभदन्ती), (७) अङ्गना, (८) अञ्जना (अञ्जनावती) इत्येता अष्टौ ऐरावततः क्रमतो दिग्गजपन्त्यः स्युः।

दिगीशग्रहभेदाः—(१) रविः, (२) शुक्रः, (३) भौमः, (४) राहुः, (५) शनिः, (६) चन्द्रः, (७) बुधः, (८) बृहस्पतिः, इत्येते पूर्वदिशः क्रमाद्दिगीशा ग्रहाः स्युः।

तदुक्तममरसिंहेन—

'रविः शुक्रो महीसूनुः स्वर्भानुर्भानुजो विधुः।
बुधो बृहस्पतिश्चेति दिशामीशास्तथा ग्रहाः। इति।

चन्द्रदिक्चारपर्यायाः—चन्द्रदिक्चारः, चन्द्रदिङ् निवासः, चन्द्राशाचारः, चन्द्राशावासः।

चन्द्रदिक्चारभेदाः—(१) मेष-सिंह-धनुर्भगतचन्द्रस्य प्राच्यां वासः। (२) वृष-कन्या-मकर-भगतचन्द्रस्यावाच्यां वासः। (३) मिथुन-तुला-कुम्भ राशिगतचन्द्रस्य प्रतीच्यां वासः। (४) कर्कवृश्चिक मीनभगतचन्द्रस्योदीच्यां वासः। इति।

ग्रन्थान्तरे—

'पूर्वेऽजसिंहचापेषु याम्ये स्त्रीमकरोक्षसु।
प्रतीच्यां मिथुनेजूके कुम्भे चन्द्रो वसेत्सदा॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कर्काल्यन्त्येषु कौबेर्य्यां धनाप्त्यै सम्मुखे विधौ।।
धनहानिः पृष्ठचन्द्रे सम्पत्सुखं च दक्षिणे।
मरणं वामचन्द्रे स्यादीरितं गणकोत्तमैः इति।।

ग्रन्थान्तरे तु विशेषः—'अजमुखहरिचापर्क्षादिचारक्रमेण भ्रमति हरिदिशातश्चन्द्रमाश्चाष्टदिक्षु। घनतिथिशशिनेत्र लेशमेघश्रुतीन्दुखभुजतिथिघटीभिर्दक्षिणाग्रे शुभं स्यात्।

पू०	आ०	द०	नै०	प०	वा०	उ०	ई०
१७	१५	२१	१६	१७	१४	२०	१५

सर्वघट्यः, आसां योगो वा (१३५) घट्यः दक्षिणे सम्मुखे चन्द्रे यात्रादिकं शुभ भवेत्। इति।

घातचन्द्रभेदाः—एकः, पञ्च, नव, द्वौ, षट्, दिशः, त्रयः, सप्त, वेदाः, अष्टौ, रुद्राः, अर्काः, मेषभात् क्रमतो घातचन्द्राः स्युः।

तदुक्तं ग्रन्थान्तरेच—'पृथ्वी पञ्च खगा युग्मौ षट् पंक्तिर्वह्नयोऽद्रयः।
युगा गजेशमार्तण्डा घातचन्द्रा हि मेषभादिति।।
तत्फलं तत्रैव—यात्रायां बन्धनं रोगे मृत्युर्भङ्गस्तु संगरे।
विधवा कन्यकोद्वाहे ज्ञेयं घातविधोः फलम्। इति।
अस्य परिहारोऽपि उक्तो ग्रन्थान्तरे—
'तीर्थयात्राविवाहान्नप्राशनोपनयादिषु'। माङ्गल्यसर्वकार्येषु घातचन्द्रं न चिन्तयेत्।। इति।

योगिनीदिक्चारपर्यायाः—योगिनीदिक् चारः, योगिनीदिङ्निवासः, योगिन्याशाचारः, योगिन्याशावासः, इति।

योगिनीदिक्चारभेदाः—प्रतिपदि, नवम्यां, च योगिन्यावासः प्राच्याम्। तृतीयायामेकादश्यां, चाग्निकोणे तद्वासः। पञ्चम्यां त्रयोदश्यां चावाच्यां तद्वासः। चतुर्थ्यां द्वादश्यां च निर्ऋतिकोणे तद्वासः। षष्ठ्यां, चतुर्दश्यां च प्रतीच्यां तद्वासः। सप्तम्यां, पूर्णिमायां, च वायुकोणे तद्वासः। द्वितीयायां, दशम्यां, चोदिच्यां तद्वासः। अष्टम्याममायां, चेशकोणे तद्वासः। इति।

तदुक्तं ग्रंथान्तरे—'ब्रह्माणी संस्थिता पूर्वे प्रतिपन्नवमीतिथौ।
माहेश्वरी चोत्तरे च द्वितीयादशमीतिथौ।।
स्थिताऽऽग्नेये च कौमारी तृतीयैकादशीतिथौ।
नारायणी च नैर्ऋत्ये चतुर्थीद्वादशीतिथौ।।
पञ्चम्यां च त्रयोदश्यां वाराही दक्षिणे तथा।
षष्ठ्यां चैव त्रयोदश्यामिन्द्राणी पश्चिमे स्थिता।।
सप्तम्यां पौर्णिमास्यां च चामुण्डा वायुगोचरे।
अष्टाम्यमावास्ययोश्च महालक्ष्मीशगोचरे।। इति।
तत्रैव तत्फलम्—'योगिनी सम्मुखे नैव गमनादि प्रकारयेत्। इति।
अपि च—'वामे शुभप्रदा पृष्ठे वाञ्छितार्थप्रदायिनी'।
दक्षिणे धनहंत्री च सम्मुखे मृत्युदायिनी।।' इति।

दिक्शूलपर्यायाः—दिक्शूलम्, दिशाशूलम्, आशाशूलम् क्लीबे (दिग्विशेषगमने निषिद्धवाराः)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदुक्तं ग्रन्थान्तरे—'शुक्रादित्यदिने न वारुणदिशं, न ज्ञे कुजे चोत्तरां।
मन्देन्द्वोश्च दिने न शक्रककुभं, याम्यां गुरौ न व्रजेत्।
शूलानीति विलंघ्य यान्ति मनुजा ये वित्तलाभाशया
भ्रष्टाशाः पुनरापतन्ति यदि ते शक्रेण तुल्या अपि।। इति।

दिक्छूलभेदाः—(१) रविशुक्रयोर्वारे प्रतीच्यां शूलम्, (२) बुधभौमयोरुदीच्यां शूलम्, (३) शनिचन्द्रयोः प्राच्यां शूलम्, (४) जीवेऽवाच्यां शूलम्, यत्र दिशिशूलमस्ति तत्र न गच्छेत्।

विदिक्छूलभेदाः—(१) बुधमन्दयोर्वारे ईशानकोणे शूलम्, (२) जीवेन्द्वोरग्निकोणे शूलम्, (३) भौमवारे वायव्यां शूलम्, (४) रवौ शुक्रे च रक्षोदिशि शूलम्, यस्यां दिशिशूलं तत्र यात्रां वर्जयेत्।

अस्य परिहारोप्युक्तो ग्रन्थान्तरे—

पीत्वा घृतं रवौ, गच्छेत्पयश्चन्द्रे, कुजे, गुडम्।
बुधे तिलान्, गुरोर्वारे दधि, शुक्रे यवांस्तथा।।
भुक्त्वा माषान्नमर्कौ तु शूलदोषापनुत्तये। इति। हो०च० २६/३६/६७।

।। इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूड़ामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे दिग्सर्गः पञ्चदशः ।।१५।।

अथ दिक्पालसर्गः—१६

दिक्पालभेदाः—(१) इन्द्रः, (२) अग्निः, (३) यमः, (४) नैर्ऋतः, (५) वरुणः, (६) वायुः, (७) कुबेरः, (८) ईशः इत्येते पूर्वदिशः क्रमादष्टौ दिक्पालाः स्युः।

तदुक्तममरसिंहेन—

इन्द्रो वह्निःपितृपतिर्नैर्ऋतो वरुणो मरुत्।
कुबेर ईशः पतयः पूर्वादीनां दिशां क्रमादिति।।

इन्द्रपर्यायाः—अण्डीरः, अदितिपुत्रः, अद्रिद्विट् (ष्), अद्रिभित् (द्), अप्सरसांपतिः, अमरेट् (श्), अर्की (इन्), अर्हः, आखण्डलः, आतङ्कः, इन्द्रः, उग्रधन्वा (अन्), ऊर्ध्वधन्वा (अन्), ऋभुक्षा (अन्), ऋषभध्वजः, ऐरावतः, कारुः, किणालातः, कौटीरः, कौशिकः, खदिरः गोत्रभित् (द्), गौरावस्कन्दी (इन्), घनाघनः, चन्दिरः, चित्ररथः, जम्भभेदी (इन्), जम्भरिपुः, जयः, जिष्णुः, तपः, तपस्तक्षः, तुराषाट् (ह्), तुलः, त्रिलोकीराजः, दल्मी (इन्), दाल्मिः, दिवस्पतिः, दुश्च्यवनः, देवताधिपः, देवदुन्दुभिः, देवराजः, देवश्रेष्ठः, धाराङ्कुरः, नमुचिनिषूदनः, नमुचिसूदनः, नाकनाथः, परमन्युः, पर्जन्यः, पर्थज्ञः, पर्वतारिः, पाकनिषूदनः, पाकशासनः, पुरन्दरः, पुरुदंशाः (अस्), पुरुहूतः, पुलोमनिषूदनः, पुलोमशत्रुः, पुलोमारिः, पूतक्रतुः, पूर्वदिक्पतिः, पूर्वदिक्पालः, पृतनाषाट् (ह्), प्रयागः, प्राचीनबर्हिः, प्राचीपतिः, बलनिषूदनः, बलरिपुः, बलहा (न्), बलारातिः, बाणः, बाहुजज्ञः, बाहुदन्तेयः, बिडौजाः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(अस्), भूरिश्रवा: (अस्), मघवा (न्), मघवान् (मतु०), मरुत्वान् (मतु०), महेन्द्रः, माहिरः, मेघवाहनः, मेषाण्डः, यामनेमिः, युधिष्ठिरः, रावणः, लेखर्षभः, लोकपतिः, वज्रदक्षिणः, वज्रपाणिः, वज्री (इन्), वन्दीकः, व (वि) युनः, वारणः, वार्वाहवाहः, वासवः, वास्तोष्पतिः, विडौजः, विभीषणः, विश्वम्भरः, वृत्रः, वृत्रनिषूदनः, वृत्रहा (न्), वृत्रारिः, वृद्धश्रवाः (अस्), वृषा (न्), वैकुण्ठः, शक्रः, शचीपतिः, शतधृतिः, शतमन्युः, शयीचिः, शुनासीरः, शैलारिः, संक्रदनः, सहस्रनयनः, सहस्राक्षः, सितकुञ्जरः, सुत्रामा (न्), सुनाशीरः, सुनासीरः, सुरपतिः, सुराधिपः, सुरेश्वरः, सूत्रामा (न्), स्वाराट् (ज्), हरिः, हरिमान् (मतु०), हरिवाहनः, हरिहयः, हर्य्यश्वः।

इन्द्रभेदाः—(१) यज्ञः, (२) रोचनः, (३) सत्यजित् (द्), (४) चित्रशिखः, (५) विभुः, (६) मंत्रद्रुमः, (७) पुरन्दरः, (८) बलिः, (९) श्रुतः, (१०) शम्भुः, (११) वैधृतः, (१२) ऋतधामा (अन्), (१३) दिवस्पतिः, (१४) शुचिश्चैते चतुर्दश इन्द्राः स्युः।

इन्द्राणीपर्यायाः—इन्द्राणी, गन्धोली, चारुधारा, चारुरावा, जयवाहिनी, परिपूर्णसहस्रचन्द्रवती, पुमोजा, पुलोमतनया, पूतक्रतायी, पौलोमी, महेन्द्राणी, शक्राणी, शचिः, ची, शतावरी, सचिः—ची।

जयन्तप०—इन्द्रपुत्रः, जयः, जयदत्तः, जयन्तः, पाकशासनिः, यागसन्तानः।

जयन्तीप०—इन्द्रपुत्री, गुहप्रिया, जयन्ती, तविषी, ताविषो, देवसेना।

इन्द्रपुरीप०—अमरा, अमरावती, इन्द्रपुरी, विश्वौकसारा, वृषभासा, सुदर्शनम्, सुदर्शना, सुदर्शनी, सुरपुरी।

इन्द्रप्रसादप०—वैजयन्तः।

इन्द्रध्वजप०—वैजयन्तः।

इन्द्रसारथिप०—इन्द्रसारथिः, मातलिः, शक्रसारथिः, हयङ्कषः।

इन्द्रहयप०—उच्चैःश्रवाः (अस्), देवाश्वः, वृषणश्वः, वृषणाश्वः, श्वेतहयः।

इन्द्रगजप०—अभ्रतागः, अभ्रमातङ्गः, अभ्रमुप्राणेश्वरः, अभ्रमुप्रियः, अभ्रमुवल्लभः, अभ्ररूपः, अरिमर्दनः, अर्कसोदरः, ऐरावणः, ऐरावतः, चतुर्दंष्ट्रः, चतुर्दन्तः, भद्ररेणुः, मदाम्बरः, राथन्तरिः श्वेतगजः, श्वेतद्विपः, सदादानः, सदामदः, सुदामा (अन्) सूर्यभ्राता (तृ), सूर्यसोदरः।

इन्द्रद्वाः स्थप०—देवनन्दी (इन्)।

इन्द्रक्रीडाभूप०—नन्दिका।

इन्द्रक्रीडासरःप०—नन्दिसरः (अस्), नन्दीसरः (अस्)।

इन्द्रवनप०—ऐन्द्रम्, कन्दसारम्—कम्, नन्दनम्, पारुष्यम्, मिश्रकावनम्, वृषण्वसु।

इन्द्रशान्तिकर्मकृत्प०—पुराजः।

इन्द्रधनुःप०—इन्द्रधनुः, इन्द्रायुधम्, देवायुधम्, शक्रधनुः, (उष्), शक्रशरासनम्।

तदुत्पातादिना अवक्रं सत्तपर्यायाः—रोहितम्।

वज्रप०—अक्षजम्, अभ्रोत्थम्, अम्बुजम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अशनिः—नी, आपोत्रम्, इन्द्रप्रहरणम्। कुलिशः (पुं०न०), कुलीशम्, गिरिकण्टकः, गिरिज्वरः, गौः (गो)। जम्भारिः, जाम्बविः। त्रिदशायुधम्, दम्भः, दम्भोलिः, पविः, भिदिरम्, भिदुः, भिदुरम्, भिद्रः, मेघभूतिः। वज्रः (पु०न०), वज्राशनिः, व्याधामः। शतकोटिः, शतधारम्—कम्, शतारम्, शंवः, शम्बः, सम्बः, स्वरुः (पुं०) स्वरुः (स्), ह्रादिनी (स्त्री०)।

वज्रध्वनिपर्यायाः—वज्रजनितशब्दः वज्रनिर्घोषः, वज्रनिष्पेषः, स्फूर्जथुः।

वज्राग्निप०—इरम्मदः, मेघज्योतिः (इष्), वज्राग्निः।

वज्रज्वालाप०—अतिभीः (स्त्री०)।

मेघप०—अन्नम्, अब्दः, अब्भ्रम्, अभ्रम्, अम्बुदः, अम्बुभृत् (द्), अम्बुवाहः अम्भोधरः, अम्भोभृत् (द्)। कदः, कन्धः, कन्धरः, कोशः, क्षरः, खतमालः, गगनध्वजः, गडयित्नुः, गडेरः, गदयित्नुः, गदामरः, गदाम्बरः,गवेडुः, गाडवः, घनः, घनाघनः। जलकरङ्कः, जलदः, जलधरः, जलभृत् (द्), जलमसिः, जलमुक् (च्), जलवाहः, जीमूतः। तटित्पत्तिः, तडित्वान् (मतु०), तोयदः, दर्दुरः, देवः, धाराधरः, धूमयोनिः, नदतुः, नभोगजः, नभोध्वजः, नभोहस्ती (इन्), नभ्राट् (ज्), नागः। पयोगर्भः, पयोधरः, पयोमुक् (च्), पर्जन्यः, पर्य्यन्यः, पाथोदः, पेचकः, बलाहकः, भेकः, मदयीत्नुः, मदाम्बरः, मुदिरः, मेघः। वनदः, वनमुक् (च्), वराहकः, वलाहकः, वातरथः, वायुदारुः, वारिदः, वारिधरः, वारिमसिः, वारिमुक् (च्), वारिवाहः, वारिवाहनः, वार्मसिः, वार्मुक् (च्)। शम्बरः, श्वेतनीलः, स्तनयित्नुः।

मेघभेदाः—(१) आवर्त्तः, (२) संवर्तः, (३) पुष्करः, (४) द्रोणः, इत्येते मेघस्य चत्वारो भेदाः स्युः।

तदन्यभेदाः—(१)आवर्त्तः, (२) संवर्त्तः, (३) पुष्करः, (४) द्रोणः, (५) कालः, (६) नीलः, (७) वरुणः, (८) वायुः, (९) तमः, इत्येते मेघस्य नवभेदाः स्युः।

पुनस्तदन्यभेदाः—ग्रन्थान्तरे द्रष्टव्याः।

विद्युत्प०—अचिरद्युतिः, अचिरप्रभा, अचिररोचिः (इष्), अणुप्रभा, अणुभा, अशनिः—नी, अस्थिरा, ऐरावती।

क्षणप्रभा, क्षणांशुः, क्षणिका।

चञ्चला, चटुला, चपला, चम्पा, चला, चिलमीलिका, चिलिमिली, जलदा, जलपालिका, जलवालिका।

तटित् (द्), तडित् (द्) दीप्ता, नीलाञ्जना, मेघप्रभा।

राधा, विद्युत् (द्), वीया, शतह्रदा, शतावर्ता, शम्पा, सम्पा, सर्जूः, सौदामनी, सौदामिनी, सौदाम्नी, हरिस्वसा (सृ), ह्रादिनी।

मेघमालाप०—कादम्बिनी, काली कृष्णनवाम्बुदः, मेघमाला, मेघश्रेणी, (नवोमेघः)।

वृष्टिप०—वर्षः, वर्षम्, वर्षणम्, वृष्टिः, (स्त्री०)।

वृष्टिनिरोधप०—अवग्रहः, अवग्राहः वग्रहः, वग्राहः।

अग्निप०—अगिरः, अग्निः, अग्निकोणपतिः, अग्निशुष्मा (अन्), अग्निहोत्रः, अञ्चतिः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अदेवताडः, अनन्तः, अनलः, अनिलसखः, अपपारिकः, अपांपित्तम्, अप्पित्तम्, अरिणिः, अर्चिष्मान् (मतु०), आज्यभुक् (ज्), आशयाशः, आशिरः, आशुशुक्षणिः, आश्रयाशः, ईषिरः, उदर्चिः (इष्), उषर्बुधः, उषर्बुद् (ध्), ऊर्ध्वगतिः, एधतुः।

कः, कपिलः, कर्कः, कुतपः, कुषाकुः, कृपीटयोनिः, कृशानुः, कृष्णवर्त्मा (अन्), कृष्णार्चिः (इष्), घसुरिः, घासिः, घृतार्चिः (इष्)।

चक्रवाडः, चित्रभानुः, चिरिः, छागरथः, छागवाहनः, छिदिरः, जागृविः, जातवेदाः (अस्), जुहुराणः, जुहूवारः, जुहूवालः, ज्योतिः (इष्), ज्वलनः, ज्वालाजिह्वाः।

तनूनपात् (द्), तमोघ्नः, तमोनुत् (द्), तमोवैरो (अन्), तुत्थः, तेजाः (अस्), त्रिधामा (अन्), दमुनाः (अस्), दमूनः, (अस्), दस्मः, दहनः, दीप्रः, दुरासदः, दूतः, द्युः, धनञ्जयः, धमनः, धिष्ण्यः, धूमकेतुः, धूमध्वजः, नाचिकेतः।

पचिः, पर्परीकः, पवनवाहनः, प्रविः, पशुपतिः, पाचनः, पावकः, पावनः, पिङ्गलः, पीथः, पृथुः, पृदाकुः, पृष्ठः, बभ्रबर्हिः, वर्हिः (इष्), बर्हिशुष्मा, (अन्), बर्हिरुत्कः, बर्हिरुत्थः, बर्हिज्योतिः, (इष्), बलिदीप्तः, बहलः, बहुलः, बृहद्भानुः, भरथः, भास्करः, भुजिः, भुवन्युः, भूमिकेतनः, मंत्रः, मंत्रजिह्वः, महावीरः।

यज्ञः, रक्तवर्णः, रोहिताश्वः, रोहिदश्वः, लोहिताश्वः, वञ्चतिः, वमिः, वसुः वसुरेताः (अस्), वह्निः, वातसख, वातसारथिः, वायुवाहनः, वायुसखः—खा, विभावसुः, विरोचनः, विश्वप्साः (आकारान्तः), वीतिहोत्रः, वृषाकपिः, वैश्वानरः।

शमीगर्भः, शिखावान् (मतु०), शिखी (इन्), शिवः, शुक्रः, शुचिः, शुचिपतिः, शुष्मः, शुष्मा (अन्), शोचिष्केशः, शोणः, श्रेष्ठः, सद्भिः, सप्तजिह्वः। सप्तदीधितिः, सप्तार्चिः (इष्), समन्तभुक (ज्), समित्पीथः, सर्वदेवमुखः, सहुरिः, साचिः, सुशिखः, सुशिराः (अस्), सृदाकुः, स्रुग्जिह्वः, स्वनिः, स्वर्णदीधितिः, स्वाहापतिः, हरः, हवः, हवनः, हविरशनः, हव्यः, हव्यभुक् (ज्), हव्यवाहः, हव्यवाहनः, हव्याशः, हव्याशनः, हिमारातिः, हिरण्यरेताः, (अस्), हुतभुक् (ज्), हुतवहः, हुताशः, हुताशनः, हौमिः।

अग्निभेदाः—(१) दक्षिणाग्निः (२) गार्हपत्यः, (३) आहवनीयः, इत्येतेऽग्नेस्त्रयो भेदाः स्युः।

एकयोक्त्यात्र्यग्निपर्यायः—त्रेता (स्त्री०)।

अग्निशिखापर्यायाः—अर्चिः, अर्चिः (ष्), (स्त्री०न०), कीला (पुं०स्त्री०), जिह्वा (स्त्री०), ज्वाला (पु० स्त्री०), शिखा (स्त्री०) हेतिः (स्त्री०)।

महाज्वालाप०—उलक्का, उल्का, झलका, नीलकः, प्रवर्ग्यः, महाज्वाला।

अग्निजिह्वाभेदाः—(१) काली (कपाली), (२) मनोजवा, (३) सुलोहिता, (४) सुधूम्रवर्णा (५) स्फुलिङ्गिनी, (६) विश्वरुचिः, (७) देवीलेलायमाना, इत्येता अग्नेर्जिह्वायाः, सप्तभेदाः स्युः।

तद्भेदाः मतान्तरे—(१) कराली (काली), (२) धूमिनी (कराली), (३) श्वेता (विस्फुलिङ्गिनी), (४) लोहिता (धुम्रवर्णा), (५) नीललोहिता (विश्वरुचिः), (६) सुवर्णा (लोहिता), (७) पद्मरागा (मनोजवा), इत्येता मतान्तरेऽग्नेः सप्तजिह्वाः स्युः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अग्निपितृपर्यायः—धर्मः।
अग्निमातृप०—वसुः।
अग्निपत्नीप०—अग्निप्रिया, अग्नायी, दहनप्रिया, स्वाहा, हुतभुक्प्रिया।
अग्निपुत्रभेदाः—(१) पावकः, (२) पवमानः, (३) शुचिः, इत्येतेऽग्नेस्त्रयः पुत्राः स्युः।
अग्निकणपर्यायाः—अग्निकणः, अपुञ्जः, खङ्गाङ्गः, स्फुलिङ्गः।
अग्निसन्तापप०—खङ्ग्वरः, सन्तापः।
अग्निउल्काप०—अलातम्, अलातज्वाला, उल्का, उल्मुकम्, क्रमुकम्, (दीप्ताग्रं काष्ठम्)।
अङ्गारप०—अङ्गारः, प्रशान्तार्चिः (ष्)।
अग्निविट्प०—अग्निविट् (श्), इङ्गालः, कारिका, कोयला इति भाषा।
भस्मप०—क्षारः, भसितम्, भस्म (अन्), भूतिः, रक्षा, 'राख' इति भाषा।
अग्न्युत्पातपर्यायाः—अग्न्युपातः, अनलोत्पातः, उपाहितः।
स्थूलकाष्ठाग्निप०—स्कन्धाग्निः, मोटी लकड़ी की आग इति भाषा।
तृणाग्निप०—क्षामः, तरत्समः, तार्णः, समः। तिनके की आग इति भाषा।
तुषानलप०—कुकूलः, कूकलः, तुषानलः, मुर्मुरः। भूसे की आग इति भाषा।
करीशाग्निप०—छगणः, छागणः, छागलः। उपले की आग इति भाषा।
समुद्राग्निप०—अग्धिकुक्ष्यग्निः, और्वः, काकध्वजः, कुक्ष्यग्निः, जलेन्धनः, वडवानलः, वडवामुखः, वाडवः, वाडवानलः, संवर्तकः, समुद्रवह्निः, सलिलेन्धनः।
वनाग्निप०–दवः, दावः, दावाग्निः, दावानलः, दुध्रः, वनवह्निः, वनानलः, सहरक्षाः (अस्)।
ज्वराग्निप०—आधिमन्यवः।
मेघाग्निप०—इरम्मदः।
प्रेतदाहाग्निप०—क्रव्यात् (द्), क्रव्यादः, चिताग्निः।
मृतकाग्निप०—सव्यः।
सूतकाग्निप०—अपसव्यः।
पित्रग्निप०—कव्यवाहनः।
देवाग्निप०—हव्यवाहनः।
दैत्याग्निप०—सहरक्षाः (अस्)।
यज्ञाग्निप०—अपोनपात् (द्)।
क्रत्वग्निप०—अपान्नपात् (द्)
वर्त्महोमाग्निप०—पथिकृत् (त्)।
पदहोमाग्निप०—अनीकवान् (मतु०)।
आधानाद्यग्निप०—अहस्तातः।
यूपकर्माग्निप०—सुरभिः।
ब्रह्मौदनाग्निप०—भरतः।
सवनाहुतिप०—यविष्ठः।
विवाहाग्निप०—महिमान् (मतु०)।
वैश्वदेवाग्निप०—अद्भुतः।
व्रतान्ताग्निप०—बहुरन्ननादः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पाकयज्ञिकवह्निप०—सुलभः।

अध्वरे दक्षिणाग्निप०—अन्वाहार्यपचनः, शुक्रः।

पश्चिमेऽग्निप०—गार्हपत्यः, गृहपतिः, पवमानः।

पूर्वेऽग्निप०—आहवनीयः, शंस्यः, हव्यवाहनः।

लौकिकाग्निप०—आवसथ्यः, सभ्यः।

धूमपर्यायाः—अग्निवाहः, अम्भःसूः, करमालः, जीमूतवाही (इन्), दहनकेतनम्, धूमः, वायुवाहः, स्तरीः (स्त्री०)।

गन्धवासितधूमप०—धूपः।

काष्ठप०—काष्ठम्, दलिकम्, दारु।

समित्प०—इन्धनम्, इध्मम्, एधः, एधः (अस्), तर्पणम्, समित् (ध) (स्त्री०)। समिद्भेदा ग्रन्थान्तरेद्रष्टव्याः।

होमप०—आहुतिः, देवयज्ञः, वषट्कारः, हवनम्, होत्रम्, होमः।

होमकुण्डप०—हवित्री, होमकुण्डम्।

धान्यभेदाः—(१) यवाः, (२) गोधूमाः, (३) तिलाः, (४) कङ्गवः, (५) मुद्गकाः, (६) श्यामाकाः, (७) चणकाः, इत्येते धान्यानां सप्त भेदाः स्युः।

हव्यान्नप०—चरुः, हव्यपाकः, हव्यान्नम्।

धाय्याप०—धाय्या, सामेधेनी, अग्निसमिन्धने समित्प्रक्षेपणवह्निज्वलने या ऋक्प्रयुज्यते सा 'धाय्या' सामधेनी च।

अग्निवाहन (छाग) प०—अजः, छगः, छगलः, छागः, तुभः, पशुः, बस्तः, शुभः, स्तभः, स्तुभः।

अजाप०—अजा, गलस्तनी, छागिका, छागी, मञ्जा, सर्वभक्षा।

यमप०—अन्तकः, अर्कपुत्रः, अर्कसूनुः, उर्मिलापतिः, औडम्बरः, औदुम्बरः, कङ्कः, कर्मकरः, कालः, कालकुन्थः, कालकूटः, कालिन्दीसोदरः, कीनाशः, कृतान्तः, चित्रगुप्तः, जीवितेशः, दक्षिणदिक्पालः, दक्षिणाधिपः, दक्षिणाशापतिः, दण्डः, दण्डधरः, दण्डधारः, दण्डयामः, दघ्नः धर्मः, धर्मराजः, धर्मराट्, धूमोर्णापतिः, प (पा) र्परः, पितृपतिः, पीयुः, पुराणान्तः, प्रेतपतिः, प्रेतराट् (ज्), भीमशासनः, मन्दः, महासत्यः, महिषध्वजः, महिषवाहनः, मृत्युः, यमः, यमनः यमराजः, यमराट्, यमुनाग्रजः, यमुनाभ्राता (तृ), लुलायवाहः, विशीर्णपात् (द्), विश्वप्साः (आकारान्तः), वैवस्वतः शमनः, शीर्णपादः, शीर्णाङ्घ्रिः, शीर्णाह्रिः, श्राद्धदेवः, समवर्ती (इन्), सावित्रेयः सूरसूः, हरिः, हर्षणः।

यमपत्नीप०—उर्मिला, धूमोर्णा, विजया।

यमपुरीप०—यमपुरी, संयमनी।

यमलेखकप०—चित्रगुप्तः।

यमप्रतीहारप०—वैध्यतः।

यमविचारभूप०—कालीची, कालीमी।

यमपञ्जिकाप०—अग्रसन्धानी, पञ्जिका।

यमदूतप०—कीलालपः, क्षपाटः, खसात्मजः नरविष्वणः, नृचक्षाः (अस्), पलाशः, पलाशी (इन्), रात्रिमटः, विखुरः, शङ्कुः, शमनीषदः, सन्ध्याबलः, हनूषः।

यमदासनामनी—(१) चण्डः, (२) महाचण्डः, इत्येतौ यमस्य द्वौ दासौ स्याताम्।

मृत्युपर्यायाः—अन्तः, कालः, नाशः निधनम्, मरणम्, मृतिः, मृत्युः, शेषस्तु कामदेवे।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यमवाहन (महिष) प०—कटाहः, कलुषः, कासरः, कृष्णशृङ्गः, गद्गदस्वरः, जरन्तः, दंशभीरुकः, धीरस्कन्धः, पिङ्गः, महः, महिषः, यमरथः, यमवाहनः, रक्ताक्षः, रजस्वलः, लालिकः, लुलापः, लुलायः, वाहद्विट् (ष्), वाहरिपुः, सैरिभः, स्कन्धशृङ्गः, हंसकालीतनयः, हेरम्बः।

महिषीप०—कलुषा, काली, पयस्विनी, मन्दगमना, महाक्षीरा, महिषी, सैरिभी, हंसकाली।

निर्ऋतकोणदिक्पालप०—निर्ऋतिः (पुं०), नैर्ऋतः (पुं०), नैऋती (स्त्री०), नैर्ऋतकोण-नैर्ऋत दिक्पालः कोणाधिपतिः, पश्चिमदक्षिणकोणपालः, अवाचीप्रतीचीमध्यदिगीशः।

अलक्ष्मीप०—अलक्ष्मीः, ज्येष्ठा, निर्ऋतिः (स्त्रियाम्)।

राक्षसप०—अनुषः, अललोहितः, असृक्पः, अश्रपः, अस्रपः, आशरः, आशारः, आशिरः, आसरः, उद्धरः उद्वरः, कखासुतः, कटप्रूः, कर्बरः कर्बुरः, कर्बूरः, कल्माषः कषापुत्रः, कीनाशः, कीलालपः, कीलालपाः, कुणपः, कैकसेयः, कोणपः, कौणपः, क्रव्यात् (द्), क्रव्यादः, क्षपाटः, खसात्मजः, खसापुत्रः, जललोहितः, जातुधानः—कः, त्रिशिराः (अस्) नक्तञ्चरः, नरविष्कणः, नरविष्वणः, निकषात्मजः निकसात्मजः, नीलाम्बरः, नृचक्षाः (अस्), नैकषेयः, नैकसेयः, नैर्ऋतः, पलप्रियः, पलादः—नः, पलाशः—शी (इन्), पिशिताशनः, पुण्यजनः, पुरुषादः, पैशाचः प्रवाहिकः, भूतः, रक्तग्रहः, रक्तग्रीवः, रक्षः (अस्) (न०), रजनीचरः, रतविष्वणः, राक्षसः, रात्रिचरः, रात्रिञ्चरः, रात्रिमटः, विखुरः, विथुरः, विधुरः, शङ्कुः, शमनीषदः, सन्ध्याबलः, समितीपदः, स्तब्धसम्भारः, हनुषः हनूषः।

रक्षःपुरीपर्यायाः—निरक्षदेशः, पलभाशून्यस्थानम्, रक्षः पुरी, राक्षसीपुरी, रावणराजधानी, लङ्का (इयं कुमध्यगा), व्यक्षदेशः, अधुना 'सिलोन' इति नाम्ना प्रसिद्धो देशः।

रक्षःपितृप०—निर्ऋतिः (पुं०)।

रक्षोमातृप०—निकखा, निकषा, निकसा, निर्ऋती, नैकषेयी, नैकसेयी।

पिशाचप०—अनृजुः, कापिशेयः, कापीशेयः, दर्वः, पिङ्गकः, पिण्डकः, पिशाचः।

शरीरस्थधातुभेदाः—(१) रसः, (२) असृक् (ज्), (३) मांसम, (४) मेदः (स्), (५) अस्थि, (६) मज्जा, (७) शुक्रम् इत्येते शरीरस्थाः सप्तधातवः स्युः। (१) रोम (न्), (२) त्वक् (च्), (३) स्नायुश्चैभिः सहिता दश धातवः स्युः।

रसधातुप०—अग्निसम्भवः, असृक्करः, आत्रेयः, आहारतेजः (स्), घनधातुः, महाधातुः, मूल धातुः, रसः, षड्रसासवः।

रक्तप०—असृक् (ज्), अश्रम्, अस्रम्, आग्नेयम्, आसुरम्, कीलालम्, क्षतजम्, प्राणदम्, मांसकारि (इन्), रक्तम्, रसतेजः, (स्), रसभवम्, रुधिरम्, लोहितम्, वाशिष्ठम्, विस्रम्, शोणितम्, शोध्यम्।

मांसप०—आमिषम्, आरटम्, उद्घः, उद्घसम्, काश्यम्, कीनम्, क्रव्यम्, जङ्गलम्,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तरसम्, पलम्, पललम्, पिशितम्, मांसम्, मेदस्कृत् (द्), (न०), रक्ततेजः (स्), रक्तभवम्, लेपनम्। समारटम्।

मांसलताप०—आमिषलता, पेशी, पेश्यः (स्त्री०ब०), मांसलता।

मुख्यमांस (हृदय) प०—अग्रमांसम्, बुक्कः (त्रि०), बुक्का (अन्), सुरसम्, हृत् (द्), हृदयम्।

शुष्कमांसप०—उत्तप्तम्, वल्लुरम्, वल्लूरम्।

पूयप०—दूष्यम्, पूयम्, 'पीप' इति भाषा।

वसाप०—अस्थिकृत् (द्) (न०), गौतमम्, मांसजम्, मांसतेजः (स्), मेदः (स्) (न०), वपा, वसा। 'चर्वी' इति भाषा।

मस्तकस्नेहप०—गोदम् (पुं०न०), गोर्दम्, मस्तकस्नेहः, मस्तिष्कः, मस्तुलुङ्गकः। 'मगज' इति भाषा।

हड्डप०—अस्थि (न०), कर्करः, कीकसम्, कुल्यम्, देहधारकम्, भारद्वाजम्, मज्जकृत् (द्) (न०), मांसपित्तम्, मेदस्तेजः (स्), मेदोजम्, श्वदयितम्, सारः, हड्डम्। 'हड्डी' इति भाषा।

मस्तकहड्डप०—किरोटिः-टी (स्त्री०)। मस्तकहड्डम्।

वरुणप०—अपान्नाथः, अपांपतिः, अप्पतिः, अब्धिसद्मा (अन्), अम्बुकान्तारः, अम्बुवासः, अर्णवमन्दिरः, उद्दामः, कुण्डली (इन्) क्रव्यादः, जम्बुकः, जम्बूकः, जलकान्तारः, जलपतिः, जलभूषणः, जलाधिदैवतः, जलेश्वरः, जीवनावासः, दुन्दुभिः, दैत्यदेवः, नन्दपालः, परञ्जनः, परञ्जयः, पश्चिमदिशापतिः, पाशपाणिः, पाशी (इन्), प्रचेताः (स्), प्रतीचीशः, प्रत्यगाशापतिः, मकरवाहनः, मेघनादः, यादःपतिः, यादसान्नाथः, यादसाम्पतिः, यादोनाथः, रामः, वः, वरणः, वरुणः, वामः, वारिलोमः, वारीश्वरः, वार्य्याश्रयः, विलोमः, शीतलः, संवृतः सलिलेश्वरः, सुखाशः।

वरुणवाहनप०—आलास्यः, कुम्भी (इन्), कुम्भीरः, गोमुखः, जलसूकरः, तालुजिह्वः, नक्रः, मकरः, महामुखः, शकुमुखः, शंखमुखः। 'नाकू' 'मगर' इति च भाषा।

वरुणपत्नीप०—काहली, गौरी, तल्लिः-ल्ली।

वारुणपुरीप०—गन्धवती, वरुणपुरी, सुखा।

जलजन्तुप०—यादांसि (न०ब०) जलजन्तवः (पुं०ब०)।

जलप०—आपः (स्त्री०ब०), अम्बु, जलम्, तोयम्, पानीयम्, शेषस्तु विष्णौ।

समुद्रप०—अब्धिः जलधिः, वरुणगृहः, वरुणावासः, समुद्रः, सागरः, सिन्धुः, शेषस्तु विष्णौ।

नदीप०—अपगा, अब्धा, अर्णा, आपगा, इरावती, ऋषिकुल्या, कर्षूः, कुल्या, कूलङ्कषा, कूलवती, कृष्णा, गिरिजा, चञ्चला, चम्पिला, जम्बालिनी, जलधिगा, तटिनी, तरङ्गिणी, तलोदा, द्वीपवती, धुनिः-नी, धेना, नदी, निम्नगा, निर्झरिणी, निर्झिरिणी, पयस्विनी, पर्वतजा, पार्वती, माता (तृ), रुजाता, रोधवक्रा, रोधश्चक्रा, रोधस्वती, रोधोवक्त्रा, रोधोवक्रा, रोधोवती,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वहा, वाहिनी, शिफा, शैवलिनी, शैवालिनी, समुद्रकान्ता, समुद्रगा, समुद्रदयिता, समुद्रस्त्री, सरस्वती, सरित् (द्), सस्रुत् (द्), सागरगा, सागरगामिनी, सिन्धुः सुनीरा, स्रवन्ती, स्रोताः (अस्), स्रोतस्वती, स्रोतस्विनी, स्रोतोवहा, स्रोत्या, हिरण्यवर्णा, ह्रादनी, ह्रादिनी।

मत्स्यप०—अण्डजः, अनिमिषः, आत्माशी (इन्), कण्टकी (इन्), कण्ठकालः, कण्ठी (इन्), जलचरः, जलपिप्पकः, जलपिप्पिकः, जलेशयः, झषः, तिमिः, पाठीनः, पृथुरोमा (अन्), मच्छः, मत्सः, मत्स्यः माङ्गल्यदर्शनः, मीनः, मूकः, रोहितः, वल्कवान् (मतु०), विसारः, वैसारिणः, शंवरः, शकलिः, शकली (इन्), शकुनी (इन्), शकुली (इन्) शम्बरः, शल्की (इन्), शेवः, संघाचारी (इन्), स्थिरजिह्वः, स्वकुलक्षयः।

तदन्येऽपि पर्यायाः—अनिमेषः, अभ्रसौकाः (अस्), घनरसचरः, तुरस्कः, नीरनिकेतः, पाठीरः, पुष्करागारः, प्रोष्ठी (इन्), वलाहकरसागारः, शक्ली (इन्), शफरः, शफरी (इन्)।

मदिराप०—अब्धिजा, इरा, कल्यम्, कश्यम्, कादम्बरी, कापिशम्, कापिशायनम्, गन्धोत्तमा, देवसृष्टा, परिप्लुता परिस्रुत् (द्), परिस्रुता, प्रसन्ना, मदता, मदिरा, मदिष्ठा, मद्यम्, मधु, माध्वीकम्, मार्द्वीकम्, वारुणी, शुण्डा, सुरा, स्वादुरसा, हलिप्रिया, हारहूरम्, हाला।

वायुपर्यायाः—अक्षतिः, अग्निसखः, अङ्कतिः, अजिरः, अञ्चतिः, अनवस्थानः, अनिलः, अबलीरः, अहिकान्तः, आत्मा (अन्), आवकः, आशुगः, उत्तरपश्चिमदिक्कोणाधिपतिः, कः, कम्पलक्ष्मा (अन्), कम्पाकः, कर्त्ता (तृ), क्षिपणुः, क्षिपतिः, खगः, खश्वासः, गन्धवहः, गन्धवाहः—ही (इन्), चञ्चलः, चपलः, चलः, जगत्, जगत्प्राणः, जगद्बलः, जलकान्तारः, जवनः, जलदूषणः? जीवनः, तरस्वी (इन्), दैत्यदेवः, धारः, धारावलिः, धूननः, धूलिध्वजः, ध्वजप्रहरणः, नभःप्राणः, नभःश्वासः, नभःस्वरः, नभस्वान् (मतु०), नभोजातः, निःपावः, नित्यगतिः, निश्बासकः, पः, पञ्चलक्ष्मा (अन्), पवनः, पवमानः, पश्चिमोत्तरदिक्कोणपतिः, पृश्न्याकुलः, पृषताम्पतिः, पृषताश्वः, पृषदश्वः, प्रकम्पनः, प्रधावनः, प्रभञ्जनः, प्रवहः, प्राणः, फणिप्रियः, बलदेवः, भोगिकान्तः, मरुतः, मरुत् (द्), मर्कः, मलिम्लुचः, महाबलः, मातरिश्वा (अन्), मारुतः, मृगवाहनः, मेघकारकः, मेघारिः, मोटनः, यः युजिनः, लघुगः, लोलघण्टः, लोहघनः, वः, वहः, यातः, वातगुल्मः, वातिः, वातूलः, वायुः, वासः, वाहः, विः, विश्वप्साः (आकारान्तः), विहगः, वेगी (इन्), शीघ्रः, शीतलः, शुचिः, शुषिलः, शुष्मिः, श्वसनः, श्वसिनः, श्वसीनिः, श्वेतोदरः, संहर्षः, सदागतिः, समिरः, समीरः, समीरणः, सम्भृतः, सरः, सरयुः, सारः, सुखाशः, सुरालयः, सृदाकुः, सृमरः, स्तनूनः, स्पर्शः, स्पर्शनः, स्वकम्पनः, हरिः।

वायुपुरीप०—गन्धवती, वातपूः, वायुपुरी।

वायुवाहन-(मृग)प०—अजिनयोनि, कुरङ्गः, मृगः, वनायुः, वानायुः, शारङ्गः, सारङ्गः, हरिणः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वायुपुत्रभेदौः—(१) भीमसेनः, (२) हनुमान् (मतु०), इत्येतौ वायोर्द्वौ पुत्रौ स्तः।

भीममातृप०—कुन्ती, पाण्डुपत्नी, पृथा।

हनुमन्मातृप०—अञ्जना, अञ्जनावती।

वायुभेदाः—(१) रूरूः, (२) भूभूः, (३) चण्डः, (४) प्रचण्डश्चेत्येते वायोश्चत्वारो भेदाः स्युः।

तदन्यभेदाः—(१) आवहः, (२) प्रवहः, (३) संवहः, (४) विवहः, (५) उद्वहः, (६) अतिवहः, (७) प्राणवहः इत्येते वायोः सप्त भेदाः स्युः।

मतान्तरे तद्भेदाः—(१) भूवायुः, (२) आवहः, (३) प्रवहः, (४) उद्वहः, (५) संवहः, (६) सुवहः, (७) परावहश्चेति।

'सिद्धान्तशिरोमणौ' तु—(१) आवाहः, (२) प्रवहः, (३) उद्वहः, (४) संवहः, (५) सुवहः, (६) परिवहः, (७) परावहश्चेति सप्त भेदाः स्युः। अथ शरीरस्थाः प्राणादयः पञ्चवायवस्तत्क्रियाश्च यथा—(१) प्राणः (हृदि) (अन्नप्रवेशनम्)। (२) अपानः (गुदे) (मूत्राद्युत्सर्गः)। (३) समानः (नाभिमण्डले) (अन्नादिपचनम्)। (४) उदानः (कण्ठदेशे) (भाषणादिः)। (५) व्यानः (सर्वशरीरगः) (निमेषादिः), इत्येते शरीरस्थवायोः पञ्चभेदास्तत्क्रियाश्च।

अथ तस्य कृकरादयः पञ्चभेदास्तत्क्रियाश्च यथा—(१) कृकरः (क्षुत्करः), (२) देवदत्तः (जृम्भणकरः), (३) नागः (उद्गारकरः), (४) कूर्मः (उन्मीलननिमीलनकरः), (५) धनञ्जयः, (पोषणकरः), इत्येते तस्य कृकरादयः सक्रियाः पञ्च भेदाः स्युः।

वातसहतिप०—आःसङ्गिनी, वातगुल्मः, वातमण्डली, वातसंहतिः, वाताली, वातुलः, वातूलः, वात्या। भाषायां तु 'ववण्डर, 'बबूला, इति च लौकैरुक्तम्।

मृदुवातप०—चिञ्चिलिकः, मृदुवातः, लिट् (ह), लेढा (ढ्), सौरतः।

शिशिरर्तुजवायुपर्यायौ—पुटानिलः, शैशिरः।

वसन्तर्त्तुजवायुप०—अमलपालिकः, दाक्षिणात्यः, मलयानिलः, वासन्तः।

ग्रीष्मर्तुजवायुप०—गरवायुः, ग्रैष्मः, चरवायुः, चारवायुः निदाघजः, निदाघसमयानिलः।

वर्षर्त्तुजवायुप०—कङ्कावातः, झञ्झानिलः, झञ्झावातः, प्रावृषिजः, संक्रावातः, सवृष्टिकप्रावृड्भवानिलः।

शरदृतुजवायुप०—शरः, शारदः, सारणः।

हेमन्तर्त्तुजवायुप०—जारवायुः, हेमन्तः।

कुबेरपर्यायाः—अर्हदुपासकः, अलकाधिपः, अष्टदन्तः, इच्छावसुः, इलविलापुत्रः, ईशवयस्यः, ईशसखः, ईहावसुः, उत्तराशापतिः, एककुण्डलः, एकपिङ्गः, एलविलः, ऐडविडः, ऐडविलः ऐलः, ऐलविलः, किन्नरेशः, किन्नरेश्वरः, किम्पुरुषेश्वरः, किशाली (इन्), कुडः, कुतनुः, कुबेरः, कुशरीरः, कुहः, केकराक्षः, कैलासनाथः, कैलासौकाः (अस्), गुह्यकः, गुह्यकेशः, गुह्यकेश्वरः, त्रिपात् (द्), त्रिशिराः (अस्), त्र्यम्बकसखः, द्रुमः धनकेलिः, धनदः, धनाधिपः, धनाध्यक्षः, धनी (इन्), धनेश्वरः, नन्दीवृक्षः, नरवाहनः, निधानाध्यक्षः, निधानेशः, निधिनाथः, निधिपालः, निधीश्वरः, नृधर्मा (अन्), पद्मलाञ्छनः, पराविद्धः, पिशाचकी (इन्),

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पुण्यजनेश्वर: पौलस्त्य:, प्रमोदित:, बक:, मनुष्यधर्मा (अन्), मन्द:, महासत्त्व:, मायुराट् (ज्), यक्ष:, यक्षराज:, यक्षराट् (ज्), यक्षेश्वर:, रत्नकर:, रत्नगर्भ:, रत्नहस्त:, राजराज:, रुद्रमख:, वक्रनेत्र:, वटवासी (इन्), वटाश्रय:, वसु:, वित्तेश:, बिल:, वैश्रवण:, शम्भुमित्रम्, श्रीकण्ठसख:, श्रीद:, श्रेष्ठ:, सत्यसङ्गर:, सितोदर:, सुप्रसन्न:, सोम:, स्वेश्वर: हर्य्यक्ष:।

अर्हत्पर्याया:—अर्हन् (त्), जिन:, शेषस्तु देवे।

उपासकप०—आराधनाकर:, आराधनाकर्त्ता, उपासक:।

कुबेरपुरीप०—अलका, कुबेरपुरी, प्रभा, वसुप्रभा, वसुसारा, वसुस्थली, वस्वोकसारा, वस्वोकसारिका, वस्वौकसारा।

अधिपप०—अधिप:, नाथ:, स्वामी शेषस्तु रवौ

अष्टप०—अष्ट (अन्) (त्रि०ब०)।

दन्तप०—दन्त:, दशन:, द्विज:, रद:, शेषस्त्वन्यत्र।

इच्छाप०—अभिलाष:, आशंसा आशा, इच्छा, ईप्सा, ईह:, ईहा, कांक्षा, काम:, कामना, गर्द्ध:, तृट् (ष्), तृष्णा, धनाया, मनोगवी, मनोरथ:, मनोराज्यम्, रुचि:, लिप्सा, लोभ:, वश:, वाञ्छा, स्पृहा।

वसु (धन)प०—अर्थ:, ऋक्णम्, ऋक्थम्, द्युम्नम्, द्रविणम्, द्रव्यम्, धनम्, पृक्थम्, रिक्थम्, रा: (रै), वसु, विटप:, वित्तम्, विभव:, सारम्, स्वम्, स्वापतेयम्, हिरण्यम्।

घटिताघटितहेमरूप्यप०—अकुप्यम्, कोशम्, कोश:, कोष:, हिरण्यम्।

ताम्रादिकप०—कुप्यम्।

आहत (मुद्रित) कुप्य कुप्यप०—रूप्यम्।

निधिपर्याया:—कुनाभि:, गूढकोश:, निधानम्, निधि:, रत्नकोश:, वर्णकवि:, शेवधि:, सेवधि:।

निधिभेदा:—(१) पद्म:, (२) महापद्म:, (३) शंख:, (४) मकर:, (५) कच्छप:, (६) मुकुन्द:, (७) कुनन्द:, (८) नील:, (९) खर्व: (चर्वा:) (अस्), इत्येते निधेर्नवभेदा: स्यु:।

निक्षेपपर्याया:—उपनिधि:, निक्षेप:, न्यस्तक:, न्यास:, स्थाप्य: 'धरोहर' इति भाषा।

कुत्सितप०—कु (अ०), कुत्सितम्।

बेर (शरीर) प०—अङ्गम्, कलेवरम्, काय:, तनु: बेरम्, शरीरम्, शेषस्तु गरुडे।

कुबेरपत्नीप०—ऋद्धि:, कुबेरपत्नी, धनददारा।

कुबेरमातृप०—इडविला, इलविला, कुबेराम्बा।

कुबेरपितृप०—कुबेरजनक:, पौलस्त्य:, विश्रवा:।

कुबेरभ्रातृप०—दशकण्ठ:, मेघनादजनक:, रावण:।

कुबेरस्थानप०—कैलास:, रजताचल:, हराद्रि:, शेषस्तु शिवे।

कुबेरविमानप०—पुष्पम्, पुष्पकम्।

कुबेरसारथिप०—मायुराज:।

कुबेरोद्यानप०—चैत्ररथम्।

कुबेरपुत्रभेदौ—(१) नलकूवर:, (२) मणिग्राव: (माणिग्रीत:), इत्येतौ कुबेरस्य द्वौ पुत्रौ स्त:।

किन्नरप०—अश्वमुख:, किन्नर:, किम्पुरुष:, तुरङ्गवदन:, मयु:।

यक्षप०—खाषेय:, गुह्यक:, पुण्यजन:, यक्ष:, राजा (अन्), वटवासी (इन्)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गुह्यकप०—कुबेरनिधिरक्षकः, गुह्यकः, देवजनः, मणिचरिः।

तन्नामानि—जीमूतवाहनः, मणिभद्र इत्यादयः।

गन्धर्वपर्यायाः—गन्धर्वः, गातुः, गान्धर्वः, गीतमोदी (इन्), दिव्यगायनः, देवगायनः, सुरगायनः, स्वर्गगायकः, हरिणनर्त्तकः।

गन्धर्वभेदा—(१) चित्ररथः, (२) तुम्बुरुः, (३) वसुरुचिः, (४) विश्वावसुः, (५) वृषणश्वः, (६) हहाः, हाहाः, हाहाः (स्), (७) हाहाहूहूः, (८) हुहुः (हूहूः), इत्यादयो गन्धर्वाणां भेदाः स्युः।

कुबेरवाहन (मनुष्य) प०—नरः, मनुजः, मानवः, शेषस्तु देवे।

ईशानपर्यायाः—ईशः, ईशानः, ईशानकोणाधिपतिः, रुद्रः, शङ्करः, शिवः, शेषस्तु शिवे। अयमेकादशरुद्रान्तर्गतो रुद्रविशेषः।

ईशानपुरीप०—ईशपुरी, ईशानपुरी, यशोवती।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूडामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे दिक्पालसर्गः षोडशः ॥१६॥

अथ पुरसर्गः—१७

पुरपर्यायाः—अधिष्ठानम्, द्रंगः, नगरम्, नगरी, निगमः, निवेशनम्, पटभेदनम्, पट्टनम्, पट्टनी, पत्तनम्, पुटः पुटभेदनम्, पूः (र्) (स्त्री०), पुरम्, पुरिः, पुरी, स्थानम् (शहर इति भाषा)।

पण्यप०—क्रयविक्रयद्रव्यम्, क्रयविक्रयवस्तु।

पण्यभूप०—आरोहः, क्रयविक्रयस्थानम्, क्रयारोहः, ग्राममुखम्, जन्यम्, पण्यभूः, हट्टः, हट्टक्रयः, (खरीदने बेचने का स्थान इति भाषा)।

पण्यशालाप०—अट्टः, आपणः, निषद्या, पण्यविक्रयशाला, पण्यवीथिका, पण्यवीथी, पण्यशालम-ला, विपणिः-णी, संवासः, हट्टः, 'बाजार' 'इकान' इति च भाषा।)

पन्यार्घप०—क्रयविक्रयद्रव्यार्घः, क्रयविक्रयवस्त्वर्घः।

वैश्यप०—आर्यः, ऊरव्यः, ऊरुजः, भूमिस्पृक् (श्), विट्, वैश्यः, वनियां इतिभाषा।

तद्वृत्तिभेदाः—(१) वाणिज्यम् (व्यापार), (२) पाशुपाल्यम् (जानवर पालना), (३) कर्षणम् (खेती), चेति वैश्यानां तिस्रो वृत्तयः स्युः।

आजीविकाप०—आजीवः, आजीविका, जीवनम्, जीविका, वार्ता, वृत्तिः, वेतनम्। 'रोजगार' इति भाषा।

वणिक्प०—आपणिकः, क्रयविक्रयकः, क्रयविक्रयकर्ता (तृ), क्रयविक्रयी (इन्), चङ्गणः, नागरः, निगमः, निर्मुटः, नैगमः, पणिः, पणी (इन्), पण्याजीवः, प्रापणिकः, वणिक् (ज्) वैदेशिकः, वैदेहः, वैदेहकः, व्यापारी (इन्), सार्थवाहः, 'वनियां' वनजारा व्यापारी इति च भाषा।

वणिग्गृहप०—पणिकः, वणिग्गृहम्, वनिये का घर इति भाषा।

वाणिज्यप०—क्रयविक्रयः, वणिज्या, वाणिज्यम्, सत्यानृतम्, वणज इति भाषा।

क्रयप०—क्रयः, क्रपुकः, क्रेणी (इन्), प्रक्रयः, भेटकः। खरीदना इति भाषा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विक्रयप०—पणः, विक्रयः, विपणः। बेचना इति भाष।

क्रायकप०—क्रयकर्त्ता (तृ०), क्रयिकः, क्रयी (इन्), क्रायकः, क्रेता (तृ), मोल लेने वाला' खरीदने वाला इति च भाषा।

विक्रायकप—विक्रयकर्ता (तृ०) विक्रयिकः, विक्रयी (इन्), विक्रायकः, विक्रेता (तृ)। बेचने वाला इति भाषा।

क्रयाणकप०—क्रयाणकम्। खरीदी हुई वस्तु इति भाषा।

विक्रयाणकप—विक्रयाणकम्। बेचने के लिए रखी हुई वस्तु इति भाषा।

विक्रेयपर्यायाः—पणितव्यम्, पण्यम्, विक्रेयम्। बिकने की वस्तु इति भाषा।

मूल्यप०—अर्घः, अवक्रयः, भाटकः, मूल्यम्, वक्रयः, वस्नः, (पुं०न०), बिकने की वस्तुओं का मोल इति भाषा।

क्रेयप०—क्रेयम् (त्रि०), क्रेतव्यमात्रकम्। खरीदने योग्य वस्तु इति भाषा।

क्रय्यप०—क्रय्यम् (त्रि०) बेचने के लिए (प्रसारित) बाजार में फैलाई हुई वस्तु इति भाषा।

विनिमयप०—निमयः, निमेयः, नैमेयः, परावर्तः, परिदत्तम्, परि (री) दानम्, परि (री) वर्त्तः, परिवर्त्तनम्, परिवृत्तिः, परीवर्त्तः-नम्, प्रतिदानम्, प्रतिहारः, विनिमयः, विमयः, विमेयः, वैमेयः, व्यतिहारः, हेरा फेरी अदला-बदली इति च भाषा।

सत्यापनप०—सत्यङ्कारः, सत्याकृतिः, सत्यापनम्, वयाना साई इति च भाषा।

मूलधनप०—नीविः, नीवी, पण्यद्रव्यम्, परिपणः, भाण्डम्, मूलद्रव्यम्, मूलधनम्, वणिङ्मूलधनम्, पूंजी नूलधन इति च भाषा।

लाभप०—अधिकम्, फलम्, लाभः, लाभ नफा मुनाफा इति च भाषा।

निक्षेपप०—उपनिधिः, निक्षेपः, न्यासः, धरोहरि थाती इति च भाषा।

न्यासार्पणप०—तदर्पणम्, न्यासार्पणम्, प्रति (ती) दानम्, परि (री) दानम्। धरोहरि लौटाना इति भाषा।

महर्घप०—महर्घः। महंगा इति भाषा।

महर्घताप०—महर्घता, महर्घत्वम्। महंगाई इति भाषा।

महर्घ्यताप०—महर्घ्यता, अधिकन्पूनत्वम्।

महार्घप०—महार्घः (त्रि०), महामूल्यम्।

महार्घ्यप०—महार्घ्यः (त्रि०), मूल्यवान्, वेश कीमती इति भाषा।

समताप०—तुल्यता, समता, समत्वम्, समानता, सादृश्यम्, साम्यम्।

समर्घप०—समर्घः (त्रि०), सस्ता मंदा इति च भाषा।

समर्घताप०—समर्घता (स्त्री०), समर्घत्वम् (न०), सस्ताई मंदगी इति च भाषा।

ऋणप०—अपमित्यकम्, उद्धारः, ऋणम्, पर्य्युदञ्चनम्, उधार कर्ज लेना इति च भाषा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वृद्ध्याजीवप०—कुसीदिकः, द्वैगुणिकः, वर्धुषिः, वर्धुषिकः, वार्धुषी (इन्), व्याजखोर इति भाषा।

कुसीदप०—अर्थप्रयोगः, कुशीदम्, कुषीदम्, कुसीदम्, वृद्धिजीवनम्, वृद्धिजीविका। व्याज का धन्धा ब्याज का व्यापार इति च भाषा।

वृद्धिप०—वृद्धिः (स्त्री०), कलान्तरम् (न०), सूदं लाभ ब्याज इति भाषा।

चयप०—उपचयः, ऋद्धिः, एधा, चयः, चितिः, वृद्धिः।

क्षतिप०—अपचयः, अपहरः, अपायः, क्षतिः, क्षयः, नाशः, विरतिः, हानिः।

बन्यकप०—अधिः (स्त्री०), अधिकः, प्रणयः, बन्धः, बन्धकः। गिरवी बन्धक इति च भाषा।

॥ इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूडामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे पुरसर्गः सप्तदशः ॥१७॥

अथ प्रकीर्णसर्गः–१८

उक्तप०[१]—अभिहितः, आख्यातः, ईरितः, उक्तः, उच्चरितः, उच्चारितः, उदाहृतः, उदितः, उदीरितः, उद्दिष्टः, उपदिष्टः, कथितः, कलितः, कीर्तितः, ख्यातः, गदितः, जल्पितः, निगदितः, निरुक्तः, निर्दिष्टः, परिकीर्तितः, परिगदितः, परिजल्पितः, प्रकीर्तितः, प्रजल्पितः, प्रणिगदितः, प्रदिष्टः, प्रोक्तः, भणितः, भाषितः, लपितः, विनिर्दिष्टः, विहितः, संकीर्तितः, समीरितः, समुदाहृतः, समुदिरः, समुदीरितः, समुद्गीर्णः, संप्रोक्तः। एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

कथनप०[२]—अभिधानम्, उच्चारणम्, कथनम्, कथा (स्त्री०), गदनम्, जल्पनम्, भणनम्, भाषणम्, लपनम्, वचनम्, वदनम्, वाचनम्। एते क्लीबलिङ्गाः स्युः।

वाच्यप०[३]—अभिधेयः, उच्चारणीयः, उच्चारितव्यः, उच्चार्य्यः, कथनीयः, कथितव्यः, कथ्यः, गदनीयः, गदितव्यः, गद्यः, जल्पनीयः, जल्पितव्यः, जल्प्यः, निर्दर्शनीयः, निर्देश्यः, निर्देष्टव्यः, भणनीयः, भणितव्यः, भण्यः, भाषणीयः, भाषितव्यः, भाष्यः, लपनीयः, लपितव्यः लप्यः, वक्तव्यः, वचनीयः, वदनीयः, वदितव्यः, वद्यः, वाच्यः, विनिर्देश्यः। एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

वाचकप०[४]—अभिधायकः, वक्ता (ऋ), वाचकः। एते त्रिलिङ्गाः।

उक्त्वावाचकाव्ययप०[५]—उक्त्वा, उच्चार्य्य, उदित्वा, कथयित्वा, जल्पित्वा, प्रकथ्य, प्रजल्प्य, प्रलप्य, भणित्वा, भाषयित्वा, लपित्वा, संलप्य, समुच्चार्य्य, समुदीर्य्य, सम्भण्य, सम्भाष्य। एतेऽव्ययाः।

उच्चार्य्यमाणप०[६]—उच्चार्य्यमाणः, कथमानः, जल्प्यमानः, निर्दिश्यमानः, भण्यमानः, भाष्यमाणः, लप्यमानः, वक्ष्यमाणः, एते त्रिलिङ्गाः।

अवतगतवाचकशब्दाः[७]—अवगतः, अवसितः, आलक्षित, ज्ञातः, परिगतः, परिज्ञातः,

---

(१) कहा, कहा हुआ (२) कहना (३) कहने योग्य (४) बोलने वाला (५) कह कर (६) उच्चारण किया जाने वाला, कहा जाने वाला (७) जाना, जाना हुआ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रतिपन्न:, प्रतीत:, प्रमित:, बुद्ध:, बुधित:, मत:, मनित:, विज्ञात:, विदित:, सित:, एते त्रिलिङ्गा:।

ज्ञातव्यवाचकप०[१]—अवगन्तव्य:, ज्ञातव्य:, ज्ञातुमर्ह:, ज्ञातुंयोग्य:, ज्ञानकर्म, ज्ञानविषयम्, ज्ञेय:, प्रतिपाद्यम्, प्रत्येतव्य:[२], बोधनीय:, बोधयोग्य:, बोधितव्य:, बोद्धव्य:, बोध्य:, विज्ञातव्य:, विज्ञेय:, वेदनीय:, वेदितव्य:, वेदितुंयोग्य:, वेद्य:, संवेद्य:। एते त्रिलिङ्गा:।

ज्ञात्वाव्ययवाचकशब्दा:[३]—अवगम्य, ज्ञात्वा, प्रबोध्य, बुद्ध्वा, विज्ञाय। एतेऽव्यया:।

ज्ञापितप०[४]—ज्ञापित:, प्रबोधित:, बोधित:, वेदित:, सूचित: (त्रि०)।

ज्ञापितव्यप[५]—ज्ञापनीय:, ज्ञापितव्य:, ज्ञाप्य: एते त्रि०।

स्मृतपर्याया:[६]—कृतस्मरणम्, संस्मृत:, स्मृत:, स्मृतिविषय:।

स्मरणीयप०[७]—संस्मरणीय:, संस्मर्तव्य:, संस्मार्य:, स्मरणीय:, स्मर्तव्य: स्मार्य:। एते (त्रि०)।

स्मृत्वाव्ययप०[८]—संस्मृत्य, स्मृत्वा। एतावव्ययौ।

स्मृतिप०[९]—आध्यानम् (न०), चर्चा (स्त्री०), चिन्तनम् (न०), चिन्ता (स्त्री०), चिन्तिया (स्त्री०), ध्यानम् (न०), स्मरणम् (न०), स्मृति: (स्त्री०)।

विचारप०[१०]—चर्चा (स्त्री०), चिन्तनम् (न०), ज्ञानम् (न०), विचार:, (पुं०), विचारणम् (न०), विचारणा (स्त्री), विचिन्तनम् (न०), वित्ति: (स्त्री), संख्या (स्त्री०)।

चिन्तितप०[११]—चिन्तित:, विचारित:, वित्तम्, विन्नम् (त्रि०)।

चिन्तनीयप०[१२]—चिन्तनीय:, चिन्तितव्य:, चिन्त्य:, निरूपणीय:, निरूपितव्य:, निरूप्य:, परिचिन्तनीय:, परिचिन्तितव्य:, परिचिन्त्य:, विचारणीय:, विचारितव्य:, विचार्य्य:, विभावनीय:, विभावितव्य:, विभाव्य:, सञ्चिन्तनीय: सञ्चिन्तितव्य:, सञ्चिन्त्य: (त्रि०)।

चिन्त्यमानप०[१३]—चिन्त्यमान:, निरुप्यमाण:, विचारर्य्यमाण:, विचिन्त्यमान:, विभाव्यमान: (त्रि०)।

चिन्तयित्वाव्ययप०[१४]—चिन्तयित्वा, परिचिन्त्य, प्रविचार्य्य, विचार्य्य, विचिन्त्य, सञ्चिन्त्य (अ०)।

कल्पितप[१५]**०**—कल्पित:, परिकल्पत:, प्रकल्पित: (त्रि०)।

कल्पनीयप०[१६]—कल्पनीय:, कल्पितव्य:, कल्प्य:, परिकल्पनीय: परिकल्पितव्य:,

---

(१) जानने योग्य (२) द्रव्यागरे पामरव्योमवासे प्रत्येतव्या नु: क्षतिर्द्रविणस्य। इति ग्रन्थकार:। (३) जान कर। (४) सूचित, जनाया हुआ, बतलाया हुआ। (५) जो बतलाने के योग्य हो, समझाने योग्य (६) याद किया हुआ (७) स्मरण (याद) करने योग्य (८) याद कर (९) स्मरणशक्ति, याददाश्त। (१०) सोचना, विचारना, खयाल। (११) सोचा हुआ, विचारा हुआ (१२) सोचने योग्य (१३) विचाने योग्य। (१४) विचार कर, (१५) कल्पना किया हुआ। (१६) कल्पना करने योग्य।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

परिकल्प्यः, प्रकल्पनीयः, प्रकल्पितव्यः, प्रकल्प्यः (त्रि०)।

ऊहप०[१]—अध्याहारः (पुं०), उन्नयनम् (न०), ऊहः (पुं०), ऊहनम् (न०), ऊहा (स्त्री०), तर्कः, (पु०), परामर्शः, (पुं०), वितर्कः (पु०), वितर्कणम् (न०), विमशनम् (न०)।

ऊहितप०[२]—ऊहितः, तर्कितः (त्रि०)।

ऊहनीयप०[३]—ऊहनीयः, ऊहितव्यः, ऊह्यः, तर्कणीयः, तर्कितव्यः, तर्क्यः, (त्रि०)।

तर्कयित्वाप०[४]—तर्कयित्वा, प्रोह्य, सन्तर्क्य, समुह्य (अ०)।

अपोहप०[५]—अपोहः (पुं०), तर्कनिराकरणम् (न०), वितर्काभावः (पुं०)।

गतप०[६]—अतीतः, इतः, गतः, प्रगतः, प्रयातः, यातः, विगतः, वीतः, व्यतीतः (त्रि०)।

[७]**गन्तव्यप०**—गन्तव्यः, गन्तुमर्हः गन्तुंयोग्यः, गमनीयः, गम्यः, गम्यमानः (त्रि०)।

[८]**गत्वाप०**—इत्वा, गत्वा यात्वा (अ०)।

[९]**गमनप०**—गमनम् (न०), प्रयाणम् (न०), यात्रा (स्त्री०)। शेषस्त्वन्यत्र।

दानप०[१०]—अंहतिः (स्त्री०), अपवर्जनम् (न०), उत्सर्जनम् (न०), त्यागः (पुं०), ददनम् (न०), दानम्, निर्वपणम्, निर्वापणम्, प्रदेशनम्, प्रादेशनम्, वितरणम्, विश्राणनम्, विसर्जनम्, विहायिनम्, स्पर्शनम्। इह ददनत उत्तरे सर्वे क्लीबलिङ्गाः।

[११]**दत्तप०**—दत्तः, दिष्टः, प्रदत्तः, वितरितः (त्रि०)।

हेयप०—हेयः, पात्यः, हातव्यः, त्याज्यः, (त्रि०), (छोड़ने योग्य)।

[१२]**दातव्यप०**—दातव्यः, दानः, दानीयः देयः, प्रदेयः, वितरणीयः, वितर्तव्यः वितर्य्यः (त्रि०)।

[१३]**दत्वाव्ययप०**—दत्वा, वितर्य्य, संदाय (अ०)।

[१४]**समाप्तप०**—अवसितः, वसितः, समापन्नः, समाप्तः समाप्तिङ्गतः, सितः (त्रि०)।

[१५]**समाप्तिप०**—अवसानम् (न०), समापन्नम् (न०), समाप्तिः (स्त्री०), समाप्तिका (स्त्री०)।

[१६]**समापनीयप०**—समापनीयः, समापितव्यः, समाप्यः (त्रि०)।

[१७]**समापय्याव्ययप०**—समापय्य (अ०), समाप्तिं, प्रापय्येत्यर्थे।

[१८]**प्रदर्शितप०**—दिष्टः, प्रदर्शितः प्रदिष्टः (त्रि०)।

[१९]**उपोद्घातप०**—उदाहारः, उपक्रमः, उपोद्घातः (पुं०)।

---

(१) अनुमान, अटकल (२) अटकल किया हुआ अनुमान किया हुआ। (३) अनुमान के योग्य, अटकल के योग्य (४) अटकल कर, अनुमान करके।(५) तर्क को दूर करना। (६) गया, गया हुआ। (७) जाने योग्य (८) जाकर। (९) जाना। (१०) देना। (११) दिया, दिया हुआ, बांटा हुआ। (१२) देने योग्य। (७-क) नवकदान (देवे) विशोधनाभ्याम् इ०जा०भ०। (७-ख) वर्तमानार्धके देया, न०ज०। देयाः। स्वशीध्रफलवत्स्फुटय्योः, इति। देयं तच्चरमरुणे विलिप्तकासु, इति च ग्र०ला०। देयं = यथागतं कार्यमित्यर्थः। (१३) देकर। (१४) समाप्त हुआ, पूरा हुआ। (१५) पूर्ति, सम्पूर्ण। (१६) समाप्ति के योग्य। (१७) समाप्त कर। (१८) दिखलाया हुआ। (१९) ग्रन्थ का आरम्भ या कार्यारम्भ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

[१]**उदाहरणप०**—उदाहरणम् (न०), उदाहृतिः (स्त्री)।

[२]**नित्यप०**—अजस्रम्, अनवरतम्, अनारतम्, अनिशम्, अविरतम्, आश्रान्तम्, असक्तम्, नित्यम्, संसक्तम्, सततम्, सन्ततम्, क्रियाविशेषणत्वे एषां क्लीबत्वम्। द्रव्यविशेषणत्वे वाच्य (त्रि०) लिङ्गत्वम्, ज्ञेयमिति।

[३]**अतिशयप०**—अतिमर्यादम्, अतिमात्रम्, अतिवेलम्, अतिशयः (पुं०), अत्यर्थम्, उत्कर्षः (पुं०) उद्गाढम्, एकान्तम्, गाढम्, तीव्रम्, दृढम्, नितान्तम्, निर्भरः (पु०) बाढम्, भरः (पुं), भृशम्।

अत्रविशेषः—

अतिमर्यादमित्यारभ्य भृशशब्दपर्यन्तं नपुंसकलिङ्गे यदुक्तं तत्तु असत्त्वे द्रव्यवृत्तित्वाभावे एव ज्ञेयम्। यथा—शीघ्रं जुहोति। शीघ्रं कृतवा न्। भृशं मूर्खः। भृशं याति। सततं भुंक्ते, इति।

क्रियाविशेषणत्वे एषां शीघ्रादीनां मध्ये यत्सत्त्वगा मि द्रव्यवृत्ति तत् त्रिषु। तस्य द्रव्यस्य यल्लिङ्गं तदेवास्येत्यर्थः। यथा—शीघ्रा धेनु, शीघ्रा जरा। शीघ्रो मृत्युः। शीघ्रो वृषः। शीघ्रं वयः, शीघ्रं गमनम्।

अतिशयोत्कर्षनिर्भरभराणां सत्त्वगमित्वं नास्ति। नित्यं पुंस्त्वम्।

४क्रमपर्यायाः—अनुक्रमः (पुं०), अनुपूर्विका (स्त्री०), आनुपूर्वी (स्त्री०), आनुपूर्व्यम् (न०), आनुवृत् (त्) (स्त्री०), आनुवृत्तिः (स्त्री०), क्रमः (पुं०), परिपाटिः—टी (स्त्री०), पर्यायः (पुं०)।

५उत्क्रमप०—अक्रमः, उत्क्रमः, क्रमविपर्ययः, व्यतिक्रमः, व्युत्क्रमः, एते पुंल्लिङ्गाः।

६अतिक्रमप०—अतिक्रमः, अतिपातः, उपात्ययः, पर्ययः।

व्यतिक्रमप०[७]—विपर्ययः (पुं०), विपर्यायः, (पुं०), विपर्यासः (पुं०), वैपरीत्यम् (न०), व्यतिक्रमः (पु०), व्यत्ययः (पु०), व्यत्यस्तः (त्रि०), व्यत्यासः (पुं०)।

विपरीतप०[८]—अपष्ठु, अपष्ठुरम्, अपसव्यम्, प्रतिकूलम्, प्रतिलोमम्, प्रतीपम्, प्रसव्यम्, वामम्, विलोमम्, एते क्लीबलिङ्गाः। व्यस्तः (त्रि०)।

शरीरस्य वामभागप०[९]—वामम्, सव्यम्।

शरीरस्य दक्षिणभागप०[१०]—अपसव्यम्, दक्षिणाङ्गम्।

प्रथमप०[११]—अग्रम्, आदिः, आदिमम्, आद्यम्, पूर्वः, पौरस्त्यम्, प्रथमम्, एते त्रिलिङ्गाः। प्राक (अ०)।

मध्यमप[१२]—मध्यम, मध्यन्दिनम्, मध्यमम्, मध्यमीयस्, मध्यन्दिनम्, माध्यमम्।

---

(१) गणित की क्रिया वा दृष्टान्त (मिशाल)। (२) नित्य, निरन्तर, सतत, सर्वदा। (३) अधिकता (बहुतायता। (४) यथाक्रम (सिल सला), (५) विपरीतभाव, नियमविरुद्धता। (६) विरुद्धव्यवहार, नियम वा मर्यादा उल्लंघन (७) विपर्यय, क्रमानुसार न होन वाला। (८) विरुद्ध (उलटा)। (९) वायां अंग, (१०) दाहिना अंग। (११) पहला, (१२) बीच।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

[१]**अन्त्यप०**—अन्तः, अन्तिमम्, अन्त्यम्, चरमम्, जघन्यम्, पश्चिमम्, पाश्चात्यम्।

अन्तरालप०—अन्तरालम्, विचालम्, शेषस्त्वन्यत्र।।

अन्तरप०—अन्तरम्, मध्यम्, शेषस्त्वन्यत्र।

[२]**निरन्तरप०**—घनम्, निविडम्, निरन्तरम्, सान्द्रम्।

पंक्तिप०—आलिःली, आवलिःली, ततिः, धोरणी, पंक्तिः, माला, राजिः, लेखा, वीथी, श्रेणिः-णी।

संलग्नप०—अनन्तरम्, अपटान्तरम्, अपदान्तरम्, अव्यवहितम्, संलग्नम्, संसक्तम्।

अधीनप०—अधीनः, आयत्तः, गृह्यकः, नाथवान् (मतु०), निघ्नः, परच्छन्दः, परतंत्रः, परवशः, परवान् (मतु०), पराधीनः, परायत्तः, वशः। एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

समीपप०—अन्तिकम्, अभितः (स्) (अ०), अभ्यग्रम्, अभ्यर्णम्, अभ्याशम्, अभ्यासः, आसन्नम्, उपकण्ठम्, उपान्तम्, निकटम्, पार्श्वम्, सदेशम्, सनीडम्, सन्निकर्षः, सन्निकृष्टम्, सन्निधानम्, सन्तिधिः, समर्यादम्, समीपम्, सविधम्, सवेशः, ससीमम्।

विरलप०—तनु, पेलवम्, विरलम्।

ह्रस्वप०—कुब्जम्, खर्वम्, नीचः, नीची, (स्त्री०), न्यक् (ञ्च्) (न०) चान्तः, मन्थरम्, लघु, ह्रस्वः।

उन्नतप०—उच्चम्, उच्छ्रितम्, उदग्रम्, उद्धुरम्, उन्नतः, तुङ्गः, प्राशुः।

दीर्घप०—आयतम्, दीर्घम्।

विस्तीर्णप०—उरु, गुरु, ततम्, पृथु, पृथुलम्, बहु, बृहत् (त्) (न०), महत् (त्) (न०), वड्रम्, वरिष्ठम्, विकटम्, विपुलम्, विशङ्कटम्, विशालम्, विस्तीर्णम्, स्फारम्।

स्थूलप०—पीनः, पीवा (अन्), स्त्रीपुंसयोस्तु पीवा, पीवरः, स्थूलः।

अधिकप०—अतिरिक्तः, अधिकः, पुष्टः, प्रपुष्टः, समधिकश्चैते त्रिलिङ्गाः स्युः।

अल्पप०—अल्पः, क्षुल्लम्, क्षुल्लकम्, स्तोकः।

अत्यल्पप०—अणीयः (अस), अल्पिष्ठः, अल्पीयः (अस्), कनीयः (अस्)।

सूक्ष्मप०—अणुः, कणः, कृशम्, क्षुद्रम्, तनुः, तलिनम्, तुच्छम्, त्रुटिःटी, दभ्रम् पेलवम्, मात्रा, लवः, लेशः, श्लक्ष्णम्, सूक्ष्मम्।

बहुलप०—अदभ्रम्, पुरहम्, पुरु, पुरुहम्, पुरुहूः पुरुह्वौ। ल्कीबे तु पुरुहु। पुष्कलम्, प्रचुरम्, प्रभूतम्, प्राज्यम्, बहुः, बहुलम्, भूयः (अस्), भूयिष्ठम्, भूरि, स्फारम्, स्फिरम्।

अनेकप०—अनेकः, उच्चवचम्, नैकः, नानाप्रकारम्, बहुः, नैकविधम्, बहुविधम्।

नाना रूपप०—नानारूपः, नानाविधः, पृथग्रूपः, पृथग्विधः, बहुरूपः, बहुविधः, विविधः। एते त्रिलिङ्गाः।

समान (तुल्य) प०—तुल्यः, सदृक् श्), सदृशः, सदक्षः, सधर्मा (अन्), सन्निभः,

(१) आखिर। (२) घना, अन्तर-रहित।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समः, समानः, सरूपः, सवर्णः, साधारणः, अमी वाच्यलिङ्गाः सन्ति।

उत्तरपदस्थसदृशप०—उपमा, कल्पः, निभः, नीकाशः, प्रकारः, प्रकाशः, प्रख्यः, प्रतिकाशः, प्रतिमः प्रतीकाशः, भूतः, रूपम्, सङ्काशश्चैते उपमादय उत्तरपदस्था वाच्यलिङ्गाः स्युः।

यथा—पितृनिभः पुत्रः नित्यसमासोऽयं पित्रा सदृश इत्यर्थः। मातृनिभा कन्या मातुः सदृशीत्यर्थः। पितृभूतः, पितृरूपः, पितृकल्पो वा पुत्रः। चन्द्रप्रख्यम् मुखम्। काशसङ्काशकेशाः इति।

तुलितप०—उन्मितम्, तुलितम्, तुल्यम्, परिमितम्, प्रमः, प्रमाणम्, प्रमितम्, समानम्, सम्मितम्।

दोषप०—दूषणम् (न०), दोषः (पुं०)।

दूषितप०—अभिशस्तः, क्षारितः, प्राप्तदोषः, वाच्यम् (त्रि०)।

दूष्यप०—दूषणीयः, दूषितव्यः, दूष्यः (त्रि०)।

दुष्टप०—दुष्टम्, दोषभाक् (ज्), दोषयुक्तः, दोषवान् (मतु०), दोषी (इन्) (त्रि०)।

त्याज्यप०—त्याज्यम्, परिवर्जनीयम्, परिवर्जितव्यम्, परिवर्ज्यम्, वर्जनीयम्, वर्जितव्यम्, वर्ज्यम्, विवर्जनीयम्, विवर्जितव्यम्, विवर्ज्यम्, (त्रि०)।

वर्जनप०—निषिद्धिः, निषेधः, निवर्त्तनम्, प्रतिषेधः, वर्जनम्।

वर्जितप०—निषिद्धम्, नेष्टम्, वर्जितम्, विवर्जितम्।

निन्दाप०—अपवादः, अवर्णः, उपक्रोशः, कुत्सा, क्षेपः, गर्हः, गहणम्, गर्हा, जुगुप्सनम्, गुप्सा, धिक्क्रिया, निन्दा, निर्वादः, परि (री) वादः।

निन्दितप०—गर्हितम्, धिक्कृतम्, निन्दायुक्तम्, निन्दितम् (त्रि०)।

निन्द्यप०—निन्दनीयः, निन्दितव्यः, निद्यः (त्रि०)।

अधमप०—अणकम्, अधमम्, अपकृष्टम्, अपशदम्, अर्वत् (द्), अवधम्, अवयम्, आणकः, कपूयः, काण्डम्, कृत्सितम्,कुपुयम्, खेटम्, गर्ह्यम्, चेलम्, निकृष्टम्, पापम्, प्रतिकृष्टम्, ब्रुवम्, याप्यम्, याव्यम्, रेपः, रेपः (अस्), रेफः।

मध्यवर्तिप—मध्यः, मध्यमः, मध्यवर्ति (इन्), समः, समानः एते त्रिलिङ्गाः।

गौणप०—अप्रधानम्, अप्राग्यम्, अमुख्यम्, उपसर्जनम्, उपाग्रम्, गुणम्। एते त्रिलिङ्गाः।

प्रधानप०—अग्रम्, अग्रणीः, अग्रिमम्, अग्रिमः, अग्रेसरम्, अग्र्यम्, अनवरार्ध्यं-ध्र्यम्, अनुत्तमम्, अनुत्तरम्, उत्तमम्, ग्रामणीः, जात्यम्, परम्, परार्थ्यः-ध्र्यम्, पुरोगम्, प्रकृष्टम्, प्रधानम्, प्रमुखम्, प्रवरम्, प्रवर्हम्, प्रवर्हणम्, प्रवेकम्, प्रष्ठम्, प्राग्रम्,प्राग्रहरम्, प्राग्र्यम्, मुख्यम्, युक्तम्, वरम्, वरेण्यम्, वर्य्यम्, श्रेष्ठम्, स्पर्ध्यम्, एते त्रिलिङ्गाः स्युः।

श्रेष्ठवाचकः प०—व्याघ्रः, पुङ्गवः, ऋषभः, कुञ्जरः सिंहः, शार्दूलः, नागः, आद्यशब्दात् -सोमः, चन्द्रः मुखम्, इत्यादयः। एते उत्तरपदे पुंसि श्रेष्ठार्थगोचराः, (वाचकाः)।

उदाहरणं यथा—

पुरुषव्याघ्रः, मक्रपुङ्गाः, पुरुषर्षभः, मनुष्यकुञ्जरः, नृपसिंहः नृपशार्दुलः नृपनागः, गोनागः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गोवृन्दारकः, नृसोमः, नरचन्द्रः, चन्द्रमुखः। इति।

तदुक्तम्—

स्युरुत्तरपदे व्याघ्र-पुङ्गव-र्षभ-कुञ्जराः सिंह-शार्दूल-नागाद्याः पुंसि श्रेष्ठार्थगोचराः (वाचकाः)। इत्यमरः।

प्रशस्तवाचकप०—मतल्लिका (स्त्री०) मचर्चिका (स्त्री०), प्रकाण्डम् (पुं०न०), उद्घः (पुं०) तल्लजः (पुं०)। इत्येतेऽजहल्लिङ्गाः स्युः। एते पञ्चनियतलिङ्गाः, अव्युत्पन्नाश्चेति प्राञ्चः।

अथवा नित्यमेते पञ्च द्रव्यवाचिनः स्युः। गोमतल्लिका, गोनागः, गोवृन्दारकः, गोतल्लजः, गोमचर्चिका, गोप्रकण्डम्, गवोद्घः, इति।

अन्यत्र तु-ब्राह्मणमतल्लिका, ब्राह्मणमचर्चिका, गोप्रकाण्डः, मनुष्योद्घः, कुमारीतल्लजः।

समासस्तु—प्रशस्तो ब्राह्मणो ब्राह्मणमतल्लिका, प्रशस्तो ब्राह्मणो ब्राह्मणमचर्चिका, प्रशस्ता गौर्गोप्रकाण्डः, प्रशस्तो मनुष्यो मनुष्योद्घः, प्रशस्ता कुमारी, कुमारीतल्लजः। इति।

सुन्दरप०—अभिरामम्, कमनीयम्, कम्रम्, कान्तम् काम्यम्, चारु, चौक्षम्, न्युंखम्, पेशलम्, प्रियम्, बन्धुरम्, मञ्जु, मञ्जुलम्, मधुरम्, मनोज्ञम्, मनोरमम्, मनोहरम्, मनोहारि, रमणीयम्, रम्यम्, रुचिरम्, रुच्यम्, लडहम्, वल्गुवामम्, शोभनम्, साधु, सुन्दरम्, सुषमम्, सौम्यम्, हारि, हृद्यम् (त्रि०)।

प्रवीणप०—अभिज्ञः, कुशलः, कृतकर्मा (अन्), कृतकृत्यः, कृतमुखः, कृतहस्तः, कृतार्थः, कृती (इन्), कृष्टिः, क्षेत्रज्ञः, चतुरः, दक्षः, नदीष्णः, निपुणः, निष्णः, निष्णातः, पटुः, प्रकृष्टसारः, प्रवीणः, विज्ञः, विज्ञानिकः, वैज्ञानिकः, शिक्षितः (त्रि०)।

दक्षप०—उष्णः, चतुरः, दक्षः, पटुः, पेशलः, सूत्थानः (त्रि०)।

अतिचतुरप०—छइल्लः, छेकः, छेकालः, छेकिलः, विदग्धः (त्रि०)।

प्रतिभाशालिप०—प्रगल्भः, प्रतिभान्वितः, प्रतिमुखः, प्रौढः (त्रि०)।

दूरदर्शिप०—दीर्घदर्शी (इन्), दूरदर्शी (इन्), (त्रि०)।

तीक्ष्णबुद्धिमतप०—कुशाग्रीयमतिः, सूक्ष्मदर्शी (इन्) (त्रि०)।

प्रत्युत्पन्नमतिप०—तत्कालधीः, प्रत्युत्पन्नमतिः (त्रि०)।

पण्डितप०—(१) ज्ञः, वित् (द्), सन् (त्), (२) कविः, कृती (इन्), कृष्टिः, धीमान् (मतु०), धीरः, प्रज्ञः, प्राज्ञः, बुधः, विद्वान् (क्वसु), व्यक्तः, सुधीः, सूरिः, (३) कविता (तृ), कृतीन्द्रः, कोविदः, दोषज्ञः, पण्डितः, प्रबुद्धः, मतिमान् (मतु०), मनीषी (इन्), मेधावी (इन्), विपश्चित् (द्), विबुधः, संख्यावान् (मतु०), (४) अभिरूपः, कोविदोच्चः, दीर्घदर्शी (इन्), दूरदर्शी (इन्), धीरवर्य्यः, पण्डिताग्र्यः, प्राप्तरूपः, लब्धवर्णः, विचक्षणः, विशारदः, सुमतिमान् (मतु०), (५) बुधाग्रगण्यः। क्वचित्तु—(२) आद्यः, ऋषिः, ज्ञानी, (इन्), पूर्वः, महान् (मतु०), मुनिः, श्रेष्ठः, (३) अजड़ः, दिव्यदृक् (श्), पुराणः, प्राक्तनः,

For Private and Personal Use Only

प्राचीनः, बहुज्ञः, महर्षिः, महात्मा (अन्), विधिज्ञः, शास्त्रवित् (द्), श्रुतिवित् (द्), सज्जनः, सुमतिः, सुविद्वान् (क्वसु), (४) चिरन्तनः, ज्ञानदोहः, पुरातनः, भव्याशयः, महान्मुनिः, शास्त्रवेदी (इन्), श्रेष्ठमुनिः, सत्यवादी (इन्), (५) आचार्यमुखः, उदारचित्तः, धिषणालयः, पुराणदृष्टः, पुराणविज्ञः, प्रमाणपटुः, बुधाग्रगण्यः, महानुभावः, मुनिपुङ्गवः, मुनिप्रवर्य्यः, शास्त्रप्रवरः, शास्त्रप्रवीणः, पुराणविग्रहः, श्रुतधनजनः, (५) पूर्वमुनिप्रवर्य्यः, श्रुतवारपारगः, (६) वाचाविचारचतुरः, शास्त्रान्तरपारगम्यः (१२) विकसितधिषणाप्रभाभासुरः।

ज्योतिर्वित्प०—(२) ज्ञानी (इन्), (३) आदेशी (इन्), कालवित् (द्), क्षणदः, गणकः, गतिज्ञः, ग्रहज्ञः, ज्योतिर्वित् (द्), दैवज्ञः, दैववित् (द्), नैमित्तः, भार्गवः? मौहूर्त्तः, होरावित् (द्), हौरिकः, (४) ईक्षणिकः, कार्तान्तिकः, कालप्रियः, गणतिकः, जातकज्ञः, ज्यौतिषिकः, दैववेदी (इन्), निमित्तवित् (द्), नैमित्तिकः, फलितज्ञः, मौहूर्तिकः, विप्रश्निकः, साँव्वत्सरः, सांहितिकः, हौरिकेन्द्रः, (५) कालवित्तम, ग्रहग्रन्थिवित् (द्), दैवचिन्तकः, दैवज्ञवर्य्यः, प्रश्नार्थवादी (इन्), लग्नलग्नधीः, सुजातकवित् (द्), होरागमज्ञः, होराविधिज्ञः, (६) जातककोविदः, ज्यौतिषपण्डितः, द्रकवेधसत्यः, निखिल गमज्ञः, हौरिकाग्रगण्यः, (७) गणकमुनिवरः, प्राक्तनजातकज्ञः, (८) जातकागमदर्शनः, (९) फलितागमबोधवृद्धः, (१०) जातकार्णवनियामुख्यः, प्रवरमतियुतहौरिकः, (११) होरागमाज्ञानविराजमानः, होरापारावारपारंप्रयातः, होराविधानार्णवपारयातः, (१४) होरागमार्णवतरङ्गविहारदक्षः।

तत्त्वार्थज्ञातृप०—() तांत्रिकः, (४) सिद्धान्तज्ञः, सैद्धान्तिकः, (५) ज्ञातसिद्धान्तः, शास्त्रतत्त्वज्ञः।

शकुनशास्त्रप०—निमित्तशास्त्रम्।

[१]शकुलप०—निमित्तम् (न०), शकुनम् (न०)।

शकुनज्ञप०—शकुनज्ञः (त्रि०) शकुनवित् (द्), शकुनवेदी (इन्), शाकुनः, शाकुनिकः।

[२]प्रश्नप०—अनुयोगः, अनुयोजनम्, कथङ्कथिकता, पृच्छा, प्रश्नः।

[३]पृच्छकप०—कथङ्कथिकः, पृच्छकः, प्रश्नकर्त्ता (त्), प्रष्टा (ष्टृ), प्राश्निकः। एते त्रिलिङ्गाः।

[४]प्रश्नलग्नप०—पृच्छितनुः (स्त्री०) प्रश्नलग्नम् (न०)।

पृष्टप०—पृष्टः (त्रि०)।

[५]पृष्टव्यप०—पृच्छ्यम् (त्रि०), प्रष्टव्यः (त्रि०)।

गोचरप०—गोचरः, गोचारः, ग्रहगोचरः, ग्रहगोचारः।

गोचरफलप०—गोचरफलम्, गोचारफलम्, ग्रहगोचरफलम्, ग्रहगोचारफलम्।

---

(१) शुभाशुभलक्षण, शगुन, (२) पूछना, (३) पूछनेवाला, (४) पूछने के समय का लग्न, (५) (६) पूछाजाने योग्य।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथा—जन्मराशेः सकाशाद् ग्रहाणां सञ्चारवशेन शुभाशुभफलं यत्तद् ग्रहगोचरफलं ज्ञातव्यमिति। जन्मचन्द्रधिष्ठितराशितस्तत्काले (वर्तमानसमये) रव्यादयो ग्रहा यस्मिन् यस्मिन् तन्वादिभावे वर्त्तन्ते तज्जन्यगोचरफलानि ते नराणां प्रयच्छन्तीत्यर्थः।

सामुद्रप०—देहलक्षणम्, शरीरचिह्नम्, सामुद्रम्, समुद्रोक्तशास्त्रम्।

सामुद्रिकप०—सामुद्रकः (त्रि०), सामुद्रिकः (त्रि०), स्त्रीपुंसयोश्चिह्नवेत्ता (तृ) (त्रि०)।

तदुक्तम्—

वेत्ता स्त्रीपुंसयोश्चिह्नं सामुद्रिक उदाहृतः। इति हारावल्याम्, ३९९/६१

फलप०—फलम् (न०), व्युष्टिः (स्त्री०), परिणामः (पुं०), प्रयोजन इति भाषा।

फलितप०—फलितः (त्रि०), सफलसञ्जातफलम्, ज्यौतिषशास्त्र का फलित (होरा) भाग। इति भाषा।

स्फुरणप०—स्पन्दः, स्पन्दनम्, स्फरणम्, स्फारणम्, स्फुरः, स्फुरणम्, स्फुरणा, स्फुरितम्, स्फुलनम्, स्फोरणम्, शरीर का फड़कना इति भाषा।

अस्य फलम्—

अङ्गस्य स्फुरण भवेच्छुभतरं पार्श्वे सदा दक्षिणे।
भागे वाम इहाप्रशस्तमुदितं स्त्रीणां विलोमं मतम्। इति ज्योतिस्तत्त्वे ४३/१३५९/४४

छिक्काप०—क्षवः (पुं०), क्षुत् (स्त्री०), क्षुतम् (न०), छिक्का (स्त्री), 'छींक' इति भाषा। अस्य फलम्—

छिक्का कलिश्चेत्पुरतोऽथ मध्ये छिक्काऽऽमनोऽतीवभयं सदूर्ध्वम्।
स्वप्ने क्षणे भोजनदानपीठे वामाङ्गपृष्ठे शुभदाः क्षुतः षट्।।
इति ज्योतिस्तत्वे ४३/१३५/०२

स्वप्नप०—प्रसुप्तविज्ञानम् (जाग्रद्वासनामयः), स्वप्नः।

अस्य भेदाः—(१) दृष्टः, (२) श्रुतः, (३) अनुभूतः, (४) प्रार्थितः, (५) कल्पितः, (६) भावितः, (७) दोषजश्चेत्येते स्वप्नस्य सप्तभेदाः स्युः।

अस्यान्ये प्रभेदाः—

(१) स्पष्टस्मृतिः, (२) अस्पष्टस्मृतिः (३) अस्मृतिश्चेत्येतेऽन्ये त्रयः प्रभेदाः स्युः।

उपश्रुतिप०—आकशवाणी (स्त्री०), उपश्रुतिः (स्त्री०), चित्तोक्तिः (स्त्री०), देवप्रश्नः (पुं०), पुष्पशकटी (स्त्री०), आकाशवाणी इति भाषा।

तदुक्तम्—

अथ स्यात्पुष्पशकटी दैवप्रश्न उपश्रुतिः। इति कल्पद्रौ ९६/६७।
'चित्तोक्तिः पुष्पशकटी दैवप्रश्न उपश्रुतिः।। इति त्रिकाण्डशेषः।
तज्ज्ञानप्रकारमाह पुरुषोत्तमदेवः—
नक्तं निर्गत्य यत्किञ्चिच्छुभाशुभकरं वचः।
श्रूयते तद्विदुर्धीरा दैवप्रश्नमुपश्रुतिम्।। इति हारावल्याम् ३९८/२२

सांहितिकप०—संहिताशास्त्रज्ञः, संहिताशास्त्रवेत्ता (तृ), सांहितिकः।

ईतिप०—ईतिः (स्त्री०), कृषेः षट् (सप्तवा) प्रकारोपद्रवविशेषः। अजन्यम्, उत्पातः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(विप्लवः), कलहभेदः (नृपतिरहितयुद्धम्),डिम्बः, प्रवासः, इति।

कृषेः षट् प्रकारोपद्रवभेदाः—अतिवृष्टिः, (२) अनावृष्टिः, खण्डवृष्टिः, (३) शलभाः, (४) मूष (षि) काः, (५) शुकाः (खगाः), (६) अ (प्र) त्यासन्नाश्च राजानः, इत्येताः षट्ईतयः स्युः। अथवा स्वचक्रम्, (७) परचक्रम्, इत्येताः सप्त ईतयः स्युः।

उक्तं च—अतिवृष्टिरनावृष्टिः शलभा मूष (षि) का शुकाः (खगाः)।

अ (प्र) त्यासन्नाश्च राजानः षडेता ईतयः स्मृताः।।

अथवा—स्वचक्रं परचक्रं वा सप्तैता ईतयः स्मृता। इति पाठान्तरम्।

अजन्यप०—अजन्यम् (न०), १ उत्पातः, उपद्रवः, उपप्लवः, उपसर्गः, शुभाशुभसूचकमहाभूतविकारः। २ रोगप्रभेदः।

तदुक्तम्—विदुरजन्यमुत्पातम् इति हारावल्याम्। ४०६/२१०

उत्पातभेदाः—(१) दिव्योत्पातः, (२) आन्तरीक्ष्योत्पातः, (३) भौमोत्पातः। इत्युत्पातस्य त्रयो भेदाः स्युः। तत्र दिव्यो यथा—अपर्वणि चन्द्रादित्यग्रासः। आन्तरीक्ष्यो यथा—उल्कापात-निर्घातादिः। भौमो यथा—भूकम्पादिः।

उल्कापातपर्यायौ—उल्कापातः, अग्निशिखावत्तेजः पातः।

निर्घातप०—निर्घातः (पुं०), व्योममुद्गरः, (पुं०)।

तदुक्तम्—'निर्घातो व्योममुद्गरः।' इति हारावल्याम्। ४०६/२१ वाय्वभिहतवायु-प्रपतनजन्यशब्दविशेषः। यथाऽऽहवराहः-पवनः पवनाभिहतो गगनादवनौ यदा समापतति।

भवति तदा निर्घातः स च पापो दीप्तविहगरुतः।। इति श. चिं० २/१४०

भूकम्पप०—(पुं०) भूकम्पनम् (न०),भूचलः, (पुं०), भूचलनम् (न०), उत्पातविशेषः। भूचाल इति भाषा।

तदुक्तं शब्दार्थचिन्तामणौ-२-२४८

क्षितिकम्पमाहुरेके बृहदन्तर्जलनिवाससत्त्वकृतम्।
भूभारखिन्नदिग्गजविश्रामसमुद्भवं चान्ये।
अनिलोऽनिलेन निहतः क्षितौ पतन् स स्वनं करोत्यन्ये।
केचित्त्वदृष्टकारितमिदमन्ये प्राहुराचार्य्याः।। इति।।

तत्रैवास्य फलमाह-वशिष्ठः—यामक्रमाच्च भूकम्पो द्विजादीनामनिष्टदः। अनिष्टदः, क्षितीशानां सन्ध्ययोरुभयोरपि।। इति श०चिं० १-४४८।

दिग्दाहः—(पुं०) उत्पातविशेषः। यथाऽऽहास्य लक्षणं दिशां राजभयाय पीतो देशस्य नाशाय हुताशवर्णः। यश्चारुणः स्यादपसव्यवायुः स सस्यनाशं च करोति दृष्टः।। योऽतीवदीप्त्या कुरुते प्रकाशं छायामभिव्यञ्जयतेऽर्कवद्यः। राज्ञो महद्वेदयते भयं स शस्त्र-प्रकोपं क्षतजानुरूपः।। इति श०चिं० १-११९६।

केतुप०—केतुः (पुं०), शिखी (इन्) (पुं०), स चोत्पातरूपः। अत्र केतुरित्येकवचनं जात्यभिप्रायेण। इति।

।। इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूडामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे प्रकीर्णसर्गः अष्टादशः ।।१८।।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शब्दव्युत्पत्तिसर्ग:-१९

तत्रादौ शब्दपर्यायानाचष्टे—

शब्दो व्योमगुणः स्वनिर्नरि रसो घोषो न ना गर्जना।
ध्रूणा क्ष्वेडविरावरावरवणा गानाभिधाने स्वनः।
कानं कूजित-कूजने च मशनं गर्जा द्वयो-र्गुञ्जनं।
निर्घोषो निनदः स्वरः कुहरितं निह्लादको निस्वनः॥१॥
संरावाऽऽरववाचकाश्च रणको ध्वानो भिधा मुञ्जनं
ह्लादो गञ्जनरेभणे क्वणतकं क्वाणः क्वणो निक्वणः।
निक्वाणोऽपि च कोरणं नरि कणि-ह्लासाभिलापा वपि
स्वानाऽऽरावकवा ध्वनिर्नरि तथा नादो निनादो रवः॥२॥

व्याख्या—शब्द इति। संरावेति च। शब्दः, व्योमगुणः, स्वनिः, रसः, घोषः, गर्जना, ध्रूणा, क्ष्वेडः, विरावः, रावः, रवणः, गानम्, अभिधानम्, स्वनः, कानम्, कूजितम्, कूजनम्, मशनम्, गर्जा, गुञ्जनम्, निर्घोषः, निनदः, स्वरः, कुहरितम्, निह्लादकः, निस्वनः, संरावः, आरवः, वाचकः, रणकः, ध्वानः, अभिधा, मुञ्जनम्, ह्लादः, गञ्जनम्, रेभणम्, क्वणनकम्, क्वाणः, क्वणः, निक्वणः, निक्वाणः, कोरणम्, कणिः, ह्लासः, अभिलापः, स्वानः, आरवः, कवः, ध्वनिः, नादः, निनादः, रवः। इति शब्दमात्रस्य द्विपञ्चाशन्नामानि स्युः। तत्र गर्जना स्त्रीक्लीबयोः। गर्जा स्त्रीपुंसयोः। स्वनिः, कणिः, ध्वनिश्च पुंसि। क्वणनम्, निःस्वनः, निःस्वानः निस्वनः, रणः, इत्यन्ये शब्दा अपि शब्दपर्यायेषु दृश्यन्ते।

अथेदानीं शब्दभेदान्व्याचष्टे—

'रूढश्च योगिको योगरूढाख्यः पारिभाषिकः।
एवं चतुर्विधाः शब्दास्त्रिविधा इति केचन॥३॥
रूढयौगिकमिरास्ते मण्डपाखण्डलौ मणिः।
व्युत्पत्तिवर्जिता रूढा अथो योगोऽन्वयश्च सः॥४॥
गुणात् क्रियायाः सम्बन्धात्सञ्जातोऽत्र ततो गुणात्।
श्यामाङ्गः पीतवासाश्च क्रियायाः कर्त्तृतुल्यकाः॥५॥

व्याख्या—रूढ इति। रूढेति। गुणादिति च। (१) रूढः, (२) यौगिकः, (३) योगरूढः, (४) पारिभाषिकश्च। एवं शब्दः प्रकारार्थः। चतुर्विधाः शब्दाः, भवेयुरिति शेषः। केचन शब्दवेदिनस्तु रूढः, यौगिकः मिश्रश्च ते त्रिविधा इत्याहुः। 'तत्र रूढाञ्छब्दान्व्याचष्टे प्रकृति प्रत्ययविभागेनान्वर्थवर्जिता व्युत्पत्तिरहिताः शब्दा रूढाः स्युः। मण्डप—आखण्डल-मणि-नूपुरादय इत्युदाहरणम्। यौगिकशब्दान्व्याचष्टे—शब्दानामन्योन्यमर्थानुगमनमन्वयः सयोगः। स च पुनः योगो गुणात्, क्रियायाः सम्बन्धाच्च भवति। गुणः श्यामपीतादिः। क्रिया करोत्यादिका। सम्बन्धो वक्ष्यमाणः सञ्जातो यस्य स तथा। गुणक्रियासम्भवयोगेन यौगिकानामुदाहारणम्—गुणतो गुणनिबन्धनो येषां योगस्ते शब्दाः श्यामाङ्गः, पीतवासाः इत्याद्याः। श्यामः अङ्गमस्य इति गुणप्राधान्याद् श्यामाङ्गः बुधः। पीतः वासोऽस्य इति गुणप्राधान्यात् पीतवासाः, बृहस्पतिः। एवं कौसुम्भवासाः सूर्यः इत्यन्येऽप्यूहनीयाः। संख्याऽपि गुण एव इति। एकदन्तः गणेशः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेन—एकदेह: बुध:। द्विरद: हस्ती। द्विरेफ: भ्रमर:। त्रिलोचन: शिव:। त्रिशिरा: असुर विशेष:। चतुर्मुख: ब्रह्मा। चतुर्बाहु: विष्णु:। पञ्चबाण: काम:। पञ्चार्चि: बुध: षडंघ्रि: भ्रमर:। षण्मुख: स्कन्द:। सप्तपर्ण: सांतवण इति ख्यातो वृक्ष:। सप्तार्चि: शनि:। सप्ताश्व: सूर्य:। अष्टमूर्ति: शिव:। अष्टश्रवा: ब्रह्मा। नवशक्ति: शिव:। नवार्चि: भौम:। दशकण्ठ: रावण:। दशाश्व: चन्द्र:। एकादशद्वारं शरीराख्य पुरम्। द्वादशभुज: स्कन्द:। द्वादशार्चि: बृहस्पति:। षोडशांघ्रि: कर्कट:। षोडशा र्चि: शुक्र:। विंशतिभुज: रावण:। शतक्रतु: इन्द्र:। शताङ्गुलि:, रावण:। दशाशतकर: सूर्य:। सहसनयन इन्द्र:। सहस्रबाहु: कार्तवीर्य:। सहस्रवदन: शेष:। सहस्तांशु:, सूर्य इत्यादि संगृहीतम्। क्रियाया: क्रियानिबन्धनो योगो येषां ते कर्तृप्रभृतय:। करोति इति करणप्राधान्यात्कर्त्ता ब्रह्मा एव धाता विधाता इत्यादय:।

अथ साम्प्रतं सम्बंन्धं व्याचष्टे—

निजेशत्वादिसम्बन्धो नामाहुस्तत्रतद्वताम्।
स्वान्नाथा-धीश-नेतार इन्द्रश्च नायक: प्रभु:॥६॥
स्वामी-शानो-ऽधिभू-पाल-पति-भर्तार ईशिता।
क्वचिदत्र धरो माली पाणिर्मत्वर्थपूर्वका:॥७॥

व्याख्या—निजेति। स्वामीति च। निजम् आत्मीयम्, ईश: स्वामी यस्तत्र प्रभविष्णु: उत्पत्तिकाले सर्वस्य प्रभवनशील इत्यर्थ:। तयोर्भावो निजेशत्वम्। तदादिसम्बन्ध:। आदिशब्दात्कार्यकारणभावादि परिग्रह:। इति। तत्र निजेशभावसम्बन्धे नाथादय: शब्दा: निजात् (मूलशब्दात्) परे नियोजिता: तद्वतां ईशानां स्वामिनां नाम आहु: ब्रुवन्ति। मत्वर्थपूर्वका इति। मतुस्तद्धित:। तस्यार्थोऽस्त्यर्थविशिष्टप्रकृत्यर्थेन सह देवदत्तादे: सम्बन्ध:। तदाधारो वा तदस्यास्त्यस्मिन्निति मतु: इति मतुप्रत्ययविधानात् मतोरर्थो यस्य स मत्वर्थकस्तद्धितो मतुना समानार्थ इत्यर्थ:। स च इन्नणिकादि:। मत्वर्थाव्यभिचारान्मतुरपि। आदिशब्द दधिपादयोऽपि। नामाहुस्तत्र तद्वताम् इति उत्तरेष्वप्यनुवर्तनीयम्।

अत्र क्रमेणोदाहरणानि व्याचष्टे—

ग्रहनाथो ग्रहाधीशो ग्रहेन्द्रो ग्रहनायक:।
ग्रहप्रभुर्ग्रहस्वामी ग्रहेशानो ग्रहाधिभू:॥८॥
ग्रहपालो ग्रहपतिर्ग्रहभर्ता ग्रहेशिता।
अंशुमाली चांशुधरोह्यंशुपाणिस्तथांशुमान्॥९॥
इति रूढ्या कवीन्द्राणां स्मृतोदाहरणावली। इति।

व्याख्या:—ग्रहनाथ इति। ग्रहपाल इति। इतीति च। ग्रहनाथ:, ग्रहाधीश:, ग्रहेन्द्र: ग्रहनायक:, ग्रहप्रभु:, ग्रहस्वामी (इन्), ग्रहेशान:, ग्रहाधिभू:, ग्रहपाल:, ग्रहपति:, ग्रहभर्ता (तृ), ग्रहेशिता (तृ), क्वचित्तु-अंशुमाली (इन्), अंशुधर:, अंशुपाणि:, अंशुमान् (मत्वन्त:), सूर्य:। इतिशब्द: प्रकारार्थ:। तेन ग्रहाधिपादयोऽपि। कवीन्द्राणां कविश्रेष्ठानां रूढि: परम्परा तया न तु कविरूढ्यति क्रमेण। एष उदाहरणावली उदाहृति: श्रेणी स्मृता ज्ञेया। इति।

अथात: परं रव्यादीनां यौगिकशब्दानाह—

क्रमेण यौगिकाञ्छब्दानिनादीनां प्रवच्म्यहम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

व्याख्या—क्रमेणेति। क्रमेण क्रमतः इनादीनां सूर्यादीनां यौगिकान् शब्दान् योगजशब्दान् अहम् प्रवच्मि ब्रवीमि।

तत्राऽऽदौ रवेर्यौगिकशब्दानाह—

पति-र्जलजिनी-छाया-सञ्ज्ञा-वडवा-राज्ञीभ्यश्च ।
स्वामीगो-द्यु-ग्रहतो गोविन्दपदत-स्तिलक-
मणी कर्म-जगद्भ्यां साक्षी, चक्रवाका-ऽम्बुज-लोकेभ्यः।
बन्धुः प्रभायाः करो दिनात्स्वामी-कर-कृन्मणयश्च।
अम्बरतो ध्वज-मार्गगा वंश्व-ब्जाभ्यां हस्तो ध्वान्ताद् द्विट्।
तेजो-महोभ्यांराशि-निधी, सहस्र-तिग्मो-ष्णतो रश्मिः।
मतुबन्ताश्च विवस्वद्भानु-ज्योति-रर्चिषो, विज्ञेयाः।
जगतश्च नेत्रदीपौ, शनि-कर्ण-यम-सुग्रीवेभ्यश्च सूः।।१४।।
नामान्येतानि रवे-रिति।

व्याख्या— पतिरिति। अम्बरत इति। मतुबन्ता इति। नामानीति च। जलजिनी, छाया, सञ्ज्ञा, वडवा, राज्ञी, चैभ्यः शब्देभ्यः परतः पतिशब्दो नियोज्यस्तदा रविनामानि स्युः। यथा-जलजिनीपतिः, छायापतिः, सञ्ज्ञापतिः, वडवापतिः, राज्ञीपतिः। इति। गौः, द्युः, ग्रहश्चेभ्यः शब्देभ्यः परतः स्वामिशब्दो नियोज्यस्तदा रवेर्नामानि स्युः। यथा-गोस्वामी, द्युस्वामी, ग्रहस्वामी तदा तद्वत्। गोविन्दपदत आकाशशब्दादुत्तरे तिलक-मणीचेत्तदा तद्वत्। यथा-गोविन्दपदतिलकः, गोविन्दपदमणिः। इति। कर्मजगच्चाभ्यामुत्तरे साक्षिशब्दश्चेत्तदा तद्वत्। यथा-कर्मसाक्षी, जगत्साक्षी। इति। चक्रवाकः, अम्बुजम्, लोकश्चैभ्यः परतश्चेद्बन्धुशब्दस्तदा तद्वत् यथा-चक्रवाकबन्धुः, अम्बुजबन्धुः, लोकबन्धुः, इति। प्रभाया उत्तरे यदि करशब्दस्तदा तद्वत्। यथा-प्रभाकरः, इति। दिनात्परतः स्वामी, करः, कृत्, मणि-श्चैते शब्दाः स्युस्तदा तद्वत्। यथा-दिनस्वामी, दिनकरः, दिनकृत्, दिनमणिः, इति। अम्बरत उत्तरे यदा ध्वज-मार्गगशब्दौ स्यातां तदा तद्वत्। यथा अम्बरध्वजः, अम्बरमार्गगः। इति। अंशुः, अब्जं, चाभ्यामुत्तरे यदा हस्तस्तदा तद्वत्। यथा-अंशुहस्तः, अब्जहस्तः। इति। ध्वान्तादुत्तरे यदा द्विट् तदा तद्वत्। ध्वान्तद्विट्। इति। तेजः, महश्चाभ्यामुत्तरे यदा राशिनिधिशब्दौ स्यातां तदा तद्वत्। यथा-तेजोराशिः, तेजोनिधिः, महोराशिः, महोनिधिः, इति। सहस्रम्, तिग्मम्, उष्णं चैभ्यः परतो यदा रश्मिशब्दस्तदा तद्वत्। यथा-सहस्ररश्मिः, तिग्मरश्मिः, उष्णरश्मिः। इति। विवस्वद्, भानुः, ज्योतिः, अर्चिश्चैते शब्दा यदा मतुप्प्रत्ययान्तास्तदा तद्वत्। यथा-विवस्वान्, भानुमान्, ज्योतिष्मान्, अर्चिष्मान्। इति। जगत उत्तरे यदि नेत्रदीपौ शब्दौ स्यातां तदा तद्वत्। यथा जगन्नेत्रः, जगद्दीपः, इति। शनिः, कर्णः, यमः, सुग्रीवः, श्चैभ्य उत्तरे यदि सूशब्दस्तदा तद्वत्। यथा-शनिसूः, कर्णसूः, यमसूः, सुग्रीवसूः। इत्येतानि खेर्नामानि स्युः।

अथ सम्प्रति चन्द्रस्य यौगिकशब्दानाह—

............अथ विधोर्हिम-सित-सुधाभ्यो दीप्तिः।
पीयूषत्सूःश्चाङ्गं हरिण-शश-च्छायाभ्योऽङ्कधरभृतः।।१५।।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

राका-रात्रि-कौमुदी-तारा-कुमुदिनी-रोहिणी-भेभ्यः।
द्विजौषधीभ्यां पतिस्तथा दाक्षायणी-दक्षजाभ्यां च।
शर्व्वर्य्या रत्नकरौ मतुब्धरान्ता कलाऽनुजो लक्ष्म्याः।
अत्रिनयनतो जननं कुमुदाद्बन्धुरब्धेस्तनयः। इति।

व्याख्या—अथेति—राकेति। शर्वर्य्या इति च। अथ शब्द आनन्तर्य्यार्थे। हिमम्, सितम्, सुधा, चैभ्यः शब्देभ्यः परतो दीप्तिशब्दश्चेत्तदा चन्द्रमसो नामानि स्युः। यथा-हिम-दीप्तिः, सितदीप्तिः, सुधादीप्तिः। इति। पीयूषात् परतः सूः, अङ्क, चैतौ शब्दौ स्यातां तदा तद्वत्। यथा-पीयूषसूः, पीयूषाङ्कः। इति। हरिणः, शशः, छाया चैभ्यः परतः अङ्कः, धरः, भृच्चैते शब्दास्स्युस्तदा तद्वत्। यथा-हरिणाङ्कः, हरिणधरः, हरिणभृत्। शशाङ्कः, शशधरः, शशभृत्। छायाङ्कः, छायाधरः, छायाभृत्। इति। राका, रात्रिः, कौमुदी, तारा, कुमुदिनी, रोहिणी, भम्, द्विजः, ओषधी, दाक्षायणी, दक्षजा, चैभ्यः परतो यदि पतिशब्दस्तदा तद्वत्। यथा-राकापतिः, रात्रिपतिः, कौमुदीपतिः, तारापतिः, कुमुदिनीपतिः, रोहिणी भपतिः, द्विजपतिः, ओषधीपतिः, दाक्षायणीपतिः, दक्षजापतिः। इति। शर्वर्य्या उत्तरे यदि रत्नं करश्च यदि तदा तद्वत्। यथा-शर्वरीरत्नम्, शर्वरीकरः। इति यदि कलाशब्दो मतुब्धरान्तस्तदा तद्वत्। यथा-कलावान्, कलाधरः। इति लक्ष्म्या उत्तरे यद्यनुजस्तदा तद्वत्। यथा-लक्ष्म्यनुजः। इति। अत्रिः सप्तर्षिविशेषः, तस्य नयनतो नेत्राद् उत्तरे यदि जननं तदा तद्वत्। यथा-अत्रिनेत्रजननः। इति। कुमुदादुत्तरे यदा बन्धुस्तदा तद्वत्। यथा-कुमुदबन्धुः। इति अब्धेरुत्तरे यदि तनयस्तदा तद्वत्। यथा-अब्धितनयः। इति।

अथाधुना भौमस्य यौगिकशब्दानाह—

'अथ नामानि भौमस्य लोहित-रुधिरतः कराङ्के परतः।
तथा क्रूरादिलोचन-माषाढाया भूः क्षितेस्तनयश्च॥१८॥ भूनाम्नोडणादयो, इति।

व्याख्या—अथेति। भूनाम्न इति च। लोहितम्, रुधिरं चाभ्यां परतश्चेत्करः, अङ्कः, च स्यातां तदा भौमस्य नामानि स्युः। यथा-लोहितकरः, लोहिताङ्कः। रुधिकरः, रुधिराङ्कः। इति। क्रूरादुत्तरे यदि विलोचनं तदा तद्वत्। यथा-क्रूरविलोचनः। इति। आषाढाया उत्तरे यदा भूस्तदा तद्वत्। यथा-आषाढाभूः। इति। क्षितेरुत्तरे यदा तनयस्तदा तद्वत्। यथा-क्षितितनयः। इति। भूःपृथ्वी तस्या नाम आख्या तस्याः परतो यदि अणादयः प्रत्ययाः स्युस्तदातेऽपि भौमनामानि स्युः। यथा-भौमः, आवनेयः,माहेयः, ऐलेयः, आचलेयः, क्षैतः इति।

अथ साम्प्रतं बुधस्य यौगिकशब्दानाह—

.........ऽथ नामानि विदः श्यामलादङ्कं च।
अणाद्याश्चन्द्रनाम्नस्तथा रोहिणी-ताराभ्यां च॥१९॥
श्रविष्ठाया भवोऽब्जात्तनयो, इति।

व्याख्या—अथेति। श्रविष्ठाया इति च। श्यामलादुत्तरेऽङ्कं चेत्तदाविदो नाम स्यात्। यथा —श्यामलाङ्कः। चन्द्रनाम्नचन्द्राख्यायाः तथा रोहिण्याः ताराश्याश्च परतो यद्यणाद्याः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रत्ययाः स्युस्तदा विदो बुधस्य नामानि भवन्ति। यथा-चान्द्रिः, शाशाङ्किः, ऐन्दवः, वैधवः, चान्द्रमसायनः, चान्द्रमसायनिः, रौहिणेयः, तारकेयः, तारेयः। इति। श्रविष्ठाया उत्तरे यदि भवस्तदा तद्वत्। यथा-श्रविष्ठाभवः। इति। एवं अब्जादुत्तरे तनयस्तदा बुधस्य नाम। यथा—अब्जतनयः। इति।

अथ सम्प्रति बृहस्पतेर्यौगिकनामान्याह—

......................ऽथ वागीश्वरस्य नामानि।

उतथ्यादनुजो, भवः, फाल्गुन्या, अङ्गिरसस्तथाण्॥२०॥

व्याख्या—अथेति उतथ्यो बृहस्पतेर्ज्येष्ठभ्राता तस्मादुत्तरे यद्यनुजशब्दस्तदा वागीश्वरस्य बृहस्पतेर्नाम स्यात्, यथा-उतथ्यानुजः। इति। फाल्गुन्याः परतो यदा भवशब्दस्तदा तद्वत्। यथा-फाल्गुनीभवः। इति। अङ्गिराः सप्तर्षिविशेषस्तन्नामत उत्तरे यद्यण् प्रत्ययः स्यात्तदा तद्वत्। यथा—आङ्गिरसः। इति।

अथेदानीं वक्ष्यमाणोत्तरपदेषु बृहस्पतिशुक्रयोर्यौगिकनामान्याह—

अदिति-दितिजाभ्यां परे, याजको-पाध्याय-पूजित-पूज्याः।
ऋत्विगा-चार्य्यो-पनी-दयित-प्रिय-सुहृ-दीड्य-नुतानि॥
पुरोहित-सौवस्तिकौ महिता-र्चित-गुरु-व्रन्द्य-नमस्ये-ज्याः।
राजवन्दितपदोऽर्चितपद-मंत्रिणौ, ज्ञ-भयोः क्रमान्नाम॥

व्याख्या—अदितीति। पुरोहितेति च। अदितिजः देवः। दितिजः दैत्यः। आभ्यां परे उत्तरे यदि याजक-उपाध्याय-पूजित-पूज्य-ऋत्विक्-आचार्य-उपनी-दयित-प्रिय-सुहृद्-ईड्य-नुत-पुरोहित—सौवस्तिक-महित-अर्चित-गुरु, वन्द्य नमस्य इज्य-राजवन्दितपद—अर्चितपद,-मंत्रीत्यादयः शब्दाः सन्ति तदा क्रमात् ज्ञ-भयोर्बृहस्पतिशुक्रयोरेकयोक्त्या नामानि भवन्ति। यथा—देवयाजकः, देवोपाध्यायः, देवपूजितः, देवपूज्यः, देवर्त्विक् (ज्), देवाचार्य्यः, देवोपनीः, देवदयितः, देवपियः, देवसुहृत् (द्), देवेड्यः, देवनुतः, देवपुरोहितः, देवसौवस्तिकः, देवमहितः, देवार्चितः, देवगुरुः, देववन्द्यः, देवनमस्यः, देवेज्यः, देवराजवन्दितपदः, देवार्च्चितपदः, देवमंत्री, चेति। एवं दैत्ययाजकः, दैत्योपाध्यायः, दैत्यपूजितः, दैत्यपूज्यः, दैत्यपूज्यः, दैतयर्त्विक्, दैत्याचार्यः, दैत्योपनीः, दैत्यदयितः, दैत्यप्रियः, दैत्यसुहृत् (द्), दैत्येड्यः, दैत्यनुतः, दैत्यपुरोहितः, दैत्यसौवस्तिकः, दैत्यमहितः, दैत्यार्चितः, दैत्यगुरुः, दैत्यवन्द्यः, दैत्यनमस्यः, दैत्येज्यः, दैत्यराजवन्दितपदः, दैत्यार्चितपदः, दैत्यमंत्री, चेति क्रमात् ज्ञ-भयोर्गुरुशुक्रयोर्नामानि स्युः।

अथ साम्प्रतं शुक्रस्यान्ययौगिकनामान्याह—

शतपर्वायाः पति-श्च भृगुतस्तनयो -ण् च पुरोहितो बलेः।
गुरु-र्दानवात्सितस्य नामा,-इति।

व्याख्या—शतेति-शतपर्वाया उत्तरे यदि पतिशब्दः स्यात्तदा शुक्रस्य नाम। यथा—शतपर्वापतिः। इति। भृगुतः परतो यदा तनयोऽण्-प्रत्ययश्च तदा शुक्रस्य नाम। यथा—भृगुतनयः, भार्गवः। इति। बलेरुत्तरे यदा पुरोहितशब्दस्तदा तद्वत्। यथा—बलिपुरोहितः। इति। एवं दानवादुत्तरे चेद्गुरुशब्दस्तदा सितस्य नाम।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथा—दानवगुरु:। इति।

अथाधुना शनेर्यौ गिकनामान्याह—

......................ऽथ शनेः कृशादङ्ग।

न्नीलाद्वस्त्रं, घटतः स्वामी, छायापतङ्गतोऽणाद्याः।

रेवत्याभू,-र्मन्दा, न्मृदोश्च ग,-गति, गमन,-गामिनोः इति।

व्याख्या—अथेति। नील दिति च। अथवाशब्दोऽनन्तरवाची। कृशादुत्तरे चेदङ्गं तदा शनेर्नाम स्यात्। यथा—कृशाङ्गः। इति। नीलादुत्तरे चेद्वस्त्रं तदा तद्वत्। यथा—नीलवस्त्रः। इति। घटत उत्तरे यदि स्वामिशब्दस्तदा तद्वत्। यथा—घटस्वामी। इति। छायायाः, पतङ्गाच्च परतोऽणाद्याः प्रत्ययाश्चेत्तदा तद्वत्। यथा-छायेयः, पातङ्गिः। इति। रेवत्या उत्तरे यदा भूशब्दस्तदा तद्वत्। यथा-रेवतीभूः। मन्दात्, मृदोश्चोत्तरे यदा ग-गति-गमन-गामिशब्दाः स्युस्तदा ते शनेर्नामानि भवन्ति। यथा—मन्दगः, मृदुगतिः, मृदुगमनः, मृदुगामी शनेर्नामानि स्युः।

अथ साम्प्रतं राहोर्यौगिकनामान्याह—

....ऽथ चन्द्रात्तुद-मर्द्य-रयो भरण्या भवो भुजङ्गमात्स्वामी।

शिरसो ग्रहश्च देवा-दरिः सिंहीतोऽण् त्रिदिवतो भानुः॥२५॥ राहोर्नामा, इति।

व्याख्या—अथेति। चन्द्रादिति। राहोरिति च। अथानन्तर्य्ये। चन्द्रादुत्तरे तुदः, मर्दी, अरिशब्दश्चेत्तदा राहोर्नामानि स्युः। यथा—चन्द्रन्तुदः, चन्द्रमर्दी, चन्द्रारिः। इति। भुजङ्गमादुत्तरे यदि स्वामिशब्दस्तदा तद्वत्। यथा भुजङ्गस्वामी। इति। शिरस उत्तरे यदा ग्रहशब्दस्तदा तद्वत्। यथा—शिरोग्रहः। इति। देवात्परतोऽरिश्चेत्तदा तद्वत्। यथा—देवारिः। इति। सिंहीतः परतो यदाण् प्रत्ययस्तदा तद्वत्। यथा—सैंहेपः, सैंहिकेयः इति। त्रिदिवतः परतो भानु—स्तदा राहोर्नाम स्यात्। यथा—त्रिदिवभानुः। इति।

अथेदानीं केतोर्यौगिकनामान्याह—

......ऽथो कच ऊर्ध्वा -त्पुच्छ-मगोः, कबन्धा त्खगः।

आश्लेषायाश्च भवः शिखातो मतुब्केतोर्नाम॥२६॥

व्याख्या—अथो इति। अथो शब्दोऽनन्तर वाची। ऊर्ध्वात्परतः कचशब्दश्चेत्तदा केतोर्नाम स्यात्। यथा—ऊर्ध्वकचः। इति। अगोरुत्तरे यदा पुच्छशब्दस्तदा तद्वत्। यथा—अगुपुच्छः। इति। कबन्धादुत्तरे यदि खगशब्दस्तदा तद्वत्। यथा—कबन्धखगः। इति। आश्लेषायाः परतो यदा भवशब्दस्तदा तद्वत्। यथा—आश्लेषाभवः इति। शिखात उत्तरे यदि मतुप्प्रत्ययस्तदा तद्वत्। यथा—शिखावान्। इत्येतानि केतोर्नामानि स्युः।

अथाधुना गुलिकस्य यौगिकनामनी आह—

अत्युपसर्गात्पापी, प्राणाद्धरो, गुलिकस्य च नाम।

व्याख्या—अतीति। अतितः परतः पापि-शब्दश्चेत्तदा गुलिकस्य नाम स्यात्। यथा—अतिपापी। इति। प्राणादुत्तरे यदि हरशब्दस्तदा तद्वत्। यथा—प्राणहरः। इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ साम्प्रतं मान्दिप्राणयोर्नामान्याह—

मन्दात्परे सुतेञौ, मान्देः, प्राणात्पदं चासोर्नाम।

व्याख्या— मन्दादिति। मन्दात्परे सुतेञौ सुतशब्द इञ् प्रत्ययश्च तदा मान्देर्नामनी स्याताम्। यथा—मन्दसुतः, मान्दिः। इति। एवं प्राणादुत्तरे पदं चेत्तदा असोः प्राणस्य नाम स्यात्। यथा—प्राणपदः। इति।

अथेदानीं ग्रहस्य यौगिकनामान्याह—

खात्परतो गामि-चरा-टन-गमन-गति-स-द्वास-निवासाश्च।

गौ-को-भ्रमणा-यना-ट-पान्थ-तलाधिवासा ग्रहस्य नाम॥२८॥

व्याख्या—खादिति। खात्परतो गामि-चर-अटन-गमन-गति-सद् -वास-निवास-ग-ओकस्, भ्रमण-अयन-अट-पान्थ-तलाधिवासशब्दा यदि तदा ग्रहस्य नाम। यथा—खगामी, खचरः, खेटनः, खगमनः, खगतिः, खसद्, खवासः, खनिवासः, खगः, खौकाः, खभ्रमणः, खेयनः खेटः, खपान्थः, खतलाधिवासश्चेति ग्रहस्य नामानि स्युः।

अथेदानीमिह प्रसङ्गाद्देवानामपि यौगिकनामान्याह—

दैत्य-दानव-रक्षोभ्योऽरि र्योज्यः परतोऽमृतात्।

आहारो, मन्दिरा-न्मेरोः स्वर्गाच्चालय इत्यपि।

अप्सरोभ्यः पति र्योज्यः कश्यपा-ददितेः सुतः।

वेश्म-पद्या-चारि-वासाः खान्नामाहुर्दिवौकसाम्॥

व्याख्या—दैत्येति। अप्सरोभ्य इति च। दैत्याः दिते पुत्राः। दानवा दनोः पुत्राः, रक्षांसि च निकषापुत्राः, एषां नामतः, परतः परे, अरिः शत्रुवाचकशब्दः, योज्यो योजनीयः, तदा दिवौकसां देवानां, नाम संज्ञा, आहुर्ब्रूवन्ति। एवं अमृतात् सुधायाः परत आहारोऽभ्यवहारो योज्यः। मन्दिरात् प्रासादात्, मेरोर्हिमद्रेः,स्वर्गात् त्रिदशालयाच्च आलयो योज्यः। अप्सरोभ्य उर्वशीप्रभृतितः पतिर्भर्ता योज्यः। कश्यपाददितेश्च परे सुतो योज्यः। रवात् आकाशनामतः परे वेश्म-पद्या-चारि-वासा एते शब्दा योज्यास्तदा देवानां नामानि भवन्ति।

यथा—दैत्यारिः, दानवारिः, नक्षोऽरिः। मन्दिरालयः, मेर्वालयः स्वर्गालयः। अप्सरसां पतिः। कश्यपसुतः, अदितिसुतः। खवेश्मा, खपद्यः, खचारी, खवासः देवः इति।

अथाधुना प्रकारान्तरेण यौगिकनामान्याह—

आहारो रिपवो ऽचलश्च तरवो ज्येष्ठोऽङ्गना वाहनं

सेनानीः सखिगायनाश्च जनको ऽम्बा योनयो वर्द्धकिः।

वैद्यौ दारु सुमं प्रिया च नगरी यज्ञो-त्तमौ तोषको,

वल्ली राजपती अरातिसचिवो मंत्री गुरु श्चा-लयाः॥३१॥

धनु-र्लोका-ऽऽश्रया-ऽराम-सभा-श्रेष्ठ-र्षया लता।

निम्नगा दीर्घिका नालः सर्षपो मृतिका प्रियः।

सुधा दैतेय-दनुज-नैकषेया हिमाचलः।

पारिजातादयो ब्रह्मा तथा तिलोतमादिकाः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विमान-स्तारकाराति-गन्धर्वाः कश्यपो-ऽदितिः।
विद्याधरादय-स्त्वष्टा नासत्यौ पीतदारु च।।३४।।
लवङ्गं स्वर्णरम्भा च तथा चाप्यमरावती।
होमो ऽर्कः कौस्तुभमणि-स्तुलसी च शतक्रतू।
शुक्रो जीवौ तथा नाक-रत्नसानु प्रसादनाः।
आयुधं च तथा स्वर्गः शक्र-श्चैत्ररथादिकाः
सुधर्माऽपि वयःस्था च विधातृभू-कचादिकाः।
महाज्योतिष्मती जह्नुतनयाऽथो नभः सरित्
नलोत्तम स्तथा देवसर्षप-स्तुवरी-त्यपि।
अगस्त्यपादप श्चैते-शब्दा योज्याःसुरातपरे।।३८।।
तत्तन्नामे-तराणी-ति पदयोः परिवर्तनात्।

व्याख्या—आहार इति। धनुरिति। सुधेति। विमान इति। लवङ्गमिति। शुक्र इति। सुधर्मेति। नलोत्तम इतिच। एषां व्याख्या तु सुगमा। एत इति। एतेऽमीशब्दा ध्वनयः, सुरात् सुरशब्दात्, परे परत उत्तरे वा योज्या योजनीयाः। तदा तत्तन्नाम आहारादीनां प्रियान्तानां नाम संज्ञां आहुरिति शेषः। इत्येवं, पदयोः पूर्वोत्तरपदयोः, परिवर्त्तनात् परावृत्तेस्तेषामितराण्यन्यानि नामान्यूह्यानि। इति विवृतिः।

यथा—सुराहारः सुधा। सुररिपवो दैतेय—दनुज—नैकषेयाः। सुराचलो हिमाचलः। सुरतरवः पारिजातादयः। सुरज्येष्ठो ब्रह्मा। सुराङ्गनास्तिलोत्तमादिकाः। सुखाहनं विमानः। सुरसेनानीतारकारातिः (स्कन्दः)। सुरसखाः सुरगायनाश्च गन्धर्वास्तुम्बुरुप्रभृतयः। सुरजनकः कश्यपः। सुराम्बा अदितिः। सुरयोनयो विद्याधरादयः। सुरवर्द्धकिः त्वष्टा (विश्वकर्मा)। सुरवैद्यौ नासत्यौ (अश्विनीकुमारौ)। सुरदारु पीतदारु (दीवार इति प्रसिद्धोवृक्षः)। सुरसुमं लवङ्गम्। सुरप्रिया स्वर्णरम्भा जातिर्वा। सुरनगरी अमरावती। सुरयज्ञो होमः। सुरोत्तमोऽर्कः (सूर्यः)। सुरतोषकः कौस्तुभमणिः। सुरवल्ली तुलसी। सुरराजः सुरपतिश्च शतक्रतू (इन्द्रौ)। सुरारातिसचिवः शुक्रः। सुरमंत्री सुरगुरुश्च जीवौ (बृहस्पतिः)। सुरालयाः स्वर्ग—सुमेरु—प्रासादाः। सुरायुधं धनुः (शक्रधनुः)। सुरलोकः, स्वर्गः। सुराश्रय इन्द्रः। सुरारामाः चैत्ररथादिकाः। सुरसभा सुधर्मा। सुरश्रेष्ठा वयः स्था (ब्राह्मी)। सुरर्षयो विधातृभू-(नारदः) कचादिकाः। सुरलता महाज्योतिष्मती। सुरनिम्नगा जह्नुतनया (भागीरथी)। सुरदीर्घिका नभः सरित् (मन्दाकिनी आकाशगङ्गा)। सुरनालो नलोत्तमः। सुरसर्षपो देवसर्षपः। सुरमृत्तिका तुवरी (काक्षी)। सुरप्रियोऽस्त्यपादपः। इति।

अथ सम्प्रति कार्यकारणभावसम्बन्धं व्याचष्टे—

कार्य्यकारणयोर्भावसम्बन्धश्चेह कथ्यते।।३९।।
कार्याद् विधातृ कृत् कर्तृ कर सू स्रष्टृ-सृड्-निभाः।
कारणाद् जन्म ज-रुह-सूति-भू-योन्य णादिकाः।।४०।। इति।

अस्य व्याख्या—कार्य्येति। कार्यादिति। कारणादिति च। यदा कार्याद् जन्यात्परे विधात्रादयः शब्दास्तद्वतां कारणानां जनकानां नाम आहुः। यथा—विश्वविधाता, विश्वकृत्, विश्वकर्ता, विश्वकरः, विश्वसूः विश्वस्रष्टा, विश्वसृट् 'ब्रह्मा'। तस्य हि विश्वं कार्यमिति रूढिः ।। निभाः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सदृशाः। तेन विश्वजनकः, विश्वकारकः इत्याद्यपि। कविरूढ्या इत्येव। नहि यथा—चित्रकृदुच्यते तथा चित्रसूः इति। एवं कारणाद् जनकात्परे जन्मादयः शब्दास्तद्वतां कारणवतां कार्याणां नाम आहुः। यथा—आत्मजन्मा, आत्मजः, आत्मरुहः, आत्मसूतिः, आत्मभूः, आत्मयोनिः 'ब्रह्मा'। तस्य ह्यात्मा कारणमिति रूढिः। वक्ष्यमाणस्यादिशब्दस्याभिसम्बन्धात् सम्भवादयोऽपि गृह्यन्ते। अणादयस्तु—भानोरपत्यं भानवः, शनिः। इन्दोरपत्यं ऐन्दवः बुधः।

भूमेरपत्यं भौमः। सोमस्यापत्यं सौम्यः, चन्द्रमसोऽपत्यं चान्द्रमसायनश्च बुधः। अङ्गिरसौऽपत्यं आङ्गिरसः बृहस्पतिः। भृगोरपत्यं भार्गवः शुक्रः। सिंहिकाया अपत्यं सैहिकेयः राहुः। इहापि हि भानवादीनां भान्वादयो हि जनका इति रूढिः। कविरूढ्या इत्येव। नहि—आत्मयोनिवत् आत्मजनकः, आत्मकारकः इति भवति।

अथेदानीं धार्य—धारकसम्बन्धमाहुः—

धार्य्याद् भूषण-मौल्य-ङ्क-पाण्य-स्त्र-ध्वज-भृन्नि-भाः।
भर्तृ-शेखर-मत्वर्थ-शालि-मालि-धरा अपि।।४१।। इति।

व्याख्या—धार्यादिति। भर्त्रिति च। धार्याद् धार्यवाचकाद् भूषणादयो धरान्ता धारकस्य नाम आहुः। यथा—शशिभूषणः, चन्द्रमौली, वृषाङ्कः, पिनाकपाणिः, शूलास्त्रः, वृषध्वजः, शूलभृत्, निभग्रहणात् तत्तुल्या वृषकेतन—शूलायुध—वृषलक्ष्म—चन्द्रशिरस्—चन्द्राभरणादयो गृह्यन्ते। तथा—पिनाकशाली, शशिशेखरः, शूली, पिनाकमाली पिनाकं मलते धारयतीति कृत्वा पिनाकभर्त्ता, गङ्गाधरः। कविरूढ्या इत्येव।

अथ सम्प्रति भक्ष्यभक्षकभावसम्बन्धमाहुः—

'भक्ष्यात् पायि-व्रता-न्धो-लिट्-पा-ऽऽशा-ऽशन-भुगादिकाः। इति।

व्याख्या—भक्ष्यादिति। भक्ष्यं भोज्यं तद्वाचिनः शब्दात्परे पाय्यादयः शब्दास्तद्वतां भक्ष्यवतां भक्षकाणां नाम आहुः। यथा—सुधापायिनः, सुधाव्रताः, सुधान्धसः, सुधालिहः, सुधापाः, सुधाशाः, सुधाशनाः, सुधाभुजः, सुराः। तेषां हि सुधाभक्ष्या, इति रूढिः।

अथाधुना धववधूभावसम्बन्धमाहुः—

धवात्प्रणयिनी-कान्ता-वल्लभा-गृहिणीसमाः।।४२।।
वध्वा वरे-श-रमणो-पयन्तृ-वल्लभादयः।

व्याख्या—धवादिति। धवः पतिस्तद्वाचकशब्दात् प्रणयिनीसदृशाः शब्दास्तद्वतीनां पतिमतीनां भार्याणां नाम आहुः। यथा—सूर्यप्रणयिनी, सूर्यकान्ता, सूर्यवल्लभा, सूर्यगृहिणी, संज्ञा। एवं चन्द्रप्रणयिनी, चन्द्रकान्ता, चन्द्रवल्लभा, चन्द्रगृहिणी,रोहिणी। तयोः हि सूर्यः चन्द्रश्च पत्नी— इति रूढिः। समग्रहणात्प्रियतमा—वधू—रमणीप्रभृतयो गृह्यन्ते। कविरूढ्या इत्येव। नहि भवति यथा—सूर्य—प्रणयिनी तथा सूर्यपरिग्रहः। इति। वध्वा इति। वधूवाचिनः शब्दात्परे वरादयः शब्दास्तद्वतां वधूवतामुपयन्तृणां नाम आहुः। यथा—सञ्ज्ञावरः,सञ्ज्ञेशः, सञ्ज्ञारमणः, सञ्ज्ञोपयन्ता, सञ्ज्ञावल्लभाः, 'सूर्यः' तस्य हि सञ्ज्ञावधूः, इति रूढिः। आदिशब्दात् तत्सदृशार्थाः पत्यादयो गृह्यन्ते। कविरूढ्या इत्येव। नहि भवति यथा—सञ्ज्ञावरः सूर्यः, तथा विभाकरः इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथेदानीं मित्रसम्बन्धमाहुः—

मित्रान्मित्रनिभाः' इति।

अस्य व्याख्या—मित्रादिति। मित्रं सखा तद्वाचकाच्छब्दादुत्तरे सखिसमानार्थास्तद्वतां सख्यवतां नाम आहुः। यथा—रामस्य सखा रामसखः 'सुग्रीवः'। शिवस्य सखा शिवसखः 'कुबेरः' चैत्रस्य मधोः वसन्तस्य वा सखा चैत्रसखः, मधुसखः, वसन्तसखः, कामः एवं दशरथस्य सखा दशरथसखः 'जटायुः' वायोः सखा वायुसखः अग्निः। राजाहः सखिभ्यष्टच् अथवा वायु सखा अस्येति वायुसखा। टजभावादनङसावित्यनङ्। एवं मतिः सखा अस्येति मतिसखा बृहस्पतिः। निभग्रहणात् सुहृदादयो गृह्यन्ते। 'कविरूढ्या' इत्येव। नहि भवति यथा—रामसखः सुग्रीवः, तथा—सुग्रीवसखः रामः इति। एव शिवसखः कुबेरः, तथा—कुबेरसखः शिवः इति।

अथ सम्प्रति वाह्यवाहकभावसम्बन्धमाहुः—

......वाह्याद् वाहनासनगामिनः।।४३।। इति।

व्याख्या—वाह्यादिति। वाह्याद् वाह्यवाचकाच्छब्दादुत्तरे वाहनादयः शब्दास्तद्वतां वाह्यवतां वाहयितृणां नाम आहुः। यथा—हंसवाहनः, हंसासनः, हंसगामी, 'ब्रह्मा'। वृषभवाहनः, वृषभासनः, वृषभगामी शिवः। एवं गरुडवाहनः, गरुडासनः, गरुडगामी, 'विष्णुः'। तेषां हि हंसादयो वाहनानि इति रूढिः। इह हंसयानः, वृषभयानः, गरुडयान इत्यादयोऽपि 'कविरूढ्या' इत्येव। नहि भवति यथा—'नरवाहनः' 'कुबेरः' तथा—नरः गामी, नरासनः, नरयानः। इति।

अथाधुना ज्ञातेयसम्बन्धमाहुः—

'ज्ञातेर्भगिन्य-वरज-सुता-ऽऽत्मजा-ऽग्रजादयः। इति।

व्याख्या—ज्ञातेरिति। ज्ञातिः स्वजनः। तद्वाचकाच्छब्दादुत्तरे भगिन्यादयस्तद्वतां ज्ञातेयवतां ज्ञातीनां नाम आहः। भगिन्यादीनां च ज्ञातिविशेषवाचित्वाज्ज्ञातिविशेषादेव प्रयोगो यथा—कालभगिनी कालिन्दी। उतथ्यावरजः बृहस्पतिः। जह्नुसुता जाह्नवी। सूर्यात्मजः शनिः। चन्द्रात्मजः बुधः। कृष्णाग्रजो बलदेवः। आदिशब्दात् सोदरादयो गृह्यन्ते। यथा—कालिन्दीसोदरा यमः। 'कविरूढ्या' इत्येव। नहि भवति यथा—कालिन्दी कालभगिनी तथा—शनिभगिन्यपि।

अथेदानीमाश्रया श्रायसम्बन्धमाहुः—

'आश्रया-द्वासि-सदनपर्यायाः सच्छयादयः।।४४।।

व्याख्या—आश्रयादिति। आश्रयो निवासः तद्वाचकाच्छब्दादुत्तरे वासि—सदनपर्यायाः सच् शयादयश्च तद्वतां आश्रयवतां आश्रितानां नाम आहुः। यथा—आकाशवासिनः, आकाशसदनाः, आकाशसद आकाशशयाः एवं आकाशाश्रयाः दिवौकसः 'ग्रहाः'। दिवशब्दो वृत्तावकारान्तोप्यस्तीति। आकाशो व्योम, सच तेषामाश्रयः इति रूढिः। 'कविरूढ्या' इत्येव। नहि भवति यथा—आकाशसदना ग्रहाः, तथा भूमिसदना मानवाः। इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ साम्प्रतं वध्यवधकभावसम्बन्धमाहुः—

'वध्या-च्छासन-भिद् द्वेषि-ध्रुग्-जिद् -ध्वंस्य-रि-सूदनाः।
दार्य्य-ऽन्तकारि-मथन-दर्पच्छिद्-दमना-न्तकाः।।
जयि-मर्दन-हन्-घाति-केतु-हन्तृ-निषूदनाः।।४५।। इति।

व्याख्या—वध्यादिति। दारीति च। वध्योघात्यः तद्वाचिनः शब्दात्परतः शासनादयो निषूदनान्तास्तद्वतां वधकानां नाम आहुः। यथा—पुरशासनः, पुरभिद्, पुरद्वेषी, पुरध्रुक्, पुरजित्, पुरध्वंसी, पुरारिः, पुरसूदनः, पुरदारी, पुरान्तकारी, पुरमथनः, पुरदर्पच्छिद्, पुरदमनः, पुरान्तकः, पुरजयी, पुरमर्दनः, पुरहा, पुरघाती, पुर- केतुः, पुरहन्ता, पुरनिषूदनः 'शिवः'। अन्धकरिपुः अन्धकसूदनः, असुरारिः कामान्तकः, कामारिः, क्रतुध्वंसी, गजदैत्यभिद्, गजारिः, तमोहा, त्रिपुरान्तकः, त्रिपुरारिः, दक्षाध्वरातिः, पुरद्विट्, भगनेत्रान्तकः, मखरिपुः, लुलायवाहारिः विषान्तकः, सम्बरारि, स्मरहर;, इत्यपि। एवं कालदमनी, चण्डहंत्री, निशुम्भमथनी, महिषमथनी, मुण्डघातिनी, रक्तबीजमर्दिनी, शंभुमथनी 'पार्वती'। इति।

'कामजित्, क्रौञ्चदारणः, क्रौञ्चवैरी, क्रौञ्चारातिः, तारकजित्, तारकवैरी, तारकारिः, महिषार्दनः, 'स्कन्दः' इति।

'अरिष्टसूदनः अरिष्टहा, कंसजित्, कंसारातिः, कालनेमिहरः, कालनेम्यरिः, कालियदमनः, कालियशासनः, कालियारिः, केशिसूदनः, केशिहा, कैटभजित्, कैटभारिः, चाणूरसूदनः, जरासन्धारिः तमोहा, दानवशत्रुः, दैत्यशत्रुः, दैत्यारिः, द्विविदारिः धेनुकध्वंसी, धेनुकसूदनः, नरकान्तकः, नरकारातिः, नरकारिः, पूतनादूषणः बलिध्वंसी, बलिबन्धनः, बलिबैरी, बाणजित्, मधुमथनः, मधुरिपु, मध्वरिः, मुरमर्दनः, मुररिपुः, मुरारिः, मैन्दमर्दनः, यमलार्जुनभञ्जनः, राहुभेदी, राहुमूर्धभिद्, राहुमूर्धहरः, राहुवैरी, वृषशत्रुः, शकटारिः, शिशुपालनिषूदनः, साल्वारिः, सुरारिहा, हयग्रीवरिपुः, हिरण्यकशिपुविदारणः, 'विष्णुः'। इति।

कालिन्दीकर्षणः, कालिन्दीभेदनः, द्विविदहन्ता, प्रलम्बघ्नः, प्रलम्बभिद्, मुष्टिकघ्नः, यमुनाभिद्, यमुनाकर्षणः, रुक्मिदर्पच्छिद्, रुक्मिदारणः, रुक्मिदारी, रुक्मिभिद् 'बलदेवः'। इति।

'शमान्तकः, शिखिमृत्युः, मनोदाही, मन्मथः, कामदेवः। इति।
शम्बरसूदनः, शम्बरारिः, शूर्पकारातिः, शूर्पकारिः। प्रद्युम्नः। इति।
'बाणारिः अनिरुद्धः' इति।

अद्रिद्विट् अद्रिभिद्, गोत्रभिद्, जम्भभेदी, जम्भरिपुः, जम्भारिः, नमुचिनिषूदनः, नमुचिसूदनः, पर्वतारि, पाकनिषूदनः, पाकशासनः, पुलामनिषूदनः, पुलोमशत्रुः, पुलोमारिः, बलनिषूदनः, बलरिपुः, बलहा, बलारातिः, वृत्रनिषूदनः, वृत्रहा, वृत्रारि, शैलारिः 'इन्द्रः' इति।

अथात्र विशेषमाहः—

'दृश्यते विवक्षायां वृषवाहनोऽस्य च वाह्यत्वे।
स्यात्सत्त्वे तु वृषपतिर्वृषलाञ्छनश्च धार्यत्वेऽपि

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

व्याख्या—दृश्यत इति। विवक्षानिबन्धनो हि सम्बन्ध:, तत एकस्मादपि वृषादे: सम्बन्धिपदात् परे सम्बन्धान्तरनिबन्धना वाहनादय: शब्दा यथोचितं प्रयुज्यते।

वाह्यवाहकभावसम्बन्धे विवक्षायां वृषस्य वाह्यत्वे 'वृषवाहन:' 'शिव:'। इति भवति। एवं सत्त्वे तु निजेशसम्बन्धविवक्षायां 'वृषपति:' 'शिव:' इति भवति। तथा धार्यत्वे धार्यधारकभावसम्बन्धविवक्षायां च 'वृषलाञ्छन:' शिव:। इत्यपि।

"धार्यत्वेंऽशो, स्तथांशुमाल्यंशुपतिरंशुमानपि सत्त्वे।
बध्यत्वेऽहेरह्यरि-रहिभुङ् मयूरा भोज्यत्वे।।१७।।

व्याख्या—धार्यत्व इति। तथांऽशोर्धार्यत्वे'अंशुमाली' सूर्य:। इति भवति। सत्त्वे स्वस्वामिभावसम्बन्धविवक्षायां 'अंशुपति:, अंशुमान्, 'सूर्य:'। इत्यपि। तथा वध्यत्वे वध्यवधकभावसम्बन्धविवक्षायामहे: सर्पस्य अरि: शत्रुर्मयूर:। एवं भक्ष्यत्वे भक्ष्यभक्षकभावसम्बन्धविवक्षायामहिभुक् 'मयूर:'। इत्यपि भवति।

अथ सम्प्रतीह सम्बन्यनिबन्यानां व्युत्पत्तिमुक्त्वा

व्युत्पत्त्यन्तरमाह:—

व्यक्तैरङ्कैर्व्यक्तेर्जातिशब्दो वाचको विज्ञेय:।
वाताप्यरातिपूता-ऽऽशा याम्याशोच्यते धीरै:।।४८।।
पूता सप्तर्षिभिरिति कौबेरी स्याद्' इति।

व्याख्या—व्यक्तैरिति। पूतेति च। अङ्कैर्विशेषणैर्व्यक्तै: स्पष्टैर्जात्यभिधायकोऽपिशब्दो व्यक्तेर्वाचको विज्ञेय:। व्यक्तेर्नामतां प्राप्नोतीत्यर्थ:।

अत्रोदाहरणं प्रदर्शयति—वातापि: असुरविशेषस्तस्याराति: शत्रु: अगस्ति: ऋषिविशेषस्तेन पूता स्वासनया पवित्रिता इति व्यक्तमङ्कं तेनाङ्कित 'आशा' इति जातिशब्दो याम्याशाया व्यक्तेरभिधायी धीरैर्विद्वद्भिरुच्यते कथ्यते।

इति सप्तर्षिभि: कश्यपादिभि: पूता पवित्रिता आशा कौबेरी उत्तरा स्यात्। इति।

अथेदानीं व्युत्पत्त्यनतरमाहु:—

.......अयुग्विषमशब्दौ।
त्रि-पञ्च-सप्तादीनां-वाचकौ संयाजयेत् क्रमादत्र।।४९।।
त्रिलोचन-पञ्चासायक-सप्तपर्णादिष्व-।इति।

व्याख्या—अयुगिति। त्रि-पञ्च-सप्तादि-स्थाने अयुग्—विषमशब्दौ त्रिलोचनादिपदेषु योजितव्यौ। यथा—त्रिलोचन:, अयुग्लोचन:, विषमलोचनश्च 'शिव:'। पञ्चसायक:, अयुक्सायक:, विषमसायकश्च 'कामदेव:'। सप्तपर्ण:, अयुक्पर्ण:, विषमपर्णश्च 'वृक्षविशेष:'। सांतवण इति प्रसिद्ध:। आदिशब्दात् नवशक्ति:, अयुक्शक्ति:, विषमशक्तिश्च 'महादेव:'। एवं त्र्यम्बकपञ्चेषुसप्तच्छदादिष्वपि।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पुनरपि साम्प्रतं व्युत्पत्त्यन्तरमाहुः—

......ऽथ विरोध्यर्थम्।
गुणशब्दोऽत्र न ञादिरितरोत्तरो निगदति यथा कृष्णः।।५०।।
सितेतरः स्यादसितः इति।

व्याख्या—अथेति। अथ शब्दोऽनन्तरवाची। गुणशब्दो गुणवाचिशब्दो नञादिरितरोत्तरो नञ्पूर्व इतर शब्दोत्तरश्च विरोध्यर्थं विरोधिनमर्थं निगदत्यभिधत्त इत्यर्थः। यथा—असितः सितेतरः, कृष्णः श्यामः। एवं अकृशः कृशेतरश्च स्थूल इत्यादिः।

अथ सम्प्रति व्युत्पत्त्यन्तरमाहुः—

.........पानीयनिध्यादिषु पदे पूर्वे।
तथोत्तरे तु वाडवोषर्बुधादिषु, भूभृदाद्येषु।।५१।।
द्वयेऽपि हि पर्यायपरिवर्त्तनम् इति।

व्याख्या—पानीयेति। पानीयनिध्यादिषु शब्देषु पूर्वस्मिन्नेवपदे पर्यायस्य परावृत्तिर्भवति। यथा—पानीयनिधिः, जलनिधिः, तोयनिधिः, वारिनिधिः, वार्द्धिः। आदिशब्दग्रहणात् अम्बुदः, वारिदः, पयोदः, सलिलदः, कन्दः, इत्यादि। वाडवोषर्बुधादिषु वडवाग्निप्रभृतिषु शब्देषु उत्तरस्मिन्नेव पदे पर्यायपरावृत्तिः

स्यात्। यथा—वडवकृशानुः, वडवपावकः, वडवधनञ्जयः। आदि शब्दात् अम्बुजम्, पङ्कजम्, पङ्केरुहम्, सरोजम्, सरोरुहम्, सरोजन्म, इत्यादि। भूभृदाद्येषु शब्देषु द्वयेऽपि पूर्वत्र उत्तरत्र च पदे पर्यायस्य परावृत्तिः (परिवर्त्तनं) भवति। यथा—भूभृत्, क्षितिभृत्, धराधरः, धरणीधरः। आद्यशब्दात् गीर्वाणनाथः, वृन्दारकराजः, लेखर्षभः, इत्यादयः।

अथ सम्प्रति परावृत्तिसह-यौगिकशब्दानाहुः—

.......एवं परावृत्तिसहाश्च।
योगाः स्युरिति यौगिकाः। इति।

व्याख्या—एवमिति। एवमिति पूर्वत्र उतरत्र उभयत्र च पदे परावृत्तिं पर्यायपरिवर्त्तनं सहन्ते क्षमन्ते परावृत्तिसहाः पानीयनिध्यादयः शब्दाः। योगात् अन्वयाद् भवेयुः इति यौगिकाः। त्र्यादिषु यौगिकेषु शब्देषु पूर्व-मध्यो-त्तर-पदानां योजना क्रमेण कर्त्तव्या यथा—(३) कमल + कानन + नायकः = कमलकानननायकः 'सूर्यः'। कुमुदिनी + विपिन + विकासी = कुमुदिनीविपिनविकासी चन्द्रः। (४) चण्डी + ईश + चूडा + मणिः = चण्डीशचूडामणिः 'चन्द्रः'। अत्रि + नयन + समुत्थ+ज्योतिः = अत्रिनयनसमुत्थज्योतिः 'चन्द्रः'। कामिनी + वदन + सौरभ + चौरः = कामिनीवदनसौरभचौरः 'चन्द्रः'। निर्जर + नायक + पूजित + पादः = निर्जरनायकपूजितपादः 'बृहस्पतिः'। (५) अदिति + दारक + देव + वन्दित + चरणः = अदितिदारकदेव वन्दितचरणः बृहस्पतिः। इति।

अथेदानीं मिश्रशब्दानाहुः—

......मिश्रास्त्विह परावृत्त्यसहाः।।५२।।
दशरथोऽन्तकश्चापि गीर्वाणसन्निभाः इति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

व्याख्या—मिश्रा इति। इह शब्दभेदे दशरथादय: शब्दा: पूर्वत्र उत्तरत्र च पदे पर्यायस्य परावृत्तिं परिवर्त्तनमसहमाना अक्षममाना मिश्रा योगयुक्ता रूढिमन्तश्च ज्ञातव्या:। सन्निभ आद्यर्थ:।

अथाधुना पारिभाषिकशब्दानाहु:—

..................................तथा।
क्रियश्च तावुरि-र्जित्म: कुलीरो लेय इत्यपि।।५३।।
पाथेन-जूक-कौर्प्याद्या दुश्चिक्यं हिबुकोऽप्यथ।
डिम्ब-डिम्ब-नदीपूर्वा: संस्मृता: पारिभाषिका:।

व्याख्या—तथेति। पाथोनेति च। तथा तद्वत्,क्रिय:, ताबुरि:, जित्म:, कुलीर:, लेय:, पाथोन:, जूक:, कौर्प्य इत्याद्या राशौ। दुश्चिक्यं हिबुक इत्याद्या भावे। तथा डिम्बडित्थ-नदीपूर्वा अन्यत्र पारिभाषिका आधुनिकसङ्केतेनार्थ बोधकपदा: संस्मृता ज्ञेया:, बुधैरिति शेष:। क्वचित्तु तात्पर्यग्राहकवशात्केवलयोगेन केवलरूढ्याचार्थद्वयबोधको यौगिकरूढ: शब्दोऽपि दृश्यते। यथा—अश्वगन्धादि:। इति।

।। इति बिहारप्रान्तसहरसामण्डलान्तर्गतदोरमाग्रामवास्तव्येन दैवज्ञचूड़ामणिश्रीसूर्यनारायणसूनुना डॉ० सुरकान्तझाख्येन ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषे शब्दव्युत्पत्तिसर्ग: नवदश: ।।१९।।

***

For Private and Personal Use Only

ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषस्थशब्दानामकारादिक्रमेण शब्दानुक्रमणिका

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अ	७, ११, २१५
अंश	१२, ६९ टी. ६९, ८९, ९४, ९७, ९७, १२३, १२९, १६४
अंशक	१२, ९७, १२९, १३८
अंशचिह्न	९७
अंशायुस्	१४१, १४३
अंशावतार	१३०
अंशु	३२ ३६, ३८, १४३
अंशुक	३७
अंशुज	५२
अंशुधर	३२
अंशुपति	२७०
अंशुपाणि	३२
अंशुभर्तृ	३२
अंशुभू	५२
अंशुमत्	३२, ३७
अंशुमदंशुसंकुल	१०६
अंशुमालिन्	३२
अंशुलीन	१०६
अंशुविमर्दन	१२०
अंशुहस्त	३२
अंस=(भुजशिराः, स्कन्धः),	
अंसल	३०
अंहति	२५१
अंहस्	३०
अंहस्पति	१४
अंहस्पतिसंज्ञक	१५
अंह्र	४९, १२५, २१३
अंह्रिप	१३८
अक	३१, १२५
अकच	५४
अकचनाकवास	५४
अकस्मात्	१९
अकुतश्चन	२२७
अकुप्य	२४६
अकूपार	२१८
अकूवार	२१८
अक्का	२२५
अक्रतुभुज्	७
अक्रम	२५२
अक्ष	५९, १०५, १०८
अक्षकर्ण	१०३
अक्षक्षेत्र	१०९
अक्षच्छाया	१०५
अक्षज	२१५, २३७
अक्षज्या	१०४
अक्षत	२२७
अक्षति	२४४
अक्षप्रभा	१०५
अक्षभा	१०५
अक्षभाग	१०८
अक्षमाला	१९९
अक्षमालापति	१९९
अक्षय	९३

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अक्षयतृतीया	२१
अक्षयनवमी	२३
अक्षलव	१०८
अक्षवेदांश	१२८
अक्षाभा	१०५
अक्षांश	१०८
अक्षांशक	१०८
अक्षिन्	३७, २१३, २३०
अखण्ड	८९
अखण्डमण्डल	४३
अखण्डितवपुस्	४३
अखरकर	४०
अखिल	८९, २१४
अखिलग्रह	११७
अग	२८, ३२, १३८, २०३
अगच्छ	१३८
अगत	११५, १४३, १५७
अगदङ्कार	१९८
अगम	१३८
अगस्ति	१९९
अगस्त्य	११४, १९९
अगस्त्यदर्शन	२००
अगस्त्यदृश्य	२००
अगस्त्यपूता	२३३
अगस्त्यलोप	२००
अगस्त्यास्त	२००
अगस्त्योदय	२००
अगार	१२२, २०३
अगिरस्	२३८
अगु	५३
अगुपुच्छ	२६४
अगुरुग	१४८, १६८
अगोदय	२८
अगोकस्	२२२
अग्नायी	१७, २४०
अग्नि	३, ४, ५, १३, १७, ५७, ७५, ७६ टी. ८ ११४, ११८, २०१, २०३, २३६, २३८,
अग्निकण	२४०
अग्निकोणपति	२३८
अग्निचित्	२१०
अग्निदेवता	५
अग्निदैवत	५
अग्नि पूर्णिमा	२४
अग्निप्रिया	२४०
अग्निबीज	२०३, २०३
अग्निभ	२०३
अग्निलोचन	२२७
अग्निवाह	२४१
अग्निविश्	२४०
अग्निवीर्य	२०३
अग्निशिख	२०३
अग्निशुष्मन्	२३९
अग्निष्टुद्यज्ञ	२०१
अग्निष्टोम	२०१, २०९
अग्निसख	२४४
अग्निसम्भव	२४२
अग्निस्थापन	५७
अग्निहोत्र	२०१, २३९
अग्न्युत्पात:	२४०
अग्र	२५२, २५४
अग्रजा	२२५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अग्रजाधिप	४०
अग्रज्या	१०४
अग्रणी	२५४
अग्रमास	२४३
अग्रसन्धानी	२४१
अग्रा	१०९
अग्राग्रखण्ड	१०९
अग्रादिखण्ड	१०९
अग्रिम	२५४
अग्रिम	२५४
अग्रेसर	२५४
अग्र्य	२५४
अघ	३०
अघर्मधामन्	४०
अघ्न्या	२००
अङ्क	४२, ७०, ७६
अङ्कगणित	७१
अङ्क्तः	१९४
अङ्कति	२४४
अङ्कनिवेशन	८९
अङ्कन्यास	८९
अङ्कन्यासक्रम	८९
अङ्कन्यासनियम	८९
अङ्कन्यासविधि	८९
अङ्कन्यासस्थापन	८९
अङ्कभाग	१२९
अङ्कलव	१२९
अङ्कांश	१२९
अङ्कांशक	१२९
अंक्तः	१९४
अङ्ग	४४, ७५, १२१, २११, २४४, २२६, २४६
अङ्गज	४५, १२२
अङ्गजा	२०८
अङ्गदा	४३
अङ्गना	२६, २०५, २३४
अङ्गपवत	१४७, १५९
अङ्गभू	४५
अङ्गसहमम्	१३१
अङ्गराज	३५
अङ्गार	४३, २४०
अङ्गारक	४३, १६६
अङ्गारकचतुर्थी	२४
अङ्गारभक्ष	४२
अङ्गिरस्	६, १६, ४७, ४९, १९९, २०८, २१२,
अङ्गिरःपुत्र	४७
अङ्गिरः सुत	४७
अङ्गिरोज	४७
अङ्गिरोभव	४७
अङ्गिरोभू	४७
अङ्गु	२२२
अङ्गुरि	२१०
अङ्गुरी	२१०
अङ्गुल	६५, ६५, ६६, २१०
अङ्गुलमुख	११५
अङ्गुलवदन	११५
अङ्गुलादि	११५
अङ्गुलि	२१०
अङ्गुलिज	२१०
अङ्गुलिनामन्	७९
अङ्गुलिमान	५८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अङ्गुली	२१०
अङ्गुलीकण्टक	२१०
अङ्गुलीया	२१०
अङ्गुलीसम्भूत	२१०
अङ्गुष्ठ	२१०
अङ्गुष्ठनिकटाङ्गुलि	२१०
अघ्रि	८, ४९, ५६, ८९, १२५, २१३
अघ्रिप०	१३८
अंघ्र्यून	८९
अचण्डमरीचि	४१
अचपल	२८
अचपलोदय	२८
अचरोदय	२८
अचल	२८, २०३
अचलकीला	२८, ४४
अचला	४४
अचलाज	४३
अचलातनय	४४
अचलाविग्रहोद्भव	४४
अचलासप्तमी	२४
अचलासुत	४४
अचलोदय	२८
अचारु	३०
अचिकुर	५४
अचिरद्युति	२३८
अचिरप्रभा	२३८
अचिररोचिस्	२३८
अच्युत	१२४, २१५
अच्युतभ	७
अच्युताग्रज	२२५

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अच्युताग्रज	२२५
अच्छ	१३, ४२, ४९
अच्छपक्ष	१३
अच्छावाक	४९
अज	५, ७, ७, ८, २५, ३८, २०७, २१५, २२७, २४१
अजकाव	२३०
अजगव	२३०
अजगाव	२३०
अजचरण	९, १३
अजड	२५५
अजतारा	५
अजन्य	२५७
अजपद	८
अजपद	८
अजपाद	८
अजपाद	८
अजयुग्मा	९
अजर	१९७, २०३
अजर वृद्धभ	५
अजर्य	१२७
अजस्त्रम्	१९ २५२
अजा	२४१
अजांघ्रि	८
अजातचन्द्रा	२
अजित	२१५
अजिन	२२८
अजिनयोनि	२७, ४२, २४४
अजिर	२४४
अजिह्म	१०७
अजीगव	२३०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अजैकचरण	४, ८	अतनु	१२३
अजैकपाद्	८, २०६	अतरल	२८
अजैकपाद	८	अतल	२२३, २२३
अजैकपाददैवत	८	अतसी	२०२, २०२
अजैकपाददैवत्य	८	अतिकृति	८०
अजैकाप्रि	८	अतिकृतिद्वय	८२
अजैकादशी	२२	अतिक्रय	२५२
अज्ञता	१२३	अतिगण्ड	९, १०
अञ्चति	२३९, २४४	अतिचारगुरु	१३७
अञ्चित	४९, २०१	अतिजगती	२११
अञ्चितम्	२०५	अतिदीर्घ	४५
अञ्जन	२२७, २३४	अतिधृति	७९, २११
अञ्जना	२३४, २४५	अतिधृतित्रिक	८२
अञ्जनावती	२३४, २४५	अतिधृतित्रिक	८२
'अञ्जन्ति'	१९४	अतिधृतिद्वय	८१
अञ्जलि	६३, ६३	अतिधृतियुग	८१
अञ्जसा	१०१	अतिधृतियुज्	८१
अञ्ज्यात्	१९४	अतिपराक्रम	३१
अञ्ज्याताम्	१९४	अतिपात	२५२
अञ्ज्युः	१९४	अतिपापिन्	५५
अटवी	१९९	अतिप्राणिन्	३१
अट्ट	२४७	अतिबलिन्	३१
अट्टहास	२२७	अतिभी	२३८
अणक	२५४	अमिमर्याद	२५२
अणिमन्	२३०	अतिमात्र	२५२
अणीयस्	२५३	अतिमैत्र	९, १३५
अणु	२०२, २५३	अतिरात्र०	२०१
अणुप्रभा	२३८	अतिरिक्त	२५३
अण्डज	२७, २०७, २२२	अतिवह	२४५
अण्डीर	२३६	अतिवीर्य	३१
अण्डैकलोचन	२२७	अतिबेल	२५२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अत्रिजन्मन्	३९
अत्रिदृग्जनुःसुत	४६
अत्रिदृग्जातसूनु	४६
अत्रिदृश्	४२
अत्रिनयनप्रभव	४१
अत्रिनयनसमुत्यज्योतिस्	४१
अत्रिन्	४२
अत्रिनेत्र	४२
अत्रिनेत्रज	४०
अत्रिनेत्रजनन	३६३
अत्रिनेत्रप्रसूत	४१
अत्रिनेत्रभू	४०
अत्रिपौत्र	४५
अत्रिभव	३९
अत्रिलोचन	४२
अत्रिसुत	३९
अत्रिलोचन	४२
अत्रिसुत	३९
अत्रीतजनि	४०
अत्रीतजन्माङ्गज	४६
अथर्वन्	२११, २१३
अथर्वोपवेद	२११
अथवा	२०
अदन	२००
'अदन्ति'	१८७
अदभ्र	२५३
अदर्शन	१०६
अदिति	४, ६, १३, ३७, ४४, १९८
अदितिज	१९७
अदितिजनिगुरु	४८
अदितितनय	३४
अतिशक्तिता	३१
अतिशक्करी	७८, २११
अतिशय	२५२
अतिशोभन	३१
अतिशौर्य्य	३१
अतीत	११५, २५१
अतीतकाल	१८
अतीतानागतभिन्नकाल	१८
अतुषारकर	३४
अतुहिनधामन्	३४
अतुहिनरश्मि	३४
अतुहिनरूचि	३४
'अत्तः'	१८७
अत्ति	१८७
अत्तृ	१२३
अत्यग्निष्टोम	२०९
अत्यन्तप्राणिन्	३१
अत्यन्तबलिन्	३१
अत्यन्तसत्त्व	३१
अत्यय	१२४
अत्यर्थ	२५२
अत्यष्टि	७८, २११
अत्यष्टित्रिक	८२
अत्यष्टिद्वय	८०
अत्याज्य	१७८
अत्युक्ता	७४
अत्र	२०
अत्रि	४२, १९९, १९९, २०८, २१२
अत्रिज	३८
अत्रिजनि	३९
अत्रिजनुष्	३९, ४६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अदितिदारकदेववन्दितचरण	४९
अदितिदारकदेववन्दितपाद	४९
अदितिदैवत	६
अदितिनन्दन	३४, १९७
अदितिनन्दननाथपुरोधस्	४९
अदितिनन्दनपूज्य	४८
अदितिपुत्र	२३६
अदितिसुत	६, १९७
अदितिसुतामात्य	४८
अदितिसूनुसपत्नसचिव	५१
अदृश्य	१०६
अदृक्पथ	१०६
अदेवताड	२३९
अद्भुत	२४०
अद्य	१९, २०१
अद्यतन	१८, १९
अद्यत्वे	१९
अद्यश्वस्	१९
अद्यात्	१८७
अद्याताम्	१८७
अद्युः	१८७
अद्रि	३२, १३८, २०३, २२८
अद्रिकीला	४४
अद्रिजा	२३०
अद्रिद्विष्	२३६
अद्रिधन्वन्	२२७
अद्रिधृत्	२१५
अद्रिभिद्	२३६
अद्रिभिनमंत्रित्	४७
भद्री	६
अधन	९३
अधम	२५४
अधर	५६, २१४
अधरगृह	५६
अधरभ	५६
अधरभवन	५६
अधरराशि	५६
अधरर्क्ष	५६
अधरा	२३३, २३४
अधरोष्ठ	२१४
अधस्ताद्दिश्	२३४
अधि	२०५, २४९
अधिक	१२५, २४८, २४९, २५३
अधिकग	१०७
अधिकगति	१०७
अधिगम्य	१४७
अधिकन्यूनत्व	२४८
अधिकमास	१४, १३७
अधिकल	४३, १४७, १५६
अधिकार	१५७, १५७
अधिकारवत्	१५६
अधिकारिन्	१४७, १५१
अधिकृत्	१४७, १५६
अधिकृत	१५८
अधिगत	१४६, १५३
अधिगम्य	९३, १५५, १५५, १५५
अधितिष्ठत्	१४८, १६७
अधिनाथ	३४
अधिनायक	३५
अधिप	३५, २४६
अधिपति	३५
अधिप्राणिन्	३१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अधिबलिन्	३१
अधिभू	३५
अधिमास	१४
अधिमित्र	१२७
अधियोग	१४७, १५७
अधिराज	३५
अधिवास	२०३
अधिवासन	
अधिशत्रु	१२७
अधिशालिन्	१४७, १५९
अधिश्रित	१४७, १५७, १५७
अधिष्ठातृत्व	२२९
अधिष्ठान	२४७
अधिष्ठित	१४६, १५१, १५१, १५२, १५३, १५७
अधीते	१८५
अधीत	२५३
'अधीयत'	१८५, १८५
अधीयाते	१८५
अधीयीयानाम्	१८५
अधीयीरन्	१८५
अधीश	३५, २२८
अधीश्वर	३५, २०६
अधुना	१९
अधुनातन	१८
अधोक्षज	२१५
अधोदिश्	२३४
अधोभुवन	१२२, २२३
अधोमुख	२१५
अध्यापक	४९
'अध्यापयति'	१८५
अध्यासित	१४७, १५७, १५७
अध्यासीन	१४७, १५७
अध्याहार	२५१
अध्युषित	१४७, १५७
अध्वग	३२
अध्वन्	१२४
अध्वयुज्	१२४
अध्वर	१२४, २०१
अध्वरशाला	१३८
अध्वर्यु	४९
अनंग	५३
अनक्ति	१९४
अनघ	३०
अनङ्ग	१२३
अनडुह्	२३०
अनडुही	२००
अनड्वाही	२००
अनद्यतन	१९
अनन्त	१२४, १७९, २०६, २१५, २२२, २२५, २३९
अनन्तचतुर्दशी	२२
अनन्तशायित	२१५
अनन्तशीर्ष	८४
अनन्तर	२९, २६३,
अनन्ता	४४, २३०, २३४
अनन्ताजनि	४४
अनन्तातनूज	४४
अनन्ताभू	४३
अनन्यज	१२३
अनफा	१२९
अनल	५, १७, २०१, २०३,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
	२०६, २०७, २३९
अनलहरनिलय	१२२
अनलाख्या	७४
अनलोत्पात	२४०
अनवरत	२५२
अतवरार्थ्य	२५४
अनवार्घ्य	२५४
अनवस्थान	२४४
अनशुभ	३०
अनष्ट	९२
अनसूया	१९९
अनसूयापति	४२
अनस्तगत	१०६
नागत	१८
अनागतार्तवा	२०८
अनामा	२१०
अनामिका	२१०
अनायुस्	१४१, १४१
अनारत	२५२
अनालम्बी	२०८
अनिदाघदीधिति	४१
अनिदाघधामन्	४१
अनिदाघांशु	४०
अनिमिष	२७, १९७
अनिमिषद्विषदर्चित	५१
अनिमिषरिपुपूज्य	५१
अनिमिषानिमिषद्विषदर्चित	५६
अनिमिषारातीज्य	५०
अनिमिषार्चित	४८
अनिमेष	२७, १९७, २४४
अनिमेषपूजितपाद	४९

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अनिमेषारिपूज्य	५०
अनिमेषाह्वय	२७
अनिमेषेश्वरवैरिवन्द्य	५१
अनियत	१४१
अनियतायुस्	१४१
अनिरुद्ध	२२७
अनिरुद्धभार्या	२२७
अनिर्वाप	४७
अनिल	७, ५४, २०६, २०७, २४४
अनिलसख	२३९
अनिलाध्ववेग	२९
अनिलाशन	२२३
अनिली	७
अनिश	१९, २५२
अनिष्ट	३१, १२६
अनीक	१२४
अनीकवत्	२४०
अनु	७
अनुक्रम	२५२
अनुग	३४, १२१
अनुग्र	३०
अनुचर	१२२, १५१
अनुज	१२१
अनुजा	२२५
अनुजीविन्	१५४
अनुडुह	२५
अनुत्तम	३०, २५४
अनुत्तर	२५४
अनुदग्गोल	१५
अनुदगयन	१६
अनुदरा	२०४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अनुपचय	१२६	अनृजु	१०७, २४२
अनुपमा	२३४	अनृजुग	१०७
अनुपात	९५	अनृजुगति	१०७
अनुपूर्विका	२५२	अनर्जुगति	१०७
अनुमति	२	अनृण	९३
अनुयायिन्	१६०	अनेक	२५२
अनुयोग	२५६	अनेकज	२२२
अनुयोगकृत्	४९	अनेकप	२३२
अनुयोजन	२५६	अनेकान्तवादिन्	२०६
अनुराध	७	अनेहस्	११, ६७
अनुराधा	४, ४, ७, ९	अनेहोमान	६७
अनूराधा	४, ७	अनोकह	१३८
अनुलोम	१०७	अनोज	१०२
अनुवक्रा	१०६	अन्त	१२३, १२५, १४८, २४१, २५३
अनुवत्सर	१७		
अनुवादिनी	२०८	अन्तः स्वेद	२३२
अनुवेल	११	अन्तः स्वेदिन्	२३२
अनुशासन	२१२	अन्तक	५, ५२, ५३, १२४, २४१
अनुश्रुति	७	अन्तकतिथि	२
अनुष	२४२	अन्तकाल=(मरणसमयः),	
अनुष्टुभ्	७६, २११	अन्तगतभ	८
अनुष्णाकर	४०	अन्तर्	१६४
अनुष्णागु	३९	अन्तर	९१, १४३, १४४, १४८, १४८, १६४, १६४, १६५, २५३
अनुष्णदीधिति	४१		
अनुष्णाभास	३९	अन्तरगत	१४८, १६४
अनुष्णरश्मि	४०	अन्तरङ्ग	२९
अनूचान	१५३	अन्तरा	१४८, १६४
अनून	८९	अन्तराल	१४८, १६४, १६४
अनूनक	८९	अन्तरालक	१४८, १६४
अनूरु	३६	अन्तरिक्ष	२९, ४४, १२४
अनूरुसारथि	३४	अन्तरित	९१, ९२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अन्तरीक्ष	२९	अन्नप्राशन	१३३, १३४
अन्तरेण	१४८, १६४	अन्नादन	१३४
अन्तर्गत	१४८, १६४, १६४	अन्नाशन	१३४
अन्तर्दशा	१४३, १४४	अन्नीध्र	४९
अन्तर्दाय	१४४	अन्नेश	२५
अन्तर्वत्नी	१४०	अन्यकर्म	१३१
अन्ता	२०९	अन्यतरस्याम्	२०
अन्तिक	२५३	अन्यत्रसङ्गत	२०
अन्तिम	२७, १२५, २५३	अन्यदारा०	१३१
अन्तेवासिन्	५१	अन्यदिन	१९
अन्तेषद्	५१	अन्या	२११
अन्त्य	८, २७, १२५, २५३	अन्यून	८९
अन्त्यक	७३	अन्यूनकल	४३
अन्त्यगम	२७	अन्योन्य	२०
अन्त्यज=(शूद्रः)	५८	अन्योन्यराशिस्थितत्व	१४७
अन्त्यनाडी	१३५	अन्वय	१२४, १४६, १४९
अन्त्यभ	८, २७	अन्वाहार्यपचन	२४१
अन्त्यरात्र	१८	अन्वित	९०, १४६, १५०, १५७
अन्त्यराशि	२७	अप्	४
अन्त्यसन्ध्येश्वरी	२०८	अप	१४८, १६६
अन्धक	२३०	अपकृष्ट	२५४
अन्धकरिपु	२२७	अपक्रय	११०, ११०
अन्धकसूदन	२२७	अपक्रान्त	११०
अन्धकार	५४	अपगा	२४३
अन्धकी	२३३	अपघन	२११
अन्धतमस	५४	अपचय	१२५, १२६, १४३, २४९
अन्धातमस	५४	अपचायित	२०१
अन्न	२०१, २०२, २३८	अपचित	२०१
अन्नकाशन	१३४	अपचिनतनु	४३
अन्नकूट	२३	अपचिति	१२५
अन्नदानाद्युदवसित	१३८	अपजूकचरोदय	१६६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अपटान्तर	२५३
अपत्य	४५, १२२
अपत्यपथ	१३९
अपत्यशत्रु	२५
अपत्यशात्रव	२५
अपत्यसपत्न	२५
अपदान्तर	२५३
अपदिश	२३३
अपनीत	९०
अपनीय	९३, ९३
अपनेय	९२
अपपारिक	२३९
अपभरणी	५
अपम	११०
अपमण्डल	११०
अपमण्डलार्कांश	९७
अपममण्डल	११०
अपमित्यक	२४८
अपमृत्यु=(विनारोगेण मरणम्)	
'अपयन्ति'	१७६
अपर=(इतरः)	
अपरकपाल	१०९
अपरपक्ष	१४
अपररात्र	१३
अपररात्रक	१३
अपरा	१११, २३४
अपराजित	२०६, २०६, २१५, २२७
अपराजिता	२३४
अपराह्न	१२, १२
अपरुजा	२३०
अपरेतरा	२३३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अपर्णा	२३०
अपवन	१९९
अपवरक	१३९
अपवरक	१३९
अपवर्जन	२५१
अपवर्जित=(परिहृतः, त्यक्तः)	
अपवर्तक	९३
अपवर्तन	९३
अपर्तित	९४
अपवर्त्य	९३
अपवाद	२५४
अपवृत्त	११०
अपशद	२५४
अपष्ठु	११, २५२
अपष्ठु (ल) र	२५२
अपसव्य	११८, १२०, २४०, २५२
अपहाय	९३, १४८, १६६, १६६
अपहार	१४३, १४४, २४९
अपहृत	९०
अपहृति	१४४
अपांनाथ	
अपांवत्स	११४
अपाकरण=(निराकरणम्)	
अपाङ्ग=(नेत्रान्तः)	
अपाङ्गदर्शन=(क्रटाक्षम्)	
अपाग्	२३३, २३४
अपाग्भव	२३४
अपागयन	१६
अपाची	२००, २३३
अपाचीतरा	२३४
अपाचीन	२२४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अपाच्य	२३४	अप्रस्वेद	२३२
अपाटव	१२३	अप्राग्र्य	२५४
अपान	२४५	अप्राण	३१
अपात्रपाद्	२४०	अप्राप्त	१५७
अपामार्गदन्तधावन		अप्राप्ति	१२५
अपाम्प	२१८	अप्सरस्	२०४, २०४
अपाम्पति	८, २४३	अप्सरसाम्पति	२३६
अपाम्पित्त	२३९	अबल	३१
अपाय	१२४, १२५, २४९	अबला	२६, २०४, २०४
अपार	२१८	अबा	१२२
अपारे	४५	अब्ज	२८, ३६, ३८, ४७,
अपास्य	९३, १४८, १६६,		७३, २१४
	१६६, १६६	अब्जज	२०७
अपिञ्जर	२०३	अब्जजन्मन्	४५
अपितु=(किन्तु यदि, यद्यपि),		अब्जदीप्ति	१३
अपिधान	११८	अब्जनन्दन	४६
अपिहित	११६, ११६, ११६	अब्जपाणि	३२
अपुञ्ज	२४०	अब्जबन्धु	३२
अपुण्य	३०	अब्जभू	४५
अपूर्णवल	१५८	अब्जयोनि	२०७
अपेत:	१७६	अब्जसुत	४५
अपेयात्	१७६	अब्जसूनु	४५
अपेयाताम्	१७६	अब्जहस्त	३२
अपेयु:	१७६	अब्जापत्य	४५
अपैति	१७६	अब्जारि	३८ ५३
अपोह	२५१	अब्जिनी	३६
अप्पति	८, ३४३	अब्जिनीपनि	३३
अप्पित्त	२३९	अब्जिनीबन्धु	३३
अप्पुष्प	३६	अब्द	११, १६, २३८
अप्रधान	२५४	अब्दकाल	१५
अप्रशस्त	३१	अब्दगण	९७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अब्दपर्याय=(समाप्तवर्षे द्वितीयवर्षस्य प्रवृत्तिः)	
अब्दपूर्ति	१३४
अब्दवाहन	२२७
अब्दाद्यायुस्	१४३
अब्बा	२४३
अब्धि	४२, २४३
अब्धिकुक्ष्यग्नि	२४०
अब्धिज	१९८
अब्धिजा	२४४
अब्धितनय	
अब्धिद्वीपा	४४
अब्धिनगरा	२२६
अब्धिनवनीत	४१
अब्धिमेखला	४४
अब्धिवस्त्रा	४४
अब्धिसंज्ञा	७५
अब्धिसप्तन्	२४३
अभ्र	२३८
अभ्रपुष्प	२१७
अभ्रमातङ्ग—(ऐरावतः),	२३७
अभयद	२०६
अभव्य	३०
अभाव	१२७
अइभक	३४
अभिकृति	८०, २११
अभिकृतिद्वय	८२
अभिख्या	५
अभिगत	१४७, १५७
अभिघातिन्	१२३, २०१
अभिजिघांसु	१२३, २०१

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अभिजित्	४, ४, ७, ९, १२, ११४
अभिजिद्ध	७
अभिज्ञ	२५५
अभिज्ञान	४२
अभितस्	२५३
'अभिदधति'	१८३
अभिदधते	१८२
अभिदधाति	१८३
अभिदधाथे	१८२
अभिदधीत	१८३
अभिदधीयाताम्	१८३
अभिदधीरन्	१८३
अभिदधे	१८२
अभिदध्महे	१८२
अभिदध्यात्	१८३
अभिदध्याम्	१८३
अभिदध्युः	१८३
अभिदध्वहे	१८२
अभिधत्तः	१८३
अभिधत्ते	१८२
अभिधत्से	१८२
अभिधद्ध्वे	१८२
अभिधा	५
अभिधान	२०८, २४९
अभिधायक	३४९
अभिधेय	२४९
अभिनन्दन	२०६
अभिनिर्माण	१३७
अभिभव	१२३, २०१
अभिभूत	१५७
अभिमत	११

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अभिमतकर्ण	१०३
अभिमतकाल	११
अभिमतघटिका	१०९
अभिमतघटी	१०९
अभिमननाडिका	१०९
अभिमतनाडी	१०९
अभिमतयंत्रांश	१०८
अभिमतसमय	११
अभिमतहर	११०
अभिमतहार	११०
अभिमति	२०१
अभिमर्द	१२४
अभिमाति	२०१
अभियाति	१२३, २०१
अभियातिन्	१२३, २०१
अभिराम	२५५
अभिरामा	२६
अभिरूप	२५५
अभिलाष	२४६
अभिवीक्षित	१४५
'अभिव्यञ्जयत:'	१९४
अभिव्यञ्जयति	१९४
अभिव्यञ्जयते	१९४
अभिव्यञ्जयन्ति	१९४
अभिव्यञ्जयन्ते	१९४
अभिव्यञ्जयेत्	१९४
अभिव्यञ्जयेत	१९४
अभिव्यञ्जयेताम्	१९४
अभिव्यञ्जयेयाताम्	१९४
अभिव्यञ्जयेयु:	१९४
अभिव्यञ्जयेरन्	१९४

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अभिशस्त	२५४
अभिषव	२०१
अभिसम्पात	१२४
अभिसर	१५१
अभिहत	९०
अभिहित	२४९
अभिहत्य	९३
अभीक	३४
अभीक्ष्ण	१९
अभीप्सित	११, ३६
अभीप्सितकाल	११
अभीप्सितसमय	११
अभीशु	३६
अभीशुमन्	३२
अभीषु	३६
अभीषुमत्	३२
अभीष्ट	११, ३६
अभीष्टकाल	११
अभीष्टघटिका	
अभीष्टघटी	
अभीष्टच्छेद	
अभीष्टदिष्ट	११
अभीष्टनाडिका	
अभीष्टनाडी	
अभीष्टसमय	११
अभीष्टहर	११०
अभीष्टहार	११०
अभीष्टानेहस्	११
अभीष्टोरन्मण्डलशङ्कु	१०९
अभुक्त=(उपवासी)	
अभुक्तमूल	१४१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अभ्यग्र	२५३
अभ्यन्तर	१४८, १६४, १६४
अभ्यर्ण	२५३
अभ्यवहार	२००
अभ्यस्त	९०
अभ्यागम	१२४
अभ्यामर्द	१२४
अभ्याश	२५३
अभ्यास	२५३
अभ्युदय	२१०
अभ्युदित	१२१
अभ्युपेत	१४७, १५७
अभ्र	२९, १२४, २३८
अभ्रम	२९, १२५
अभ्रगति	२९
अभ्रचर	२९
अभ्रनाग	२३७
अभ्रपथ	२९
अभ्रपिशाच	५४
अभ्रपिशाचकम्	५४
अभ्रपुष्प=(जलम्)	२१७
अभ्रमातङ्ग	२३७
अभ्रमु	२३४
अभ्रमुप्राणेश्वर	२३७
अभ्रमुप्रिय	२३७
अभ्रमुवल्लभ	२३७
अभ्रसौकस्	२७
अभ्ररूप	२३७
अभ्रोत्थ	२३७
अमनि=(चन्द्र;, काल:, दण्डश्च),	
अमर	१३०, १९७, २१२
अमरगुरु	४७
अमरधीसहाद	४८
अमरनाथपूज्य	४८
अमरनाथवन्दिन	४८
अमरनुत	४७
अमरपार्चिनाघ्रि	४८
अमरपुरोधम्	४८
अमरपूजिनांघ्रि	४८
अमरपूज्य	४७
अमरपूज्यपाद	४८
अमरमंत्रित्	४७
अमरमात्र	६, ३७
अमरराजपूज्य	४८
अमराजमंत्रिन्	४८
अमरराजरिपूपनी	५१
अमरवन्धदान	४८
अमरवर्त्मन्	१२५
अमरवैरिपुरोहित	५१
अमरवैरिवन्द्य	५०
असरव्रत	३३, ३३
अमरशात्रवपूजिनांघ्रि५१	
अमरशिल्पिन्	१९८
अमरसिंह	२१२
अमरा	२३७
अमराचार्य	४७
अमरारिगुरु	५०
अमरारिपूज्य	५०
अमरार्चित	४७
अमरार्चिमांघ्रि	४८
अमरार्च्य	४७
अमरावती	२३७

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अमरेज्य	६, ४७
अमरेड्य	६
अमरेन्द्रोपाध्याय	४८
अमरेड्दिश्	२३३
अमरेश्	२३६
अमरेशमंत्रिन्	४८
अमर्त्य	१९७
अमर्त्यगुरु	४७
अमर्त्यपूज्यचरण	४८
अमर्त्र्भ (भु) वन	१९८
अमर्त्यसपत्नेज्य	५१
अमर्त्यामात्य	४७
अमर्त्यारिमंत्रित्	५०
अमर्त्यारिबन्ध	५०
अमर्त्येज्य	४७
अमल	१३, ३०, ४२
अमलपालिक	२४५
अमला	१३०
अमा	२
अमात्य	४७, ४९, ५६, १२५
अमात्यकारक	१२७
अमानस्य	१२५
अमान्त	११५
अमामसी	२
अमामंस्या	२
अमावसी	२
अमावस्या	२
अमावासी	२
अमावास्या	२, ३, २४
अमिति	३८
अमिनायुस्	१४१, १४१

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अमितौजस् = (अतिवीर्यशाली),	
अमित्र	१२३, २०१
अमिलक	२०१
अमुख्य	२५४
अमुतस(अमुष्यात्),	
अमुर्हि=(अमुष्मिन् काले),	
अमूर्त्त	११, ६३
अमृत	९, ३८, ४२, २००
अमृतकर	४०
अमृतकिरण	४१
अमृतकिरणजन्मन्	४६
अमृतचौर	५४
अमृतमेजस्	४०
अमृतदीधिनि	४१
अमृतदीप्ति	४०
अमृतद्युनि	४०
अमृतधामन्	४०
अमृतनिधान	४१
अमृतपिण्ड	४०
अमृतभानसूनु	४६
अमृतमूर्ति	४०
अमृतयोग=(योगविशेषः),	
अमृतरश्मि	४०
अमृतरश्मिज	४६
अमृतरोचिषू	४०
अमृतवर्षिणी	२१४
अमृतशारीर	४१
अमृतसिद्धियोग=(योगविशेषः)	
अमृतसू	३९
अमृतसोदर	३८
अमृता	४२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अमृताङ्ग	३९	अम्बु	१२२, २४३
अमृतादनवैद्यभ	५	अम्बुकान्तार	२४३
अमृतावनार्चिनपद	४९	अम्बुज	२८, ३८, २३७
अमृतान्धस्	१९७	अम्बुजन्मत्	३६
अमृतांधसांपूजिन	४८	अम्बुजबन्धु	
अमृताभीषू	४०	अम्बुजबान्धव	३४
अमृताशन	१९७	अम्बुजहितप्रभव	५३
अमृतांशुजन्मत्	३६	अम्बुजा	२१७
अमृणाहरण	२२१	अम्बुजिनी	३६
अमृत्यु	१९७	अम्बुजिनीपति	३४
अमोघा	२३०	अम्बुजिनीवनेश	३४
अम्बक	१२४, २१३	अम्बुजिनीश्	३२
अम्बर	२९, ३७, १२४	अम्बुजेश	३२
अम्बरग	२९	अम्बुतस्कर	३३
अम्बरगनि	२९	अम्बुद	२३८
अम्बरगामिन्	२९	अम्बुदेवना	७
अम्बरचर	२९	अम्बुदेवा	७
अम्बरचारिन्	२९	अम्बुदैवत	७
अम्बरध्वज	३३	अम्बुदैवत्य	७
अम्बरनिवास	२९	अम्बुप	८
अम्बरपान्थ	२९	अम्बुपद्म	३६
अम्बरभृत्	२८	अम्बुरुह	३६
अम्बरमणि	३३	अम्बुवाम	२४३
अम्बरमार्गग	३४	अम्बुवाह	२३८
अम्बरवास	२९	अम्भस्	१२२
अम्बरस्थली	४४	अम्भ:सू	२४१
अम्बरायण	२९	अम्भोज	३६
अम्बरीष	३२, २२६, २२७	अम्भोजमित्रतनय	५३
अम्बा	१२२, २२५, २२५	अम्भोजवनप्रकाशिन्	३४
अम्बालिका	२२५	अम्भोजिनी	३६
अम्बिका	२२५, २२५, २३०	अम्भोजिनीपतिसुत	५३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अम्भोजिनीप्रयस्	३४
अम्भोजिनीश	३३
अम्भोजिनोस्वामिन्	३४
अम्भोधर	२३८
अम्भोभ	७
अम्भोभवमित्रनन्दन	५३
अम्भोभृत्	२३८
अम्भोरुह	३६
अम्भोऽर्यभ	८
अम्ल	५७, ७६, टी. २१४
अय	१२५
'अयते'	१८०
अयन	११, १६, १०५, १२३, १२४
अयनचलन	१०५
अयनचलनभाव	१०५
अयनचलनलव	१०५
अयनचलनाश	१०५
अयनचलनांशक	१०५
अयनबल	१४३
अयनभाग	१०५
अयनलव	१०५
अयनसंक्रान्ति	१५
अयनांश	१०५
अयनांशक	१०५
'अयन्ते'	१८०
अयात	१५७
अयान	१२५
अयुग्म	१०२
अयुगसप्ति	३३
अयुज्	१०२
अयुत	७३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'अयेत'	१८०
अयेते	१८०
अयेयाताम्	१८०
अयेरन्	१८०
अयोग्र	२२५
अयोनि	२२५
अर	१०१, १०१, २०६
अरजस्	२०८
अरण्य	१९९
अरविन्द	३६
अरविन्दकानननायक	३४
अरश्मि	५३
अराति	१२३, २०१
अराल	४३, १०७
अराविला	२२
अरि	१२३, २१, २२३, २३०
अरिणि	२३९
अरिमर्दन	२३७
अरिश्रेणी	२३
अरिष्ट	३१, १३८, १४०, १४०, १६४, २१६
अरिष्टनेमि	२१५
अरिष्टभाव	१२६
अरिष्टसूदन	२१६
अरिष्टहन्	२१६, २२४
अरिसंज्ञा	७५
अरुण	६, ३२, ३६, ४३, ४४, ४९ष ५५
अरुणकिरण	३४
अरुणज	५२
अरुणातनय	५३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अरुणतनु	४४
अरुणवासस्	४४
अरुणसारथि	३४
अरुणसूत	३३
अरुणाम्बर	४४
अरुणावरज	२२१
अरुणोदयकाल	१८
अरुणोत्थ	५२
अरुन्धती	१९९, १९९
अरुन्धतीजानि	१९९
अरुन्धतीव्रत	२०
अरुस्	३२, ३८, १२३
अरौद्रकेतु	४०
अर्क	६, ३२, ५३, १९९, २३५
अर्ककराभितप्त	१०६
अर्कज	५२, १९८
अर्कजनि	५२
अर्कजन्मन् ५२	
अर्कतनय	३५, ५२
अर्कतनुजन्मन्	५३
अर्कपुत्र	५२, २४१
अर्कभू	५२
अर्कभूत	५२
अर्कमार्ग	२९
अर्करेतोज	३५
अर्कसंहननज	५३
अर्कसुत	५२
अर्कसुता	२२५
अर्कसूनु	२४१
अर्कसोदर	२३७
अर्कांश	१२९
अर्कांशक	१२९
अर्कात्मज	५२
अर्कात्मजा	३५, २२५
अर्कि	५१
अर्किन्	२३६
अर्केन्दुवैरिन्	५५
अर्कोपगत	१०६
अर्घ	२४८
अर्घ्यतीर्थ	२२९
'अर्चतः'	१९७
अर्चन्ति	१९७
अर्चन्ति	१९७
अर्चि	२३९
अर्चित	४७, ४९, ५६, २०१
अर्चिष्	३२, ३६, २३९
अर्चिष्मत्	३२, ३३९
'अर्चेत्'	१९७
अर्चेताम्	१९७
अर्चेयुः	१९७
अर्च्य	४७, ४९, ५६
अर्जन	७६, टी० २०३, २२७
अर्जुनसखि	२२४
अर्जुनसारथि	२२४
अर्जुनहस्त	८४
अर्जुनी	२००
अर्जित	१२४
अर्णवमन्दिर	२४३
अर्णस्	१२२
अर्णोभ	७
अर्णा	२४३
अर्ति	४१, १२५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अथ	७५, ७५, टी० १२१, १३३, २४६
अर्थपति	२२६
अर्थप्रयोग	२४९
अर्थवर्तन	९३
अर्थशास्त्र	२११, २१३
अर्थात्यय	९३
अर्थापगम	९३
अर्थापचय	९२
अर्द्ध	८९
अर्द्धकाल	२२७
अर्द्धचन्द्र	१३०
अर्द्धज्या	१०४
अर्द्धनारीश	२२८
अर्द्धपल	६३
अर्द्धप्रहर	१३
अर्द्धबिम्बाधिकेन्दु	५५
अर्द्धबिम्बोनेन्दु	५५
अर्द्धमकुट	२२७
अर्द्धमास	१३
अर्द्धयम	१३
अर्द्धयातुक	१३
अर्द्धयाम	१३, ५५
अर्द्धरात्र	१३, ६७
अर्द्धरात्रक	१३
अर्द्धशरावक	६२, ६३
अर्द्धसावित्री	२०९
अर्द्धाञ्जलि	६३
अर्द्धार्द्ध	८९
अर्द्धित	८९
अर्द्धोदयव्रत	२३
अर्बुद	७३
अर्भ	१४०
अर्भक	१४०
अर्मण	६२
अर्य	३५, १२३
अर्यम्ण	६
अर्यमदेवता	६
अर्यमदेवा	६
अर्यमदैवत	६०
अर्यमदैवत्य	६
अर्यमन्	४, ६, १०, १२, ३२
अर्य्य	३४
अर्वती	३५
अर्वत्	३८, २५४
अर्ह	२३६
अर्हत्	२०६, २४६
अर्हदुपासक	२४५
अर्हित	२०१
अलक=(चूर्णकुन्तलम्),	
अलकनन्दा	२०८, २२९
अलकप्रभा=(कुबेरपुरी),	
अलका	२४६
अलकाधिप	२४५
अलक्ष्मी	२४२
अलब्धि	१२५
अलम्बुषा	२०४
अललोहित	२४२
अलसी	२०२
अलसेक्षणा	२०५
अलात	२४०
अलातज्वाला	२४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दा:	पृष्ठाङ्का:
अलि	२६
अलिक	२२९
अलिन्	२६
अलीक	२२९
अल्प	२५३
अल्पग	१०७
अल्पायुस्	१४१, १४१
अल्पिष्ठ	२५३
अल्पीयस्	२५३
अवक्र	१०७
अवक्रय	२४८
अवगत	२४९
अवगन्तव्य	२५०
अवगम्य	२५०
अवग्रह	२३८
अवग्राह	२३८
अवटिन्	२९
'अवत:'	१९६
अवतमस	५४
'अवति'	१९६
अवदात	१३, ४२
अवघ	२५४
अवनति	११८
अवनि	४४
अवनिज	४३
अवनितनय	४४
अवनिधर	२०३
अवनिनन्दन	४४
अवनी	४४
अवनीज	४३
अवनीजनि	४४
अवनीतजन्मन्	४४
अवनीधर	२०३
अवनीपति	२२६
अवनीभा	११५
अवनीभू	४३
अवनेर्जनि	४४
'अवन्ति'	१९६
अवन्तिका	१००
अवन्ती	१००, २२५
अवम	९७
अवमतिथि	९७
अवमदिन	९७, १३७
अवय	२५४
'अवयन्ति'	१८९
अवयन्तु	१८९
अवयव	२११
अवयवस्थान	२२४
अवरजा	२२५
अवरोह	१९८
अवर्ग	१३५
अवर्ण	२५४
अवलक्ष	१३, ४२
अवलम्बित	१४७, १५७, १५७
अवलम्बिन्	१४७, १९
अवलीर	२४४
अवोक	१४५
अवलोकन	१४५
अवलोकनविधि=(अवलोकनरीत)	
अवलोकनार्ह	१४५
अवलोकनीय	१४५
अवलोकयत्	१४५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अवलोकयतः	१८८
अवलोकयति	१८८
अवलोकयन्ति	१८८
अवलोकयेत्	१८८
अवलोकयेताम्	१८८
अवलोकयेयुः	१८८
अवलोकित	१४५, १४५, १४७, १६२, १६३
अवलोकितव्य	१४५
अवलोक्य	१४५, १४५
अववाद	१२४
अवशिष्ट	९१
अवशेष	९१
अवशेषित	९१
अवश्यम्=(निश्चय),	
अवश्याय	४२
अवश्यायकर	४१
अवश्यायगु	४०
अवष्टाङ्ग	२२४
अवष्वाण	२००
अवसय	२०३
अवसर	३, ११
अवसानालय	१३
अवसान	२७, १२५, २५१
अवसित	२४९, २५१
अवस्था	७७
अवस्थान	१४६, १४८, १४८, १४९, १४९
अवस्थित	१४६, १४६, १५३, १५४
अवस्थिति	१४८
अवाक्	२३३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अवागयन	१६
अवाङ्	२३२, २३४
अवाची	२३३
अवाचीतरा	२३४
अवाचीन	२३४
अवाचीप्रतीचीमध्यदिगीश्	२४२
अवान्तरदिश्	२३३
अवाप्त	९१
अवाप्ति	९१, १२५
अवायानि	१८९
अवि	२५, ३२, २०५
अविनष्ट	९२
अविरत	२५२
अविलम्बित	१०१
अविस्रस	१९७
अवी	२०५
अवीर्य	३१
अवेक्षण	१४५
अवेक्षणार्ह	१४५
अवेक्षणीय	१४५
अवेक्षा	१४५
अवेक्षित	१४५
अवेक्ष्य	१४७, १६४
अवेक्ष्यमाण	१४५
'अवेत्'	१९६
अवेत	१८९
अवेतः	१८९
अवेतम्	१८९
अवेतात्	१८९
अवेतात्	१८९
अवेताम्	१८९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अवेताम्	१९६
अवेयुः	१९६
अवेति	१८९
अवैति	१८९
अवैतु	१८९
अव्यक्तगणित	७२
अव्यक्तराग	४४
अव्यय	३२, ३८
अव्यथिष	३२
अव्यय	२१५, २२७
अव्ययालय	१९७
अव्यवहित	२५३
अव्याधि	१९७
अशन	१३४, २००
अशनि	२३८, २३८
अशनी	२३८, २३८
अशस्त	३०, ३१
अशाड	७, १४
अशाढ	७, १४
अशाढ	१४
अशिशिरकर	३४
असिशिरकिरण	३४
अशिशिरगु	३३
असिशिरदीधिति	३४
अशिशिररश्मि	३४
अशीतकर	३३
अशीतकिरण	३४
अशीतदीधिति	३४
अशीतद्युति	३३
अशीतमरीचि	३४
अशीतरुज्	३३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अशीतलकेतु	३४
अशीतवृष्णि	३३
अशीतांशु	३२
अशीति	५९, ८३, ८८
अशीमितम	८८
अशुक्ल	५३
अशुक्लज ५२	
अशुभ	३, १४, ३०, ३१, १३०, १४०
अशुभकर	३०
अशुभकृत्	३०
अशुभतिथि	३
अशुभद	३०
अशुभनामचर	३०
अशुभनामत्रेय	३०
अशुभ्र	५३
अशुभ्ररोचिस्	५२
अशून्यव्रत	२१
अशेष	८९
अशोकत्रिरात्रव्रत	२०
अशोकाष्टमी	२२
अशोभन	३, ३०, ३१
अशोभनकृत	३०
अशोभनखग	३०
अशोभनद	३०
अशौर्य्य	३१
'अश्नन्ति'	१८७
अश्नति	१८७
अश्नीयात्	१८७
अश्नीयाताम्	१८७
अश्नीयुः	१८७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अश्मन्	१३९	अष्टकर्ण	२०७
अश्र	२४२	अष्टकवर्गशुद्धि	१३१
अश्रप	२४२	अष्टकूट	१३४
अश्रान्त	२५२	अष्टकृति	८२
अश्लेषा	६	अष्टचत्वारिंश	८६
अश्लेषाभव	५४	अष्टचत्वारिंशत्	७३, ८१
अश्व	२६, ३८, १३५	अष्टचत्वारिंशत्तम	८६
अश्वकाय	२६	अष्टविंश	८६
अश्वक्रान्त	२०९	अष्टत्रिंशत्	७३, ८१
अश्वतनु	२६	अष्टत्रिंशति	८१
अश्वतर	२२२	अष्टत्रिंशत्तम	८६
अश्वनामन्	७६	अष्टदन्त	२४५
अश्वप्रतिग्रह	२१०	अष्टशदक	८३
अश्वप्रिय	६६	अष्टधा	८८
अश्वमुख	२४६	अष्टन्	७१, ७३, ७६, २३५, २४६
अश्वमेध	२०१, २०९	अष्टनवक	८३
अश्वयुज्	१४	अष्टनवत	८८
अश्वा	३५	अष्टनवति	७४, ८४
अश्विन्	१३, २६, १९८	अष्टनवतितम	८८
अश्विनी	३, ४, ५, ९, २७	अष्टपञ्चक	८१
अश्विनीकुमार	१९८	अष्टपञ्चाश	८७
अश्विनीपुत्र	१९८	अष्टपञ्चाशत्	७३, ८२
अश्विन सुत	१९८	अष्टपञ्चाशत्तम	८७
अश्वियुज्	५, १४	अष्टपल	६३
अश्वेत	५२, ५३	अष्टम	२६, ८५, १२४, १२५, १२६, १२६, १२७, १४७, १५७
अषाड	१४	अष्टमभाव=(मृत्युभाव),	
अषाडा	७, ७	अष्टमराशि=(वृश्चिक),	
अषाढ	१४	अष्टमान	६२, ६३
अषाढा	७, ७	अष्टमांश	१२८
अषाढाभव	४४	अष्टमिका	६३
अष्टकपालेष्टि	२०१		

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अष्टमी	२, २, ३, ८५	अष्टानवतितम	८८
अष्टमूर्ति	२२७	अष्टापञ्चाश	८७
अष्टश्रवस्	२०७	अषपद	२०३, २२८
अष्टषष्ट	८७	अष्टाविंश	८६
अष्टषष्टि	७३, ८३	अष्टाविंशति	५६, ७३, ८०
अष्टषष्टितम	८७	अष्टाविंशतितम	८६
अष्टसप्तक	८२	अषविंशत्तम	८६
अष्टसप्तत	८७	अष्टाशीति	७४, ८३, ८८
अष्टसप्तति	७४, ८३	अष्टाशीतितम	८८
अष्टसप्ततितम	८७	अष्टाषष्ट	८७
अष्टाचत्वारिंश	८६	अष्टाषष्टि	८३
अष्टाचत्वारिंशत्	८१	अष्टाशश्टितम	८७
अष्टाचत्वारिंशत्तम	८६	अष्टाष्टक	८२
अष्टात्रिंश	८६	अष्टासप्तत	८७
अष्टात्रिंशत्	८१	अष्टासप्तति	८३
अष्टात्रिंशति	८१	अष्टासप्ततितम	८७
अष्टात्रिंशत्तम	८६	अष्टि	७८, २११
अष्टादश	७३, ७९, ८५	अष्टिद्वय	८०
अष्टादशक	८५	अष्टोत्तरीदशा	१४४
अष्टादशतम	८५	असयुत	२१५
अष्टादशपञ्चक	८४	असकृत्	१९
अष्टादशभुजा	२३०	असक्त	२५२
अष्टाधिकत्रिंशति	८१	असङ्कीर्ण	२०
अष्टाधिकचत्वारिंशत्	८१	असंक्रान्तिमास	१४
अष्टाधिकनवति	८४	असत्	३, ३०, ३१
अष्टाधिकपञ्चाशत्	८२	असत्कर	३०
अष्टाधिकविंशति	८०	असम	१०२
अष्टाधिकषष्टि	८३	असमहेति	१२३
अष्टाधिकसप्तति	८३	असमान	१०२
अष्टाधिकाशीति	८३	असम्पुष	२१५
अष्टानवत	८८	असव्य	११८, १२०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
असहज	१२३
असहन	१२३, २०१
असाधु	३०
असायिपुर	९९
असार	३१
असित	१४, ५२, ५३
असितगु	५२
असितपक्ष	१४
असितभास्	५२
असितरुज्	६२
असितवसन	५३
असितशोचिस्	५२
असिताम्बर	५२
असिधार	७४
असु	११, ५५, ६८, १२२
असुकृत्	३०
असुख	३१
असुप	३४
असुर	७, ३२, ५१, ५१, ५१, ५५, २०१, २३२
असुरकुलगुरु	५१
असुरगुरु	५०
असुरदयित	६०
असुरनमस्य	५०
असुरनाथ	५४
असुरनायकपूजितपाद	५१
असुरनुत=(शुक्र)	
असुरपुरोहित	५१
असुरपूजित	५०
असुरपूज्यचरण	५१
असुरप्रिय	५०

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
असुरमहेज्य	५०
असुरराजपूजित	५१
असुरवन्दित	५०
असुरवन्दितपाद	५१
असुरवृन्दवन्दितपद	५१
असुरशिल्पिन्	५१
असुरसूरि	५०
असुराचार्य	५०
असुराणांदयित	५१
असुराधिपपूजित	५१
असुराधीश	५४
असुरारि	१९७, २२७
असुरार्चित	५०
असुरार्च्य	५०
असुरी	६१
असुरेज्य	५०
असुरेड्य	५०
असुरेन्द्रगुरु	५०
असुरेन्द्रपुरोधस्	५१
असुरेन्द्रमहित	५१
असुरेन्द्रसचिव	५१
असुसञ्ज्ञा	७५
असुहद्	२०१
असूर्यग	३७, १०६
असृक्कर	२४२
असृक्तनु	४३
असृक्प	२४२
असृग्धरा	२२८
असृज्	४३, ४४, २४२, २४२
असौम्य	३०
अस्खलित=(अप्रतिहतः),	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अस्त	३७, १०६, ११९, १२३, २०४
अस्तक्षितिज	१०८
अस्तगतहानि	१४३
अस्तपवत्	१४७, १५९
अस्तभ	१२३
अस्तभवन	१२३
अस्तमन	३७, १०६, १२०
अस्तमय	१०६, १२३
अस्तमयाचल	२०४
अस्ताचल	२०४
अस्ताचलावच्छिन्नदिश्	२३४
अस्ताद्रि	२०४
अस्तुब्राह्मण	४९
अस्त्र	१०४, १२१, १२३, २२१
अस्त्रिन्	२६
अस्त्रिभ	२६
अस्थि	५६, २२९, २४२, २४३
अस्थिकृत्	२४३
अस्थिधन्वत्	२२७
अस्थिरा	२३८
अस्थिविग्रह	२३०
अस्पष्टग्रह	१००
अस्फुटखग	१००
अस्र	४३, ४४, २४२
अस्रकर	४३
अस्रप	७, २४२
अस्रवासस्	४३
अस्रु=(नेत्रजलम्),	
अस्त्र	९३
अस्वप्न	१९७
अस्वप्नदेवसचिव	४८

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अहः संघ	९७
अहन्	३, १२, ३६
अहरसु	११
अहरीश	३२
अहर्गण	१४, ९८
अहगणजखग	९८
अहर्जर	१६
अहर्दलव	६७
अहर्द्वय	८०
अहर्नट	३२
अहर्निश्	१३, १०९
अहर्पति	३२
अहर्बान्धव=(सूर्यः),	
अहर्मणि	३२
अहर्मिति	६७
अहर्मुख	१२, १८
अहस्कर	३२
अहस्करनन्दन	५३
अहस्तान	२४०
अहसर्पति=(क्षयमासे पराधिमासः),	
अहस्पतिसंज्ञकः	१४
अहार्य्य	२०३
अहि	६, ३२, ५३, ५४, ५४, २२३
अहिकान्त	२४४
अहित	१२३, २०१
अहितिथि	२
अहिनाथ	५३
अहिपर्य्यङ्क	२२७
अहिपति	५३
अहिबुध्न	२२७
अहिब्रध्न	२२७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अहिभुज्	२१	आकल्प	१२३
अहिमकर	३३	आकाश	२९, ३७, १२४, २६८
अहिमयूखमयूख	३४	आकाशकक्षा	११०
अहिमरश्मि	३३	आकाशग	२९
अहिमरुचि	३३	आकाशगति	२९
अहिमरोचिष्	३३	आकाशगामिन्	२९
अहिमांशु	३२	आकाशगेह	२९
अहिराज्	५३	आकाशचमस	२९
अहिर्बुध्न	८	आकाशचर	२९
अहिर्बुध्न्य	४, ८, १३, १७, २०६, २२७	आकाशचारिन्	२९
		आकाशनामन्	७४
अहिर्बुध्न्यदेवता	८	आकाशनिलय	२९
अहिर्बुध्न्यदेवा	८	आकाशवाष्प	७४
अहिर्बुध्न्यदैवत्य	८	आकाशमण्डल	२९
अहिविभु	५३	आकाशमूर्ति	२९
अहिवैरिवाह	२१५	आकाशवाणी	२५७
अहेःप्रभु	५३	आकाशवास	२९
अहेरङ्गभू	५२	आकाशवासिन्	२६८
अहोकृति	८०	आकाशशय	२६८
अहोरात्र	११, १३, १०९	आकाशसदन	२९, २६८
अह्नांचय	९७	आकाशसदस्	२६८
अह्नानायक	३३	आकाशाटन	२९
अह्नांनिचय	९७	आकाशाश्रय	२६८
अह्नांय	१०१	आकीर्ण	१४७, १५७
अह्नोभर्तृ	३२	आकृति	७९, २११
आ		आकृतिद्वय	८१
'आ'	५, २१७, २३५	आकृतियुज्	८१
आ	२०७	आकोकेर	२६
आकर	९७	आक्रन्द	२२१
आकर्षण	९८	आक्रान्त	१४७, १५७, १५७
आकर्षणकेन्द्र	१०१	आक्रीड	१९९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आक्षवलन	११७
आखण्डल	२३६, २५९
आखण्डलेज्य	४७
आखु	२३२
आखुग	२३२
आखुयान	२३२
आखुरथ	२३२
आखीर	१५
आख्या	५
आख्यात	२४९
आख्यायिका	२१३
आगच्छतः	१८१
आगच्छति	१८१
आगच्छन्ति	१८१
आगच्छेत्	१८१
आगच्छेताम्	१८१
आगच्छेयुः	१८१
आगत	१४६, १५२, १५२, १५३
आगम	१२५, १२९, १३८, २११
आगमत	१८१
आगमव्रतविधि	१३६
आगामिकालफल	१८
आगार	१२२, २०३, २१४
आग्निमारुत	१९९
आग्नेय	५, १६, १६, १७, ३०, १९९, २०३, २१३, २४२
आग्नेयी	२, २३३, २३३
आग्रहायण	१४
आग्रहायणिक	१४
आग्रहायणी	५, २३
आग्रायण	२०१

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आग्रायणी	२३
आङ्ग	२२४
आङ्गिरस	६, ४७, २६३, २६७
आचक्षते	२८४
आचक्षाते	१८४
आचक्षीत	१८४
आचक्षीयाताम्	१८४
आचक्षीरन्	१८४
आचरतः	१७९
आचरति	१७९
आचरन्ति	१७९
आचरेत्	१७९
आचरेताम्	१७९
आचरेयुः	२७९
आचरेयुः	२७९
आचलेय	२६२
आचष्टे	१८४
आचारा	२२४
आचार्य्य	४७, ४९, ५६, १२४
आचार्य्यमुख	२५६
आचित	५९, ५९, टी. ६०, १४६, १४७
आच्छाद	३७
आच्छादन	३७, ११८
आज	८
आजगव	२३०
आजान	१९७
आजिनी	१३४
आजीव	२४७
आजीविका	२४७
आजीविन्	२४७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आजैकपद्	८
आजैकपद	८
आज्ञा	१२४
आज्य	७
आज्यभुज्	२३९
आदक	६१, ६१, टी. ६२, ६२, टी. ६२ टी.
आढकी	२०२
आढ्य	९०, १४६, १५०
आणक	२५४
आलङ्क	१२३, २३६
आतति	५४
आतनुतः	१९६
आतनुयात्	१९६
आतनुयु	१९६
आतनोनि	१९६
आतन्वन्ति	१९६
आतप	३६
आतिथिन	२२६
आत्य	१८३
आत्मकारक	१२७
आत्मज	४५, १२२, १४०, २६६
आत्मजन्मन्	४५, २६६
आत्मजा	१४०, २०८
आत्मजात	४५
आत्मन्	३२, १२१, १२२, २२४, २४४
आत्मनीन	४५
आत्मभ्	२०७, २६६
आत्मयोनि	२१५, २६६
आत्मरुह	२६६
आत्मसम्बन्ध	२२९
आत्मसूति	२६६
आत्माशिन्	२४४
आत्मीय	२९
आत्मीयभ	२९
आत्मीयराशि	२९
आत्रेय	४५, २४२
आत्रेयी	२०५
आथर्वण	१३८
आदान	२१९
आदि	१२१, २५२
आदिज	६
आदितेय	६, १९७
आदितेयगुरु	४८
आदित्य	६, ३२, १४४, १९७, २०६, २०७
आदित्यज	५२
आदित्यतनूज	५३
आदित्यसमुद्भव	५३
आदित्यसुत	५२
आदित्यसूनु	३५
आदित्यानामयन	२१०
आदित्यार्चिताग्नि	४८
आदित्यार्च्य	४७
आदित्येज्य	४७
आदित्योत्थ	५२
आदिदेव	२०७, २१५
आदिप्रभव	६
आदिभू	६
आदिभ	५
आदिम	२५, ८४, १२१, २५२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आदिमा	२, ४५, ८४
आदिवराह	२१५
आदिशत:	१८५
आदिशति	१८५
आदिशन्ति	१८५
आदिशेत्	१८५
आदिशेताम्	१८५
आदिशेयु:	१८५
आदिनव	३१
आदेशिन्	२५६
आद्य	५, २५, ८४, १२१, २५२
आद्यदेव	२०७
आद्यनाडी	१३५
आद्या	२, ४५, ८४
आधान	१३३, १४०
आधानविधि	१३३
आधानिक	१३३
आधिमन्यव	२४०
आध्यान	२५०
आनकदुन्दुभि	२२४
आनत	१२१, २०१, २१४
आनन्द	९, १७, ३१, १२२, १२२, २१९
आनन्दथु	३१, १२२
आनन्दप्रभव	३१
आनय	१३४
आनिलेय	७
आनपूर्विका	२५२
आनुपूर्वी	२५२
आनुपूर्व्य	२५२
आन्तक	५
आन्तरीक्ष्योत्पात	२५८
आन्त्य	८
आन्वीक्षिकी	२१३, २१३, २१३
आपच	२०७
आपण	२४७
आपणिक	२६, २४७
आपन्न	१४६, १५२
आपन्नसत्त्वा	१४०
आपस्	२१७
आपस्तम्ब	२१२
आपिशलि	२१२
आपिशलेय	२१२
आपीड	२२९
आपूर्णमण्डलकलाकलित	४३
आपूर्यमाणपक्ष	१३
आपोक्लिम	२२०
आपोत्र	२३८
आप्त	९१, ९१, ८२, १४६, १५२, १५२, २०६, २२१
आप्ति	९१, ९३, १२५
आप्नुत:	१८२
आप्नुते	१८२
आप्नुयात्	१८२
आप्नुयाताम्	१८२
आप्नुयु:	१८२
आप्नुवन्ति	१८२
आप्नोति	१८२
आप्न्वते	१८२
आप्वाते	१८२
आप्न्वीत	१८२
आप्न्वीयाताम्	१८८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आप्य	७, २८	आतत्त	२५३
आबुक	१२४	आयतन	१२५, १३८, १३८, १४६
आब्ज	५	आयति	१८, १३७
आब्जवर्ष	१६	आयतवलन	११७
आब्जि	५	आयात	१४६, १४७, १५२, १५२
आभा	३६, १०५	आयातः	१८१
आभास्वर	८२, २०६	आयाति	१८१
आभीर	२२६	आयान्ति	१८१
आभील	३१, १२५	आयाम	५८
आम	१२३	आयायात्	१८१
आमति	११	आयायायुः	८१
आमनतः	१८५	आयु	१४०
आमनति	१८४	आयुध	१२३, २२१
आमनन्ति	१८५	आयुधाग्र्य	१०४, २१८
आमनस्य	३१, १२५	आयुः स्थान	१२६
आमनेत्	१८५	आयुर्गृह	१२६
आमनेताम्	१८५	आयुर्भवन	१२६
आमनेयुः	१८५	आयुर्भाग	१४३
आमय	१२३	आयुर्लव	१४३
आमर्द्येकादशी	२४	आयुर्विशेष	१२४
आमलक्येकादशी	२४	आयुवद	२११, २१३
आमिष	२४२	आयुवदक	१९८
आमिषलता	२४३	आयुर्वेदसंहिताकार	२०६
आमूर्तरयस्	२२६	आयुर्वेदिक	१९८
आमोद	३१, १२२	आयुर्वेदिन्	१९८
आम्नाय	२११	आयुरंश	१९८
आम्नायानन	२१२	आयुष्मत्	९
आम्नायोपक्रम	१३६	आयुष्य	१४०
आम्र	५९, ६२	आयुस्	१३८, १४०
आय	२५, ९३, १२५, १३८, २५५	आयोधन	१२४
आयत	२५३	आर	४३, ५१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आरट	२४२	आर्द्रा	३, ४, ६, ९
आरव	२५९	आर्द्राप्रवेश	२५
आराधनाकर्तृ	२४६	आर्द्रालुब्धक	५४
आराधनाकार	२४६	आर्य्य	३, ६, १२४, २४७
आराम	१९९	आर्य्यम्ण	६
आराव	२५९	आर्या	२३०
आरुण	६	आलक्षित	२४९
आरुणि	५२	आलम्बिन्	१४७, १६१
आरूढ	१४७	आलय	१२, २०३
आरेज्य	१२७, १५२	आलाप	२१९
आरेज्यार्कि	१२७	आलापिनी	२११
आरोग्यप्रतिपद्व्रत	२०	आलि	२६, २५३
आरोह	२४७	आलिङ्गित	१४६, १५०, १५०
आरोहक	१३८	आलिङ्गित	१४६, १५०, १५०
आर्क	६	आलिङ्गिताङ्ग	१५०
आर्कदिन	१२	आली	१५०
आर्कवर्ष	१६	आलुक	२१७
आर्कि	६	आलेख्यकर्मन्	११७
आर्किज	५५	आलोक	३६, १४५, १४७, १६२
आर्किपुत्र	५५	आलोकन	१४५, १४७, १६२
आर्किसूनु	५५	आलोकनार्ह	१४७
आर्केर्जनि	५५	आलोकनीय	१४७
आर्क्ष	६८, १०९	आलोकयत्	१४५
आर्क्षकाल	१०९	आलोकयतः	१८८
आर्क्षदिन	१२	आलोकयति	१८८
आर्क्षवर्ष	१६, १६	आलोकयन्ति	१८८
आर्क्षसमय	१०९	आलोकयेत्	१८८
आर्तव	२०५	आलोकयेताम्	१८८
आर्तववती	२०५	आलोकयेयुः	१८८
आर्ति	३१	आलोकित	१४५, १४५, १४७, १६२
आर्द्र	६	आलोकिन्	१४५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आलोक्य	१४५, १४७, १६४
आलोक्यमान	१४५, १६७
आलोचन	१४५, १४७, १६२
आवक	२४४
आवनेय	२६२
आवर्त	२३८, २३८
आवलि	२५३
आवशथ	१३८, २०३
आवशथ्य	१३८, २०३
आवसथ्य	२४१
आवसथ्याधान	१३६
आवह	२४५
आवास	१४७, १५७, २०३
आविक्षित	२२६
आविद्ध	४३, १०७
आवृत्ति	९२
आशसा	२४६
आशयाश	२३९
आशर	७, २४२
आशा	१११, २२८, २३३, २४६
आशाख्या	७७, १२४
आशांघ्रि	११७
आशाडा	७, ७
आषाढ	१४
आशाढा	७, ७
आशादशमीव्रत	२१
आशाद्वय	७९
आशाबल	१४२
आशार	१४५
आशावलन	११२
आशावरी	२१०

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आशावासस्	२२७
आशासहम	१३१
आशिर	७, २३९, २४२
आशीर्विष	२२३
आशीविष	५३, २२३
आशीविषभ	६
आशु	३८, १०१
आशुकर्ण	१०३
आशुकेन्द्र	१०१
आशुग	७, २२०, २४४
आशुतुङ्ग	१०२
आशुफल	१०४
आशुशुक्षणि	२३९
आशूच्च	१०२
आश्मन	३६
आश्रय	७५, १३८, १४६
आश्रय	१२५, २०३
आश्रयाश	२३९
आश्रव	३१
आश्रित	१४६, १४६, १५१, १५३, १५४, १५४, १५५, १५७
आश्रितवत्	१४८
आश्रित्य	१४७, १५७
आश्रैषा	६
आश्लिष्ट	१४६, १५०
आश्लेष	६
आश्लेषा	३, ४, २० २९, ९
आश्लेषाभू	५४
आश्लेषिका	६
आश्वयुज	१४
आश्विन	१४, १४, १९८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आश्विनकृष्णपक्ष	१३७
आश्विनपूर्वज	१४
आश्विनानुज	१४
आश्विनावरज	१४
आश्विनी	२२
आश्विनेय	१९८
आषाड	१४
आषाडा	७, ७
आषाढ	१४, १४
आषाढपूर्वज	१४
आषाढा	७, ७
आषाढानुज	१४
आषाढाभू	४३, ४३, २६२
आषाढी	२१
आस	१०४, १७५
आसक्त	५४
आसते	१७५
आसन	२१४
आसना	१४६, १४८
आसनावस्थित	१४६
आसन्द	२१५
आसन्न	५४
आसर	२४२
आसाते	१७५
आसादित	९२
'आसीत'	१७५
आसीन	१४६, १५३, १५३, १५३
आसीयाताम्	१७५
आसीरन्	१७५
आसुर	२४२
आसुरपूजित	५०

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आसुरेज्य	५०
आस्कन्दन	१२४
'आस्ते'	१७५
आस्था	१४६, १४८, १९८
आस्थान	१९८
आस्थानी	१९८
आस्थित	१४६, १५२
आस्पद	१२२, १२२, १२४, १२५, १४६
आस्फुजि	५०
आस्फुजित्	५०
आस्य	१२१, २०१
आस्या	१४६, १४८
आस्रव	३१
'आह'	१८३
आहत	९०, १३८
'आहतुः'	१८३
'आहथुः'	१८३
आहव	१२४, २०१
आहवनीय	२३९, २४१
आहार	२००
आहारतेजस्	२४२
अहित	१५३
आहिर्बुध्न	८
आहिर्बुध्न्य	८
'आहुः'	१८३
आहुक	२२६
आहुकतनुजा	२२६
आहुकात्मज	२२६
आहुति	२४१
आहृत	१५३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आह्नी	२०
आह्य	६
आह्लाद	३१
आह्वय	५
आह्वा	५
इ	
इक्कवाल	१३०
इक्षुपाक	२०३
इक्षुरसक्वाथ	२०३
इक्षुसमुद्र	२१८
अक्ष्वाकुवंशज	२२६
इङ्गाल	२४०
'इच्छतः'	१९०
इच्छति	१९०
इच्छन्ति	१९०
इच्छा	२४६
इच्छावसु	२४५
'इच्छेत्'	१९०
इच्छेताम्	१९०
इच्छेयुः	१९०
इज्य	६, ४७, ४९
इज्या	२०१
इडविला	२४६
इडा	४५
इडावत्सर	१७
इडिका	४५
इत	११५, १४३, १५२
'इतः'	१८०
इतकाल	१०८
इतबल	३१
इतभाग	१०८
इतरेतर	२०
इतरेद्युस्	१९
अतलव	१०८
अतवत्	१४८, १६६, १६७
इतांश	१०८
इतांशक	१०८
इति	१०
इत्थम्	२०
इत्थशाल	१३०
इत्थसि	२७
इत्वा	२५१
इदानीम्	१९
इदानीन्तन	१८
इद्ध	३६
इध्म	१५, २४१
इध्मवह	२००
इन	३२, ३५, ४९, ५३, २२६, २५१
इनजनि	५२
इनजनुस्	५२
इनदेहजन्मन्	५३
इनप्रसूत	५२
इनभ	२६
इनभू	५२
इनसुत	५२
इनात्मज	५२
इनोत्थ	५२
इन्था	५५
इन्थिहा	५५
इन्दिरा	४२, २१७
इन्दिरैकादशी	२२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
इन्दु	५, ३८, ४७, ११९, २२९	इन्द्रध्वज	२२
इन्दुकान्त	१२	इन्द्रनामन्	७८
इन्दुज	४५	इन्द्रपुत्र	२३७
इन्दुजनक	२१८	इन्द्रपुत्री	२३७
इन्दुजनि	४५	इन्द्रपुरी	२३७
इन्दुतनय	४६	इन्द्रपुरोहित	४८
इन्दुतपस्	५३	इन्द्रपूजित	४७
इन्दुदुर्हृद्	५३	इन्द्रप्रहरण	२३८
इन्दुदेहभव	४६	इन्द्रभगिनी	२३०
इन्दुनन्दन	४६	इन्द्रमंत्रिन्	६, ४७
इन्दुन्तुद	५३	इन्द्रमहित	४७
इन्दुपुत्र	४५	इन्द्रमहोत्सव	२२
इन्दुप्रत्यर्थिन्	५४	इन्द्रयज्ञ	८४
इन्दुभव	४५	इन्द्रयाजक	४७
इन्दुभू	४५	इन्द्रयुग	८०
इन्दुरिपु	५३	इन्द्रयुज्	८०
इन्दुलोहकम्	२२८	इन्द्ररिपुमंत्रिन्	६०
इन्दुवार	१३०	इन्द्रवन्दित	४७
इन्दुविमर्दन	५४	इन्द्रवन्द्य	४७
इन्दुसुत	४५	इन्द्रसचिव	४७
इन्दुसूनु	४५	इन्द्रसारथि	२३७
इन्दुत्थ	४५	इन्द्रसावर्णि	१८
इन्द्वभिध	३९	इन्द्रसुवस्तिक	४८
इन्द्र	७, १०, १२, ३५, ३७, ११४, ११८, १३०, २०७, २१२	इन्द्रस्यपुरोहित	४८
		इन्द्रस्योत्सव	२२
इन्द्रदेवता	७	इन्द्रस्वसृ	२३०
इन्द्रदेवा	७	इन्द्रहस्तिनामन्	७४
इन्द्रदैवत	७	इन्द्राग्नि	१२
इन्द्रदैवत्य	७	इन्द्राग्निक	७
इन्द्रद्वय	८०	इन्द्राग्निदेवता	७
इन्द्रधनुस्	५५, २३७	इन्द्राग्निदेवा	७

For Private and Personal Use Only

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
इन्द्राग्निदैवत	७
इन्द्राग्निदैवत्य	७
इन्द्राग्निधूम	४२
इन्द्राग्नी	७, १७, ७४
इन्द्राचार्य्य	४७
इन्द्राणी	२३०, २३५, २३७
इन्द्रायुध	१३७
इन्द्रारि	५०, ५१
इन्द्रारिवन्दित	५०
इन्द्रार्चित	४७
इन्द्राच्य	४७
इन्द्रावरज	२१५
इन्द्राश्वनामन्	७४
इन्द्रिय	२१८
इन्द्रियाख्या	७५
इन्द्रियायतन	२२४
इन्द्रियाथ	२१९
इन्द्रेज्य	४७
इन्धन	२४१
इभ	१३७, २३२
इभजिघांसु	२६
इभरिपु	२६
इयत्ता	५८
'इयात्'	१९०
इयाताम्	१८०
इयुः	१८०
इरज	२२०
इरम्मद	२३८, २४०
इरमानन्दन	४४
इरमासम्भव	४४
इरा	४५, २०८, २१७, २४४
इराज	४३, २२०
इरावनी	२४३
इलविला	२४६
इला	४५, ४७
इलाकुमार	४४
इलाज	४३
इलाजन्मन्	४३
इलाजानि	४५
इलातनूज	४४
इलात्मजात	४४
इलादेवराज	४१
इलादेहोद्भव	४४
इलाधर	२०३
इलानाथ	४५
इलाभव	४३
इलारमण	४६
इलावल्लभ	४६
इलिका	४५
इलेश	४५, २२६
इलेश्वर	४५
इलोत्थ	४३
इल्वलारि	१९९
इष	५४
इषु	११५, २२०
इष्ट	११, ३०, ३१, १४३, २०१, २२१
इष्टका	१३९
इष्टकाल	११
इष्टकालीनमध्यमग्रह	१००
इष्टघटिका	१०९
इष्टघटी	१०९

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
इष्टच्छाया	११०
इष्टत्रिज्या	१०४
इष्टदिष्ट	११
इष्टनाडिका	१०९
इष्टनाडी	१०९
इष्टभा	११०
इष्टयष्टि	११०
इष्टयुत	१४७
इष्टहर	११०
इष्टहार	११०
इष्टहति	११०
इष्टाकृत०	२०१
इष्टानेहस्	११
इष्टापूर्त०	२०१
इष्टि	२०१
इष्टिकर्म०	२०१
इष्य	१५
'इष्यते'	१९०
इष्वासन	२६
इष्वास	२६, १०४, २१८
इह	२०
ई	
'ई'	५, २२०, २३५
ईक्षण	१२१, १४५, १४७, १६२, १६२, २१३
ईक्षणार्ह	१४५
ईक्षणिक	२५६
ईक्षणीय	१४५
'ईक्षते'	१८८
ईक्षा	१४५, १४७, १६२, १६२
ईक्षान्वयवत्	१४७, १६३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ईक्षित	१४५, १४७, १६२, १६३
ईक्षितव्य	१४५
ईक्षितुंयोग्य	१४५
'ईक्षेत'	१८८
'ईक्षेते'	१८८
ईक्षेयाताम्	१८८
ईक्षेरन्	१८८
ईक्ष्य	१४५
ईक्ष्यमाण	१४५, १४८, १६७
ईजान	१४
ईड्य	४७, ४९
ईति	२५७
ईप्सा	२४६
ईप्सित	११
ईप्सितकाल	११
ईप्सितदिष्ट	११
ईप्सितसमय	११
ईरित	२४९
ईर्म्म	१२३
ईला	४५
ईश्	३५
ईश	६, २२७, २२८, २३६, २४७
ईशजा	१०
ईशपुरी	२४७
ईशवयस्य	२४५
ईशसख	२४५
ईशान	३५, २२७, २२८, २३४, २४७
ईशानकोणाधिपति	२४७
ईशानदिश्	२३४
ईशानपुरी	२४७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ईशितृ	३५
ईशित्व	२३०
ईश्वर	१६, ३५, २२७
ईश्वरा	२३०
ईश्वरी	२०८, २३०
ईषिर	२३९
ईसराफ	१३०
ईह	२४६
ईहा	२४६
ईहावसु	२४५
उ	
उ	२०७, २३५
उक्त	२४९
उक्ता	७४, २११
उक्ति	१२१, २०८
इक्त्वा	२४९
उक्थ	२०९
उक्षक	२५
उक्षन्	२५, २३०
उग्र	३, ३०, २२७, २२८
उग्रक्रूरभ	९
उग्रचारिणी	२३०
उग्रधन्वन्	७, २३६
उग्रसेखरा	२२९
उग्रसेन	२२६
उग्रसेनसुत	२२६
उग्रसेनसुता	२२६
उग्रा	२११
उच्च	५६, १०१, २५३
उच्चगुणक	१४३
उच्चगृह	५६

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उच्चदेव	२१५
उच्चन्द्र	१३
उच्चबल	१४२
उच्चभ	५६
उच्चभवन	५६
उच्चरश्मि	१४३
उच्चराशि	५६
उच्चर्क्ष	५६
उच्चल	२२१
उच्चलित	२२१
उच्चारण	२४९
उच्चारणीय	२४९
उच्चारित	२४९
उच्चारितव्य	२४९
उच्चार्य	२४९, २४, ३९
उच्चार्यमाण	२४९
उच्चैः श्रवस्	३८, २३७
उच्छर	१४
उच्छिष्ट	७१
उच्छूत	१४
उच्छूर	१२
उच्छ्रित	१०१, २५३
'उच्यते'	१८४
उच्येते	१८४
उच्यते	१८४
उज्जयनी	१००
उज्जयिनी	९९, १००
उज्ज्वल	१३, ४२, २०३
उज्झित	९२, १४८, १६५
उटज	१३८, २०३
उडु	३, ४२, ११९, २१७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उडुनाथ	३९	उत्तमा	२०५
उडुनाथपुत्र	४६	उत्तमायुस्	१४१
उडुनायक	४०	उत्तमाङ्ग	१२१
उडुप	५, ३८	उत्तमांश	२९
उडुपति	३९	उत्तमांशक	२९
उडुपथ	२९	उत्तरगोल	१५, १५
उडुप्रभु	३९	उत्तरपरथावलम्बिन	१६
उडुराज	३९	उत्तरपश्चिमदिक्कोणाधिपति	२४४
उडु	२१७	उत्तरफल्गुभ	६
उड्डीश	२२७	उत्तरफाल्गु	६
उत	२०	उत्तरफाल्गुनी	६
उतथ्य	४९, २६३	उत्तरभद्रका	८
उतथ्यतनय=(गौतम)		उत्तरभाद्र	८
उतथ्यसोत्थ	४७	उत्तरभाद्रपद्	८
उतथ्यसोदर	४८	उत्तरभाद्रपदा	८
उतथ्यानुज	४७, २६३	उत्तरमार्गगामिन्	१६
उतथ्यानुजन्मन्=(बृहस्पतिः)		उत्तरमीमांसा	२१२
उतथ्यावरज	४८	उत्तरवर्त्मचारिन्	१६
उताहो	२०	उत्तरवर्त्मन्	१६
उत्कटकान्तियुक्त	३१	उत्तरा	२००, २३३, २३४
उत्कर	१७	उत्तराख्य	६
उत्कर्ष	२५२	उत्तरात्रय	८
उत्कृति	८०	उत्तरादिभाद्रपदा	८
उत्क्रम	२५२	उत्तराप्रोष्ठपाद्	८
उत्क्रमज्या	१०४	उत्तराफाल्गुनी	३, ४, ६, ९
उत्तंस	२२९	उत्तराभाद्रपदा	४, ४, ८, ९
उत्तप्त	२४३	उत्तराभाद्रपाद्	८
उत्तप्त	२४३	उत्तरायण	१६, १६
उत्तम	३०, ३१, २५४	उत्तराशापति	२४५
उत्तमभाग	२९	उत्तराषाडा	७
उत्तमलव	२९	उत्तराषाढा	४, ४, ९, १७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उत्तरेतरगोल	१५	उत्सृजेताम्	१७२
उत्तरेतरा	२३३	उत्सृजेयुः	१७२
उत्तानपाद	२००	उत्सृष्ट	९२
उत्तानपादज	२००	उद	२१७
उत्तानशय	१४०	उदक	१२२, २१७
उत्थ	२००	उदक्या	२०५
उत्थान	१३४	उदगन्यगोल	१५
उत्पत्ति	२००	उदगयन	१६
उत्पत्त्येकादशी	२३	उदग्गोल	१५
उत्पन्न	२००	उदग्भव	२३४
उत्पल	४२	उदग्र	१०१, २५३
उत्पात	९, ९, ५४, २५७	उदञ्च्	१११, २३४, २४४, २३४
उत्पातभ=(उत्पातदिननक्षत्रम्),		उदधि	२१८
उत्पादक	२२४	उदधिवस्त्रा	४५
'उत्पादयतः'	१७९	उदन्वत्	२१८
उत्पादयति	१७९	उदमान	६२
उत्पादयन्ति	१७९	उदय	३७, १०६, १०९, ११९,
उत्पादयेत	१७९		११९, १२१, १५५, २०४
उत्पादयेताम्	१६९	उदयक्षितिज	१०७
उत्पादयेयुः	१६९	उदयगिरि	१२१, २०४
उत्पादयेयुः	१७९	उदयन	१९९
उत्पिब	४२	उदयत्	१२१
उत्सर्ग	२१९	उदयपर्वत	२०४
उत्सर्जन	२५१	उदयप्राण	१०८
उत्सव	२०	उदयशिखरि	१२१
उत्सर	१४	उदयसन्ध्या=(प्रातःसन्ध्या),	
उत्सूर	१२, १४	उदयाचल	१२१, २९४
उत्सृजतः	१७२	उदयाचलावच्छिन्नदिश्	२३३
उत्सृजति	१७२	उदयाद्रि	१२१, २०४
उत्सृजन्ति	१७२	उदयान्तर	९८
उत्सृजेत्	१७२	उदयासु	१०८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उदयिन	१०६	उद्दाम	२४३
उदर	५६, १२२	उद्दिष्ट	२४९
उदरथि	३२	उद्द्योत	३६
उदरावर्त	२१४	उद्धर्ष	२०
उदरिणी	१४०	उद्भव	२०
उदर्क	१८, १८	उद्धर	२४२
उदर्चिष्	२३९	उद्धार	४४, २४९
उदवसित	१२२, २०३	उद्धुर	१०१, २५३
उदान	२४५	उद्धृत	९०
उदारचित्त	२५६	उद्भव	१४०, २००, २२६
उदारथि	२१५	उद्भिदाह्वय	२०८
उदाहरण	२५२	उद्भूत	२००
उदाहार	२५१	'उद्यन्ति'	१७६
उदाहृत	२४९	उद्यम	१२१
उदाहृति	२५२	उद्यान	१९९
उदित	१०६, २०८, २४९	उद्योत	३६
उदितः	१७६	उद्वत्सर	१७
उदीची	२३४	उद्वह	४५, २४५, २४५
उदीच्यांवास		उद्वहतः	१८२
उदीरित	२४९	उद्वहति	१८२
उदुम्बर	५९	उद्वहा	२०८
'उदेति'	१७६	'उद्वहेत्'	१८२
उदेयाताम्	१७६	उद्वहेताम्	१८२
उदेयुः	१७६	उद्वहेयुः	१८२
उद्गत	१२१	उद्वाह	१३६
उद्गम	१०६, १०९, ११९, १२१	उद्वाहपावकपरिग्रह	१३६
उद्गाढ	२५२	उद्वृत्तकर्ण	१०३
उद्गातृ	४९, ४९	उन्दर	२३२
उद्ध	२४२, २५५	उन्दुर	२३२
उद्धस	२४२	उन्दुरु	२३२
उद्वेल	२०२	उन्नत	१०१, १४२, २५३,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उन्नतकाल	१०९	उपताप	
उन्नतसमय	१०९	उपदशा	१४४, १४४
उन्नतांश	१०८	उपदिशु	२३३
उन्नति	११९	उपद्रव	२५८
उन्नतीश	२२१	उपधृति	३६
उन्नयन	२५१	'उपनमत:'	१९५
उन्नेतृ	४९	उपनमति	१९५
उन्मण्डल	१११	उपनमेत्	१९५
उन्मण्डलकर्ण	१०३	उपनमेताम्	१९५
उन्मण्डलनृ	१०९	उपनमेयु:	१९५
उन्मण्डलशङ्कु	१०९	उपनय	५६, १३४
उन्मण्डलवृत्त	१११	उपनयन	१३३, १३४
उन्मत्तवेश	२२७	उपनाय	१३४
उन्मादन	२२०	उपनायन	१३४
उन्मान	५८, ५८, ६२	उपनिधि	२४६, २४६
उन्मित	२५४	उपनिवेशिनी	२१
उन्मीलन	११६, ११६	उपनिष्क्रमण	१३४
उन्मीलनकर	२४५	उपनिषत्तपस्	१३६
उन्मीलनकाल	११६	उपनिषत्पुष्यक	१३६
उपकण्ङ	२५३	उपनिषद्	२१२
उपकनिष्ठाङ्गुलि	२१०	उपनिषद्व्रत	१३३, १३६
उपकेतु		उपनिषन्नियम	१३६
उपक्रम	२५१	उपनीय	४९
उपक्रोश	२५४	उपप्लव	३४, ५३, २५८
उपखग	५५	उपप्लवाकच	५४
उपग	१४६	उपप्रसूता	१४०
उपगत	१४६, १५२, १५२	उपप्रसूतिका	१४०
उपग्रह	५५, १३७	उपमा	२५४
उपचय	२४९	उपयन्तृ	६४, १३४
उपचयपरिच्युत	४३	'उपयन्ति'	१८०
उपचित	३०	उपयम	१३६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उपयमन	१३६
उपयान	१४६, १५२
उपयाम	१३६
उपरक्त	३४
उपराग	३४, ५३
उपरिष्टाद्दिश्	२३४
उपल	१३९
उपलब्धार्था	२१३
उपलब्धि	९३, १२२
उपवन	१९९
'उपविशतः'	१७६
उपविशति	१७६
उपविशन्ति	१७६
उपविशेत्	१७६
उपविशेताम्	१७६
उपविशेयुः	१७६
उपविष्ट	१४६, १४८, १५१, १५३, १५३, १५४
उपविष्टि	१४६
उपवीत	१३४
उपवेश	१२९
उपवेशन	
उपवेशनाधार	२१४
उपवैणव	१२
उपश्रुति	२५७
उपसन्न	१५३
उपसर्ग	२५८
उपसर्जन	२५४
उपसूतका	१४०
उपसूतिका	१४०
उपसूर्यक	४३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'उपस्थ	२१९
उपस्थित	१४६, १५२, ५५३
उपांशु	२१०
उपाग्र	२५४
उपाङ्गललितापञ्चमी	२२
उपात्यय	
उपाध्याय	४९, ५६
उपान्त	२५३
उपान्त्य	२५२
उपान्तयभ	८
उपाय	७
उपार्क	३४
उपासक	२४६
उपासन	२१४
उपाहत	९०
उपाहित	९०, २४०
उपेत	१०
'उपेतः'	१८०
उपेत्य	१४६, १५५
उपेन्द्र	२१५
'उपेयात्'	१८०
उपेयाताम्	१८०
उपेविस् (क्वसन्तः)	१४६, १५२, १५३
'उपेयुः'	१८०
उपैति	१८०
उपोद्घात	२५१
उभ	७४
उभयचरी	१२९
उभयोदयराशि	
उभा	८, ३७।
उमा	१२, २०२, २३०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उमापति	२२७
उमामहेश्वरव्रत	२२
उमासुत	२३२
उरग	६, ५३, २२३
उरगप	५३
उरगाधिनाथ	५४
उराधिप	५४
उरगाधिभू	५४
उरगासन	२२१
उरगेश	५३
उरङ्ग	२२३
उरज	१२२
उरण	२५
उरभ्र	२५
उरस्	१२१
उरु	१३८, २५३
उरुक्रम	२१५
उरुगाय	२१५
उर्मिला	२४१
उर्मिलापति	२४१
उर्वङ्ग	२०३, २१८
उर्वट	१६
उर्वरा	४५
उर्वरित	९१
उर्वशी	२०४, २०४, २०४
उर्वशीरमण	४७
उर्वी	४५, २१९
उर्वीज	४३
उर्वीतनय	४४
उर्वीधर	
उर्वीपुत्र	४३
उर्वीप्रभा	११५
उर्वीभव	४३
उर्वीभू	४३
उर्वीसूनु	४३
उलक्का	२३७
उलन्दक	२२७
उलूती	२२२
उलूतीश	२१
उल्का	१४४, २३९, २४०
उल्कापात	२५८
उल्ब	१४०
उल्मुक	२४०
उल्लेख	१२०
'उवाच'	१८३
उशनस्	५०, २१२
उशस्	१२
उषर्बुध्	२३९
उषस्	१२, १८
उषा	७, १२, १२, २००, २२७
उषाधिनायज	४६
उषाधिनायक	४१
उषाधिप	३९
उषाधिपति	४०
उषापति	३९, २२७
उषारमण	१५४, २२७
उषार्घ्य	५, ३८
उषाविभू	३९
उषाविभुशत्रु	५४
उषेश	३८, २२७
उषेशजात	४६
उषेश्वर	३९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उष्णा	१५, ३६, २५५	उष्णोस्र	३२
उष्णाक	१५	'उष्यते'	
उष्णाकर	३२	उस्र	२५, ३६
उष्णाकाल	१५	उस्रा	२००
उष्णाकिरण	३३	**ऊ**	
उष्णाकृत्	३२	'ऊ'	५, ३८, २२७
उष्णागु	३२	ऊक	२२२
उष्णावृणि	३२	'ऊचतुः'	१८३
उष्णातेजस्	३२	ऊचाते	१८४
उष्णादीधिति	३३	ऊचिरे	१८४
उष्णादीधितिसूनु	५३	ऊचुः	१८३
उष्णाद्युति	३२	'ऊचे'	१८४
उष्णाधामन्	३२	ऊढा	२०८
उष्णाभानु	३२	ऊधस्य	२१९
उष्णाभास्	३२	ऊन	९०, १४८, १६५
उष्णाभृत्	३२	ऊनचत्वारिंश	८६
उष्णामरीचि	३३	ऊनचत्वारिंशत्	७३, ८१
उष्णारश्मि	३२, २६१	ऊनचत्वारिंशत्तम	८६
उष्णारुच्	३२	ऊनत्रिंश	८६
उष्णारूचि	३२	ऊनत्रिंशत्	७३, ८०
उष्णावपुस	३२	ऊनत्रिंशति	८०
उष्णावृष्णि	३२	ऊनत्रिंशत्तम	८६
उष्णाहिमकर	५५	ऊनदिन	९७
उष्णागम	१५	ऊननवत	८८
उष्णांशु	३२	ऊननवति	
उष्णांशुज	५०	ऊननवतितम	
उष्णांशुतनय	५३	ऊनपञ्चाश	
उष्णांशुपुत्र	५२	ऊनपञ्चाशत्	७३, ८६
उष्णिह्	७६, २११	ऊनपञ्चाशत्तम	८६
उष्णीष	२२९	ऊनमास	१५
उष्णोपगम	१५	'ऊनयतः'	१७१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ऊनयति	१७१
ऊनयन्ति	१७१
ऊनयते	१७१
ऊनयन्ते	१७१
ऊनयेत्	१७१
ऊनयेत	१७१
ऊनयेनाम	१७१
ऊनयेते	१७१
ऊनयेयाताम्	१७१
ऊनयेयुः	१७१
'ऊनयेरन्'	१७१
ऊनविंश	८५
ऊनविंशत्पञ्चक	८४
ऊनविंशति	७३, ७९
ऊनविंशतितम	८५
ऊनशन	८४
ऊनशततम	८८
ऊनषष्ट	८७
ऊनषष्टि	७३, ८२
ऊनषष्टितम	८७
ऊनसप्तत	८७
ऊनसप्तति	७३, ८३
ऊनसप्ततितम	८७
ऊनाशीत	८८
ऊनाशीति	७४, ८३
ऊनाशीतितम	८८
ऊनाह	९७
ऊनित	९०, १४८, १६५
ऊरव्य	
ऊरु	१३८
ऊरुज	
ऊरू	२८
ऊर्ज	१४, ३०, १२१, १४२
ऊर्ण	१३८
ऊर्णायु	२५
ऊर्ध्वकच	५४, २६४
ऊर्ध्वकर्मन्	२१५
ऊर्ध्वगति	२३९
ऊर्ध्वधन्वन्	२३६
ऊर्ध्वमान	५८, ५८
ऊर्ध्वरेतस्	२२७
ऊर्ध्वलोक	१९८
ऊर्ध्वा	२३३, २३४
ऊर्मिकोश	२१८
ऊर्मिमत्	४३
ऊर्मिमान	
ऊर्मिमालिन्	२१८
ऊल्ब	१४०
ऊषा	२२७
ऊष्मक	१५
ऊष्मन्	१५
ऊष्मसह	१५
ऊष्मागम	१५
ऊष्मायण	१५
ऊह	२५१
ऊहन	२५१
ऊहनीया	२५१
ऊहा	२५१
ऊहित	२५१
ऊहितव्य	२५१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ऊह्य	२५१
ऋ	
ऋ	३७
ऋक्वण	
ऋक्थ	१२१, २४६
ऋक्ष	३, २५, ४२, १४३
ऋक्षक	२०४
ऋक्षनेमि	३९
ऋक्षप	३८
ऋक्षपजनि	४६
ऋक्षपर्वत	२०४
ऋक्षभर्तृ	३९
ऋक्षरमण	४०
ऋक्षाणामधिप	४१
ऋक्षाधिप	३९
ऋक्षाधिपति	४०
ऋक्षेश्	३८
ऋक्षेश	३८, १४४
ऋजु	१०७
ऋजुग	१०७
ऋजुगति	१०६, १०७
ऋजुभुक्ति	१०७
ऋण	४४, १३८, २४६, २४८
ऋणस्यहर्तृ	४४
ऋणान्तक	४३
ऋत	२१७
ऋतधामन्	२३७
ऋतु	११, १५, १९९, १९९
ऋतुनामन्	७५
ऋतुमती	२०५
ऋतुराज	१५

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ऋतुवृत्ति	१६
ऋत	१६४
ऋद्धि	२४६
ऋनामा	३७, १९८
ऋभु	१९७
ऋभुक्षन्	२३६
ऋभुविभुवन्दितांध्रि	४८
ऋश्यकेतु	२२७
ऋषभ	२५, २३०
ऋषभध्वज	२३६
ऋषि	१९८
ऋषिकुल्या	२२९, २४३
ऋषितर्पणी	२१
ऋषिपञ्चमी	२२
ऋषिसञ्ज्ञा	७६
ऋष्यकेतन	२२७
ऋष्यकेतु	२२७
ऋष्याङ्क	२२७
ए	
‘ए’	५
एक	७०, ७२, ७३, ७३, ७, २३५
एककुण्डल	२२५, २४५
एकचक्षुष्	५०
एकचत्वारिंश	८६
एकचत्वारिंशत्	७३, ८१
एकचत्वारिंशत्तम	८६
एकचर	२२५
एकत्रिंश	८६
एकत्रिंशत्	७३, ८०
एकत्रिंशति	८०
एकत्रिंशत्तम्	८६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
एकदंष्ट्र	२३२, २५९
एकदन्त	२३२
एकदा	१९
एकदृश्	५०, २१५, २२७
एकदेह	२६०
एकद्वि	८८
एकद्व्यादि	७०
एकनयन	५०
एकनवत	८८
एकनवति	७४, ८४
एकनवतितम	८८
एकनेत्र	५०
एकपक्षति	२
एकपञ्चाश	८७
एकपञ्चाशत्	७३, ८२
एकपञ्चाशत्तम	८७
एकपदे	१९
एकपर्णा	२३०
एकपाटला	२३०
एकपाद्	२१५
एकपिङ्ग	२४५
एकरद	२३२
एकलिङ्ग	२२७
एकलोचन	५०
एकवासस्	२०५
एकविंश	८६
एकविंशत्	७९
एकविंशति	७३, ७९
एकविंशतितम	८६
एकविंशत्तम	८६
एकषष्ट	८७
एकषष्टि	७३, ८२
एकषष्टितम	८७
एकसप्तत	८७
एकसप्तति	७३, ८३
एकसप्ततितम	८७
एका	७०, ७२, ७३
एकाक्ष	५०
एकाङ्ग	२१५
एकाङ्घ्रि	८
एकादश	७३, ७७, ८५
एकादशक	७७, ८५
एकादशतम	८५
एकादशक नवक	८४
एकादशषट्क	८३
एकादशसप्तक	८३
एकादशाष्टक	८३
एकादशी	२, २, ३, ८५
एकाद्ऊननवति	८३
एकाद्नचत्वारिंशत्	८१
एकाद्नत्रिंशत्	८०
एकाद्नपञ्चाशत्	८२
एकाद्नविंशति	७९
एकाद्नशत	८४
एकाद्नषष्टि	८२
एकाद्नसप्तति	८३
एकाद्नाशीति	८३
एकाधिकचत्वारिंशत्	८१
एकाधिकत्रिंशति	८०
एकाधिकदश	७७
एकाधिकनवति	८४
एकाधिकपञ्चाशत्	८२

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
एकाधिकविंशति	७९
एकाधिकषष्टि	८२
एकाधिकसप्तति	८३
एकाधिकोनषष्टि	८२
एकाधिकोनसप्तति	८३
एकाधिकोनाशीति	८३
एकानंशा	२३०
एकान्नचत्वारिंशत्	८१
एकान्नत्रिंशत्	८०
एकान्ननवति	८३
एकान्नपञ्चाशत्	८२
एकान्नविंशति	७९
एकान्नशत	८४
एकान्नषष्टि	८२
एकान्नसप्तति	८३
एकावली	१३०
एकाशीत	८८
एकाशीति	७४, ८३
एकाशीतितम	८८
एकीकृत्य	९२
एकोनत्रिंश	८६
एकोनत्रिंशत्	८०
एकोनत्रिंशत्तम	८६
एकोननवत	८८
एकोननवति	८४
एकोननवतितम	८८
एकोनचत्वारिंश	८६
एकोनचत्वारिंशत्	८१
एकोनचत्वारिंशत्तम	८६
एकोनपञ्चाश	८६
एकोनपञ्चाशत्	८२

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
एकोनपञ्चाशत्तम	८६
एकोनविंश	८५
एकोनविंशति	७९
एकोनविंशतितम	८५
एकोनविंशत्तम	८५
एकोनशत्	८४
एकोनशततम	८८
एकोनषष्टि	८२, ८७
एकोनषष्टितम	८७
एकोनसप्तत	८७
एकोनसप्तति	८३
एकोनसप्ततितम	८७
एकोनाशीत	८८
एकोनाशीति	८३
एकोनाशीतितम	८८
एडक	२५
एण	२६
एणनयना	२६, २०५
एणाक्षी	२६
एणानन	२६
एत	५१
एतर्हि	१९
एण	७५
'एति'	१८०
एध	२४१
एधतुः	२३९
एधस्	२४१
एधा	१२२
एनस्	३०
एवम्	२०
एष्य	११५, १४३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
एष्यत्कालीनफलम्	१८
एष्यभाग	१०८
एष्यलव	१०८
एष्यांश	१०८
एष्यांशक	१०८
ऐ	
ऐक्य	९०, १४९, १ल०
ऐज्य	६
ऐडविड	२४५
ऐडविल	२४२
ऐन	६, १२
ऐनदिन	१२
ऐनवर्ष	१६
ऐनि	५१
ऐन्दव	६, ४५, ६८, २६३
ऐन्दवदिन	१२
ऐन्दववर्ष	१६
ऐन्द्र	७, १०, २३७
ऐन्द्राग्निक	७
ऐन्द्राग्नेय	७
ऐन्द्री	७, २३०, २३३
ऐन्द्रीविलग्न	२३०
ऐन्द्रुयद्गम	१०७
ऐन्द्र्युदय	१७
ऐरावण	२३७
ऐरावत	२०३, २३२, २३४, २३६
ऐरावती	२३८
ऐरेय	४३
ऐल	२४५
ऐलविल	२४५
ऐलेय	४३, ४७, २६२

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ऐश	६
ऐशानी	२६३, २३४
ऐश्वर्य	२२९, २३०
ऐषमस्	१९
ओ	
'ओ'	५
ओक	१२२
ओकस्	१२२
ओकस	१२२
ओघ	१३०
ओङ्कार	२०१
ओज	२०३
ओजपाद्	८
ओजस्	३०, ३६, १२१, १४२
ओजस्विन्	३०
ओजिष्ठ	३०
ओजोरहित	३१
ओषधी	२६२
ओषधीनांनाथ	४१
ओषधीनामधीश	४१
ओषधीनायक	४१
ओषधीपति	२६२
ओषधीश	२६२
ओषधीशसुत	४६
ओषधीश्वर	
ओषध्यय	५
ओष्ठ	७४
ओष्ठनामन्	१३३
ओष्ठा	१३३
औ	
औजस	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
औडम्बर	
औडवदिन	१२
औडववर्ष	१६
औत्तमि	१७
औत्तानपाद्	२००
औदयिक	
औदयिकदिनगण	
औदयिकमध्यमग्रह	
औदुम्बर	
औदुम्बरदन्तधावन	२३
और्व	
और्वशेय	१९९
और्वेय	४३
औशीनर	
औष्णांशव	५२
क	
क	५, ७, ७, ३१, ३२, ९७, १२१ १२२, २०७, २३९, २४४
कंस	२१६, २२६
कंसजनक	२२६
कंसजित्	२१६
कंसभगिनी	२२६
कंसरिपु	२६९
कंसवती	२२६
कंसवतीतात	२२६
कंसा	२२६
कंसाराति	२६९
कंसासोदर	२६
ककुद्मत्	२५, २३०
ककुम्	२३३
ककुमा	२३३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कक्ष	१९९
कक्षा	९८
कक्षाच्युति	११०
कखासुत	२४२
कङ्क	२४१
कङ्कण	११७
कङ्कणग्रह	११७
कङ्कणग्रहण	११७
कङ्कटीक	२२७
कङ्कपत्र	२२०
कङ्काल=(शरीरास्थि),	
कङ्कालमालिन्	२२८
कङ्कावात	२४५
कङ्कतीदन्तधावन	२२
कङ्कोलदन्तधावन	२२
कङ्गु	२०२, १४१
कच	४९, १९९
कचङ्गल	२१८
कचाग्र	६५ ६५ टी., ६५टी.
कचाधिवासन	१३४
कचान्त	१३६
कच्छप	१४६
कच्छपी	२०८, ५५।
कज	२३२
कञ्चुकिन्=(सर्प),	
कञ्ज	२०७
कञ्जज	२०७
कञ्जन	२२०
कञ्जसू	२२०
कञ्जार	२०७
कञ्जासन	१२१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कटक	२५
कटकभ	२५
कटकिन्	२०३
कटप्रू	२४२, २२७
कटमर्द	२२७
कटाटङ्क	२२७
कटाह	२४२
कटि	१२३
कटिन्	२३२
कटी	५६
कटुक	५७, ५७, ७६ टी०, २१४
कटोलवीणा	२०९
कठमोष	२२१
कठोरज्योतिस्	३३
कण	२५३
कणि	२५९, २५९
कण्टक	३०, १५७
कण्टकिन्	२४४
कण्ठ	१२१, २२८
कण्ठेकाल	२४४
कण्ठकूपिका	२०८
कण्ठाग्नि	२२२
कण्ठिन्	२४४
कण्ठीरव	२६, १६७, २३१
कण्ठेकाल	५२७
कत	२१७
कत्तूण	२१९
कत्रय	९
कथङ्कथिक	२५६
कथङ्कथिकता	२५६
कथञ्चन=(केनाप्यंशेनेत्यर्थे),	
कथञ्चित्=(अतिप्रयत्नेत्यर्थे),	
कथन	२४९
कथनीय	२४९
कथम्=(प्रश्ने, केनप्रकारेण),	
कथमपि=(बाढमित्यर्थे, यत्नगौरवेऽपि),	
'कथय'	१८४
कथयतः	१८४
कथयतम्	१८४
कथयतात्	१८४
कथयतात्	१८४
कथयताम्	१८४
कथयति	१८४
कथयतु	१८४
कथयन्ति	१८४
कथयन्तु	१८४
कथयते	१८४
कथयन्ते	१८४
कथयानि	१८४
कथयाम	१८४
कथयाव	१८४
कथयित्वा	२४९
'कथयेत्'	१८४
कथयेत	१८४
कथयेताम्	१८४
कथयेते	१८४
कथयेताम्	१८४
कथयेयुः	१८४
कथयेरन्	१८४
कथा	२४९
कथित	२४९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कथितव्य	२४९
कथ्य	२४९
'कथ्यते'	१८४
कथ्यमान	२४९
कद	२३८
कदम्ब	२९
कदम्बक	९७, २०२
कदा	१९
कदाचन	१९
कदाचित्	१९
कद्वय	८
कद्रु	२२३
कद्रुज	६, २२३
कद्रुजभ	६
कद्रू	२२३
कद्रूसुत	२२३
कधि	२१८
कनक	२०३
कनकाचल	१९८
कनिष्ठ	२१७
कनिष्ठा	२१०, २२५
कनी	२०८
कनीनिका	२१०
कनीयस्	२१७, २५३
कनीयसी	२८५
कन्तु	२२०
कन्द	२७
कन्दराकर	२०३
कन्दर्प	२२०
कन्दर्पमातृ	२१७
कन्दसार	२३७
कन्दसारक	२३७
कन्ध	२३८
कन्धर	२३८
कन्धरा	२२९
कन्धि	२१८
कन्यका	२६, २०८, २२०
कन्यस	२१७
कन्यसा	२२५
कन्या	२५, २६, २८, २८, २८, २८, २८, ५६, १००, १३४, १४०, २०८, २२०
कन्याकुमारी	१००
कन्यात्म	२६
कन्यात्मक	२६
कन्याराशि	२७
कन्यार्थिन्	१३४
कप	१५५
कपर्द	२३०
कपर्दक	६४
कपर्दिन्	२०६, २२७
कपर्दिविनायकव्रत	२१
कपाल=(पूर्वपरौ),	
कपालभृत्	२२७
कपालयंत्र	११२
कपालिन्	२२७
कपालिनी	२३२, २३९
कपि	३२, २१५, २३२ टी०
कपिल	२१५, २३९
कपिलद्युति	३३
कपिलनयन	५३
कपिललोचन	५३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कपिला	२३४	कमलिनीश्	३२
कपिलाक्ष	५२	कमलिनीश	३२
कपिलाषष्ठी	२१, २२	कमलिनीशज	५३
कपिवक्त्र	१९९	कमलिनीशज	५३
कपिश	२२७	कमलिनीशजन्मन्	५३
कपूय	२५४	कमलैकादशी	२४
कपोत	२२२	कमलोत्तर	३८
कबन्ध	५४, १२२, २१७	कमलोद्भव	२०७
कबन्धखग	५४	कमितृ	३४
कबन्धनभश्चर	५४	कम्पन	१५
कभ=(रोहणीनक्षत्रम्),		कम्पलक्ष्मन्	२४४
कम	२१७	कम्पाक	२४४
कमन	२०७, २२०	कम्बल	२१७, २२२, २२२
कमनीय	२५५	कम्बु	२३२
कमन्ध	१२२	कम्बूल	१३०
कमल	१२२, ११४, १३०, २१७	कम्र	२५५
कमलकानन नायक	२१७	कर	६, ५६, ६६, १२१,
कमलज	५		१३७, १४३, २१९
कमलजतनय	५४	करकण्ट	२१०
कमलबान्व	३४	करकण्टक	२१०
कमलयोनि	५	करकमलपीडन	१३६
कमलरिपु	४०	करकमलसंग्रह	१३६
कमलशात्रव	४१	करग्रह	१३२, १३६, १३६
कमला	२१७	करग्रहण	१३६, १३६
कमलागार	५	करचन्द्र	२१०
कमलासन	२०७	करज	२१०
कमलिनी	३६	करटिन्	२३२
कमलिनीकाननेश	३४	करण	२, १०, ९६ टी. १३३,
कमलिनीनाथ	३४		१३३, २१८
कमलिनीपरिणयाक	३४	करणाधिप	२५
कमलिनीभर्तृ	३४	करतलग्रह	१३६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
करतलग्रहण	१३६	करिरिपु	२६
करतिपीडन	१३६	करिवैरिन्	२६
करपीडन	१३६, १३६	करीषिणी	२१७
करपीडा	१३६	करेणु	२३२
करमध्य	५९	'करोति'	१७८
करमाल	२४१	करोतु	१७८
कररूह	२१०	करोत्पलग्रह	१३६, १३६
'करवाणि'	१७८	करोद्भव	२१०
करवाय	१७८	'करोमि'	१७८
करवारिजसंग्रह	१३६	करोषि	१७८
'करवाव'	१७८	कर्क	२५, २५, २८, २८, २८, २८, २८, २३९
करवीर	२१०		
करवीरक	२३२	कर्कचतुर्थी	२२
करशाखा	२१०	कर्कट	२५, २२२
कराग्रज	२१०	कर्कटक	२५
कराङ्गुलि	७७	कर्कटपाद	७८
कराडी	२१०	कर्कर	२४३, २२९
करात्ती	२०८	कर्कराशि	२७, १५७
कराठजग्रहण	१३६	कर्काटक	२५
कराम्बुजार्दन	१३६, १३६	कर्कित्	२५
कराम्बुरुहग्रहण	१३६	कर्केश्वर	३९
करार्दन	१३६, १३६	कर्कोटक	२२२
करालिक	१३८	कचूर	२०३
करालिका	२३०	कर्ण	७, ७४, १०२, २१४
कराली	२३९	कर्णगोचर	२१९
करि	२१३, २३२	कर्णच्छेदन	१३४
करिकर	२६	कर्णनामन्	७४
करिकुलरिपु	२६	कर्णपितृ	३२
करिदारक	२३१	कर्णमोटी	२३२
करिन्	२३२	कर्णवेध	१३४
करिमाचल	२३१	कर्णवेधन	१३४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कर्णरक्त	३२	कर्वसाक्षिन्	३२, १६७
कर्णाट	२१०	कर्माहं	११
कर्णिकाचल	१९८	कर्मेन्द्रिय	२१८
कर्णिकाद्रि	१९८	कर्वुर	२०३
कर्णिकारच्छाय	२०३	कर्ष	५८, ५९, ५९, ५९ टी० ६०, ६१, ६२, ६३
कर्णिक्राराभ	२०३	कर्षक	४३
कर्णिन्	२०४	कर्षचतुष्ट्य	५९
कर्त्तरी	१२९, १३०	कर्षण	२४७
कर्त्तृ	२४४	कर्षतः	१९०
कर्दनी	२०	कर्षति	१९०
कर्दयकन्याकुमार	३७	कर्षन्ति	१९०
कर्दमकन्यापनि (१)	१९९	कर्षेत्	१९०
कर्पट	३७	कर्षेताम्	१९०
कर्पास	२०२	कर्षेयुः	१९०
कर्पासफल	२०२	कर्षू	२४३
कर्पासिका	२०२	कर्हि	१९
कर्पासी	२०२, २०२	कर्हिचित्	१९
कर्बर	२४२	कल=(मधुरध्वनिः),	
कर्बुर	५१, २०३, २४२, २१७	कलकण्ठ	२१४
कर्बुरी	२३०	कलकल=(कोलाहल),	
कर्बूर	२०३, २४२	कलङ्क	४२, २१७
कर्मकर	२४१	कलत्र	१५३, २०८
कर्मज	१९७	कलत्रशालिन्	१६१
कर्मन्	१२१, १३३, १३३, १३३	कलदृश्	२६
कर्मयुग	१७	कलधौत	२०३, २२८
कर्मयोग्यगुणक	१४३	कलम्ब	११५, २२०
कर्मवाटिका	२	कलयति	१६९
कर्मवाटी	२	'कलयतः'	१६९
कर्मवाटीखण्ड	१०	कलयन्ति	१६९
कर्मवाटीदल=(तिथ्यर्द्धम्),		कलयेत्	१६९
कर्मवालट्यर्द्ध	१०		

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कलयेताम्	१६९
कलल	१४०
कलश	२७, ६२, १५५
कलशगामिन्	१६१
कलशधर	२७
कलशभृत्	२७
कलशीसुत	१९९
कलह	१३२
कलहप्रिय	१००
कलहभेद	२५७
कला	२, ११, ११, ६७ टी० ६८, ६०, ६९ टी० ७८, ८९, ९७, १२९, १३९
कलाकर्ण	१०३
कलाकलाप	४३
कलाकलापाधिकृताधिशालिन्	४३
कमलकानननायक	२७१
कलाकेलि	२२०
कलाखण्ड	१०
कलागर्भज	३७
कलाङ्गज	३७
कलाचिह्न	९७
कलादल	१०
कलाद्वय	११
कलाधर	१५६, २६२
कलाधरपुत्र	४६
कलाधिनाथ	४०
कलाधिभू	३९
कलानाथ	३९
कलानान्निधि	४०
कलानायक	४०
कलानिधि	१३०, ३९
कलानिधिसुत	४६
कलान्तर	२४९
कलाप	१६१, ९७, ३८
कलापजनि	४६
कलापरिवृढ	४१
कलापिनी	१२, २३०
कलापुत्र	३७, २३०
कलापुत्र	३७
कलाभव	३७
कलाभिभूषिन	४३
कलाभिरमिभूषिव	४३
कलाभू	३७
कलाभृत्	३८
कलाय	२०२, २०२
कलार्द्ध	१०
कलावत्	४६, १५३, २६२
कलावती	२०९, २०९
कलि	२, १७, ७०
कलिका	९७
कलिकारक	१९९
कलित	१४७, १५७, २४९
कलिन्दकन्या	२२५
कलिन्दतनया	२२५
कलिन्दनन्दनी यमुना	
कलिन्दपुत्री	२२५, ३५
कलिन्दशैलजा	२२५
कलियुग	१७, ७० टी०
कलियुगादि	२२
कलुष	३०, १६३, २४२
कलुषित	४३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कलेवर	१२१, १५५, २४६
कलेवरा	२३०
कलेवरिन्	२००
कलेवरेश	१५५, १५६
कलेश्	१६४
कलेश	३८
कलेशजनि	४६
कलेशपुत्र	४६
कलोनचन्द्रा	२
कल्कि	१६, ६९ टी० २१६
कल्किजयन्ती	२१
कल्किद्वादशी	२२
कल्प	११, १२, १७, १८, २११, १२१, २५४
कल्पनीय	२५०
'कल्पयत:'	१७९
कल्पति	१७९
कल्पयति	१७९
कल्पयेत्	१७९
कल्पयेताम्	१७९
कल्पयेयु:	१७९
कल्पवृक्ष	१९८
कल्पसंहार	१८
कल्पादि	२०, २०, २१, २३, २३, २४
कल्पान्त	११
कल्पित	२५०, २५७
कल्पितव्य	२५०
कल्मष	३०, १६४
कल्माष	५१, २४२
कल्माषपक्षिन्	३६

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कल्य	१२१, २४४
कल्याण	३१, २०३
कल्याणखगमन	३०
कल्याणखवर	३०
कल्याणग्रह	३०
कल्याणी	३१, २१०, २१७
कल्लकोटि	९९
कब	२५९
कवर्ग	१३५
कवलग्रह	५९
कवि	४९, १५७, २०७, २१५, २५५
कविता (तृ)	२५५
कविसून	५०
कव्यभुज्	६
कव्यवाहन	२४०
कशिषु	३७
कश्य	२४४
कश्यप	१९७, २२२
कश्यपनन्दन	२२१
कश्यपत्नी	३७
कश्यपभीरु	६, ३७
कश्यपसुत	२६५
कश्यपापत्य	५१, २२१
कषापुत्र	२४२
कषाय	५७, ७५, टी.
कषासुत	२४२
कष्ट	३१, १४३
'का'	५
काक	२२२
काकचिञ्चा	५९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
काकचिञ्चि	५९
काकचिञ्ची	५९
काकणि	६४
कांकणी	६४
काकध्वज	२४०
काकनि	६४
काकनी	६४
काकिणि	६४
काकिणी	६४, ६४, ६४ टी.
काकिनी	६४
काकिनी	६४
काकु	२१४
काकोदर	५३, २२३
कांक्षा	२४६
काचक	१३९
काञ्चन	२०३
काञ्चनगिरि	१९८
काञ्ची	९९
काण	९, ९, ४९
काण्ड	९७, १०४, १२२, २५४, २१७
काण्डगोचर	२२१
काण्डर्षि	१९८
काण्डवीणा	२०९
कात्यायन	२१२
कात्यायनी	२३१
कादम्ब	२२०
कादम्बरदन्तधावन	२३
कादम्बरी	२४४
कादम्बिनी	२३८
काद्रव	२०२

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
काद्रवेय	२२२, २२३
कानडा	२१९
कानन	१९९
काननेश	२६
कान्त	१५, २००, २३२, २५५
कान्ता	२६, ४५, २५०, २०५
कान्तार	१९९
कान्तारवासिनी	२३०
कान्ति	४३
कान्तिपति	३२
कापिल	२१२
कापिश	२४४
कापिशायन	२४४
कापिशेय	२४२
कापीशेय	२४२
कापीशेय	२४२
काय	४, २५, ४९, २०१, २०७, २१५, २२०, २३०
कामकली	२२०
कामकेलि	१४०
कामजसुख	२१९
कामजित्	२३२, २६९
कामतिथि	२
कामद	२३२
कामदुघा=(देवधेनु),	
कामदुह्	२००
कामदेव	२२०, २६९
कामदैकादशी	२०
कामधेनु	२००
कामधेनुपुत्री	२००
कामना	२४६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कामन्दकीय	२१३
कामपत्नी	२२०
कामपाल	२२५
काममह	२०
कामरूप	१९७
कामरूपिन्	१९७, २०४
कामलना	१३९
कामलेखा	२०५
कामसख	१४, १५
कामसखा	१४
कामाङ्कुश	२१०
कामान्तक	२६९, २६९
कामायुस्	२२१
कामारि	२२७, २६९
कामिकैकादशी	२१
कामिन्	३७
कामिनी	२६, १८०, २०५
कामिनीमन्दिर	१२३
कामिनीवदनसौरभचौर	४१, २७१
कामिमह	२०
कामुक	३७
कामुका	२०५
कामोद	२१०
काम्य	३१, २५५
काय	४४, १२१, २४६
कारक	१२७
कारञ्जरदन्तधावन	२१
कारण	२०१, २१४
'कारयत:'	१७८
कारयति	१७८
कारयन्ति	१७८
कारयते	१७८
कारयन्ते	१७८
कारयित्वा	९३
'कारयेत्'	१७८
कारयेत	१७९
कारयेताम्	१७८
कारयेते	१७८
कारयेयाताम्	७९
कारयेयु:	१७१
कारयेरन्	१७९
कारस्कर	१३८
कारिका	१३०, २४०
कारु	१३९, २३६
कारुक	१३९
कार्त्तवीर्य	
कार्त्तस्वर	२०३
कार्त्तान्तिक	२५६
कार्त्तिक	१४, १४
कार्त्तिकपूर्वज	१४
कार्त्तिकानुज	१४
कार्त्तिकावरज	१४
कार्त्तिकिक	१४
कार्त्तिकी	२३२
कार्त्तिकेय	२३
कार्त्तिकेयनिधि	२
कार्त्तिकेयनेत्रबाह्वोर्नामन्	७७
कार्त्तिकेयप्रसू=(दुर्गा)	
कार्त्तिकेयमुख	७५
कार्त्तिकेयवन=(शरवण),	
कार्त्तिकोत्सव=(कार्तिकीपूर्णिमा),	
कार्पास	२०२, २०२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कार्पासक	२०२
कार्पासतूल	२०२
कार्पासफल	
रकार्पासास्थि	२०२
कार्पारिका	
कार्पासी	२०२
कार्मुक	२६, १०४, १३०, २१८, २२१
कार्मुकधर	२६
कार्मुकभृत्	२६
कार्य	८, १३३, २१४
कार्यसिद्धि	१३१
कार्शानव	५
कार्षायण	५८ टी० ६०, ६०, ६४
कार्षपणक	६०
कार्षिक	५८, टी० ११, १४, १५, ५१, ५३, ५६, ५५, ६७, ८९, २०७, २४१, २२६
कालकण्ठ	२२७
कालकुण्ठ	२१५
कालकुन्थ	२१५, २४१
कालकूट	२४१
कालकृत्	३२
कालकृत	३२
कालङ्गमा	२३१
कालगेह	१२४
कालग्रन्थि	१६
कालचक्रीदशा	१४४
कालञ्जर	२२७
कालञ्जरी	२३१
कालदण्ड	९, ९
कालदमनी	२३१, २६९
कालधर्म	२२१
कालनेमि	२१६
कालनेमिहर	२१६, २६९
कालनेम्परि	२१५, २६९
कालप्रभान	१५
कालप्रिय	२५६
कालबल	१४२
कालभगिनी	२६८
कालभवन	१२४
कालभाग=(कालांशः)	११९
कालभृत्	३२
कालभैरवाष्टमी	२३
कालमान	६७
कालयुक्त	१७
कालरात्रि	२३१
कालरात्रिसहामी	२२
काललव=(कालांशः),	
कालवित्रय	२५६
कालविद्	२५६
कालवृन्त	२०२
कालसुत	५५
कालहोरा	१५६
कालहोरेशबल	१४२
काला	७
कालाख्या	७४
कालायनी	२३१
कालांश	११९
कालांशक	११९
कालिका	२३१
कालिनी	६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कालिन्दी	२२५, २२५, ३५	काश्यपि	३३, २२१, ३६
कालिन्दीकर्षण	२२५, २६९	काश्यपी	६, ४५, ३७
कालिन्दीप्रसू	३५	काश्यपीकले वरोद्भव	३४
कालिन्दीभेदन	२२५, २६९	काश्यपीकुमार	४४
कालिन्दीसू	३२	काश्यपीज	४३
कालिन्दीसोदर	२४१	काश्यपीतारा	१६
कालिय	२१६	काश्यषेय	३२, ४३, ५५
कालिपदमन	२१६, २६९	काष्यप्पुन्थ	४३
कालिषशासन	२६९	काष्ठ	१३९, २४१
काली	१२, २४२, २३०, २३८, २३९	काष्ठतक्ष	१३९, १९८
		काष्ठतक्षक	१३९
कालीची	२४१	काष्ठा	११, ६७, २३३
कालीज	५१	काष्ठादि:	११
कालीतनय	५१	काष्ठाद्वय	११
कालीपुत्र	५१	काष्ठायुज्	७९
कालीर्भी	२४१	कासर	२३०
कालीभू	५१	कासार	१९९
कालीय	२२२	काहल	१३०
कालीयारि	२६९	काहली	२४३
कालीव्रत	२१, २३, २४	किंवा	२०
कालीसूनु	५१	किंस्तुघ्न	१०
कालेय	५१	किङ्कर	१२१
कालेयवैरिन्	१९७	किञ्चन	२०
कालोक्षित्	१५	किञ्चित्	२०
काल्य	१२	किञ्चित्पाणि	५९
काव्य	२७, ४९	किट्टवर्जित=(मलरहित)	
काव्यसुत	५०	किणलात	२३६
काशकृत्स्न	२१२, २१२	किण्विन्	३८
काशीनाथ	२२८	किन्धिन्	३८
काश्यप	३२, २४२, ३७	किन्नर	२०४, २०५, २४६
काश्यपसुत	२२१	किन्सरी	२०९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
किन्नरेश	२४५
किन्नरेश्वर	२४५
किम्	२०
किमु	२०
किमुत्	२०
किमुन	२०
किमूत	२०
किम्पुरूष	२४६
किम्पुरूषेश्वर	२४५
किरण	३२, ६१, १४३
किरणमालिन्	३३
किरातीं	२३१
किरीट	२२९
किरोटि	२४३
किरोटी	२४३
किर्मीर	५१
किल्बिष	३०
किशालिन्	२४५
किशोर	३२
किष्कु	६५ टि० ६६, २१३
किष्कुचतु:शत	६६
'की'	५
कीकस	२४३, २२९
कीकसमुख	२२२
कीचक	१२६
कीट	२५, २६, २८, २८, १३५
कीटराशि	२८
कीन	२४२
कीनाश	२४१, २४२
कीर्ति	१२४
कीर्ति	२४९
कीर्तिस्थान	१२४
कील	१०९
कीलक	१७
कीला	२३९
कीलाल	७, ४४, १२२, २१७, २४२
कीलालधि	२१८
कीलालप	२४१, २४२
कीलालेश	८
कीलिनी	४५
कु	४५, १२२
कु	४५, १२२
कुकील	२०३
कुकुमार	४३
कुकुर	२२२
कुकूल	२४०
कुक्कुट=(चरणायुधः)	
कुक्कुटध्वज	२३२
कुक्कुर	१३७
कुक्षि	२३२
कुक्ष्यग्नि	२४०
कुगुणा	१०४
कुचन्द्रसूनु	५६
कुचि	१३८
कुज	५७, १०७, १३८, १४४, २३६
कुजन्मन्	४३
कुजनन=(भीमः)	
कुजनि	४३
कुजाष्टम=(विवाहे दोषविशेषः),	
कुजीवा	१०४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कुज्या	१०४	कुण्डलिन्	६, ५३, २४३
कुज्योनिष	४३	कुतनय	४३
कुञ्चित	४३	कुतनु	२४५
कुञ्ज	१३८	कुतनुभव	४४
कुञ्जर	२३१, २५४	कुलप	१२, ३२, २३९
कुञ्जार	३२	कुतल	१२२
कुट	२७, १२२, १३८, २०३, २०३	कुतापक	३६
		कुतुप	१२
कुटप	६२, ३६	कुत्थ	१३०
कुटर	३८	कुत्र	२०
कुटार	१३०	कुत्रचित्	२०
कुटि	१२२, २०३	कुत्रापि	२०
कुटिल	४३	कुत्सा	२५४
कुटिलभुक्ति	१०६	कुत्सित	२४६, २५४
कुटिला=(नदीविशेषः)	१०६	कुदर	३८
कुटी	२०३	कुदायाद	४
कुटीर	१२२, २०३	कुदारक	४३
कुटुम्ब	१२१	कुदिन	१२
कुटुम्बिनी	२०५	कुधर	२०३
कुट्टार	२०३	कुध्र	२०३
कुट्टीर	२०३	कुनन्द	२४६
कुठ	१३८	कुनन्दन	४३
कुठारु	१३८	कुनाभि	२४६
कुठि	१३८	कुन्ती	२४५
कुड	२४५	कुन्थु	२०६
कुडप	६२	कुन्द	२१५
कुडव	६१, ६१, ६१, टी. ६२, ६३, ६३, ६३, टी.	कुन्द्रा	२३१
		कुपारिधि	९९
कुणप	२४२	कुपुत्र	४३
कुण्डा	२३१	कुपूय	२५४
कुण्डिनपुरपतिकन्या	२२५	कुप्य	२४६, २२८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कुबेर	११८, २३६, २४५
कुबेरजनक	२४६
कुबेरनिधिरक्षक	२४७
कुबेरपत्नी	२४६
कुबेरपुत्र	२४६
कुबेरपुरी	२४६
कुबेराम्बा	२४६
कुब्ज	२५३
कुभव	४३
कुमध्यरेखा	९९
कुमा	११५
कुमार	४५, १२२, १२९, १३४, १४०, २३२
कुमारक	१४०
कुमारसू	२२९
कुमारिका	२६, १३४, १०८
कुमारी	२६, १००, १३४, २०८, २३१
कुमारीतल्लज	२५५
कुमुद्	४२
कुमुद	१५४, १५४, २३४
कुमुदकाननबन्धु	४१
कुमुदकाननबान्धव	४१
कुमुदगहनबन्धु	४१
कुमुदपतिरिपु	५४
कुमुदबन्धु	४०
कुमुदबान्धव	४१
कुमुद्वती	४२
कुमुदवनबन्धु	४१
कुमुदवनसुबन्धु	४१
कुमुदषण्डवोधप्रद	४१

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कुमुदाकरबन्धु	४१
कुमुदाकरबान्धव	४१
कुमुदात्मबन्धु	४१
कुमुदानन्दकर	४१
कुमुदानन्दन	४१
कुमुदाह्वय	२२८
कुमुदिनी	४२, २६२
कुमुदिनीकानननायक	४१
कुमुदिनीदयित	४१
कुमुदिनीनायक—(चन्द्रः)	
कुमुदिनीपति	४१, २६२
कुमुदिनीपतिपात	५४
कुमुदिनीपतिपुत्र	४६
कुमुदिनीप्राणेश्वर	४१
कुमुदिनीरमण	४१
कुमुदिनीवधूवर	४१
कुमुदिनीवनभर्तृ	४१
कुमुदिनीविपिनविकासिन्	२७१
कुमुदिनीश	४०
कुमुदिन्यसुनायक	४१
कुमुदेकबन्धु	४१
कुमुदेश	३९
कुमुद्वती	४२, २११
कुमुद्वतीबन्धु	४१
कुमुद्वतीश	४०
कुमुद्वतीशत्रु	३४
कुमुद्वतीसुहृद्	४१
कुम्भ	२५, २७, २८, २८, २८, २८, २८, ५६
कुम्भधर	२७
कुम्भभव	१९९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कुम्भभृत्	२७	कुरूथ	१७८
कुम्भयोनि	१९९	कुरूथः	१७८
कुम्भराशि	२७	कुरुराजसेना	७७
कुम्भसम्भव	१९९	कुरुविस्त	६०
कुम्भिन्	२३२, २४३	कुरुह	१३८
कुम्भिनी	४५	'कुर्मः'	१७८
कुम्भीनस	२२३	कुर्यात्	१७८
कुम्भीर	२६, २४३	कुर्याताम्	१७८
कुरङ्ग	२६, ४२, २४४	कुर्युः	१७८
कुरङ्गनयना	२६, २०५	कुर्वः	१७८
कुरङ्गमूर्धन्	५	कुर्वते	१७८
कुरङ्गलक्ष्मन्	४०	कुर्वन्ति	१५५, १७
कुरङ्गलक्ष्मप्रभव	४६	कुर्वन्तु	१७८
कुरङ्गलाछन	४१	कुर्वाते	१७८
कुरङ्गलोचना	२६	कुर्वीत	१७८
कुरङ्गवक्त्र	२७	कुर्वीयात्ताम्	१७८
कुरङ्गास्य	२६	कुर्वीरन्	१७८
कुरङ्गास्यक	२७	कुल	१२१, १२२, १५६ २०३
कुरङ्गीदृश्	२६	कुलन्थ	२०२, २०२
कुरट	३८	कुलदेवता	२३१
कुरु	४९, २०७	कुलधारक	४५
'कुरु'	१७८	कुलपर्वत	२०३
कुरुक्षेत्र	१००	कुलशैल	२०३
'कुरुत'	१७८	कुला	२३१
कुरुतः	१७८	कुलाचल	६, २०३
कुरुतः	१७८	कुलाद्रि	२०३
कुरुतम	१७८	कुलाय	२२२
कुरुतात्	१७८	कुलि	२१३, २१३
कुरुतात्	१७८	कुलिक	२२२
कुरुताम्	१७८	कुलिर	२५
कुरुते	१७८, १७८	कुलिश	२३८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कुलिशधरतारा	७
कुलिशधरनुत	४८
कुलिशभृत्तारा	७
कुलिशभृतसचिव	४८
कुलीनस	२१७
कुलीर	२५, १३५, २२२, २७१
कुलशि	२३८
कुलेश्वर	२२८
कुलेश्वरी	२३१
कुल्य	२४३, २२९
कुल्या	२४३
कुव	४२
कुवल	४२
कुवलय	४२
कुवलयनाथ	४१
कुविस्तृतिदल	९६
कुवीणा	२०९
कुवेल	४२
कुश	१२२, १५६, २१७
कुशकेतु	२०७
कुशग्रहणी	२२
कुशद्वीप	७६ टी.
कुशरीर	२४५
कुशल	३१, २५५
कुशाग्रीयमनि	२५५
कुशीद	२४९
कुशेशय	३६
कुषाकु	२३९
कुषिन्	२३२
कुषीद	२४९
कुष्माण्ड	२३०
कुसीद	२४९
कुसीदिक	२४९
कुसुत	४३
कुसुम	१३०, २०५, २२१
कुसुमधन्वन्	२२०
कुसुमप्रतिष्ठा	१३३
कुसुमबाण	२२०
कुसुमशर	२२०
कुसुमाकर	१५
कुसुमायुध	२२०
कुसुमेषु	२२०
कुसुम्भ	३८
कुसूनु	४३
कुह	२४५
कुहर=(अन्धकार),	
कुहरित	२५९
कुहावली	२३१
कुहू	३
कुहू	३
कुह्वरी	४५
'कू'	५
कूकल	२४०
कूजन	२५९
कूजित	२५९
कूट	९७, १३०, १३४
कूटकृत्	२२७
कूणिका	११९
कूर्दना	२०
कूर्दनी	२०
कूर्म	२५, १३०, २४५, २१६
कूर्मजयन्ती	२१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कूर्मद्वादशी	२३
कूल=(तट)	
कूलक=(तट)	
कूलङ्कष	२१८
कूलङ्कषा	२४३
कूलवती	२४३
कूष्माण्ड	२३०
कूष्माण्डक	२३०
कूष्माण्डनवमी	२३
कृकर	२४५
कृच्छ्र	३१
कृत	१७, ७५, १५४
कृतकर्मन्	२२५
कृतकृत्य	२५५
कृतत्याग	९२
कृतपद	१४६, १५४, १५४
कृतमुख	२५५
कृतयुग	१७
कृतयुगादि	२३
कृतसंख्यक	७२
कृतसंस्था	१५५
कृतस्थिति	१४६, १५५
कृतस्मरण	२५०
कृतहस्त	२५५
कृताक्रमण	१५७
कृताधिकार	१४७, १५७
कृतान्त	५, २४१
कृतान्तजनक	३४
कृतान्तभवन	१२५
कृतायतन	१४६, १५४, १५४
कृतारोहण	१५७

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कृतार्थ	२५५
कृतावस्थान	१४६, १५३, १५६
कृताश्रय	१४६, १५४, १५४
कृतास्पद	१४६, १५४
कृति	७९, १११, १३३, २२८
कृतिद्वय	८१
कृतिन्	२५५, २५५
कृतियुज्	८१
कृतीन्द्र	२५५
कृत्ति=(चर्म)	
कृत्तिका	३, ४, ५, ९
कृत्तिकाभव	४०
कृत्तिकासम्भव	४१
कृतकासुत	२३३
कृत्तिवासस्	२२७
कृत्य	१३३
कृत्येन्द्रिय	२१८
कृत्रिमाचारिन्	२१
कृत्वा	९३
कृत्स्न	८९, २१४
कृपाद्वैत	२०७
कृपीट	१२२, २१७
कृपीटयोनि	२३९
कृश	४३, ५४, ९१, २५३
कृपाबल	३१
कृशाख्यक	९१
कृशाङ्ग	५२
कृशानु	५, २३९
कृशानुरेतस्	२२७
कृशेतर=(स्थूल)	
कृष्टि	२५५, २५५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कृष्ण	१३, १४, ५१, ५३, ११८, ५३, २२९
कृष्णागम	११५
कृष्णचतुर्दशी	२४
कृष्णाजननी	२२६
कृष्णाजयन्ती	२१
कृष्णाजन्माष्टमी	२१
कृष्णातात	२२६
कृष्णाद्वादशी	२१
कृष्णानवाम्बुद	२३८
कृष्णपक्ष	१४
कृष्णापिङ्गला	२३१
कृष्णप्रभ	५२
कृष्णभगिनी	२३१
कृष्णारक्त	११८
कृष्णारुचि	५२
कृष्णाला	५९
कृष्णावर्ण	५३
कृष्णावर्त्मन्	२३९
कृष्णावासस्	५२, १५३
कृष्णाशृङ्ग	२४२
कृष्णास्वसृ	२३१
कृष्णा	२३१, २४३
कृष्णाग्रज	२२५
कृष्णात्मज	५५
कृष्णान्त	११५
कृष्णाम्बर	५२
कृष्णार्चित्	२३९
कृष्णावतार	७७
कृष्णाष्टमी	२३, २४
कृष्णास्या	२
कृष्णिका	६१
कृष्णतर	१३
कृष्युपद्रवविशेष	
'के'	५
केकराक्ष	२४५
केकिन	२३३
केतन	५४, २०३, २१७
केतर	२०३
केना	५४
केतु	३१, ५४, ५५, ९६, १४४, २१७, २५८
केदार	१२२, १३०, २२७
केदारिका	२१०
केन्द्र	१०१
केन्द्रच्युति	११०
केन्द्रजायुष्	१४१
केन्द्रभाग	१०१
केन्द्रलव	१०१
केन्द्रांश	१०१
केन्द्रांशक	१०१
केन्द्रादिबल	१४२
केन्द्रिन्	१४७, १६९
केमद्रुम	१२९
केरलीय	२११
केलिकला	२२०
केलिकलावती	२२०
केलिकिल	२३०
केलिनी	४५
केवलिन्	२०६
केश=(मूर्धजः)	
केशकीट	६५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
केशट	२१५	कैरविणीवनिताजनभर्तृ	४१
केशपाशिन्	५४, २२९	कैरविणीवनेश	४१
केशपाशिखचर	५४	कैरविणीश्वर	४१
केशव	२१५	कैलती	२२०
केशाधिवासन	१३४	कैलाल	७
केशान्त	१३६	कैलास	२४६, २२७
केशान्तकर्मन्	१३६	कैलासनाथ	२४५
केशान्तकृत्य	१३६	कैलासनिकेतन	२२८
केशान्तक्रिया	१३६	कैलासौकस्	२४५
केशिन्	२१५, २१६	'को'	५
केशरिन्	२६, २३१	कोक	३७, २१५
केशिसूदन	२१६, २६९	कोकनदच्छवि	४४, ४४
केशिहन्	२१६, २६९	कोकबन्धु	३२
केशी	२२९, २३१, २४१	कोकहित	१२
केसरिन्	२३१, ३८	कोकिलाव्रत	२१
कैकसेय	२४२	कोजागर	२२
कैटभ	२१६	कोटन	१५
कैटभजित्	२१५, २६९	कोटपुर	९९
कैटभारि	२१५, २६९	कोटवी	२३१
कैटभी	२३१	कोटि	७३, ७३, १०३, १०३
कैरव	४२	कोटिगुणा	१०४
कैरवकाननाधिनायक	४१	कोटिजीवा	१०४
कैरवबन्ध	४०	कोटिज्या	१०४
कैरवबान्धव	४१	कोटिभाग	१०३
कैरववनबन्धु	४१	कोटिलव	१०३
कैरववनबान्धव	४१	कोटिश्री	२३१
कैरववनेश	४१	कोटी	१०३
कैरवविकाशिन्	४१	कोटीर	२२९
कैरवाणांविकाशिन्	४१	कोट्यंश	१०३
कैरविणी	४२	कोडन	१५
कैरविणीपति	४१	कोडा	२१०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कोण	५१	कौबेरी	२३४
कोणप	१५४, २४२	कौमार	५७, २१२
कोणशङ्कु	१०९	कौमारी	२१०, २३०, २३५
कोदण्ड	२६, १०४, २१८	कौमुद	१४
कोदण्डधर	२६	कौमुदिनीपति	२६२
कोदण्डभृत्	२६	कौमुदी	४२, २६२
कोद्रव	२०२, २०२	कौमुदीचार	२२
काप=(क्रोध:)		कौमुदीजीवन	४२
कोपना	२०५	कौमुदीपति	४०
कोपवादिन्	२२७	कौमोदती	२१६
कोपिनी	२०५	कौर्पि	२६
कोपवादिन्	२२७	कौर्पिक	२६
कोपनिी	२०५	कौर्पिन्	२६
कोमल	२१७	कौर्प्य	२६
कोरण	२५९	कौर्म	२१३
कोरदूषक	२०२	कौल	१४७, १५६, १५६
कोर्पि	२६	कौलव	१०
कोल	५१, ६०, ६१, २२७	कौश	१४७, १५६, १५६
कोलद्वय	५९, ६३	कौशिक	२१०
कोविद	४५, ४७, १७९,	कौषातकी	२००
	४७, १७९, २५५	कौसुम्भवासस्	३२, २५९
कोविदोच्च	२५५	कौस्तुभ	२१६
कोश	२४६, २४६, २३८	कौस्तुभलक्ष्मक	२१५
कोशस्थान	५७	कौस्तुभवक्षस्	२१५
कोष	१२१, १३८, २४६	कौस्तुभोरस्	२१५
कौज	२७	क्रतु	२०१, २०७, २०८
कौटिल्यार्थशास्त्र	२१३	क्रतुध्वंसिन्	२२७
कौटुम्ब	१२१	क्रतुपुरुष	२१५
कौणप	२४२	क्रतुभृज्	१९७
कौतुक	१२९	क्रतुभुजांपतिपूज्य	४८
कौपोदकी	२१६	क्रतुशाला	१३८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
क्रपुक	२४७
क्रम	४९, ७४, २११, २५२
क्रमज्या	१०४
क्रमण	४९, ११०, २१३
क्रमविपर्यय	२५२
क्रमुक	२४०
क्रय	२४७
क्रयकर्तृ	२४८
क्रयविक्रय	२६, २४७
क्रयविक्रयक	२४७
क्रयविक्रयकर्तृ	२४७
क्रयविक्रयद्रव्य	२४७
क्रयविक्रयस्थान	२४७
क्रयविक्रयिन्	२४७
क्रयाणक	२४८
क्रयारोह	२४७
क्रयिक	२४८
क्रयिन्	२४८
क्रय्य	२४८
क्रव्य	२४२
क्रव्याद्	२०१, २४०, २४२
क्रव्याद	७, २४२, २४२, २३१, २४०
क्रान्त	३८
क्रान्ति	११०
क्रान्तिज्या	१०४
क्रान्तिमण्डल	११०
क्रान्तिलिप्तासमकाल	१२०
क्रान्तिवृत्त	११०
क्रान्तिवृत्तस्यांश	१०८
क्रान्त्यक्षजसंस्कृति	१०८
क्रायक	२४८
क्रिय	२५
'क्रियते'	१७८
क्रियन्ते	१७८
क्रिया	१३३, १३३
'क्रियेते'	१७८
क्रियेन्द्रिय	२१८
'क्रीडतः'	१९३
क्रीडति	१९३
क्रीडन्ति	१९३
क्रीडते	१९३
क्रीडन्ते	१९३
क्रीडेत्	१९३
क्रीडेत	१९३
क्रीडेताम्	१९३
क्रीडेयुः	१९३
क्रीडेरन्	१९३
क्रुञ्च	२३३
क्रुष्ट	३८
क्रूर	३, ४३, ५१
क्रूरकृत्	४३
क्रूरदृक्पथ	५२
क्रूरदृश्	४३
क्रूरनेत्र	४३
क्रूरलोचन	४४
क्रूरवार	९, ७४
क्रूरविलोचन	४४
क्रूराक्ष	४३
क्रूरात्मन्	५२
क्रेणिन्	२४७
क्रेतव्यमात्रक	२४८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
क्रेतृ	२४८
क्रेय	२४८
क्रोड	२८, ५१
क्रोडकान्ता	४५
क्रोडा=(सूकरी)	
क्रोध	२०१, २२०
क्रोधन	१७
क्रोधना	२०५
क्रोधा	२११
क्रोधिन्	१७
क्रोश	६५ टी. ६६
क्रोशचतुष्टय	६७, ९८
क्रोशद्वय	६६
क्रोशयुग	६६
क्रोशी	६६, ६७
क्रौञ्च	२३३, २९। २३,
क्रौञ्चदारण	२३३, २६९
क्रौञ्चद्वीप	७६ टी.
क्रौञ्चवैरिन्	२३३, २६९
क्रौञ्चाराति	२३३, ३६९
क्रौञ्चारि	२३३
क्लीबयोग	१२९
क्लेदु	३८
क्लेश	३१
क्व	२०
क्वङ्गु	२०२
क्वचन	२०
क्वचित्	२०
क्वण	२५९
क्वणन्	२५९
क्वणनक	२५९

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
क्वाण	२५९
क्वाथि	१९९
क्वापि	२०
क्विप्	१५९
क्ष	
क्षण	११, ११, ११, २०
क्षणद	२५६
क्षणदा	४२
क्षणदाकर	४०
क्षणदाधव	४०
क्षणदाधिनाय	४१
क्षणदाधिनाथनन्दन	४६
क्षणदाधिनायक	४१
क्षणदाधिप	४०
क्षणदाधिभू	४०
क्षणदानायक	४१
क्षणदापति	४०
क्षणदेश	३९
क्षणद्वय	११
क्षणप्रभा	२३८
क्षणांश	१०८
क्षणांशक	१०८
क्षणांशु	२३८
क्षणिनी	१२
क्षत	१२३
क्षतज	४४
क्षति	१२३, २४९
क्षत्रिय	१३४
क्षन्तव्य=(क्षमणीयः),	
'क्षपयतः'	१९२
क्षपयति	१९२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
क्षपयन्ति	१९२	क्षयमास	१५, १३७
क्षपयेत्	१९३	क्षयरोचिष्	४३
क्षपयेताम्	१९३	क्षयाह	९७
क्षपयेयु:	१९३	क्षयिन्	४३
क्षपा	१२, ४२	क्षर	
क्षपाकर	३९	क्षरि	४५
क्षपाकृत	३८	क्षरिन्	१५
क्षपाचर=(राक्षस:),		क्षव	२५७
क्षपाट	२४१, २४२	क्षाणिनी	१३
क्षपाधिपति	४०	क्षाणी	१३
क्षपानाथ	३९	क्षान्ता	४५
क्षपानायक	४०	क्षान्ति	४५
क्षपापति	३९	क्षाम	२४०
क्षपापरिवृढ	४१	क्षार	२४०
क्षपाप्रभु	३९	क्षारित	२५४
टक्षपाभर्तृ	३९	क्षिति	४५, ८९, १२२
क्षपारि	३२	क्षितिकुमार	४४
क्षपेश	३८	क्षितिक्षित्=(क्षितीश:)	
क्षपेश	३८	क्षितिज	४३, १०७, १३८
क्षमता=(योग्यता),		क्षितिजनि	४३
क्षमा	१३, ४५, १९७, २२९	क्षितिजादुन्नतांश=भूजोनतांश	
क्षमाज	४३, ४३	क्षितिज्या भूज्या	
क्षमातनय	४४	क्षितितनय	४४
क्षमापुत्र	४३	क्षितितनुजनि	४४
क्षमाभू	४३	क्षितिनन्दन	४४
क्षमासुत	४३	क्षितिप	२२६
क्षमासूनु	४३	क्षितिपुत्र	४३
क्षय	१७, १८, ९३, २०३	क्षितिभव	४३
क्षयकाय	४३	क्षितिभा	११५
क्षयक्षययुति	९३	क्षितिभू	४३
क्षयपक्ष	१४	क्षितिभृत्	२०३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
क्षितिमूर्ति	२२८
क्षितिरुह	१३८
क्षितिसुत	४३
क्षितिसूनु	४३
क्षित्यदिति	२२४
क्षिपणु	२४४
क्षिपण्यु=(वसन्तो दोहोवा)	
'क्षिपत:'	१९२
क्षिपति	१९२, २४४
क्षिपते	१९२
क्षिपन्ति	१९२
क्षिपन्ते	१९२
क्षिपा=(प्रेरणम्)	१३
'क्षिपेत्'	१९२
क्षिपेत	१९२
क्षिपेताम्	१९२
क्षिपेते	१९२
क्षिपेने	१९२
क्षिपेयाताम्	१९२
क्षिपेयु:	१९२
क्षिपेरन्	१९२
क्षिप्त=(प्रेरित:)	
क्षिप्ता=(रात्रि:)	
क्षिप्र	१०१, १८०
क्षिया=(अपचय:क्षयो वा)	
क्षीण:	४३
क्षीणकर:	४३, १०६
क्षीणकल:	४३
क्षीणकान्ति	४३
क्षीणचन्द्र=(उभयाष्टम्योर्मध्यस्थेन्दु:),	
क्षीणतनु	४३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
क्षीणपराक्रम	३१
क्षीणबल	३१
क्षीणवत्=(क्षयविशिष्ट:),	
क्षीणवीर्य	३१
क्षीणसार	३१
क्षीणाष्टकर्मन्	२०६
'क्षीयते'	१११
क्षीयन्ते	१९१
क्षीयमाण=(अपचीयमान:),	
'क्षीयेत'	१९१
क्षीयेते	१९१
क्षीयेयाताम्	१९१
क्षीयेरन्	१९१
क्षीर	७, १२२, २१७
क्षीरकण्ठ	१४०
क्षीरकण्ठक	१४०
क्षीरनीर=(जलदुग्धसमाहृति:),	
क्षीरप	१४०
क्षीरसागर	२१७
क्षीरसागरकन्यका	२१७
क्षीरसागरसुता	२१७
क्षीराब्धि	२१८
क्षीराब्धितनया	२१७
क्षीराब्धिपुत्री	२१७
क्षीराब्धिमानुषी	२१७
क्षीराश	२१४
क्षीरेयी=(पायसम्),	
क्षीरेण	८
क्षीरोद=(दुग्धसमुद्र:),	
क्षीरोदतनया	२१७
क्षीरोदनन्दन	४१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
क्षीरोदसुता	२१७
क्षुण्ण	९०
क्षुत्	२५७
क्षुत	२५७
क्षुत्कर	२४५
क्षुद्र	२५३
क्षुद्रा	२०५
क्षुद्राराम	१९९
क्षुध्=(क्षुधा),	
क्षुधा=	
क्षुधित	१२९
क्षुमा	२०२
क्षुरिका=(छुटिका),	
क्षुरी=(छुटिका),	
क्षुरिकाबन्ध	१३६
क्षुल्ल	२५३
क्षुल्लक	२५३
क्षेत्र	२५, १२१, १२२, २०८, २५५
क्षेत्रज्ञ	२५५
क्षेत्रांश	१०८
क्षेप	९८, २५४
क्षेपक	९८
क्षेपवृत्त	११०
क्षेम	९, ३१, १३५
क्षेमङ्करी	२३१
क्षेमा	२३१
क्षैतेय	४३
क्षैर	७
क्षोणि	४५
क्षोणिकुमार	४४
क्षोणिज	४३
क्षोणिजन्मन्	४३
क्षोणिभू	४३
क्षोणी	४५
क्षोणीतनूज	४४
क्षोणीनन्दन	४४
क्षोणीपुत्र	४३, १६६
क्षोभिणी	२११
क्षौणि	४५
क्षौणीप्राचीर	२१८
क्षौर	१३४
क्षौरकृत्य	१३४
क्षौरक्रिया	१३४
क्ष्मा	४५
क्ष्माज	४३
क्ष्माजनि	४३
क्ष्माजन्मन्	४३
क्ष्मापत्य	४३
क्ष्मापुत्र	४३
क्ष्माभा=भूभा	११५
क्ष्माभुज्	२२६
क्ष्माभृत्	२०३, २२६
क्ष्मेश	२२६
क्ष्मोत्थ	४३
क्ष्वेड	२५९

ख

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ख	२९, ३२, ३७
खग	२९, ३२, ९६, ११९, २२०, २४४, २६५
खगति	२६५
खगमनः	२६५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
खगयुज्	७९	खण्डपर्शु	२२७
खगवर	३२	खण्डल	८९
खगामिन्	२९, २६५	खण्डास्य	२५
खगुणांश	१२९	खण्डिक	२०२
खगुणांशक	१२९	खण्डित	८९
खगेन्द्र	२९, २२१	खतमाल	२३८
खगेश्वर	२२१	खतरर्कांश	१२८
खगोल	११०, ११०, ११०	खतलाधिवास	२६५
खग्रसन	११६	खतिलक	३२
खग्रास	११६	खदल	११८
खग्रासांघ्रि	११८	खदिर	२३६
खचमस	३९	खद्योत	३२
खचर	२९, ९६, १२५, २६५	खनतः	१९३
खचरगणित	९६	खनति	१९३
खचार	२९	खनन्ति	१९३
खचारिन	२१, २६५	खनते	१९३
खच्छन्न	११६	खनिवासः	२६५
खच्छन्नक	११६	खनेत्	१९३
खच्छन्नचरण	११८	खनेत	१९३
खच्छन्नपाद	११८	खनेत	१९
खच्छन्नांघ्रि	११८	खनेताम्	१९३
खच्छन्नाशांघ्रि	११८	खनेते	१९३
खञ्जन	२२२	खनेयाताम्	१९३
खट्वा	१३९	खनेयुः	१९३
खट्वाङ्ग	२३०	खनेरन्	१९३
खद्वाङ्गिन्	२२७	खपद्य	२६५
खड्ग	१३०	खपान्थ	२९, २६५
खण्डः	८९, २०३	खवाष्प	४२
खण्डकथा	२१३	खभ्रमण	२६५
खण्डगुणन	९३	खमणि	३२
खण्डपरशु	२२७	खमध्यार्कनतांश=	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
(नभोमध्येन नतीशः)	
खर	१६, ३०, ३६, २२२
खरकर	३२
खरकोमल	१४
खरगभस्ति	३३
खरघृणि	३२
खरतेजस्	३२
खरदीधिति	३३
खरदीप्ति	३२
खरद्वारिक	३६
खरमरीचि	३३
खरमहस्	३२
खररश्मि	३२
खररश्मिमालिन्	३४
खररश्मिसूनु	५३
खररुच्	३२
खरसांश	१२९
खरसांशक	१२९
खरामांश	१२९
खरांशु	३२
खरांशुज	५२
खरांशुपुत्र	५२
खरू	२१४, २२०
खरूल	२१०, २२७
खरोस्रभू	५२
खर्जुर	२२८
खर्व	७३, २४६, २५३
खल	३०, १२३, १४६
खल्लासर	१३०
खर्वमैन	२९
खवास	२६५
खवेदांश	१२८
खवेश्मन्	२६५
खसत्	२९
'खा'	५
खाङ्क	३२
खादन	२००, २१४
खाध्वनीन	३२
खापगा	२५९
खार्जूरवेध	१३७
खाषेय	२४६
खिल्लखिल्ल	२३३
'खी'	५
खुँखणी	२०९
'खू'	५
'खे'	५, १४३
खेगामी	३९
खेचर	२९, २०४
खेचरपति	३३
खेट	२९, ५४, ११९, १२५, २६५
खेटन	२६५
खेटमण्डलान्तर	१२१
खेदरी	२०९
खेयन	२६५
'खो'	५
खोड	५१
खोल्मुक	४३
खौकस्	२९
ग	
गगन	२९, ३७
गगनग	२९
गगनगति	२९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गगनगामिन्	२९
गगनगृह	२९
गगनगृहनिवास	२९
गगनगेह	२९
गगनचर	२९
गगनचारिन्	२९
गगनतल	१२५
गगनध्वज	२३८
गगननिवास	२९
गगनभ्रमण	२९
गगनमणि	३३
गगनवास	२९
गगनवासिन्	२९
गगनविचारिन्	२९
गगनसद्	२९
गगनाटन	२९
गगनाधिवासिन्	२९
गगनेचर	२९
गगनोल्मुक	४४
गङ्का	२२९
गङ्गा	२२९
गङ्गाका	२२९
गङ्गाजनक	२२६
गङ्गाधर	२२७, २६७
गङ्गामार्ग	७४
गङ्गासप्तमी	२१
गङ्गासुत	२३३
गङ्गिका	२२९
गङ्गोत्पत्ति	२१
गच्छ	१३८
गच्छत्	१८१
'गच्छतः'	१८१
गच्छतात्	१८१
गच्छताम्	१८१
गच्छति	१८१
गच्छतु	१८१
गच्छन्ति	१८१
गच्छेत्	१८१, २३६
गच्छेताम्	१८१
गच्छेयुः	१८१
गजः	६५, ६६, २३०, २३२
गजकेसरिन्=(योगविशेषः),	
गजक्रान्त	२०९
गजच्छायापर्वम्	२२
गचदैत्यभिद्	२२७
गजवदन	२३२
गजशाला	१३८
गजानन	२३२
गजारि	२२७, २६९
गजास्य	२३२
गञ्जन	२५९
गडयित्नु	२३८
गडा	२१०
गडेर	२३८
गण	९७, ९८, १२७, १६८, २३०
गणक	२५६
गणकमुनिवर	२५६
गणन	७१
गणना	७१, ७१
गणनायिका	२३१
गणनीय	७२
गणपति	२३२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गणपतिगणक	४८
गणपतिप्रिय	२३०
गणमैत्री	१३४
गणयतः	१६९
गणयति	१६९
गणयते	१६९
गणयन्ति	१६९
गणयन्ते	१६९
गणयित्वा	९२
'गणयेत्'	१६९
गणयेत	१६९
गणयेताम्	१६९
गणयेते	१६९
गणयेयाताम्	१६९
गणयेयुः	१६९
गणयेरन्	१६९
गणरात्र	१३
गणाधिप	२३२
गणिका	२०५
गणित	७१, ७२
गणितव्य	७२
गणितशुद्धि	९६
गणितागत	१४१
गणेय	७२
गणेश	३, २३२
गणेशतिथि	२
गणेशदन्तनामन्	७४
गणेश्वर	२३१
गणय	७२
गण्ड	१०, १०, १२०
गण्डकाल	१२०
गण्डसमय	१२०
गण्डान्त	१४१
गण्डारिष्ट	१४०
गत	११५, १४३, १५२, १५३, १५३
गतकाल	१८
गततृतीयवर्ष=(समयविशेष),	
गतप्राण	३१
गतबल	३१
गतभाग	१०८
गतमल	३०
गतलव	१०८
गतवत्	१६६, १६७, १६७
गतांश	१०८
गतांशक	१०८
गति	१००, १३७, २१९
गतिज्ञ	२५६
गतिमन्दफल	१०६
गतिमृदुफल	१०६
गतिशीघ्रफल=इतिद्रुतफलम्	
गतिस्थान=भुक्तिस्थानम्	
गत्वा	२५१
गद	९, १२३
'गदतः'	१८३
गदति	१८३
गदन=कथनम्	
गदनीय	२
'गदन्ति'	१८३
गदयित्नु	२३८
गदा	२१७
गदागद्र	१९८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गदाग्रज	२२४
गदाग्रजज्योतिस्	७
गदाधर	२१५
गदान्तक	१९८
गदापाणि	२१५
गदामर	२३८
गदाम्बर	२३८
गदित	२०८, २४९
गदितव्य	२४९
गदिन्	२१५, २४९
गदिनी	२३१
'गदेत्'	१८३
गदेताम्	१८३
गदेयुः	१८३
गद्गदस्वर	२४२
गद्य	२४९
गद्यपद्यमयवाच्	२१३
गद्याणक=(अष्टचत्वारिंशद्रक्तिकापरिमाणम्),	
गन्तव्य	२५१
गन्तु=(पथिकः)	
गन्तुमर्ह	२५१
गन्तुंयोग्य	२५१
गन्तृ=(गामुको गमनशीलोवा),	
गन्ध	२१९, २१९, २१९
गन्धग्रहण=नासिका	
गन्धज्ञा	२१४
गन्धनाडी	२१४
गन्धनालिका	२१४
गन्धनाली	२१४
गन्धमातृ	४५
गन्धमादन=पर्वतविशेषः	
गन्धर्व	३८, २०४, २०५
गन्धवती	४५, २४३
गन्धवह	२४४
गन्धवहा	२१४
गन्धवाहिन्	२४४
गन्धहृत्	२१४
गन्धोत्तमा	२४४
गन्धोली	२३७
गन्धोषणीष	२३१
गभस्ति	३२, ३६, ५२
गभस्तिज	५२
गभस्तिपाणि	३३
गभस्तिमत्	३२
गभस्तिमालिन्=सूर्य	३२
गभस्तिसम्भव	५३
गभस्तिहस्त	३३
गभस्ती	३६
गमन	११५, १३७, २५१
गमनीय	२५१
गमि	२२१
गम्यकाल	१०८
गम्यभाग	१०८
गम्यमान	२५१
गम्यलव	१०८
गम्या (पत्नी)	२५१
गम्यांश	१०८
गम्यांशक	१०८
गम्भीरवेदिन्	२३२
मा	४५
गय	२२६
गर	१०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गरभ	१४०
गरवायु	२४५
गरव्रत=व्रतविशेषः	
गरिमन्	२३०
गरुड	२१६, २२१, २२४
गरुडगामिन्	२१५, २६८
गरुडधर	१२५
गरुडध्वज	२१५
गरुडाग्रज	३६
गरुत्=पक्षः	
गरुत्मन्	२२१
गर्ज	२३२, २५९
'गर्जतः'	१९७
गर्जति	१९७
गर्जना	२५९, २५९
'गर्जन्ति'	१९७
'गर्जयतः'	१९७
गर्जयति	१९७
गर्जयन्ति	१९७
गर्जयेत्	१९७
गर्जयेताम्	१९७
गर्जयेयुः	१९७
गर्जा	२५९, २५९
गर्जितासह	२३१
'गर्जेत्'	१९७
गर्जेताम्	१९७
गर्जेयुः	१९७
गर्दभ	१३७
गर्दभाह्वय	४२
गर्द्ध	२४६
गर्भ	१४०, २१५, २३२
गर्भक	१३
गर्भक्षितिज गर्भभूमिजः	
गर्भप्रतिष्ठा	१३३
गर्भरक्षण	१३३
गर्भवती	१४०
गर्भसंस्कार	१३३
गर्भस्थापन	१३३
गर्भागार	१३९
गर्भाधान	१३३, १४०
गर्भाधानविधान	१३३
गर्भाधानविधि	१३३
गर्भाधानादि	१३३
गर्भिणी	१४०
गर्वित अवस्थाविशेषः	
गर्विताद्या	१२९
गर्ह	२५४
गर्हण	२५४
गर्हा	२५४
गर्हित	३०, २५४
गर्ह्य निन्द्यः	
गल	५६, २२८
गलग्रह=(तिथिविशेषः),	
'गलतः'	१८६
गलति	१८६
गलन्ति	१८६
गलस्तनी	२४१
'गलित'	४३, ५८
'गलेत्'	१८६
गलेताम्	१८६
गलेयुः	१८६
गवामयननामक	२१०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गवांविभु	३२	गार्ध्रपक्ष	२२०
गवेडु	२३८	गार्हपत्य	२३९, २४१
गवेद्ध	२५५	गिर्	४९
गव्य गोरसविशेषः		गिरा	४९, १२१, २०८
गव्या	६६, १०३	गिरादेवी	२०८
गव्यूत	६६	गिरांपति	४७
गव्यूतिः	६५	गिरांस्वामिन्	४७
गहन	३७	गिरि	१२३, २०३, २२८
गह्वरी	४५	गिरिकण्टक	२३८
'गा'	५	गिरिकर्णिका	४५
गाङ्गिन्=भीष्मः		गिरिजा	२३१, २४३
गाङ्गी	२२	गिरिजातिथि	२
गाङ्गेय	२०३, २३३	गिरिश	६, ४७, २०६, २२७
गाडव	२३८	गिरिस्तनी	४५
गाढ	२५२	गिरीश	२२७
गातु	४५, २४७	गिरोरमण	४७
गात्र	२११	गिर्देवी	२०८
गान	२१०, २५९	'गी'	५, १२१
गान्दिनी	२२९	गीःपति	६, ४७
गान्धर्व	२१०, २१३, २४७	गीत	२१०, २४७
गान्धर्ववेद	२११	गीति	२१०
गान्धर्वी	२३१	गीरथ	४७
गान्धार	२०९, २०९	गीर्पति गुरुः	
गान्धारी	२१०	गीर्बाण	१९७
गान्धिनी	२२९	गीर्वाण	१९७
गाभस्तेय	५२	गीर्वाणगुरु	४७
गामिन्	७४, १४७, १६१	गीर्वाणनाथ	२७१
गायत्री	७५	गीर्वाणनाथसचिव	४८
गारुड	२०३, २१३	गीर्वाणराजार्चित	४८
गारुत्मत=केतुरत्नम्		गीर्वाणवन्द्य	४७
गार्गी	२३१	गीर्वाणेज्य	४७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गीर्वाणेड्य	४७
गीर्वाणेशवन्द्य	४८
गुच्छ=(स्तवकः),	
गुञ्जन	२५९, २५९, २५९
गुञ्जा	५८, ५९
गुड	२०३
गुडाका=निद्रा	
गुडाकेश	२२७
गुण	९०, ९२, ९०, ९२, १०३
गुणक	९१
गुणन	९
गुणनफल	९०, १३८
गुणनीय	९२
गुणप्रवृत्ति	
'गुणयतः'	१७२
गुणयति	१७२
गुणयन्ति	२७२
गुणयित्वा	९३, ९३
'गुणयेत्'	१७२
गुणयेताम्	१७२
गुणसागर=गुणसमुद्रः	
गुणा	७४, ७५, ७८, १०३
गुणित	९०
गुणितव्य	९२
गुणित्वा ९३	
गुणिन्	९०
गुण्य	९०, ९१, ९२, १३८
गुद	५४, २१९
गुप्त=वैश्यः	
गुप्तचर	२२५
गुप्तचर	२२५

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गुम्फ	२१३, १२४, ४९
गुरु	३, ६, ७४, २२७
गुरुग	१४८, १६८
गुरुचार	२५
गुरुता	१३१
गुरुदृश्=गुरुवीक्ष	
गुरुदेव=नवमस्थानम्	
गुरुदैवत	६
गुरुदैवत्य	६
गुरुपूर्णिमा	२१
गुरुवार	३, ९
गुरुशुद्धि	१३७
गुर्जरी	२१०
गुर्वेश	५५
गुर्वक्षर	६७, ६८
गुर्वस्त	१३७
गुर्वादित्ययोग=सूर्यादित्ययोगः	
गुर्विणी	१४०
गुर्वी	१४०
गुलिक	३१, ५५, ५५, ५५
गुल्फ=(घुटिका पादग्रन्थिर्वा),	
गुल्म—(अप्रकाण्डद्रुमः),	
गुह्	२३३
गुहप्रिया	२३७
गुहषष्ठी=(मार्गसितषष्ठी),	
गुह्य	५६, १२३, २२७
गुह्यक	२०४, २४५, २४६, २४७
गुह्यकेश	२४५
गुह्यकेश्वर	२४५
गुह्यगुरु	२२७
'गू'	५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गू=(मलं विष्ठावा),	
गूढ=(रहो गुह्यं वा),	
गूढकोश	२४६
गूढपथ	२२१
गूढपद	२२१
गूढपाद्	२२३
गूढपाद	५३, ३२३
गूथ=(विष्ठा),	
गृध्र	२२२
गृह	२५, १२२, १२५, १२८, १२८, १२८, १३७, १३८, १४६, १४८, १५५, २०८, २०३, २०३, २१४
गृहपति	२४१
गृहप्रवेश=(गृहान्तर्गमनम्)	
गृहभू	१३७
गृहाराम=(क्षुद्रवाटिका)	
गृहार्हभूमि	१३७
गृहिणी	१३९, २०५, २०८
गृहिन्	३५, १२८
गृहोदय=(रास्युदयः)	
'गृह्णन्ति'	१८६
गृह्णाति	१८६
गृह्णीतः	१८६
गृह्णीयात्	१८६
गॉह्णीयाताम्	१८६
गृह्णीयुः	१८६
'गे'	५
गेय	२१०
गेह	१२२, १३७, २०३, २१४
गेहिनी	२०८
गैरिक	२०३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गैरिकम्बूल	१३०
'गो'	५, ३६, ७६
गो	२५, ३२, ४५, १३७, ४९, १९८, २७०
गोंऽश	१२९
गोंऽशक	१२९
गोकर्ण	२२३
गोकुल	२५, २२६
गोकुलेश	२२४
गोकुलोद्भव	२३१
गोऽब्ज	१४३
गोक्षीरशंखधवल	४३
गोगति	२९
गोचर	२१९, २५६
गोचरग्रहचार	१३७
गोचरफल	२५६
गोचरशुद्धि	१३१
गोचार	२५६
गोचारफल	२५६
गोणी	६३, ६३
गोयल्लज	२५५
गोत्र	५, १२१, २०३
गोत्रकीला	४५
गोत्रभिद्	२३६
गोत्रा	४५
गोत्राज	४३
गोत्रापत्य	४३
गोत्रापुत्र	४३
गोत्राभू	४३
गोत्रिरात्रिव्रत	२२
गोद	२४३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गोर्द	२४३
गोदान	१३३, १३६
गोदाचरण	२२५
गोदुह्	२२६
गोदोहन	२२०
गोधि	२२९
गोधुलि	१९
गोधुलिकाल	१९
गोधूम	२०२, २०२, २४१
गोधूली	१९
गोनर्द	३७
गोनाग	२५५
गोनिधि	१२२
गोप	२५, २२६
गोपति	२५, ३२, ४७, ५५
गोपद्मव्रत	२१
गोपनीय=(गोपितव्योगोप्योवा)	४७
गोपमुख्य	२२६
गोपवधू	२२६
गोपसुता	२२६
गोपा=(गोपालिका)	
गोपांसु	१९
गोपाङ्गना	२२६
गोपाल	२४, २२६, २२७
गोपालक	२२४
गोपालिका	२२६
गोपाष्टमी=(कार्तिकसिताष्टमी)	२३
गोपिका	२२६
गोपी	२२६
गोपीबल्लभ	२२४
गोपुरांश	१२८
गोपेन्द्र	२२४
गोप्रकाण्ड	२५५, २५५
गोभाग	१२९
गोमचर्चिका	२५५
गोमत	६६
गोमतल्लिका	२५५
गोमुख	२४३
गोमेधयज्ञ=(यज्ञ विशेषः)	
गोरजस्	१९
गोरमण	२५
गोरस	२१९
गोरुत	६६
गोरेणु	१९
गोल=(भूगोलः खगोलो वा)	११, १५, ११०, ११२, १३०
गोलयंत्र=(यंत्रविशेषः)	
गोलब	१२९
गोला	३३१
गोवत्सपूजा	२३
गोवर्द्धन=(गिरिराजः)	
गोवर्द्धनधर	२२४
गोविन्द	४, ७, ४७, २१५
गोविन्दद्वादशी	२४
गोविन्दपदतिलक	२६१
गोविन्दपदमणि	२६१
गोवृन्दारक	२५५
गोशाला	१३८
गोष्ठी=(सभविशेषः)	
गोसंख्य	२२६
गोसर्ग	१२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दा:	पृष्ठाङ्का:
गोसव	२०९
गोस्वामिन्=(गोनाथ:)	
गौतम	२१२, २४३
गौतमी	२३१
गौत्रेय	४३
गौर	१३, ४२, ४७, ४९, २१७
गौरगु	३८
गौरद्युति	३९
गौरभास्	३८
गौरमरीचिपुत्र	४६
गौररश्मि	३९
गौरव	६, ६८
गरववर्ष	१६, १६
गौरांशु	३८
गौरावस्कन्दिन्	२३६
गौरी	३७, २०८, २१०, २३१, २४३
गौरीतपोव्रत	२३
गौरीतिथि	२
गौरीपुत्र	२३३
गौरीव्रत	२०, २४
गौरीसुत	२३३
गौरेय	३३३
ग्रन्थ=(ग्रन्थविशेष:)	
ग्रन्थन	१०९, २१३
ग्रसन	१७४
ग्रस्त	११८
ग्रह	३, २९, ९६, १२५, ११५, ११९
ग्रहकक्षा	११०
ग्रहकल्लोल	५४

अकारादिशब्दा:	पृष्ठाङ्का:
ग्रहगणित	९६
ग्रहगणितज्ञ	१४१
ग्रहगोचार	२५६
ग्रहगोचरफल	२५६
ग्रहगोचर	२५६
ग्रहगोचारफल	२५६
ग्रहगोल	११०, ११०
ग्रहग्रन्थिविद्=(ज्योतिषी)	
ग्रहज्ञ	२५६
ग्रहण	३४, ११५
ग्रहणदिन	१३७
ग्रहणमध्य	११६
ग्रहणमुक्ति=(ग्रहमोक्ष:)	
ग्रहणमुख	११६
ग्रहणमोक्ष=(ग्रहमुक्ति)	
ग्रहणविराम ६१७	
ग्रहणस्पर्श:=(ग्रहस्पर्श:)	
ग्रहणाखिलकाल	११७
ग्रहणादिगणशास्त्र = (शास्त्रविशेष:)	
ग्रहणारम्भ=(ग्रहणस्पर्श:)	
ग्रहतनु	१००
ग्रहदेह	१००
ग्रहद्वय	९७, ७९
ग्रहनायक	५२, २६०
ग्रहनेमि	२९
ग्रहपति	३२, २६०
ग्रहपुष	३२
ग्रहबल	१४२
ग्रहबिम्बकेन्द्रान्तर	१२१
ग्रहभोजन	३८
ग्रहमण्डल	११०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ग्रहमध्यगति =(ग्रहमध्यभुक्तिः)	
ग्रहमध्यभुक्ति =(ग्रहमध्यगतिः)	
ग्रहमध्यम=(मध्यमग्रहः)	
ग्रहमध्यमगति =(ग्रहमध्यमभुक्तिः)	
ग्रहमुष्	३२
ग्रहमेलनभेद =(जन्मपत्रमेलनभेदः)	
ग्रहमैत्री	१३४
ग्रहराज	३२, ५५
ग्रहवपुस्	१००
ग्रहशरीर	१००
ग्रहाख्या	१९, ७६
ग्रहारि	५३
ग्रहारिष्ट	१४१
ग्रहेन्द्र	२९, २६०
ग्रहेश	२५, ३२
ग्रहोच्चान्तर	१०१
ग्रहोनचलोच्च	१०१
ग्राम	७४
ग्रामणी	२५४
ग्राममुख	२४७
ग्राम्यधर्म	१४०
ग्रावन्	१३९
ग्रावस्तुत्	४९
ग्रास	११६
ग्रासप्रारम्भ	११६
'ग्रासयतः'	१७४
ग्रासयति	१७४
ग्रासयन्ति	१७४
ग्रासयेत्	१७४
ग्रासयेताम्	१७४
ग्रासयेयुः	१७४

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ग्रासांघ्रि	११७
ग्रासाभाव	११६
ग्राह	२६
ग्रीष्म	१५, १५, २४५
ग्लौज	४५
ग्लौगू	४५
घ	
'घ'	५
घट	२७
घटज	
घटधर	२७
घटनाथ	
घटपः	
घटभूत् (त्)	२७
घटरूप	२७
घटरूपभर्तृ	
घटविभु	
घटस्वामिन्	२६४
घटा	१९८
घटाधिप	
घटिका	११, ११२, ११३
घटी	११, ११३
घटीद्वय	१२
घटीमाल	१३
घटीयंत्र	११२
घटेश	
घटोद्भव	
घटोद्भवमुनि	
घन	९५, २३५, २३८
घनधातु	२४२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
घनपद	२१७
घनपुष्प	२१७
घनमूल	९५
घनथुक्	
घनरस	२१७
घनरसचर	२७, २४४
घनरसचरप	
घनश्रेणी	
घनागम	१५
घनाघन	२३६, २३८
घनाञ्जनी	२३१
घनान्त	१५
घनात्यय	१५
घनाश्रय	२९
घनोत्तम	
घर्म	१५
घर्मकर	३२
घर्मकिरण	३३
घर्मघृणि	३२
घर्मघृण्यात्मसमुद्भव	
घर्मदीधिति	३३
घर्मद्युति	३२
घर्मभानु	३२
घर्ममयूख	३३
घर्मरोचिस्	३२
घर्मांशु	३२
घसुरि	२३९
घस्र	१२, ३६, २२७
घस्रसंघ	९८
घस्राधीश	३२
घस्रार्द्ध	

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
घंस्रौध	९८
घात	१२३
घातक	२०१
घातचन्द्रभेद	
घातुक	
घारि	१३
घासि	२००, २३९
घृणि	३६
घृत	२१७, २३६
घृतवती	
घृतसमुद्र	२१८
घृताची	२०४, २०४, २०४
घृताचिष्	२३९
घोट	३८
घोटक	३८
घोणा	२१४
घोरा	१३
घोष	२५९, २५९
घोषवती	
'घ्नन्ति'	१७३
घ्रंस	१२
घ्राण	२१४
घ्राणगोचर	२१९
घ्राणवेव	
घ्राणेन्द्रिय	
ङ	
'ङ'	५
च	
चकोर	४२
चकोरक	४२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चकोरबन्धु	४०
चकोरसुहृत्	४०
चक्र	११२, ३७, ९७
चक्रगुणितध्रुवक	९८
चक्रघ्नध्रुव	९८
चक्रदल	९७
चक्रनिघ्नध्रुव	९८
चक्रपक्ष	२१४
चक्रपाणि	२१५
चक्रपातार्द्धहानि	१४३
चक्रभेदिनी	१३
चक्रवर्तिन्	७५
चक्रवाक	३७, २२२
चक्रवाकबन्धु	३४
चक्रवाकसुहृत्	३४
चक्रवाड	२३९
चक्रवाल	९७
चक्राङ्क	२१४
चक्राङ्ग	२१४
चक्रार्द्ध	९७
चक्रार्द्धहानि	१४३
चक्राहत्रुवक	९८
चक्राह्वयाह्वय	३७
चक्रिन्	२१५, २२३
'चक्षताम्'	१८४
चक्षते	१८४
चक्षस्	४९
'चक्षाताम्'	१८४
चक्षाते	१८४
चक्षाथाम्	१८४
चक्षामहै	१८४
चक्षीत	१८४
चक्षीयाताम्	१८४
चक्षीरन्	१८४
चक्षुस्	३७, २१३
चक्षुःकर्ण	२२३
चक्षुः श्रवस्	२२३
चक्षुर्गृह	१२७
'चक्षै'	१८४
चक्ष्व	१८४
चङ्कण	२४७
चञ्चरीक	२६
चञ्चल	१०१, २४४
चञ्चलकेन्द्र	१०१
चञ्चलफल	१०४
चञ्चला	२३८
चञ्चलाङ्क	१०४
चञ्चुभृत्	२२२
चञ्चुमत्	२२२
चटक	२२२
चटुला	२३८
चणक	२०२, २०२
चण्ड	३६, २३३, २४१
चण्डकर	३२
चण्डकिरण	३३
चण्डघृणीतरांशु	४१
चण्डच्छवि	३२
चण्डभातु	३२
चण्डमहम्	३२
चण्डमुण्डा	२३२
चण्डरश्मि	३२
चण्डहंत्री	२६९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चण्डांशु	३२	चतुरधिकषष्टि	८२
चण्डांशुज	५२	चतुरधिकसप्तति	८३
चण्डांशुसूनु	६२	चतुरधिकाशीति	८३
चण्डिका	२३१	चतुरशीत	८८
चण्डी	२०५, २३१	चतुरशीति	७४
चण्डीश	२२७	चतुरशीतितम	८८
चण्डीशचूडामणि	२७१	चतुरश्र	१२७
चण्डीशचूडारत्न	४१	चतुरष्टक	८०
चतु: पञ्चक	७९	चतुरस्र	१२७
चतु: पञ्चन्	८९	चतुरानन	२०७
चतु: पञ्चाश	८७	चतुरास्य	५
चतु: पञ्चाशत्	८२	चतुर्घन	८२
चतु: पञ्चाशतम्	८७	चतुर्ष्णवक	८१
चतु: षट्क	७९	चतुर्ष्णवत	८८
चतु: षष्ट	८७	चतुर्ष्णवति	८४
चतु: षष्टि	८२	चतुर्ष्णवतितम	८८
चतु: षष्टितम	८७	चतुर्थ	२५, ८५, १२२, १२५
चतु: सप्तत	८७	चतुर्थभाग	८९
चतु: सप्तति	७३, ८३	चतुर्थराशि	२५
चतु: सप्ततितम	८७	चतुर्थांश	८९, १२८
चतु: सागर	१३०	चतुर्थिका	५९, ४९
चतु: सौवर्णिक	६४	चतुर्थी	२, २, ३, ३, ८५
चतुर्	७३	चतुर्दंष्ट्र	२१५, २३७
चतुर	७०, २५५	चतुर्दन्त	२३७
चतुरंध्रि	२८	चतुर्दश	७८, ८५
चतुरधिकचत्वारिंशत्	८१	चतुर्दशक	८५, ८१
चतुरधिकत्रिंशत्	८०	चतुर्दशतम	८५
चतुरधिकदशन्	७८	चतुर्दशन्	८५, ८९
चतुरधिकनवति	८४	चतुर्दशी	२, २, ३, ३, ८५
चतुरधिकपञ्चाशत्	८२	चतुर्दिक	७६
चतुरधिकविंशति	७९	चतुर्धा	८८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चतुर्बाहु	२१५
चतुर्भुज	२१५, २३२
चतुर्मुख	२०७
चतुर्युग=(सत्यादि),	
चतुर्वर्ग	७८
चतुर्विंश	८६
चतुर्विंशत्	७९
चतुर्विंशति	७९, ७३
चतुर्विंशतितम	८६
चतुर्विंशत्तम	८६
चतुर्व्यूह	२१५
चतुश्चक्र	१३०
चतुश्चतुष्टय	१२६
चतुश्चत्वारिंश	७३, ८६
चतुश्चत्वारिंशत्	८१
चतुश्चत्वारिंशत्तम	८६
चतुश्चरण	२८
चतुष्क	७४
चतुष्कृति	७८
चतुष्कृत्व	८९
चतुष्केन्द्र	१२६
चतुष्क्रोश	९८
चतुष्क्रोशी	९८, ६७
चतुष्टय	१२६
चतुष्पद्	१०
चतुष्पद	१०, २८, १३५
चतुष्पाणि	२१५
चतुष्पाद्	१०, २८
चतुष्पाद	२८
चतुस्त्रिंशत्	७३, ८०
चतुस्त्रिंशति	८०
चतुस्त्रिंशतितम	८०
चतुस्त्रिंशत्तम	८६
चत्वारिंश	८६
चत्वारिंशत्	७३, ७३
चत्वारिंशत्तम	८५
च:	३८
चन्द	३८
चन्द	३८
चन्दिर	३८, २३८
चन्दिल	२२७
चन्द्र	३, ४, २८, ३१, ३८, ५७, ५७, ५७, ११९, १९९
चन्द्रक	७४
चन्द्रकर्ण	१०३
चन्द्रकला	७८
चन्द्रकान्ता	२६७
चन्द्रकिन्	२३३
चन्द्रगृहिणी	२६७
चन्द्रगोलिका	४२
चन्द्रग्रह=(चन्द्रग्रहणम्),	
चन्द्रग्रहण	११५
चन्द्रग्रहणच्छेद्यकलखन	११८
चन्द्रग्रहणभङ्गी	११८
चन्द्रचार=(चन्द्रभभ्रमणम्)	
चन्द्रज	
चन्द्रजनक	२१८
चन्द्रजनि	४५
चन्द्रजन्मन्	४५
चन्द्रन्तुद	५३
चन्द्रदार	३
चन्द्रदिक्चार	२३४

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चन्द्रदिङ्निवास	२३४
चन्द्रन्दुन	५३
चन्द्रदृक्क्षेप	११९
चन्द्रदैवत्य	५
चन्द्रनामन्	७४
चन्द्रपात	५३
चन्द्रपुरी	४२
चन्द्रपुत्र	४५
चन्द्रप्रख्य	२५४
चन्द्रप्रणयिनी	२६७
चन्द्रप्रभ	२०६
चन्द्रप्रभा	४२
चन्द्रप्रियतमा	१३
चन्द्रेबाण	११५
चन्द्रभ	२५
चन्द्रभवन	२५
चन्द्रभीरु	२२८
चन्द्रभूमि	२२८
चन्द्रमध्यम	१०५
चन्द्रमध्यमगति	१०० टि.
चन्द्रमन्दश्रवस्	१०३
चन्द्रमन्दश्रुति	१०३
चन्द्रमर्दिन्	६३
चन्द्रमस्	५, १३
चन्द्रमसःसुत	४६
चन्द्रमातृ	२
चन्द्रमार्ग	२९
चन्द्रमुख	२५५
चन्द्रमूर्ति	२२८
चन्द्रमौलि	२२७
चन्द्ररमणी	१३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चन्द्रराशीश	१३०
चन्द्ररिपु	५४
चन्द्रलोह	२२८
चन्द्रवधू	१३
चन्द्रवपुस्	२२८
चन्द्रवल्लभा	२६७
चन्द्रविक्षेप	११५
चन्द्रविवर्द्धपक्ष	१३
चन्द्रशर	११५
चन्द्रशिरा	२६७
चन्द्रशुद्धि	१३१
चन्द्रशृङ्गोन्नति	११९
चन्द्रशेखर	६, २२७
चन्द्रषष्ठी	२१
चन्द्रसचिव	२२०
चन्द्रसुत	४५
चन्द्रस्त्री	१३
चन्द्रहास	२२८
चन्द्रालय=(वितानम्)	४२
चन्द्रावली=(गोपीविशेषः)	
चन्द्रिका	४२, ४३
चन्द्रिकापापिन्	४२
चन्द्रिकाप्रिय	४२
चन्द्रिकाम्बुज=(सितोत्पलम्)	
चन्द्रिकाशन	४२
चन्द्रोदय=(चन्द्रप्रकाशः)	
चपल	२८, १०१, २४४
चपलकेन्द्र	१०१
चपला	२३८
चपलोदय	२८
चम्पा=कर्णपत्नी, कर्णराज	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
धानी वा)	२३८
चम्पाधिप	३५
चम्पाषष्ठी	२३
चम्पिला	२४३
चम्पू=(काव्यविशेषः),	२१३
चय	९७, ९८, १२६, २४९
चयन=(रचनाविशेषः) ('चुनना' इतिभाषा),	
चर	९, २८, २८
चरक	
चरकरण	१०
चरकारक	१२७
चरचलभ	९
चरज्या	१०४
चरण	८९, १२५, २१३
चरणनामन्	७४
चरणोन	८९
चरत्	१६७
'चरतः'	१८०
चरति	१८०
चरदल	१०५
चरदलज्या	
चरदशा	१४४
'चरन्ति'	१८०
चरभ	२८
चरभित्त	१०५, १२५
चरम	१०५
चरमाद्रि	२०४
चरसाध्रवच्छिन्नदिश्	२३४
चरराशि	२८
चरवायु	२४५
चरशकल	१०५
चरार्द्ध	१०५
चरान्तर	९८
चराशा	२३३
चरि	२८
चरिनचरु	२४१
'चरेत्'	१८०
चरेताम्	१८०
चरेयुः	१८०
चरोदय	२८
चर्चा	२३२, २५०
चर्चास्	
चर्चिका	२३२
चर्मन्	२२८
चर्ममुण्डा	२३२
चर्मिन्	२३०
चर्वणसाधनास्थि	२१४
चल	२८, १०१, १०४, १०५, २४४
चलकर्ण	१०३
चलकेन्द्र	१०१
चलचञ्चु	४२
चलत्	
'चलतः'	१८१
चलति	१८१
चलतुङ्ग	१०२
चलन	१०५, २१३
चलन्ति	१८१
चलफल	१०४
चलभग	१०५
चललव	१०४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चला	२३८
चलाङ्क	१०४, १०४
चलांश	१०५
चलांशक	१०५
चलित	
चलितव्य	
चलित्वा	
'चलेत्'	१८१
चलेताम्	१८१
चलेयुः	१८१
चलोच्च	१०२
चलोदय	२८
चल्य	
चवर्ग	१३५
चषक—(सुरापानपात्रम्),	
चषा	११
'चष्टाम्'	१८४
चष्टे	१८४
'चा'	५
चाक्षुष	१७
चाणूर—(कंसानुचरः),	२१६
चाणूरसूदन	२१६, २६९
चाण्डकरि	५२
चाण्डशिव	५२
चातुर्मास्य	२०१, २०९
चातुर्थास्ययज्ञ	३०१
चातुर्मास्यारम्भ	२१
चान्द्र	५, २५, ६८, २१२
चान्द्रदिन	१२, १२
चान्द्रमस	५, ४५
चान्द्रमसायन	४६, २६७

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चान्द्रमसायनि	४६
चान्द्रमास	१४
चान्द्रवर्ष	१६, १६
चान्द्रिभ	२७
चान्द्री	२
चाप	२६, ११२, १३०
चापधर	२९, ४९
चापभृत्	२६
चापिन्	२६
चामर	१३०
चामरिन्	३८
चामीकर	२०३
चामुण्डा	२३०, २३२, २३२
चाम्पेय	२०३
चाम्पेयक	२०३
चारिन्	१६१
चारु	३०, २५५
चारुचारण	
चारुधारा	२३७
चारुनेत्रा	२०५
चारुरत्न	२०३
चारुरावा	२३७
चारुरूप	२०३
चारुवर्द्धना	२०५
चारुवायु	२४५
चार्वी	१२२
चाप	२२२
चिकमङ्कसूर	८९
चिकित्सक	१९८
चिकुर	२२३
चिक्लिद	३८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चिञ्चिलिक	२४५
चित्	
चिता=(मृतचितिः)	
चिताग्नि	२४०
चिति	१२६, २४९
चित्त	१२२, २२१
चित्तज	१२३
चित्तप्रसन्नता	३१
चित्तसमुन्नति	
चित्तामय	२७
चित्तोक्ति	२५७
चित्तोत्थ	१२२
चित्तोन्मादकरी	२३०
चित्र	६, ५१
चित्रकाय	२६, २३१
चित्रगुप्त	२४१, २४१
चित्रपिङ्गल	२३३
चित्रपुँख	२२०
चित्रभानु	१६, ३२, ३३९
चित्ररथ	३२, २४७
चित्ररथपुत्री	५३
चित्रल	५१
चित्रवसन	५०
चित्रवासस्	५०
चित्रशिख	२३७
चित्रशिखण्डिन्	४९
चित्रशिखण्डिज	४८
चित्रशिखण्डिसूनप्रसून	४८
चित्रशिखण्डिसूनु	४८
चित्रा	४, ४, ६, ९, २०८, २०९, २०९
चित्राटीर	३९
चित्राम्बर	५०१
चित्रार्चिष्	३२
चिन्तन	२५०
चिन्तनीय	२५०
चिन्तयित्वा	२५०
चिन्तामणि	२०७
चिन्तित	३५०
चिन्तितव्य	२५०
चिन्त्य	२५०
चिन्त्यमान	२५०
चिरजीविन्	२०७
चिरण्टी	२०५
चिरन्तन	२०७, २१२, २५६
चिराद्	१७८, ३८१
चिरायुष्	१९७
चिरि	२३९
चिलमीलिका	२३८
चिलिमिली	२३८
चिह्न	२१७
चिह्निपुच्छप	१३०
'ची'	५
चीर	३७
चीवर	३७
चुक=(अम्लः),	
चुत=(गुदद्वारम्)	
चुति=(गुदद्वारम्)	
चुप्प=(मन्दगमनकर्ता)	
चुम्बन=(मुखसेयोग),	
'चू'	४
चूचुक=(कुचाग्रम्),	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चूडा	१३४, ३८
चूडाकरण	१३४
चूडाकर्मन्	१३३, १३४
चूडाकृत्य	१३४
चूडाक्रिया	१३४
चूडिन्	५४
चूत	२२०
'चे'	४
चेतन	२००, २००
चेतना	११२
चेतस्	११२
चेतोगद	२७
चेतोजन्मन्	१२३
चेतोभव	२२०
चेल	३७, २५४
चेष्टा	१२९
चेष्टागुणक	१४३
चेष्टाबल	१४२
चेष्टारश्मि	१४३
चैत्य	१३८
चैत्र	१४, १४, २०४
चैत्रपूर्णिमा	२०
चैत्रपूर्वज	१४
चैत्ररथ	१९८, २४५
चैत्रसख	२२०, २६७
चैत्रानुज	१४
चैत्रावरज	१४
चैत्रावली	२०
चैत्रि	१४
चैत्री	२०
चैद्यपुरी	१००

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'चो'	४
चोर	३७
चोरड	३७
'चोरयत:'	१९६
चोरयति	१९६
'चोरयते'	१९६
चोरयन्ति	१९६
चोरयन्ते	१९६
चोरयेत्	१९६, १९६
चोरयेत	१९६
चोरयेताम्	१९६
चोरयेते	१९६
चोरयेयाताम्	१९६
चोरयेयु:	१९६
'चोरयेरन्'	१९६
चोरस्थान	१२३
चोष्य	२०१
चौक्ष	२५५
चौर	३७
चौल	१३४
चौलकर्मन्	१३४
च्युत	१४२, १६५
च्युति	१२१, १३९
च्युतिकेन्द्र	१०१, ३४
च्युतिफल	१०६

छ

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'छ'	५
छइल्ल	२५५
छग	२५
छगण	२४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
छगल	२५	छायाङ्क	३८, २६२
छझलक	२५	छायाङ्कतनय	४६
छत्र	९, १३०	छायाकर्ण	१०३
छद	२२२	छायाकुमार	५२
छदन	२२२	छायाज	२७, ५२
छन्दस् (स्)	२११, २१३	छायाजनि	५२
छन्दोवती	२११	छायाजानि	३२
छन्न	११३	छायात्यज	५२
छन्नांघ्रि	११७	छायाधर	२६२
छन्नाशांघ्रि	११७	छायाधिनाथ	३३
छवि	३६, २२८	छायाधिपाल	३३
छाग	२५	छायानाथ	३२
छागण	२४०	छायानायक	३३
छागपाद्	८	छायापति	३२
छागरथ	२३९	छायापथ	२९, १९९
छागवाहन	२३९	छायापिद्मु (प्लु)	३९
छागिका	२४१	छायापुत्र	५२
छागी	२४१	छायाभर्तृ	३२
छागैकपाद् (द्)	८	छायाभव	५२
छात्र	५१	छायाभू	५२
छात्रालय	५१	छायाभृत्	३८, २६२
छादक	११५	छायामार्ग	१९९
छादन	३७	छायामृगधर	४१
छादनी	२२८	छायालक्षण	४०
छादयतः	१७४	छायालाञ्छन	४०
छादयन्ति	१७४	छायासुत	५२
छादयेत्	१७४	छायासूनु	५२
छादयेताम्	१७४	छायेय	५२
छादयेयुः	१७४	छायेश	३२
छाद्य	११५	छिक्का	२५७
छाया	३५, १०५, ३५, ५३	छित्त्वा	९३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
छिद् (द्)	९४
छिदिर	२३९
छिद्र	९१, २२३
छिन्नरावणमस्तकनाम	७७
छुरण्ड	२२२
छुरिकाबन्ध	१३६
छुरिकाबन्धन	१३६
छेक	२५५
छेकाल	२५५
छेकिल	२५५
छेद	९४
छेदन	९४
छेदसाम्य	९४
छेद्यक	११७
छोरण	९२
ज	
ज	२१६
जकुट	७४
जक्षण	२००
जगच्चक्षुस्	३२
जगज्जन्मज	५२
जगत्	२२९
'जगति'	१८५
जगती	४५, ७७, २११
जगतीधर=(पर्वतः),	
जगतीनन्दन	४४
'जगतु'	१८५
जगत्कर्तृ=(ब्रह्मा),	
जगत्क्षय	१८
जगत्पति=(परमेश्वरः),	
जगत्प्रदीप	३३
जगत्प्रभु	२०६
जगत्प्राण	२४४
जगत्साक्षिन्	३२, २६१
जगत्साक्षिसन्तति	५३
जगत्सू	३२
जगदम्बा=(पार्वती),	
जगद्दीप	३२, २६२
जगद्बल	२४४
जगद्योनि	२२७
जगद्वहा	४५
जगन्नाथ	२१५
जगन्नेत्र	३२, २६१
जगल्लग्न	२५
'जगाति'	१८५
जगित	१८५
जगीतः	१८५
जगः	१८५
जगुः	१८५
जगौ	१८५
जग्धि	२००
जंघन	१२५
जघन्य	१२५
जगन्यज	२१७
जघन्यभ=जघन्याख्यषण्णक्षत्राणि),	
जङ्गल	२५२
जंघा	२८
जटा	७, ९७, २२९
जटाजूट	२३०
जटाझाट	२२७
जटाटीन	२२७
जटाटीर	२२७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जटाधर	२०७
जटाबन्ध	२३०
जटायु	२६८
जटायुस्	३६
जटावत्	२२७
जटिन्	२२७
जठर	१२२
जड	४२, २१०
जडच्छवि	३९
जडद्युति	३९
जडमयूख	४०
जडमयूखसुत	४६
जडरश्मि	३९
जडरोचिस्	३९
जडांशु	३८
जडांशुजन्मन्	४६
जडांशुभव	४६
जडांशुसूनु	४६
जडाभीशु	३९
जडोस्त्र	३८
जतुम	२५
जन=(लोकः)	१७९
जनक	६, १२४, २६७
जनता=(जनसमूहः),	
जनन	२००
जननकारक	२२४
जननकील	२२४
जननपत्री	१३४
जननवत्	२००
जननि	२२५
जननी	१२, २२५
जनपद=(देशः),	
'जनयतः'	१७९
जनयति	१७९
जनतितृ	२२४
जनयित्री	१२२, २२५
'जनयेत्'	१७९
जनयेताम्	१८०
'जनयेयुः'	१८०
जनलोक	२२३
जनार्दन	२१५
जनाश्रय=(मण्डपः),	
जनि	२०५, २२५
जनित=(उत्पादितः),	२००
जनितृ	१२४, २२४
जनित्र	२२४
जनित्री	१२२
जनित्त्व=(पिता),	
जनित्त्वा=(माता),	
जनिमत्=(जन्मवान्),	२००
जनी	२०५, २२५
जनुष्मत्	२००
जनुष्	२००
जनू	२००
जन्तु	१३७, २००
जन्म	१३५, २००
जन्मकील	२१५
जन्मतिथि	१३७
जन्मद=(पिता),	२२४
जन्मदा=(माता),	
जन्मन्	९, १४४, २२१
जन्मनक्षत्र	१३७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जन्मपत्र	१३४
जन्मपत्रिका	१३४
जन्मपत्री	१३४
जन्मभ	१४४
जन्ममास	१३७, १४०
जन्मराशि	१४४
जन्मराशिनाथ	१४४
जन्मर्क्ष	१४४
जन्मर्क्षस्वामिन्	१४४
जन्मलग्नेश	१३०
जन्मवत्=(जनिमत्)	२००
जन्मवार=(रथ्यादिः),	
जन्मान्तर=(परलोकः),	
जन्माष्टमी=(श्रीकृष्ण जन्मतिथिः),	
जन्मिन्	२००
जन्य	१२३, २००
जन्या	२२४
जन्यु	२००, २०७
जप=(नियमविशेष),	
जमन	२००
जम्पती	१४०
जम्बाल=(शैवालः),	
जम्बालनीड	२५
जम्बालिनी	२४३
जम्बुक	२४३
जम्बूक	२४३
जम्भ=(दैत्यविशेषः)	२१४
जम्भभेदिन्	२६९
जम्भरिपु	२६९
जम्भारि	२६९
जम्भारिगुरु	४७

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जय	१७, १२
'जयतः'	१९३
जयति	१९३
जयदत्त	२३७
जयनी=(इन्द्रसुता),	
जयन्त	३८, २२७
जयन्ताग्रज	२२४
'जयन्ति'	१९३
जयन्ती	२३१, २३३
जयपुर	९९
जयवाहिनी	२३७
जया	३, २३१, २३१
जयातिथि	३
जयाद्वादशी	२२
'जयेत्'	१९३
जयेताम्	१९३
जयेयुः	१९३
जयैकादशी	२४
जरण	३८
जरन्त	२४२
जराभीत	२२०
जराभीरु	२२०
जरायु	१४०
जरासिन्ध=(असुरविशेषः)	२१६
जरासिन्धजामातृ	२२६
जरासिन्धारि	२६९
जणे	३८, १३७
जल	७, १२, १२२
जलकरङ्क	२३८
जलकांक्ष	२३२
जलकांक्षिन्	२३२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जलकान्त	२३२
जलकान्तार	२४३, २४४
जलगोलमूर्ति	४१
जलचर	२७, २८, २४४
जलचौर	३२
जलज	२८, २८, ३६
जलजन्तु	२४३
जलजन्मन्	३६
जलजराशि	२८
जलजाक्षी	२६, १२३
जलजिनी	३६
जलजिनीपति	२६१
जलजिनीबन्धु	३४
जलजिनीश	३३
जलतट=(जलकूल),	
जलतस्कर	३३
जलद	२१८, २३८
जलदा	२३८
जलदागम=(वर्षाकाल:)	
जलदूषण	२४४
जलधर	२३८
जलधरमाला=(मेघपंक्ति:),	
जलधरमालाकाल	१५
जलधि:	७३, ७३, २१८
जलधिगा	२४३
जलधिजा	२१७
जलधिजाता	२१७
जलनिधि	२१८, २७०
जलनिधितनय	४१
जलनिधिभू	४०
जलप	२१८
जलपनि	२४३
जलपात	२१४
जलपालिका	२३८
जलपिप्पक	२४४
जलपिप्पिक	२४४
जलपीथ	२१७
जलभूषण	२४३
जलभृत्	२३८
जलमण्डल	४०
जलमसि	२३८
जलमार्ग	१३१
जलमुच्	२३८
जलमूर्ति	२२८
जलराशि	२८, २१८
जलगण्ड	२२३
जलरुह्	३६
जलरुह	३६
जललोहित	२४२
जलबालिका	२३८
जलवाह	२३८
जलशायिन्	२१५
जलशाला	१३७
जलसमुद्र	२१८
जलसूकर	२४३
जलहत=(जलनिहत),	
जलाकांक्ष	२३२
जलाकांक्षिन्	२३२
जलाधिदैवत	२४३
जलार्णत	१५
जलेन्द्र	२१८
जलेन्धन	२४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जलेश	८	जहीत	२७१
जलेशय	२१५, २४४	जहीतः	१७१
जलेश्वर	२४३	जहीतम्	१७१
जल्पन	२४९	जहीतात्	१७१
जल्पनीय	२४९	जहीतात	१७१
जल्पित	२०८	जहीताम्	१७१
जल्पितव्य	२४९	जहीहि	१७१
जल्पित्वा	२४९	जह्नु=(राजर्षिविशेषः)	२१५
जल्प्य	२४९	जह्नुकन्या	२२९
जल्प्यमान	२४९	जह्नुतनया	२२९, २६६
जव	१००, १०८	जह्नुप्रजा	२२९
जवन	३८, २००, २४४	जह्नुसुता	२२९, २६८
जविन्	३८	'जह्यात्'	१७१
जवीयस्	२२८	जह्याताम्	१७१
जस्त	२२४	जह्युः	१७१
जह	११	'जा'	५
'जहति'	१७१	जागरीव्रत	२२
जहतु	१७१	'जागर्ति'	१९५
जहाति	१७१	जागृतः	२९५
जहातु	१७१	जागृयात्	१९५
जहानि	१७१	जागृयाताम्	१९५
जहाम	१७१	जागृयुः	१९५
जहाव	१७१	जागृति	२३९
जहाहि	१७१	जाग्रत्	१२९
जहित	१७१	'जाग्रति'	१९५
जहितः	१७१	जाग्रदाद्य	१२९
जहितम्	१७१	जाङ्गली	२३१
जहितात्	१७१	जात	९७, १८०
जहितात	१७१	जातक	२००
जहिताम्	१७१	जातकज्ञ	२५६
जहिहि	१७१	जातककोविद	२५६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जातकर्मक्रिया	१३३
जातकर्मन्	१३३, १३३
जातकागमदर्शन	२५६
जातकार्णवनियाममुख्य	२५६
जातकृत्य	१३३
जातक्रिया	१३३
जातजन्मन्	२००
जातरूप	२०३
जातवेदस्	२३९
जातसन्ताना	१४०
जातकायुष्	१४१
जाति	७९, २००
जातिद्वितय	८१
जातियुग	८१
जातु	१९
जातुधान	२४२
जातृकार	३६
जात्य	२५४
जात्यन्ध=(जन्मान्धः)	
'जानन्ति'	१८८
जानाति	१८८
जानामि	१८८
जानासि	१८८
जानि	३५, २२५
'जानीतः'	१८८
जानीथ	१८८
जानीथः	१८८
जानीमः	१८८
जानीयात्	१८८
जानीयाताम्	१८८
जानीयुः	१८८
जानीवः	१८८
जानु	२८, १२४
जामदग्नेय	२१६
जामदग्न्य=(परशुरामः)	
जामदग्नेयद्वादशी	२१
जामातृ	३५
जामि	२२५
जामित्र	१२३, १३७
जाम्बव	२०३
जाम्बवती	२२५
जाम्बवि	२३८
जाम्बुनद	२०३
जायमान	२००
'जायते'	१७९
जायन्ते	१७९
जाया	१२१, २०८
जायापती	१४०
'जायेत'	१७९
जायेते	१७९
जायेयातास्	१७९
जायेरन्	१७९
जारवायु	२४५
जारी	२३१
जाल	९७
जालक	९७
जालन्दर	९९
जालन्धर	९९
जालपाद्	२१४
जालपादक	२१४
जाह्नवी=(गङ्गा)	२२९, २६८
जाह्नवीपथ	८४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जिगांसु	२०१	'जीवत:'	१९२
जिघांशु	२०१	जीवति	१९२
जिघांसु	१२३	जीवन	१२४, २१७
जितमत्यु	२१५	जीवनावास	२४३
जितव	३८	जीवनी	२२४
जितम	२५	जीवनीय	१२२, २१७
जित्य	२५, २७१	'जीवन्ति'	१९२
जिन	७, २०६	जीवमन्दिर=(शरीरम्)	
जिनद्वय	८२	जीवलोक=(संसारम्),	
जितननामन्	८०	जीवसेक	१३३
जिनयुज्	८२	जीवस्थान=(मर्म),	
जिनसद्मन्	१३७	जीवा	१०३
जिनांशजीवा	१०४	जीवाखण्ड	१०३
जिनेश्वर	२०६	जीवाभित्त	१०३
जिष्णु	२३६	जीवायुष्	१४१
जिहानक	१८	जीवायुरंश	१४३
जिह्म	४३, २२३	जीवायुर्भाग	१४३
जिह्मग	५३, २२३	जीवायुर्लव	१४३
जिह्व	२१४	जीवार्द्ध	१०३
जिह्वा	२१४, २१९	जीविका	२४७
'जी'	५	जीवित	१२४
जीमूत	२०३, २०९	जीवितकाल	१२४, १४०
जीमूतवाहन	२४७	जीवितफल	१२४
जीमूतवाहिन्	२४१	जीवितेश	२४१
जीमूतवाहिन्	२४१	जुगुप्सत	२५४
जीर्ण	१३७	जुगुप्सा=निन्दा,	
जीव	४, ६, १७, १४४	जुतुम	२५
जीवक	४२	जुष्=(सेवन)	
जीवगृह	१२१	जुषत्=(सेवमान:),	
जीवजीव	४२	जुषमाण=(सेवमान:),	
जीवञ्जीव	४२	जुष्ट=(उच्छिष्टम्),	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जुष्य=(सेव्यः),	
'जुहुतः'	१९६
जुहुयात्	१९६
जुहुयाताम्	१९६
'जुहुयुः'	१९६
जुहुराण	३९, २३९
जुहवाण	३९
जुहूवार	२३९
जुहूवाल	२३९
'जुहोति'	१९६
'जुह्वति'	१९६
'जू'	५
जूक	२६
जूर्णह्वयः	२०२
जृम्भा=(मुखविकाशो मुखविदारणं वा),	
'जे'	५
जेमन	२००
जैन	७
जैनेन्द्र	२१२
जैमिनि=(ऋषिविशेषः),	१९८
जैमिनीयायुस्	१४१
जैव=(जीवसम्बन्धी, धनुमीनश्च)	६, ७, २७
जैववर्ष	१६
जैवातृक	३९
जैवातृकज	४६
जैवातृकजनि	४६
जैवातृकतनय	४६
जैवातृकि	४५
जैष्णाव	७
'जो'	५

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जोटिङ्ग	२२७
जोम्लला	२०२
जोषा	२०४
जोषित्	२०४
जोषिता	२०४

ज्ञ

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ज्ञ	४२, ४५
ज्ञपित=(ज्ञप्तः),	
ज्ञप्त=	
ज्ञप्ति	१२२
ज्ञाच्छौ	५५
ज्ञात	२५०
ज्ञातव्य	२५०
ज्ञातसिद्धान्त	२५६
ज्ञाति	१२२
ज्ञातिकारक	१२९
ज्ञातिस्थान	१२३
ज्ञातुमर्ह	२५०
ज्ञातुयोग्य	२५०
ज्ञात्वा	२५०
ज्ञान	२५०
ज्ञानकर्मन्	२५०
ज्ञानदोह	२५६
ज्ञानविषय	२५०
ज्ञानिन्	२५६
ज्ञानेन्द्रिय	२१८
ज्ञापक=(नमको बोधको, निदर्शन वा)	
ज्ञापन=(बोधनम्) ('जनावना' इ. भा.),	
ज्ञापनीय	२५०
'ज्ञापयतः'	१८८
ज्ञापयति	१८८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ज्ञापयन्ति	१८८
ज्ञापयते	१८८
ज्ञापयन्ते	१८८
ज्ञापयेते	१८८
ज्ञापित=सूचितं प्रबोधिनं लक्षितंवा)	२५०
ज्ञापितव्य	२५०
'ज्ञायते'	१८८
ज्ञायन्ते	१८९
ज्ञायेत	१८८
ज्ञायेते	१८८
ज्ञायेयाताम्	१८८
ज्ञायेरन्	१८८
ज्ञार्की	५५
ज्ञार्की	५५
ज्ञार्केज्यार्कयः	५५
ज्ञीप्स्यमान=(बोधयितुमिष्टार्थः),	
ज्ञेन्दू	५५
ज्ञेय=(वेदितव्यः)	२५०
ज्यका	१०३
ज्या	४५
ज्याखण्ड	१०४
ज्यादल	१०४
ज्यानेय	१०३
ज्यामित्त	१०३
ज्यायस्=(अतिवृद्धः),	
ज्याशकल	१०४
ज्यार्द्ध	१०४
ज्येष्ठ	१४, १४, २१४
ज्येष्ठाघ्नी	७
ज्येष्ठपूर्वज	१४
ज्येष्ठा	४, ४, ७, ९, २२५

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ज्येष्ठानुज	१४
ज्येष्ठामूलीय	१४
ज्येष्ठावरज	१४
ज्येष्ठाव्रत	२२
ज्येष्ठी	२१
ज्योग्	४७
ज्योर्विद्	२५६
ज्योतिश्चक्र=(राशिचक्रम्)	
ज्योतिःपीथ	३२
ज्योतिश्शास्त्र=(त्रिकन्धात्कम्)	२११
ज्योतिष=(वेदाङ्गविशेषः)	३२, ३६
ज्योतिषिक	२५६
ज्योतिषी=(तारा)	
ज्योतिष्क=(चन्द्रार्कत्ग्रहनक्षत्रताराः)	१९९
ज्योतिष्टोम=(यज्ञविशेषः)	
ज्योतिष्मत्	३२, २६१
ज्योतिष्मती	३३, ४२
ज्योतिस्=(नक्षत्रं प्रकाशोऽर्कोऽग्निर्वा)	३, २११
ज्योत्स्ना	४२
ज्योत्स्नाप्रिय	४२
ज्योत्स्नी	४२
ज्योत्स्नेश	३८
ज्यौतिष	३२
ज्यौतिषपण्डित	२५६
ज्यौतिषिक	२५६
ज्यौत्स्न=(शुक्लपक्षः)	
ज्यौत्स्नी	१३
ज्वर=(जूर्तिः),	
'ज्वरतः'	१९२
ज्वरति	१९२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ज्वरन्ति	१९२
ज्वरबहुनामन्	७५
ज्वरिन्=(ज्वरी), 'ज्वरिन्' (ज्वरयुक्तः),	
ज्वरेत	१९२
ज्वरेताम्	१९२
ज्वरेयुः	१९२
ज्वलन	२३९
ज्वाला	२३९
ज्वालाजिह्व	२३९
झ	
'झ'	५
झ	४७
झञ्झा	२४५
झञ्झानिल	२४५
झञ्झावात	२४५
झटिति	१०१
झर्झरक	१७
झर्झर=(युगविशेषः),	
झलका	२३९
झष	२७
झषकेतन	२२७
झषकेतु	२२७
झषध्वज	२२७
झषविशेषभुज्	२७
झषाङ्क=(अनिरुद्धः),	
झाण्ड	२२७
झिण्टिकान्त	२२७
झोटिङ्ग	२२७
ञ	
'ञ'	५
ट	
टङ्कक=(रजतमुद्रा), ('रुपया' इति भाषा) टङ्ककशाला=(रजतमुद्रागृहम्) ('टकशाला' इ० भा०)	
टवर्ग	१३५
'टा'	५
'टी'	५
'टू'	५
'टे'	५
'टो'	५
टोङ्क	९९
ठ	
'ठ'	५
ड	
डक्करी	२०९
'डा'	५
डिण्डीश	२२७
डित्थ	२७१
डिम्ब	२७१
डिम्भ	१४०
'डी'	५
'डु'	५
'डे'	५
'डो'	५
ढ	
'ढ'	५
ण	
'ण'	५
त	
तंवा	२००

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तक्र=(गोरसजम्),		तथापि= ,,	
तक्षक	२२२	तथाहि=(तद्देवात्यर्थः),	
तक्षन्	६	तथ्य=(सत्यम्)	९१
तट=(तीरम्)		तदा=(तस्मिन्काल इत्यर्थः)	१९
तटाक	१९९	तदात्व=(वर्तमानकालः) १८	
तटित्	२३८	तदानीम्=(तदार्थः)	१९
तटित्पति	२३८	तद्वत्=(पूर्वोक्तवत्),	
तटिनी	२४३	तनय	४५, १४०, १२२
तडाक	१९९	तनया	२०८, २२०
तडाग	१९९	तनु	४४, २०५, २१४,
तडित्	२३८		२२४, २५३, २५३
तडित्वत्	२३८	तनुज	४५
तण्डु	२३०	तनुजनि	१२२
तत्=(हेतुः)		तनुजन्मन्	१२२
ततम=(बहुषुमध्ये एकनिर्धारणम्)	२५३	तनुजा	२०६
ततर=(द्वयोर्मध्ये एक निर्धारणम्),		तनुजात	१२३
ततस्=(तदनन्तरम्),		'तनुतः'	१९६
तति	२५३	तनुत	१९५
तत्काल=(तदात्वम् वर्तमान		तनुयात्	१९६
कालो वा) १८		तनुयाताम्	१९६
तत्कालज	११५	तनुयुः	१९६
तत्काल धी	२५५	तनुप्रसूति	१२३
तत्कालभव	११५	तनुभव	१२३
तत्कालमरण	१४१	तनुभूत	१२२
तत्कालमैत्री	१२७	तनुभृत्	२००
तत्क्षण=(सद्यः)		तनुस्	२२४
तत्क्षणमरण	१४१	तनू	२२४, १२१
तत्त्व	८०	तनूकृत	९१
तत्त्वयुग	८२	तनुज	४५, १२२
तथा=(साम्यम् तेनप्रकारेण वा),		तनूजा	२०८
तथाच=(पूर्वोक्तार्थदृढीकरणम्)		तनूत्थ	१२२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तनूत्पन्न	१२३
तनूद्भव	१२३
तनूनपाद्	२३९
तनूभव	१२३
तनूभू	१२२
तनूरुह	१२२
'तनोति'	१९६
तन्तु	१२२
तन्तुभ	२०२
तन्द्रा	१३९, २२९
तन्द्रि	१३९, २२९
तन्द्री	१३९, २०८, २२९
तन्वङ्गी	२०५
तन्वन्ति	१९६
तन्वते	१९५
तन्वाते	१९५
तन्वी	२६, २०५
तन्वीत	१९६
तन्वीयाताम्	१९६
तन्वीरन्	१९६
तप	१५, २२३, २३६
तपती	३५
तपतीप्रसू	३५
तपन	३२, २००, २१३
तपनज	५२
तपनतनुजा	२२५, ३५
तपनतनुभव	५३
तपननन्दन	५३
तपनभव	५२
तपनात्मज	५२
तपनात्मजा=(गोदावरीनदी),	
तपनि=(शनिः),	
तपनी=(गोदावरी),	२२५
तपनीय	२०३
तपनीयक	२०३
तपर्तु	१५
तपस्	१४, १५, २२९
तपस्	१४
तपसमय	१५
तपस्तक्ष	२३६
तपस्य	१४
तपस्या	१२४
तपस्विन्	१४८
तपात्यय	१५
तपुस्	३२
तपोवत्	१४७
तप्त=(सन्तापित:प्रज्वलितोवा)	१८०
तप्तरूपक	२२८
तम	५४, १७८, २३८
तमःखेट	५५
तमःपुच्छ	५४
तमस्	५४, ५४, १४७, १५९
तमस	५४
तमसी	१३, ४२
तमस्विनी	१३
तमा	१३
तमि	१३
तमिस्र	५४
तमिस्रपक्ष	१४
तमिस्रहन्	३२
तमिस्रा	१३, १३, ४२
तमिस्राकर	४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तमिस्राकरज	४६	तरङ्गिणी	२४३
तमिस्राभियातिन्	३४	तरणि	३२, २१८
तमी	१३, ४२	तरणितनुज	५३
तमीनाथजात	४६	तरणिदेहजात	५३
तमीनाथसपत्न	५४	तरणिपुत्र	५२
तमीनायक	४०	तरणिबन्धु	५२
तमीपति	३९	तरत्सम	२४०
तमीभर्तृ	३९	तरन्त	२१८
तमीभर्तृपुत्र	४६	तनल=(चञ्चलः)	२८, ३२
तमीमान	६७	तरलतारकाभ	५
तमीश	३८	तरललोचना	२०५
तमीशतनय	४६	तरस्	३०, २४२, १०१
तमीशतारका	५	तरस्विन्	२४४
तमोग्रहौ	५५, ९६	तरिष	२१८
तमोगुण	५४	तरीय	२१८
तमोघ्न	२१५, २३८	तरीष	२१८
तमोनुद्	२३, ४८	तरु	१९९, १३९
तमोनुद	३२, ३३९	तरुण=(युवा),	
तमोपहन्	३२, २२७	तरुणी	२६
तमोऽरि	३२	तरुणेन्दुशेखर	२२७
तमोरिपु	३२	तर्क=(कांक्षा वितर्को वा)	२५१
तमोरिपु	३२	तर्कक=(यातकः)	७५
तमोवैरिन्	२३९	'तर्कयतः'	१८५
तमोहन्	२१५, २२७	तर्कयति	१८५
तमोहन्तृ	३२	तर्कयन्ति	१८५
तमोहन्तृसुत	५३	तर्कयित्वा	२५१
तमोहर	३९	तर्कयेत्	१८५
तम्पा	२००	तर्कयेताम्	१८५
तम्बा	२००	तर्कयेयुः	१८५
तम्बीर	१३०	तर्कविद्या	२१३, २१३
तरङ्ग=(ऊर्मी) ('लहर' इतिभाषा),		तर्कशास्त्र	२१३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तर्जन=(भर्त्सनम्)		ताड्य	९२
तर्जनी	२१०	ताड्यमान=(हन्यामान:)	
तर्जित=(भर्त्सित:),		ताण्डव=(नृत्यम्),	२२९
तर्पण	२४१	ताण्डवतालिक	२३०, १०६
तर्षु	३२	तात	८२
तर्हि (तस्मिन्काल इत्यर्थ:)	१९	तात्कालिक=(तत्कालभव:)	१८, ११५
तल	२१३, २२३	तात्कालिकमध्यमग्रह	१००
तलातल	२२३, २२३	तात्कालीनमध्यमग्रह,	
तलिन		तात्कालिन:	११५
तलिम	१३९, २१७	तात्पर्य्य=(अभिप्राय:),	
तलुनी	२०५	तादृश्=(तथाविधम्),	
तलोदा	२४३	तादृश=(तथाविधम् ,	
तल्प	१३९, २१७	तान=(गानाङ्गविशेष:)	८२
तल्ल	१९९	तांत्रिक	२५६
तवर्ग	१३५	ताप=(सन्ताप:)	
तविष	१९८	तापन	१५, ३२
तविषी	२३७	तापिन	५२
तष्ट	९१	तापस	३८
तस्कर	३७, १२३	तापी	३५, २२५
'ता'	५	ताबुर	२५
ताड	९२	ताबुरी	२५
ताडन	९०	तामरस	२१७, ३६
'ताडयत:'	१७२	तामरसादय	५
ताडयति	१७२	तामस	१७
ताडयन्ति	१७२	तामसि	१७
ताडयित्वा	९२	तामसी	१३, १३, १३९,
ताडयेत्	१७२		२२९, २३१
ताडयेताम्	१७२	तामिस्त्र	५४
ताडयेयु:	१७२	ताम्बूल	७८
ताडित	९०	ताम्र	५७
ताडितक	९२	ताम्रकर्ण	५९, ६०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ताम्रकर्णी	२३४
ताम्रिका	६०, ११३
ताम्री	११३
तार=(नक्षत्रम्)	३, २२८
तारक=(दैत्यविशेषो नक्षत्रंवा)	३, १४४
तारकजित्	२३३, २१६
तारकराज	४०
तारकराजतनूज	
तारकवैरिन्	२३३
तारका	३, ४२
तारकानाथ	४०
तारकानायक	४१
तारकान्तक	२३३
तारकारि	२३३
तारकाविनोदक	४१
तारकासूनु	४६
तारकिणी	१३
तारकेय	४५
तारकेश	३९
तारजीवन	२०३
तारण	१६
तारणेय	४२
तारा	३, १३, ४२, ४७, ४९, १३४
ताराग्रह	९६
ताराग्रहकुजलम्बन	११४
ताराङ्गजात	४६
ताराज	४५
ताराजानि	४७, ३९
तारातनय	४६
ताराधिप	३९
ताराधिराज	४०
ताराधीश	३९
तारानन्दन	४६
तारानाथ	३९
तारानायक	४०
तारानेतृ	३९
तारापति	३५, ३९
तारापथ	२९
तारारमण	४०
तारावर्त्मन्	३०
ताराशुद्धि	१३१, १३७
तारासुत	४५
तारिष	
तारेय	४५
तारेश	३८
तार्क्ष्य	२२१, ३६
तार्क्ष्यनायक	२११
तार्ण	२४०
ताल=(हरिताल:),	
तालकाभ	२२५
तालध्वज	२२५
तालनवमी=भाद्रपद शुक्लनवमी),	
तालभृत्	२२५
तालाङ्क	२२५
तालुजिह्व	२४३
तावत्=(मानं, अवधारणं, अवधिर्वा),	
ताविष	१९१
ताविषी	२३७
तावुरि	
तिक्त=(रसविशेष:)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
(तीतां इ. भा.)	२१४
तिग्म	३६
तिग्मकर	३३
तिग्मकिरण	३३
तिग्मगु	३२
तिग्मतेजस्	३३
तिग्मदीधिति	३३
तिग्मद्युति	३३
तिग्मभानु	३३
तिग्मभास्	३२
तिग्ममरीचि	३३
तिग्ममरीचिमालिन्	३४
तिग्ममहस्	३३
तिग्ममहोभू	५२
तिग्मरश्मि	३३
तिग्मरोचिस्	३३
तिग्मांशु	३२
तिग्मांशुलूप्तद्युति	१०६
तिजिल=(चन्द्रः)	
तिथ	११
तिथि	२, २, १३८, २३५
तिथिकेन्द्र	१०५, १०१
तिथिक्षय	३, १०
तिथिखण्ड	१०
तिथिगण्डान्त	१४१
तिथिचय=(तिथिगणः),	१०
तिथित्रिक	८१
तिथिदल	१०
तिथिद्वय	८०
तिथिपट	२
तिथिपत्र	२

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तिथिपत्रिका	२
तिथिपत्री	२
तिथिप्रणाश	९७
तिथिप्रणी	३९
तिथिप्रणेतृ	४०
तिथिप्रवर्तक	४१
तिथिफल	१०६
तिथिभाङ्गसन्धि	१२०
तिथियुज्	८०
तिथिविरति	११५, ११६
तिथिविराम	११५
तिथिवृद्धि	१०, १३७
तिथिहानि	१३७
तिथी	२, १४३
तिथ्यन्त	११५
तिथ्यन्तस्पृष्टैकदिनवार	९७
तिथ्यपगम	११५
तिथ्यपाय	११५
तिथ्यर्द्ध	१०
तिथ्यवम	११५
तिथ्यवसान	११५
तिथ्यादिसन्धि	१४०
तिन्दुक	५९
तिमि	२७
तिमिकोश	२१८
तिमिकोष	२१८
तिमिद्वय	२७
तिमिमालिन्	२१८
तिमियुग	२७
तिमियुगल	२७
तमिर	५३, ५४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तिमिरदीप्ति	३३
तिमिररिपु	३३
तिमिरविनाश	३४
तिमिरविनाशिन्	३४
तिमिरारि	३३, ३९
तिमी	२१८
तिरश्चीन	२३४
तिरस्	२३४
तिरोधान	११८
तिर्य्यग्गामिन्	३३
तिर्य्यग्भव	२३४
तिर्य्यङ्मुख=(नक्षत्रविशेषः),	
तिर्य्यञ्च	२८, ३३४
तिल	२४१, २०२
तिलक	३५
तिलकव्रत	२०
तिलचतुर्थी	२४
तिलोत्तमा	२०४
तिष्ठत्	१६३
तिष्ठतः	१७५
तिष्ठिति	१७५
तिष्ठति	१७५
तिष्ठेत्	१७५
तिष्ठेयुः	१७५
तिष्य	३, ४, ६, ९, १४
तिष्यक=(पौषमासः),	
'ती'	५
तीक्ष्ण	३६
तीक्ष्णकर	३३
तीक्ष्णदारुणभ	९
तीक्ष्णमदीधिति	३३
तीक्ष्णद्युति	३३
तीक्ष्णभानु	३३
तीक्ष्णभास्	३२
तीक्ष्णमयूख	३३
तीक्ष्णमहस्	३३
तीक्ष्णशूक	२०२, ६६
तीक्ष्णांशु	२
तीक्ष्णोस्रतनुभू	५३
तीर=(तटम्)	
तीर्थ	१२४
तीर्थकर	२०६
तीर्थङ्कर	२०६
तीर्थपाद	२१५
तीर्थराज	२२९
तीव्र	३०, २२८, २५२
तीव्रकर	३३
तीव्रकरजात	५३
तीव्रदीधिति	३३
तीव्रभानु	३३
तीव्रविलोचन	४४
तीव्रा	२०९, २११
तीव्रांशु	३२
तीव्रोस्रतनुभू	५३
तु=(पक्षान्तरं पादपूरणं वा),	
तुङ्ग	५६, २५३, १०१, २५३
तुङ्गगृह	५६
तुङ्गभ	५६
तुङ्गभवन	५६
तुङ्गराशि	५६
तुङ्गर्क्ष	५६
तुङ्गा	१३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तुङ्गिन=(उच्चभस्थग्रहः),	३८
तुङ्गी	१३
तुङ्गीपति	३९
तुङ्गीश	३९
तुच्छ=(अल्पम्)	
तुच्छायुष्	१४१
तुज्	४५
तुडी	२१०
तुण्ड	२०१
तुण्डि	
तुण्डिकेरि	२०२
तुण्डिन्	२३०
तुत्थ	२३९
तुन्द	२३२
तुन्दकूपिका	२१४
तुन्दकूपी	२१४
तुन्दि	२३२
तुबुरु	२५, २०९, २४७, १९९
तुर	
तुरग	३८
तुरगतनु	२६
तुरगजंघ	२६
तुरङ्ग	५, ३८
तुरङ्गजघन	२६
तुरङ्गम	३८
तुरङ्गवदन	२४६
तुरङ्गाङ्ग	२६
तुरुष्कः	२७, २४४
तुराषाह्	२३६
तुरीय	८९
तुरीयक	८९
तुरुष्क	
तुर्य	११२
तुर्यपाद	२८
तुल	२६, २०२, २३६
तुलक	२६
तुलभृत्	२६
तुलसी=(क्षुपविशेषः),	
तुलसीविवाह	२३
तुला	२५, २६, २८, २८, २८, २८, २८, ५९
तुलाधर	२६, ६०
तुलाभृत्	२६
तुलामान	५८
तुलाराशि	२७
तुलित	२५४
तुलिन्	२६
तुली	२६
तुल्य	२५३, २५४
तुल्यता	२४८
तुल्यविक्रम	२३१
तुवरी	१३९, २०२
तुषानल	२४०
तुषार	४२, ४२
तुहिनर्तु	१५
'तू'	५
तूणक्ष्वेड	२२०
तूर्ण	१०१
तूर्णकेन्द्र	१०१
तूर्य	१२२
तूर्यपाद	२८
तूल	२६, २०२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तूलक	२०२	तोयनिधि	२१८
तूलभृत्	२६	तोयप	८
तूला	२०२	तोयपति	८
तूलांश	१०८	तोयभृत्	२७
तृणता	१०४	तोयलोप	१०७
तृतीय	२५, ८५, १२१	तोयादर्शन	१०७
तृतीया	२, २, ३, ८५	तोयास्त	१०७
तृपत्	२८	तोयास्तमन	१०७
तृपद्	३८	तोयोदय	१०७
तृपि	३८	तोयोद्गम	१०७
तृप्ति	३१	तौक्ष	२६
तृष्	२४६	तौक्षक	२६
तृषा	२४६	तौक्षिन्	२६
तृषार्त्तक	१२९	तौलि	२६
'ते'	५, १७८	तौलिक	२६
तेज:पति	३३	तौलिन्	२६
तेजस्	३६, १२१, २०३, २३९	त्यक्त	९२
तेजसांपति	३३	त्यक्तव्य	९२
तेजसांराशि	३३	'त्यज'	१७१
तेजोनिधि	३३	त्यजत	१७१
तेजोराशि	३३	त्यजत:	१७१
तेर	२०१	त्यजतम्	१७१
तैक्ष्णकर	६	त्यजतात्	१७१
तैतिल	१०	त्यजतात्	१७१
तैष	१४	त्यजताम्	१७१
'तो'	५	त्यजति	१७१
तोक	४५	त्यजतु	१७१
तोय	७, २१७, १२२	त्यजन	९२
तोयद	२३८	त्यजनीय	९२
तायदर्शन	१०७	त्यजन्ति	१७१
तोयधर	२७	त्यजन्तु	१७१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
त्यजते	१७१	त्रयस्त्रिशति	८०
त्यजन्ते	१७१	त्रयस्त्रिंशतितम	८६
त्यजानि	१७१	त्रस्त्रिशत्तम	८६
त्यजाम	१७१	त्रयी=(त्रिवेदी)	२११, २१३
त्यजाव	१७१	त्रयीतनु	३३
त्यजेत्	१७१	त्रयीतप	३३
त्यजेताम्	१७१	त्रयीमूर्ति	३३
त्यजेते	१७१	त्रयोदश	७३, ८५
त्यजेयुः	१७१	त्रयोदशक	८५
त्याग	९२, २५१	त्रयोदशतम	८५
त्यागयोग्य	९२	त्रयोदशन्	७८
त्यागार्ह	९२	त्रयोदशपञ्चक	८३
त्याजयति	१७१	त्रयोदशी	२, २, ३, ८५
त्याजयते	१७१	त्रयोनवत	८८
त्याजित=(विसर्जितः),		त्रयोनवति	७४, ८४
त्याज्य	९२	त्रयोनवतितम	८८
त्रय=(त्रितयम्)	७०, ७३, २३५	त्रयोविंश	८६
त्रयः पञ्चाश	८७	त्रयोविंशत्	७९
त्रयः पञ्चाशत्	७३, ८२	त्रयोविंशति	७३, ७९
त्रयः पञ्चाशत्तम	८७	त्रयोविंशतितम	८६
त्रयः षष्ट	८७	त्रयोविंशत्तम	८६
त्रयः षष्टि	७३, ८२	त्रसरेणु	६०, ६१, ६५, ६५
त्रयः षष्टितम	८७	त्रसरेण्वष्टक	
त्रयः सप्तत	८७	त्रस्त=(भीतश्शङ्कितो वा),	
त्रयः सप्तति	७३, ८३	त्रायुष	२२८
त्रयः सप्ततितम	८७	त्रायमाण=(रक्ष्यमाणः),	
त्रयश्चत्वारिंश	८६	त्रास=(भयम्),	१२३
त्रयश्चत्वारिंशत्	७३, ८१	त्रिंश	८६
त्रयश्चत्वारिंशत्तम	८६	त्रिंशक=(त्रिंशद्भिः क्रीतः),	
त्रयस्त्रिंश	८०	त्रिंशत्	७३, ८०
त्रयस्त्रिंशत्	७३, ८०	त्रिंशति	८०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
त्रिंशतितम	८६
त्रिंशत्तम	८४, ८६
त्रिंशद्भाग	१२९
त्रिंशल्लव	१२९
त्रिंशांश	१२९
त्रिंशांशक	१२९
त्रि	७०, ७३, ७४, ७४, ७४, ७४
त्रिक	७४, १३१
त्रिकपूर्वा	८
त्रिककुद्	२१५
त्रिकालम् = (कार्यकालतत्पूर्वापरकालानि)	
त्रिकालज्ञ=(सर्वज्ञ:)	
त्रिकालदर्शिन(भूतभविष्यद्वर्त्तमानवेत्ता)	
त्रिकालविद्	२०६
त्रिकृति	७६
त्रिकृत्व	८९
त्रिकोण	१२२, १३५, १२४
त्रिकोणगृह	१२६
त्रिकोणभ	१२६
त्रिकोणभवन	१२६
त्रिकोणर्क्ष	१२६
त्रिकोत्तरा	८
त्रिगुण=(सत्त्वादय:),	
त्रिगुणा	१०४
त्रिघन	८०
त्रिचतुर	८८
त्रिचतुष्क	७७
त्रिचत्वारिंश	८६
त्रिचत्वारिंशत्	

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
त्रिचत्वारिंशत्तम	८६
त्रिचरण	८९
त्रिजगन्नमस्य	३४
त्रिजीवा	१०४
त्रिज्या	१०४
त्रिणता	१०४, २१८
त्रितनु	३२
त्रितय	७४, १२१
त्रित्रिक	७६
त्रित्रिकोण	१२४
त्रिदश	१९७
त्रिदशक	८०
त्रिदशगुरु	४७
त्रिदशतम	८५
त्रिदशदीर्घिका	२२९
त्रिदशदोषविद्	५
त्रिदशन्	८०
त्रिदशनाथगुरु	
त्रिदशपगुरु	४८
त्रिदशपतिगुरु	४८
त्रिदशपतीज्य	४८
त्रिदशराजगुरु	४८
त्रिदशवन्द्य	४७
त्रिदशसचिव	५८
त्रिदशसद्मदिवाकृत्	५४
त्रिदशाचार्य	४७
त्रिदशायुध	२३८
त्रिदशारातीज्य	५०
त्रिदशार्चित	४७
त्रिदशार्च्य	४७
त्रिदशालय	१९८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
त्रिदशावास	१९८	त्रिपदा	२०८
त्रिदशेज्य	४७	त्रिपदादेवी	२०८
त्रिदशेड्य	४७	त्रिपाद	२१५
त्रिदशेन्द्रसू	६	त्रिपाद	८७, २४५
त्रिदिव	७८, १९८	त्रिपादनक्षत्र	९
त्रिदिवाधीश		त्रिपिष्टप	१९८
त्रिदिवेशवन्दिन	४८	त्रिपुट	२०२
त्रिदिवेशान्		त्रिपुर	२३०
त्रिदिवेशारीड्य	५०	त्रिपुरान्तक	२२७
त्रिधा	८८	त्रिपुरारि	२२७
त्रिधामन्	२३९	त्रिपुरोत्सव	२३
त्रिधातुक	२३२	त्रिपुष्करयोग	
त्रिनता	२०५	त्रिपूर्वा	८
त्रिनयन	६	त्रिभ	१०२
त्रिनयन चूडारत्न	४१	त्रिभज्या	१०४
त्रिनवत	८८	त्रिभहीन	११८
त्रिनवति	८४, ८८	त्रिभहीनलग्न	११८
त्रिनवतितम	८८	त्रिभाग	१२८
त्रिनेत्र	२२७	त्रिभोन	११८
त्रिनेत्रचूडामणि	४१	त्रिभोनकेन्द्र	१०२
त्रिनेत्रदिश्	२३२, २३४	त्रिभोनलग्न	११८
त्रिनेत्रर्क्ष	६	त्रिमार्गगा	२२९
त्रिपञ्चक	७८	त्रिमार्गा	२२९
त्रिपञ्चन्	७८, ८८	त्रिमूर्ति	३२
त्रिपञ्चाश	८७	त्रिमूर्तिपुत्र	५२
त्रिपञ्चाशत्	८२	त्रिमूर्तिभू	५२
त्रिपञ्चाशत्तम	८७	त्रियमली	८
त्रिपताकचक्र	१३१	त्रियामा	१३, ४२
त्रिपताकी	१३१	त्रियामारमण	४१
त्रिपथगा	२२९	त्रियामेश्	३८
त्रिपद	८९	त्रियामेश्वर	४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
त्रियुग्म तारा	८	त्रिहत्य=(त्रिसीत्यम्)	
त्रियुग्मी	८	त्रिहायणी=(द्रौपदी),	
त्रिरात्र=(रात्रित्रयम्),		त्रुटत=(विच्छेदः)	
त्रिराशीश	१३०	('टूटना' इ० भा०)	
त्रिलव	१२८	त्रुटि	११, २५३
त्रिलोकीराज	२३६	त्रुटित=(छिन्नः),	
त्रिलोचन	२२७	त्रुटी	११, २५३
त्रिवर्ग	७६	त्रेता	१७, १७, ७०, २३९
त्रिविक्रम	२१५	त्रेतायुग	१७
त्रिविध=(त्रिप्रकारम्),		त्रेताग्निसंग्रह	१३६
त्रिविधोपात्तदिन	१३७	त्रेतानलसंग्रह	१३६
त्रिविष्टप	१९८	त्रेधा	८८
त्रिविष्टपसट्	१९७	त्रैधा	८८
त्रिशत	८४	त्रैमूर्तेय	५२
त्रिशिरस्	२४२	त्रैराशिक	९५
त्रिशिरोनेत्रनामन्	७५	त्रैविध्य	८८
त्रिषङ्क	७९	त्र्यंश	१२८
त्रिषष्ट	८७	त्र्यक्ष=(शिवः),	
त्रिषष्टि	८२	त्र्यक्षर=(प्रणवः),	
त्रिषष्टितम	८७	त्र्यङ्गुल=(प्रमाणविशेषः),	
त्रिष्टुभ्	७७, २११	त्र्यंघ्रि	८९
त्रिष्ठ	९२	त्र्यधिकचत्वारिंशत्	८१
त्रिस् (वारत्रयम्)		त्र्यधिकत्रिंशत्	८०
त्रिसन्ध्य	१२	त्र्यधिकत्रिंशति	८०
त्रिसन्ध्यक	१२	त्र्यधिकदशन्	७८
त्रिसप्तक	७९	त्र्यधिकनवति	८४
त्रिसप्तत	८७	त्र्यधिकपञ्चाशत्	८२
त्रिसप्तति	८३	त्र्यधिकविंशति	७९
त्रिसप्ततितम	८७	त्र्यधिकषष्टि	८२
त्रिसप्तन्	७९	त्र्यधिकसप्तति	८३
त्रिस्रोतस्	२२९	त्र्यधिकाशीति	८४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
त्र्यध्वगा	२२९
अमृतयोग=(तिथिवारर्क्षात्मकयोगः),	
त्र्यम्बक	२०६, २२७
त्र्यम्बकसख	२४२
त्र्यम्बका	२३१
त्र्यशीत	८८
त्र्यशीति	८३
त्र्यशीतितम	८८
त्र्यष्टक	७
त्रयाधत्रिकोण	
त्र्युत्तरा	८
त्वग्गोचर	२१९
त्वच्	२४२
त्वच	२४२
त्वचा	२४२
त्वरित	१०१
त्वष्ट	९१
त्वष्टृ	४, ६, १३, २२, १७, ३२
त्वष्टृदेवता	६
त्वष्टृदैवत	६
त्वष्टृदैवत्य	६
त्वाष्ट्र	६
त्वाष्ट्री	३५
त्विष्	३६
त्विषा	३६
त्विषांनायक	३३
त्विषांनिधि	३३
त्विषांपति	३३
त्विषांप्रभु	३३
त्विषामीश	३३
त्विषि	३६

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
त्विषी	३६
थ	
'थ'	५
द	
दंश=	२१४
दंशक	२१४
दंशभीरुक	२४३
दंष्ट्रिन्	२२३
दक	२१७
दक्ष	१९९, २०७
दक्षकन्या	२३१
दक्षजा	३, २३१
दक्षजाजानि	४०
दक्षजापति	४०, २६२
दक्षजारमणात्मसम्भव	४६
दक्षप्रजापति=प्रजापतिविशेषः।	
दक्षप्रजापतिकन्या	३७
दक्षसावर्णि	१८
दक्षसुतेश	४०
दक्षा	४५
दक्षिण	२३३
दक्षिणगोल	१५, १५
दक्षिणदिक्पाल	२४१
दक्षिणदिङ्निवासिराशि	२३४
दक्षिणदिश्	२३३
दक्षिणपथावलम्बिन्	१६
दक्षिणभाग	११८
दक्षिणमार्गगामिन्	१६
दक्षिणर्षि	२००
दक्षिणवर्त्मचारिन्	१६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दक्षिणवर्त्मन्	१६
दक्षिण (णे) स्थ	३६
दक्षिणा	२००
दक्षिणाग्नि	२३८
दक्षिणाङ्ग	१२६
दक्षिणाधिप	२४१
दक्षिणायन	१६, १६
दक्षिणारति	२००
दक्षिणाशापति	२४१
दक्षिण	३६
दक्षिणेतरगोल	१५
दगार्गल=(निर्जलदेशेजलोपलब्धिज्ञानम्),	
दग्ध=(अग्निस्पृष्टः)	
दग्धतिथि=(तिथिविशेषः)	
दग्धदिश्=(दिग्विशेषः),	
दग्धभ=(रव्यादौ याम्यादिसप्तमानि),	
दग्धमृत्खण्ड	१३९
दग्धमृच्छकल	१३९
दग्धलग्न=(शून्यलग्नम्),	
दग्धेष्टका=(झामकः),	
'ईंट' 'खपरा' इति	
दण्ड	११, १२, ३६, १३०
दण्डद्वय	१२
दण्डधर	५, २२६
दण्डधार	२४१
दण्डनीति	२१३
दण्डनीय=(दण्ड्यः),	
दण्डभृत्	२४१
दण्डयाम	२००
दण्डसहस्रद्वितय	६६
दण्डिपुरुषौ	३६
दण्डेश	५
दण्ड्य=(दण्डनीयः),	
दत्	२१४
दत्त=(कृतदानम्),	
'दत्तः'	१८६
दत्तक=(पुत्रविशेषः)	
दत्तजयन्ती	२३
दत्तनेत्र	१६३
'दत्ते'	१८६
दत्त्वा	२५१
ददत्=(प्रयच्छन्),	
'ददति'	१८६
ददते	१८६, १८६
ददन=(दानम्),	
'ददन्ते'	१८६
ददाति	१८६
ददाते	१८६
ददीत	१८६
ददीयाताम्	१८६
ददीरन्	१८६
ददेत	१८६
ददेते	१८६
ददेयाताम्	१८६
ददेरन्	१८६
दद्यात्	१८६
दद्याताम्	१८६
दद्युः	१८६
दद्रु=(रोगविशेषः),	
दधति	१७७
दधते	१७७
दधाति	१७७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दधाते	१७७
दधि=(गोरस:)	
दधिक्रत्	३८
दधिक्रावत्	३८
दधिज=(नवनीतम्),	
दधिव्रत	२१
दधिसमुद्र	२१८
'दधीत'	१७७
दधीयाताम्	१७७
दधीरन्	१७७
दध्न	२४१
'दध्यात्'	१७७
दध्याताम्	१७७
दध्यु:	१७७
दनायुषा	३७
दनु	३७
दनुज	२०१, ५१
दनुजगुरु	५०
दनुजदलहर	२१५
दनुजद्विष्	१९७
दनुजनाथ	५४
दनुजनाथार्च्य	५०
दनुजनुत	५०
दनुजनु: सौवस्तिक	५१
दनुजपूज्य	५०
दनुजमंत्रिन्	५०
दनुजराजगुरु	५१
दनुजराजपुरोहित	५१
दनुजवन्द्य	५०
दनुजसचिव	५०
दनुजसूरि	५०

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दनुजाचार्य्य	५०
दनुजाधिपेज्य	५०
दनुजामात्य	५०
दनुजार्चित	५०
दनुजार्च्य	५०
दनुजेन्द्रमंत्रिन्	५०
दनुजेश	५४
दनुतनयार्चित	५१
दनुतनुजन्मन्	५१
दनुनन्दनमंत्रिन्	५१
दनुपुत्र	५१
दनुभव	५१
दनुभू	५१
दनुसूनु	५१
दन्त	२१४
दन्तच्छद	२१४
दन्तच्छदन	२१४
दन्तत्रिक	८४
दन्तद्वय	८८
दन्तनामन्	८०
दन्तवस्त्र	२१४
दन्तवासस्	२१४
दन्तालय	२०१
दन्तावल	२३२
दन्तिन्	२०३, २३२
दन्दशूक	६, २२३
दभ्र	२५३
दम्	२३५
दमूनस्	२३९
दम्पती	१४०
दम्भ	२३८, २२०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दम्भोलि	२३८	दर्शयति	१८८
दम्भोलिभृदिज्य	४८	दर्शयते	१८८
दम्भोलिभृन्मंत्रिन्	४८	दर्शयन्ति	१८८
दय	३५, ३६	दर्शयन्ते	१८८
दया	१२४	दर्शयितृ	१४२
दयावती	२११	दर्शयेत्	१८८
दयित	३५, ३६	दर्शयेत	१८८
दयिता	२६, २०५	दर्शयेताम्	१८८
दर	१२३	दर्शयेते	१८८
दरिद्र	१३१	दर्शयेयाताम्	१८८
दरी=(कन्दरा)		दर्शयेयुः	१८८
दर्दुर	२०३	दर्शयेरन्	१८८
दर्दुरा	२३१	दर्शरात्रि	४२
दर्पक	२२०	दर्शविपद्	३९
दर्पण=(मुकुरः),		दर्शान्त	६८, ११५
दर्पप्रमेह	१२३	दर्शित	२०५
दर्भ=(कुश)		दर्शिन्	१४२
दर्वीकर	२२३	दर्शिनी	२०५
दर्वीधृत्	२२३	दल	१३, ८९, १७७
दर्वीभृत्	२२३	दलमास	१३
दर्श	३	दलित	८९
दर्शक	१४२	दल्मि	२३६
दर्शन	७५, १०६, ११९	दल्मिन्=(इन्द्रः),	२३६
दर्शनप्राप्त		दव	१९९, २४०
दर्शनयोग	१६३	दवाग्नि=(दावानलः)	
दर्शनयोग्य=(दर्शनीयः)		दवीयस्=(अतिदूरम्),	
दर्शनी	२०५	दशक	७७, २१४
दर्शनीय=(दर्शितव्यः),		दशकण्ठ	२६०
दर्शनेंद्रिय	२१३	दशकृति	८४
दर्शप्रतिपत्सन्धि	११५	दशकृत्य=(दशधारम्),	
'दर्शयतः'	१८८	दशकोटि	७३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दशध्रशन	८४
दशन्	७७, २१४
दशतय	७७, ८५
दशति	८४
दशदशक	८४
दशधा=(दशप्रकारः),	
दशन	२१४
दशनगृह	२०१
दशनवक	८४
दशनवासस्	२१४
दशनिखर्व	७३
दशनोच्छिष्ट	२१४
दशबाहु	२२७
दशम	२६, ७७, ८५
दशमलग्न=(लग्नविशेषः)	
दशमिन्=(अतिवृद्धः),	
दशमी	२, २, ८५
दशमीस्थ	२३१
दशरथ=(रामजनकः)	
दशरथललिताव्रत	२२
दशरथसख	२२८
दशलक्ष	७३
दशवर्ग	८४
दशशङ्कु	७३
दशशत	८४
दशशतकर	३४, २६०
दशशतांशु	३३
दशशतकरपुत्र	
दशशतरश्मि	३४
दशशिरस्=(रावणः)	
दशशिरः पुरी	१००
दशसहस्त्र	८४
दशहरा	२१
दशा	१४४
दशाधिकपञ्चाशत्	८२
शानिवेश	१४३
दशान्त्यक	७३
दशाप्रवेश	१४३
दशाफलव्रत	२१
दशाब्ज	७३
दशावतार	२१५
दशाव्यय	२२७
दशाश्व	३८, २६०
दशाष्टक	८३
दशासन्निवेश	१४३
दशाह=(दशदिनसमुदायः)	
दशोत्तम	२२७
दष्ट=(दर्शितः),	
दस्म	२३७
दस्यु	३७, १२३
दस्र	५
दस्रदेवता	५
दस्रनामन्	७४
दस्रौ	४, ७४
दहन	५, ३०, २३९
दहनकिरण	३४
दहनकेतन	३४
दहनप्रिय	२३९
दहनांशु	३३
दहनाराति	२१६
दहनारि	२१३
दहनीय=(दाह्यः),	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'दा'	५
दाक्षायण	२०३
दाक्षायणयज्ञ=(यज्ञविशेषः)	
दाक्षायणी	३, २३१
दाक्षायणीकान्त	४१
दाक्षायणीजानि	४१
जाक्षायणीनायकदेहजन्मन्	४६
दाक्षायणीनाकरश्मिहर्तृ	५४
दाक्षायणीपति	४१, २६२
दाक्षायणीपरिवृद्ध	४१
दाक्षायणीपरिवृढाङ्ग समुद्भव	४६
दाक्षायणीरमण	४१
दाक्षिणात्य=(दक्षिणदिग्भवः),	
दाण्डयाता	२४
दातव्य=(दानीयः),	
दातृ=(दानशीलः)	१३०
दान	३६, २२९
दानव	७, २०१
दानवगुरु	२६४
दानवगृह	२१८
दानवनाथनमस्य	५१
दानवप	५४
दानवपूज्य	५०
दानवप्रिय	५०
दानवमंत्रिन्द	५०
दानवयाजक	५०
दानवराज पूजितपाद	५१
दानवराज पूज्य	५१
दानवराजवन्दित	५०
दानववन्दित	५०
दानववन्द्य	५०

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दानववृन्ददेव	५१
दानववृन्दनाथ	५४
दानववैदिन्	७, १९७
दानवशत्रु	१९७
दानवसुहृद्	५०
दानवाचार्य्य	५०
दानवाधिपति	
दानवाधीशवन्द्य	५१
दानवामात्य	५०
दानवारि	१९७
दानवारिसचिव	४८
दानवार्चित	५०
दानवार्चितांघ्रि	
दानवार्च्यचरण	५१
दानवेज्य	५०
दानवेड्य	५०
दानवेन्द्र	५४
दानवेश्वर	५४
दानवोपाध्याय	५०
दानीय	
दामिनी	१३०
दामोदर	२१५
दाय	१२२, १४४
दायप्रवेश	
दायाद	१२१
दार	२०८
दारक	१२२
दारकर्मन	१३६, १३६
दारक्रिया	१३६, १३६
दारुण	२३३
दारद	२१८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दारकर्मन्	१३६
दारक्रिया	१३६
दारपरिग्रह	१३६, १३६
दारभ	१२३
दारहयोग	१२९
दारा	२०८
दाराकारक	१२७
दारालय	१२३
दारिका	२६, २०८
दारिद्य=(दरिद्रत्वम्),	
दारु	१३९
दारुक	२२७
दारुपात्र	१३९
दारुपत्रादि	११२
दालु	२१४
दालिद	२३६
दाव	१९९
दावाग्नि	२४०
दावानल	२४०
दाशरथि	२२६, २१६
दाशार्ह	२१५, २२४
दास	१२१
दास्र	५
दास्रदैवत्य	५
दिक्करी	२०५
दिक्चरण	११७
दिक्पाद	११७
दिक्पाल	७६
दिक्शूल	२३५
दिक्शूलभेद	२३६
दिगंश	१०८, १२९
दिगन्त=(मध्यदेशेतरदेशः),	
दिगम्बर	२२७
दिगवस्थान	३०, २२७
दिग्गज	२७६
दिग्ज्या	१०४
दिग्बल	११२
दिग्भव	२३४
दिग्योग	१३७
दिग्लव	१२९
दिग्वलन	११२
दिग्वासस्	२२७
दिग्दाह	२५९
दिति	३७
दितिज	५१
दितिजगुरु	५०
दितिजपूज्य	५०
दिनिजबुद्धिसहायनभश्चर	५१
दितिजमंत्रिन्	५०
दितिजाचार्य	५०
दितिजामात्य	५०
दितिसनयेज्य	५०
दितिनन्दनवन्द्य	५१
दितिसुत	५१
दितिसुतसचिव	५१
दितिसूनुपुरोहित	५१
दितिसूनुपूजित	५१
दित्यपत्य	५१
दिदिवि	१९८
दिन	३, १२, ६७, ६८
दिनकर	३३, २६१
दिनकरलुप्तमयूख	१०६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दिनकरात्मज	५३
दिनकरात्मजा=(यमुना)	
दिनकराभितप्त	१०६
दिनकरोतकर	१०६
दिनकर्तृ	३३
दिनकृत्	३२, २६१
दिनकृत्तिथि	२
दिनकेशव=(अन्धकारः),	
दिनक्षय=(दिनपातोऽवमोवा),	
दिनखण्ड	१२
दिनज्योतिस्=(आतपः),	
दिनदल	१२, ६७
दिनदय	३३
दिनदृश्य	५०
दिननायक	३३
दिननायकोत्थ	५३
दिनप	३२
दिनपति	३३
दिनपात=(अवमः),	
दिनपिण्ड=(अहर्गणः),	
दिनप्रणी	३३
दिनप्रयाण	६७
दिनप्रवेश	१३१
दिनबन्धु	३३
दिनबल=(राशिविशेषः),	
दिनभर्तृ	३३
दिनमणि	३३, २६१
दिनमणिज	५२
दिनमान	६७, १०९
दिनमाल	१४
दिनमालान्त	१४

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दिनमिति	६७
दिनमुख=(प्रभातम्)	
दिनमूर्द्धन्=(उदयाचलः),	
दिनयुज्	८०
दिनयौवन=(मध्याह्नः),	
दिनरत्न	३३
दिनवसु	३३
दिनविभु	३३
दिनशकल	१२, ६७
दिनशुद्धि	१३१
दिनस्वामिन्	२६१
दिनांश=(प्राह्णादयः),	
दिनाण्ड	५४
दिनाधिनाथ	३३
दिनाधिराज	३३
दिनादि	१२
दिनान्त	१२
दिनात्यय	१२, १३
दिनार्द्ध	१३, ४३
दिनावसान	१२
दिनिका=(दिनभूति)	
दिनेश	३२
दिनेशकरलुप्त	१०७
दिनेशकान्त्यामिहत	१०७
दिनेशकिरणच्छन्न	१०७
दिनेशतनय	५३
दिनेशभ	६
दिनेशसूनु	५२
दिनेश्वर	३३
दिनेश्वरकरच्छन्न	१०७
दिनौघ=(अहर्गणः),	९८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दिन्दु	२२५
दिलीप	२२६
दिव्	३०
दिव	१२, ४५, १९८
दिवस	१२, ३६
दिवसकर	३३
दिवसकररिपु	५४
दिवसकृत्	३३
दिवसगण	९८
दिवसखण्ड	६७
दिवसदल	१२, ६७
दिवसनिकर	९८
दिवसपति	३३, २३६
दिवसप्रमाण	६७
दिवसप्रवेश	१३१
दिवसमणि	३३
दिवसमान	६७
दिवसमिति	६७
दिवसविभु	२२
दिवसव्रज	९८
दिवसव्रात	९८
दिवसशकल	६७
दिवसाधिनाथ	३४
दिवसार्द्ध	६७
दिवसेश	३२
दिवसेश	३३
दिवसेशसूनु	५३
दिवसेश्वर	३३
दिवस्पति	४५
दिव:पृथिव्यौ	
दिवा	१२
दिवाकर	३३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दिवस्पृथिव्यौ	४५
दिवाकरकरच्छत्र	१०७
दिवाकरकरव्यासङ्गमुक्त	१०९
दिवाकरसुत	५३
दिवाकरात्मज	२२५
दिवागण	९८
दिवाचय	९८
दिवाधीश	३३
दिवानाथ	३३
दिवानाथज	५२
दिवानायक	३३
दिवानिश्	१३
दिवानेतृ	३३
दिवान्ध=(लग्नविशेष:)	
दिवाबलिराशि	२८
दिवाभर्तृ	३३
दिवाभीत	३
दिवामणि	३३
दिवामध्य	१२
दिवारात्र	१३
दिवावसान	१२
दिवाव्रज	९८
दिवाष्टमांश	१२
दिवाह्वय	१३
दिवि	१८०
दिविचर	२९
दिविचराचार्य	४८
दिविजगुरु	४७
दिविजेज्य	४७
दिविषद्	२९, १९७
दिविषन्नुतचरण	४८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दिवौकस्	२९, १९७
दिवौकसादेवगुरु	४८
दिव्य	३०, ६८
दिव्यगायन	२४७
दिव्यदृश्	२५६
दिव्ययुग	१७
दिव्यवर्ष	१७
दिव्ययुष्	१४९
दिव्योत्पात	२५८
दिश्	२३५
'दिशतः'	१८६
दिशति	१८६
दिशन्ति	१८६
दिशांप्रिय	२२७
दिशां प्रियतम	२२७
दिशा	१११
दिशातः	४९
दिशाशूल	२३५
दिशाशूलभेद	२३६
'दिशेत्'	१८६
दिशेताम्	१८६
दिशेयुः	१८६
दिश्य	२३४
दिष्ट	११, ६७
दिष्टमिति	६९
दिष्टान्त	२२१
दिष्टि=(परिमाणम्),	
'दी'	५
दीक्षण	१२४
दीक्षा	२१०
दीक्ष्म	२४०

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दीदिवि	१९८
दीधिति	३६
दीधितिमत्	३३
दीन	१२९
दीनार	६४
दीप (गृहोपकरणम्),	
दीपक	२१०
दीपमाला	२३, २३
दीपमालिका	२३
दीपाली	२३
दीपावली	२३
दीपिका	२१०
दीप्त	१२९, २०३
दीप्तक	२०३
दीप्तपिङ्गल	२३१
दीप्तमूर्ति	३३
दीप्तरश्मि	३३
दीप्ता	२३८
दीप्ताग्रकाष्ठ	२४०
दीप्ताघा	१२७
दीप्ति	३६, १०५
दीप्तिपति	३३
दीप्तिमत्	३२
दीप्तिरहित	४३
दीप्र	२३९
दीर्घ	११०
दीर्घजिह्व	२२३
दीर्घना	१३७
दीर्घदर्शिन्	२५५
दीर्घनिद्रा	२२१
दीर्घपवन	२३२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दीर्घपृष्ठ	२२३
दीर्घप्रेक्षिन्	२५५
दीर्घमारुत	२३२
दीर्घरसन	२२३
दीर्घायुष्	१४५
दीर्णी	२३३
दुःख	३१
दुःखनवमीव्रत	२२
दुःखावसान=(दुरन्तः),	
दुःखित=(दुःखी),	
दुखिन्=(दुःखान्वितः)	
दुःशकुन=(अशुभसूचकनिमित्तम्)	
दुःसाध्य=(दुःखनिष्पाद्यः),	
दुःस्थ=(त्रिकगतः)	
दुःस्थित=(त्रिकगतः)	
दुग्ध	२१८
दुग्धपात	१३४
दुग्धव्रत	२२
दुग्धसमुद्र	२१८
दुग्धाब्धितनया	२१७
दुत्थौत्थदिवीर	१३०
दुध्र	२४०
दुन्दुभि	१७
दुफालिकुत्य	१३०
दुर=(दुःखम्),	
दुरासद	२३८
दुरित	३०
दुरुधरा	१२९
दुरुफ	१३०
दुरोदर	
दुर्गम	२०३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दुर्गा	३, २३१
दुर्गातिथि	२
दुर्गाष्टमी	२१
दुर्गेश	२५
दुर्ग्रह	३०
दुर्बल	३१, ४३
दुर्बलाङ्गुलि	२१०
दुर्मति	१७
दुर्मुख	१७
दुर्वर्ण	२२८
दुर्वर्णक	२२८
दुर्विधु	४३
दुर्हृद्	२०१
दुश्चन्द्र ४३	
दुश्चरित=(दुष्ट चरितम्)	
चश्चिक्य	१२१
दुश्चियत्न	१२१
दुश्चयव्रत	२३६
दुष्कृत	३०
दुष्ट	३०, १२३
दुहितृ	२०८
'दू'	५
दूत	२३९
दूरदर्शिन्	२५५
दूर्वा=(शतपर्विका),	
('दूव' इ० भा०),	
दूर्वागणपतिव्रत	२१
दूर्वाष्टमीव्रत	२२
दूषण	१३७
दूषणीय=(दूषितव्य),	
दूषितव्य=(दूषणीय)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दूष्य=(दूषणीय)	
दृकाण=(द्रेष्काणः),	
दृक्कर्ण	२२३
दृक्कर्मन्	११४
दृक्कर्मलव	११४
दृक्काण	१२८
दृक्क्षेप	११८
दृक्क्षेपमण्डल	
दृक्खग	११४
दृक्खेचर	११४
दृक्श्रवस्	२२३
दृक्श्रुति	२२३
दृगध्यक्ष	३३
दृगाण	१३०, १२८
दृगायुध	२२७
दृग्गोचर	२२९
दृग्गोल	११०
दृग्ग्रह	११४
दृग्ज्या	१०४
दृग्द्युचर	११४
दृग्बल	१४२
दृग्विष	१९७
दृङ्नति	११८
दृङ्मण्डल	१११
दृढ=(नितान्तम्),	
दृढच्युत	२००
दृढरजस्	२०५
दृप्त	२३१
दृप्र=(बलवान्),	
दृश्	१२१
दृशत्	१३९
दृशा	२१३
दृशान	३२
दृशि	२१३
दृशी	२१३
दृश्य	१४२
'दृश्यते'	१८८
दृश्यभाग	१२५
दृश्यमान	३७
दृश्यलव	११९
दृश्या=(दर्शनीया),	
दृश्यांश	११९
दृषद्	१३९
दृषद्वती	२३१
दृष्ट	२०५, २५७
दृष्टदेह	१६३
दृष्टमूर्ति	१६३
दृष्टरजस्	२०५
दृष्टशरीर	१६३
दृष्टि	१२१, १२९, २१३
दृष्टिकर्तृ=(दृष्टिकारकः)	
दृष्टिकर्मन्	११४
दृष्टिकर्मलव	११४
दृष्टिक्षेप	११८
दृष्टिघटित	१६३
दृष्टिपथङ्गत=(दृष्टिमार्गगः),	
दृष्टिमुष्=(दृष्टिहर्ता),	
दृष्टिदृष्ट=(दृष्ट्या वीक्षितः)	
दृष्टियुत=(दृष्ट्या समन्वितः)	
दृष्टिशुद्ध	१६३
दृष्ट्वा	१७८, १६४
'दे'	५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
देय	२५१
देव	१२२, १३५, १९७
देवक=(देवकीजनकः)	
देवकन्या	९९, १००
देवकसुता	२२४
देवकाग्रज	२२६
देवकात्मजा	२२४
देवकी	२२४
देवकीनन्दन	२२४
देवकीपति	२२४
देवकीपितृव्य	२२६
देवगणिका	२०४
देवगायन	२४७
देवगिरि	१९९
देवगुरु	४७, २६३
देवचिकित्सकौ	१९८
देवजन=(सुरजनः),	
देवजननी	३७
देवता	१९७
देवताधिप	२३६
देवतापूज्य	४७
देवताराजपूज्य	४८
देवतालयपद	३०
देवत्रितय	८४
देवदत्त=(व्यक्तिविशेषः),	
देवदयित	२६३
देवदीप	२१३
देवदुन्दुभि	२३६
देवदेव	२०७
देवदेवसचिव	४८
देवदेवाधिदेव	४८
देवदोषज्ञ	५
देवधान्य	२०२
देवधेनु	२००
देवनदी	२२९
देवनन्दिन्	२३७
देवनमस्य	४७, २६३
देवनायकगुरु	४८
देवनिकेतनभास्कर	५४
देवनुत	४७, २६३
देवप	७
देवपतिपूज्य	४८
देवपतिमंत्रिन्	४८
देवपथ	१९९
देवपुरोहित	४८, २६३
देवपूज्य	४७, २६३
देवप्रश्न	२५७
देवप्रसू	६, ३७
देवप्रिय	२६३
देवब्रह्मन्	१९९
देवभिषजौ	१९८
देवभोज्य	२००
देवमणि	२२७
देवमंत्रिन्	४७, २६८
देवमन्दिर	१३८
देवमहित	२६३
देवमातृ	६, ३७
देवमार्ग	३०, १९९
देवयज्ञ	२०१
देवयव=(सुरयवः),	
देवयाजक	४७, २६३
देवयान	१९८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
देवयानी	५१
देवयु	१९७
देवरथकारभ	६
देवराज्	२३६
देवराजवन्दितपद	२६३
देवराजार्चित	४८
देवरिपु	५४
देवरिपुपनी	५०
देवर्त्विज्	२६३
देवर्षि	१९८
देवलक्ष्मन्	१३४
देवलोक	१९८
देवलोकांश	१२८
देववधू	२३३
देववन्द्य	४७
देववर्त्मन्	३०
देववर्द्धकि	१९८
देववैद्यभ	५
देववैद्यौ	१९८
देवशत्रु	५४
देवश्रेष्ठ	२३६
देवश्रेष्ठा	
देवशिल्पि	६
देवशिल्पिन्	६
देवसद्मन्	१९८
देवसभा	१९८
देवसमर्चित	४८
देवसावर्णि	१८
देवसिन्धु	२२९
देवसुतापुरी	१००
देवसूत्रधार	६
देवसेना	२३३
देवसेनापति	२३३
देवसैन्य	३३
देवसौवस्तिक	२६३
देवस्थान	१३८
देवाख्या	८०
देवाचार्य	४७
देवाज	२३०
देवाधिदेव	२०६
देवान्धस्	२००
देवान्न	२००
देवापगा	२२९
देवामात्य	४७
देवाम्बिका	६, ३७
देवारि	२६४
देवायुध	२३७
देवार्चित	४७, २६३
देवार्चितपद	२६३
देवार्च्य	४७
देवाश्व	२३७
देवाहार	२००
देवी=(शक्ति विशेषः राजपत्नी वा)	
देवीलेलायमाना	२३८
देवेज्य	२६३
देवेड्य	२६३
देवेन्द्रसपत्नगुरु	५१
देवेशपुरोहित	४८
देवोद्यान	१९८
देवोपनी	४७, २६३
देवोपाध्याय	४७, २६३
देवौकस्	१००

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
देशकारी	२१०	दैत्यपतिपुरोधस्	५२
देशान्तर	१३१	दैत्यपते: पुरोहित	५१
देशिक	२५५, १२४, ४९, ४९	दैत्यपुरोधस्	५०
देशिकोत्तम	२५५	दैत्यपुरोहित	२६३
देह	४४, १२१, २१४	दैत्यपूजित	२६३
देहकर्तृ	२५४	दैत्यपूज्य	२६३
देहधारक	२२९	दैत्यप्रिय	२६३
देहभृत्	२००	दैत्यभर्तृ	४०
देहलक्षण	२५७	दैत्यमंत्रिन्	२६३
देहविवर	२२३	दैत्यमहित	२६३
देहसञ्चारिणी	२०८	दैत्ययाजक	२६३
देहिन्	२००	दैत्यराजवन्दित	५१
देहिनी	४५	दैत्यराजवन्दितपद	२६३
दैतेय	२०१	दैत्यर्त्विज्	२६३
दैतेयनमस्य	४०	दैत्यवन्दित	५०
दैतेयपूज्य	५०	दैत्यवन्द्य	२६३
दैतेयमहित	५०	दैत्यवर्द्धकि	५१
दैतेयराजार्चित	५१	'दैत्यवैरिन्'	१९७
दैतेयवन्द्य	५०	दैत्यशत्रु	२१५
दैतेयार्च्य	५०	दैत्यसचिव	५०
दैतेयेज्य	५०	दैत्यसुहृद्	२६३
दैतेयेड्य	५०	दैत्यसौवस्तिक	२६३
दैत्य	२०१	दैत्याचार्य	५०
दैत्यगुरु	५०	दैत्याधिभू	५४
दैत्यगृह	२१८	दैत्यामात्य	५०
दैत्यग्रह	५४	दैत्यारि	२१५
दैत्यच्छाया	५४	दैत्यार्चित	२६३
दैत्यदयित	२६३	दैत्यार्चितपद	२६३
दैत्यदेव	५०	दैत्यार्च्य	२६३
दैत्यनमस्य	२६३	दैत्येड्य	२६३
दैत्यनुत	२६३	दैत्येज्य	२६३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दैत्येन्द्रेड्य	५०	दोस्	६, २१३
दैत्येन्द्रपूजितपाद	५१	दोर्ग्रह	१३६, १३६
दैत्येन्द्रमंत्रिन्	५०	दोर्ग्रहक्रिया	१३६
दैत्येन्द्रवन्द्य	५०	दोर्ज्या	१०४
दैत्येन्द्रबन्द्य	५०	दोर्वारिजार्दन	१३६
दैत्येशेज्य	५०	दोलक	३६
दैत्योपनी	२६३	दोला	१३०
दैत्योपाध्याय	२६३	दोष	१३, १२१
दैनकरि	५२	दोषखण्डन	१३१
दैनन्दिन	१३, १८	दोषज=(दोषभवः),	
दैनमणेय	५२	दोषज्ञ	१९८, २२५
दैनिकीगति	१०६	दोषनिराकरण	१३१
दैर्ध्य	१३७	दोषनिरास	१३१
दैव	६७	दोषभाज्	२५४
दैवका	२२४	दोषयुक्त	२५४
दैवकेय	२२४	दोषवत्	२५४
दैवचिन्तक	२५६	दोषाधीश	३९
दैवज्ञ	२५६	दोषानाथ	३९
दैवज्ञवर्य	२५६	दोषिन्	२५४
दैवत	१७, १९७	दोहद	१४०
दैवताचार्य	४७	दोहदलक्षण	१४०
दैवतेज्य	४७	दोहदान्विता	१४०
दैवदीप	२१३	दोर्गेह	३८
दैवयुग	१७	दोष्यन्ति	२२६
दैवविद्	२५६	दोहद	१४०
दैववेदिन्	२५६	द्यावाक्षमे	४५
दैवाकरि	५२	द्यावापृथिवी	४५
दैवान्त	२०१	द्यावापृथिव्यौ	४५
दैवी=(शाक्तिविशेषः),		द्यावाभूमी	४५
दैव्य	२१७	द्यूस्	१९८
'दो'	५	द्यु	१२, ३०, १९८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
द्यूकृत	३२
द्युग	२९, २२२
द्युगण	९८
द्युगणोद्भवग्रह	९८
द्युगति	२९
द्युगामिन्	२९
द्युचय	९८
द्युचर	२९, २०४
द्युचरगणित	९६
द्युचरनायक	३४
द्युचारिन्	२९
द्युजीवा	१०४
द्युज्या	१०४
द्युत्	३६
द्युति	३६, १०५
द्युती	३६
द्युतीनांपति	३३
द्युदल	६७
द्युदलशङ्कु	१०९
द्युद्वितप=(दिनद्वयम्),	
द्युन	१२३
द्युनाथ	३२
द्युनिवेश	१३१
द्युनिश्	१३
द्युनेतृ	३२
द्युपण्ड	९८
द्युपैति	३२
द्युप्रणी	३२
द्युप्रमाण	६७
द्युप्रवेश	१३१
द्युभर्तृ	३२

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
द्युमणि	३२
द्युमणिनन्दन	५३
द्युमणिफल	१०५
द्युमाणिसुत	५२
द्युमत्	३२
द्युमयी	३५
द्युमयीश	३३
द्युमान	६७
द्युमिति	६७
द्युमौर्वी	१०४
द्युम्न	१२१
द्युरश्मि	३२
द्युरात्र	१३
द्युरात्रिर्त्र्यंशबल	१४२
द्युराशि	९८
द्युवर्द्धकि	१९८
द्युवृन्द	९८
द्युव्रज	९८
द्युषद्	१९७
द्युसद्	२९
द्युसद्मन्	१९७
द्युस्वामिन्	३२
द्यूत	१२३
द्युतपूर्णिमा	२२
द्युतपौर्णमी=(कोजागर तिथिः, इति भूरिप्रयोगः)	
द्यून	१२३
द्यो	३०, ३२, १९८
द्योत	३६
द्योतन	१६२
द्योषद्	१९७

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
द्रकवेधसत्य	२५६
द्रम्भ	६४
द्रविण	८, १२१
द्रव्य	७२, १२१
द्रष्टव्य=(द्रष्टुयोग्यः),	
द्रष्टृ	१४२
द्राक्	१०१
द्राक्कर्ण	१०३
द्रावकेन्द्र	१०१
द्राक्केन्द्रक	१०१
द्राक्तुङ्ग	१०२
द्राक्फल	१०४
द्राक्श्रवण	१०३
द्राक्श्रुति	१०३
द्राग्भुक्ति	१०६
द्रागुच्च	१०२
द्रु	३८
द्रुघण	२०७
द्रुण	१०४, २१८
द्रुणा	१०३
द्रुणी	१०३
द्रुत	१०१
द्रुतकेन्द्र	१०१
द्रुहिण	२०७
द्रुहिणगृहमुखी=स्त्रीविशेषः	
द्रुहिणपादजनक	४१
द्रुहिणभ	५
द्रू=(स्वर्णम्),	
द्रेक्क=(द्रेष्काणः)	१३०
द्रेक्काण	१३०
द्रेष्काण	१३०
द्रेष्काणबल	१३०
द्रेष्काणाधिप=(प्रथम पञ्चमनवमभेशाः)	
द्रोण=(आचार्यविशेषः)	२३८
द्रोणनवमी	२४
द्रोण	२६
द्रौहिण	५
द्वन्द्व	२५, २८, ७४
द्वन्द्वचर	३७
द्ववन्द्वचारिन्	३७
द्वय	७४
द्वाःस्थ=प्रतीहार	२३०
द्वाचत्वारिंश	८६
द्वाचत्वारिंशत्	७३, ८१
द्वाचत्वारिंशत्तम	८६
द्वाविंश	८६
द्वात्रिंशत्	७३, ८०
द्वात्रिंशति	८०
द्वात्रिंतितम	८६
द्वात्रिंशत्तम	८६
द्वात्रिंशदक्षरी	२१३
द्वात्रिंशीपौर्णिमाव्रत	२३
द्वादश	७३, ७७, ८५
द्वादशक	८५
द्वादशकर	४७
द्वादशतम	८५
द्वादशन्	७७
द्वादशबाहुक	२३३
द्वादशभाग	१२९
द्वादशभुज	२६०
द्वादशमूल	२१५
द्वादशलव	१२९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
द्वादशवर्गी	१२८	द्वाविंशतितम	८६
द्वादशषट्क	८३	द्वाविंशत्तम	८६
द्वादशसप्तक	८३	द्वाशीत	८८
द्वादशांश	१२९	द्वाशीति	८८
द्वादशांशक	१२९	द्वाशीतितम	८८
द्वादशाक्ष	२३३	द्वाषष्ट	८७
द्वादशाङ्ग	३३	द्वाषष्टि	८२
द्वादशाङ्गुलपरिमाण	६६	द्वाषष्टितम	८७
द्वादशात्मन्	३३	द्वासप्तत	८७
द्वादशार्चिस्	४७, २६०	द्वासप्तति	८३
द्वादशाटक	८४	द्वासप्ततितम	८७
द्वादशी	२, २, ३, ८५	द्वि	१२१
द्वानवत	८८	द्विक	७४
द्वानवति	८४	द्विकृति	७४
द्वानवतितम	८८	द्विकृत्व	८९
द्वापञ्चाश	८७	द्विगुण	८९
द्वापञ्चाशत्	७३, ८२	द्विगुणित	८९
द्वापञ्चाशत्तम	८७	द्विचतुष्क	७६
द्वापर	१७, १७, ७०	द्विचत्वारिंश	८६
द्वापरादि	२४	द्विचत्वारिंशत्	८१
द्वार्	२२३	द्विचत्वारिंशत्तम	८६
द्वार	२२३	द्विचय	३७
द्वारक	२२६	द्विज	२६२, २१४
द्वारकेश	२२४	द्विजपति	३९, २६२
द्वारवती	२२६	द्विजन्मपति	४०
द्वारावती	२२६	द्विजराज	३९
द्वारिका	२२६	द्विजराजखेचर	५६
द्वारिकापुरी	२२६	द्विजराजज	४६
द्वार्शि	८६	द्विजराजदेहज	४६
द्वाविंशत्	७९	द्विजराजपुत्र	४६
द्वार्शिति	७३, ७९	द्विजराजशेखर	४१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
द्विजराजसुत	४६
द्विजराजसूनु	४६
द्विजराजाङ्गसम्भव	४६
द्विजाधिराज	४०
द्विजायन	१३४
द्विजालय	२०१
द्विजिह्व	२२३
द्विजेन्द्र	३८
द्विजेश	३८
द्वितनु	२८
द्वितय	१२१
द्वितयी=(युग्मा)	७४
द्वितीय	२५, ८४
द्वितीयगुण	२१४
द्वितीयशीघ्रकेन्दर	१०६
द्वितीयशीघ्रफलाखिल	१०६
द्वितीया	२, २, ३, ८४, २०८
द्वित्रा	८८
द्वित्रिंश	८६
द्वित्रिंशत्	८०
द्वित्रिंशति	८०
द्वित्रिंशतितम	८६
द्वित्रिंशत्तम्	८६
द्विदन्त	२३२
द्विदश	७७
द्विदशक	७९
द्विदशतम	८५
द्विदशन्	७७
द्विदेवता	७
द्विदेवा	७
द्विदेह	२८
द्विदैवत	७
द्विदैवत्य	७
द्विद्वादश=(योगविशेषः)	१३५
द्विद्विक	७४
द्विधा	८८
द्विनवक	७९
द्विनवत	८८
द्विनवति	७४, ८४, ८८
द्विनवतितम	८८
द्विनायक	७
द्विप	७, ७६, २३२
द्विपञ्चक	७७
द्विपञ्चाश	८७
द्विपञ्चाशत्	८२
द्विपञ्चाशत्तम	८७
द्विपद	२८, १३४, २१५
द्विपाद	२८
द्विपादनक्षत्र	९
द्विपायिन्	२३२
द्विपारि	२६
द्विपारिभ	२६
द्विपुष्करयोग=(योगविशेषः)	
द्विप्रकृति	२८
द्विमूर्ति	२८
द्विरद	२३२, २६०
द्विरदान्तक	२३१
द्विरसन	६, २२३
द्विरा	४५
द्विरागम	१३७
द्विरागमन	१३७
द्विरात्मक=(द्विस्वभाव राशिः),	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
द्विराषाढ=(अधिकाषाढ:)	
द्विरेफ	२६, २६०
द्विवर्ग	७४
द्विविद	२१६
द्विविदहन्तु	२२५
द्विविदारि	२१६, २२४
द्विविषाणक	२३२
द्विवेदिनी	२१
द्विशत	८४
द्विशरीर	२३२
द्विष्	१२३, २०१
द्विषट्क	७७
द्विषद्	१२३, ७७
द्विषद्गार	१२३
द्विषन्	१२३, २०१
द्विषष्ठ	८७
द्विषष्टि	७३, ८२, ८७
द्विषष्टितम	८७
द्विष्ठ	९२
द्विस्=(वारद्वयम्),	
द्विसाक्रन्तिमास	१५
द्विसप्तक	७८
द्विसप्त	८७
द्विसप्तति	७३, ८३
द्विसप्ततिम	८७
द्विसप्तन्	७८
द्विसहस्र	८४
द्विसहस्रधनुस्	६६
द्विसुर	७
द्विस्वभाव	२८
द्विस्वभावराशि	२८

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
द्विहृदया=(दोहदिनी),	
द्वीप	३८, ७९
द्वीपवत्	२१८
द्वीपवती=(पृथ्वी)	
द्वीपिन्=(व्याघ्र:)	
द्वीश	७
द्वीश्वर	७
द्वेधा	८
द्वेष	१२३
द्वेषण	१२३, २०१
द्वेषिन्	१२३, २०१
द्वेष्य	१२३, २०१
द्वैगुणिक=(संख्याविशेष:)	
द्वैगुण्य=(संख्याविशेष:)	
द्वैजराजि	४५
द्वैत	८८
द्वैधा	८८
द्वैमातुर	२३२
द्वैविध्य	८८
द्व्यंश=(द्विभाग:)	
द्व्यङ्ग	२८
द्व्यघ्रि=(द्विपाद:)	
द्व्यधिकचत्वारिंशत्	८१
द्व्यधित्रिंशत्	८०
द्व्यधिकत्रिंशति	८०
द्व्यधिकदशन्	७७
द्व्यधिकनवति	८४
द्व्यधिकपञ्चाशत्	८८
द्व्यधिकविंशति	७९
द्व्यधिकषष्टि	८२
द्व्यधिकसप्तति	८३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
द्व्यधिकाशीति	८३
द्व्यमर	७
द्व्यर्य	७
द्व्यशीत	८८
द्व्यशीति	८३
द्व्यशीतितम	८८
ध	
'ध'	५, १२१, २०९
धट	२६
धटगति	२६
धत्तः	१७७
धत्ते	१७७
धन	८, २६, १२१, १३८, २४६
धनकेलि	२४५
धनक्षय	९३
धनञ्जय	२२७, २३९, २४५
धनद	२४५
धनदावास	२२८
धनधनयुति	९३
धनर्ण	९३
धनर्णना	१०५
धनर्णत्व	१०५
धनर्णान्तंर	९३
धनागम	१२५
धनाधन	१०५, ९३
धनिक	२५
धनिका	२०५
धनिन्	२४५
धयिवास	१३८
धनिष्ठा	४, ४, ८, ९
धनिष्ठाभव	४६

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
धनिष्ठाभू	४५
धनिष्टासम्भव	४६
धनु	२६, २८, २८, २८, २८, २१८, २, २२१
धनुर्गुण	१०३
धनुर्द्धर	२६
धनुर्भृत्	२६
धनुर्वेद	२११, २१३
धनुष्क	२६
धनुष्मत्	२६
धनुष्	२५, २६, ६६, ६६, ६७, २१८
धनू	२१८
धनूराशि	२७
धनेश	२५, २५, २४५
धन्या	१४४
धन्व	२६
धन्वन्	२६, २१८, २२१
धन्वभृद्ध	७
धन्विन्	२६, २१५
धर	२०३, २०६, २०७
धरण	६१
धरणि	४५
धरणिकुमार	४४
धरणितनय	४४
धरणिसुत	४४
धरणिप्लव	२१८
धरणीधरा	४५
धरणी	४५
धरणीतनूज	४४
धरणीभव	४४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
धरणीपुत्र	४४
धरणीरुह	१३९
धरणीकीलक	२०३
धरणीध्र	२०३
धरणीधर	२१५
धरणीपूर	२१८
धरणीश्वर	२२८
धरण्याः पुत्र	४४
'धरतः'	१७६
धरति	१७६
धरन्ति	१७६
धरते	१७६
धरते	१७६
धरा	४५
धराकुमार	४४
धराङ्गज	४३
धराज	४३
धरातनय	४४
धरात्मज	४३
धरादेहभव	४४
धराधर	२०३, २१५
धराधारा	४५
धरापुत्र	४३
धराभू	४३
धरासुत	४३
धरित्री	४५
धरित्रीज	४३
धरित्रीतनय	४४
धरित्र्यात्मज	४४
धरित्र्याःपुत्र	४४
धरुज	२०७
धरुण	३२, २१७
धरेत्	१७६
धरेत	१७६
धरेताम्	१७६
धरेते	१७६
धरेयाताम्	१७६
धरेयुः	१७६
धरेरन्	१७६
धर्म	२०१, २४०,२४१
धर्मक्षेत्र	९९
धर्मद्रवी	२२९
धर्मनाभ	२१५
धर्मनेमि	२१५
धर्मराज्	२४१
धर्मराज	२४१
धर्मराजजनक	३४
धर्मवासर	२
धर्मशास्त्र	२१२, २१३
धर्मसंहिता	२१२
धर्मसावर्णि	१८
धर्मोपदेशक	४९
धव	३५
धवल	१३, ४२
धवलकर	४०
धवलकरसपत्न	५४
धवलकिरण	४१
धवलगु	३९
धवलच्छवि	४०
धवलदीधिति	४१
धवलदीधितिपुत्र	४६
धवलद्युति	४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
धवलपक्ष	१३, २१४
धवलपक्षिन्	२१४
धवलभानुभव	४६
धवलभास्	३९
धवलरुच्	३९
धवलवृष्णि	४०
धवलांशु	३९
धातुभृत्	२०३
धातृ	५, १६, २०७
धातृमिथि	२
धातृभ	५
धात्री	४५
धात्रीतनय	४४
धात्रीतनुजनि	४४
धात्रीनन्दन	४४
धात्रीपुत्र	४३
धानसी	२१०
धानुष्क	२६, १२२
धान्य	७९, १२१, २०२
धान्यक	५९
धान्या	१४४
धाम	२०३
धामधामन्	३३
धामन्	२०३, २३९
धामनिधि	३३
धामपति	३३
धामि	२२५
धामी	२२५
धाम्नांनिधि	३३
धाय्या	२४१
धार	२१५, २४४
धारणी	४५
'धारयति'	१७६
धारयते	१७६
धारयित्री	४५
धारांकुर	२३६
धाराट	३८
धाराधर	२३८
धारावली	२४४
धारिका	११
'धार्य्यते'	१७६
धिक्कृत	२५४
धिक्क्रिया	२५४
धिषण	१५८
धिषणा	१२२
धिषणालय	२५६
धिष्ण्य	३, ४९, २३९, २०३
धिष्ण्यप	१५८
धिष्ण्ययुज्	८२
धिष्ण्यरमण	४६
धिष्ण्येयश	४५
धी	१२२
धीकर्मसहाय	४९
धीदा	२०८
धीन्द्रिय	२१८
धीमत्	२२९
धीर	१४२, २५५
धीरता	१४२
धीरवर्य	२५५
धीरस्कन्ध	२४२
धीश	४७
धीसख	४९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
धीसचिव	४९
धुनि	२४३
धुनिनाथ	२१८
धुनी	२४३
धूनन	२४४
धूप	२४१
धूम	५५, १३७, २२७, २४१
धूमकेतु	२३९
धूमज	५४
धूमध्वज	२३९
धूमयोनि	२३८
धूमिनी	२३९
धूमोर्णा	२४१
धूमोर्णापति	२४१
धूम्र	९. ९, ११८
धूम्रकाय	५४
धूम्रवर्णा	२४०
धूर्जटि	२२७
धूर्जटिजटामण्डलचूडामणि	४२
धूर्तकूट	२२७
धूलि	६५
धूलिमह	२४
धूली	६५
धूलीध्वज	२४४
धृतराष्ट्रपुत्र	८४
धृति	९, ४३, ७९, १४३, १४४
धृतिद्वय	८१
धृष्णि	२६
धेन	२१८
धेना	२४३
धेनुक	२१६

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
धेनुकर्ध्वसिन्	२१६, २२४
धेनुकसूदन	२१६
धैनुकी	२३
धैर्य	१२१
धैवत	२०९, २०९
धाषण	६
धैष्ण्यवर्ष	१६
धोरणी	२१५
धौत	२२८
ध्रुव	१०, २०६, २०७, २१७
ध्रुवक	२०६
ध्रुवतारक	७८
ध्रुवस्थिरभ	९
ध्वंसी	६५, ६५
ध्वज	९, ५५, ५४, २१७, १३७
ध्वजप्रहण	२४४
ध्वजोत्थान	२२
'ध्वनत:'	१९५
ध्वनति	१९५
ध्वनन्ति	१९५
ध्वनयत:	१९५
ध्वनयति	१९५
ध्वनयन्ति	१९५
ध्वनयेत्	१९५
ध्वनयेताम्	१९५
ध्वनयेयु:	१९५
ध्वनि	२०७
ध्वनिग्रह	२१४
ध्वनिमाला	२०८
'ध्वनेत्'	१९५
ध्वनेताम्	१९५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	**पृष्ठाङ्काः**
ध्वनेयुः	१९५
ध्वांक्ष	९, ९
ध्वांक्षक	१३७
ध्वान	२५९
'ध्वानयतः'	१९५
ध्वानयति	१९५
ध्वानयन्ति	१९५
ध्वानयेत्	१९५
ध्वानयेताम्	१९५
ध्वानयेयुः	१९५
ध्वान्त	५४
ध्वान्तद्विष्	३२
ध्वान्ताद्विड्भू	५२
ध्वान्तध्वंसविधि	३४
ध्वान्ताराति	३३
ध्वान्तारि	३२, ५५
न	
न=(निषेधः)	
न	१३९
नकुट	२१४
नकुल	१३१
नकुला	२३१
नक्तम्	१३
नक्तञ्चर	७, २४२
नक्त	१३०
नक्तमुखा	१३
नक्तव्रतशान्ति	२२
नक्तव्रतारम्भ	२१
नक्ता	१३
नक्र	२६, २१४
नक्षत्र	२, ३, १९९, ४२
नक्षत्रकक्षा	११०
नक्षत्रक्षय	१०
नक्षत्रगडान्त	१२०, १४१
नक्षत्रगोल	११०
नक्षत्रग्रहयोग	११९
नक्षत्रजायुस्	१४१
नक्षत्रद्वय	८२
नक्षत्रनाथ	४०
नक्षत्रनाथनन्दन	४६
नक्षत्रनामन्	८०
नक्षत्रनेमि	४०, २००
नक्षत्रप	३९
नक्षत्रपति	४०
नक्षत्रपदयोग=(यात्रायोगान्तर्गतः)	
नक्षत्रपुरुष=(चैत्रसिताष्टम्यां मूलगेन्दौ व्रतविशेषः)	
नक्षत्रमार्ग	३०
नक्षत्रवर्त्मन्	३०
नक्षत्रवृद्धि	१०
नक्षत्रशूल=(नक्षत्रदिक्शूलम्),	
नक्षत्रसम्पालक	४१
नक्षत्रेश	३९
नक्षत्रेशसुत	४६
नक्षत्रेश्वर	४०
नख	२१०
नखद्वय	८१
नखर	२१०
नखरयुग्म	८१
नखाख्या	७९
नखायुध	२६, २३१
नखिन्	२३१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नग	२०३, १३९
नगांश	१२९
नगाधार	४५
नगारि	२३६
नगारिभ	७
नगावास	२१३
नगौकस्	२३१, २२
नग्न	२०८
नग्नजिति	२२५
नग्ना	२०८
नग्निका=(अनागतार्त्तवा)	२०८
नट=(शैलूषः)	
नटन	२२९
नटराज्	२२७
नटराज	२२८
नत	४३, १०९
नतकाल	१०९
नतज्या	१०४
नतभाग	१०८
नतलव	१०८
नतसमय	१०९
नतांश	१०८
नताङ्गी	२०५
नति	११८
नतोदरा	२०५
नतोन्नतबल	१४२
नव=(शोणसिन्ध्वादयः)	
नदी	२४३
नदीकान्त	२१८
नदीकूल	७४
नदीन	२१८
नदीपति	२१८
नदीष्ण	२५५
नदीश	२१८
नद्यावर्त्तक=(यात्रायोगान्तरम्),	
नन्द	२२६, १२४
नन्दकः	२१६
नन्दथु	३१
नन्दन	१७, ७४, २३७
नन्दनन्दन	२२४
नन्दनन्दिनी	२२५
नन्दनिमाला	२२६
नन्दना	२०८
नन्दन्त=(पुत्रः),	
नन्दपत्नी	२२६
नन्दपाल=(वरुणः)	
नन्दपुत्री=(पार्वती)	२२५, २३१
नन्दयन्त=(अर्भकः),	
नन्दयन्ती	२३१
नन्दा	३, ७७, २२५, २३१
नन्दातिथि	३
नन्दात्मज	२२४
नन्दात्मजा	२२५
नन्दावर्त	२०३
नन्दावास	२२६
नन्दांश	१२९
नन्दि	३१
नन्दिक	२३०
नन्दिका	२३७
नन्दिकेश्वर	२३०
नन्दिन्	२०२
नन्दिनाथ	२३०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नन्दिनी	२००, २२९ २३१, २०८
नन्दिवर्द्धन	३, २२७
नन्दिसरस्	२३७
नन्दी	२२५, २३०
नन्दीमुखी	२२९
नन्दीवृक्ष	२४५
नन्दीश	२३०
नन्दीश्वर	२८, २३०
नन्दीसरस्	२३७
नन्द्यावर्त्त	२०३, २०९
नपुंसक=(क्लीबः)	
नप्तृ=(पौत्रोदोहित्रश्च)	
नप्त्री=(गौत्री दौहित्रीच)	
नभ	३७
नभःकेतन	३३
नभःक्रान्त (न्तिन्)	२३१
नभःपान्थ	३३
नभः प्राण	२४४
नभःश्वास	२४४
नभःसद्	२९
नभः सरित्	२६६
नभः स्पश्=(अन्तरिक्षव्यापी),	
नभःस्वर	२४४
नभश्चक्षुस्	३३
नभश्चमस	४०
नभश्चर	२९
नभश्छत्र	११६
नभस्थल	१२४
नभस्	१४, १४, ३०, १९७
नभस	१४, ३०
नभसङ्गम	२२२

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नभस्य	१४
नभस्यक	१४
नभस्वत्	२४४
नभोग	२९
नभोगज	२३८
नभोगति	२९
नभोगम	२९, २२२
नभोजात	२४४
नभोद्वीप	३९
नभोध्वज	२३८
नभोमणि	३३
नभोमण्डल=(आकाशमण्डलम्),	
नभोमण्डलदीप	४१
नभोहस्तिन्	२३८
नभ्राज्	२३८
'नमतः'	१९५
नमति	१९५
नमन्ति	१९५
नमस्	१९९
नमसित	२०१
नमस्कार=(नमस्कृति),	
नमस्यित	२०१
नमि	२०६
नमुचि=(दैत्यविशेषः),	
नमुचिनिसूदन	२३६
नमुचिसूदन	२३६, २६९
'नमेत्'	१९५
नमेताम्	१९५
नमेयुः	१९५
'नयतः'	१८१
नयति	१८१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नयते	७४, १८२	नरविष्वण	२४२
नयन	३७, २११	नराधार	२२७
नयननामन्	७४	नरायण	२१५
नयनभवन	१२७	नरास्थिमालिन्	२२७
नयनाभिराम	४१	नरी=(नारी),	
नयन्ति	१८१	नरेन्द्र	२२६
नयन्ते	१८२	नर्कुट	२१४
नयेत्	१८२	नर्कुटक	२१४
नयेत	१८२	नर्तन	२२९
नयेताम्	१८२	नर्मकील	३५
नयेते	१८२	नल	३६, १३०
नयेयाताम्	१८२	नलक	३६
नयेयु:	१८२	नलकसुषिर	११४
नयेरन्	१८२	नलकूबर	२४६
नर	२८, ३८, १०९, १७७	नलिका	११४
नरक	२१६	नलिकाबन्ध	११४
नरकचतुर्दशी	२३	नलिकायन्त्र	११२
नरकजित्	२१५	नलिन	३६
नरकान्तक	२१५, २६९	नलिनिनी	३६
नरकाराति	२१५, २६९	नलिनी	३६
नरकारि	२१५, २६९	नलिनीकान्त	३३
नरचन्द्र	२५५	नलिनीदयित	३४
नरदेव	२२६	नलिनीनजनि	३४
नरप	२२६	नलिनीनाथ	३३
नरपति	२२६	नलिनीप्रिय	३३
नरपाल	२२६	नलिनीरिपु	४०
नरमिथुन	२५	नलिनीवनेश	३४
नरमेध	२०१	नलिनीवल्लभ	३४
नरयंत्र	११२	नलिनीविभु	३३
नरवाहन	२६८, २४५	नलिनविलासिन्	३४
नरविष्कण	२४२	नलिनीशज	५२

For Private and Personal Use Only

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नलिनीशत्रु	४०
नलिनीश्वरशरीरज	५३
नलिनेशय	२.१५
नलिन्याः शत्रु	४०
नलोत्तम	२६६
नल्व	६५, ६६
नव	२३५
नवक	७६
नवकृति	८३
नवचतुष्क	८१
नवचत्वारिंशत्	८२
वत	८८
नवति	७४, ८४
नवतिका	८४
नवतितम	८८
नवती	८४
नवत्रिंशत्	७३
नवत्रिंशति	८१
नवदशक	८४
नवदशतम	८५
नवदशन्	७३
नवधा	८८
नवनवक	८३
नवनवत	८८
नवनवति	८३, ८४
नवनवतितम	८८
नवपञ्चक	८१
नवपञ्चाशत्	७३, ८२
नवभाग	१२९
नवम	२६, ८५
नवमभाग	१२९
नवमलव	१२९
नवमल्लिका	२२०
नवमांश	१२९
नवमांशक	२१
नवमी	२, २, ३, ३
नवमेध=(नूतनवारिदः)	
नवरात्रव्रत	२२
नवरात्रारम्भ	२०, २२
नवराशिक	९६
नवलव	१२९
नववधूप्रवेश	१३७
नववधूप्रवेशन	१३७
नववधूप्रसूता=(प्रसूताविशेषा)	
नववर्ग	८३
नवविंशति	७३
नवव्यूह	२१६
नवशक्ति	२१६, २२७, २७०
नवषट्क	८२
नवषष्टि	८३
नवसप्तक	८२
नवसप्तति	८३
नवाधिकदशन्	७९
नवान्नभक्षण	२२
नवार्चिस्	४३
नवांश	१२९, १३०
नवांशक	१२९
नवांशजायुस्	१४१
नवांशशुद्धि	१३१
नवाशीति	७४
नवाष्टक	८३
नवाह	८८

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'नश्यतः'	१९१
नश्यति	१९१
नश्यन्ति	१९१
नश्येत्	१९१
नश्येताम्	१९१
नश्येयुः	१९१
नष्ट	४३
नष्टचन्द्र	१३७
नष्टदशन	८
नष्टदोरक	२२
नष्टरद	८
नसा	२१४
नस्या	२१४
'नह्यता'	१९६
नह्यति	१९६
नह्यते	१९६
नह्यन्ति	१९६
नह्यन्ते	१९६
नह्येत्	१९६
नह्येत	१९६
नह्येताम्	१९६
नह्येते	१९६
नह्येयाताम्	१९६
नह्येयुः	१९६
नह्येरन्	१९६
'ना'	५, १०९, २००
नाक	३०, १९८
नाकनाथ	२३६
नाकनायक	२३६
नाकनाथयाजक	४९
नाकनायकपुरोहित	४९
नाकनायकयाजक	४९
नाकपृष्ठ=(स्वर्गः),	
नाकिन्	१९७
नाकु=(वल्मीकम्),	
नाक्षत्र=(नक्षत्रसम्बन्धी)	१०९, ६७
नाक्षत्रकाल	१०९
नाक्षत्रदिन	१२, १२
नाक्षत्रमास=(मासविशेषः)	
नाक्षत्रवर्ष	१६
नाक्षत्रसमय	१०९
नाग	१०, २३२, २३८
नागदेव	६
नागदष्टपञ्चमी	२२
नागदैवत	६
नागदैवत्य	६
नागपक्षक	२०९
नागपञ्चमी	२२, २३
नागमातृ	२२३
नागर=(नगरवासी),	
नागराज्	५३
नागराज	२५, ५४
नागलोक	१२२, २२३
नागशत्रु	२२१
नागाधिराज	५४
नागानन	२३२
नागान्तक	२२१
नागार्जुन	१६, ७०
नागाशन	२२१
नागी	२३४
नाचिकेत=(अग्निः),	२३९
नाचिकेतु=(अग्निः),	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नाटक	२१३
नाटिका	२१०
नाट्य=(नर्तनम्)	२२९
नाट्यप्रिय	२२७
नाडिका=(घटिका)	११
नाडिकामण्डल	१११
नाडी	११
नाडीकूट	१३४
नाडीचरण	२२२
नाडीदेह	२३०
नाडीद्वय	१२
नाडीमण्डल	१११
नाडीमाल	१३
नाडीवलय	११२
नाडीविग्रह	२३०
नाडीवृत्त	११०
नाथ	३५
नाथवत्	२५३
नाद	१२४, २५९
नादावती	२०८
नाना=(अनेकार्थ:),	
नानारूप	३५३
नानाविध	२५३
नाभाग	२२६
नाभि	२०७, २१४, २२६
नाभिज	२०७
नाभिजन्मन्	२०७
नाभी	२१४
नाम=(प्राकाश्यम)	१७८
नामकरण	१३४
नामकर्मन्	१३३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नामकृति	१३४
नामकृत्य	१३४
नामक्रिया	१३४
नामद्वादशी=(व्रतविशेष:),	
नामधेय	५
नामन्	५
नामधेय	५
नायक	३५
नायकाधिप	२२६
नार	७
नारकिन्	२३४
नारङ्ग=(नागरङ्गम्),	
नारङ्गदन्तधावन	२१
नारद	१९९, २०८, २६६
नारदपर्वतौ	७४
नारदीय	२१३
नारसिंहीय	२३०
नाराच	२२१
नारायण	२१५
नारायणद्वादशी	२३
नारायणी	२३१, २३५
नारी	२६, १७७
नालिका	११
नाली	११
नालीक	३६
नालीकिनी	३६
नालीकिनीनायकदेहसम्भव	५३
नाश	२४९, १२३
नासत्यौ	५, १७, १९८, २६६
नासा	२१४
नासिका	२१४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नासिक्य	२११, २१४
नासिक्यौ	१९८
नाहुष	२२६
नि:पाव	२४४
नि:शेष	९१
नि:शोध्य=(शोधित:),	
नि:शौर्य्य	३१
नि:सम्पात	१३
नि:सत्त्व	३१
नि:सार	३१
नि:सारित=(निष्कासित:),	
नि:स्व=(दरिद्र:),	
नि:स्वन	२५९
नि:स्वान	२५९
निकखा	२४२
निकट	२५३
निकर	९७
निकष=(शाणपाषाण:),	
निकषा	२४२
निकषात्मज	२४२
निकसा	२४२
निकसात्मज	२४२
निकाय्य	२०३
निकार्य्य	२०३
निकाश	२५४
निकास=(नीकास:),	
निकुञ्चक	५९
निकुरम्ब	९७
निकृष्ट	२५४
निकेत	२०३
निकेतन	२०३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
निक्वण	२५९
निक्वाण	२५९
निक्षेप	२४८
निखर्व	७३, ७३
निखिल	२१४
निखिलग्रह	११७
निखिलागमज्ञ	२५६
'निगदत:'	१८३
निगदति	१८३
निगदन्ति	१८३
निगदित	२४९
'निगदेत्'	१८३
निगदेताम्	१८३
निगदेयु:	१८३
निगम	२११
निगरण	२२८
निघस	२००
निघ्न	२५३
निघ्नी=(गुणिता),	
निचय	९७
निचित	१४६, १४७
निज	२९
'निजगदतु:'	१८३
निजगदु:	१८३
निजगाद	१८३
निजगृह	२९
निजभ	२९
निजभवन	२९
निजराशि	२९
निजर्क्ष	२९
निट्पति	३८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दा:	पृष्ठाङ्का:
निण्मुख	१३
नितम्ब=(स्त्रिय: पश्चात्कटितटम्),	
नितम्बिनी	२६, २०५
नितराम्=(सुतराम् वातिशयेन),	
नितल	२२३
नितान्त	२५२
नित्य	२५२
नित्यगति	२४४
'निदधाति'	१७५
निधत्त:	१९५
निदधति	१७५
निदर्शन=(उदाहरणम्),	
निदाघ	१५, ३६
निदाघकर	३३
निदाघकाल=(ग्रीष्मरतु:),	
निदाघज	२४५
निदाघदीधिति	३४
निदाघभानु	३३
निदाघरुच्	३३
निदाघसमयानिल	२४५
निदाघांशुमालिन्	३४
निदानम्=(आदिकारणम्),	
'निदिशत:'	१८५
निदिशति	१८५
निदिशन्ति	१८५
निदिशेत्	१८५
निदिशेताम्	१८५
निदिशेयु:	१८५
निदेश	१२४
निदेशिनी=(दिक्),	
निद्रा	१२९, २२९
निधन	२०७
निधनपद	१२४
निधान	१२१
निधानाध्यक्ष	२४५
निधानेश	२४५
निधि	१२१
निधिनाथ	२४५
निधिपाल	२४५
निधिसंज्ञा	७७
निधीश्वर	२४५
निधुवन	१४०
निध्यान	१४५
निनड	२५९
निनाड	२५९
निन्दक=(निन्दाकारक:),	
निन्दन=(निन्दा)	
निन्दनीय	२५४
निन्दा	२५४
निन्दायुक्त	२५४
निन्दित	२५४
निन्दितव्य	२५४
निन्दा	२५४
निप	२७
निपक्षति	२
निपतन	१२४
निपात	१२४
निपुण	२५५
निविड	२५३
निभ	२५४, २६६
निभालन	१४५
निभालित	१४५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
निभज्जन=(स्नानम्),	
निमित्त	२५६
निमित्तविद्	२५६
निमित्तशास्त्र	२५६
निमिष	११
निमीलन	१२४
निमेष	११, ११, ६७
निम्न=('नीचा' 'गहरा' इति च भाषा)	५६
निम्नगा	२४३
निम्नगृह	५६
निम्नभ	५६
निम्नभवन	५६
निम्नराशि	५६
निम्नर्क्ष	५६
निम्लोचत्=(अस्तङ्गच्छत्),	
निम्लोचन=(अस्तङ्गमनम्),	
नियत	१४१, १७७
नियति	१२४
नियन्तृ	३६
नियुत=(लक्षम्),	
नियोजन=(स्थापनम्),	
नियोजनीय=(नियोजितव्यः),	
नियोजित=(नियुक्तः),	
नियोज्य	९२
निर्=(निर्णयो निषेधो बहिर्भावो वा),	
निरंश=(राशेःप्रथमभागः),	
निरंशक=(राशेःप्रथमभागः),	
निरंशसूर्य=(राशेः प्रथमभागगोऽर्कः),	
निरक्षदेश	१००
निरक्षोदय	१०८
निरञ्जना	२, २३१

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
निरत	१५८
निरन्तर	२५३
निरवयव=(अवयवरहितः),	
निरवयवदिनगण	९८
निरवशिष्ट	९१
निरवशेष	९१
निरवशेषित	९१
निरीक्षण	१४५
निरीक्षणीय=(निरीक्षितव्यः),	
'निरीक्षते''	१८८
निरीक्षन्ते	१८८
निरीक्षित	१४५
निरीक्षितव्य=(निरीक्षणीयः),	
'निरीक्षेत'	१८८
निरीक्षेते	१८८
निरीक्षेयाताम्	१८८
निरीक्षेरन्	१८८
निरीक्ष्य	१४५
निरीक्ष्यमाण	१४५
निरुक्त	२११, २१२, २४९
निरुक्ति	२१२, २१३
'निरूचाते'	१८४
निरूचिरे	१८४
निरूचे	१८४
निरूपण	२५०
निरूपणीय	२५०
निरूपित	२५०
निरूपितव्य	२५०
निरूप्य	२५०
निरूप्यमाण	२५०
निर्ऋति	४, ४५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
निर्ऋती	४५, २३३
निर्ऋतीदिश्	२३३
निर्गत=(निःसृतः),	
निर्गम=(निःसरणम्),	
निर्गुण्डीदन्तधावन	२१
निर्घात	२५८
निर्घोष	२५९
निर्जर	१९७
निर्जरगुरु	४७
निजरज्येष्ठभ	५
निर्जरनायकार्च्य	४८
निर्जरनायकपूजितपाद	४९, २७१
निर्जरपूज्य	४७
निर्जरराजपूज्य	४८
निर्जरराजवन्दित	४८
निर्जरवर्द्धकि	६
निर्जरवर्द्धकिन्	७
निर्जरसचिव	४८
निर्जरालयपद=(आकाशः),	
निर्जरिज्य	४७
निर्जलैकादशी	२१
निर्झर	२३२
निर्झरिणी	२४३
निर्झिरिणी	२४३
निर्दिग्ध=(बलवान्, मांसलो वा),	
'निर्दिशतः'	१८५
निर्दिशति	१८५
निर्दिशन्ति	१८५
निर्दिशेत्	१८५
निर्दिशेताम्	१८५
निर्दिशेयुः	१८५
निर्दिश्यमान	२४९
निर्दिष्ट=(प्रदर्शितः कथितो निश्चितो वा)	२४९
निर्देश	१२४
निर्देश्य=(निर्देष्टुं शक्यः),	२४९
निर्देष्टव्य	२४९
निर्देष्टु=(निर्देशकर्ता),	
निर्दोष=(दोषरहितः)	
निर्दोषता	१३१
निर्बल	३१
निर्बीजकार्पास	२०२
निर्भर	२५२
निर्मल	३०
निर्य्याण	१२४
निर्लून	२३२
निर्लेप	३६
निर्वचन	२१२
निर्वपण	२५१
निर्वर्णन	१४५
निर्वाद	२५४
निर्वापण	२५१
निर्विलग्न	१२१
निर्वीयं	३१
निर्वृत्ति	३१
निर्व्यथन	१२४
निलय	२०३, १२४
निलिम्प	१९७
निलिम्पनायकपुरोहित	४९
निलिम्पमंत्रिन्	४७
निलिम्पराजपूजित	४८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
निलिम्पाचार्य	४७	निशाखण्ड	६७
निलिम्पिका	२००	निशागण	१३
निम्पिेश्वरपूजितांघ्रि	४९	निशाचर	७
निलीन=(संलग्न:),		निशादल	६७
निवर्तन	२५४	निशाधिपति	४०
'निसत:'	१७६	निशानाथ	३९
'निवसति'	१७६	निशानाथसुत	४६
निवसति	२०३	निशानायक	४०
निसथ=(ग्राम:),		निशानेतृ	३९
निवसन	३७, २०३	निशान्त	२०३
निवसन्ति	१७६	निशात्यय	१२
निवसेत्	१७६	निशापति	३९
निवसेताम्	१७६	निशापरिवृढ	४१
निवसेयु:	१७६	निशाप्रमाण	६७
निवास	२०३, २१४	निशाबलिराशि	२८
निवासिन्	१४७	निशामणि	३९
निवृत्त	१२५	निशामन	१४५
निर्वृति=(विषयमुक्ति:),		निशामान	६७
निवेदक=(विज्ञापनकर्ता),		निशामिति	६७
निवेदन=आवेदनं समर्पणं वा),		निशारत्न	३९
निवेशन	२०३	निशार्द्ध	६७
निवेशनीय=(निवेष्टुयोग्य:)		निशावदन	१३
निवेशित=(विहित:),		निशावर्मन्	५४
निवेश्य=(निवेशनीय:)		निशाशकल	१३, ६७
निश्	१३	निशास्य	१३
निशमन	१४५	निशाह्वय	१४
निशा	१३, ४२	निशीथ	१३, ६७
निशाकर	३९	निशीथमान	६७
निशाकरारि	५४	निशीथिनी	१३, ४२
निशाकृत्	३८	निशिथिनीनाथ	४१
निशाकेतु	३९	निशीथिनीनाथसुत	४६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
निशीथिनीनायकदीधितेर्हर	५४
निशीथिनीपति	४१
निशीथिनीपरिवृढ	४१
निशीथिनीवल्लभज	४६
निशीथिनीश	४०
निशीथ्या	१३
निशुम्भ=(दैत्यविशेषः)	
निशुम्भमथनी	२३१, २६९
निशेश	३८
निश्चय=(निर्णयः)	
निश्चल	१२४
निश्चला	४५
निश्चेष्टाकरण=(निश्चेष्टी करणम्)	
निश्वासक	२४४
निषङ्गिन्	२६
निषण्म=(आसीनः)	
निषध	२०४, २०४
निषद्वरी	१३
निषाद	२०९, २०९
निषिक्तक	१२४
निषिद्ध	२५४
निषिद्धि	२५४
निषेक	१३३
निषेककृत्	४९
निषेकादिकर्मन्	१३३
निषेध	२५३
निष्क	७, ६१
निष्काशन	१३४
निष्कुट	१९९
निष्क्रम	१३३, १३४
निष्क्रमण	१३४
निष्ट्या	७
निष्ठा	१४६
निष्ण	२५५
निष्णात	२५५
निष्पापबुध	५५
निष्प्राण	३१
निस्=(निषेधो निश्चयो वा)	
निसम्पात=(अर्द्धरात्रम्),	
निसर्ग=(स्वभावः)	
निसर्गमैत्री	१२७
निसर्गबल	१४२
निसर्गायुरंश	१४३
निसर्गायुर्भाग	१४३
निसर्गायुर्लव	१४३
निसर्गायुस्	१४१
निस्वन	२५९
निस्वान	२५९
निहत=(गुणितम्),	
निहनन	९०
निहत्य=(गुणयित्वा)	९३
निहार=(हिमम्),	
निह्लादक	२५९
निहित=स्थ:पितो निक्षिप्तः स्थितो वा),	
'नी'	५
नीच	५६, २५३
नीचग=(निम्नगतः)	
नीचगत=(निम्नगतः)	
नीचगृह	५६
नीचभ	५६
नीचभवन	५६
नीचराशि	५६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नीचर्क्ष	५६	नीलवस्त्र	५२, २२५
नीची	२५३	नीलवस्त्रा	२३१
नीड=(पक्षिगृहम्),		नीलवासस्	५२
नीडज	२२२	नीलांशुक	५२
नीडिन्	२२२	नीलाक्ष	२१४
नीडोद्भव	२२२	नीलाञ्जना	२३८
नीति=(नयः)		नीलाम्बर	५२, २२५
नीतिघोष	४९	नीलाम्बरभृत्	५२
नीर	७	नीलोत्पल=(श्यामोत्पलम्)	
नीरज	३६	नीवि	२४८
नीरजनिकेतना	२१७	नीवी	२४८
नीरजलोचना	२०४	नीहार	४२
नीरजा	२१७	नीहारकर	४७
निरधि	२१९	नीहारकरप्रसूति	४६
नीरनिकेत	२७	नीहारगु	३९
नीरनिकेतन	२७	नीहारदीप्ति	४०
नीरनिधि	२१८	नीहाररश्मि	४०
नीरसेश	२५	नीहारांशु	३९
नील	१४, २०४, २२९, २३८	नुत	४९
नीलक	२३९	'नू'	५
नीलकण्ठ	२२७, २३३	नूतन=(नवीनः)	
नीलग्रीव	२२७	नूपुर	२५९
नीलदंष्ट्र	२३३	नृ	१०९
नीलद्युति	५२	नृत्त	२२९
नीलपङ्क	५४	नृत्य=(नटनम्),	२९
नीलरुच्	५२	नृत्यप्रिय	२३३
नीलरुचि	५२	नृत्यलिप्सा	१२९
नीलरोचिस्	५२	नृदूर	१३५
नीललोहित	२२७	नृप	७६, २२६
नीललोहिता	२४०	नृपति	२२६
नीलवसन	५२	नृपनाग	२५४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नृपमन्दिर	१३८	नैकसेय	२४२
नृपयुज्	८०	नैकसेयी	२४२
नृपशार्दूल	२५४	नैगम	२६
नृपसिंह	२५४	नैगमेष	२३३
नृपांश	१२९	नैज	२९
नृपांशक	१२९	नैधन	१२४
नृमिथुन	२५	नैधनशुद्धि	१३१
नृयुग्म	२५	नैमित्त	२५६
नृयुज्	२५	नैमित्तिक	२५६
नृशंस	४३	नैर	७
नृसिंह	२१६, २१६	नैर्ऋत	७, २३६
नृसिंहजयन्ती	२१	नैर्ऋतकोणदिक्पाल	२४२
नृसिंहद्वादशी	२४	नैर्ऋतकोणाधिपति	२४२
नृसिंहवपुस्	२१६	नैर्ऋत्य	७
नृसोम	२५५	नैसर्गिक=(स्वाभाविकः),	
'ने'	५	'नो'	५
नेतृ	३५	नो=(अभावः)	१८०
नेत्र	३७, २१३, २३०	नोचेत्=(निषेधः)	
नेत्रगृह	१२७	नोदना=(चोदना),	
नेत्रपाणि	१२९	नोदित=(प्रवर्तितः प्रेरतोवा)	
नेप्च्यून	३१	नौ=(नोका)	१३०
नेम	८९	नौका	१३०
नेममास	१३	नौज	१०२
नेमि	३८, २०६	न्यग्रोधदन्तधावन	२४
नेमिज	४५	न्यङ्कुत्तमाङ्ग	५
नेमिनिधि	३६	न्यञ्च्-क्	२५३
नेष्ट	३१, २५४	न्यस्त=(स्थापितः)	
नुष्ट्ट	४९	न्यस्तक=(स्थापितः)	
नैक	२५३	न्याद	२००
नैकषेय	७, २६६, २४२	न्याय=(उचितः)	२१३
नैकषेयी	२४२	न्याय (गोतमस्य)	२१२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
न्यास	२४८
न्यासार्पण=(निक्षेपप्रतिदानम्),	
न्युंख=(अतिप्रियः),	२५५
न्युब्ज=(अधोसुखम्)	
न्यून=(ऊनः),	
न्यूनमास	१५
न्यूनाह	९७

प

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'प'	२३५
पक्तृ	१४४
पक्ष	११, १३, १४, ७४
पक्षज	३८
पक्षजन्मन्	३९
पक्षति	२, ३
पक्षधर	३९
पक्षप्रदोषव्रत	२४
पक्षबल	१४२
पक्षव्रत	२३
पक्षान्त	३
पक्षिणी	१३
पक्षिमार्ग	३०
पक्षिराज्	२२१
पक्षिसिंह	२२१
पक्षिस्वामिन्	२२१
पङ्क	३०, ५३
पङ्कज	३६
पङ्कजन्मन्	३६
पङ्कजप्रभव	५
पङ्कजबान्धव	३४
पङ्कजबोधन	३४
पङ्कजाक्षी=(नारीविशेषः)	
पङ्कजिनी	३६
पङ्कजिनीपति	३४
पङ्कजिनीश	३३
पङ्करुह्	३६
पङ्करुह	३६
पङ्केरुह	३६
पङ्केरुहनिकरबन्धु	३४
पङ्केरुहबन्धु	३४
पङ्केरुहाधिपतिसंहननप्रसूति	५३
पङ्केरुहेश	३३
पंक्ति	७७, २११, २५३
पचत	१२७
'पचतः'	१८७
पचति	१८७
पचते	१८७
पचन्ति	१८७
पचन्ते	१८७
पचि	२३९
पचेत्	१८७
पचेत	१८७
पचेताम्	१८७
पचेते	१८७
पचेयाताम्	१८७
पचेयुः	१८७
'पचेरन्'	१८७
पञ्चकः	७५, १२२
पञ्चकनक्षत्र=(नक्षत्रविशेषः)	
पञ्चकृति	८०
पञ्चगण्डक	६४
पञ्चचत्वारिंश	८६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पञ्चचत्वारिंशत्	८१, ७३
पञ्चचत्वारिंशत्तम	८६
पञ्चचूडा	२०४
पञ्चजन	२००
पञ्चता	१२४
पञ्चत्व	१२४
पञ्चत्रिंश	८६
पञ्चत्रिंशत्	७३, ८१
पञ्चत्रिंशत्तम	८६
पञ्चत्रिंशति	८१
पञ्चत्रिंशतितम	८६
पञ्चदश	८५
पञ्चदशक	८२, ८५
पञ्चदशतम	८२, ८५
पञ्चदशन्	७३, ७८
पञ्चदशपञ्चक	८२
पञ्चदशाहोरात्र	१३
पञ्चदशी	३, ८५
पञ्चधा	८८
पञ्चधामैत्री	१२७
पञ्चन्	७३, ७५, २३५
पञ्चनख	२६, २३१
पञ्चनवक	८१
पञ्चनवत	८८
पञ्चनवति	७४, ८४
पञ्चनवतितम	८८
पञ्चपञ्चक	८०
पञ्चपञ्चाश	८७
पञ्चपञ्चाशत्	७३, ८२
पञ्चपञ्चाशत्तम	८७
पञ्चबाण	२६०

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पञ्चम	२६, ८५, १२२, २०९, २०९
पञ्चमभ	२६
पञ्चमा	२०९
पञ्चमांश	१२८
पञ्चमांशक	२९
पञ्चमी	२, २, ३, ८५, २१०
पञ्चमुख	२२७, २३१
पञ्चराशिक	९६
पञ्चलक्षण	२१२
पञ्चलक्ष्मन्	२१५, २४४
पञ्चवर्ग	८०
पञ्चविंश	८६
पञ्चविंशत्	८०
पञ्चविंशत्तम	८६
पञ्चविंशति	७३, ८०
पञ्चविंशतितम	८६
पञ्चशर	२२०
पञ्चशलाकावेध=(वेध विशेषः)	
पञ्चशाख	६६, २१३
पञ्चशिख	२३१
पञ्चष	८९
पञ्चषट्क	८०
पञ्चषष्ट	८७
पञ्चषष्टि	७३, ८२
पञ्चषष्टितम	८७
पञ्चसप्तक	८१
पञ्चसप्तत	८७
पञ्चसप्तति	७३, ८३
पञ्चसप्ततितम	८७
पञ्चसायक	२७०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पञ्चाङ्ग	२, १३१
पञ्चाङ्गशुद्धि	१३१
पञ्चाधिकचत्वारिंशत्	८१
पञ्चाधिकदशन्	७८
पञ्चाधिकनवति	८४
पञ्चाधिकपञ्चाशत्	८२
पञ्चाधिकविंशति	८०
पञ्चाधिकषष्टि	८३
पञ्चाधिकसप्तति	८२
पञ्चाधिकाशीति	८३
पञ्चानन	२६, २३१
पञ्चार्चिस्	४५, २६०
पञ्चाशत्	७३
पञ्चाशीत	८८
पञ्चाशीति	७४, ८३
पञ्चाशीतितम	८८
पञ्चाष्टक	८१
पञ्चास्य	२६, २३१
पञ्चेषु	२२०
पञ्जर	२२४, २२२
पञ्जि	२
पञ्जिका	२
पञ्जी	२
पट	३७
पटचोर	३७
पटल	९७
पटु	३६, २५५
पट्टन	२४७
पट्टनी	२४७
'पठतः'	१८५
पठति	१८५
पठन=(वाचनम्),	
'पठन्ति'	१८५
पठनीय=(पठितव्यः),	
पठमञ्जरी	२१४
पठि=(पठनम्),	
पठित=(वाचितोऽधीतोवा)	
पठितव्य=(पठनीयः पाठ्यः),	
'पठेत्'	१८५
पठेताम्	१८५
पठेयुः	१८५
पठ्यते	१८५
पण	२४८, ३४
पणग्रन्थि=(हट्टः)	
पणतूर्यांश	६४
पणनीय=(पणितव्यः)	
पणपाद	६४
पणफर	२२६
पणाङ्गना=(वेश्या)	२०५
पणानांषोडशक	६४
पणास्थिक	६४
पणि	२४७
पणिक	२४७
पणितव्य=(विक्रेयद्रव्यम्)	२४८
पण्ड=(नपुंसकः),	
पण्डा	१२२
पण्डित	४५, २५५
पण्डितवत्	१४७
पण्डिताग्र्य	२५५
पण्य	२४८
पण्यद्रव्य	२४८
पण्यभू	२४७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पण्यविक्रयशाला	२४७
पण्यवीथिका	२४७
पण्यवीथी	२४७
पण्यशाल	२४७
पण्यशाला	२४७
पण्याङ्गना=(वेश्या)	२०५
पण्याजीव	२६
पत=(पक्षः 'पंख' इति भाषा)	
पतग	२२२
पतङ्ग	३२, ३८
पतङ्गज	५२
पतङ्गतनय	५३
पतङ्गपुत्र	५२
पतञ्चिका	१०३
पतञ्जिका	१०३
पतत्	२२२
पतत्पति=(गरुडः)	२२१
'पतत'	१९१
पतति	१९१
पतन्ति	१९१
पतत्र	२२२
पतत्रि	२२२
पतत्रिन्	२२२
पतन=(निपतनम्)	
पतनीय	९१
पताक	५४
पताका	२१७
पताकी=(त्रिपताकचक्रम्)	
पताकीवेधजारिष्ट= (अरिष्ट विशेषः)	
पति	३५
पतित	९०

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पतितव्य	९१
पतिवत्नी=(सधवास्त्री)	
पतिव्रता=(सती साध्वी वा)	
'पतेत्'	१९१
पतेताम्	१९१
पतेयुः	१९१
पत्तन	२४७
पत्नि	२०८
पत्नी	२०८
पत्र	२२२, २१५
पत्ररथ	२२२
पत्ररथायनायन	२९
पत्रवाह	२२२, २२०
पत्रवाहन	२२२
पत्रशाला	१३८
पत्राङ्गिन्	२२२
पत्रिका=(लघुपत्री)	
पत्रिन्	२२२, २२०
पत्री=('चिट्ठी' इति भाषा)	
पथ	१६, १२४
पथिकृत्	२४०
पथिन्	१२४
पथ्य=(हितम्)	
पद्	२१३
पद	८९, ९४, १०२, २१२, २१३
पदभञ्जन	२१२
पदवि	१२४
पदवी	१२४
पदोन	८९
पद्धति	१२४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पद्धती	१२४
पद्म	९, ९, १५, ३६, ४२
पद्मगर्भ	२०७, २१६
पद्मगृहा	२१७
पद्मज=(ब्रह्मा)	
पद्मजन्मन्	२०७
पद्मतनय	५
पद्मदल	८४
पद्मदलाक्षी	२६
पद्मनाभ	२१५
पद्मनाम द्वादशी	२२
पद्मनाभि	२१५
पद्मपाणि	३३, २०७
पद्मपुराण=(पुराणविशेषः)	
पद्मप्रभ	२०६
पद्मवन्धु	१२, ३३
पद्मभू	२०७
पद्ममालिनी	२१७
पद्मयोनि	२०७
पद्मरागा=(अम्बुजरागा)	
पद्मलाञ्छन	३३, २०७
पद्मलाञ्छना	२१७
पद्मवासा	२१७
पद्महास	२१६
पद्मा	२१७
पद्माकर	१९९
पद्माक्ष	३२
पद्मालया	२१७
पद्मासन	२०७, २१४
पद्मासहोत्थ	४०
पद्मिन्	२३२
पद्मिनी	३६
पद्मिनीकान्त	३३
पद्मिनीदयित	३४
पद्मिनीनाथ	३३
पद्मिनीनायक	३४
पद्मिनीपाल	३३
पद्मिनीपालक	३४
पद्मिनीपालपुत्र	५३
पद्मिनीप्राणपतिपुत्र	५३
पद्मिनीप्राणपान	३४
पद्मिनीरमण	३४
पद्मिनीवल्लभ	३४
पद्मिनीश	३३
पद्मिनीशत्रु	४०
पद्मिनीश्वर	३३
पद्मिन्येकादशी	२४
पद्मैकादशी	२२
पद्मोत्तर	३८
पद्य	२११
'पद्यते'	१८०
पद्यन्ते	१८०
पद्या	१२४
'पद्येत'	१८०
पद्येते	१८०
पद्येयाताम्	१८०
पद्येरन्	१८०
पन्नग	२२३
पन्नगारि	२२१
पन्नगाशन	२२१
पपी	३२, ५३
पपीजनी	५२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पपीभू	५२	परमाणु	६५, ६५ टी.
पप्यःपुत्र	५२	परमाण्वङ्कः	२२४
पयःपान	१३४	परमापमज्या=(परमक्रान्तिजीवा)	
पयस्	७, १२२, २१९	परमेश्वर	२२७
पयस्विनी	२४२	परमेष्ठिन्	२०६, २३१
पयोगर्भ	२३८	परमैकादशी	२४०
पयोद	२७०	परम्परा=(परिपाटी, अनुक्रमोवा)	
पयोदकुसुम	७	परलोकगम	२२१
पयोधर	२७, २३८	परलोकगमन	२२१
पंयोधि	२१८	परवत्	२५३
पयोनिधि	२१८	परवश	२५३
पयोमुच्	२३८	परवाणि	१६
पयोराशि	२१८	परशुचर	२३२
पयोरुहचक्षुष	२०४	परशुभृत्	२३२
पर	१२३, २०१	परशुराम	२१६
परकपाल	१०९	परशुरामजयन्ती	२१
परचक्र	२५८	परस्पर	२०
परच्छन्द	२५३	पराकुव	२१८
परञ्जन	२४३	पराक्रम	१२२, २१६
परञ्जय	२४३	पराक्रमवर्जित	३१
परतंत्र	२५३	पराजय	१२०
परत्रकपाल	१०९	पराधीन	२५३
परपुरुष	२१६	परान्त	१८
परभाग	१३५	पराभव	१७, १२४, १२०
परभाद्रपदा	८	पराभूति	१५७, १२४
परभाद्रपाद्	८	परामर्श	२५१
परम=(परिपूर्णम्)		परायत्त	२५३
परमक्रान्तिज्या	१०४	परारि	१९
परमन्यु	२३६	परार्द्ध	७३
परमब्रह्मचारिणी	२३१	परावर्त	२४८
परमर्षि	१९८	परावह	२४५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पराविद्ध	२४५	परिज्मन्	३८
पराशर	२१२	परिजन	१२१
परास्कदिन्	३७	परिजल्पित	२४९
पराह्ण	१२	परिज्ञ	३८
परिकल्पनीय	२५१	परिज्ञात	२५०
परिकल्पित	२५०	परिज्वन्	३८
परिकल्पितव्य	२५१	परिज्वपुत्र	४६
परिकल्प्य	२५१	'परिताडयतः'	१७२
परिकीर्त्तनीय=(परिकथनीयः),		परिताडयति	१७२
परिकीर्तित	२४९	परिताडयन्ति	१७२
परिकीर्तितव्य=(परिकथितव्यः)		परिताडयेत्	१७२
परिकीर्त्य=(परिकथितव्यः)		परिताड्येताम्	१७२
परिगत	२५०	परिताडयेयुः	१७२
परिगणन	७२	परिणति	१४४
परिगणना	७२	'परिणमतः'	१९५
परिगणनीय	७२	परिणमति	१३६, १९५
परिगणय्य	८२	परिणमन्ति	१९५
परिगणित	७२	परिणमेत्	१९५
परिगणितव्य	७२	परिणमेताम्	१९५
परिगण्य	७२, ९२	'परिणमेयुः'	१९५
परिगदित	२४९	परिणय	१३६, १३६
परिग्रह	२४, २०८	परिणयन	१३६
परिघ	१०, १०	परिणाम	१४४
परिघदण्ड=(दोषविशेषः)		परिणेतृ	३५, १३४
परिचिन्तनीय	२५०	परित्यक्त	९२
परिचिन्तित=(विचिन्तितः)		परित्यक्तव्य=(त्यजनीयः)	
परिचिन्तितव्य	२५०	परित्यजन	९२
परिचिन्त्य	२५०	परित्यजनीय=(परित्यक्तव्यः),	
परिच्युत	१४८	परित्याग	९२
परिच्छ	३८	परित्याजित=(विसर्जितः),	
परिच्छेद	१२१	परित्याज्य=(त्यागयोग्यः,	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वर्जनीयः, वर्ज्यो वा),	
परिदत्त	२४८
परिदान	२४८
परिदृश्यमान	१४५
परिधाविन्	१७
परिधि	३४, ९८
परिपन्थिक	२०१
परिपन्थिन्	२०१
परिपाक	१४४
परिपाचक	१४४
'परिपाचयतः'	१८७
परिपाचयति	१८७
परिपाचयन्ति	१८७
परिपाचयेत्	१८७
परिपाचयेताम्	१८७
'परिपाचयेयुः'	१८७
परिपाटि	२५२
परिपाटी	२५२
परिपूरिताङ्ग	४३
परिपूर्णसहस्रचन्द्रवती	२३७
परिप्लुता	२४४
परिप्लाविन्	२१४
'परिभजतः'	१७३
परिभजति	१७३
परिभजन=(हरणम्)	
परिभजनीय	९२
'परिभजन्ति'	१७३
परिभजित=(परिहतम्),	
परिभजितव्य	९२
'परिभजेत्'	१७३
परिभजेताम्	१७३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'परिभजेयुः'	१७३
परिभज्य	९२
परिभव	१२३
परिभाजन=(हरणम्),	
परिभाजनीय	९२
'परिभाजयतः'	१७३
परिभाजयति	१७३
परिभाजयन्ति	१७३
परिभाजयेत्	१७३
परिभाजयेताम्	१७३
'परिभाजयेयुः'	१७३
परिभाजित	९०
परिभाजितव्य	९२
परिभाज्य	९२
परिमाण	५८, ८९
परिमित	२५४
परिमिति	५८
परिमाषिन्	३७
परियोजन=(संयोजनम्)	
परियोजनीय	९१, ९१
परियोजित=(संयोजितम्)	
परियोजितव्य	९१
परियोज्य	९१
परिलेख	११७
परिलोकन	१४५
परिलोकनीय=(अवलोकितव्यः)	
'परिलोकयेत्'	१४५
परिलोकयतः	१८८
परिलोकयति	१८८
परिलोकयन्ति	१८८
परिलोकयेत्	१८८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
परिलोकयेताम्	१८८
परिलोकयेयुः	१८८
परिलोकित	१४५, १४७
परिलोकितव्य=(अवेक्षणी यः)	
परिलोक्य=(अवेक्ष्यः)	
परिलोक्यमान	१४५
परिवत्सर	१७
परिवर्जन	९२
परिवर्जनीय	९२, २५४
'परिवर्जयतः'	१७२
परिवर्जयति	१७२
परिवर्जयन्ति	१७२
परिवर्जयेत्	१७२
परिवर्जयेताम्	१७२
परिवर्जयेयुः	१७२
परिवर्जित	९२
परिवर्जितव्य	९२, २५४
परिवर्ज्य	९२, २५४
परिवर्त	१८
परिवर्तन	२४८
'परिवर्धयतः'	१७३
परिवर्धयति	१७३
परिवर्धयन्ति	१७३
परिवर्धयेत्	१७३
परिवर्धयेताम्	१७३
परिवर्धयेयुः	१७३
परिवह्	१२१
परिवह	१२१
परिवाद	२५४
परिवादिनी	२०८
परिवार	१२१

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
परिवृढ	३५
परिवृत्ति	२४८
परिवेश	३४
परिवेशन	३४
परिवेष	३४
परिवेषक	३४
परिशिष्ट	९१
परिशेष	९१
परिशेषित	९१
परिशोधन	९१
परिशोधनीय	९१
परिशोधित	९०, ९०, ९१
परिशोधितव्य	९१
परिशोध्य	९०, ९१
परिषद्	१९८
परिसूति	२००
परिस्रुत्	२४४
परिस्रुता	२४४
परिस्यन्द	२१३
परिहरणीय	९२
परिहर्त्तव्य	९२
परिहार्य्य	९२
परिहृत्	९०
परिहृत	९०
परिहृत्य	१४९
परीक्षित	१४७
परीदान	२४८
परीवर्त	१८
परीवर्तन	२४८
परीवाद	२५४
परीवार	१२१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
परीवेश	३४
परीवेशन	३४
परीवेष	३४
परुत्	१९
परुल	३८
पर्जन्य	३६, २३६, २३८
पर्जन्यपूज्य	४७
पर्जन्यार्चितपद्	४८
पर्णशाल	१३८
पर्णशाला	१३८
पर्णिन्	१३९
पर्थज्ञ	२३६
पर्परः	२४१
पर्परीक	२३९
पर्य्यङ्क	१३९
पर्य्यन्य	२३८
पर्य्यय	९७
पर्य्ययगण	९७
पर्य्यवस्थातृ	२०१
पयर्याप्तचन्द्रः	४३
पर्य्याय=(नामान्तरम्),	
पर्य्युरञ्चन	४४, २४८
पर्वत	१३०, २०४, १९९
पर्वतकीला	४५
पर्वतजा	२४३
पर्वताख्या	७६
पर्वताधारा	४५
पर्वतारि	२३६
पर्वकाल	११७
पर्वधि	३८
पर्वन्	३, २०, ११५

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पर्वनाथ	११८
पर्वमूल	३
पर्वरि	३८
पर्वरिदेहजात	४६
पर्वरिपुत्र	४६
पर्वविपद्	३९
पर्वविराम	११७
पर्वविरामकाल	११७
पर्वसन्धि	३
पर्वसमय	११७
पर्वस्वामिन्	११८
पर्वान्त	११७
पर्वेश	११८
पर्शुपाणि	२३२
पर्षद्	१९८
पल	११, ५८, ६७, ६८, १०८
पलङ्कय	२३१, २१८
पलक्षेत्र	१०९
पलच्छाया	१०५
पलद्विसहस्र	६३
पलप्रभा	१०५
पलप्रिय	२४२
पलभा	१०५
पलभाग	१०८
पलभाशून्यदेश	१०८
पलभाशून्यस्थान=(निरक्षदेशः),	२४२
पलभासहितदेश=(साक्षदेशः),	१०८
पलल	२४३
पललव	१०८
पलविभा	१०५
पलशत	६०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पलाद	२४२	पशुपतिनिलय	१२५
पलादन	२४२	पशुपाल्य	२४७
पलाभा	१०५	पशुराशि	२८
पलाश	४७, २४१	पश्चिम	२५३
पलाशन	२४२	पश्चिमक्षितिज	१०८
पलाशिन्	२४१, १३९	पश्चिमदर्शन	१०७
पलांश	१०८	पश्चिमदक्षिणकोणपाल	२४२
पलांशक	१०८	पश्चिमदिङ्निवासिराशि	२३४
पल्यङ्क	१३९	पश्चिमदिशापति	२४३
पल्वल	१९९	पश्चिमदृग्ग्रह	११४
पवन	७, २४४	पश्चिमधान्येश	२५
पवनभुक्पति	५४	पश्चिमनत	१०९
पवनवाहन	२३९	पश्चिमपर्वत	२०४
पवनव्याधि	२२६	पश्चिमरात्र	१३
पवना	७	पश्चिमलोप	१०७
पवनाशन	५४	पश्चिमा	२३३
पवनाशनाश	२२१	पश्चिमाचल	२०४
पवनाशनि	५४	पश्चिमादर्शन	१०७
पवमान	२४४	पश्चिमादर्शन	१०७
पवर्ग	१३५	पश्चिमास्त	१०७
पवि	२३८, २३९	पश्चिमास्तमन	१०७
पवित्र	१३४, २३३	पश्चिमोत्तरदिक्कोणपति	२४४
पवित्रता	१३१	पश्चिमोद्गम	१०७
पवित्रार्पण	२१	पश्चिमोदय	१०७
पविपाणिपूजित	४८	पश्चिमोन्नत	१०९
पविपाणिपूज्य	४८	पश्यत्	१४५
पविपाणिमंत्रिन्	४८	'पश्यतः'	१८७
पशु	२५, २८, २८, १३५	पश्यति	१८७
पशुक्रिया	१४०	पश्यन्ति	१८७
पशुधर्म	१४०	पश्येत्	१८७
पशुपति	२२७, २३९	पश्येयुः	१८७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पस्त्य	१२२, २०३
'पा'	५
पांशु	६५
पांशुचन्दन	२२७
पांशुजालिक	२१६
पांशुवह	२४
पांशुला	२०५
पांसु	६५
पांसुचन्दन	२२७
पांसुला	२०५
पाक	१४४
पाकनिषूदन	२३६
पाकल	३८
पाकशासन	२३६
पाकशासनि	२३७
पाकस्थान	१३८
पाखण्डकर्तृ	४७
पाचक	१४४
पाचत	२३९
पाञ्चजन्य=(शंखविशेषः),	२१६
पाञ्चजन्यधर	२१५
पाटच्चर	३७
पाटिगणित	७३
पाटूर	२
पाठक=(अध्ययनकर्ता),	
'पाठयति'	१८५
पाठयते	१८५
पाठीन	२७
पाठीर	२७
पाणि	६, ६६, १२१, २१३
पाणिगृहीता	२०८
पाणिगृहीती	१२३
पाणिग्रह	१३६, १३६
पाणिग्रहण	१३६
पाणिग्रहिन्	३५
पाणिग्रहोत्सव	१३६
पाणिग्राह	३५
पाणिज	२१०
पाणिजायुध	२६
पाणितल	५९
पाणिनि	२१२
पाणिनिपीडन	१३६
पाणिनीय	२१२
पाणिपोयजपीडन	१३६
पाणिपयोजपीडा	१३६, १३६
पाणिपीडन	१३६
पाणिपीडनविधि	१३६
पाणिपीडा	१३६, १३६
पाणिमानिका	५९
पाणिरुह	२१०
पाणिविषोदयसंग्रह	१३६
पाण्डर	१३, ४२
पाण्डरांशु	३९
पाण्डव	७५
पाण्डवाभील	२१६, २२४
पाण्डवायन	२२४
पाण्डु	१३, ४२
पाण्डुपत्नी	२४५
पाण्डुर	१३, ४२
पात	५३
'पातः'	१९६
पातङ्गि	५२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पातञ्जल	२१२
पातभाग	११९
पातलव	११९
पाताल	१२२
पाताललोक	२२३
पातालाख्या	७६
'पाति'	१९६
पान्ति	१९६
पातालौकस्	५१
पातांश	११९
पाताशक	११९
पात्य	९१, २५१
पात्यभाग	१३१
पात्यलव	१३१
पात्यांश	१३१
पात्यांशक	१३१
पात्यांशदशा	१३१
पाथ	३२, १२२
पाथस्	१२२
पाथि	३२
पाथेय	२६
पाथोज	३६
पाथोद	२३८
पाथोधि	२१८
पाथोन	२६, २७१
पाथोनक	२६
पाथोननामन् (कन्याराशिसंज्ञा)	
पाथोनाथ	८
पायोनिधि	२१८
पाथोरुह	३६
पाथोऽर्य	८

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पाद्	२१३
पाद	८९, २११, २१३
पादद्वय	२८
पादप	१३९
पादोन	८९
पाद्य	२१३
पानीय	७, १२२
पानीयनिकेत	२७
पानीयनिधि	२१८
पानीयशाला	१३८
पाप	३, ३०, २५४
पापक	३०
पापघ्न	२०२
पापमोचन्येकादशी	२४
पापिन्	४३
पाप्मन्	३०
'पायात्'	१९६
पायाताम्	१९६
पायु	२२३
'पायुः'	१९६
पाय्य	५८
पार=(नदादिसम्मुखतटम्),	
पारगत	२०६
पारटीट	१३९
पारा	४५
पारारुक	१३९
पारावतांश	१२८
पारावार	२१८
पारावुक	१३९
पारिजात	१३०
पारिजातक	१९८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पारिजातांश	१२८	पासि	३२
पारिन्द्र	२३१	पाहिडा	२१०
पारिपन्थिक	३७	'पिषन्ति'	१८७
पारिपात्र	२०४	पिष्ट	१८७
पारियात्र	२०४	पिष्यात्	१८७
पारीन्द्र	२३१	पिष्याताम्	१८७
पारुष्य	४७, २३७	पिष्युः	१८७
पार्थ	२२६, २२७	पिक	१५
पार्थशिष्य	२२७	पिकबान्धव	१४
पार्थिव	१६, २२६	पिकानन्द	१५
पार्पर	२४१	पिङ्ग	२४२
पार्वती	२३१	पिङ्गक	२४२
पार्वतीगुरु	१००	पिङ्गगज	३६
पार्वतीनन्दन	२३३	पिङ्गदृश्	२२७
पार्श्व	२०६, २५३	पिङ्गल	१७, ३२, ३६, २३९
पाल	३५	पिङ्गला	२३४, २१७
पालक	३५, ३८	पिङ्गलात्मज	५२
पालाश	३८, ४७	पिङ्गलाभव	४३
पालाशवासस्	४६	पिचण्ड	२३२
पालाशाम्बर	४६	पिचव्य	२०२
पालिन्	१४७	पिचिल	२३२
पालुषी	२०८	पिचु	२६, ५९, २०२
पावक	३०, २०१	पिचुतूल	२०२
पावन	७, २३९	पिच्छत्	२२२
पाश	१३०	पिज्ञान	२०३
पाशपाणि	२४३	पिठोरीव्रत	२२
पाशाङ्कुशैकादशी	२२	पिण्ड	१२१, ९७
पाशिन्	८	पिण्डक	२४२
पाश्चात्य	२५३	'पिण्डतः'	१७०
पाषाण	१३९	पिण्डति	१७०
पाषाणक्षोद	१३९	पिण्डद	४५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पिण्डन	९०
'पिण्डन्ति'	१७०
पिण्डते	१७०
पिण्डन्ते	१७०
पिण्डपाद	२३२
'पिण्डयतः'	१७०
पिण्डयति	१७०
पिण्डयन्ति	१७०
पिण्डयेत्	१७०
पिण्डयेताम्	१७०
'पिण्डयेयुः'	१७०
पिण्डायुरंश	१४३
पिण्डायुर्गुणक	१४३
पिण्डायुर्भाग	१४३
पिण्डायुर्लव	१४३
पिण्डायुस् (आयुविशेषः)	
पिण्डित	९०
'पिण्डेत्'	१७०
पिण्डेत	१७०
पिण्डेताम्	१७०
पिण्डेते	१७०
पिण्डेयाताम्	१७०
पिण्डेयुः	१७०
पिण्डेरन्	१७०
पितामह	२०७
पितृ	३, ४, ६, १२, १७
पितृकल्प	२५४
पितृकारक	१२७
पितृगण	२३१
पितृगृह	१२४
पितृजनक	६
अकारादिशब्दाः	**पृष्ठाङ्काः**
पितृतर्पण	२०२
पितृतिथि	३
पितृदेव	६
पितृदेवधिष्ण्य	६
पितृदैवत्	६
पितृदैवत्य	६
पितृनन्दन	१२३
पितृनिभ	२५४
पितृपति	२४१
पितृप्रसू	१२
पितृभूत	२५४
पितृरूप	२५४
पितृसू	१२
पित्रमावास्या	२२
पित्रो श्राद्धदिन	१३७
पित्र्य	६, ६८
पित्र्या	२, ६
पिधान	११८
पिधेय	११५
'पिनष्टि'	१८७
पिनाक	२३०
पिनाकरूपाणि	२६७
पिताकभर्तृ	२६७
पिनाकमालिन्	२६७
पिनाकशालिन्	२६७
पिनाकिन्	२०६, २२७
पिपत्सत्	२२२
पिपतिषत्	२२२
पिपतिषु	२२२
पिप्पल=(अश्वत्थः)	
पिप्लदन्तधावन	२३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पिप्पलव्रत=(बालवैधव्ययोगनाशकव्रतम्)	
'पिबतः'	१८७
पिबति	१८७
पिबन्ति	१८७
पिबेत्	१८७
पिबेताम्	१८७
पिबेयुः	१८७
पिल्पिला	२१७
पिशङ्ग	११८
पिशाच	२०४
पिशाचकिन्	२४५
पिशाचमोचनश्राद्ध	२३
पिशित	२४३
पिशिताशन	२४२
पिशितेक्षण	२००
पिशुन	१९९
पिष्टप	२२३
पिहित	११६
'पी'	५
पीठ	२१४
पीठी	२१४
पीडन	१२५
पीडभ	१२६
'पीडयतः'	१९२
पीडयति	१९२
पीडयन्ति	१९२
पीडयते	१९२
पीडयन्ते	१९२
पीडयेत्	१९२
पीडयेत	१९२
पीडयेताम्	१९२
पीडयेते	१९२
पीडयेयाताम्	१९२
पीडयेते	१९२
पीडयेयुः	१९२
पीडयेरन्	१९२
पीडर्क्ष	१२६
पीडा	३१
पीडास्थान	१२६
पीत	३२, ४९
पीतक	२०३
पीतचकोरमरीचिचय=(चन्द्रः)	
पीततण्डुला	२०२
पीतनील	४७
पीतल	४९
पीतवसन	४७
पीतवासस्	४७, २५९
पीताब्धि	२००
पीताम्बर	२१५
पीताम्बरभृत्	४७
पीति	३८
पीतिन्	३८
पीतु	३२, ३८, ५५
पीथ	११, ३२, २२९, २१९
पीथपुत्र	५२
पीथि	३८
पीन	२५३
'पीयते'	१८७
पीयन्ते	१८७
पीयु	११, ३२
पीयूष	४२, २१९, २००
पीयूषकर	४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पीयूषकिरण	४१	पुंसव	१३३
पीयूषगु	३९	पुंसवन	१३३, १३३, २१९
पीयूषधन	४०	पुंस्त्व	१४०
पीयूषत्विष्	३९	पुंग	२२२
पीयूषद्युति	४०	पुङ्गव	२५, २५४
पीयूषपिण्ड	४०	पुच्छ	५४
पीयूषभानु	४०	पुञ्ज	९४, ९८
पीयूषमयूख	४१	पुञ्जक	९७
पीयूषमहस्	४०	पुञ्जिकस्थली	२०४
पीयूषमूर्ति	४०	पुञ्जी	९७
पीयूषरश्मि	४०	पुट	२४७
पीयूषरश्मिज	४६	पुटकिनी	३६
पीयूषरुचि	४०	पुटकिनीशकलेवरजात	५३
पीयूषवपुस्	४०	पुटभेदन	२४५, २४७
पीयूषसू	३९, २६१	पुटानिल	२४५
पीयूषाङ्ग	२६१	पुण्डरीक	२६, २०१, २०९,
पीयूषाभीषु	४०		२३१, २३२
पीयूषांशु	३९	पुण्डरीकाक्ष	२१५
पीयूषांशुतनय	४६	पुण्ट्रक	४२
पीयूषोस्र	३९	पुण्ड्रक	१३, ४२
'पीयेत'	१८७	पुण्य=	१२४, ३०
पीयेते	१८७	पुण्यजन	२४२, २४६
पीयेयाताम्	१८७	पुण्यजनेश्वर	२४६
पीयेरन्	१८७	पुण्यश्लोक	२१६
पीलु	२३२	पुण्या	२२९
पीवन् (स्त्रीपुंसयोस्तु 'पीवा')	२५३	पुण्याह	१२
पीवर	३०, २५३	पुत्तारिका	२१४
पुंश्चन=(व्यभिचारी)		पुत्र	४५, १२, १३१
पुंश्चली=(व्यभिचारिणी)		पुत्रका	२०८
पुंश्चिह्न	१३९	पुत्रकारक	१२७
पुंस्	२००	पुत्रदैकादशी	२३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पुत्रसप्तमी	२४
पुत्रिका	२०८
पुत्री	२०८
पुद्गल	१२१
पुनर्=(अप्रथमः)	१९
पुनः पुनर्	१९
पुनर्भव	२१०
पुनर्भ	६
पुनर्भव	२१०
पुनर्युवन्	३९
पुनर्वसु	३, ४, ६, ९, २१५
पुनर्वसू	६
पुर्	२२४
पुर	७४, १२१, २३०
पुरकेतु	२६९
पुरघातिन्	२६८
पुरजयिन्	२६८
पुरजित्	६, २६८
पुरदमन	२६८
पुरदर्पच्छिद्	२६८
पुरदारिन्	२६८
पुरद्रुह्	२६८
पुरद्विष्	२२७, २६९
पुरद्वेषिन्	२६८
पुरध्वंसिन्	२६८
पुरनिषूदन	२६९
पुरन्दर	२३६, २३७
पुरन्दरगुरु	४८
पुरन्द्रा=(गङ्गा)	
पुरन्दराचार्य	४८
पुरन्दरामात्य	४८

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पुरन्दरेज्य	४७
पुरन्ध्री	२०५
पुरभिद्	२६८
पुरमथन	२६८
पुरमर्दन	२६८
पुरविजयिन्=(शिवः)	
पुरशासन	२६८
पुरस्	२३३
पुरसूदन	२६८
पुरह	२५३
पुरहन्तृ	२६९
पुरहन्	२६८
पुरा=(पूर्वकालः)	
पुराज	२३७
पुराण	७४, ७९, २१२
पुराणम	२०७
पुराणगिर	२०७
पुराणगीत	२०७
पुराणदृष्ट	२५६
पुराणपुरुष	२१५
पुराणयुज्	८१
पुराणविग्रह	२५६
पुराणविज्ञ	२५६
पुराणान्त	२४१
पुरातन	२१२
पुरावृत्त	२१३
पुरासुहृद्=(शिवः)	
पुरि	२४७
पुरिन्	२४७
पुरी	२४७
पुरु	२५३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पुरुदंसस्	२१४, २३६	पुष्करस्त्रज्	१९८
पुरुष	२०७, २००	पुष्करागार	२४४
पुरुषर्षभ	२५४	पुष्करागारराशि	२७
पुरुषव्याघ्र	२५४	पुष्करालय	२९
पुरुषाद	२४२	पुष्करालयशालिन्	२९
पुरुषायुस्य	८४	पुष्करिन्	२३२
पुरुषोत्तम	२०६, २१५	पुष्कल	३१, २५३
पुरुह	२५३	पुष्ट	३०, ३२, २५३
पुरुहू	२५३	पुष्टि	२२४
पुरुहूत	२३६	पुष्प	१४, २०५
पुरुहतपूज्य	४८	पुष्पक	३६, २४६
पुरुहूतवन्द्य	४८	पुष्पकाल	१५
पुरुहूतार्च्य	४७	पुष्पकेतन	२२०
पुरूरवस्	४७, २०७	पुष्पचाप	२२०
पुरोगम	२५४	पुष्पदहः	१३९
पुरोधस्	४७	पुष्पदन्त	५५, २२४
पुरोहित	४७	पुष्पधनुस्	२२०
पुलस्त्य	२०८, १०८	पुष्पधन्वन्	२२०
पुलह	२०८, १०८	पुष्पध्वज	२२०
पुलह	२०८, १०८	पुष्पन्धय	२६
पुलाकिन्	१३९	पुष्पफलद	१३९
पुलोमजा	२३७	पुष्पफलिन्	१३९
पुलोमतनया	२३७	पुष्पबाण	२२०
पुलोमनिषूदन	२३६	पुष्पमास	१५
पुलोमशत्रु	२३६	पुष्पवत्	५५
पुलोमारि	२३६	पुष्पवत्क्रान्तिसाम्य= (रवीन्दोः क्रान्तिसाम्य)	
पुष्कर	३०, ३२, १२२, ३६, २३८, १२४	पुष्पवती	२०५
पुष्करग	२९	पुष्पवाटिका	१९९
पुष्करचर	२९	पुष्पवाटी	१९९
पुष्करयोग	२३	पुष्पशकटी	२५७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पुष्पसमय	१५
पुष्पसारण	१५
पुष्पहास	२१६
पुष्पास्त्र	२२०
पुष्पिता	२०५
पुष्पेषु	२२०
पुष्य	३, ४, ६
'पू'	५, १७, २३५
पूग	९७
पूजन=(पूजा)	
पूजनीय=(अर्चनीय)	
'पूजयत:'	१९७
पूजयति	१९७
पूजयते	१९७
पूजयन्ति	१९७
पूजयन्ते	१९७
पूजयेत्	१९७
पूजयेत	१९७
पूजयेताम्	१९७
पूजयेते	१९७
पूजयेयाताम्	१९७
पूजयेयुः	१९७
पूजयेरन्	१९७
पूजित	४७, १९७, २०१
पूजितव्य=(अर्चितव्य:),	
पूज्य	६, ४७
पूत=(पवित्रम्),	
पूतक्रतायी	२३७
पूतक्रतु	२३६
पूतद्युति	४३
पूतना	२१६

अकारादिशब्दाः	'पृष्ठाङ्काः
पूतनादूषण	२१६, २६९
पूतनाद्या	२३३
पूतनासूदन	२१६
पूतार्चिस्	१३
पूफा	६
पूभा	८
पूय	२४३
पूरवी	२१०
पूरित	९०
पूरुष	२००
पूर्ण	४३, ७४, ८९
पूर्णकल	४३
पूर्णमा	२
पूर्णमासी	२
पूर्णा	२, ३, ४३
पूर्णामृता	४३
पूर्णायुस्	९०
पूर्णिका	२
पूर्णिमा	२, २, ३, २४, २४, २४
पूर्णिमान्त	६८
पूर्णिमाप्रतिपत्सधि	११५
पूर्णिमाराधि	४२
पूर्व	१२१, २०७
पूर्वकपाल	१०९
पूर्वचरित	२१३
पूर्वज	६
पूर्वतरवत्सर	१९
पूर्वदर्शन	१०७
पूर्वदिक्पति	२३६
पूर्वदिक्पाल	२३६
पूर्वदिङ्निवासिराशि	२३४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पूर्वदेव	५१, २०७
पूर्वदेवता	५१
पूर्वदेवतेज्य	५०
पूर्वदेवपूज्य	५०
पूर्वदेवसचिव	५१
पूर्वदेवार्चितपाद	५१
पूर्वदेवार्चितांघ्रि	५१
पूर्वदेवेज्य	५०
पूर्वदैवतेड्य	५०
पूर्वदृग्ग्रह	११४
पूर्वनत	१०९
पूर्वपक्ष	१३
पूर्वपराश्रितरेखा	९८
पूर्वपर्वत	२०४
पूर्वप्रोष्ठपद	८
पूर्वप्रोष्ठपदर्क्षक	८
पूर्वफल्गुभ	६
पूर्वफाल्गु	६
पूर्वभाग	१३५
पूर्वमीमांसा	२१२
पूर्वमुनिप्रवर्य्य	२५६
पूर्वयोनि	६
पूर्वत्र	१८
पूर्वलोप	१०७
पूर्ववत्सर	१९
पूर्वविलग्न	१२१
पूर्वसुर	५१
पूर्वसुरेज्य	५०
पूर्वा	२३३, २३३
पूर्वात्रय	८
पार्वादर्शन	१०७

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पूर्वाद्रि	२०४
पूर्वाप्रोष्ठपदा	८
पूर्वाप्रोष्ठपाद	८
पूर्वाफाल्गुनी	३, ३, ६
पूर्वाभाद्रपदा	४, ३, ८ ९, ९
पूर्वाभाद्रपाद्	८
पूर्वाभाद्रा	८
पूर्वार्द्ध	७३
पूर्वाषाढ	७
पूर्वाषाढा	४, ४, ७, ९
पूर्वास्त	१०७
पूर्वास्तमन	१०७
पूर्वाह्ण	१२, १८
पूर्वेतरा	२३४
पूर्वेद्युस्	१२
पूर्वोत्तरात्रय	८
पार्वोद्गम	१०७
पूर्वोदय	१०७
पूर्वोन्नत	१०९
पूषजात	५२
पूषदेवता	८
पूषदेवा	८
पूषदैवत	८
पूषदैवत्य	८
पूषन्	१३
पूषभ	८
पूषा	४, ७, ८, ४५, २३०
पृक्ति	१५५
पृक्थ	२४६
पृच्छक	२५६
पृच्छा	२५६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पृच्छितनु	२५६
पृच्छय	२५६
पृतनासाह्	२३६
पृथक्	२०, ९२
पृथग्रूप	२५३
पृथग्विध	२५३
पृथवी	४५
पृथा	२४५
पृथिवी	४५
पृथिवीज	४३
पृथिवीतनूज	४४
पृथिवीप्लव	२१८
पृथिवीशक्र	२२६
पृथिवीसम्भव	४४
पृथविीसुत	४४
पृथु	४५, २२६, २३९, २५३
पृथुक	१४०
पृथुरोमन	२७
पृथुल	२५३
पृथुशेखर	२०३
पृथुश्रवस्	२३८
पृथ्वी	४५
पृथ्वीज	४३
पृथ्वीतनय	४४
पृथ्वीतनूज	४४
पृथ्वीनामन्	७४
पृथ्वीपुत्र	४३
पृथ्वीभू	४३
पृथ्वीसूनु	४३
पृदाकु	२३९
पृश्नि	३५, ३५, ३६
पृश्निगर्भ	२१५
पृश्निपुत्री	३६
पृश्निभद्र	२२४
पृश्निशृङ्ग	२२४, २३२
पृश्निसुता	२०८
पृश्न्याकुल	२४४
पृषताग्पति	२४४
पृषताश्व	२४४
पृषत्क	२२०
पृषदश्व	२४४
पृष्ट	२५६
पृष्टव्य=(जिज्ञासितः),	
पृष्ठ	२३९
पृष्ठोदयराशि	२८
पृष्णि	३२
'पे'	५
पेचक	२३८
पेचकिन्	२३२
पेचिल	२३२
पेटक	९७
पेयूष	४२, २००
पेरा	४५
पेरु	३२, २१८
पेलव	२५३
पेशल	२५५
पेशी	२४३
पैङ्गल	५२
पैङ्गूष	२१४
पैट्व	३८
पैत्र	६, १७
पैत्रिक	१२४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पैत्र्य	६	पौष्णाभ	८
पैद्व	३८	पौष्णी	८
पैशाच	२४२	प्रकटितबल	३०
पैशाची	१३	प्रकथ्य	२४९
'पो'	५	प्रकम्पन	२४४
पोत	१४०	प्रकर	९७
पोतक	१४०	'प्रकरीति'	१७८
पोतृ	४९	प्रकर्षक	२२०
पोष्य	१२१	प्रकल्पनीय	१५१
पोष्यवर्ग	१२१	प्रकल्पित	२५०
पौतव	५८	प्रकल्पितव्य	२५१
पौर	१२१, २२५	प्रकल्प्य	२५१
पौरक	१९९	प्रकार	२५४
पौरन्दर	७	प्रकाश	३६, १२९, २५४
पौरन्दरी	२३३	प्रकाशकग्रह	९६
पौरस्त्य	२५२	प्रकीर्ण	३८
पौरुष	१२२, १४०	प्रकीर्णक	३८
पौरुहत	७	प्रकीर्णकेशिन्	२३१
पौर्णमास	२०१	प्रकीर्तित	२४९
पौर्णमासी	२	प्रकुञ्च	५९
पौर्णमास्यन्त	११५	'प्रकुरुतः'	१७८
पौर्णमी	२	प्रकुरुते	१७८
पौर्वज	६	प्रकुर्यात्	१७८
पौलस्त्य	२४६	प्रकुर्याताम्	१७८
पौलोभी	२३७	प्रकुर्युः	१७८
पौष	१४, १४	प्रकुर्वते	१७८
पौषपूर्वज	१४	प्रकुर्वन्ति	१७८
पौषानुज	१४	प्रकुर्वाते	१७८
पौषावरज	१४	प्रकुर्वीत	१७८
पौषी	२४	प्रकुर्वीयाताम्	१७८
पौष्ण	८, ५१	प्रकुर्वीरन्	१७८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्रकूष्माण्डी	२३१
प्रकृति	७९, २११, १३९
प्रकृतिद्वय	८१
प्रकृतियुज्	८१
प्रकृष्ट	२५४
प्रकृष्टसार	२५५
प्रक्षीण	४३
प्रक्ष्वेडन	२२०
प्रक्ष्वेदन	२२०
प्रक्ष्वेलन	२२०
प्रखरकरजन्मन्	५३
प्रख्य	२५४
प्रख्यावाच्	४७
प्रख्यास्	४७
प्रगत	२५१, ११५
प्रगल्भ	२५५
प्रगल्भा	२३१
प्रगाढ	३१
प्रगे	१२
प्रग्रह	३६, ११६
प्रग्रहण	११६
प्रग्रहणमुख	११६
'प्रचक्षते'	१८४
प्रचक्षस्	४७
'प्रचक्षाते'	१८४
प्रचण्डांशु	३३
प्रचय	९७
'प्रचष्टे'	१८४
प्रचुर	२५३
प्रचेतस्	८, २०८
प्रचेतृ	२४३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्रजनन	२००
प्रजनुक	२२४
प्रजल्पनीय=(प्रणिगदनीयः)	
प्रजल्पित	२४९
प्रजल्पितव्य=(प्रणिगदितव्यः)	
प्रजल्प्य=(परणिगह्यः)	
प्रजा	४५, १२२
प्रजात	२००
प्रजातक	२२४, २००
प्रजाता	१४०
प्रजाप	२२६
प्रजापति	५, ९, १६, ३३, २०७, २०७, २२६
प्रजापतिदैवत	५
'प्रजायते'	१७९
प्रजायन्ते	१७९
प्रजायेत	१७९
प्रजायेते	१७९
प्रजायेयाताम्	१७९
प्रजायेरन्	१७९
प्रजेश्वर	२२६
प्रज्ञ	२५५
'प्रणमतः'	१९५
प्रणमति	१९५
प्रणमन्ति	१९५
प्रणमेत्	१९५
प्रणमेताम्	१९५
प्रणमेयुः	१९५
प्रणप=(प्रीत्यादिः)	
प्रणयिन्	३५
प्रणयिनी	२०५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्रणव	२११
'प्रणिगदत:'	१८३
प्रणिगदति	१८३
प्रणिगदन्ति	१८३
प्रणिगदित	२४९
'प्रणिगदेत्'	१८३
प्रणिगदेताम्	१८३
प्रणिगदेयु:	१८३
प्रणिघ्न	९०
प्रणिहत्य=(गुणयित्वा)	
प्रतन	२१२
प्रताप	१२२
प्रतापनिधि	३३
प्रतिकाश	२५४
प्रतिकूल	२५२
प्रतिकृष्ट	२५४
प्रतिदान	२४८
प्रतिदिचन्	३३
प्रतिपक्ष	२००
प्रतिपद्	२, १२२
प्रतिपदा	२, २
प्रतिपदन्त	११५
प्रतिपद्रम	११५
प्रतिपन्न	२५०
प्रतिपाद्य	२५०
प्रतिभा	१२२
प्रतिभान्वित	२५५
प्रतिभामुख	२५५
प्रतिम	२५४
प्रतिरूपिणी	३५
प्रतिरोधक	३७
प्रतिलोमन्	२५२
प्रतिवासर=(प्रतिदिनम्)	
प्रतिषेध	२५४
प्रतिष्ठा	७५, २११, १२४
प्रतिष्ठित	१४६
प्रतिसञ्चार	१८
प्रतिसर्ग	१८, २१२
प्रतिहार	२४८
प्रतीक	२११
प्रतीकाश	२५४
प्रतीची	२३४
प्रतीचीदर्शन	१०७
प्रतीचीन	२३४
प्रतीचीलोप	१०७
प्रतीचीश	२४३
प्रतीच्यदर्शन	१०७
प्रतीच्यस्त	१०७
प्रतीच्यस्तमन	१०७
प्रतीच्यांवस	२३४
प्रतीच्युदय	१०७
प्रतीच्युद्गम	१०७
प्रतीत	२५०
प्रतीप	२५२
प्रतीपदर्शिनी	२६, २०४
प्रत्न	२१२
प्रत्यक्	२३४
प्रत्यक्कपाल	१०९
प्रत्यक्कुज	१०८
प्रत्यक्क्षितिज	१०८
प्रत्यगदर्शन	१०७
प्रत्यगस्त	१०७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्रत्यगस्तमन	१०७
प्रत्यगाशाषति	२४३
प्रत्यगुदय	१०७
प्रत्यगुद्गम	१०७
प्रत्यगुन्नत	१०९
प्रत्यग्दर्शन	१०७
प्रत्यग्दृग्ग्रह	११४
प्रत्यग्भव	२३४
प्रत्यग्लोप	१०७
प्रत्यङ्नत	१०९
प्रत्यनीक	२०१
प्रत्यरि	९, ९, १३५
प्रत्यर्थिन्	१२३, २०१
प्रत्यवसान	२००
प्रत्यवस्थातृ	२०१
प्रत्युत्पन्नमति	२५५
प्रत्यूष	१२, १८, २०६
प्रत्यूषस्	१२
प्रत्यूषाडम्बर	३४
प्रत्यूषाण्ड	३३
प्रत्येतव्य	२५०
'प्रथते'	१८५
प्रथन	२०२
'प्रथन्ते'	१८५
प्रथम	२५, १२१
प्रथमदेव	५१
प्रथमदेवगुरु	५१
प्रथमदेवता	५१, २०७
प्रथमदेवपुरोधस्	५१
प्रथमदेवार्च्य	५०
प्रथमदैवतवन्दितपाद	५१

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्रथमभ	३
प्रथमलग्न	१२१
प्रथमशीघ्रकेन्द्र	१०६
प्रथमशीघ्रफलार्द्ध	१०६
प्रथमसुर	५१
प्रथमसुरनुत	५१
प्रथमसुरपूज्य	५१
प्रथमसुरेज्य	५०
प्रथमा	२, ८४
प्रथमांशक	२९
'प्रथयत:'	१८५
प्रथयति	१८५
प्रथयन्ति	१८५
प्रथयेत्	१८५
प्रथयेताम्	१८५
प्रथयेयु:	१८५
प्रथेत	१८५
प्रथेते	१८५
प्रथेयाताम्	१८५
प्रथेरन्	१८५
प्रदत्त	२५१
प्रदर	२२०
प्रदर्शित	२५१
प्रदिश्	२३३
प्रविष्ट	२४९, २५१
प्रदृष्ट	१४५, १४७
प्रदेय	२५१
प्रदेशन=(हस्तभागविशेष:)	
प्रदेशनी	२१०
प्रदेशिनी	२१०
प्रदोष	१३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्रद्युम्न	२२७
प्रद्युम्नजननी	२२५
प्रद्युम्नस्नुषा	२२७
प्रद्योतन	३३
प्रधन	१२४
प्रधान	२५४
प्रधानधातु	१४०
प्रधावन	२४४
प्रपा	१३८
प्रपातिन्	२०३
प्रपितामह	२०७, २१५
प्रपीडित	१२९
प्रपुष्ट	२५३
प्रपूज्य	२०७
प्रबन्ध	१२२
प्रबल	२२४
प्रबुद्ध	२५५
प्रबोधनीय=(प्रबोधितव्यः),	
प्रबोधिन्येकादशी	२३
प्रबोधितव्य=(प्रबोधनीयः),	
प्रबोध्य=(प्रबोधनीयः)	
प्रभञ्जन	२४४
प्रभव	१६, १२२, २००
प्रभा	२५, ३६, २३१, १०५
प्रभाकर	३३
प्रभाज	५२
प्रभाणापति	३३
प्रभात	१२
प्रभापति	३३
प्रभाप्रभु	२२
प्रभाभर्तृ	३३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्रभानू	५२
प्रभाव	१२२
प्रभावती	२०८
प्रभावप्रसू	३५
प्रभास	२०६, २०७
प्रभासुत	५२
प्रभु	३५, २०७
प्रभूत	२५३
प्रमय	२३०
प्रमथाधिप	२२८, २३२
प्रमद	३१, १२२
प्रमदवन	१९९
प्रमदा	२६, २०५
प्रमर्दन	२१६
प्रमाण	५८, २५४
प्रमाणपटु	२५६
प्रमाणरहितायुष्	१४१
प्रमात्य	५४
प्रमाथिन्	१६
प्रमादिन्	१७
प्रमित	२५०, २५४
प्रमिति	५८
प्रमीला	२२९, १२९
प्रमुख	२५४
प्रमुदित	१२९
प्रमोद	१६, ३१, १२२
प्रमोदित	२४६
प्रयाग	२०१, २३६
प्रयाण	२५१, १३७
प्रयाणक	२५१, १३७
प्रयात	२५१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'प्रयातः'	१८१	प्रवदेताम्	१८३
प्रयातात्	१८१	प्रवदेयुः	१८३
प्रयाताम्	१८१	प्रवर	२५४
प्रयाति	१८१	प्रवरमतियुतपौरकि	२५६
प्रयातु	१८१	प्रवरवाहन	१९८
प्रयान्ति	१८१	प्रवर्ग्य	२३९
प्रयान्तु	१८१	प्रवर्द्धमान	९
प्रयायात्	१८१	प्रवर्द्ध	२५४
प्रयायाताम्	१८१	प्रवर्हण	२५४
प्रयायुः	१८१	प्रवह	२४४, २४५
प्रयुक्त	९०, १४६	प्रवाल=(मूंगेतिनाम्ना) प्रसिद्धः)	
प्रयुत	७३, ७३, ९०	प्रवास=(अवस्थाविशेषः)	
प्रयोग=(निदर्शनं अनुष्ठानं वा),		प्रवाहिक	२४२
प्रयोजन	१३३	प्रविचार्य्य=(सविचारणीयः)	
प्रयोजनीय	९१	प्रविदारण	१२४
प्रयोजित=(संयोजितः)		प्रविलोकनयुत	१४६
प्रोयजितव्य	९१	प्रविलोकित	१४५
प्रयोज्य	९०, ९१	'प्रविशतः'	१७६
प्रलपन=(प्रकथनम्),		प्रविशति	१७६
प्रलपनीय=(प्रकथनीयः)		प्रविशन्ति	१७६
प्रलपित=(प्रजल्पित)		प्रविशेत्	१७६
प्रलपितव्य=(प्रजल्पितव्यः)		प्रविशेताम्	१७६
प्रलप्य=(प्रजल्प्य)		प्रविशेयुः	१७६
प्रलम्बघ्न	२२५, २६९	प्रविसर	१२
प्रलम्बभिद्	२२५, २६९	प्रवीण	२५५
प्रलय	१८, १२४	प्रवेष्ट	२१३
प्रलापिन्	२२५	प्रवेष्टपानीयरुहार्दन	१३६
'प्रवदतः'	१८३	प्रवेष्टपीडा	१३६, १३६
प्रवदति	१८३	प्रवेष्टोत्पलसंग्रह	१३६
प्रवदन्ति	१८३	प्रव्याल	४३
प्रवदेत्	१८३	प्रशल	१५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्रशस्त	३०, ३१, १३३	प्रसूति	४५, १२२, २००
प्रशान्त	४७	प्रसूतिका	१४०
प्रशान्तार्चिस्	२४०	प्रसूतिज	३१
प्रश्न	२५६	प्रसूतिभवन	१४०
प्रश्नकर्तृ	२५६	प्रसून	२२१
प्रश्नलग्न	२५६	प्रसूनक	२२१
प्रश्नार्थवादिन्	२५६	प्रसूनाशनि	२००
प्रष्टव्य	२५६	प्रसूनासम	२२०
प्रष्टृ	२५६	'प्रसूयते'	१८०
प्रष्ठ	२५४	प्रसूयन्ते	१८०
प्रसक्त=(आसक्तः)		प्रसूयेत	१८०
प्रसन्न=(हर्षितः)		प्रसूयेते	१८०
प्रसन्ना	२४४	प्रसूयेते	१८०
प्रसमीक्षित	१४५	प्रसूयेयाताम	१८०
प्रसमीक्षितदेह	१४६	प्रसूयेरन्	१८०
प्रसमीक्ष्य=(संदृष्ट्वा)		प्रसृत	६३
प्रसर	१०१	प्रसृति	१३१
प्रसरण	१३७	प्रस्तर	१३९
प्रसव	१५, २००	प्रस्तरचूर्ण	१३९
प्रसववती	१४०	प्रस्तोतृ	४९
प्रसववतीक्वाथ	१३४	प्रस्थ	६२
प्रसववतीस्नान	१३४	प्रस्थमान	५८
प्रसादन	१३८	प्रस्थवत्	२०४
प्रसारिणी	२११	प्रस्थातृ=(प्रस्थानकर्ता),	
प्रसार्य्य	११८	प्रस्थान	१२५, १३७
प्रसीदिका	१९९	प्रस्रवण	२१९
प्रसू	१२२, २२५	प्रहर	१३
प्सूत	२००	प्रहरण	२४४
प्रसूता	१४०	प्रहर्षण	२४४
प्रसूतापथ्य	१३४	प्रहर्षुल	४५
प्रसूतास्नान	१३४	प्रहस	२२८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्रह्लाद	२१६	प्रागदेवेज्य	५०
प्रांशु	२५३	प्राग्दैवतपुरोहित	५१
प्राक्	१२१, २३३	प्राग्दैवतार्चित	५०
प्राक्कपाल	१०९	प्राग्दैवतार्च्य	५०
प्राक्कुज	१२१, १०७	प्राग्दैवतेज्य	५०
प्राक्क्षितिज	१२१, १०७	प्राग्भव	२३४
प्राक्तन	२५६	प्राग्भाग	२३३
प्राक्तनजातकज्ञ	२५६	प्राग्भाद्र	८
प्राक्तनाचार्य्यवर्य्य=(प्राचीनज्योतिर्विद्),		प्राग्र	२५४
प्राक्पक्ष	१३	प्राग्रहर	२५४
प्राक्पर्वत	२०४	प्राग्र्य	२५४
प्राक्फाल्गुनी=(पूर्वाफाल्गुनी),		प्राग्लग्न	१२१
प्राक्फाल्गुनीसुत	४८	प्राग्लोप	१०७
प्राक्फाल्गुनेय	४७	प्राग्विलग्न	१२१
प्राक्सुर	५१	प्राङ्नत	१०९
प्राक्सुरवन्द्य	५०	प्रागदर्शन	१०७
प्राक्सुरेज्य	५०	प्रागपर	९८
प्राकाम्य	२३०	प्रागस्त	१०७
प्राग्दर्शन	१०७	प्रागस्तमन	१०७
प्राग्दृग्ग्रह	११४	प्रागुदय	१०७
प्राग्देवता	५१	प्रागुद्गम	१०७
प्राग्देव	५१	प्रागुन्नत	१०९
प्राग्देवतापूजितपादपद्मक	५१	प्राञ्च्	२३३
प्राग्देवताराजसुपूजितांघ्रि	५१	प्राची	२३३
प्राग्देवतार्चितांघ्रि	५१	प्राचीदर्शन	१०७
प्राग्देवतावन्दित	५१	प्राचीन	२३४, २५६
प्राग्देवतावन्द्य	५०	प्राचीनतिलक	४१
प्राग्देवतेज्य	५०	प्राचीनबर्हि	२३६
प्राग्देवपूज्य	५०	प्राचीपति	२३६
प्राग्देववन्दित	५०	प्राचीलोप	१०७
प्राग्देवाचार्य्य	५०	प्राचेतस्	८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्राचेतस	८	प्राणवियोग	२६१
प्राच्यदर्शन	१०७	प्राणसम	३५
प्राच्यस्त	१०७	प्राणसमा	२०५
प्राच्यस्तमन	१०७	प्राणहर	५५
प्राच्यांवास	२३४	प्राणाधिक्य	३१
प्राच्युदय	१०७	प्राणाधिनाथ	३५
प्राच्युद्गम	१०७	प्राणिन्	३०, २००
प्राञ्=(प्रश्नकर्ता),		प्राणेश	३५
प्राजापत्य	५, ६८, २०९	प्राणेशा	२०४
प्राजितृ	३६	प्राणेश्वर	३५
प्राजेश	५	प्राणेश्वरी	२०५
प्राज्ञ	२५५	प्राणोपपन्न	३०
प्राज्य	२५३	प्राण्यङ्ग	२१४
प्राण	११, ११, १२,	प्रातर्	१२
	१२१, २०७	प्रात:कालीनदिनगण	९८
प्राणद	२०७	प्रात:कालीनमध्यमग्रह	१००
प्राणदशा	१४४	'प्राथयत:'	१८५
प्राणनाथ	३५	प्राथयति	१८५
प्राणप	३५	प्राथयन्ति	१८५
प्राणपद	५५	प्राथयेत्	१८५
प्राणपाल	३५	प्राथयेताम्	१८५
प्राणपालक	३५	प्राथयेयु:	१८४
प्राणप्रधान	३१	प्रादेशन=(हस्तविभाग:),	
प्रणभाज्	३०	प्रान्त्य	१२५
प्राणभास्वत्	२१८	प्रापण	९०
प्राणभृत्	२००	प्रापणिक	२४७
प्राणभाज्	२००	प्रापणीय	९२
प्राणभृत्	२००	प्रापथ्य	२५१
प्राणवत्	३०	प्राप्त	९१, ९२
प्राणवर्जित	३१	प्राप्तदोष	२५४
प्राणवह	२४५	प्राप्तरूप	२५५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्राप्तवीर्य	३०
प्राप्तव्य	९२
प्राप्ति	९०, २३०, ९३
'प्राप्नुतः'	१८२
प्राप्नुते	१८२
प्राप्नुयात्	१८२
प्राप्नुयाताम्	१८२
प्राप्नुयुः	१८२
प्राप्नुवन्ति	१८२
प्राप्नोति	१८२
प्राप्वते	१८२
प्राप्न्वाते	१८२
प्राप्न्वीत	१८२
प्राप्न्वीयाताम्	१८२
प्राप्न्वीरन्	१८२
प्राप्य	९२, १४७
प्राबल्य	३०
प्राभाकरि	५२
प्राभेय	५२
प्रामार्ज्य	४४
प्रामित्य	४४
प्रामीत्य	४४
'प्रारभते'	१९४
प्रारभन्ते	१९४
प्रारभध्वे	१९४
प्रारभसे	१९४
प्रारभामहे	१९४
प्रारभावहे	१९४
प्रारभे	१९४
प्ररभेत	१९४
प्रारभेते	१९४

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्रारभेथे	१९४
प्रारभेयाताम्	१९४
प्रारभेरन्	१९४
प्रार्थित	२५७
प्रालेय	१५, ४२
प्रालेयकिरण	४१
प्रालेयभानव	४६
प्रालेयभानु	४०
प्रालेयभानुज	४६
प्रालेयभास्	३९
प्रालेयमरीचि	४१
प्रालेयरश्मि	४०
प्रालेयरश्मिसुत	४६
प्रालेयांशु	३९
प्रावृडत्यय	१५
प्रावृष्	१५, १५
प्रावृषा	१५
प्रावृषिज	२४५
प्राशन	१३४
प्राश्निक	२५६
प्रासाद	१३८
प्रास्थित	२१४
प्राह्ण	१२
प्रिय	३५, ३५, ३६, १२२, २२६
प्रियङ्गु	२०२
प्रियतम	२२८
प्रियतमा	१२३
प्रिया	२०५, २०८
प्रीति	३, ९, १२२, १३१, २११
प्रेक्षण	२१३
'प्रेक्षते'	१८८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
प्रेक्षन्ते	१८८	प्रौढा (अवस्था विशेष)	
प्रेक्षा	१२२	प्रौष्ठ	१४
'प्रेक्षेत'	१८८	प्रौष्ठपद	१४
प्रेक्षेते	१८८	प्रौष्ठपदा	८
प्रेक्षेयाताम्	१८८	प्रौष्ठपदी	२२
प्रेक्षेरन्	१८८	प्रौष्ठपाद्	८
पेरेक्ष्य	१४८	प्लव	१७
प्रेतपति	२४१	प्लवग	३२
प्रेतपुरीश	५२	प्लवङ्ग	१७
प्रेतपुरीशज	५५	प्लाविन्	२२
प्रेतपुरीशसूनु	५५	प्लोटो	३१, ५५
प्रेतराज्	२४१	प्सात	२००
प्रेमवती	२०५	'फ'	५
प्रेयस्	३५	फटिन्	२२३
प्रेयसी	२०५	फणकर	२२३
प्रेष्ठ	३५	फणधर	२२३
प्रेष्ठा	२०५	फणधरधर	२२८
प्रेष्य	१२१	फणभृत् (त्)	६, २२३
प्रोक्त	२४९	फणवत् (मतु)	२२३
'प्रोचतुः'	१८३	फणाकर	२२३
प्रोचुः	१८३	फणाधर	२२३
प्रोज्झित	९२	फणाभृत् (त्)	२२३
प्रोत	३७	फणावत् (मतु०)	२२३
प्रोथिन्	३८	फणिन्	६, २२३
प्रोवाच	१८३	फणिनामधिप	५४
प्रोष्ठपद्	८	फणिनामधीश्वर	५४
प्रोष्ठपद	८	फणिनायक	५४
प्रोष्ठिन्	२७	फणिप	५३
प्रौढ	२५५	फणिपति	५४
प्रौढपाथोधि	४१	फणिप्रिय	२४४
प्रौढपाथोधिपुत्र	४१	फणीन्द्र	५३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
फणीश	५३
फणीश्वर	५४
फल	१९१, ९१, ९२, ९५, १२५
फलक	११२
'फलतः'	१९१
फलति	१९१
फलन्ति	१९१
फलद	१३८
फलपाककाल	१४४
फलागम	१२५
फलिक	२०४
फलित	२५७
फलितज्ञ	२५६
फलितागमबोधवृद्ध	२५६
फलेत्	१९१
फलेताम्	१९१
फलेयुः	१९१
फलेश	२५
फलोदय	१९८
फल्गुन	१४
फल्गुनाड	१४
फल्गुनाल	१४
फल्गुयुग्मा	८
फाणित	२०३
फाल	२२५
फाल्गुन	१४
फाल्गुनपूर्वज	१४
फाल्गुनानुज	१४
फाल्गुनिक	१४
फाल्गुनी	६, २४, ४७
फाल्गुनीभव	४७
फुल्ल	२२१
फुल्लरीक	२२३
ब	
ब	२७
बक	२२८
बदर	२०२
बदरा	२०२
बदरी	२०२
बदरीवासा	२३१
बन्दक	२४९
बन्ध	२२४, १४७, १२३
बन्धक	२१७
बन्धन	१२५
बन्धाकि	२०४
बन्धु	१५४, २२०, १२२
बन्धुर	२५५
बप्प	२२४
बभ्रु	२१५, २२४, २२८
बर्हि	२३९
बर्हिःशुष्मन्	२३९
बर्हिण	२३३
बर्हिणवाहन	२३३
बर्हिध्वजा	२३१
बर्हिन्	२३९, २३४
बर्हिर्ज्योतिस्	२३९
बर्हिर्मुख	४८, १९७
बर्हिर्मुखवन्दताघ्रि= (बृहस्पतिः)	
बर्हिवदन	१९७
ब्रहिरास्य	१९७
बर्हिरुत्क	२३८
बर्हिस्	२३९, १२२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
बल	३०, २४२, २२४, १४०, २२४, २२५, १२१	बलारातिगुरु	४८
		बलासव	४३
बलदीप्त	३०	बलाहक	२२२
पलदेव	२२५	बलि	२१६
बलदेवभगिनी	२३१	बलिगुरु	५०
बलदेवमातृ	२२५	बलिध्वंसिन्	२१५
बलदेवस्वसृ	२३१	बलिन्	३०, २२५, २३१
बलदेवाग्रजा	२२५	बलिन्दम	२१६
बलनिषूदन	२३६	बलिपर्वन्	२३
बलप्रधान	३१	बलिपुरोहित	५०
बलभद्र	२२५	बलिपूजित	५०
बलभाज्	३०	बलिपूज्य	५०
बलभिद्	२०९	बलिपूज्यपाद	५०
बलमुक्त	३१	बलिबन्धन	२१६
बलराम	२२५	बलिमंत्रिन्	५०
बलरिपु	२३६	बलिमहित	५०
बलवत्	३०	बलिराज	२३
बलवर्जित	३१	बलिराज्योत्सव	२३
बलशालिन्	३०	बलिवन्दित	५०
बलस्थ	३०	बलिवद्य	५०
बलहन्	२३६	बलिवेश्मन्	२२३
बला	४५	बलिवैरिन्	२१५
बलाकुमार	४४	बलिष्ठ	३०
बलाङ्क	१५	बलिसचिव	५०
बलाङ्कक	१५	बलिसद्मन्	२२३, १२२
बलाङ्ग	१५	बलीज्य	५०
बलाज	४३	बलीयस्	३१
बलाट=(भूचर:)		बलीवर्द	२५, २३०
बलाधिक्य	३१	बलीवर्दक	२५
बलानुज	२२४	बले:पुरोधस्	५०
बलाराति	२३६	बलेशोडु	७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
बलोज्झित	३१
बलोत्कट	३१
बलोत्कर्ष	३१
बलोद्रिक्त	३१
बलोदार	३०
बलोपपन्न	३०
बल्यमात्य	५०
बव	१०
बस्त	२५
बस्ति	२८
बहल	२३९
बहु	२५३
बहुज्ञ	२५६
बहुधान्य	१६
बहुपुत्री	२३१
बहुफणसर्प=(नागविशेषः)	
बहुबल	२३१
बहुभुजा	२३१
बहुरन्नाद	२४०
बहुरूप	२०७, २१६, २२८, २५३
बहुरेतस्	२०७
बहुल	२३८, २५३
बहुलग्रीव	२३३
बहुलपक्ष	१४
बहुलमुखा	२
बहुला	५
बहुलेतरपक्ष	१३
बहुविध	२५३
बहुशृङ्ग	२१६
बहुसौवर्ण	२०९
'बा'	
बाडव	१३४

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
बाढ	२५२
बाण	१३७, २१६, ११५, २२०, २३६
बाणजित्	२१६, २२४
बाणमार्ग	३०
बाणारि	२२७
बाणासन	२६, २०३
बाणासुरसुता	२२७
बादर	२०२
बादरदन्तधावन	२४
बादरायणायुष्	१४१
बाधक	१२६
बाधा	३१
बाधास्थान	१२६
बान्धव	१२२
बाभ्रवी	२३१
बार्हस्पत्य	२७
बार्हस्पत्यवर्ष	१६
बाल	१२९
बालक	१९९
बालग्रह	२३३
बालचर्य्य	२३३
बालव	१०
बालसन्ध्याभ	४४
बालसात्म्य	२१९
बाला	२६
बालाग्र	६५, ६५
बालाद्या	१२९
बालान्नभुक्ति	१३४
बालिका	२६
बालिश	१४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
बालुलेय	२३३	बिम्बैक्यार्द्ध	११६
बाल्य	१२९	बिम्बोन्मुक्ति प्रारम्भकाल	१०६
बाह	२१३	बिलवासिन्	२२३
बाहा	२१३	बिलशय	२२३
बाहु	६, १०२, १२१, २१३	बिलशयन	२२३
बाहुयज्ञ	२३६	बिलेवासिन्	२२३
बाहुज्या	१०४	बिलेशय	२२३
बाहुदन्तेय	२३६	बिलौकस्	२२३
बाहुनामन्	७४	बिल्व	५९, ५९, ६२
बाहुल	१४	बिसकुसुम	३६
बाहुहीनत्रिभ	१०३	बिसनाभिज	३६
बाहू	७४, २१३	बिसप्रसून	३६
बाह्य	१२२	'बी'	
बाह्याराम	१९९	बीज	१५, ४५, १२१
बिड	९९	बीजगणित	७२
बिडाल	१३५	बीजप्रक्षेपकाल	१४०
बिडालपदक	५९	बीजप्रसू	४४
बिडौजस्	२३७	बीजसमुद्भव	१४०
बिन्दु	७४	बीजसू	४४
बिभ्रद्रश्मिकरालपूर्ण परिधि	४३	बीजान्तर	९८
बिम्ब	११५	बीजिन्	२२४
बिम्बकला	११५	बूक्क	२४३
बिम्बकलिका	११५	बुक्कन्	२४३
बिम्बयोग	११६	बुद्ध	४७, २२८, २५०
बिम्बयोगार्द्ध	११६	बुद्धद्वादर्शी	२१
बिम्बलिप्ता	११५	बुद्धि	१२२
बिम्बलिप्तिका	११५	बुद्धिसहाय	४९, १२५
बिम्बलेखन	११७	बुद्धीन्द्रिय	२१८
बिम्बशेष	११६	बुद्ध्वा	२५०
बिम्बैक्य	११६	बुध	१३, ४५
बिम्बैक्यखण्ड	११६	बुधदृश	१४३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
बुधवार	३, ९
बुधाग्रगण्य	२५६
बुधाष्टमी	२०
बुधादित्य=(योगविशेषः)	
बुधांश	५५
बुधित	२५०
बुध्नि	८
बुध्न्य	८
बुध्न्यभ	८
'बुध्यते'	१८९
बुध्यन्ते	१८९
बुध्येत	१८९
बुध्येते	१८९
बुध्येयाताम्	१८९
बुध्येरन्	१८९
'बू'	
बृहत्	२५३
बृहतांपति	४७
बृहती	७७, २०९
बृहद्गौरीव्रत	२१
बृहद्भानु	२३९
बृहस्पति	१३, २८, ४७
'बे'	
बेर	२२४
'बो'	
बोद्धव्य	२५०
बोधन	४५
बोधनीय	२५०
'बोधयतः'	१८९
बोधयति	१८९
बोधयन्ति	१८९
बोधयते	१८९
बोधयन्ते	१८९
बोधयेते	१८९
बोधयोग्य	२५०
बोधान	४९
बोधित	२५०
बोधितव्यं	२५०
बोधिद	२०६
बोध्य	२५०
बौद्ध	२१६
बौद्धजयन्ती	२२
बौध	२७
बौधन	२७
ब्रध्न	३२
ब्रध्नज	५२
ब्रध्नजनि	५२
ब्रध्नतनुजन्मन्	५३
ब्रध्नभव	५२
ब्रध्नवरिन्	५४
'ब्रवाणि'	१८४
ब्रवाम	१८४
ब्रवाव	१८४
ब्रवीति	१८३
ब्रवीतु	१८४
ब्रवीमि	१८३
ब्रवीषि	१८३
ब्रह्मकन्यक	२०८
ब्रह्मगर्भ	२३३
ब्रह्मचारिणी	२३१
ब्रह्मचारिन्	२३१, २३३
ब्रह्मण्य	५२, २१७, २२०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ब्रह्मन्	३, ४, ५, १०
ब्रह्मनामन्	२१५, २०७, २११, ११८
ब्रह्मपत्नी	२०८
ब्रह्मपुत्र	२०८
ब्रह्मपुत्री	२०८
ब्रह्मपुरी	२०८
ब्रह्ममुखनामन्	७५
ब्रह्मयज्ञ	२०९
ब्रह्मर्षि	१९८
ब्रह्मलोकांश	१२८
ब्रह्मविद्या=(विद्याविशेषः)	
ब्रह्मसावर्णि	१८
ब्रह्मसुवता	२०८
ब्रह्मसू	२२७
ब्रह्मसूत्र	१३४
ब्रह्मसूत्रधृति	१३४
ब्रह्महद्	११४
ब्रह्महदय	११४
ब्रह्माणी	२०८
ब्राध्नि	५२
ब्राह्म	५, १३
ब्राह्मण	५८, ५८
ब्राह्मणमचर्चिका	२५५
ब्राह्मणमतल्लिका	२५५
ब्राह्मणच्छंसिन्	४९
ब्राह्ममुहूर्त	१८, १८
ब्राह्मवैवर्त	२१३
ब्राह्माण्ड	२१३
ब्राह्मी	५, ४९, २०८, २०९
ब्राह्म	५
'ब्रुव'	२५४

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ब्रुवन्ति	१८३
ब्रुवन्तु	१८४
ब्रुवते	१८४
ब्रुवते	१८४
ब्रुवाते	१८४
ब्रुवीत	१८४
ब्रुवीयाताम्	१८४
ब्रुवीरन्	१८४
ब्रूत	१८४
ब्रूतः	१८३
ब्रूतम्	१८४
ब्रूतात्	१८४
ब्रूतात्	१८४
ब्रूताम्	१८४
ब्रूते	१८४
ब्रूथ	१८३
ब्रूथः	१८३
ब्रूमः	१८३
ब्रूयात्	१८४
ब्रूयुः	१८४
ब्रूवः	१८३
ब्रूहि	१८४

भ

भ	३, २५
भङ्क्त्वा	९३
भकक्षा	११०
भकूट	१३४
भक्त	९०
भक्ति=(अनुरागविशेषः)	
भक्त्वा	९३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भक्षण	२००
भक्षणीय=(भक्ष्यद्रव्यम्)	
भक्षमल्ल	२१४
भक्षित=(खादितः)	
भक्ष्य	२०१
भग	४, ६
भगज	५२
भगण	६८, ९७
भगणनामन्	७७
भगणलव	८४, ९७
भगणार्द्ध	९७, ९७
भगणांश	८४, ९७, ९७
भगणांशक	८४, ९७
भगणोनकेन्द्र	१०६
भगत=(भभुक्तः)	१४४
भगदैवत्य	६
भगनेत्रान्तक	२२८
भगभव	५२
भगभू	५२
भगम्य=(भभोग्यः)	१४४
भगवत्	२०६
भगवती	२३१
भगसम्भव	५२
भगात्मज	५२
भगालिन्	२२८
भगिनी	२२५
भगीरथ	२२६
भगीरथप्रजा	२२८
भगोत्थ	५२
भगोल	११७, ११०
भग्नी	२२५
भग्रहयुति	११९
भङ्ग	१२०
भङ्गुर	१०७
भचक्र	९७, ११०
भचक्रकला	९७
भचक्रकलिका	९७
भचक्रभाग	८४
भचक्रलव	८४
भचक्रलिप्ता	९७
भचक्रलिप्तिका	९७
भचक्रांश	८४
भचक्रांशक	८४
भचक्रोनकेन्द्र	१०६
'भजतः'	१७३
भजति	१७३
भजते	१७३
भजन	९०
भजनफल	९०, ९१
'भजेत्'	१७३
भजेत	१७३
भजेताम्	१७३
भजेते	१७३
भजेयाताम्	१७३
भजेयुः	१७३
भजेरन्	१७३
भणन	२४९
भणनीय	२४८
भणित	२०८, २४९
भणितव्य	२४९
भणित्वा	२४९
भण्य	२४९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भण्यमान	२४८
भत्रय	१०२
भत्रयसमुदाय	१०२
भन्द	३१
भदयित	३९
भदल	९७, १३८
भद्र	८, २५
भद्रकपिल	२१६
भद्रकाली	२३१
भत्रकालीव्रत	२२
भद्रचलन	२२५
भद्रतारका	८
भद्रतारा	८
भद्रपद	८
भद्रपदर्क्ष	८
भद्रपदा	८
भद्रपदाभ	८
भद्रभ	८
भद्रर्क्ष	८
भद्रा	३, १०, २२५
भद्राक	२२८
भद्राङ्ग	२२५
भद्रातिथि	९, ९, ७४
भद्रासन	२१४
भद्रिका	१४४
भद्रेश्वर	२२८
भधव	३८
भनाथ	३८
भनाथनन्दन	४६
भनायक	३९
भन्द	३१

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भप	३८
भपति	३८
भभर्तृ	३८
भभुक्त	१४३
भभोग	१४४
भभोग्य	१४४
भम	२५, २५
भमण्डल	११०
भय	१२३
भयात	१४३
भयुग	८२
भयेय	१४, ६३
भर	६०
भरणि	४, ५
भरणी	३, ४
भरणीय	१२१
भरणीसम्भव	५४
भरत	१९९, २४०
भरथ	२३८
भरमण	३९
भरित=(पालितः)	
भरु	२०५, २२८
भर्ग	६, २२८
भर्ग्य	२२८
भर्तव्य	१२१
भर्तृ	१३९
भर्तृस्थान	१२३
भर्भरी	२१७
भर्म	२०३
भर्मन्	२०३
भव	२९९, २२८, १२५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भवत्	१६७	भसञ्ज्ञ	५०
'भवतः'	१७४	भसत्	२२२
भवति	१७४	भसित	२४०
भवन	२५, १४८, १२२	भस्मन्	२४०
भवनीय=(भवितव्यम्),		'भा'	५
'भवन्ति'	१७४	भा	११६
भवतु	६	भाकर्ण	१७३
भवसू	६	भाकूट	२०४
भवानी	२३१	भाकोष	३२
भवान्तकृत्	२०७	भाग	६, ८९, ९०, ९७
भवान्युत्पत्ति	२०	भागक	८१
भवायना	२२९	भागधेय	१२४
भविक	३१, १२४	भागफल	९१
भवितव्य=(भवनीयम्)		भागवत्	५०, १२
भवितव्यता=(भाग्यम्),		भागवत	५०
भविता	११५	भागि	५२
भविन्	२००	भागीरथी	२२९
भविभु	३८	भागीरथीवक्त्र	७४
भविष्य	१८	भाग्य	६, ५२, १५०
भविष्यत्	१८, १८	भाग्यभ	६, १२४
'भवेत्'	१७४	भाच्छ	१२७
भवेताम्	१७४	भाज्	१४७, १७३
भवेयुः	१७४	भाजक	९१
भव्य	३०, ३१, १२४	'भाजयतः'	१७३
भव्यग्रह	३०	भाजयति	१७३
भव्यनभोग	३०	भाजयते	१७३
भव्यवियच्चरेन्द्र	३०	भाजयन्ति	१७३
भव्यवियत्पान्थ	३०	भाजयन्ते	१७३
भव्याशय	२५६	भाजयित्वा	९३
भषट्क	९७	'भाजयेत्'	१७३
भसंघ	९७	भाजयेत	१७३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भाजयेताम्	१७३	भानुपुत्र	५२
भाजयेते	१७३	भानुभ	६
भाजयेयाताम्	१७३	भानुभुज्	५३
भाजयेयुः	१७३	भानुमत्	३२, १५९
भाजयेरन्	१७३	भानुमती	२०४
भाजित	९०	भानेमि	३२
भाज्य	९१	भान्त	३२
भाज्याङ्क	९१	'भान्ति'	१९६
भाटक=(गृहशुल्कम्)		भाम	२२५
भाण्ड=(गृहोपकरणम्).		भामिनी	२६, २०५
भाण्डरीक	२२२	'भायात्'	१९६
भाण्डागाः=(भांण्डगृहम्)		भायाताम्	१९६
'भातः'	१९६	भायुः	१९६
भाति	१९६	भार	५९, ६०
भातु	३२	भारती	४९, २०८, १२१
भाद्र	१४	भारतीयकुलाचल=(वर्षापर्वतः)	
भाद्रद्वय	९	भारतीयवर्ष	७७
भाद्रपद	१४, १४	भारद्वाज	२२२, २२८
भाद्रपदपूर्वज	१४	भारवि	३२
भाद्रपदानुज	१४	भार्क	१२७
भाद्रपदावरज	१४	भार्कि	१२७
भाद्रयुग्म	९	भार्गव	२७, ५०, १५१, २५६
भाद्राषाढाद्वय	८	भार्गवदेव	५०
भाधिनाथ	३९	भार्गवनन्दन	५७
भानव	६, ५२	भार्गवी	२१७
भानु	६, ३२, ६१, ६६	भार्द्ध	७५
भानुकेसर	३४	भार्य	५, १५१
भानुकोश	३३	भार्या	१३९, २२०
भानुज	२७, ५२	भार्यापती	१४०
भानुजन्मन्	५२, १६०	भार्यास्थान	१२३
भानुतनय	५२	भाल	२२९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भाव	६, १६, १४२, १२५, २००, ११५, १२१
भावना	९८
भावुक	१२४
भावुकामावास्या	२१
'भावयतः'	१७४
भावयति	१७४
भावयन्ति	१७४
भावयेत्	१७४
भावयेताम्	१७४
भावयेयुः	१७४
भाविकर्मफल	१८
भावित	९२, २५७
भाविन्	१८, ७७
भाविनी	२०५
भाविफल	१८
भावुक	३१
भावुकामावास्या	२१
भांश	१२८
भाषण	२०८
भाषणीय	२४९
'भाषते'	१८४
भाषन्ते	१८४
भाषयति	१८४
भाषयते	१८४
भाषयित्वा	२४९
भाषा	४९, २०८
भाषित	२०८, २४९
भाषितव्य	२४९
'भाषेत'	१८४
भाषेते	१८४
भाषेयाताम्	१८४
भाषेरन्	१८४
भाष्य	२४९
'भाष्यते'	१८४
'भाष्यमाण'	२४९
भास्	३६
भास	३६
भासन्त	३, ५५
भासन्ती	३
भासुर	३१
भास्कर	३२, २०३
भास्करज	५२
भास्करभुवन	३६
भास्करात्मज	५२
भास्करि	५२
भास्वज्ज	५२
भास्वज्जभू	५५
भास्वत्	३२
भास्वत्तनुजनि	५३
भास्वर	१२
भास्वद्भव	५२
भास्वद्भू	५२
भास्वल्लुप्तज्योतिष्	१०७
भित्त	८९
भिदिर	२३८
भिदु	२३८
भिदुर	२३८
'भिनत्ति'	१९३
भिनत्सि	१९३
भिनद्मि	१९३
भिन्तः	२०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भिन्ते	१९३	भीष्मप्रसू=(गङ्गा)	
भिन्त्थ	१९३	भीष्मसू=(शान्तनुः)	२२९
भिन्त्थः	१९३	भीष्माष्टमी	२४
भिन्दते	१९३	भुक्त	१०८
भिन्दन्ति	१९३	भुक्तकाल	१०८
भिन्दाते	१९३	भुक्तभाग	१०८
भिन्दीत	१९३	भुक्तलव	१०८
भिन्दीयाताम्	१९३	भुक्तांश	१०८
भिन्दीरन्	१९३	भुक्तांशक	१०८
भिन्द्मः	१९३	भुक्ति	१४४, १००
भिन्द्वः	१९३	भुक्तिमन्दफल	१०६
भिषज्	८	भुक्तिमृदुफल	१०६
'भी'	५	भुग्न	४३, १०७
भी	१२३	'भुङ्क्तः'	१८७
भीति	१२३	भुङ्क्ते	१८७
भीम	२२८, २२८	भुज	६, ४३, १३९, २१३
भीमशासन	२४१	भुजग	५३, २२३
भीमसेन	२४५	भुजगनायक	५४
भीमा	२३१	भुजगपति	५४
भीरु	२६, २०५, २२८	भुजगविभु	५४
भीरुक	२२८	भुजगाधिप	६
भीलु	२०५	भुजगान्तक	२२१
भीलू	२०५	भुजगाशन	२२१
भीषण	२२८	भुजगेन्द्र	५४
भीष्म	२२८	भुजङ्ग	६, ५३, २२३
भीष्मक	२२५	भुजङ्गनाथ	५४
भीष्मकपुत्री	२२५	भुजङ्गम	५४, २२३
भीष्मजननी	२२९	भुजङ्गमस्वामिन्	५४
भीष्मद्वादशी	२४	भुजङ्गमेश	५४
भीष्मपञ्चक	१३७	भुजङ्गविभु	५४
भीष्मपञ्चकव्रत	२३	भुजङ्गहन्	२२२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भुजङ्गाधिभू	५४
भुजङ्गेश्	५३
भुजग्रह	१३६
भुजज्या	१०४
भुजतोयजग्रह	१३६
भुजदल	२१३
भुजभाग	१०२
भुजलव	१०२
भुजवारिजग्रह	१३६
भुजा	२१३, १२०
भुजाकण्ट	२१०
भुजादल	२१३
भुजान्तर	९८
भुजाब्जग्रहण	१३६
भुजाब्जपीडा	१३६
भुजाभ्रपुष्पप्सवग्रह	१३६
भुजाम्बुजग्रह	१३६
भुजाम्बुजनिपीडन	१३६
भुजांश	१०२, १०८
भुजांशक	१०२
भुजि	२३९
भुजिष्या	२०५
भुजोनत्रिभ	१०३
'भुञ्जते'	१८७
भुञ्जन्ति	१८७
भुञ्जाते	१८७
भुञ्जीत	१८७
भुञ्जीयाताम्	१८७
भुञ्जीरन्	१८७
भुञ्ज्यात्	१८७
भुञ्ज्याताम्	१८७
भुञ्ज्युः	१८७
भुनक्ति	१८७
भुवन	७४, ७८
भुवनत्रयचूडामणि	३४
भुवनमातृ	४४
भुवनाधीश	३४
भुवन्यु	२३९, ३९
भुवर्	३०, २२३
भुवर्लोक	२२३
भुविस्	११८
भुसावल	९९
'भू'	५, ४४, २२४
भू	१०, १७४
भूकक्षा	९९
भूकम्प	२५८
भूकम्पन	२५८
भूकर्ण	९९
भूकश्यप	२२४
भूकुमार	४३
भूकेन्द्र	१२१
भूखण्ड=(भूमिदलम्),	
भूगोल	११०
भूगोलपरिधि=(पृथ्वीपरिधिः)	
भूचल	२५८
भूचलन	२५८
भूच्छाय	११५
भूच्छाया	११५
भूज	१३९
भूजनि	४३
भूद	२, १८
भूतकाल	१८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भूततिथि	२	भूभुज्	२२६
भूतदमनी	२३०	भूभू	४३, २४५
धूतधात्री	४४	भूभृत्	२०४, २२५
भूतनय	४३	भूमण्डल	९९
भूतनायिका	२३१	भूमध्यरेखा	९८
भूतप्लव	१८	भूमध्यरेखानगर	९९
भूतमातृ	४४	भूमध्यरेखापुर	९८
भूतल	१२२	भूमयी	३५
भूता	२, १३	भूमि	९८
भूतात्मन्	२०७, २२४	भूमिकक्षा	९९
भूतापुत्र	२०६	भूमिकाय	२२८
भूति	२४०	भूमिकेतन	२३९
भूतेश	२२८, २३३	भूमिगोलपरिधि	९९
भूतेष्टा	२	भूमिज	४३, २००
भूत्तम	२०३	भूमिजन्मन्	४३
भूदारक	४३	भूमिजोत्पात	२५८
भूद्यौ	४५	भूमिपनय	४४
भूधन	२२४	भूमिदायाद	४४
भूधर	२०४, २१७	भूमिप	२२६
भूध्र	२०४	भूमिपुत्र	४४
भूनन्दन	४३	भूमिभव	४४
भूप	२२६	भूमिभा	११५
भूपति	२२६, ३८	भूमिभू	४३
भूपरिधि	९९	भूमिमध्यरेखा	९८
भूपाल	२२६	भूमिमयी	३५
भूपालभवन	१३८	भूमिसुत	४४
भूपालिन्	२१०	भूमिस्पृश्	२००
भूपुत्र	४३	भूमी	४४, ४५
भूभगोल	९९	भूमीन्द्र	२२६
भूभव	४३, १५१	भूमीलाभ	२२१
भूभा	११५	भूमीसूर्यपुत्र	५६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भूयंस्	१९, २५३
भूयिष्ठ	२५३
भूयीभूयस्=(वारंवारम्),	
भूर्=(भूर्लोकः)	
भूरि	२०३, २२८
भूरिग	१०७
भूरिगति	१०७
भूरिजव	१०७
भूरिप्रेमन्	३७
भूरिभुक्ति	१०७
भूरिश्रवस	२३७
भूरुह्	१३९
भूरुह	१३९
भूर्लोक	२२३
भूवायु	२४५
भूविस्तृति	९९
भूवृत्त	९९
भूवेष्टन	९९
भूवेष्टनार्द्ध	९९
भूव्यास	९९
भूव्यासार्द्ध	९
भूषण=(अलङ्कारः)	
भूषणार्ह	२०३
भूषा=(अलङ्कारः)	
भूसुत	४३
भूसूनु	४३
भूस्थ	२००
भूस्पृश्	२००
भृगु	४९, ५१
भृगुज	५०
भृगुजनि	५०
भृगुजन्मन्	५०
भृगुतनय	५०
भृगुनन्दकर	५०
भृगुनन्दन	५०
भृगुपुत्र	५०
भृगुपुत्री	२१७
भृगुप्रसूति	५०
भृगुभव	५०
भृगुभू	५०
भृगुवंशज	५०
भृगुसुत	५०, १५०
भृगुसूनु	५०
भृगुत्थ	५०
भृगोर्नन्दन	५०
भृगोरपत्य	५०
भृग्वपत्य	५०
भृङ्ग	२६
भृङ्गरिट	२३७
भृङ्गरिटि	२३०
भृङ्गरीटि	२३०
भृङ्गिन्	२३०
भृङ्गीश	२२८
भृतक	१२२
भृत्य	१२१
भृश	२५२
'भे'	५
भेक	२३८
भेकभुज्	२२३
भेज्य	५६
भेटक	२४८
भेद	१२०, १२०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भेदक=(विशेषणम्)	
भेदन=(विदारणम्),	५५
भेदयुति	१२०
भेदवियुति	१२०
भेदवियोग	१२०
भेद्य=(विशेष्यम्)	
भेरी=(वाद्यविशेषः)	
भैमिका	१०
भैमी	१०
भैरव	२१०, २ २८
भैरवी	२१०
भैरवादि	२१०
भैष्य	१४४
'भी'	५
भोक्तृ=(भोगकर्ता),	
भोग	२२८
भोगधर	२२३
भोगभूमि	१९८
भोगभृत्	२२३
भोगवती	२२२
भोगार्ह	२०१, २०२
भोगिकान्त	२२३
भोगिन्	५३, २२३
भोगिनाथ	५४
भोगिप	५३
भोगिपति	५४
भोगीन्द्र	५३
भोगीश	५३
भोग्य	१४४, २०१
भोग्यकाल	१०८
भोग्यभाग	१०८

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भोग्यलव	१०८
भोग्या	२०५
भोग्यांश	१०८
भोग्यांशक	१०८
भोजन	२००
भोज्य	२०१, २०१
भोदय	१०८
भौजङ्ग	६
भौतिक	२२८
भौती	१३
भौत्य=(रात्रिसंबन्धी)	
भौम	२७, ४३, ५५, ५६, २३४, ४०
भौमन	१९८
भौमांश	५५
भौमार्कि	५६
भौमिज	२७
भौमोत्पात	२५८
भ्रम=(भ्रान्तिः)	१८१
भ्रमण=(गमनविशेषः पर्यटनः)	
'भ्रमतः'	१८१
भ्रमति	१८१
भ्रमन्ति	१८१
भ्रमर	२६, २३१
भ्रमरपादनामन्	७५
'भ्रमेत्'	१८१
भ्रमेताम्	१८१
भ्रमेयुः	१८१
भ्रम्यतः	१८१
भ्रम्यतिः	१८१
भ्रम्यन्ति	१८१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दा:	पृष्ठाङ्का:
भ्रम्येत्	१८१
भ्रम्येनाम्	१८१
भ्रमेयु:	१८१
भ्रातृ	१३१
भ्रातृकारक	१२७
भ्रातृद्वितीया	२३
भातृव्य	२०१
भ्रान्ति=(भ्रम:)	
भ्रामरिका	२३१
'भ्रामरी'	२३१
भ्राम्यत:	१८१
भ्राम्यति	१८१
भ्राम्यन्ति	१८१
भ्राम्येत्	१८१
भ्राम्येताम्	१८१
भ्राम्येयु:	१८१
भ्रूण	१४०
म	
म	११, २०६, २२८
मकर	२५, २६, २८, २८, २८
मकरकेतन	२२७
मकरध्वज	२२७
मकरराशि	२७
मकरवाहन	२४३
मकराङ्क	२२७
मकराङ्कक	२२७
मकराकर	२१८
मकरालय	२१८
मकरेङ्गित (इङ्गितविशेष:)	
मकुट	२२९
मकुष्ठक	२०२

अकारादिशब्दा:	पृष्ठाङ्का:
मख	२०१, २३०
मखरिपु	२२८
मखशाला	१३८
मखा	६
मघ	६
मघवत्	२३७
मघवती=(इन्द्राणी)	२३७
मघवद्गुरु	४७
मघा	३, ४, ६, ९
मघाज	५०
मघाजनि	५०
मघाजन्मन्	५०
मघाभव	५०
मघाभू	५०
मघासुत	५०
मघोत्थ	५०
णघोन: सचिव	४८
मघोनी	२३३
मक्षु	१०१
मङ्गल	३, २८, २८, ३१, ३१, ४३
मङ्गलगृह=(मेषोवृश्चिकश्च),	
मङ्गलवार	३, ९
मङ्गना	१४४, २१७
मङ्गल्य	२०३
मङ्गल्यक	१४४, २०२
मचर्चिका	२५५
मच्छ	२४४
मज	४५
मज्जकृत	२२९, २४३
'मज्जत:'	१८९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'मज्जति'	१८९
मज्जनः=(स्नानम्)	
'मज्जन्ति'	१८९
मज्जा	५६
मज्जेत्	१८९
मजेजेताम्	१८९
मज्जेयुः	१८९
मञ्च	१३९
मञ्चक	१३९
मञ्जरि (वल्लरिः)	
मञ्जु	२५५
मञ्जुकेशिन्	२१५
मञ्जुकेशी	२१५
मञ्जुघोषा	२०४
मञ्जुप्राण	२०६
मञ्जुल	२५५
मठ	१३८
मड्केरिपुर=(मध्यरेखानगरम्)	
मणऊं	१३०
मणि	५६, २५९
मणिग्रीव	२४६
मणिभद्र=(गन्धर्व विशेषः)	
मणियज्ञ	२०१
मणिसानु	१९८
मणीचक	२२१
मणीवक	२२१
मणिभद्र	२४७
मण्डप	२५९
मण्डयन्ती	२०४
मण्डल	९७, ९८, ३४
मण्डललिप्ता	११५

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मण्डललिप्तायोग	११६
मण्डललिप्तायोगार्द्ध	११६
मण्डललेख	११७
मण्डलशेष	११८
मण्डलावशेष	११८
मण्डलैक्य	११६
मण्डलैक्यखण्ड	११६
मण्डलैक्यार्द्ध	११६
मत	२५०
मतङ्ग	२३२
मतङ्गज	२३२
मतङ्गजा	२०९
मतल्लिका	२५५
मति	११, १२२
मतिमत्	४७, २५५
मतिसख	४७, २६८
मतुबर्थीय=(मत्वर्थीयप्रत्ययाः)	
मत्तकासिनी	२०५
मत्तेभगमना	२०५
मत्वर्षीय (मनुबर्थीयप्रत्यया)	१५९
मत्स	२४४
मत्सर	१२३, २०१
मत्सरिन्	२०९
मत्स्य	२७, २१६, १३०, २४४
मत्स्यजयन्ती	२०
मत्स्यण्डिका	२०३
मत्स्यण्डी	२०३
मत्स्यद्वादशी	२३
मत्स्याण्डी	२०३
मथन	२२०
मथित=(विलोडितदधि)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मथुरा	२२६
मथुरेश	२२४
मथूरा	१२६
मद	३१, २०१
मदग्रह	५०
मदन	२०२, २२०
मदनचतुर्दशी=(चैत्रशुक्लचतुर्दशी)	
मदनत्रयोदशी=(चैत्रशुक्लद्वादशी)	
मदनध्वजा	२०
मदना	२४४
मदनास्पद	१२३
मदनोत्सव	२०
मदयित्नु	२३८
मदवृन्द	२३२
मदाम्बर	२३७
मदिरा	२२६, २४४
मदिष्ठा	२४४
मद्य	२२६
मधु	१४, २१६, २१७, २४४
मधुकर	२६
मधुज्येष्ठ	२१९
मधुदीप	२२०
मधुधूली	२०३
मधुपुरी	२२६
मधुपुष्प	२२०
मधुप्रिय	२२५
मधुमती	२२५
मधुमथन	२१६, २५९
मधुर	२१४, ५६, २५५
मधुरा	२२६
मधुरादि	२१४
मधुरिपु	२१५
मधुवन	२२६
मधुश्रवातृतीया=(तिथिविशेषः)	
मधुसख	२२७, २६७
मधुसारथि	२२०
मधुसुहृद्	२२०
मधुहर	२१५
मधूत्सव	२०
मधूपघ्न	२२६
मध्य	१००, ५७
मध्यकर्ण	१०३
मध्यकाल	११६
मध्यग	१४८
मध्यगत	१४८
मध्यगति	१००
मध्यग्रह	११६
मध्यग्रहण	११६
मध्यनभश्चर	१००
मध्यनाडी	१३५
मध्यन्दिन	१२, २५२
मध्यभाग	१३५
मध्यभुक्ति	१००
मध्यम	२०९, २५२
मध्यमगति	१००
मध्यमग्रह	१००, ११६
मध्यमजव	१००
मध्यमद्युचर	१००
मध्यमभुक्ति	१००
मध्यममन्दकर्ण	१०३
मध्यममृदुवर्ण	१०३
मध्यमलोक	४४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मध्यमलोकवर्त्मन्	४४
मध्यमा	२०९, २१०
मध्यमायुस्	१४१
मध्यमीय	२५२
मध्यमेति	१००
मध्ययान	१४८
मध्यरात्र	१३, १८
मध्यलोक	४४
मध्यलोकेश	२२६
मध्यवर्तिन्	२५४
मध्यस्थल=(कटिदेश:),	
मध्यस्थिति	११६, ११६
मध्या	२१०, २११
मध्यायुस्	१४१
मध्याह्न	१२, १२, १८
मध्याह्नकर्ण	१०३
मध्याह्नशङ्कु	१०९
मन:शय	२२०
मनस्	१२२, २१९, २२१
मनसिज	२२०
मनसिशय	२२०
मनस्ताल	२३, ३८
मनित	२५०
मनायी=(मनो:पत्नी),	
पनावी=(मनो:पत्नी),	
मनीषा	१२२
मनीषिन्	२५५
मनु	२१२, १२२
मनुज	२८, १३९, २०१
मनुजनि	२००
'मनुते'	१८९
मनुद्वय	८०
मनुद्वितय	८०
मनुपितृ	३३
मनुप्रसू	२००
मनुभव	२००
मनुयुग	८०
मनुयुज्	८०
मनुष्य	२८, २८, १३५, २००
मनुष्यकुञ्जर	२५४
मनुष्यतीर्थ=(प्रजापतितीर्थ कनिष्ठामूलम्)	
मनुष्यधर्मन्	२४६
मनुष्यराशि	२८
मनुष्याकारफणलाङ्गूलयुक्तसर्प	२२२
मनुष्योद्ध	२५५
मनूद्भव	२००
मनोगवी	२४६
मनोज	२२०, १२३
मनोजनुस्	२२०
मनोजन्मन्	२२०
मनोजव=(हरि:)	
मनोजवा	२३९
मनोज्ञ	२५५
मनोज्ञा	२०५
मनोदाहिन्	२२०, २६९
मनोभव	२२०
मनोभू	१२३
मनोयोनि	२२०
मनोरथ	२४६
मनोरथव्रत	२०
मनोरम	२५५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मनोराज्य	२४६	मन्दज	५५
मनोवती	२०८	मन्दजननी	३५
मनोविलासवती	२०५	मन्दतरा	१०६
मनोहर	२०३, २५५	मन्दतुङ्ग	१०१
मनोहरा	२०५	मन्दपरिधि	१०३
मनोहराकृति	२२१	मन्दपरिस्फुटा	१०६
मनोहारि	२५५	मन्दपितृ	३३
मन्तव्य=(ज्ञेयो, मननीयो-विभावनीयो वा)		मन्दपुत्र	५५
		मन्दप्रसू	३५
मन्तु=(मनुष्यः, अपराधो वा),	१०१	मन्दफल	१०४, १०६
मंत्र	१२२, २३८	मन्दमुक्ति	५२
मंत्रजिह्व	२३९	मन्दमार्ग	५२
मंत्रद्रष्टृ	१९८	मन्दर	१९८
मंत्रद्रुम	२३७	मन्दरमणि	२२८
मंत्रव्याख्याकार	४९	मन्दरय	५२
मंत्रव्याख्याकृत	४९	मन्दरवासिनी	२३१
मंत्रिन्	२५, ४७	मन्दरालय	२३१
मन्थ	३२	मन्दरामास	२३१
मन्थर	२५३	मन्दश्रुति	१०३
मन्थिर	२१८	मन्दसञ्ज्ञफल	१०४
मन्द	५२, १०१, २४६	मन्दसुत	५५, २६५
मन्दकर्ण	१०२, १०३	मन्दस्पष्ट	१०६
मन्दकन्द्र	१०१, १०५	मन्दस्पष्टगति	१०६
मन्दग	६२, २६४	मन्दस्पष्टग्रह	१०५
मन्दगति	५२, २६४	मन्दस्पष्टरवि	१०४
मन्दगतिफल	१०६	मन्दस्पष्टा	१०६
मन्दगमन	२६४	मन्दस्पष्टार्क	१०४
मन्दगमना	२४३	मन्दस्फुटगति=(मन्दस्पष्टगतिः)	
मन्दगा	८	मन्दस्फुटग्रह=(मन्दस्पष्टग्रहः),	१०५
मन्दगामिन्	५२, २६४	मन्दा	२११
मन्दचर	५२	मन्दाङ्क	१०४, १०४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मन्दाकिनी	२२९	मय	५१
मन्दार	१९८	मयु	२४६
मन्दिर	१२२, १३८	मयुक	२३३
मन्दिरा	१०३	मयुराज=(कुबेरः)	
मन्दुरा	१३८	मयूख	३६
मन्देति	५२	मयूखमालिन्	३४
मन्दोच्च	१०१	मयूखवत्	३३
मन्दोत्थ	५५	मयूर	२२२, २३३
मन्द्र	३१	मयूरकेतु	२३३
मन्मथ	१७, २५, २२०	मयूररथ	२३३
मन्मथसख	१४	मरण	२२१
'मन्यते'	१८९	मरणप्रद	१६५
मन्यन्ते	१८९	मराल	२१४
मन्यध्वे	१८९	मरीचि	२६, १४२
मन्यसे	१८९	मरीचिज	३७
मन्यामहे	१८९	मरीचिपुत्र	३७
मन्यावहे	१८९	मरीचिमत्	३३
मन्यु	२०१	मरीचिमालिन्	३४
'मन्ये'	१८९	मरीची	३६
मन्येत	१८९	मरुत्	७, १९७
मन्येते	१८९	मरुत	२२६
मन्येथे	१८९	मरुतांपुरोधस्	४८
मन्येयाताम्	१८९	मरुताममात्य	४८
मन्येरन्	१८९	मरुत	१३०
मन्वते	१८९	मरुत्पतिपूजित	४८
मन्वन्तर	११, १७, ८३, २१२	मरुत्पथ	३०
'मन्वाते'	१८९	मरुत्पुरोहित	४८
मन्वादि	२०, २०, २१, २१, २१	मरुत्पूज्य	४७
'मन्वीत'	१८९	मरुत्प्लव	२३१
मन्वीयाताम्	१८९	मरुत्वत्	२३७
मन्वीरन्	१८९	मरुत्सख	२३९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मरुदधिदेव	४८	मल	२१५
मरुदर्चित	४७	मलमास	१४, १३७
मरुदाचार्य्य	४७	मलय	२०४
मरुदार्य्य	४७	मलयज	५४
मरुदीड्य	४७	मलयवासिनी	२३१
मरुदुपाध्याय	४८	मलयानिल	२४५
मरुद्गण	८२, २०६	मलिन	३०, २१७
मरुद्गुरु	४७	मलिनमास	१४
मरुद्याजक	४८	मलिना	२०५
मरुद्रथ	३८	मलिनी	२०५
मरुद्वन्दितपद	४८	मलिम्लुच	१४, ३७, २४४
मरुद्वन्द्य	४७	मलुक	२३२
मरुद्वर्त्मन्	३०	मलूक	२२२
मरुन्नमस्य	४८	मल्ल	२१४
मरुन्नत	४७	मल्लक	२१४
मरुन्मंत्रिन्	४७	मल्लार	२१०
मरुल	२१७	मल्लि	२०६
मरूक	२३३	मल्लिकादन्तधावन	२०
मर्क	२४४	मशन	२५९
मर्जिता	२०३	मशाका	२२२
मर्त्य	२८, ४४, २००	मसूर	२०२, २०२
मर्त्यमहित	१९७	मसृण=(स्निग्धम्)	
मर्त्यलोक	२२३	मस्तक	५
मर्द	११६	मस्तकस्नेह	२४३
मर्दखण्ड	११६	मस्तकहड्ड	२४३
मर्ददल	११६	मस्तिष्क	२४३
मर्दस्थिति	११६	मस्तुलुङ्क	२४३
मर्दार्द्ध	११६	मह	२०, २०१, २४२
मर्मन्	२४०	महत्	२५३
मर्मभेदन	२२०	महती	२०८
मर्मभेदिन्	२२०	महतीद्वादशी=(श्रावणद्वादशी,	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वामनद्वादशी),	
महत्तरायुस्	१४१
महत्त्व=(महनोभावः),	
महनीय=(पूजनीयः),	
महर्ष	२४८
महर्धना	२४८
महर्धत्व	२४८
महर्ध्यता	२४८, २४८
महर्त्विज्=(ऋत्विग्विशेषः)	
महर्लोक	२२३
महर्षि	१९८, २५६
महला	२०४
महस्	३६
महसांपति	३४
महसामधिप	३४
महसामीश	३४
महाकच्छ	२१८
महाकाण्डा	४४
महाकाय	२३०
महाकाल	२२८, २३०
महाकाली	२३१
महाकाव्य	२१३
महाकीर्तन	२०३
महाक्रम	२१६
महाक्षीरा	२४२
महागन्धा	२३२
महाग्रह	५२
महाग्रहायणी	२३
महाङ्गीन	२२८
महाचण्ड	२४१
महाचण्डी	२३२

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
महाचम्पाव्रत	२२
महाजया	२३१
महाज्वाला	२३९
महातपस्	२१६
महाबल	२२३
महातेजस्	२३३
महात्मन्	२५६
महादशा	१४४
महादेव	१२, २२८
महादेवी	२३१
महाधातु	२४२
महान्मुनि	२५६
महानट	२२८
महानस	१३८
महानाद	२१४, १०२, २२८
महानाम्नीतपत्	१३६
महानाम्नीनियम	१३६
महानाम्नीव्रत	१३३
महानिश्	१३
महानिशा	१३, २३१
महानुभाव	२५६
महापद्म	२२९, २४६
महापक्ष	२२१
महापातकाल	१२०
महापाप=(महापातकम्)	
महाप्रलय	१८
महाबल	७, २४४
महाबलवर्त्मग	२९
महाभाग=(अतिधन्यः)	
महाभीम	२३०
महाभैरव	२३०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दा:	पृष्ठाङ्का:
महामति	३७
महामद	२३२
महामनस्=(सदन्त:करण:)	
महामहावारुणी=(योगविशेष:)	२४
महामाया=(योगविशेष:)	
महामाय	२१६
महामाया	२३१
महामुख	२४३
महामुनि=(नारायण:)	२५६
महामूल्य	२४८
महामृग	२३२
महामेरु	१९८
महाम्बुक	२२८
महायज्ञ=(यज्ञविशेष:)	
महायात्रा	१२४
महारङ्गा	२०४
महारजत	२०३, ३८
महारजन	३८
महाराज	२१०
महाराजिक	८४, २०६
महारात्र	१३
महारात्रि	२२
महारात्री	२३१
महारूपक	२१३
महार्घ	२४८
महार्घ्य	२४८
महालक्ष्मीसप्तमी	२२
महालक्ष्मीव्रत	२२, २३५
महालय	१३७
महावर्षा	२५
महावसु	२२८
महावारुणी	२४
महाविद्या	२३१
महाविल	३०
महविषुवसंक्रान्ति	१०१
महावीर	२२१
महावीर्य	२०६
महावीर्या	३५
महावेग	२२१
महाव्रत	२३, २०९, २२८
महाव्रतिन्	२२८
महाशय	२१८, २३२
महाशुभ्र	२२८
महाश्वेता	२०८
महाष्टमी	२२
महासत्य	२४१
महासत्त्व	२४६
महासारथि	३६
महासुप्ति	१८
महासेन	२३३
महास्थली	४४
महाहंस	२१६
महि	४४
महिका	४२
महिज	४३
महित	४९, २०१
महितनय	४४
महितनूज	४४
महिपुत्र	४४
महिमन्	२३०, २४०
महिमूर्तिसम्भव	४४
महिर	३२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
महिला	२६, १३८, २०४	महिषीभव	५१
महिली	२०४	महिषीभू	५१
महिष	१३५, २३०, २४२	महिषीसुत	५१
महिषध्वज	२४१	महीसुत	४४
महिषमथनी	२३१	महेन्द्र	२०४, २३७
महिषवाहन	२४१	महेन्द्रगुरु	४८
महिषार्दन	२३३	महेन्द्रजित्	२२१
महिषी	२४	महेन्द्रसचिव	४८
महिषीसुत	५१	महेन्द्राणी	२३७
मही	४४	महेला	२६, २०५
महीकुमार	४४	महेलिका	२०५
महीक्षित्	२२६	महेली	२०५
महीज	४३, १३९	महेश	२२८
महीधर	२०४	महेशतिथि	२
महीध्र	२०४	महेशानी	२२१
महीनन्दन	४४	महेश्वर	२२८
नहीप	२२६	महोग्रसार	३१
महीपाल	२२६	महोत्पल	३६
महीप्राचीर	२१८	महोत्सव	२२०
महीप्रावरण	२१८	महोदधि	२१८
महीप्रावार	२१८	महोनिधि	३३
महीभू	४३	महोराशि	३३
महीमण्डल	९९	महीजस्	२३३
महीमध्यरेखा	९९	'मा'	५
महीरुह	१३८	मा	२१७
महीवृत्त	१३८	मांस	१०३, २४२
महीव्यास	९९	मांसकर	४४
महिष	२४२	मांसकारिन्	४४, २४२
महिषासुर	५१	मांसज	२४३
महिषी	२४२	मांसतेजस्	२४३
महिषीज	५१	मांसपित्त	२४३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मांसल	३०
मांसलता	२४३
माघानुज	१४
माघावरज	१४
माघी	२४
माघेय	५०
माङ्गल्य	२४४
माङ्गल्यदर्शन	२४४
माच्छ	५६
माञ्जिष्ठ	४४
माठर	३६
माणवक	१३४
माणिक्य	५७
माणिग्रीव	२५६
माणिचरि	२४७
मातङ्ग	९, २३२
मातरि=(अन्तरिक्षम्)	
मातरिश्वन्	२४४
मातलि	१२३
माता	२२५
मातामह=(मातृपिता)	
मातामहश्राद्ध	२२
मातामही=(मातृमाता)	२३१
मातुल	१२३
मातृ	६, २४, १२२, २००
मातृका	२०५
मातृनिभा	२५४
मातृवत्सल	२३३
मात्रा	२५३
मात्स्य	२१२
माद	१२३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
माद्रवास्	२०६
माधव	१४, २१०
माध्यन्दिन	२५२
माध्यम	२५२
माध्यमिका	११६
माध्यमी	११६
माध्याह्निक=(मध्याह्नभव),	
माध्वीक	२४४
मान	११५, २००
मानञ्जर	२१६
मानदा	४२
माननीय=(मान्य:पूजनीयो वा),	
मानयोग	११६
मानयोगार्द्ध	११६
मानरंध्रा	११३
मानव	२८, १३९, २००
मानवायुष्	१४१
मानस	९, १२२, २२१
मानसालय	२१४
मानसूनु	२००
मानसौकस्	२१४
मानस्तोका	२३१
मानिका	६३
मानिन्	२३१
मानिनी	२६, २०५
मानुष	२८, २००
मानुष्य=(मनुष्यशरीरम्),	
मानैक्यखण्ड	११६
मानैक्यदल	११६
मान्द	२७, १०४
मान्दि	३१, ५५, २६५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मान्द्य	१२३	मार्गाङ्कि	४५
मान्धातृ	२१६	मार्गायणी	५
मान्य=(पूज्यो मन्तव्योवा)	२००, २००	मार्गित्	१०७
मापत्य	२२०	मार्गी	२३, १०७
मामसी	२१०	मार्ज	२२४
माया	२२४	मार्जनी	२११
मायु	२२१	मार्जार	१३५
मायुराज्	२४६	मार्जारकण्ठ	२३३
मायुराज	२४६	मार्जारकर्णिका	२३२
मायूरी	२१०	मार्जिता	२०३
मार	२२०	मार्तण्ड	३२
मारक	१२६	मार्तदण्डकायभव	५३
मारकगृह	१२६	मार्तण्डज	५२
मारकभवन	१२६	मार्तण्डाङ्गज	५२
मारकस्थान	१२६	मार्तण्डि	५२
मारण=(प्रयोगविशेषः)		मार्ताण्ड	३२
मारव=(मरुदेश सम्बन्धी)		मार्ताण्डभू	५२
मारीच	३७, १९७	मार्ताण्डि	५२
मारुत	७, १९९, २४४	मार्दव	२७
मारुती	२३४	मार्द्वीक	२४४
मार्कण्डेय	२१२	मालव	२१०
मार्ग	५, १४, १६	मालव्य	१२९
मार्गग	१०७	माला	१३०, २५३
मार्गगति	१०६	मालावत्	२२९
मार्गण	२२७	मालिका	१३०
मार्गशिरस्	१४	मालिन्	२२९
मार्गशीर्ष	१४, १४	माल्यवत्	२०४
मार्गशीर्षपूर्वज	१४	मावेश	१३१
मार्गशीर्षानुज	१४	माश्रय	९७
मार्गशीर्षावरज	१४	माष	५९, २०२, २०२
मार्गशीर्षी	२३	माषक	५९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
माषाशन	३८	मित्त=(तुल्यम्)	
मास्	१४	मितद्रु	२१८
मास	११, १४, ६७	मिति=(समयविशेषः)	
मासखण्ड	१३	मित्र	४, ७२१, ४७ १२, ३२
मासगण	९७	मित्रज	५२
मासचय	९७	मित्रजननी	६
माचनिचय	९७	मित्रता	१२७
मासनिवेश	१३१	मित्रदेवता	७
मासपिण्ड	९७	मित्रदेवा	७
मासप्रवेश	१३१	मित्रदैवत	७
माससमान	१६	मित्रदैवत्य	७
माससमाल	१६	मित्रपुत्र	५२
मासव्रज	९७	मित्रभवन	१२७
माससञ्चय	९७	मित्रविदा	२२५
मासहोत्थ	३९	मिथस्	२०
मासान्त	१४	मिथुन	२५, २५, २८, २८, २८, २८, २८
मासार्द्ध	१३		
मासार्द्धक	१३	मिथुनराशि	२७
मासावसान	१४	'मिलतः'	१७०
मासेश	१४२	मिलति	१७०
मासेशबल	१४२	मिलन	९०, १३४
मासौघ	९७	'मिलते'	१७०
माहा	२००	मिलन्ति	१७०
माहात्म्य	१३१	मिलित	९०, १४६
माहिर	२३७	मिलित्वा	९२, १४६
माहिषेय	५१	'मिलेत्'	१७०
माहिष्मती	९९	मिलेत	१७०
माहेन्द्र	७, २०४	मिलेताम्	१७०
माहेय	४३	मिलेते	१७०
माहेयी	२००	मिलेयाताम्	१७०
माहेश्वरी	२३०	मिलेयुः	१७०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मिलेरन्	१७०	मीमांसा	२१२, २१३
मिश्र	२०३, १४७	मीयते	१९२
मिश्रक	१९८	मीयन्ते	१९२
मिश्रकावण (न),	२३७	मीयेत	१९२
मिश्रकेशी	२०४	मीयेते	१९२
मिश्रसाधारणभ	९	मीयेयाताम्	१९२
मिश्रायुष्	१४१	मीयेरन्	१९२
मिश्रित	१४६	मीलन	११६
मिहिका	४२	मुकुट	२२९
मिहिकांशु	३९	मुकुन्द	७, २१५
मिहिकाकरजनि	४६	मुक्त	९२
मिहिकामयूख	४१	मुक्ता	५७, १४८
मिहिकामरीचि	४१	मुक्ताफल	५७
मिहिकाशोचिस्	४०	मुक्ताभरणव्रत	२२
मिहिर	३२	मुक्ति	११७
मिहिरज	५२	मुक्तिकाल	११७
मिहिराङ्गजात	५३	मुख	२७, २११, २१४
मिहिराङ्गसम्भव	५३	मुखखुर	२१४
मिहिराण	२२८	मुख्य	२५४
मिहिरात्मज	५२	मुख्यतम	२५
'मी'	५	मुख्याश्रमिन्	१३४
मीन	२५, ४७, ४३, ४५, ५२	मुचिराय	१९७
मीनकेतन	२२७	मुचुटि	६३
मीनकेतु	२२७	मुचुटी	६३
मीनद्वय	२७	'मुञ्चतः'	१९४
मीनयुग	२७	मुञ्चति	१९४
मीनयुगल	२७	मुञ्चते	१९४
मीनयग्व	२७	मुञ्चन्ति	१९४
मीनराशि	२७	मुञ्चन्ते	१९४
मीनाङ्क	२२७	मुञ्चेत्	१९४
मीनालि	२७	मुञ्चेत	१९४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मुञ्चेताम्	१९४	मुर=(असुरविशेषः)	२१६
मुञ्चेते	१९४	मुरजित्	७
मुञ्चेयाताम्	१९४	मुरमर्दन	२१५, २५९
मुञ्चेयुः	१९४	मुररिपु	२१५, २५९
मुञ्चेरन्	१९४	मुरलीधर	२२४
मुञ्जन	२५९	मुरारि	२१५, २२४, २५९
मुण्ड=(असुरविशेषः),		मुरारिभ	७
मुण्डघातिनि	२५९	मुर्मुर	२२०
मुण्डन	१३४	मुशल	२२५
मुण्डनक्रिया	१३४	मुशलिन्	२२६
मुण्डीर	३२	मुषक	२३२
मुथा	५५	मुगल	२२५
मुथिहा	५५	मुषलित्	२२५
मुद्	३१, १२२	मुषित	१०६
मुदित	१२९	मुष्टि	५९
मुदिर	२३८	मुष्टित=(असुरविशेषः)	
मुद्ग	२०२	मुष्टिकघ्न	२२५, २५९
मुद्गक	२०२	मुष्टिन्धय	१४०
मुद्गभुज्	३८	मुष्टी	५९
मुद्गभोजिन्	३८	'मुष्णान्ति'	१९६
मुद्गर	९, ९	मुष्णाति	१९६
मुद्गाशन	३८	मुष्णीतः	१९६
मुद्दादशा	१३१	मुष्णीयात्	१९६
मुनि	१९८, २००	मुष्णीयानाम्	१९६
मुनिकुटी	१३८	मुष्र्णायुः	१९६
मुनिपुङ्गव	२५६, २५५	मुसल	२२५, ९, ९, १३०
मुनिप्रवर्य्य	२५६	मुसलिन्	२२५
मुनिसुव्रत	२०६	मुसल्लह	१३०
मुनिस्थान	१३८	मुसलल्लहबल	१३०
मुन्था	३१, ५५	मुहिर	१२३
मुन्थेश	१३०	मुहुस्	१९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मुहुर्मुहुस्	१९	मूषिकरथ	२३२
मुहूर्त	११, १२, ६७, टी. ४	मूषिकवाहन	२३२
मुहूर्तशास्त्र	२१२	मूषिका	२५८
'मू'	५	मृग	५, २६, १३५
मूक	२४४	मृगदृष्टि	२६, २३१
मूढ	४३, १०६	मृगद्विष्	२६, २३१
मूत्र=(बस्तिस्थाम्बु),		गृगधर	३९
मूत्रकृच्छ्र	१२३	मृगधरजनि	३६
मूर्छना	२०९, ७९	मृगधरदेहभू	४६
मूर्छनाद्वय	८१	मृगनयना	२६
मूर्त	११, ६७	मृगपति	२३१
मूर्ति	२१४, १२१	मृगपिप्लु	३९
मूर्तिमत्	२२४	मृगमुख	२६
मूर्धन्	२७, १२१	मृगयु	२०६
मूर्धाभिषिक्त	२२६	मृगराज्	२३१
मूल	४, ४, ७, ९	मृगराज	२६, २६, २३१
मूलत्रिकोण	५६	मृगरिपु	२६, २३१
मूलत्रिकोणगृह	५६	मृगलक्ष्मन्	३९
मूलत्रिकोणभ	५६	मृगलाञ्छन	४०
मूलत्रिकोणभवन	५६	मृगलोचना	२६
मूलत्रिकोणर्क्ष	५६	मृगवक्त्र	२६
मूलद्रव्य	२४८	मृगवदन	२७
मूलधन	२४८	मृगवाहन	२४४
मूलधन	२४८	मृगव्याध	११४
मूलधातु	२४२	मृगशिर	४
मूलबर्हणी	७	मृगशिरस्	४, ५
मूल्य	२४८	मृगशिरा	४, ५
मूल्यवत्	२४८	मृगशिरस्तारक	५
मूष	२३२	मृगशीर्ष	३, ४, ५, ९
मूषक	१३५, १३५	मृगशीर्षा	४, ५
मूषिक	२३२	मृगशीर्ष्णिभ	६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मृगाङ्क	३८	मृत्युसुत	५४
मृगाङ्कज	४५	मृदु	१००, ५२
मृगाङ्कदेहज	४६	मृदङ्ग	१३०
मृगाङ्कसूनु	४६	मृदा	१३८
मृगाक्षी	२६, २०५	मृदु	५१, १०१
मृगाधिप	२६, २३१	मृदुकर्ण	१०३
मृगानन	२६	मृदुकेन्द्र	१०१
मृगाराति	२६	मृदुग	५२, २६४
मृगारि	२६, २३१	मृदुगति	५२, २६४
मृगाशन	२६, २३१	मृदुगमन	२६४
मृगास्य	२६	मृदुतुङ्ग	१०१
मृगी	६	मृदुफल	१०४
मृगीदृश्	२६	मृदुभुक्ति	१०६
मृगेन्द्र	२६, २३१	मृदुमध्या	२०९
मृगेश	२६	मृदुमैत्रभ	९
मृगोत्तमाङ्ग	६	मृदुवात=(मन्दवायुः)	
मृड	२२८	मृदुश्रव	१०३
मृडानी	२३१	मृदुश्रुति	१०३
मृणालिनी	३६	मृदुसञ्ज्ञफल	१०४
मृणालिनीद्विष्	४०	मृदुस्पष्टग्रह	१०५
मृणालिनीनायककलेवरोद्भव	५३	मृदुस्फुटग्रह	१०५
मृणालिनीश	३४	मृदुस्फुटभुक्ति	१०६
मृत	१२९	मृदुस्फुटरवि	१०४
मृतापत्य	४५	मृदुस्फुटा	१०६
मृति	१३९, २२१, २४१	मृदुस्फुटार्क	१०४
मृत्तिका	१३९	मृदूच्च	१०१
मृत्यु	९, ९, १२१, २४१	मृद्वङ्क	१०४
मृत्युञ्जय	२२८	मृध	१२४
मृत्युपञ्चक	१३७	मृन्मरु	१३९
मृत्युपुत्र	५४	'मे'	५
मृत्युभू	५४	मेखला	१३४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मेखलाबन्ध	१३४
मेखलाबन्धन	१३४
मेखलामोक	१३६
मेखलाव्रत्तविमोचन	१३६
मेखलिन्	१३४
मेखलोन्मोक्ष	१३३
मेघ	२१०, २०१
मेघकारक	२४४
मेघकाल	१५
मेघकालागम	१५
मेघज	२१७
मेघज्योतिस्	२३८
मेघत्रिक	८२
मेघनाद	२४३
मेघनादजनक=(रावणः)	
मेघनादानुलासक	२३३
मेघनामन्	७९
मेघपुष्प	१२२, २१७
मेघप्रभा	२३८
मेघप्रसव	२१७
मेघभूति	२३८
मेघमाला	२३८
मेघयानार्चितांघ्रि	४८
मेघयुग	८१
मेघराज	२५
मेघवर्त्मन्	३०
मेघवाहन	२३७
मेघश्रेणी	२३८
मेघसुहृद्	२३३
मेघाध्वन्	३०
मेघान्त	१५
मेघारि	२४४
मेघेश	२५
मेचक	१४, ५२
मेचकरुचि	५२
मेज्य	५६
मेढ्र	२५
मेद्र	२५, १३९
मेढ्रस्थ	२१९
मेदस्	२४२
मेदस्कृत्	२४३
मेदस्तेजस्	२२९, २४३
मेदिनी	४४
मेदिनीगर्भभूत	४४
मेदिनीच्छाया	११५
मेदिनीज	४४
मेदिनीजनि	४४
मेदिनीतनुजन्मन्	४४
मेदिनीदिन	१२
मेदिनीनन्दन	४४
मेदिनीभू	४४
मेदिनीमध्यरेखा	९९
मेदिनीविस्तृति=(भुविस्तृतिः)	
मेदोज	२२९, २४३
मेध	
मेधा	१२२
मेधाविन्	२५५
मेनका	२०४, २०४
मेनकात्मजा	२३१
मेना	२०१
मेनाजा	२३१
'मेनाते'	१८९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मेनात्मजा	२३१
'मेनिरे'	१८९
मेने	१८९
मेरक	२१६
मेरु	१००, १९८
मेरुका	११३
मेरुपृष्ठ	१९८
मेरुशृङ्ग	१९८
मेर्वद्रिकीला	४४
मेर्वालय	१९३
मेल	९०, १३४, १४६
मेलक	१४६, २३०
मेलन	९०
मेलयित्वा	९२
मेलित	९०
मेष	२५, २८, २८, २८, २८, २८
मेषराशि	
मेषाण्ड	२३७
मेषूरण=(दशमभावः)	
मेहने	२८, १३९
मेहला	१३, २०५
मेहली	२०५
मैत्र	७, ५२, १३५
मैत्रावरुण	२००
मैत्रावरुणि	२००
मैत्रि	५२
मैत्री	७
मैत्र्य	७
मैथल	१३
मैथुनि	१४०

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मैनाक=(हिमालयपुत्रः)	
मैनाकभगिनी	२३१
मैनाकस्वसृ	२३१
मैन्द=(वानरविशेषः)	२१६
मैन्दमर्दन	२१६, २२४, ६९
मैहिरि	५२
'मो'	५
मोक	५१
मोक्ष	११६
मोक्षकाल	११७
मोक्षदैकादशी	२३
मोक्षस्थिति	११६
'मोचयतः'	१९४
मोचयति	१९४
मोचयते	१९४
मोचयन्ति	१९४
मोचयन्ते	१९४
मोचयेत्	१९४
मोचयेत	१९४
मोचयेताम्	१९४
मोचयेते	१९४
मोचयेयाताम्	१९४
मोचयेयुः	१९४
मोचयेरन्	१९४
मोटन	२४४
मोदक	२३२
मोदकवल्लभ	२३२
'मोदते'	१९६
मोदन्ते	१९६
मोदेत्	१९६
मोदेते	१९६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मोदेयाताम्	१९६
मोदेरन्	१९६
मोरहाटी	२१९
मोषक	१२३
मोह	२०१, २२०
मोहन	२२०
मोहनिक	१४
मोहनी	२२४
मोहन्येकादशी	२१
मौक्तिका	११६
मौक्तिकासन	२१४
मौक्तिकी	११६
मौक्षिकग्रसन	११६
मौक्षिकग्रास	११६
मौक्षिका	११६
मौक्षिकी	११६
मौञ्ज	१३४
मौञ्जरसनाबन्ध	१३४
मौञ्जी	१३४
मौञ्जीनिबन्धन	१३४
मौञ्जीबन्ध	१३४
मौञ्जीबन्धन	१३४
मौञ्जीबन्धविमोचन	१३७
मौञ्जीविमोक्ष	१३७
मौढ्य	१०६
मौद्दीदशा	१३१
मौन	१९८
मौनव्रतिन्=(व्रतविशेषकर्ता)	
मौनिन्	१९८
मौर्विका	१०३
मौर्वी	१०३
मौर्वीदल	१०३
मौलि	२२९
मौहनिक	१४
मौहूर्त्त	२५६
मौहूर्तिक	२५६
'म्रियते'	१९२
म्रियन्ते	१९२
म्रियेत	१९२
म्रियेते	१९२
म्रियेयाताम्	१९२
म्रियेरन्	१९२
म्लाना	२०५
य	
य	२४४
यक्ष	२०४, २०५, २४६
यक्षनिश्	२३
यक्षराज्	२४६
यक्षराज	२४६
यक्षरात्रि	२३
यक्षेश्वर	२४६
'यच्छतः'	१८६
यच्छति	१८६
यच्छन्ति	१८६
यच्छेत्	१८६
यच्छेताम्	१८६
यच्छेयुः	१८६
यज	२०१
यजन	३८
यजतनु	३९
यजमानमूर्ति	२२८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
यजुरुपवद्	२११
यजुस्	२११
यज्ञ	२०१, २१५
यज्ञकाल	३
यज्ञधर	२१६
यज्ञनेमि	२१६
यज्ञपुरुष	२१५
यज्ञपूरुष	२१५
यज्ञभुजांसौवस्तिक	४९
यज्ञराज्	३८
यज्ञलिह्	४९
यज्ञवह	
यज्ञविद्या	२११
यज्ञशत्रु	५१
यज्ञशाला	१३८
यज्ञसूत्र	१३४
यज्ञसूत्रधारणा	१३४
यज्ञस्थान	१३८
यज्ञाशन	१९७
यज्ञिय	१७
यज्ञोपवीत	१३४
यज्वपति	३९
यज्वनांपति	३९
यज्वानांपति	४०
यतस्रुव्	४९
यथातथा=(क्रमरहितः)	
यथासुख	३९
यदा	१९
यदि=(चेत्)	
यदिवा	२०
यद्य	२०

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
यन्तृ	३६
'यन्ति'	१८०
यंत्र	११२
यंत्रजोन्नतांश	१०८
यंत्रांश	१०८
यम	३, ४, ५, ५, १०, १३, १३, २५, ११८
यमकण्टक	५५
यमकील	२१६
यमघण्टक	५५
यमजनक	३४
यमजननी	३५
यमतिथि	२
यमत्रयोदशी	२३
यमदिशा	२३३
यमदेवता	५
यमदैवत्य	५
यमद्वितीया	२३
यमन	२४१
यमनी	२२५
यमपञ्चक	१३७
यमपितृ	३३
यमपुरी	२४१
यमप्रसू	३५
यमभगिनी	३५, २२५, २३१
यममातृ	३५
यमया	१३०
यमरथ	२४२
यमराज्	२४१
यमराज	२४१
यमल	५, ७४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
यमलार्जुन=(वृक्षविशेषः)	
यमलार्जुनभञ्जन	२६९, २१६
यमवाहन	२४२
यमसहोदर	५३
यमसू	३२
यमस्वसृ	३५, २२५, २३१
यमात्मज	५५
यमानुज	५२
यमानुजा	३५, २२५
यमान्तक	२२८
यमावरज	५२
यमी	३५, २२५
यमीपितृ	३३
यमीमातृ	३५
यमुना	३५, २२५
यमुनाकर्षण	२२५, २६९
यमुनाग्रज	२४१
यमुनाजनक	३४
यमुनाभिद्	२२५, २६९
यमुनाभ्रातृ	२४१
यमुनासोदर	२४१
ययाति	२२६
ययातिपत्नी	५१
यर्हि	१९
यव	२०२, २०२, २४१
यवन=(म्लेच्छजातिविशेषः)	
यवनारि	२१६
यवनाल	२०२
यवर्ग	१३५
यविष्ठ=(कनिष्ठः)	
यवीयस्	२२८

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
यशस्	१२४
यशोदा	२२६
यशोदाजानि	२२६
यशोदात्मजा	२२५
यशोवती	२४७
यष्टि	११२
'या'	५
याग	२०१
यागसन्तान	२३७
याज्ञवल्क्य=(महर्षिविशेषः)	
याजक	४९, ४९
यात	११५, २५१, १४३
'यातः'	१८१
यातकाल	१८, १०८
यातभाग	१०८
यातलव	१०८
यातांश	१०८
यातांशक	१०८
'याति'	१८१
यान्ति	१८१
यातु (राक्षसः)	
यातुक	१३
यातुधान	२४२
यातुभ	७
यात्रा	२५१
यात्वा	२५१
यादःपति	२४३
यादईश	२२८
यादव	२२४
यादवी	२३१
यादवेन्द्र	२२४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
यादस्	२४३
यादसांनाथ	२४३
यादसांपति	२४३
यादोगृह	२२८
यादोनाथ	२४३
यादोनिवास	२२८
यादोऽर्य	८
यान	१२२, २३०
यापनीय	१५८, २३१
याप्य	१५८
यामक	१३
यामक	६
यामघोषिणी	११३
यामनाडी	११३
यामनामन्	७५
यामनेमि	११३
याममाल	१२
यामल	७४
यामवती	१३
यामवतीनायक	४१
यामवतीयपति	४१
यामवतीश	४०
यामवतीशज	४६
यामवतीशसुत	४६
यामातृ	३५
यामित्र	१३७
यामिनी	१३, ४२
यामिनीनायक	४१
यामिनीपति	४०
यामिनीमुख	१३
यामिनीश्	३८
यामिनीश	३९
यामिनीशज	४६
यामिनीशसूनु	४६
यामिनीश्वर	४०
यामी	२३३
याम्य	५
याम्यगोल	१५
याम्यभ	५
याम्या	१३, १११
याम्यात्यगोल	१५
याम्यायन	१६
याम्याशा=(दक्षिण दिशा)	
याम्योत्तर	९८, १०६
याम्योत्तरमण्डल	१११
'यायात्'	१८१
यायाताम्	१८१
यायिन्	१६०, १६०
'यायुः'	१८१
याव्य	२५४
'यी'	५
युक्त	१५०, १५०, १५०, २५४
युग	११, २५, ७५
युगपद्	१९
युगपद=(पद विशेषः)	
युगल	२५
युगवर्त्रक	५२
युगसंहार	१८
युगान्त	१८
युगावर्त	२१५
युगांश	१६
युगांशक	१६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
युग्म	२५, ७४	युवन	३८
युग्मपद	१०२	युवराज	२५
यूग्मायुग्मबल	१४२	'यू'	५
'युङ्क्त'	१६९	यूक	२६
युङ्क्ते	१६९	यूका	६५
युग्य	१२२, २३०	यूकाण्ड	६५
युज्	२५, १५०	यूपध्वज	४७
युजिन	२४४	'ये'	५
'युञ्जते'	१६९	येय	११५, १४४
युञ्जन्ति	१६९	येयकाल	१०८
युञ्जाते	१६९	येयभाग	१०८
युञ्जीत	१६९	येयलव	१०८
युञ्जीयाताम्	१६९	येयांश	१०८
युञ्जीरन्	१६९	येयांशक	१०८
युञ्ज्यात्	१६९	'यो'	५
युञ्ज्याताम्	१६९	योग	२, ११९, १४९, १३४
युञ्ज्युः	१६९	योगक्षय	१०
युज्य=(योजनीयः)		योगजायुस्	१४१
युत	१५०	योगनिद्रोलु	२१६
युति	११९, ११९, १२०, १२०, १४९, १३४, १३७	योगफल	९०
		योगरूढ	२५९
युतिदृश	१६३	योगवृद्धि	१०
युतिवीक्षण	१६३	योगाङ्ग=(योग विशेषः)	
युद्ध	११९	योगाधियोग	१५८
युध्	१२३	योगादिष्ट	१४१
युधिष्ठिर	१६	योगिन्	१६०, २२८
'युनक्ति'	१६९	योगिनी	२३१
युयुधान	२२७	योगिनीदशा	१४४
युवति	२६	योगिनीदिक्चार	२३५
युवती	१२३	योगिनीदिक्चारभेद	२३५
युवन्	१६	यगिनीदिङ्निवास	२३५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
योगिन्यासाचार	२३५
योगिन्याशावास	२३५
योगिन्यैकादशी	२१
योगोत्थित	१४१
योगोत्थितायुष्	१४१
योग्य	६
योग्या	५, ३५
योजक	९१
योजन	६५ टी. ९८
योजनकर्ण	१०३
योजनीय	९१
'योजयत:'	१६९
योजयति	१६९
योजयते	१६९
योजयन्ति	६९
योजयंते	१६९
योजयेत्	१६९
योजयेते	१६९
योजयेताम्	१६९
योजयेयाताम्	१६९, १६९
योजयेरन्	१६९
योजित	९०
योजितव्य	९१
योज्य	९१
योद्धृ	१२१
योध	१२१
योधन	१२२
योधेय	१२२
योनि	६, २०१, १३४
योनिदेवता	६
योनिदेवा	६
योनिदैवत	६
योनिदैवत्य	६
योषा	१६, २४५
योषित	२६, २४५
योषिता	२६, २०५
यौतव	५८
यौध	१२१
यौधेय	१२१
यौवन	५७
यौवनाश्व	२२६

र

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रहस्	१०१
रक्त	४३, ४४, ४४, ५६, २४२
रक्तकर	४४
रक्तग्रह	२४२
रक्तग्रीव	२४२
रक्तजिह्व	२३१
रक्ततेजस्	२४३
रक्तदन्ती	२३१
रक्तद्युति	४४
रक्तभव	२४३
रक्तरश्मि	४४
रक्तवर्ण	२०३, २३९
रक्तबीजमर्दिनी	२६९
रक्तशुक्रमिश्रण	१४०
रक्ता	२११
रक्ताक्ष	४२, २४२
रक्ताक्षी	१७
रक्ताङ्ग	४३
रक्ताम्बर=(मङ्गल:),	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रक्तिका	५९
रक्तोत्पल=(कोकनदः),	
रक्षःपुरी	२४२
रक्षस्	७, ९, ९, २४६
रक्षसांपुरी	१००
रक्षा	२४०
रक्षाबन्धन	२१
रक्षोजननी	१३
रक्षोदिश्	२३४
रक्षोदेव	७
रक्षोदेवता	७
रक्षोदैवत	७
रक्षोदैवत्य	७
रक्षोभ	७
रक्षोऽरि	२६४
रघुजनक=(दिलीपः)	
रङ्गबीज	२२८
रचना	२१३
'रचयतः'	१७९
रचयति	१७९
रचयन्ति	१७९
रचयेत्	१७९
रचयेताम्	१७९
रचयेयुः	१७९
रजत	२०३, २२८
रजताद्रि	२२८
रजताचल	२४६
रजनि	१३
रजनिकर	४०
रजनिकृत्	६
रजनिप	३९

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रजनी	१३, ४२
रजनीकर	४०
रजनीकरपुत्र	४६
रजनीकान्त	४०
रजनीचर	३८, २४२
रजनीजल	४२
रजनीद्वन्द्व	१३
रजनीनाथ	४०
रजनीनायक	४१
रजनीपति	४०
रजनीप्रमाण	६७
रजनीप्रेयस्	४०
रजनीमान	६७
रजनीमिति	६७
रजनीमुख	१३
रजनीरमण	४१
रजनीश्	३८, ३७
रजनीश	३९
रजनीशभू	४६
रजनीश्वरभू	४६
रजनीश्वरश्मिहर	५४
रजस्	६५, ६५
रजस्वल	२४२
रजस्वला	२०५
रजोगुण	२१४
रजोबल	५४
रजोमहस्	२४
रजोमूर्ति	२०७
रजोवती	२०५
रज्जु	१३०
रज्जू	१३०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रञ्जनी	२११
रण	१२४
रणक	२५९
रणरणक	२२०
रणेभङ्ग	१२०
रत	१४०
रतगुरु	३५
रतविष्वण	२४२
रति	४३, १४०, २२०
रतिपति	१२३, २२०
रतिप्रिय	२२०
रतिबन्ध=(पद्मासनादयः),	
रतिमदा	२०४
रतिरथ	२१०
रतिरमण	२२०
रतिवर	२२०
रतिका	२११
रतेमदा	२०४
रत्न	३५
रत्नकर	२४६
रत्नकोश	२१८, २४६
रत्नगर्भ	२४६
रत्नगर्भा	४५
रत्नबाहु	२१६
रत्नभूता	२०५
रत्नराशि	२१८
रत्नवती	४५
रत्नवर	२०३
रत्नसंज्ञा	७८
रत्नसानु	१९८
रत्नसू	४५

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रत्नहस्त	२४६
रत्नाकर	२१६
रत्नावती	४५
रथ	२१४, २१५
रथकार	१९८
रथकुटुम्बिक	३६
रथकुटुम्बिन्	३६
रथकृत्	१९८
रथक्रान्त	२०९
रथसप्तमी	२४
रथाङ्ग	३७
रथाङ्गाह्व	३७
रथाङ्गाह्वयनामक	३६
रथिन्=(रथारोही),	
रद	२१४
रदच्छद	२१४
रदत्रितय	८४
रदन	२१४
रदनच्छद	२१४
रदिन्	२३२
रन्तिदेव	२१५, २२६
रन्ध्र	११४, १२४
रन्ध्रनामन्	७७
रम	३५, २२०
रमण	३५
रमणा	२०५
रमणी	२६, ११३
रमणीय	२५५
रममाणा	२०५
रमा	४२, २१७
रमाव्रत	२१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रमैकादशी	२३
रम्भा	२०४
रम्भातृतीया=(व्रतविशेषकालः),	
रम्य	३०, २५५
रम्यनव	५७
रम्या	२११
रय	१०१
रव	२५९
रवण	२५९
रवि	३, ३, ४, ६, १६, १६, २८, ५३, ५५, ५७
रविकन्या	३५
रविकर	८४
रविकरच्छन्न	१०७
रविकराभिहन	१०७
रविकिरणमुषिददीप्ति	१०७
रविग	१०७
रविग्रह	११५
रविचन्द्ररिपु	५४
रविचन्द्रविमर्दन	५४
रविज	५२
रविजन्मन्	५२
रवितिथि	२
रविदृक्क्षेप	११९
रविध्वज	१२
रविनामन्	७७
रविनिर्दोषता	१३२
रविबाण	८४
रविभ	२६
रविभव	५२
रविभू	५२

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रविमन्दकर्ण	१०३
रविमन्दकेन्द्र	१०५
रविमन्दफल	१०५
रविमुषिततनु	१०७
रविमृदुकर्ण	१०३
रविमृदुकेन्द्र	१०५
रविमृदुफल	१०५
रविमृदुश्रवस्	१०३
रविमृदुश्रुति	१०३
रवियुज्	८०
रविराशीश	१३०
रविरिपु	५४
रविलुप्तकर	१०७
रविलुप्तरोचिस्	१०७
रविवार	३, ९
रविशुद्धि	१३१
रविसंक्रान्तिदिन	२४
रविसारथि	३६
रवीन्दु	१२७
रवीन्दुरश्मिहर	५५
रवीन्दुविमर्दन	५५
रवीन्द्वार	१२७
रवीन्द्विज्य	१२७
रवीन्द्वोः क्रान्तिसाम्य	
रवीषु	२२०
रवेः सुत	५२
रव्यंश	५५
रशना	२१४
रश्मि	३६, १४३
रश्मिजायुस्	१४१
रश्मिजाल	२२८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रश्मिमालिन्	३३
रस	७६, २५९, २१७,
	२४२, २१९
रसग्रहण	२१९
रसज्ञा	२१४
रसज्ञानेद्रिय	२१४
रसतेजस्	४४, २४२
रसन	२१४
रसना	२१४, २१९
रसनाग्राह्यगुण	२१४
रसनाद	२२२
रसनायक	२२८
रसनारद	२२२
रसभव	४४, २४२
रसमातृ	२१४
रसमातृका	२१४
रसला	२१४
रसवती	१३८
रसा	४५, २०८, २१४
रसाङ्का	२१४
रसागेह	५१
रसातल	१२२, २२३
रसाधार	३३
रसाधिप	२५
रसाभव	४४
रसाभू	४३
रसायन	२२१
रसायनसमाश्रय	२१९
रसाल	२१४
रसाला	२०३, २१४
रसालेपिन्	२१४

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रसिका	२१४
रसोत्तम	२२०
रसोद्भव	४४
रहस्	१४०
'रा'	५
राका	२
राकाधिराजजन्मन्	४६
राकाधीश्वर	४०
राकानाथ	३९
राकापति	३९
राकेशात्मज	४६
राकेश्वर	३९
राक्षस	७, १२, १७, १३५, २४४
राक्षसगण	१३५
राक्षसालय	१००
राक्षसी	१३
राक्षसीपुरी	२४२
राग	७६
रागपत्नी	२१०
रागभार्या	२१०
रागरज्जू	२२०
रागलता	२२०
रागिणी	२१०
राज्	३५, २२६
राजग्रह	५६
राजत	२२८
राजतकर्ष	५९, टी. ६०
राजन्	२५; ३५, ३८,
	२२६, २४६
राजनिकेतन	१३८
राजपुत्र	४५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
राजभ	६
राजमण्डल	७७
राजमन्दिर	१३८
राजमौलि:	६
राजमौलिन्	६
राजयोग	१२९
राजरङ्ग	२२८
राजराज	३९, २४६
राजर्षि	१९९
राजश्रोथ	३६
राजसर्षप	६१
रासहम	१३१
राजसुत	४५
राजसूय	२०९
राजसूययज्ञ	२०१
राजस्कन्ध	३८
राजहंस	१३०
राजि	२५३
राजिका	६०, ६१
राजिल	२३२
राजीव	३६, २३२
राजीवजीवितेश्वर	३४
राज्ञी	३५, ३५
राज्ञीतनय	३५
राज्ञीपति	३३
राज्य	६, ४५
राज्यपद	१२४
राज्यप्राप्तियोग	१२९
राज्याङ्ग	७६
रात्रि	१३, ४२
रात्रिकर	३९
रात्रिखण्ड	६७
रात्रिञ्चर	२४२
रात्रिचर	३७, २४४
रात्रिज	३
रात्रिदल	६७
रात्रिदृश्य	३
रात्रिद्वय	१३
रात्रिद्विष्	३२
रात्रिनाथ	३९
रात्रिनाथात्मज	४६
रात्रिनाशन	३४
रात्रिनेतृ	३९
रात्रिप	३८
रात्रिपति	३९
रात्रिप्रमाण	६७
रात्रिबल	२४२
रात्रिभट	२४२
रात्रिमणि	३९
रात्रिमान	६७, १०८
रात्रिमिति	६७
रात्रिराग	५४
रात्रिवियोगिन्	३७
रात्रिविश्लेषगामिन्	३७
रात्रिशकल	६७
रात्रि	१३
रात्रीनाथ	३९
रात्रिश्	३८
रात्रिश	३८
रात्रीश	३८
रात्र्यर्द्ध	६७, १०९
राथान्तरि	२३७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
राध	१४
राधा	७, २२५, २३८
राधाकान्त	२२४
राधातनय	३५
राधारमण	२२४
राधावल्लभ	२२४
राधासखी	२२६
राधिका	२२५
राधेय	३५
राम	१४, ७४, ५३, २२५
रामकीरी	२१०
रामकेली	२१०
रामजननी	२२५
रामद्वादशी	२१
रामनन्दन	७४
रामनवमी	२०
रामनामलेखनव्रत=(व्रतविशेषः)	
रामभगिनी	२३१
रामसरव	३५, २६७
रामस्वसृ	२३१
रामा	२६, २०५
राव	२५९
रावण	२६०, २१६, २१७, २४६
रावणमौलिनामन्	७७
रावणराजधानी	१००, २४२
रावणहस्तनामन्	७९
रावणाङ्गुलि	८४
राविष	३१
रावेय	६, ५२
राशि	२५, ७७, ६९
राशिकूट	१३४
राशिण	९७
राशिगणनामन्	७७
राशिगणभाग	९७
राशिगणलव	९७
राशिगणांश	९७
राशिगणांशक	९७
राशिचक्र	११०
राशिचय	९७
राशित्रयात्मक	१०२
राशित्रयसमुदाय	१०२
राशिदल	९७
राशिषट्क	९७
राशिसमूह	९७
राशी	९७
राश्यर्द्ध	९७
राश्युदय	१०८
रासक्रीडा=(क्रीडाविशेषः)	
रासक्रीडेश्वरी	२२५
रासभ=(गर्दभः)	
रासभवाहन	१९८
राहु	३१, ५३, ५५, ५५
राहुकला	१०५
राहुकलाफल	१०६
राहुग्रास	३४
राहुपुच्छ	५४
राहुबिम्ब	११५
राहुमूर्धभिद्	२६९
राहुमूर्धहर	२६९
राहुभेदिन्	२६९
राहुवैरिन्	२६९
राहुस्पर्श	३४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रिक्त	३१	रुचिप	३२
रिक्ता	३	रुचिभर्तृ	३३
रिक्तातिथि	३	रुचिर	२५५, २२८
रिक्थ	१२१, २४६	रुचिविभु	३३
रिक्षा	६५	रुच्य	३५, २५५
रिपु	१२१, २०१, १३१	रुज्	१२३
रिपुभ=(षष्ठराशिः)		'रुजतः'	१९२
रिप्य	१२५	रुजति	१९२
रिप्फ	१२५	रुजन्ति	१९२
रिषि=(ऋषिसंज्ञा),	१९८	रुजा	१२३
रिष्ट	३१	रुजाता	२४३
रिःफ	१२५	'रुजेत्'	१९२
रिष्फ	१२५	रुजेताम्	१९२
'री'	५	रुजेयुः	१९२
रीढक=(पृष्ठवंशः),		रुत=(वाशितम्),	
रुक्म	२०३	रुदित=(क्रन्दितम्),	
रुक्मिणी	२२५	रुद्र	४, ६, २२८
रुक्मिणीव्रत=(व्रतविशेषः),		रुद्रचतुष्क	८१
रुक्मिणीनन्दन	२२७	रुद्रत्रिक	८०
रुक्मिणीप्रिय	२२४	रुद्रदैवत्य	६
रुक्मिदर्पच्छिद्	२६९, २२५	रुद्रमुखनामन्	७५
रुक्मिदारण	२६९, २२५	रुद्रयुज्	७९
रक्मिदारिन्	२६९, २२५	रुद्रशेखरा	२२९
रुक्मिन्=(रुक्मिणीभ्राता),		रुद्रसखि	२४६
रुक्मिपुत्री=(प्रद्युम्नपत्नी),		रुद्रसावर्णि	१८
रुक्मिभिद्	२६९, २२५	रुद्राणी	२३१
रुक्म्यनुजा	२२५	रुद्रानुचर	२०६
रुच्	३६	रुधिर	४३, ४४, ५६, २४२
रुचक	१३८, २०३	रुधिरकर	४४
रुचि	२६, २४६	रुधिरकिरण	४४
रुचिधामन्	३३	रुधिराङ्ग	४४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रुधिरोद्गारिन्	१७
रुमा	१२
रुमाप्रिय	३५
रुरु	६
रुरुशिरस्	६
रुरूत्तमाङ्ग	६
रुलन्द	२२८
'रू'	५
रूक्ष	१३९
रूप	७४, २५४, २१९
रुपग्रह	२१३
रुपदर्शन	२१९
रुपाजीवा	२०५
रूपास्त्र	२२०
रूप्य	२२८, २४६
रूरू	२४५
'रे'	५
रेखा (रेषा)	९९
रेखाकु	९९
रेखागणित	७२
रेखाचतुष्क्रोश	९९
रेखाचतुष्क्रोशी	९९
रेखानगर (ग्राम) मध्यमार्कोदय-कालीन—मध्यमग्रहः)	१००
रेखान्तर	९८
रेखाभाग	९९
रेखाभू	९९
रेखाभूमि	९९
रेखायोजन	९९
रेखालव	९९
रेखांश	९९
रेखांशक	९९
रेणु	६५
रेणुमहस्	२४
रेतस्	१४०, २१४
रेतोधस्	२२४
रेप्	२५४
रेपस्	२५४
रेभण	२५९
रेरिहाण	२२८
रेवत=(मृपविशेषः),	२२८
रेवतात्मजा	२२५
रेवती	४, ४, ८, ९, ९, २३१
रेवतीज	५२, २३३
रेवतीभव	५२
रेवतीभू	५२, २६४
रेवतीरमण	२२५
रेवतीश	२२५
रेवन्त	३५, ३५
रेवन्तजननी	३५
रावन्तप्रसू	३५
रेवन्तमातृ	३५
रेवताम्बा	३५
रै (राः)	२०३, २४६
रैवत	१७
'रोः'	५
रोक	१२३
रोचक	४४
रोग	१२२, १२३, १३१
रोगहारिन्	१९८
राचक	२०७
रोचन	२३७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रोचिष्ट	३६
रोटकव्रत	२०, ४१
रोदन=(क्रन्दनम्),	
रोदस्	४५
रोदसी	४५
रोध	२२१
रोधन	२७, ४५
रोधसी	४५
रोधवक्रा	२४३
रोधश्चक्रा	२४३
रोधस्वती	२४३
रोधोवक्त्रा	२४३
रोधोवक्रा	२४३
रोधोवती	२४३
रोष	२२०
रोषण	२२०
रोपासन	२६
रोमन्	२४२
रोमलनाचार	२३२
रोहिणी	३, ५, ९, ४७, २२५
रोहिणीकान्त	४०
रोहिणीज	४५
रोहिणीजन्मन्	४५
रोहिणीजाति	४०
रोहिणीनन्दन	४६
रोहिणीनाथ	४०
रोहिणीपति	४०
रोहिणीप्रिय	४०
रोहिणीप्रेयस्	४०
रोहिणीभव	४६
रोहिमीमित्र	४०
रोहिणीरमण	४१
रोहिणीन्सणात्मज	४६
रोहिणीवल्लभ	४१
रोहिणीवास	२५
रोहिणीविभु	४०
रोहिणीश	३९
रोहिणीसुत	४६
रोहिणीस्तुषा	२२५
रोहित	४३, ४४, २३७
रोहितक	९९
रोहितकर=(मङ्गलः),	
रोहितच्छवि	४४
रोहितदेह	४४
रोहितद्युति	४४
रोहिताङ्ग	४४
रोहिताश्व	२३९
रोहितरश्व	२३९
रौच्य=(मनुविशेषः),	
रौद्र	६, १५, १७
रौद्री	६, २०९, २३०, २३१
रौध्र	६
रौधन=(वत्सरविशेषः)	
रौप्य	५७, २२८
रौहिणेय	४५, २२५

ल

लक्तकं	३७
लक्ष	७३
लक्षण	४२
लक्षहन् (नृ)	२२०
लक्ष्मक	२१७
लक्ष्मण	३८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
लक्ष्मणा	२२५
लक्ष्मन्	४२
लक्ष्मी	४२, २१७
लक्ष्मीकान्तदोलोत्सव	२०
लक्ष्मीजः	२२०
लक्ष्मीजनुस्	२२०
लक्ष्मीनाथ	२१५
लक्ष्मीपुत्र	३८
लक्ष्मीपूजा	२३
लक्ष्मीव्रत	२३
लक्ष्मीसहज	४०
लक्ष्मीसहोत्थ	४०
लक्ष्मीसुत	२२०
लक्ष्म्यनुज	२६२, १९०, १९०, १९०
लगति, लगतः, लगन्ति,	१४६, १९०, १९०, १९०, १९०
लगेत्, लगेताम्, लगेयुः,	
लग्न	१०९, १९०, १९०, १४६
लग्नगण्डान्त	१४१
लग्नचन्द्रयोः शुभता	१३२
लग्ननिर्दोषता	१३२
लग्नलग्नधी	२५६
लग्नशुद्धि	१३१
लग्नस्थपापहानि	१४३
लग्नात्यखण्ड	१२५
लग्नाधियोग	१३०
लग्नौकस्	२३१
लग्यते	१९०
लघिमन् (न्)	२३०
लघु	१०१, २५३, २१७
लघुक्षिप्रभ	९

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
लघुग	१०७, २४४
लघुगति	१०७
लङ्का	१००, २४२
लङ्काक्षितिज	१११
लङ्कामध्यमार्कोदयकालिकमध्यमग्रह	१००
लङ्कासुमेरोर्मध्यसूत्रगतदेश	९९
लङ्कोदय	१०८
लङ्कोदयप्राण	१०८
लङ्कोदयासु	१०८
लङ्गूल	१३९
लंघते, लंघन्ते	१९०, १९०
लंघयतः	१९४
लंघयति	१९४
लंघयन्ति	१९४
लंघयेत्	१९४
लंघयेताम्	१९४
लंघयेयुः	१९४
लंघेत,	१९०
लंघेते	१९०
लंघेयाताम्	१९०
लंघेरन्	१९०
लच्छन	४२
लज्जा	१९९
लज्जित	१२९
लज्जिका	२०५
लट्वा	३८
लडह	२५
लड्डुक	२३२
लतापर्ण	२१६
लतारत	२३२
लतारसन	२२३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
लतालक	२३२	लय	१२३
लत्ता	१३७	लयपद	१२४
लत्तिका	१३७	ललना	२६, २०३
लपन	२४९, १२१	ललाट	२२९
लपनीय	२४९	ललाम	३८
लपित	२४९	ललिता	२०५, २०९
लपितव्य	२४९	ललिताव्रत	२२
लप्य	२४९	लव	११, ९४, ९७, २५३
लप्यमान	२५९	लवक	९७
लब्ध	९१	लवङ्ग	२६६
लब्धवर्ण	२५५	लवण=(रसविशेषः)	
लब्धव्य	९२	लवद्वय	११
लब्धि	९१	लवमसमुद्र	२१८
'लभते'	१९२	'लसतः'	१९३
लभन	९१, १२५	लसति	१९३
लभनीय	९२	लसन्ति	१९३
लभन्ते	१९२	लसेत्	१९३
लभेत	१८२	लसेताम्	१९३
लभेते	१८२	लसेयुः	१९३
लभेयाताम्	१८२	'ला'	४
लभेरन्	१८२	लाङ्गल	२२५
लभ्य	९२	लाङ्गुल	१३९
लम्ब	११०, २३२	लाञ्छन	४२
लम्बजठर	२३२	'लातः'	१८६
लम्बज्या	१०४	लान्ति	१८६
लम्बन	११८	लान्ति	१८६
लम्बमानरेखासूत्र	११०	लायाताम्	१८६
लम्बा	२३१	लायुः	१८६
लम्बांश	१०८	लाभः	२४८, ९१, १२१, २४८
लम्बोदर	२३२	लालसा	१४०
लम्बोदरतिथि	२	लालाटि	१३०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
लालिक	२४२
लावण्य	२२१
लास्य	२२९
लिक्का	६५
लिक्षा	६५, ६५
लिक्षिका	६५
लिङ्ग	१३९, ४२
लिद्रा	६५
लिप्ता	९७
लिप्ताश्रुति	१०३
लिप्तिका	९७
लिप्सा	२४६
लिह् (ह्)	२४५
'ली'	५
लीन	१२६, १४६
लीलावती	२०५
लुप्त	१०७, ३७
लुप्तकर	१०७
लुब्ध	११४
लुब्धक	११४
लुम्ब	९, ९
लुलाप	२४२
लुलाय	२४२
लुलायवाह	२४१
लुलायवाहारि	२६९, २२८
'लू'	५
लूनदोस् (स्)	२३०
लूनबाहु	२३०
'ले'	५
लेख	१९७
लेखगुरु	४७
लेखपुरोहित	४८
लेखपुरोहित	४८
लेखर्षभ	२७१, २१७
लेखवन्द्य	४७
लेखा	२५३, १२१
लेखार्च्य	४७
लेखेज्य	४७
लेढृ	२४५
लेपन	१३९, २४३
लेपनद्रव्य	१३९
लेप	२६
लेलिहान	२२३
लेश	११, २५३
लेह	२०१
लेह्य	२०१
लैङ्ग	२१३
'लो'	५
लोक	७६, २३१, २२३, १४५
लोकन	१४५
लोकजननी	२१७
लोकनाथ	२०७
लोकनाभ	२१६
लोकपति	२१७
लोकपाल	२२६
लोकम्पृण	३९
लोकम्पृणात्मज	४६
लोकप्रकाशन	३४
लोकबन्धु	३३
लोकबन्धुपुत्र	५३
लोकबन्धुभू	५२
लोकबन्धुलोक	३६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
लोकबान्धन	३४	लोहिसकर	४४
लोकमातृ	२१७	लोहितदीधिति	४४
'लोकयत:'	१८८	लोहितदेह	४४
लोकयन्ति	१८८	लोहितविग्रह	४४
लोकयेत्	१८८	लोहिता	२४०
लोकयेताम्	१८८	लोहिताक्ष	२१६, २२४
लोकयेयु:	१८८	लोहिताङ्ग	२७, ४४
लोकलोचन	३४	लोहितांशु	४४
लोकशेष	१८	लोहिनाश्व	२३८
लोकाख्या	७४	लौह	५७
लोकाप्यायक	४०	लौहिताङ्ग	४४
लोकित	१४५, १४७	लौहित्य	२१८
लोकेश	२०७	**व**	
लोचन	३७, १२१	वं	२४५, २४३
लोचनालय	१२७	वंश	१२४, २१६
लोध्र	१५	वंशानुचरित	२१२
लोप	१०६, ३७	वंशी	६१, ६५
लोपामुद्रा	२००	वंशीधर	२२४
लोभ	१२२, २२०, २४६	'वक्त:'	१८४
लोभन	२०३	वक्तव्य	२४९
लोभ्य	२०२	'वक्ति'	१८४
लोमकिन्=(इन्नन्त)	२२२	वक्तृ	२४९
लोलघण्ट	२४४	वक्त्र	१२१
लोलघन	२४४	वक्त्रखुर	२१४
लोलपट	२४४	वक्र	४३, ५२, ५३
लोला	२१४	वक्रग	१०७
लोहनाल	२२०, २२१	वक्रगति	१०६, १०७
लोहमयबाण	२२०	वक्रगुरु	१३७
लोहराजक	२२८	वक्रचार	४४
लोहवर	२०३	वक्रचारग	४४
लोहित	५६, ४३, ४४, २४२, ४४	वक्रनेत्र	२४६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वक्रपाद	२३२
वक्रभुज	२३२
वक्रय	२४८
वक्रशुण्ड	२३२
वक्रस्थ	१०७
वक्रा	१०६
वक्राङ्ग	२१५
वक्रिन्	१०७
वक्षस्	१२१
वक्षस्थल	२७
वक्ष्यमाण	२४९
वगुल	२२२
वग्रह	२३८
वग्राह	२३८
वङ्गजीवत	२२८
वङ्गमल्ली	२०८
वचन	२४९, १२१
वचनीय	२४९
वचस्	४९, १२१
वचसांपति	४८
वचसांपरिवृढ	४८
वचसामधीश	४८
वचोग्रह	१०२
वज्र	९, ९, १०, १०, ५७, ३७, २३८
वज्रकोण	७६
वज्रजनितशब्द	२३८
वज्रज्वाला	२३८
वज्रतुण्ड	२२१
वज्रदंष्ट्र	२२२
वज्रदक्षिण	२०७
वज्रदशन	२३२
वज्रनिर्घोष	२३८
वज्रनिश्पेष	२३८
वज्रपाणि	२०७
वज्राग्नि	२३८
वज्राशनि	२३८
वज्रासन	२१४
वज्रिका	२११
वज्रिन्	२०७
वज्रिजित्	२२१
वज्रति	२३९
वट=(वृक्षविशेषः, न्यग्रोधः)।	
वटवासिन्	२४५, २४७
वटसावित्री	२१
वटाश्रय	२४६
वटु	१३४, १४०
वटुक	१३४
वटुकरण	१३४
वटूकरण	१३४
वडवा	३५, ३५
वडवाकृशानु	२७०
वडवाधनञ्जय	२७०
वडवानल	२४०
वडवापति=(रविः)।	
वडवापावक	२७०
वडवामुख	२२३, २४०
वडवासुत	१९८
वड्र	२५३
वणिक्पथ=(मार्गविशेषः)	
वणिगधिपति	२६
वणिग्गृह	२४७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वणिङ्मूलधन	२४८	वदि=(कृष्णपक्षः),	
वणिज्	२६, २४७	वदित=(कपितः),	
वणिज	१०, २६	वदितव्य	२४९
वणिज्या	२४७, १२४	'वदेत्'	१८३
वण्ट	८९	वदेताम्	१८३
वण्टक	८९	वदेयुः	१८३
वत्=(सादृश्यम्),		वद्य	२४९
वतस	२२९	वध	९, ९, १३५
वत्स	१६, १४०	वधुका	१३४
वत्सर	१६	वधुटी	२६, १२३
वत्सरादि	१४	वधूगृह	१२३
वत्सरान्त	२३	वधूजन	२०५
वत्सरान्तक	१४	वधूटी	२६, १२३
वद=(वक्ता),		वधूप्रवेश	१३७
'वद'	१८४	वधूसन्निवेश	१३७
वदतः	१८३	वधूसन्निवेशन	१३७
वदतः	१८३	वन	७, ३७
वदतम्	१८३	वनजवन	२६
वदनात्	१८३	वनजवनपति	३४
वदतात्	१८३	वनद	२३८
वदताम्	१८३	वनप	८, २६
वदति	१८३	वनमवाह	२१८
वदतु	१८३	वनमाला	२२६
वदन	२४९, १२१	वनमालिन्	२१५
वदनीय	२४९	वनमालिनी	२२६
'वदन्ति'	१८३	वनमुच्	२३८
वदन्तु	१८३	वनराज	२३१
वदात	१३, ४२	वनवह्नि	२४०
वदानि	१८३	वनस्पति	१३९
वदाम	१८३	वनानल	२४०
वदाव	१८३	वनायु	२४५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वनिता	२६, २०५	वयस्	१२२, २२२
वन्दक	१३१	वयस्य	१२२
'वन्दते'	१९०	वयस्था	२०५
वन्दन=(नमस्करणम्)		वयुन	२९७, २०७
वन्दना=(स्तुतिः)		वर	३१, ३५, २५४, १३७
वन्दनीय=(वन्दितव्यः),		वरट	२१५
'वन्दन्ते'	१९०	वरटा	२१५
वन्दध्वे	१९०	वरण=(कन्यादिवरणम्)	
वन्दसे	१९०	वरद	२२९
वन्दामहे	१९०	वरदव्रत	२४
वन्दारु=(अभिवादकः)		वरदा	२००
'वन्दावहे'	१९०	वरनाक	१९८
वन्दित	४९, ५६	वरप्रदा	२००
वन्दितव्य=(वन्दनीयः),		वरयितृ	३५
वन्दीक	२०७	वरला	२१५
'वन्दे'	१९०	वरवर्णिनी	१२३
वन्देत	१९०	वरवाहन	१९८
वन्देते	१९०	वरा	४५
वन्देथे	१९०	वराक	२२८
वन्देयाताम्	१९०	वराट	६४
'वन्देरन्'	१९०	वराटक	६४, ६४
वद्य	४९, ५६	वराटकानांदशकद्वय	६४
वन्द्यमान	४९	वराटकानाविंशतिगण्डक	६४
वप	१२३, २४३	वरारोहा	१२३
वपन	१३४	वरार्थिनी	१३४
वपनक्रिया	१३४	वराह=(अवतारविशेषः)	
वपुस्	११५, १२१	वराहक	२३८
वप्तृ	२२४	वराहद्वादशी	२४
वप्प	२२४	वरिष	१६
वप्र	१२२, २२४	वरिषा	१५
वमि	२३९	वरिष्ठ	३१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वरिष्ठा	३७	वर्जयति	१७२
वरी	३५	वर्जयन्ति	१७२
वरीयस्	१०, ३१, ३१	वर्जयित्वा	१४८
वरुण	४, ८, १२, ३५, ३७	'वर्जयेत्'	१७२
वरुणगृह	२४३	वर्जयेताम्	१७२
वरुणदिश्	२३४	वर्जयेयुः	१७२
वरुणदेवता	८	वर्जित	२५४, ९०
वरुणदेवा	८	वर्जितव्य	२५४, ९२
वरुणदेश	२३४	'वर्जेत्'	१७२
वरुणदैवत	८	वर्जेताम्	१७२
वरुणदैवत्य	८	'वर्जेयुः'	१७२
वरुणपुरी	२४३	वर्ज्य	२५४, ९२
वरुणभ	८	वर्ण	१३४, २४३
वरुणावास	२१८, २४३	वर्णकवि	२४६
वरुथिन्यैकादशी	२०	वर्णमातृका	२०८
वरेण्य	२५४	वर्णषष्ठी	२१
वर्ग	९४	वर्णा	२०२
वर्गमूल	९४	वर्णादि	१३४
वर्गोत्तम	२९	वर्णिन्	१३४
वर्गोत्तमभाग	२९	वर्णिनी	२६
वर्गोत्तमलव	२९	'वर्तते'	१७५
वर्गोत्तमांश	२९	वर्तन्ते	१७५
वर्गोत्तमांशक	२९	वर्तमान	१८, १८, १४८
वर्चस्	३६, ४५	वर्त्तमानकाल	१८
वर्चा	२०४	वर्तमानकालपल	१८
'वर्जतः'	१७२, ९०	वर्त्तमानवत्सर	१९
वर्जति	१७२	वर्तिन्	१५४, १४७
वर्जन	२५४	वर्तिनि	१२३
वर्जनीय	२५४, ९२	वर्तिनी	१२३
'वर्जन्ति'	१७२	'वर्तेत'	१७५
वर्जयतः	१७२	वर्तेते	१७५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वर्तेयाताम्	१७५	वर्षमुखायुस्	१४३
वर्तेरन्	१७५	वर्षर्तु	१५
वर्त्मन्	१, १२३	वर्षलग्न	२५
वर्द्धकि	१३९, १९८	वर्षलग्नेश	१३०
वर्द्धमान	१३८	वर्षा	१५, १५, १५
वर्द्धमानतनु	४३	वर्षाकाल	१५
'वर्धयत:'	१७२	वर्षाङ्ग	१४
वर्धयति	१७२	वर्षाद्य	१४
वर्धयन्ति	१७२	वर्षाद्यायुष्	१४३
वर्धयते	१७२	वर्षाधान्यादि	२५
वर्धयन्ते	१७२	वर्षावसान	१५
वर्धयेत्	१७२	वर्षांश	१४
वर्धयेत	१७२	वर्षांशक	१४
वर्धयेताम्	१७२	'वर्षेत'	१९७
वर्धयेते	१७२	वर्षेत	१९७
वर्धयेयाताम्	१७२	वर्षेते	१९७
वर्धयेयु:	१७२	वर्षेताम्	१९७
वर्धयेरन्	१७२	वर्षेयाताम्	१९७
वर्द्धिष्णु	४३	वर्षेयु:	१९७
वर्य	२५४	वर्षेरन्	१९७
वर्वट	२२३	वर्षेश	१४२
वर्ष	१६, ६८, २३८	वर्षेशबल	१४२
वर्षकोश	१४	वर्षेशादिबल	१४२
वर्षगण	९७	वष्मान्	१२१, २२४
वर्षण	२३८	वर्हिरथ	२१०
'वर्षत:'	१९७	वलक्ष	१३, ४२
वर्षति	१९७	वलक्षकर	४०
वर्षन्ति	१९७	वलक्षगु	३९
वर्षते	१९७	वलक्षगुपत्र	४६
वर्षन्ते	१९७	वलक्षपक्ष	१३
वर्षमुख	१४	वलक्षभानु	४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वलक्षरश्मि	४०
वलक्षवृष्णिभव	४६
वलन	११७
वलनचरण	११७
वलनांध्रि	११७
वलाहक	२२६, २३८
वलाहकर	२४४
वलाहकरसागर	२७
वल्कवत्	२४५
वल्गु	२५५
वल्भनु	२००
वल्ल	६१
वल्लकी	२५
वल्लभ	३५, ३६
वल्लभजयन्ती	२४
वल्लभा	२०५
वल्लुर	२४३
वल्लूर	२४३
वश	२५३, २४६
वशा	२६, ४७
वशाकु	२२२
वशित्व	२३०
वशिष्ठ	१९९
वशिष्ठधेतु	२००
वश्य	१३४
'वश्यात्'	१९०
वषट्कार	२४१
वष्टि	१९०
वसत्	१४८
'वसतः'	१७६
वसतात्	१७६
वसताम्	१७६
वसति	१७६, १२२
वसति	१३, २०३
वसती	१३, २०३
'वसतु'	१७६
वसन	३७
वसन्त	१५, १५
वसन्तपञ्चमी	२४
वसन्तमास	१४
वसन्तसख	२६७, २२०
वसन्तारम्भ	२०
'वसन्ति'	१७६
वसन्तु	१७६
वसन्तोत्सव	२४
वसा	५६, २४३
वसित	२५१, ३७
वसिष्ठ	१९९
वसु	४, ८, १२, १३९, ३५, ३६
वसुदेव	२२४
वसुदेवता	८
वसुदेवभू	२२४
वसुदेववधू	२२४
वसुदेवेसखि	२२६
वसुदेवा	८
वसुदेवानुजपत्नी	२२६
वसुदैवत	८
वसुदैवत्य	८
वसुधा	४५
वसुधाज	४४
वसुधातनूज	४४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वसुधात्मजात	४४	वस्ति	१२३
वसुधाधिप=(भूपतिः)		वस्तु=(द्रव्यं पदार्थो वा),	
वसुधाभव	४४	वस्तृ=(वास्तव्यः)	
वसुधारिणी	४४	वस्त्य	१२२, २०३
वसुन	२०१	वस्त्र	३७
वसुन्धरा	४५	वस्त्रयोनि	२०२
वसुन्धराङ्गसम्भव	४४	वस्न	२४८
वसुन्धराज	४४	वस्वोकसारा	२४६
वसुन्धरातनूज	४४	वस्वोकसारिक	२४६
वसुन्धरात्मज	४४	वस्वोकसारा	२४६
वसुन्धरात्मजात	४४	वह	१४७, २४५
वसुन्धरानन्दन	४४	'वहतः'	१८२
वसुन्धरापुत्र	४४	वहति	१८२
वसुन्धराभू	४४	वहन्ति	१८२
वसुन्धरासुत	४४	वहा	२४३
वसुप्रभा	२४६	वहिन्	२५
वसुमती	४४	'वहेत्'	१८२
वसुमतीतनय	४४	वहेताम्	१८२
वसुमतीपुत्र	४४	वहेयुः	१८२
वसुमतीसुत	४४	वह्नि	५, ३८, १२१
वसुरुचि=(धनेच्छा),		वह्निजन्मन्	१३९
वसुरेतस्	२३९	वह्निदिश्	२३३
वसुल	१९७	वह्निबीज=(अग्निबीजम्)	
वसुश्रवस्	२०७	वह्निभू	१३९
वसुश्रेष्ठ	२२९	वह्निरेतस्	२२८
वसुसारा	२४६	वह्निवीज	२०३
'वसेत्'	१७६	वह्निशिख	३८
वसेताम्	१७६	वह्निशिखा	७६
वसेयुः	१७६	'वा'	५, २४७
वसेस्ति	१२२	वा	२०
वस्त	२०३	वाःसदन=(जलाधारः),	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वाक=(वाक्),	
वा	
वाक्छल=(वाक्प्रपञ्च:)	
वाक्पति	४७
वाक्प्रदा	२०८
वाक्य	२०८
वाक्येश्वरी	२०८
वाक्स्थान	१२१
वागधिप=(बृहस्पति:)	
वागधीश	३७
वागलकोट	९९
वागीश	४७
वागीशा	२०८
वागीश्वर	४७
वागीश्वरी	२०८
वाग्गोचर	२१९
वाग्दन	२१४
वाग्देवता	२०८
वाग्देवी	२०८
वाग्मिन्	४७
वाग्वाग्मिन्	४७
वाङ्क	२१८
वाङ्मयप्रभेद	२१३
वाच्	४९, २०८
वाचयम	१९७
वाचक	२५९, २४९
वाचन=(कथनं पठनं वा)	२५९
वाचनज	४४
वाचनभू	४४
वाचनसूनु	४४
वाचनीय=(वाचितुर्महः)	

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'वाचयत:'	१८४
वाचयति	१८४
वाचयन्ति	१८४
'वाचयते'	१८४
वाचयन्ते	१८४
वाचयेते	१८४
वाचस्पति	४७
वाचस्पत्य	२७
वाचा	२०८
वाचाविचारचतुर	२५६
वाचांपति	४७
वाचांप्रभु	४७
वाचामीश	४७
माच्य	२४९
वाच्यमान=(प्रस्तूयमानम्)	
वाज	२१७, २२०
वाजपेय	२०९
वाजपेययज्ञ	२०१
वाजिन्	३२, ३८, २२०
वाशिाल	१३८
वाजिशाला	१३८
'वाञ्छत:'	१९०
वाञ्छति	१९०
वाञ्छन्ति	१९०
वाञ्छा	२४६
वाञ्छित=(अभिलषित:),	
'वाञ्छेत्'	१९०
वाञ्छेताम्	१९०
वाञ्छेयु:	१९०
वाट	१२३
वाडव	२४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वाडवखग	५६
वाडवानल	४०
वाडवेय	२३०, १९८
वाढम्=(स्वीकारः)	
वाणिज	२६
वाणिज्य	२४७, १२४
वाणिनी	२०५
वाणी	४९, १२१
वात	७, २४४
'वातः'	१९६
वातगामिन्	२२२
वातगुल्म	२४५, २४४
वातपुर्	२४४
वातपुरी	२४४
वातमण्डली	२४४
वातरथ	२३८
वातसख	२३८
वातसारथि	२३८
वातसंहति	२४४
वातस्कन्ध	३८
वाताख्या	७५
वातापिद्विष्	२००
वातायन	३८
वातायु	२६, ४२
वाताली	२४४
वाति	२४४
'वाति'	१९६
वातुल	२४४
वातूल	२४४
वात्य	७
वात्या	२४४
वाधुक्य	१३६
वान	७
वानर	१३५
वानरेन्द्र	३५
वानायु	२४४
'वान्ति'	१९६
वापी	१३०
वाम	२५२, २५५
वामदृश्	२०५
वामदेव	२२६
वामन	२३४, २१५
वामनजयन्ती	२२
वामनजयन्तीव्रत	२२
वामनद्वादशी	२०
वामनीय	२१३
वामभाग	११८
वामलोचना	२६, २०५
वालविलोचना	२६
वामविलोचना	२६
वामशरीर	११८
वामा	२६
वामाक्षी	२०५
वामी	३५
वायवी	२३३, २३४
वायव्य	७, १६
वायव्या	२३४
वायस	१३७
'वायात्'	१९६
वायाताम्	१९६
वायु	४, ७, १३, ३०, ३४
'वायुः'	१९६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वायुकोण	२३५
वायुदारु	२३८
वायुदिश्	२३४
वायुदेवता	७
वायुदेवा	७
वायुदैवत	७
वायुदैवत्य	७
वायुन	१९७
वायुपुरी	२४४
वायुभ	७
वायुभक्ष	२२३
वायुमार्ग	३०
वायुमूर्ति	२२८
वायुराज	२५
वायुवर्त्मन्	३०
वायुवाह	२४१
वायुवाहन	२१६, २३८
वायुसख	२६८
वायुसखि	२६८, २३९
वार	२, ३, ११, १२, १३८, ७६
वारकृत्	३२
वारङ्क	२२२
वारङ्ग	२२२
वारटा	२१५
वारण	२३२, २१७
वारणवैरिन्	२६
वारप्रवृत्ति	१४२
वारप्रवृत्तिस्थल	९९
वारमुख्या	२०५
वारला	२१५
वारवधू	२०५

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वारवाणि	२०५
वारवाणी	२०५
वाराङ्ग	२३२
वाराङ्गना	२०५
वारानिधि	२१८
वारालिका	२३१
वाराही	२३०, २३५
वाराहीय	२१३
वारि	७, १२२
वारिज	३६
वारिजोदय	२८
वारिद	२७०, २३८
वारिधर	२३८
वारिधि	२१८
वारिनिधि	२७०
वारिप्रसूतोदय	२८
वारिमसि	२३८
वारिमुच्	२३८
वारिराशि	२१८
वारिग्रह	३६
वारिलोमन्	२४४
वारिवाह	२३८
वारिवाहन	२३८
वारिशय	२१५
वारिसात्म्य	२२०
वारीश	८, २१८
वारीशशायिन्	२१५
वारीश्वर	२४४
वारु	३८
वारुण	८, ३२, ५४
वारुणि	२००

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वारुणी	८, २३४	वासन्तिक	१११
वारुणीदर्शन	१०७	वासन्ती	२०
वारुणीलोप	१०७	'वासयति'	१७६
वारुण्यदर्शन	१०७	वासयते	१७६
वारुण्यस्त	१०७	वासर	३, १२, ३६
वारुण्यस्तमन	१०७	वासरकन्यका	१३
वारुण्युदय	१०७	वासरकर	३४
वारुण्युद्गम	१०७	वासरकृत्	३३
वार	७	वासरखण्ड	६७
वार्क्ष	१९९	वासरदल	६७
वार्ज	३६	वासरनाथ	३४
वार्ता	२४७, २१३	वासरनाथपुत्र	५३
वार्द्धि	२७०, २१८	वासरनायक	३४
वार्धुषि	२४९	वासरनिवह	९७
वार्धुषिक	२४९	वासरप	३३
वार्धुषिन्	२४९	वासरप्रमाण	६७
वार्भ	७	वासरमणि	३४
वार्मण्डल	३९	वासरमणिसूनु	५३
वार्मण्डलभव	४६	वासरमध्य	१२
वार्मसि	२३८	वासरमान	६७
वार्मुच्	३३८	वासरमिति	६७
वार्य्याश्रय	२४४	वासरवृन्द	९८
वार्वाहवाह	२२६, २११	वासरशकल	६७
वार्वाहाश्रय	३०	वासरसञ्चय	९८
वार्षी	१५	वासराणांविधातृ	३४
वालिनी	५	वासरार्द्ध	६७
वाशिष्ठ	४४, २४२	वासरास्य	१२
वास	३७, १२२, २४४	वासरेश	३३
वासतेयी	१३	वासरेश्वर	३४
वासना	९८	वासरौध	९८
वासन्त	३२, २४५	वासरौधभवगचर	९८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वासव	८, २१७	वाहिनी	२४३
वासवगुरु	४८	वाहिनीपति	२१८
वासवार्चित	४८	वाह्य	२१५
वासवार्च्यभ	६	विंश	८५
वासवावास	१९८	विंशक	७९
वासवेज्य	४७	विंशत्	७९
वासवेड्य	४७	विंशति	५६, ५६, ७३
वासस्	३८	विंशतिका	७९
वासि़ता	२०५	विंशतितम	८५
वासिन्	१४७	विंशत्तम	८५
वासु	२१४	विंशतिभुज	८३
वासुकि	२२२	विंशतिचतुष्क	७९
वासुदेव	७, २१५	विंशतिती	१४४
वासुदेवप्रिय	२३२	विंशतिभुज	१२८
वासुधेय	४४	विंशोत्तरीदशा	१४४
वासुन्धरेय	४४	वि	२२२, १४७
वासुपूज्य	२१५	विकच	५४
वासुभद्र	२१५, २२४	विकचा	२३१
वासुरा	१३	विकट	२५३
वासुरोषा	१३	विकराला	२३१
वासौकस्	१३८, १३९	विकर्तन	३३
वास्तु	१३८	विकर्त्तनकरच्छत्र	१०७
वास्तोष्पति	२१७	विकर्त्तनज	५२
वास्त्र	१२	विकर्ष	२२०
वाह	३८	विकर्षक	२२०
वाह	३८, ६२, ६२, २४४	विकल	४३, १२९
वाहद्विष्	२४२	विकला	६९, ९७
वाहन	१२२	विकलागण	९७
वाहनश्रेष्ठ	३८	विकलचिह्न	९७
वाहरिपु	२४२	विकलिका	९७
वाहा	१०२	विकसितविषणाप्रमाभासुर	२५६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विकारिन्	१७
विकाल	१२
विकालक	१२
विकालिका	११३
विकिर	२२२
विकुल	३८
विकृणिका	२१३
विकृति	१६, ७९
विकृतिद्वय	८१
विकृतियुग	८१
विकृतियुज्	८१
विकेश	५४
विक्रम	१६, १६, ३१, ७०
विक्रमादित्य=(साहसाङ्कः शकादिर्वा),	
विक्रमिन्=(पराक्रमवान्),	
विक्रम	२४८
विक्रयकर्तृ	२४८
विक्रयाण	२४८
विक्रयाणक	२४८
विक्रयिक	२४८
विक्रयिन्	२४८
विक्रान्त	३०, १२२
विक्रायिक	२४८
विक्रेतृ	२४८
विक्रेय	२४८
विक्रिद	३७
विक्षुभा	३५
विक्षेप	११५
विक्षेपमण्डल	१११
विक्षेपवृत्र	१११
विखुर	२४२, २४१

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विगणय्य	११७
विगन	२५१
विगतचन्द्रतिथि	३
विगलित	४३
विगुणित	९०
विग्रह	१२१
विघटिका	११
विघटी	११
विघ्न	१२३
विघ्नायक	२३२
विघ्नाशक	२३२
विघ्नाशन	२३२
विघ्नराज	२३२
विघ्नविनायक	२३२
विघ्नहारिन्	२३२
विघ्नेश	२३२
विघ्नेशान	२३२
विघ्नेश्वर	२३२
विचक्षण	२५५
विचरण	९९
'विचरतः'	१८०
विचरति	१८०
विचरन्ति	१८०
विचरेत्	१८१
विचरेताम्	१८१
विचरेयुः	१८१
विचार	२५०
विचारण	२५०
विचारणा	२५०
विचारणीय	२५०
विचारित	२५०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विचारितव्य	२५०	विटप	२४६
विचार्य्य	२५०,	विटपिन्	१३९
विचार्य्यमाण	२५०	विटपति	१९७
विचाल	२५३	विडाल	१३५
विचिन्तन	२५०	विडालपदक	५९
विचिन्त्य	२५०	विडौज	२२७
विचिन्त्यमान	२५०	विडौजस	२००
विचेष्टा	१२९	विण्मूत्रत्याग	२१९
विच्छन्दक	१३८, २०३	वितंस	२२९
विच्छर्दक	१२८	वितत	२१८
विजनन	२४०	वितरण	२५१
विय	१७, २४१	वितणीय	२५१
'विजयते'	१९३	वितरति	१८६
विजयन्ते	१९३	वितरतः	१८६
विजया	२३१	वितरन्ति	१८६
विजयादशमी	२२	वितरेत्	१८६
विजयाभिनन्दन	१६, ७०	वितरेताम्	१८६
'विजयेत'	१९३	वितरेयुः	१८६
विजयेते	१९३	वितरित	२५१
विजयेयाताम्	१९३	वितर्क	२५१
विजयैकादशी	२४	वितर्कण	२५१
वजाता	२४०	वितर्कण	२५१
विज्जाल	२२०	वितर्तव्य	२५१
विज्ञ	२५५	वितर्य	२५१
विज्ञात	२५०	वितल	२२३
विज्ञातव्य	२५०	वितस्ति	६५, ६६
विज्ञान	१३९	वितान	२०१
विज्ञानिक	२५	वित्त	१२१, ८, २४६
विज्ञाय	२५०	'वित्त'	१८९, २५०
विज्ञेय	२५०	वित्तम	१८९
विट	२०३	वित्तात्	१८९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वित्तात्यय	९३
वित्तापगम	९३
वितापचय	९३
वित्ति	२५०, ९३
वित्तेश	२४६
'वित्य'	१८९
वित्यः	१८९
वित्रिभ	११८
वित्रिभलग्न	११८
विथुर	२४२
विद्	२५५, ४२, ४७
'विद'	१८९
विदग्ध	२५५
विदण्ड	११
विदत्=(पण्डितः),	
'विदतु'	१८९
विदन्ति	१८९
विदन्तु	१८९
विदथु	१८९
'विदधति'	१७७
विदधते	१७८
विदधाति	१७७
विदधातु	१७७
विदधाते	१७८
विदधति	१७८
विदधीयाताम्	१७८
विदधीरन्	१७८
विदध्यात्	१७७
विदध्यताम्	१७७
'विदध्ययुः'	१७७
विदर=(निर्भयः)	
विदर्भजा	२२५
विदर्भराजतनया	२२५
विदशा	१४४
विदा	१२२
'विदानि'	१८९
विदाम	१८९
विदारण	२३३
'विदाव'	१८९
विदिक्शूलप्रभेद	२३६
विदित	२५०
विदिश्	२३३
विदु	५३
'विदुः'	१८९
विदुषी=(पण्डिता)।	
विद्ध=(वेधितः)	
'विद्धि'	१८९
विद्ध्वंस=(विनाशः)	
'विद्म'	१८९
विद्मः	१८९
विद्यते	१७४
विद्यन्ते	१७४
विद्यमान	१४८
विद्या	७८, १२२, १३१
'विद्यात्'	१८९
विद्याताम्	१८९
विद्यादेवी	२०८
विद्याधर	२०४, २६६
विद्यायुग	८१
विद्याव्रत	२०
'विद्युः'	१८९
विद्युत्	३५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'विद्येत'	१७४
विद्येते	१७४
विद्येयाताम्	१७४
विद्रुम=(प्रवालम्),	
'विद्व'	१८९
विद्वः	१८९
विद्वस्	२५५
विद्वष्	२०१
विद्विष	१२३, २०१
विद्वेष	२०१
विद्वेषिन्	२१
'विधत्त:'	१७७
विधत्तात्	१७७
विधत्ताम्	१७८
विधत्ते	१७८
विधवा=(रण्डा),	
विधा	१३३
विधातृ	२०७, २१६
विधातृपत्नी	३६
विधातृभू	१९९
विधात्रय	५
विधान	१३३
विधाय=(कृत्वा),	९३
विधायक	१२७
'विधास्यत:'	१७७
विधास्यति	१७७
विधास्यन्ति	१७७
विधि	५, ७, १३३
विधिज्ञ	२५६
'विधीयते'	१७८
विधीयन्ते	१७८
विधीयेते	१७८
विधु	३८, ४९
विधुक्षय:	३
विधुग्रह	११५
विधुज	४५
विधुजनि	४६
विधुत	९२
विधुतनय	४६
विधुतनुभव	४६
विधुदारक	४६
विधुदेहजात	४६
विधुन्तुद	५४
विधुपिहित	११५
विधुवाधक	५४
विधुभू	२५, ४५
विधुमर्दिन्	५४
विधुर	२४२
विधुवर्गविमोचन	५५
विधुवैरिन्	५४
विधुशृङ्गोन्नति	११९
विधुसुत	४६
विधूत	९२
विधूतवीर्य	३१
विधूत्थ	४५
विनता	३७, २२२
विननातन्य	२२१
विनतासूनु	३६
'विनश्यत:'	१९२
विनश्यति	१९२
विनश्यन्ति	१९२
विनश्येत्	१९२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विनश्येताम्	१९२	विन्देयाताम्	१८२
विनश्येयुः	१९२	विन्देयुः	१८२
विनष्ट	४३	विन्देरन्	१८२
विना	१४८	विन्ध्य	२०४
विनाडिका	११	विन्ध्यकूटक	२००
विनाडी	११	विन्ध्यनिलया	२२५
विनायक	२३२	विन्ध्यवासिनी	२२५
विनाश	१२४	विन्ध्यवासिनीमातृ	२२६
विनिघ्न	३५	विन्ध्याचलनिवासिनी	२२५
विनिघ्नी	९०	विन्ध्यावतीपौत्री	२२६
विनिमय	२४८	विन्न	२५०, ९२
विनिमिष	११	विन्यस्त=(क्रमेण स्थापितः),	
विनिमेष	११, ११	विन्यास=(विभज्य स्थापनम्)	
विनिर्दिष्ट	२४९	विपक्ष	१२३, २०१
विनिर्देश्य	२४९	विपञ्चिका	२०८
विनिर्मल	३०	विपञ्ची	२५, २०८
विनिश्चय	११५	विपण	२४८
विनिश्चल	११५	विपणि	२४७
विनिहत	९०	विपणी	२४७
विनिहत्य	९३	विपद्	९, ९
विनेय	५१	'विपद्यते'	१९२
विन्द=(विजयाख्यमुहूर्तः),		विपद्यन्ते	१९२
'विन्दतः'	१८२	विपद्येत	१९२
विन्दति	१८२	विपद्येते	१९२
विन्दते	१८२	विपद्येयाताम्	१९२
विन्दन्ति	१८२	विपद्येरन्	१९२
विदन्ते	१८२	विपद	१३५, ८९
विन्देत्	१८२	विपर्यय	२५२
विन्देत	१८२	विपर्याय	२५२
विन्देताम्	१८२	विपर्यास	२५२
विन्देते	१८२	विपल	११

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विपश्चित्	२५५
विपाक	१४४
विपाट	२२१
विपात	११५
विपातार्क	११५
विपाद	८९
विपिन	३७
विपुल	२५३
विपुलरस्मिशिखाकलाप	४३
विपुलस्कन्ध	३६
विपुला	४५
विपुलातनुजात	४४
विपुलात्मज	४४
विपुलायुष्	१४१
विप्र	५६
विप्रश्नक	२५६
विप्राण	३१
विप्रुष	२२२
विप्लव	२५७
विबल	३१
विबुध	२९, २५५, ४५
विबुधपतिगुरु	४८
विबुधपूज्य	४८
विबुधमार्गचर	२९
विबुधवन्दित	४८
विबुधसचिव	४८
विबुधाचार्य्य	४९
विबुधामात्य	४८
विबुधारातीज्य	५०
विबुधारिपूज्य	५०
विबुधारिवन्द्य	५०

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विबुधेन्द्रमंत्रिन्	४८
विभक्त	९०
विभजति	१७३
विभजतः	१७३
विभजन्ति	१७३
विभजेत्	१७३
विभजेताम्	१७३
विभजेयुः	१७३
विभजन=(परिहरणम्)	
विभजनीय	९२
विभजित=(परिहृतम्)	
विभजितव्य	९२
विभज्य	९२
विभव	१६, १२१, २४६
विभा	३६, ४२, ५३
विभाकर	३३
विभाग	९०
विभाजक	९४
विभाजन	९०
विभाजनीय	९२
'विभाजयतः'	१७३
विभाजयति	१७३
विभाजयन्ति	१७३
विभाजयेत्	१७३
विभाजयेताम्	१७३
विभाजयेयुः	१७३
विभाजित	९०
विभाजितव्य	९२
विभाज्य	९०, ९२
विभात	१
विभावन=(परिभावनम्)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विभावनीय	२५०	विमौरिकगण	९७
विभावरी	१३, ४२	वियच्चर	२९
विभावरीनाथमरीचिहर्तृ	५४	वियत्	३०, १२४
विभावरीभर्तृ	४१	वियद्ग	२९
विभावरीविभु	४१	वियद्गङ्गा	१९८
विभारीविलासदन्त पत्र	४१	वियद्भूति	५४
विभावरीश	४०	वियन्मणि	३३
विभावसु	३३, ३९, २३९	वियुक्त	९०, १४८
विभावसुसुत	५३	'वियुङ्क्तः'	१७०
विभावित=(परिमावितः)		'वियुङ्क्ते'	१७०
विभावितव्य	२५०	वियुज्	९०
विभाव्य	२५०	'वियुञ्जते'	१७०
विभाव्यमान	२५०	वियुञ्जन्ति	१७०
विभाषा	२०	वियुञ्जाते	१७०
विभीषण	२१७	वियुञ्जीत	१७०
विभु	३५, २१७	वियुञ्जीयताम्	१७०
विभूति	२३०	वियुञ्जीरन्	१७०
विमण्डल	१११	वियुञ्जयात्	१७०
विमय	२४८	वियुञ्ज्याताम्	१७०
विमर्द	११६	वियुञ्ज्युः	१७०
विमर्दार्द्ध	११६	वियुत	९०, १४८
विमर्शन	२५१	वियुति	१२०
विमल	३०	'वियुनक्ति'	१७०
विमान	१३८, १९८	वियोग	१२०
विमानक	३८	वियोगफल	९०
विमानयान	१९७	वियोजक	९१
विमानिक	१९७	वियोजन	९०
विमुक्त	१४८	वियोजनीय	९१
विमय	२४८	'वियोजयतः'	१७०
विमोक्ष	११७	वियोजयति	१७०
विमोचन	११७	वियोजयते	१७०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वियोजयन्ति	१७०
वियोजयन्ते	१७०
वियोजयेत्	१७०
'वियोजयेत'	१७०
वयोजयेताम्	१८०
वियोजयेते	१७०
वियोजयेयाताम्	१८०
वियोजयेयुः	१७०
वियोजयेरन्	१७०
वियोजित	९०
वियोजितव्य	९१
वियोज्य	९०, ९१
'विरचन'=(करडाम्),	
'विरचनीय'=(विरचितव्यः)	
'विरचयतः'	१७९
विरचयति	१७९
विरचयन्ति	१७९
विरचयथ	१७९
विरचयथः	१७९
विरचयसि	१७९
विरचयामः	१७९
विरचयामि	१७९
विरचयावः	१७९
विरचयेत्	१७९
विरचयेताम्	१७९
विरचित=(कृतः),	
विरचितबल	३०
विरचितव्य=(विरचनीयः)	
विरच्य=(विरचितव्यः)	
विरजास्	२३१
विरञ्च	५, २०७

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विरञ्चन	२०७, २१५
विरञ्चि	२०७, २१५
विरति	२४९, १२४
विरद	८
विरल	२५३
विरहित	९०, १४८
विराजमान	१४६, २४७
विराधनम्	३१
विराम	१२४
विराव	२५९
विराहुचन्द्र	११५
विराह्वर्क	११५
विरिञ्च	५
विरिञ्च्य	५
विरूपाक्ष	२२६
विरोक	३६
विरोचन	३३, ३९
विरोध	२०१
विरोधकृत्	१७
विरोधिन्	१६
विल	९१, १२३
विलक्षण=(अद्भुतलक्षणम्),	
विलग्न	१०९, १२१
विलङ्का	२३१
विलम्ब	१७
विलम्बन	११०
विलम्बिन्	१७
विलय	१२४
'विलसतः'	१९३
विलसतात्	१९३
विलसताम्	१९३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विलसति	१९३
विलसन्ति	१९३
विलसन्तु	१९३
विलसेत्	१९३
विलसेताम्	१९३
विलसेयु:	१९३
विलासिनी	२०५
विलिप्ता	९७
विलिप्तागण	९७
विलिप्ता	९७
विलेशय	५४
विलोक	१४५
विलोकन्	१४५
विलोकनीय=(विलोकित्वय:)	
विलोकयत्	१४७
'विलोकयत:'	१८८
विलोकयति	१८८
विलोकयन्ति	१८८
विलोकयेत्	१८८
विलोकयेताम्	१८८
विलोकयेयु:	१८८
विलोकित	१४५, १४७
विलकितब्य=(विलोकनीय:)	
निलोक्य	१४७, १४८
विलोक्यमान	१४८
विलोचन	१२१, १५२
विलोमजिह्व	२३२
विलोय	२५२
विलोमन्	२४३
विलोमरसन	२३२
विल्वद्रुमगृहा	२१७

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विल्वशाखापूजन	२२
विवर	९१, १२३
विवर्जन	९०
विवर्जनीय	२५४, ९२
'विवर्जयत:'	१७२
विवर्जयति	१७२
विवर्जयन्ति	१७२
विवर्जयेत्	१७२
विवर्जयेताम्	१७२
विवर्जयेयु:	१७२
विवर्जित	२५४, ९०
विवर्जितव्य	२५४, ९२
विवर्ज्य	२५४, ९०
विवर्द्धन	९०
विवर्द्धमान	४३
विवर्द्धिन=(परिवर्द्धित:)	
विवर्द्धितव्य=(विवर्द्धनीय:)	
विवर्द्धर्य=(परिवर्द्धर्य:)	
विवस्वत्	३२, ३७
विवस्वत्तनूज	५३
विवह	२४५
विवाह	१३३, १३६
विवाहकार्य	१३६
विवाहयोग	१२९
विवाहाग्निपरिग्रह	१३६
विवाहोत्सव	१३६
विविध	२५३
विविष्किर	२२२
विवीर्य	३१
विवेक	१२२
विवोढृ	३५, १३४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विश्	२४७, २००	विशौर्य	३१
विश	७, १२२	'विश्यते'	
विशङ्कट	२५३	विश्रवस्	२४६
'विशतः'	१७६	विश्राणन	२५१
विशति	१७६	विश्राम	२०३
विशन्ति	१७६	विश्लेष	९०
विशद	१४, ४२	विश्लेषित	९०
विशय	२०३	विश्लेष्य	९०, १४८
विशाख	७, २३३	विश्व	७, २५, ८९
विशाखा	४, ४, ७, ९	विश्वकर	२६६
विशारद	२५५	विश्वकर्तृ	२६६
विशाल	२५३	विश्वकर्मजा=(विश्वकर्मपुत्री),	
विशालक	२२१	विश्वकर्मन्	७, ३३, २६६
विशाला	९०	विश्वकर्मभ	७
विशालाक्ष	२२८	विश्वकर्मसुता=(विश्वकर्मपुत्री),	
विशालाक्षी	२३१	विश्वकारक=(विश्वकर्मा),	
विशिख	२२१	विश्वकृत्	७, २२६, १९८
विशिखासन=(बाणसनम्),		विश्वकेतु	२२६
विशीर्णपाद	२४१	विश्वघस्रपक्ष	१३७
विशुद्धता	१३१	विश्वजनक=(ब्रह्मा),	
विशुद्धि	१३१	विश्वजित्	२०९
विशेत्	१७६	विश्वजित् यज्ञ	२०१
विशेताम्	१७६	विश्वदेव	३, ४
विशेयुः	१७६	विश्वदेवा	३, ४
विशेष=(विशोध्यः)		विश्वद्वय	८०
विशेषित=(शोधितः)		विस्वप्सा	३२, ३८, २३९
विशेष्य	१४८	विश्वभुज्	२१६
विशोधन=(परिशोधनम्)		विश्वम्भर	२१५, २१७
विशोधनीय	९१	विश्वम्भरा	४५
विशोधित	९०	विश्वम्भराज	४४
विशोधितव्य	९१	विश्वम्भराजनि	४४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विश्वम्भरानन्दन	४४
विश्वम्भराविग्रहसम्भव	४४
विश्वयुग	८०
विश्वयुज्	८०
विश्वरुचि	२४६
विश्वरूप	२१५
विश्वरेतस्	२०७
विश्वविधातृ	२६६
विश्वविस्ता	२१
विश्वसू	२६६
विश्वसृज्	२६६
विश्वस्रष्टृ	२६६
विश्वहर्य्यत	२०१
विश्वा	४३, ४५
विश्वाची	२०४
विश्वात्मन्	२०७
विश्वामित्र=(महर्षिविशेष:)	
विश्वामित्रप्रिय	२३२
विश्वास्यसु	१७, २४७
विश्वास=(विश्वसनम्),	
विश्वेदेव	३, ४, १२, १७
विश्वेदेवतिथि	२
विश्वेदेवा	७, ७७
विश्वेश्वर	७, २०७
विश्वौकसार	२४६
विष्	१०
विष	७, २१७
विषकन्यायोग	१२९
विषगर्भ	५४
विषदर्शनमृत्यु	४२
विषदर्शनमृत्युक	४२
विषधर	५४, २२३
विषघ्न	२२३
विषम	१०२
विषमग्रह	५६
विषमपद	१०२
विषमपर्ण	२७०
विषमलोचन	२७०
विषमशक्ति	२७०
विषमशर	२२०
विषमसंख्या	१०२
विषमसायक	२७०
विषमायुध	२२०
विषमृत्यु	४२
विषमृत्युसूचक	४२
विषमेषु	२२०
विषय	७५
विषयस्रोतम्	२१८
विषयाख्या	७५
विषयस्रोतस्	२१८
विषयारव्या	७५
विषयायिन्	२१८
विषयिन्	२१५
विषाण	११९
विषाणदन्त	२३२
विषान्तक	२६९, २२८
विषापह	२२०
विषायुध	२२३
विषास्य	२२३
विषु	१५
विषुण	१५
विषुव	१५, १११

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विषुवकाल	१०९
विषुवच्छाया	१०५
विषुवत्	१५, १११
विषुवत्कर्ण	१०३
विषुवत्प्रभा	१०५
विषुवती	१५, १०५
विषुवतीच्छाया	१०५
विषुवतीसंक्रान्ति	१५
विषुवद्भा	१०५
विषुवद्रेखा	१११
विषुवद्वृत्त	१११
विषुवन्मण्डल	१११
विष्कम्भ	९, १०९
विष्किर	२२२
विष्ट=(प्रविष्टः),	
विष्टप	२२३
विष्टर	१३९, २१४
विष्टरश्रवस्	२१५
विष्टि	१०, १०, ३७
विष्टिकरण	१३७
विष्टिप्रसू	३५
विष्णु	३, १३, २१, ३७, ५६
विष्णुऋक्ष=(श्रवणनक्षत्रम्)	
विष्णुकेतु	२२१
विष्णुक्रम	७४
विष्णुक्रान्त=(स्थानविशेषः)	
विष्णुजनि	२२०
विष्णुतिथि	२
विष्णुदैवत	७
विष्णुदैवत्य	७
विष्णुदैवत्या=(श्रवणनक्षत्रम्),	
विष्णुपत्नी	२१७
विष्णुपद	३०, १२४
विष्णुपदायन	२९
विष्णुपदाह्वयसंक्रान्ति	१५
विष्णुपदी	२२९
विष्णुपूजन	१३३
विष्णुपूजा	१३३
विष्णुयाग	२०१
विष्णुरथ	२२१
विष्णुवाहन	२१
विष्णुविमान	२२१
विष्णुशक्ति	२१७
विष्णुशय्या	२१७
विष्णुशृंखल	२२
विष्ण्वर्चन	१३३
विष्ण्वर्चा	१३३
विष्वक्सेन	२१५
विष्वाण	२००
विसंवाद (सेवादरहितः)	
विस (कमलम्)	
विसकुसुम	३६
विसनाभिज	३६
विसप्रसून	३६
विसर	९७
विसर्ग	१६
विसर्जन	२५१
विसर्जिका	१७
विसार	२७, ३१, २४४
विसिनी	३६
'विसृजतः'	१७२
विसृजति	१७२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विसृजन्ति	१७२
विसृजेत्	१७२
विसृजेताम्	१७२
विसृजेयुः	१७२
विस्त	६०
विस्तरण	१३७
विस्ताकर	१३७
'विस्तृणते'	१९५
विस्तृणन्ति	१९५
विस्तृणाति	१९५
विस्तृणाने	१९५
विस्तृणीत	१९५
विस्तृणीतः	१९४
विस्तृणीते	१९५
विस्तृणीयात्	१९५
विस्तृणीयाताम्	१९५
विस्तृणीयाताम्	१९५
विस्तृणीयुः	१९५
विस्तृणीरन्	१९५
विस्तृति	१३७
विस्तृनिर्दर्ध्याहति	१३८
विस्फुलिङ्गिनी	२३९
विस्र	४४, २४२
विहग	२९, २२२, २४६
विहगाधिप	२२१
विहङ्ग	२९, २२२
विहङ्गकल्लोक	५४
विहङ्गम	२९
विहङ्गराज	२१
विहान	१२
विहाय	९३, १४८
विहायः शिरोरुह	२२८
विहायस्	३०, १२४
विहायस	३०
विहायसा	३०
विहायित	२५१
विहार	१३८
विहारस्थान	५७
विहारिन्	१४७
विहित	२४९
विहीन	९०, १४८
विहृत्	९०
विहृत	९०
विहृत्य=(परिहृत्य),	
'वी'	५
वीक्षण	२१३, १४५
वीक्षणसमागम	१४७
वीक्षणीय	१४५
'वीक्षते'	१८८
वीक्षन्ते	१८८
वीक्षा	१४५
वीक्षित	१४५
वीक्षितव्य	१४५
'वीक्षेन'	१८८
वीक्षेते	१८८
वीक्षेयानाम्	१८८
वीक्षेरन्	१८८
वीक्ष्य	१४५,
वीक्ष्यमाण	१४५, १४८
वीचिमालिन्	२१८
वीजवर	२०२
वीजसमुद्भव	१४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वीणा	२५, २५
वीणाधर	२५
वीणावाद	२५
वीणावैणिक	२५
वीत	२५१, १४८
वीतबल	३१
वीतमल	३०
वीतराग	२०६
वीनि	३८
वीतिन्	३८
वीनिहोत्र	३३, २३९
वीथि	२५३
वीथी	२५३
वीया	२३८
वीर	२३०
वीरतर	२२१
वीरभद्र	२३०
वीरशङ्कु	२२१
वीरासन	२१४
वीरुध्=(वृक्षाङ्गविशेषः)	
वीर्य	३०, १४०, १४२, ५६
वीर्यप्रधान	३१
वीर्यभाज्	३०
वीर्यवत्	३०
वीर्यवत्ता	३१
वीर्यवन्मुखिन्	३०
वीर्यवाहिन्	३०
वीर्योज्झित	३१
वीर्योपन्न	३०
'वू'	५
वृकोदर	२१६

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वृक्ष	१३९
वृक्षवत्	२०४
वृक्षवाटिका	१९९
वृक्षवाटी	१९९
वृक्षसमम्	२२२
वृजिन	३०, ४३
'वृणते'	१९१
वृणाते	१९१
वृणीत	१९१
वृणीते	१९१
वृणीयाताम्	१९१
वृणीरन्	१९१
'वृणुत'	१९१
वृणुयात्	१९१
वृणुयाताम्	१९१
वृणुयुः	१९१
वृणोति	१९१
वृण्वन्ति	१९१
वृत्त	९७, २११
वृतकाल	१८
वृत्तमध्य	१०१
वृत्ताकारपथ	९७
वृत्ति	२४७
वृत्र=(असुरविशेषः)	५४, २१७
वृत्रनिषूदन	२१७
वृत्रहन्	२१७
वृत्रारि	२१७
वृत्रारिपूज्य	४८
वृत्रारिवन्ध	४८
वृथा=(मुधा)	
वृद्ध	५६, १२९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वृद्धत्व=(वृद्धता), वृद्धश्रवस्	२१७
वृद्धा=(स्थविरा),	
वृद्धाङ्गुलि	२१०
वृद्धि	१०, २४९, ४३
वृद्धिकलाविहीन=(क्षीणचन्द्रः)	
वृद्धिजीवन	२४१
वृद्धिजीविका	२४९
वृद्धिस्थान	१२२
वृन्द	९५, ९७
वृन्दाङ्क	२१५
वृन्दारक	१९७
वृन्दारकराज	२७१
वृन्दारकवैरिवृन्दवन्दितपद	५१
वृन्दारकवैरिवन्दितपाद	५१
वृन्दारकार्चितपद	४९
वृन्दावन	२२६
वृन्दावनेश्वरक	२२४
वृन्दावनेश्वरी	२२५
वृश्चिक	२५, २६, २८, २८, २८, २८, २८, ५६
वृश्चिकनाथ	४४
वृश्चिकराशि	२७
वृश्चिककिक	२६
वृष	१६, २५, २५, २८, २८, २८, २८, २८, ५६, ५६
वृषकेतन	२२८
वृषकेतु	२२८
वृषणश्व	२३७, २४७
वृषण्वसु	२३७
वृषध्वज	२६७, २२८
वृषन्	२५, २१७

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वृषपति	२६९
वृषपर्वन्	२२८
वृषभ	२५, १३७
वृषभगामिन्	२६८
वृषभयान	२६८
वृषभवाहन	२६८
वृषभानुनन्दिनी	२२५
वृषभासन	२६८
वृषभासा	२३७
वृषराशि	२७
वृषलक्ष्मन्	२६७
वृषलाञ्छन्	२६९
वृषलोचन=(शिवः)	
वृषवन्दित	४८
वृषवाहन	२२८
वृषशत्रु	२६९, २१५
वृषाकपायी	२१७
वृषाकपि	२१५, २२८
वृषाङ्क	२६७
वृषोत्साह	२१६
वृष्टि=(वर्षा),	२३८
वृष्णि	२५, ३६
वृष्य	२०२
'वे'	५
वेग=(रयः)	
वेगिन्	२४४
वेणी=(स्त्रीचूडा)	
वेणु=(नदीविशेषः)	
वेणुतटजकाञ्न	२०३
वेणुतटीभव	२०३
वेतण्ड	२३२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वेतन	२४७
'वेत्तः'	१८९
वेत्तात्	१८९
वेत्ताम्	१८९
वेत्ति	१८९
वेत्तु	१८९
वेत्तृ=(पण्डितः)	
वेत्थ	१८९
'वेत्सि'	१८९
'वेद'=(ऋगादिचत्वादः)	
'वेद'	१८९
वेद	१८९
वेदगर्भ	२०७
वेदचक्षुस्	२११
वेदना	३१
वेदनीय	२५०
वेदमातृ	२०८
वेदवदन	२१२
वेदविचरणा	२१२
वेदविद्विष्	५१
वेदव्रत	१३३
वेदशाखा	८४
वेदशिक्षणप्रकारवत्	२१२
वेदाख्या	७५
वेदाग्रजा	२०८
वेदाग्रणी	२०८
वेदान्त	२१२
वेदारम्भ	१३३, १३६
वेदि=(पण्डितः)	
वेदित	२५०
वेदितव्य	२५०
वेदितुंयोग्य	२५०
वेदिन्	२०७
वेदीश	२०७
वेदोदय	३३
'वेद्मि'	१८६
वेद्य	२५०
वेध	१३७
वेधकः=(वेधकर्ता)	
वेधन=(वेधः)	
वेधस्	५, २०७
वेल	१९९
वेला	३, ११, १२, ४७
वेलावली	२१०
वेलोयारी	२१०
वेल्लित	४३, १०७
वेश	२०३
वेशन्त	१९९
'वेशयति'	१७६
वेशयते	१७६
वेशि	१२९
वेश्मन्	१३७, १२२
वेश्मभू	१३७
वेषमभूमि	१३७
वेश्या	२०५
वैशंतिक=(विंशत्याक्रीतः)	
वैकर्त्तनि	५२
वैकल्पिक=(विकल्पभावः)	
वैकल्य=(विकलभावः)	
वैकुण्ठ	७, ७९, २१७
वैकुण्ठचतुर्दशी	२३
वैजनन	१४०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वैजयन्त	५४, २३७	वैमेय	२४८
वैजयन्तक	५४	वैर	२०१
वैजयन्ती	४३, २१७	वैरञ्च	५
वैजयन्तीधर	२१५	वैरागिन्	२१०
वैज्ञानिक	२५५	वैराग्य	२२९
वैणव	१२	वैरिन्	१२३
वैणिक	२५, २५	वैरिस्थान	१२३
वैतरणीव्रत	२३	वैरोचनि	५२
वैदर्भी	२००	वैवस्वत	१८, ३५, ५२, २४१
वैदेशिक	२४७	वैवस्वतजननी	३५
वैदेह	२४७	वैवस्वती	२३३
वैदेहक	२६, २४७	वैशाख	१४, १४
वैद्य=(चिकित्सकः)		वैशाखस्नानारम्भ	२०
वैधव	४२, ४५	वैशाखानुज	१४
वैधववर्ष	१६	वैशाखावरज	१४
वैधव्ययोग	१२९	वैशाखी	२१
वैधस	५६, ४७	वैशेषिक	२१२
वैधात्र	२०६	वैशेषिकांश	१२८
वैधूत	२१७	वैश्य	१३४, २४७, ५१
वैधृतपात	१२०	वैश्रवण	२४६
वैधृति	१०, १०	वैश्व	७
वैध्यत	२४१	वैश्वदेव	७
वैनतेय	३६, २२१	वैश्वदैवत	७
वैनतेयवाहन	२१६	वैश्वदैवत्य	७
वैनाशिक=(ताराविशेषः)		वैश्वानर	२४९
वैपरीत्य=(विपरीतभावः)		वैश्वामित्री	२०८
वैप्लव=(विप्लवभावः)		वैश्वी	७
वैबुध	४५	वैष	७
वैभावसव	५२	वैषुवता	१०५
वैभ्राज	१९८	वैष्णव	७, २१३
वैमानिक	१९७	वैष्णवी	२०९, २२४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वैसारिण	२७, २४४	व्यथन्ते	१९२
'वो'	५	व्यथा	३१
वोढु	३५	व्यथेत्	१९२
वोशि	१२९	व्यथेते	१९२
व्यंश	२०४	व्यथेयाताम्	१९२
व्यक्त	२५५	व्यथेरन्	१९२
व्यक्तगणित	७२	व्यध	१०३
व्यक्षदेश	१०८, २४२	'व्यनक्ति'	१९४
व्यक्षोदय	१०८	व्यय	१६, २५, १२१
व्यगुचन्द्र	११५	व्ययस्थान=(द्वादशस्थानम्)।	
व्यगुरवि	११५	व्यवकलन	९०
व्यगुविषु	११५	व्यवकलनीय	९१
व्यग्वर्क	११५	'व्ययकलयत:'	१७०
'व्यङ्क्त:'	१९४	व्यवकलयति	१७०
व्यङ्घ्रि	८९	व्यवकलयन्ति	१७०
'व्यञ्जन्ति'	१९४	व्यवकलयेत्	१७०
व्यञ्ज्यात्	१९४	व्यवकलयेताम्	१७०
व्यञ्ज्याताम्	१९४	व्यवकलयेयु:	१७०
व्यञ्ज्यु:	१९४	व्यवकलित	९०
व्यतिक्रम	२५२	व्यवकलितव्य	९१
व्यतिपात	१०, १०	व्यवकल्प	९१
व्यतिपातक	५५	व्यवस्थान	१४६
व्यतिहार	२४८	व्यवस्थित	१४६
व्यतीत	२५१, ११५	व्यवस्थिति	१४६
व्यतीतकाल	१८	व्यवाय	१४०
व्यतीपात	१०, १०	व्यसन	१२३
व्यत्यय	२५२	व्यस्त=(विपरीतम्),	
व्यत्यस्त	२५२	व्यस्तत्रैराशिक	९५
व्यत्यास	२५२	व्याकरण	२११
'व्यथते'	१९२	वायाकरणपरिशिष्ट	२१२
व्यथन	१२५	व्याघात	१०, १०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
व्याघ्र	१३५	व्युत्क्रम	२५२
व्याघ्रीस्तन	७७	व्युष्ट	१२, १२
व्याड	२२३	व्युष्टि	२५७
व्यादीर्णास्य	२३१	व्यूह	९७
व्याध	११४	व्योमकक्षा	११०
व्याधामन्	२३८	व्योमकेश	२२८
व्याधि	१२३	व्योमग	२९
व्याधिमन्दिर	२२४	व्योमगति	२९
व्याधिस्थान	२२४	वेमगामिन्	२९
व्यान	२४५	व्योमगुण	२५९
व्यापार	२४७, १२४	व्योमगृह	२९
व्यापारिन्	२४७	व्योगेह	२९
व्याप्व	३८	व्योमचारिन्	२९, २२२
व्याल	६, ५३	व्योमतलाधिवास	२९
व्यालपति	५४	व्योमन्	३०
वलपाल	५४	व्योमनिवास	२९
व्यालराज	६	व्योममुद्गर	२५८
व्याल्ह	२२३	व्योमथान	१९८
व्यावहारिकसूचक	६४	व्योमरत्न	३३
'वहरत:'	१८५	व्योमाटन	२९
व्याहरति	१८५	व्योमोल्गुक	४४
व्याहरते	१८५	व्योम्निगति	२९
व्याहरन्ति	१८५	वज्र	९७
व्याहरन्ते	१८५	वज्रकिशोर	२२४
व्याहरेत्	१८५	व्रजत्	१४८
व्याहरेत	१८५	'व्रजत:'	१८०
वायहरेताम्	१८५	व्रजति	१८०
व्याहरेते	१८४	व्रजन्ति	१८०
व्याहरेयाताम्	१८५	व्रजनाथ	२२४
व्याहरेयु:	१८५	व्रजभू	२२६
व्याहरेरन्	१८५	व्रजमण्डल	२२६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
व्रजमोहन	२२४
व्रजवर	२२४
व्रजवर	२२४
व्रजवल्लभ	२२४
व्रजाङ्गना	२२६
'व्रजेत्'	१८०
व्रजेताम्	१८०
व्रजेयुः	१८०
व्रजेश्वर	२२६
व्रजेश्वरी	२२६
व्रज्या	१३७
व्रण	१२३
व्रत=(नियमविशेषः)	
व्रतबन्ध	१३४
व्रतबन्धन	१३४
व्रतादेश	१३४
व्रतिन्	३८, १९८
व्रतमोक्षण=(व्रतसमापनम्),	
व्रात	९५
व्रीहि	२०१

श

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
श	३१, ६
शंयु=(शुभान्वितः),	
शंव	२१७, २३८
शंवर	२१७, २४४
शंवरारि	२२६
शंसत्=(कथयत्),	
शंसति	१९०
शंसन्ति	१९०
शंसा=(वचावचनम्),	
शंसित=(स्तुतम् अनुष्ठितं वा),	
शंशितव्रत	१९८
'शंसेत्'	१९०
शंसेताम्	१९०
'शंसेयुः'	१९०
शंस्य	२४१
श	६
शक=(वत्सरगणनाङ्कः, शकाब्दः),	१६
शककारक=(युधिष्ठिरादयः षः),	
शकट	५, १३०
शकटहन=(श्रीकृष्णः)	
शकटारि	२६९, २२४
शकल	८९
शकलमास	१३
शकलि	२४४
शकलिन्	२७, २४४
शकलीकृत=(खण्डीकृतः),	
शकान्तक=(विक्रमः),	
शकारि=(विक्रमः),	
शकुन	२५६, २११
शकुनज्ञ	२५६
शकुनविद्	२५६
शकुनवेदिन्	२५६
शकुनशास्त्र = (वसन्तराजादि)	
शकुनि	१०
शकुनिन्	२४४
शकुन्तति	२२
शकुलिन्	२७, २४४
शकुली=(मत्स्यविशेषः),	
शक्कर	२३०
शक्करी	७८, २११

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शक्त	१७	शंकर	६
शक्ति	३०, १४२, १२१	शङ्कु	१३९, ७३, १०९, २४१
शक्तिजन्मन्	२३३	शङ्कुतलगतच्छाया	१०५
शक्तिधर	२३३	शङ्कुतुल्य	६६
शक्तिपाणि	२३३	शङ्कुद्वादशभाग	६६
शक्तिभाज्	३०	शङ्कुमुख	२४३
शक्तिभृत्	३०	शङ्कुमूली	२३
शक्तिमत्	३०	शंख	२४६
शक्तियुक्त	३०	शंखधवल	४३
शक्तिशालिन्	३०	शंखपाणि	२१६
शक्र	४, ५०, २१७	शंखमुख	२४३
शक्रगुरु	४७	शचि	२३७
शक्रचाप	२६६	शची	५७, २३७
शक्रधनुस्	२६६	शचीपति	२१७
शक्रध्वज	२२	शचीपतिबुद्धिसहाय	४९
शक्रध्वजोत्सव	२२	शीपे:पुरोधास्	४८
शक्रपुरोहित	४८	शाच्या:प्रर्भोमंत्रिन्	४८
शक्रपूज्य	४७	शण्ड	५१
शक्रभवन	१९८	शण्डिली	२३१
शक्रमंत्रिन्	४७	शत	८, ७३, ८४
शक्रशरासन	२३७	शतक	२१६
शक्रसारथि	२३७	शककोटि	२३८
शक्रसौवस्तिक	४८	शतक्रतु	२६०, २६६
शक्रस्यमंत्रिन्	४८	शतक्रतुगुरु	४८
शक्राग्नि	४, ७	शतम	८८
शक्राणी	२३७	शततारका	८
शक्तोत्थान	२२	शततारा	८
शक्रोत्सव	२२	शतत्रय	८४
शक्लिन्	२७, २४४	शतद्र=(नदीविशेष:)	
शक्वरं=(वृषभविशेष:)		शतद्वय	८४
शक्वरी=(छन्दोजामिविशेष:)		शतधामन्	२१५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शतधार	२३८
शतधारक	२३८
शतधृति	२०७, २१७
शतनिखर्व	७३
शतप्तर	३६
शतपत्रनिवास	२०७
शतपदचक्र=(अवकहडा चक्रम)	
शतपर्वा	५१
शतपर्वाजानि	५०
शतपर्वानाथ	५०
शतपर्वापति	५०
शतपर्विका	५१
शतपर्वेश	५०
शतभिष	८
शतभिषज्	८
शतभिषक्तारका	८४
शतभिषा	४, ४, ९, ८, ९
शतमख	७
शतमखानल	७
शतमन्यु	२१७
शतमुखी	२३०
शतयुग	८४
शतलक	७३
शतवीर	२१६
शतशङ्कु	७३
शतसहस्र	७३
शतह्रदा	२३८
शताक्षी	१३
शताक्षीश	३९
शताङ्ग	२१५
शताङ्गुलि	२६०
शतानन्द	२०७, २१५
शतानन्दभ	५
शतांत्यक	७३
शताब्ज	७३
शतायुस्	२००
शतार	२३८
शतावरा	२३७
शातवर्त	२१५
शतावर्ता	२३८
शत्रु	१३५, २०१
शत्रुक्षेत्र=(शत्रुराशिः)	
शत्रुक्षेत्रगतहानि	१४३
शत्रुता	२०१
शत्रुभवन	१२७
शद्रु	२१६
शनि	३, २८, ३१, ३५, ५३, २३४, ५५
शनिगृह=(मकरः अम्भश्च)	
शनिचार	२५
शनिजिह्वा	२५
शनिपत्नी	५३
शनिपितृ	३३
शनिप्रदोषव्रत	२३, २४
शनिप्रसू=(छाया)	
शनिवार	३, ९
शनिसुत	५५
शनिसू	२६१
शनिसूति=(गुलिकः)	
शनैःसूनु	५५
शनैस्तनूज	५५
शनैस्	५२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शनैश्चर	५२	शम्भुजा	१०
शनैश्चारिन्	५२	शम्भुबाहूनामन्	७७
शन्वंश	५५	शम्भुभवा	१०
शपित	३८	शम्भुमित्र	२४६
शफर	२७, २४४	शम्भुशिरोमणि	४१
शफरिद्वय	२७	शय	६, ६१
शफरिन्	२७, २४४	शयकुशेशयमर्दन	१३६
शफरियुगल	२७	शयग्रह	१३६
शफरियुग्म	२७	शयग्रहण	१३६
शबल	५१	शयन	३८
शब्द	२५९	शयतोयजग्रह	१३६
शब्दग्रह	७, १०२	शयन	१३९
शब्दग्रहण	२१४	शयनगृह=(शयनागारम्),	
शब्दग्रवेध	१३४	शयनस्थान	५७
शब्दशास्त्र	२१२	शयनागार	१३८
शब्दाधिष्ठान	१०२, २१३	शयनादि	१२९
शम्	१२४	शयनास्पद	१३८
शम	२१३	शयनीय	१३९
शमन	५, २४१	शयपीडन	१४६
शमनस्वसृ	३५, २२५	शयसंग्रह	१३६
शमनीषद	२४१, २४२	'शयाते'	१९१
शमान्त	२६९	शयाम्बुजग्रह	१३६
शमान्तक	२६९, २२०	शयीची	२१७
शमीगर्भ	२३९	'शयीत'	१९१
शम्पा	२३८	शयीरन्	१९१
शम्ब	२३८	'शय्यते'	१९१
शम्बर=(दैत्यविशेषः)	१२२, २३८	शय्या	१३, १३९
शम्बरसूदन	२६९	शर	११५, २२०, २५६
शम्बरारि	२६९, १२३	शरग	२६
शम्भा	३१	शरज	२३३
शम्भु	२०६, २१५, २१७	शरजन्मन्	२३३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शरड	२२२
शरण	१२२
शरणि	१२३
शरत्पर्वन्	२२
शरद्	१५, १५, १६
शरदन्त	१५
शरदत्यय	१५
शरदा	१५
शरदाननायुस्	१४३
शरद्गण	९७
शरधर	२६
शरनामन्	७५
शरभू	२३३
शरवणोद्भव	२३३
शरारोप	१०४
शराव	६३
शरावाप	१०४
शरासन	२६, १०४
शरीर	१२१
शरीरचिह्न	२५७
शरीराख्य=(शरीरनामधेयम्)	
शरीरिन्	२००
शरु	२१६, २२१
शर्करा	२०३
शर्म	३१
शर्मन्	३१, १२२
शर्व	२२८
शर्वरी	१३, ४२
शर्वरीकर	२६२
शर्वरीखण्ड	६७
शर्वरीदल	६७

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शर्वरीनायक	४१
शर्वरीमान	६७
शर्वरीरत्न	२६२
शर्वरीश	३९
शर्वरीशकल	६७
शर्वरीशप्रसूत=(बुधः)	
शर्वर्य्यर्द्ध	६७
शर्वाणी	२३०
शल	२१३
शलक	२२२
शलभ	२५८
शलाट	६०
शलिक	२१६
शल्क	८९
शल्किन्	२४४
शव=(मृतशरीरम्),	
शवर	२२८
शवर्ग	१३५
शश	४२, १३०
शशकलङ्क	४०
शशघ्न	२२२
शशधर	३९
शशविन्दु	२१५
शशभृत्	६, ३८
शशलक्षण	४०
शशलक्ष्मन्	३९
शशलाञ्छन	४०
शशाङ्क	३८
शशाङ्कज	४६
शशाकतनय	४६
शशांकसूनु	४६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शशाङ्कभ	६, २५
शशाङ्कभृत्	३९
शशिकला=(चन्द्रकला),	
शशिज	४५
शशिभू	४५
शशिकुमार	४६
शशितनुज	४६
शशिन्	३८, ११८
शशिनन्दन	४६
शशिशरीरज	४६
शशिनी	४३
शशिभ	६
शशिभूषण	२६७
शशिमर्दिन्	५४
शशिशरीरेश्वरी	१३
शशिशृङ्गोन्नति	११९
शशिशेखर	२६७
शश्यरि	५३
शश्वत	१९
शस्त	३०, ३१, १३३
शस्तकृत्	३०
शस्तद	३०
शस्त्र	१२३
शस्त्रिन्	२६
शल्य=(क्षेत्रधान्यम्),	
'शा'	
शाक	१६
शाकट	६०
शाकटभार	५९
शाकटायन	२१२
शाशटीन	२०
शाकम्भरी	२३१
शाकल	२१२
शाकुन	२५६
शाकुनिक	२५६
शाकेन्द्रकाल	१६
शाक्कर	२३०
शाक्र	७
शाख	२३३
शाखिन्	१३९
शाङ्कर	२३०
शांख्य	२१२
शाटक	३८
शाण	६०, ६१, ६१
शाणक	६१
शात	३१, १२२
शातक	१४
शातकुम्भ	२०३
शातमख	७
शातर	१४
शातातप	२१२
शात्रव	१२३
शान्त	१२३, १९७
शांतिगृह	१३८
शांतिनिकेतन	१३८
शान्तीसदन	१३८
शापास्त्र	२३८
शामन	५
शामनी	२३३
शायक	२२१
'शायातिते'	१९१
शायिका	२१७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शारङ्ग	२६, २४४
शारद	१६, २४५
शारदा	१३०
शारदी	२२
शार्ङ्ग	२६, २१६
शार्ङ्गधन्वन्	२१५
शार्ङ्गपाणि	२१५
शार्ङ्गरव	२६
शार्ङ्गिन्	२१५
शार्दूल	२५४
शार्वर	५४
शार्वरी	१३, १७
शार्वरीश=(चन्द्रः),	
शार्वी	२३४
शाल	१३९
शाला	१२२, २३४
शालाक्षा	२३४
शालिन्	१४६
शालिवाहन	१६, ७०
शालिवानीयशक	१६
शालिवाहनीयशकाब्द	१६
शालिहोत्र	३८
शालिहोत्रिन्	३८
शाल्मलिन्	२२१
शाल्मलिस्य	२२१
शाव	१४०
शावक	१४०
शाशधरि	४६
शाशाङ्कि	४५
शाश्वत	२०७
शासन	१२४
शासितदेव	४८
शासिमदानव	५०
शासितदेवदैत्य	५६
शास्त्र	२१३, १३१
शास्त्रतत्त्वज्ञ	२५६
शास्त्रप्रवर	२५६
शास्त्रप्रवीण	२५६
शास्त्रविद्	२५६
शास्त्रवेदिन्	२५६
शास्त्रान्तरपारगम्य	२५६
शिक्षा	२११
शिक्षित	२५५
शिखण्डिका	२२९
शिखर=(पर्वतभागविशेषः),	
शिखरवासिनी	२३१
शिखरिणी	२०३
शिखरिन्	१३९
शिखा	२२९, २३९
शिखाभृत्	५४
शिखावत्	५४, २३९
शिखाबल	२३३
शिखिन्	५, २५८, ५४, २३९
शिखिमृत्यु	२६९, २२०
शिखिवाहन	२३३
शिखिविकासिन्	५४
शिंघाणी	२१३
शिंघिणी	२१३
शिंघिनी	२१३
शिञ्जा	१०३
शिञ्जिनी	१०३
शिञ्ज्या	१०३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शित	२२४
शिति	१४, ५३
शितिकण्ठ=(महादेवः),	
शितिदीप्ति	५२
शितिरुचि	५२
शितिवासस्	५२
शिनेर्नप्तृ	२२७
शिपिविष्ट	२२८
शिफा	७, २२५, २४३
शिरस्	१२१
शिरसिजाधिवासन	१३४
शिरोग्रह	५४
शिरोद्युचर	५४
शिरोधरा	२२९
इसरोधि	२२९
शिरोवक्त्र	५४
शिला	१३९
शिलाऽनीह	२२१
शिलारजस्	१३९
शिलावासि	२२१
शिलोच्चय	२०४
शिलोद्भव	२०३
शिलौकस्	२२१
शिल्प	१३९
शिल्पकार	१३९
शिल्पकारिन्	१३९
शिल्पिन्	१३९
शिल्पिशाला	१३८
शिव	३, ३, ६, १०, १३, ३१,
शिवकाञ्ची	१००
शिवतिथि	२

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शिवत्रितय	८०
शिवदूती	२३१
शिवद्वय	७९
शिवनयनाख्या	७४
शिवनामन्	७७
शिवपुत्र	२३२
शिवमूर्ति	७६
शिवयोग	२०१
शिवरात्रिव्रत	२४
शिवनीर्यज	४४
शिवशेखरा	२२९
शिवसख	२६७
शिवा	२३०
शिवाशा	२३४
शिविर	२०३
शिवेश	२२८
शिशिर	१५, १५, ४२
शिशिरकर	४०
शिशिरकिरण	४१
शिशिरगु	३९
शिशिरगुतनय	४६
शिशिरतनु	४०
शिशिरमयूख	४१
शिशिरांशुज	४६
शिशिरांशुसूनु	४६
शिशु	१४०, २३३
शिशुक	१४०
शिशपाल=(नृपविशेषः),	२१६
शिशुपालनगरी=(चेदी)	१००
शिशुपालनिषूदन	२६९, २१६
शिशुमार	२६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शिश्न	१३९	शीतद्युति	६, ३९
शिष्टि	१२४	शीतपाद	३९
शिष्य	५१	शीतभा	३८
'शी'		शीतभानु	३९
शीघ्र	१०१, २३३, २४४	शीतभानुज	४६
शीघ्रकर्ण	१०२	शीतमास्=(चन्द्रः),	
शीघ्रकेन्द्र	१०१	शीतमयूख	४०
शीघ्रग	१०७	शीतमयूखमालिन्	४१
शीघ्रगति	१०६, १०७	शीतमरीचि	४०
शीघ्रगतिघनफल	१०६	शीतमहस्	३९
शीघ्रगत्यृणफल	१०६	शीतरश्मि	३९
शीघ्रतरा	१०६	शीतरुचि	३९
शीघ्रतुङ्ग	१०२	शीतरोचिस्	३९
शीघ्रपरिधि	१०३	शीतल	३८, ४२, २४३
शीघ्रफल	१०४	शीतलकर	४०
शीघ्रभुक्ति	१०७	शीतलगु	३९
शीघ्रा	१०६	शीतलदीधिति	४१
शीघ्राङ्क	१०४	शीतलभानु	४१
शीघ्रोच्च	१०१	शीतलभानुभव	४६
शीत	१५, ४२	शीतलभास्	३९
शीतकर	३९	शीतलापूजन	२१
शीतकरात्मज	४६	शीतलाभीषु	४१
शीतकिरण	४०	शीतलाव्रत	२१
शीतकेतु	३९	शीतलांशु	३९
शीतगु	३८	शीतलांशुज	४६
शीतगुसूनु	४६	शीतलाष्टमी	२०
शीतच्छवि	३९	शीतांशु	३८
शीतज्योतिष्	३९	शीतांशुज	४६
शीतदीधिति	४०	शीतांशुजात	४६
शीतदीधितिसुत	४६	शीतांशुपुत्र	४६
शीतदीप्ति	३९	शीतांशुभू	४६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शीतांशुमालिन्	४१
शीतांशुसूनु	४६
शीतेतररश्मि=(रविः)	
शीर्ण=(गलितम्),	
शीर्णपाद	२४१
शीर्णाघ्रि	२४१
शीर्णाह्वि	२४१
शीर्ष	१२१
शीर्षक	५३
शीर्षदेह	५४
शीर्षोदयराशि	२८
शुक	३, २५८
शुक्ति	५७, ६३, ६३
शुक्तिमत्=(शुक्तिधातु मान्),	
शुक्र	१४, २८, ४२, ५८, १४०, २३४
शुक्रगुर्वोः शैशववार्द्धक	१३७
शुक्रवार	३, ९
शुक्रशिष्य	५१, ५१
शुक्रशुद्धि	१३१
शुक्राक्षिनामन्	७४
शुक्राचार्यपुत्री	५१
शुक्रास्त	१३७
शुक्ल	१०, १३, १४, १६, ४२, ४९
शुक्लगम	१०५
शुक्लपक्ष	१३
शुक्लादि=(शुक्लपक्षादिः)	
शुक्लापाङ्ग	२३३
शुक्लाशुक्ल	५६
शुक्लेतरपक्ष	१४

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शुचि	१४, १४, १५, ३२, ४२
शुचिपति	२३९
शुचिरोचिस्	३९
शुण्डा	२४४
शुण्डाल	२३२
शुण्डालिन्	२३२
शुद्ध	९०
शुद्धता	१३१
शुद्धा	२०९
शुद्धि	१३१
'शुद्धयतः'	१७०
शुद्धयति	१७०
शुद्धयन्ति	१७०
शुद्धेयत्	१७१
शुद्धेयताम्	१७१
शुद्धेयुः	१७१
शुनाशीर	२१७
शुभ	३, ९, १०, २५, १३३, ३०, ३१, ३१, १४३
शुभकर	३०
शुभकृत्	१७, ३०
शुभगगनग	३०
शुभगा	२१०
शुभग्रह=(चन्द्रज्ञेज्याच्छाः)	
शुभग्रहेन्द्र	३०
शुभद	३०
शुभवन्ती	२३४
शुभनभोगमन	३०
शुभवियच्चर	३०
शुभसुहृद्	१२७
शुभांशु	३८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शुभेतर	३०	शूर्पकाराति	२६९, २२७
शुभ्र	१४, ४२	शुर्पकारि	२६९, २२७
शुभ्रकर	३९	शूर्पभ	७
शुभ्रगु	३८	शूल	९, १०, २३६
शुभ्रदन्ती	२३४	शूलधरा	२३१
शुभ्रभानु	३९	शूलधृत	२३१
शुभ्रभास	३८	शूलभृत्	६, २६
शुभ्रम्	४२	शूला	२०५
शुभ्रा	२२९	शूलायुष	२६
शुभ्राम्बर	३९	शूलास्त्र	२६
शुभ्रांशु	३८	शूलिन्	६, २२८
शुम्भ=(दैत्यविशेषः)		शृङ्ग	११९
शुम्भघातिनी	२६९	शृङ्गवत्	२०४
शुम्भमथनी	२३१	शृङ्गाटक	१३०
शुषि	१२३	शृङ्गार	२०३
शुषिल	२४४	शृङ्गारजनुस्	२२०
शुष्म	३०, १४२, ३६	शृङ्गारजन्मन्	२२०
शुष्मन्	२३९	शृङ्गारयोनि	२२०
शुष्मि	२४४	शृङ्गिणी	२२०
'शुष्यतः'	१९५	शृङ्गिन्	२०४
शुष्यति	१९५	शृङ्गोष्णीय	२३१
शुष्यन्ति	१९५	'शृणुतः'	१८८
शुष्येत्	१९५	शृणुयात्	१८८
शुष्येताम्	१९५	शृणुयाताम्	१८८
शुष्येयुः	१९५	शृणुयुः	१८८
'शू'		शृणोति	१८८
शूद्र	१३४, ५८	शृण्वन्ति	१८८
शून्य	७४	'शे'	
शूर	२३१	शेखर	२२९
शूर्प	७, ६१, ६३, ६३	शोटक	६२
शूर्पकर्ण	२३२	'शेते'	१९१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शेप	१३९	शैव	६
शेपस्	१३९	शैवलिनी	२४३
शेफ	१३९	शैवालिनी	२४३
शेफस्	१३९	शैव्य	२२६
शेमुषी	१२२	शैशिर	१५, २४५
शेमुषीश	४७	शैशिरांशव	४६
शेर	६२	शैंव	१५
'शेरते'	१९१	'शो'	
शेव	२४४	'शोचतः'	१९६
शेवधि	१२१, २४६	शोचति	१९६
शेष	९१, १०४	शोचन्ति	१९६
शेषित	९१	शोचिष्केश	२३९
शैख	१५	'शोचेत्'	१९६
शैघ्र	१०४	शोचिष्	३६
शैघ्र्य	१०४	शोचेताम्	१९६
शैघ्र्यग	१०७	शोचेयुः	१९६
शैघ्र्यगति	१०७	शोण	४४, २३९
शैघ्र्यभुक्ति	१०७	शोणविग्रह	४४
शैतलांशाव	४६	शोणित	४३, ४४, २४२
शैल	१४, १४४	शोणितसंहनन	४४
शैलगृह	२१८	शोधन=(परिशोधनम्),	
शैलधर	२२४	शोधनीय	९१
शैलवासिन्	२२८	'शोधयतः'	१७०
शैलशिविर	२१८	शोधयन्ति	१७०
शैला	२३१	शोधयेत्	१७०
शैलाट	२३१	शोधयेताम्	१७०
शैलाधारा	४५	शोधयेयुः	१७०
शैलारि	२६९, २७	शोधित	९०
शैलांश	१२९	शोधितव्य	९१
शैलेन्द्रजा	२२९	शोध्य	४४, ९०, २५२
शैलेयी	२३१	शोभ	१९७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
शोभन	३, ९, १७, ३०, ३१, २५५
शोभमान	१४८
शोषण	२२०
शौक	२७
शौच्य	५
शौभ	१९७
शौर	५२
शौरि	७, ५२
शौर्य्य	३०, १४२
शौर्य्यप्रधान	३१
शौर्य्यवाहिन्	३०
श्मन्=(मुखम्),	
श्मशान=(प्रेतदाहभूमिः),	
श्मशानसद्मन्	२२८
श्मश्रु=पुंमुखलोमवृद्धिः 'डाढी' इति भाषा)	५२
श्याम	१४, ५२, ५३
श्यामक २४१	
श्यामगात्र	४६
श्यामतनु	५२
श्यामल	१४, ५३, ५७
श्यामलपक्ष	१४
श्यामलशोचिष्	५२
श्यामलाङ्ग	२६२, ५२
श्यामलेतरपक्ष=(शुक्लपक्षः)	
श्यामवासस्	५२
श्यामा	१३, ४५
श्यामाक	२४१
श्यामाकर	३९
श्यामाङ्ग	२५९, ४५

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
श्यामानाथ	३९
श्येत	१४, ४२
श्येत	३८
श्येनक	२२२
श्येनास	३८
श्रक्य	२१५
श्रद्धा	१४०, १३१
श्रद्धालु	१४०
श्रद्धेय=(श्रद्धास्पदम्),	
श्रन्थ	२१५
श्रन्थन	२१३
श्रव	७
श्रवण	४, ४, ९, ७
श्रवणद्वादशी	२२
श्रवणभ	७
श्रवणवेधन	१३४
श्रवणवेधविधान	१३४
श्रवण	४, ७
श्रवणीय=(श्रोतव्यः),	
श्रवणेन्द्रिय=(कर्णेन्द्रिय),	
श्रवस्	७, १०२, १२१
श्रवस	२१३
श्रविष्ठा	८
श्रविष्ठाज	४६
श्रविष्ठाभव	४६
श्रविष्ठाभू	४६
श्रविष्ठारमण	४१
श्रव्य=(सुन्दरवाक्यम्),	
श्राणा=(यवागूः)	
श्राद्ध=(पितृकर्मविशेषः)	
श्राद्धकाल	१२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
श्राद्धदेव=(विश्वेदेवाः)	२४१
श्राद्धारम्भ	२२
श्राम	१४, १६
श्रावण	१४, १४
श्रावणपूर्वज	१४
श्रावणानुज	१४
श्रावणिक	१४
श्रावणी	२१
श्रित=(आश्रितः, संलग्नः)	१४६
श्रितवत्=(श्रितः),	
श्री	१०, ३६, ४३
श्रीकण्ठ	२२८, २४६
श्रीकर	२१५
श्रीकर्ण	२२२
श्रीकृष्ण	२२४
श्रीकृष्णचन्द्र	२२४
श्रीकृष्णजनक	२२४
श्रीकृष्णजननी	२२४
श्रीकृष्णनिवासग्राम	२२६
श्रीकृष्णपुत्र	२२७
श्रीकृष्णावास	२२६
श्रीकेतन	२०३
श्रीगर्भ	२१६
श्रीच्छत्र	१३०
श्रीद	२४६
श्रीदत्त	२१५
श्रीधर	२१५
श्रीधामांश	१२८
श्रीनन्दन	२२०
श्रीनाथ	७, १३०
श्रीनिवास	२१५
श्रीनीलकण्ठसख=(कुबेरः)	
श्रीपति	२१५
श्रीपतिभ	७
श्रीपुत्र	३८
श्रीभ्रातृ	३८
श्रीमकुट	२०३
श्रीमत्	५४
श्रीमत्कुम्भ	२०३
श्रीमुख	१६
श्रीराग	२१०
श्रीवत्स	९, २१५
श्रीवत्साङ्क	२१५
श्रीवराह	२१६
श्रुत	२५७
श्रुतकर्मन्	५२
श्रुतदेव=(देवविशेषः),	
श्रुतदेवी	४९
श्रुतधनजन	२५६
श्रुतर्षि	१९८
श्रुतवारपारग	२५६
श्रुतिश्रवोऽनुज	५३
श्रुति	७, १२१
श्रुतिजननी	२०८
श्रुतितपस्	१३६
श्रुतिनियम	१३६
श्रुतिप्रक्रम	१३६
श्रुतिमुख	२१२
श्रुतिवारपारग=(विद्वान्)	
श्रुतिविद्	२५६
श्रुतिवेधकर्मन्	१३४
श्रुतिवेधन	१३४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
श्रेणि	२५४
श्रेयस्	३१, ३१
श्रेयास	२०६
श्रेष्ठ	३१, ३१, ३१, २५४, २५५
श्रेष्ठबल	३१
श्रेष्ठबलाधिशालिन्	३१
श्रेष्ठमुनि	२५६
श्रेष्ठवीर्य	३१
श्रोणा	७
श्रोणि	२५३
श्रोतव्य=(श्रवणीयः)	
श्रोतस्	२१३
श्रोत्र	७, १२१
श्रौताधान=(वेदविहितक्रियारम्भः)	
श्रौत्र=(वेदविहितकर्म)	
श्लक्ष्ण	२५३
श्लथ=(शिथिलम्)	
श्लाघा=(प्रशंसा),	
श्लाघ्य=(प्रशंसनीयः)	
श्लेषा	६
श्लेष्मन्=(धातुविशेषः)	
श्वःश्रेयस	३१
श्वचक्र=(वाराह्यांपश्य)	
श्वदयित	२४३
श्वन्	१३७
श्वनिश	१३
श्वनिशा	१३
श्वभ्र	१२३
श्वयथु=(शोथः)	
श्वयीचि=(चन्द्र)	
श्ववृत्ति=(सेवा)	

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
श्वशुर=(पत्नीपिता)	
श्वश्रू=(पत्नीमाता)	
श्वस्	१९
श्वसनाशन	२२३, २४४
श्वसनोत्सुक	२२३
श्वसित	२४४
श्वसीति	२४४
श्वस्तन	१८
श्वान	१३५
श्वास=(शरीरस्थवायुविशेषः)	
श्वासहेति	१३९
श्वेत	१४, ४२, ४९, ५६
श्वेतक	२२९
श्वेतकपर्दक	६०
श्वेतकिरण	४१
श्वेतकेतु	३९
श्वेतगज	२३७
श्वेतगरुत्	२१५
श्वेतगु	३८
श्वेतद्युति	३९
श्वेतद्विप	२३७
श्वेतधामन्	३९
श्वेतनील	२३८
श्वेतपक्ष	२१५
श्वेतपद्मबन्धु=(चन्द्रः),	४१
श्वेतपिङ्ग	२३१
श्वेतभानु	३९
श्वेतरथ	५०
श्वेतरुचि	३९
श्वेतरोचिस्	३९
श्वेतवाजिन्	३९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
श्वेतवाह्	३८
श्वेतवाहन	४१
श्वेतसर्षप	६१
श्वेतहय	२३७
श्वेता	२३९
श्वेतांशु	३९
श्वेतांशुक	३९
श्वेताश्व	३९
श्वेतोदर	२४४
श्वोवशीयस=	३१
'ष'	५
षट्क	७५
षट्काष्टक	८२, १३५
षट्कृति	८१
षटकोण	१२३
षट्चत्वारिंश	८६
षट्चत्वाशिंत् (त्)	७३, ८१
षट्चत्वारिंशत्तम	८६
षट्तिलैकादशी	२४
षट्त्रिंश	८६
षट्त्रिंशति	८१
षट्त्रिंशत् (त्)	७३, ८१
षट्त्रिंशत्तम	८६
षट्त्रिंशदङ्गुलमित	६६
षट्पञ्चाश्	८७
षट्पञ्चाशत् (त्)	७३, ८२
षट्पञ्चाशत्तम	८७
षट्पञ्चाशिका	८७
षट्पद=(भ्रमरः)	
षट्पदी	६५
षट्षङ्क	८१

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
षट्षष्ट	८७
षट्षष्टि	७३, ८३
षट्षष्टितम	८७
षट्सप्त	८९
षट्सप्तत	८७
षट्सप्तति	७३, ८३
षट्सप्ततिसम	८७
षडङ्ग	२२४
षडङ्गजित् (त्)	२१६, २२४
षडंघ्रि	२६, २६०
षडधिकचत्वारिंशत् (त्)	८१
षडधिकत्रिंशत्ति	८१
षडधिकदशन् (न्)	७८
षडधिकनवति	८४
षडधिकपञ्चाशत् (त्)	८२
षडधिकविंशति	८०
षडधिकषष्टि	८३
षडधिकसप्तति	८३
षडधिकाशीति	८३
षडशीति	७४, ८३
षडष्टक	१३५, ८२
षडशीत्याननसंक्रान्ति	१५
षडानन	२३३
षष्ठाष्टमराशि	१३५
षड्ज	२०९, २०९
षड्धा	८८
षड्भोनकेन्द्र	१०२
षड्रस	२१७
षड्रसासव	२४२
षड्वक्त्र=(स्कन्दः)	
षड्वर्ग	८१, १२७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
षड्विन्दु	२१५
षड्विश	८६
षड्विशत् (त्)	८०
षड्विंशति	७३, ८०
षड्विंशतितम	८६
षण्ढ	१९९
षण्डमध्या	२०९
षण्णवक	८२
षण्णवत	८८
षण्णवति	७४, ८४
षण्णवतितम	८८
षण्मुख	२३३
षष्	७३, १४४, ७१, ७३
षष्टि	७३, ८२
षष्टिकलोन्मित	१७, २०२
षष्टिदीधक्षिरोच्चारा	११३
षष्टिभाग	१२९
षष्टिलव	१२९
षष्टिहायन	२३२
षष्ट्यंशक	१२९
षष्ठ	२६, ८५, १२५
षष्ठिका	२
षष्ठी	२, २, ३, २६, ८५, २३१
षष्ठीमहोत्सव	१३४
षष्ठ्युत्सव	१३४
षण्डमध्या	२०९
षाण्ड	२२८
षाण्मातुर	२३३
षोडश	७३, ८५, ७३
षोडशक	६४, ८५
षोडशकला=(षोडशलिप्ता)	

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
षोडशचतुष्क	८२
षोडशचरण	२५
षोडशतम	८५
षोडशद्रम्म	६४
षोडशन्	७८
षोडशपञ्चक	८३
षोडशपद	२५
षोडशपाद	२५
षोडशभाग	१२९
षोडशलव	१२९
षोडशवर्ग	१२८
षोडशषट्क	८४
षोडशांघ्रि	२५
शोडशांश	१२८
षोडशांशक	१२९
षोडशार्चिष्	५०
षोडशांशु	५०
षोडशिका	५९
षोडशिन् (त्)	३९
षोडशी	२०९, ५९, ६२
षोढा	८८
स	
संयत्	१२३
'संयन्ति'	१८०
संयमनी	२४१
संयुक्त	९०, १४६
संयुग	१२४
संयुज्	९०, १४६
संयुत	९०, १४६
संयति	११९, १४६
संयोग	१३४, १४६, १४७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
संयोगिन्	१४७	संवर्द्धयेयुः	१७३
संयोजन	९०	संवर्द्धितः	९०
संयोजनीय	९१	संवह	२४५
संयोजित	९०	संवास	२४७
संयोजितव्य	९१	संवित्	१२२
संयोज्य	९०, ९१	संविधाय	९३
संराव	२५९	संविभज्य	९३
संलग्न	२५३, १४६	संविहीन	९०
संलप्य	२४९	संविहत	९०
संलभ्य	९३	संविहत्य	९३
संलय	१३९	संवीक्षित	१४७
लंवत्	१६	संवृत	२४३
संवत्सर	१६, १७, २५	संवेद्य	२५०
संवत्सरगण ९७		संवेश	१४०
संवत्सरपथ=(वत्सरमार्गः)		संवेशन	१४०
संवत्सरमुखी=(ज्येष्ठशुक्लदशमी,		संशुद्ध	९०
दशहरा संवत्सरान्तिमपक्ष	१३७	संशोधन	९०
संवद्=(वर्षम्),		संशोधनीय	९०
संवर	२१७	संशोधित	९०
संवरविभु	८	संशोधितव्य	९०
संवर्त	१८, २१२, २३८, ३२	संशोध्य	९०
संवर्तक	२२५, २४०	संशोभित	१२९
संवर्तकाह्वय	२२५	संश्रय	१२५, १४६
संवर्त्तकिन्	२२५	संश्रित	१४६
संवत्तपूर्वज	४८	संश्रुत	२४४
संवर्द्धमान	४३	संश्लिष्ट	१४६
'संवर्द्धयतः'	१७३	संसक्त	२५२, २५३, १४६
संवर्द्धयति	१७३	संसद्	१९८
संवर्द्धयन्ति	१७३	संसर्ग	१५६, १४७
संवर्द्धयेत्	१७३	संसर्गिन्	१४७
संवर्द्धयेताम्	१७३	संसर्प	१४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
संसर्पसंज्ञक	१४
संसार=(भवः),	
संसारगुरु	२२०
संसारमार्ग=(योनिः),	
संस्करण=(आवृत्तिः संस्कारो वा)	
संस्कार	१६३, ९८, ११७
संस्कृत=(देववाङ्),	
संस्कृति	११७
संस्क्रिया	११७
संस्तर	२०१
संस्त्याय	२०३
संस्थ	१४६
संस्था	२०१, १४६
संस्थाख्य	२०९
संस्थान	१२४
संस्थापन=(स्थापनविशेषः),	
संस्थित	१४६
संस्थिति	१४६
संस्पर्श	१४७
संस्फेट	१२४
संस्फोट	१२४
संस्मरणीय	२५०
संस्मर्तव्य	२५०
संस्मार्य्य	२५०
संस्मृत	२५०
संस्मृति=(संस्मरणम्)	
संस्मृत्य	२५०
संहत=(संगुणितः),	
संहति	९७
संहत्य	९३
संहनन	१२१, २२४
संहर्ष	२४४
संहार	१८, १८
संहित	१४६
संहिता=(बृहत्संहिताद्या)	२११
संहिताशास्त्रज्ञ	२५७
संहिताशास्त्रवेत्तृ	२५७
सकल	८९, २१४
सकलग्रह	११७
सकलग्रहण=(खग्रासग्रहणम्),	
सकललोकचक्रवालचक्रवर्तिन्	३४
सकलाभिराममूर्ति	४३
सकृत्=(एकवारम्),	
सकृत्प्रज	२३२
सक्त	१४६
सखण्ड	८९
सखण्डल	८९
सखि	३७, १२२, १४६
सख्य	१२७, २२१
सगर	२२६
सगर्भ्य	१२२
सगर्व=(गर्वयुक्तः),	
सगोत्र	३७, १२२
सघन	१४७
सङ्कटा	१४४
सङ्कर्षण	२२५
सङ्कलन	९०
सङ्कलनीय	९१
'सङ्कलयतः'	१७०
सङ्कलयति	१७०
सङ्कलयन्ति	१७०
सङ्कलयेत्	१७०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सङ्कलयेताम्	१७०
सङ्कलयेयुः	१७०
सङ्कलित	९०
सङ्कलितव्य	९१
सङ्कल्प=(मानसकर्म)	९१
सङ्कल्पजन्मन्	२२०
सङ्कल्पभव	२२०
सङ्कल्पयोनि	२२०
सङ्कल्य=(सङ्कलनीयः)	
सङ्कष्टचतुर्थीव्रत	२१
सङ्कष्टहरचतुर्थी	२४
सङ्काष	२५४
सङ्कीतित	२४९
सङ्कुचित	२१५
सङ्कृति	८०, २११
संक्रन्दन	२१७
संक्रन्दनसचिव	४८
संक्रम	१५
संक्रमण	१५
संक्रान्त=(संक्रान्तिविशिष्टम्)	
संक्रान्ति=(राश्यादिगोऽर्कः)	१५
संक्रावात=(झञ्झावातः)	२५५
संक्षोभित=(अवस्थाविशेषः)	
संख्य	१२३
संख्या	२५०, ७१
संख्यात	१६८, ७१
संख्यातम्	१६८, ७१
'संख्यातः'	१६८
संख्यातात्	१६८, १६८
संख्याताम्	१६८
संख्याति	१६८

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
संख्यातु	१६८
संख्यातुमर्ह	७२
संख्यान	७२
संख्यान्ति	१६८
संख्यान्तु	१६८
संख्यानि	१६८
संख्याम	१६८
संख्यायते	१६८
संख्यायन्ते	१६८
संख्यायेत	१६८
संख्यायेते	१६८
संख्यायन्ते	१६८
संख्यायेत	१६८
संख्यायेते	१६८
संख्यायेयाताम्	१६८
संख्यायेरन्	१६८
संख्यायोग्य	७२
संख्याव	१६८
संख्यावत्	२५५, ७२
'संख्याहि'	१६८
संख्येय	७२, ७२
सङ्ग	१४६
सङ्गणय्य	९२
सङ्गत	१२, १२७, १४६
सङ्गति	१४६
सङ्गम	१४६
सङ्गर	१२४
सङ्गव	१२
सङ्गिन्	१४७
सङ्गुणन=(संहननम्)	
सङ्गुणनीय	९२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
'सङ्गुणयतः'	१७२	सञ्चिन्तित=(संस्मृतम्)	
सङ्गुणयति	१७२	सञ्चिन्तितव्य	२५०
सङ्गुणयन्ति	१७२	सञ्चिन्त्य	२५०
सङ्गुणयेत्	१७२	सञ्चिन्त्य	२५०
सङ्गुणयेताम्	१७२	सञ्छादक	११५
सङ्गुणयेयुः	१७२	सञ्ज	२०७, २२८
सङ्गुणित	९०	सञ्जल्प्य=(सञ्जल्पितव्यः)	
सङ्गुणितव्य	९२	सञ्जात=(समुत्पन्नम्)	
सङ्गुण्य	९२	सञ्जातक	२००
संगृहीत=(एकत्रीकृतम्)		सञ्ज्ञा	५, ३५, ३५
संग्राम	१२५	सञ्ज्ञाजानि	३३
संग्राह	६२	सञ्ज्ञापति=(रविः)	
संघ	९७	सञ्ज्ञाप्रतिकृति	३५
संघचारिन्	२४४	सञ्ज्ञारमण	२६७
संघात	९७	सञ्ज्ञावर	२६७
सचरण	८९	सञ्ज्ञावल्लभ	२६७
सचि	२३७	सञ्ज्ञेश	२६७
सचिव	४७	सञ्ज्ञोपयन्तु	२६७
सचिवादि	४९	सञ्ज्वर	२४०
सची	२३७	सटा	२२९
सज्जन	२५३	सटाङ्क	२३२
सञ्चय	९७	सत	३, ३, ३०, ३१, १३३, २५५
सञ्चर	२२४	सतत	१९, २५२
'सञ्चरतः'	१८०	सततग=(वायुः)	
सञ्चरति	१८०	सतत्त्वपंक्ति	८०
सञ्चरन्ति	१८०	सतिथिचत्वारिंशत्	८२
सञ्चरेत	१८०	सतिथिविंशति	९१
सञ्चरेतम्	१८०	सती	२३०
सञ्चरेयुः	१८०	सतीन=(कलायः)	
सञ्चिन्तन=(संस्मरणम्),		सतीनक	२०२
सञ्चिन्तनीय	२५०	सतेरक	१५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सत्खचर	३०	सदस्य	४९
सत्खसद्	३०	सदा	१९
सत्खौकस्	३०	सदागति	३३, २४४
सत्तम	३१	सदादान	२५७
सत्प्रदभ	१२६	सदानन्द	२०७
सत्य	१७, १७	सदामद	२३२, २३७
सत्यङ्कार	२४८	सदायोगिन्	२१६
सत्यक	२०७	सदृक्ष	२५३
सत्यजित्	२३७	सदृश्	२५३
सत्यभामा	२२५	सदृश	२५३
सत्ययुग	१७	सदेश	२५३
सत्ययौवन	२०४	सद्ग्रह	३०
सत्यलोक	२२३	सद्द्युगति	३०
सत्यवचस्	१९८	सद्धि	२३९
सत्यवादिन्	२५६	सद्मन्	१३०, १३७
सत्यसङ्गर	२४६	सद्यस्	१९
सत्याकृति	२४८	सद्योमरण	१४१
सत्याग्नि	२००	सद्रुचि	२२१
सत्यानृत	२४७	सद्व्योमवास	३०
सत्यापन	२४८	सधर्मचारिणी	२०८
सत्यायुष	१४३	सधर्मन्	२५३
सत्र	१९८, २०१	सधर्मिणी	२०८
सत्रशाल	१३८	सनक	२०५
सत्रशाला	१३८	सनत्	२०७
सत्त्व	३०, १४२	सनत्कुमार	२०५
सत्त्वर	१०१	सनन्दन	२०५
सत्त्वादि=(गुणाः)		सना	१९
सदन	१२२	सनात्	१९, २०७
सदनभूमि	१३७	सनातन	७, २०५
सदल	८९	सनात्कुमार	२०६
सदस्	४९	सनाथ	१४६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सनीड	२५३	सन्दधाते	१७०
सनेम=(सार्द्धम्)		सन्दधीत	१७०
सन्तत	२५२	सन्धीयाताम्	१७०
सन्तति	१२२	सन्दधीरन्	१७०
सन्ततियोग	१२९	सन्दध्यात्	१७०
सन्तमसः	५४	सन्दध्याताम्	१७०
सन्तर्क्य	२५१	सन्दध्युः	१७०
सन्ताडन=(संगुणनम्),		सन्दर्भ	२१३
सन्ताडनीय	९२	सन्दर्शित	१४४
'सन्ताडयतः'	१७२	सन्दानिनी	१३८
सन्ताडयति	१७२	सन्दाय	२५१
सन्ताडयन्ति	१७२	सन्दृश्य	१४८
सन्ताडयेताम्	१७२	सन्दृश्यमान	१४४
सन्ताडयेत्	१७२	सन्दृष्ट	१४७, १४५
सन्ताडयेयुः	१७२	सन्दोह	९७
सन्ताडित	९०	'सन्धत्तः'	१७०
सन्ताडितव्य	९२	सन्धत्ते	१७०
सन्ताड्य	९२	सन्धा	१२, १२
सन्तान	१२२, १९८	सन्धि	१२
'सन्ताप'	१३१, २४०	सन्ध्या	१२
सन्तापन	२२०	सन्ध्यानाटिन्	२२८
'सन्तिष्ठते'	१७५	सन्ध्याबल	२४२, २४१
सन्तिष्ठन्ते	१७५	सन्ध्याभ	४४
सन्तिष्ठेन	१७५	सन्ध्याराग	२०७
सन्तिष्ठेते	१७५	सन्तति	१९९
सन्तिष्ठेयाताम्	१७५	सन्नभोग	३०
सन्तिष्ठेरन्	१७५	सन्निकर्ष	२५३
सन्त्यज्य	१४८	सन्निकृष्ट	२५३
'सन्दधति'	१७०	सन्निधान	२५३
सन्दधते	१७०	सन्निधि	२५३
सन्दधाति	१७०	सन्निभ	२५३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सन्निरीक्ष्य=(संविलोक्य)	
सन्निरीक्ष्यमाण	१४६
सन्मित्र	१२७
सपत्न	१२३, २२४
सपत्नता	२०१
सपद	८९
सपदि	१९, १०१
सपलदेश=(साक्षदेशः),	
सपाद	८९
सपापबुध	५५
सपापलग्न	१३७
सपापलग्नांश	१३७
सप्तक	७६
सप्तकृति	८२
सप्तगन्धर्वजात	५३
सप्तचत्वारिंश	८१, ८६
सप्तचत्वारिंशत्	७३
सप्तचत्वारिंशत्तम	८६
सप्तच्छद	२७०
सप्तजिह्व	२३९
सप्ततन्तु	२०१
सप्तति	७३, ८३
सप्ततुरङ्गम=(रविः)	
सप्तत्रिंश	८६
सप्त्रिंशत्	७३, ८१
सप्तत्रिंशत्तम	८६
सप्तत्रिंशति	८१
सप्तत्रिंशतितम	८६
सप्तदश	७३, ८५
सप्तदशक	८३, ८५
सप्तदशतम	८५
सप्तदशन्	७८
सप्तदशपञ्चक	८३
सप्तदीधिति	२३९
सप्तधा	८८
सप्तन्	१४४, ७६
सप्तनवक	८२
सप्तनवत	४८
सप्तनवति	७४, ८४
सप्तनवतितम	४८
सप्तपञ्चाश	९७
सपन्तपञ्चाशत्	७३, ८२
सप्पञ्चाशत्तम	८७
सप्तपर्ण	२६०
सप्तम	२६, ३२, ६५
सप्तमक	१२९
सप्तमांश	१२९
सप्तमी	२, २, ३, ८५
सप्तराशिक	९६
सप्तर्षिपूता	२३४
सप्तलोकैकचक्षुस्	३४
सप्तवर्ग	८२, १२७
सप्तवाह	३३
सप्तविंश	८६
सप्तविंशत्	८०
सप्तविंशत्तम	८६
सप्तविंशति	५६, ५६, ७२
सप्तविंशतितम	८६
सप्तशलाकावेध	१३७
सप्तषट्क	८५
सप्तषष्ट	८५
सप्तषष्टि	७३, ८३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सप्तषष्टितम	८५	सफलसञ्जातफल	२५७
सप्तसप्तत	८५	सफलैकादशी	२३
सप्तसप्तति	७४, ८३	सबल	३०
सप्तसप्त्यङ्गजन्मन्	५३	सभा	२०३, १९८
सप्तसप्ति	३३	सभायांवसति	१२९
सप्तसप्त्यङ्गजन्मन्	५३	सभासद्	४९
सप्ताधिकचत्वारिंशत्	८१	सभास्तार	४७
सप्ताधिकत्रिंशत्	८१	सभित्त=(सार्द्धम्)	
सप्ताधिकदशन्	७८	सभ्य	४९, २४१
सप्ताधिकनवति	८४	सम	१३५, २५३, १३५, २५४
सप्ताधिकपञ्चाशत्	८२	समकर्ण	१०३
सप्ताधिकविंशति	८०	समकोल	२२३
सप्ताधिकषष्टि	८३	समक्रान्तिकाल=(क्रान्तिसाम्यम्)	
सप्ताधिकसप्ताति	८३	समग्र	८९, २१४
सप्ताधिकाशीति	८३	समच्छित्ति	९४
सप्तार्चिष्	५२, २६०, २३९	समच्छिद्	९४
सप्ताशीत	४८	समच्छेद	९४
सप्ताशीति	७४, ८३	समज्ञा	१२४
सप्ताशीतितम	४८	समता	१३४, २४८, १३४
सप्तांश	१२८	समत्रिघात	९५
सप्तांशु	५२	समत्व	२४८
सप्तांशुपुङ्गव	५३	समद	१४७
सप्ताश्व	३२	समद्विघात	९४
सप्ताश्वसनु	५७	समधिक	२५३
सप्ताष्टक	८२	समधिगत	१४१
सप्ताष्टन्	८२	समनर	१०९
सप्ताह	८८	समनुपतित	१५७
सप्ति	३८	समनृ=(शंकुविशेष:)	१०९
सप्तैक्यजबल	१४२	समन्तभुज्	२३९
सप्तोस्र	५२	समन्वय	१४६
सप्राण	३०	समन्वित	९०, १४६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
समपद	१३५
समभग	१४८
सममण्डल	१११
सममण्डलकर्ण	१०३
सममण्डलशङ्कु	१०९
समय	११, १५, ७६
समयप्रमाण=(कालमानम्),	
समयाख्या	७६
समयांश	११९
समर	१२४
समरात्रिन्दिवकाल	१११
समर्घ	२४८
समर्घता	२४८
समर्घत्व	२४८
समर्चित	४९
समर्याद	२५३
समवर्तिन्	२४१
समवाप्ति	९१, १२५
समवाय	९७
समवृत्तशङ्कु	१०९
समसुप्ति	१८
समस्त	८९
समा	१६, १०६
समाक्रान्त	१९८
समागत	१९८
समागम	१२०, १४६
'समाचक्षते'	१८४
समाचक्षाते	१८४
समाचष्टे	१८४
'समाचरतः'	१७९
समाचरति	१७९

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
समाचरन्ति	१७९
समाचरेत्	१७९
समाचरेताम्	१७९
'समाचरेयुः'	१७९
समाज	४९, १४७, १९८
समाढ्य	९०, १९८
'समादिशतः'	१८५
समादिशति	१८५
समादिशन्ति	१८५
समादिशेत्	१८५
समादिशेताम्	१८५
'समादिशेयुः'	१८५
समाधान	१२४
समान	२५३, २५४
समानता	२४८
समानोदर्य	१२२
समापन=(ब्रह्मचर्यसमाप्तिक्रिया)	
समापनीय	२५१
समापत्र	२५१
समापित=(समाप्तम्)	
समापितव्य	२५१
समाप्त	२५१
समाप्ति	२५१
समाप्तिका	२५१
समाप्तिङ्गत	२५१
समाप्य	२५१
समायोग	१९८
समारट	२४३
समालोक	१४५
समालोकन	१४५
समालोकनीय=(समालोकितव्यः),	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
समालोकित	१४७
समालोकितव्य=(समालोकनीयः)	
समालोकिन्	१४५
समालोक्य=(आलोक्य)	
समालोक्यमान	१४६
समालोचन	१४५
समावदनायुष्	१४३
समावर्त	१३७
समावर्तन	१३७
समावर्तनक	१३७
समाश्रित	१९८, १४६
समासादित	१९८
समासीन	१९८
समित्	१२४
समित्पीथ	२३९
'समितः'	१८०
समिति	१२४, १४६, १९८
समितिञ्जय	२१६
समितीपद	२४२
समिध्	२४१
समिधाङ्वय	२१०
समिन्नामन्	७९
'समियात्'	१८०
समियाताम्	१८०
समियुः	१८०
समिर	२४४
समीक	१२४
समीक्षण	१४५
समीक्षणीय	१४५
समीक्षा	१४५
समीक्षित	१४५, १४७
समीक्षितव्य	१४५
समाक्ष्य	१४८, १४५, ३४
समीक्ष्यमाणा	१४८
समीप	२५३
समीर	७, २४४
समीरणभ	७
समीरणाख्य	७
मसीरायणचारिन्	२९
समीरित	२४९
समीच्चार्य्य	२४९
समुज्झित	९२
समुत्पन्न	२००
समुदय	९७, १०६
समुदाय	९७, १२४
समुदायाष्टकवर्गजायुष्	१४१
समुदाहृत	२४९
समुदित	२४९
समुदीरित	२४९
समुदीर्य्य	२४९
समुद्गत	१२१
समुद्गम	१०६, १२१
समुद्गीर्ण	२४९
समुद्धृत	९०
समुद्भव	२७०, १४०
समुद्भूत	२७०
समुद्र	४२, १३०, ७६
समुद्रकाञ्ची	४५
समुद्रकान्ता	२४४
समुद्रगा	२४४
समुद्रज	३९
समुद्रदयिता	२४४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
समुद्रनवनीत	४१, २००
समुद्रनवनीतक=(चन्द्रः)	
समुद्रमेखलता	४५
समुद्रमेखल=(पृथ्वी)	
समुद्ररसना	४५
समुद्रवसना	४५
समुद्रवह्नि	२४०
समुद्रवाहन	२२८
समुद्रसुभगा	२२९
समुद्रस्त्री	२४४
समुद्राङ्गज	४१
समुद्रान्ता	२०२
समुद्राम्वरा	४५
समुद्रोक्तशास्त्र	२५६
समुद्वाह	१३६
समुद्वाहविधि	१३६
समुपगत=(सम्प्राप्तः)	
समुपचय	१२६
'समुपयन्ति'	१८०
समुपस्थित	१४६
समुपाश्रित	१४६
समुपेत	१४६
'समुपेतः'	१८०
समुपेत्य	१४७
समुपेयात्	१८०
'समुपेयाताम्'	१८०
'समुपेयुः'	१८०
'समुपैति'	१८०
समुल्लसत्=(सम्यगुल्लासयुक्तः),	
समूह	९४
समूह्य	२५१
समृद्ध=(अधिकर्द्धिः)	
समृद्धि	१२२
समेत	९०
'समेति'	१८०
समेत्य	९२
सम्पत्ति=(विभवोत्कर्षः)	
सम्पद्	९, १६, १३५
सम्पद्यमान=(मिलितम्)	१४६
सम्पन्न=(सम्पत्ति सहितः)	
सम्परायक	१२४
सम्पर्क	१४७
सर्मकिन्	१४७
सम्पा=(विद्युत्),	
सम्पात	१५
सम्पातार्क	१०५
'सम्पादयतः'	१७८
सम्पादयति	१७८
सम्पादयते	१७८
सम्पादयन्ति	१७८
सम्पादयन्ते	१७८
सम्पादयेत्	१७८
सम्पादयेत	१७८
सम्पादयेताम्	१७८
सम्पादयेते	१७८
सम्पादयेयाताम्	१७८
सम्पादयेयुः	१७८
सम्पादयेरन्	१७८
सम्पाल	३५
सम्पालक	३५
सम्पिण्डित	९०
सम्पिण्ड्य	९३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सम्पूजित	४९	सम्मिल्य	९२, १४७
सम्पृक्त	१४६	सम्मिश्र	१४६
सम्प्रति	१९	सम्मीलन	१३४, ११६
सम्प्रदिष्ट	१४७, १४५	सम्मेल्य	९२
सम्प्रधान=(सम्मुख्य:)		सम्मोहन	२२०
सम्प्रयोग	१४०	सम्राज्=(चक्रवर्ती)	
सम्प्रहार	१२४	सम्राड्भवन	१३८
सम्प्राप्त	१४६	सयोनि=(इन्द्र:)	
सम्प्राप्तबल	३०	सर	३०, १९९, २४४
सम्पाप्ति	१२५	सर:काक	२१५
सम्प्राप्य	९३, १४७	सरणि	१२३
सम्प्रेक्ष्य	१४५	सरण्ड	२२२
सम्प्रोक्त	२४९	सरण्यु	३५
सम्व	२१७, २३८	सरण्यूजानि	३४
सम्बन्ध	१४७	सरण्यूभर्तृ	३४
सम्बन्धिन्	१४७	सरयु	२४४
सम्वर=(दैत्यविशेष:)	१२२	सरस्	२१७, २२१
संवरारि	२६९, १२३	सरस	१९९
सम्बल	२१७	सरसिज	३६
सम्भव	११५, २००	सरसी	१९९
सम्भण्य	२४९	सरसीज	३६
सम्भाष्य	२४९	सरसीरुह	३६
सम्भूत	२००	सरसीरुहकानननायक	३४
सम्भूति	१९९	सरस्वत्	२१८
सम्भृत	२४४	सरस्वती	२२, ४८, २४४
सम्भोग	१४०	सरस्वतीपूजन	२२
सम्मत=(स्वीकृत:)		सरस्वतीश	४८
सम्मति=(स्वीकृति:)		सरासन	१०४
सम्मद	३१	सरि	२३३
सम्मित	२५४	सरित्	१९९, २४४
सम्मिलित=(संयुक्तम्)		सरितांपति	२१८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सरित्पति	२१८
सरित्स्थान	१४०
सरिद्वरा	२२९
सरिन्नाथ	२१८
सरिल	१२२, २१७
सरीसृप	२६, १३५
सरूप	२५६
सरोज	२७१, ३६
सरोजन्मन्	२७१
सरोजनिलय	५
सरोजबन्धु	३४
सरोजबान्धव	३४
सरोजन्मन्	३६, २०७
सरोजिन्	२०७
सरोजिना	३६
सरोजिनीजीवितेश्वर	३४
सरोजिनीनाथशरीरजन्मन्	५३
सरोजिनीपति	३४
सरोजिनीप्राणाधिनाथ	३४
सरोजिनीराज	३४
सरोजनीश	३४
सरोरुह्	३६
सरोरुह	२७१, ३६
सरोरुहसुहृद्	३४
सरोरुहारि	४१
सरोवर	१९९
सर्क्षविंशति	८१
सर्ग	२१२
सर्गबन्ध	२१३
सर्प	३, ४, १२, ५३
सर्पतिथि	२

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सर्पदेवा	६
सर्पदैवता	६
सर्पदैवत्य	६
सर्पभुज्	२३३
सर्पभृता	४५
सर्पराज=(वासुकिः),	
सर्पाख्या	७६
सर्पाणामयन	२१०
सर्पाराति	२२१
सर्पारि=(गरुडः)	
सर्पिष्=(घृतमाज्यं वा),	
सर्पेन्द्र	५३
सर्पौघा	६
सर्व	८९, २१४
सर्वसहा	४५
सर्वसहाज	४४
सर्वसहातनूज	४४
सर्वसहात्मज	४४
सर्वसहायोनि	४४
सर्वसहाशरीरज	४४
सर्वसहासूनु	४४
सर्वकर्तृ	२०७
सर्वग	२२८
सर्वग्रह	११६
सर्वग्रहण	११६, ११७
सर्वज्ञ	२०६, २२८
सर्वजित् १६	
सर्वतस्	२१७
सर्वतोभद्र	११२
सर्वतोमान	५८
सर्वतोमुख	१८, २१७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सर्वत्र=(सर्वकालः, सर्वदेशः, सर्वदिक्),	
सर्वथा=(सर्वप्रकारेण),	
सर्वदर्शिनम्	२०६
सर्वदा	१९
सर्वदेवमुख	२३९
सर्वधन्विन्	२२०
सर्वधारिन्	१६
सर्वनाशन	१८
सर्वबिम्बग्रास	११६
सर्वभक्षा	२४१
सर्वभोग	१४४
सर्वभोग्य	१४४
सर्वमङ्गला	२३१
सर्वमूषक	११
सर्वमेध्ययज्ञ	२०१
सर्वर्क्ष	१४४
सर्वर्तु	१६
सर्वतोभद्र	१३८
सर्वलौह	२२१
सर्वस्वदक्षिणा	२१०
सर्वारम्भशुद्धि	१३३, १३१
सर्वावसर	१३
सर्वाह्न=(समस्तदिनम्),	
सर्वौषधि=(ओषधिविशेषः)	
सर्वौषधीश	४१
सर्षप	६०, ६१
सल	२१७
सलिल	७, १२२
सलिलचर	२५
सलिलज	३६
सलिलद	२७०
सलिलेन्धन	२४०
सलिलेशाम्बरा	४५
सलिलेश्वर	२४३
सव	१४०, २०१
सवन	२०१
सवयस्	३७, २२१
सवर्णन	९४
सवर्ण	२५३
सवर्णा	३५
सवलि	१२
सविक्रम	३८
सवितुः कुमार	५३
सवित्	३२, २२४
सवितृदेवता	६
सवितृदैवत	६
सवितृदैवत्य	६
सवितृसुत	५२
सविध	२५३
सविश्वत्रिंशत्	८१
सविश्वविंशति	८०
सविष	२६
सवीर्य	३०
सवृष्टिप्रावृड्भवानिल	२४५
सवेश	२५३
सव्य	२५२, ११८, २४०
सव्येष्ठ	३६
सव्येष्ठृ	३६
सशकल=(सार्द्धम्)	
सशौर्य	३०
ससरस्वतीश	१४७
ससार	३०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ससिद्धविंशति	८१
ससीम	२५३
समुख	१४७
सस्य	२०१
सस्याधिप	२५
सस्वर्गविंशत्	८१
सह=(साकम्, सार्धवा)	
सहचर	३७, ७४
सहचरी	२०८
सहज	१२२
सहजा=(भगिनी),	
'सहते'	१९३
सहधर्मिणी	१२३
'सहन्ते'	१९३
सहपान=(सप्रीतिः)	
सहभोजन=(सग्धिः)	
सहम	१३०
सहरक्षस्	२४०
सहवास=(सहावस्थानम्)	
सहस्	१४, ३०, १४२, ३६
सहसा	१९
सहसानु	२०१
सहस्य	१४
सहस्र	७३, ८४
सहस्रकर	३४
सहस्रकिरण	३४
सहस्रगु=(रविः)	३३
सहस्रजित्	२१६
सहस्रदीधिति	३४
सहस्रद्वय	७४
सहस्रधनुस्	६६
सहस्रनयन	२६०, २१७
सहस्रपत्र	३६
सहस्रपत्रवनबन्धु	३४
सहस्रपाद	३४
सहस्रफण	२१७
सहस्रवाहु	२६०
सहस्रमयूरव	३४
सहस्रमरीचिमालिन्	३४
सहस्ररश्मि	२६१, ३४
सहस्रवदन	२६०, २१७
सहस्रांशु	३३
सहस्रांशुज	५२
सहस्रांशुसुत	५३
सहस्राङ्क	३३
सहस्राश	२१७
सहस्रार्चिष्	३३
सहस्वत्	३०
सहा	४५
सहाय	३७, १२२
सहावस्थानसम्बन्ध (सम्बन्ध विशेषः)	
सहित	९०, १४६
सहुरि	२३९
सहृदय=(प्रशस्तचित्तम),	
'सहेत'	१९४
सहेते	१९३
सहेयाताम्	१९४
सहेरन्	१९४
सहोत्थ	१२२
सहोत्पन्न	१२२
सहोदर	१२२
सहोदरा	२२५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सहोदरी	२२५
सह्य	२०४
सह्यकुलपर्वत	१००
संह्यकुलाचल	९९
सह्यकुलाद्रि	१००
'सा'	५
सा	२१७
सांयात्रिक	१२, २१५
सांवत्सर	२५६
सांवत्सरिक=(संवत्सरसम्बन्धी)	
साँवत्सररथ	३४
सावर्तक=(प्रलयाग्निः, प्रलापकर्त्तावा)।	
सांसर्गिक (संसर्गनिमित्तम्),	
सांसृष्टिक	१८
सांहितिक	२५६, २७
साकम्=(सह),	
साक्षदेश=(सपलदेशः),	
साक्षर=(पठितः)	
सागदशन्	७८
सागर	७, ४२
सागरगा	२४५
सागरगामिनी	२४५
सागरनेमि	४५
सागरभू	३९
सागरमेखला	४५
सागरात्मज	४१
सागराम्बरा	४५
सागराम्बरासुत	४४
सागविंशति	८०
सागार	२४४
साग्निविंशत्	७९

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
साग्र=(अग्रेण सहितम्)।	
साग्रवर्षशत=(विंशत्युत्तरशतवर्षाणि),	४१
साग्वर्क	११५
साग्विन	११५
साङ्कदशन्	७९
साङ्रव्य	२१२
साङ्कविंशति	८०
सांघ्रि	८९
साचि	२३९
सात	३१
सातवाहन=(शालिवाहननृपः),	
सातीन	२०२
सातीनक=(मटरेतिनाम्नाप्रासिद्धान्नम्),	
सात्यकि	२२७
सात्त्वत	२१६, २२५
सादन	१२२
सादृश	२४८
सादृश्य	२४८
साद्यस्कयज्ञ	२०१
सायक	९, १३५
साधारण	१७, २५३
साधारणस्त्री	२०५
साधिकार	१४७
साधु	३०, २५५
साधुमत्	१४७
साध्य	१०, १९७
साध्वस	१२३
सानलदशन्	७८
सानु	२०१
सान्दृष्टिक	१८
सान्द्र	२५३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सान्ध्य	३६
सान्नाय्य	२०१
सापत्न	२०१
साप्तपदीन	३७, १२७
साप्तपदीनक	२२१
साप्तसप्तेय=(शनि:)	
साभीष्टकालिकदिनगण विशेष:)	
सामज	२३२
सामन्	२११
सामर्थ्य	१३१, १२१, १३१
सामयोनि	२०७
सामवायिक	४९
सामाजिक=(समाजसम्बन्धी)	
सामिधेनी	७८, २४१
सागीर	७
सामुद्र	२५७
सामुद्रक	२५७
सामुद्रिक	२५७
सामोद्भव	२३२
सामोपवेद	२११
साम्परायक	१२४
साम्प्रत	१९
साम्वाधिक	१३
साम्बुदविंशति	८१
साम्य	२४८
साय	१२
सायक	११५, २२१
सायन=(अयनांशसहित:)	
सायनार्क	१६, १६
सायम्=(सन्ध्याकाल:)	
सायसन्ध्यादेवता=(सरस्वती)	
सायाह्न	१२, १८
सार	१४२, १२१, २४४, २४६
सारङ्गकलङ्कभृत्	४१
सारण	२४५
सारथि	३६
सारभाज्	३०
सारभृत्	३०
सारमत्	३०
सारमुक्त	३१
सारस	३६
सारस्	२०७
सारस्वत	२१२
सारस्वतयज्ञ	२०१
सारिका	२०९
सारिकोष्ठ=(सारिकाया: कोष्ठानि)	
सारिन्	३०
सार्थवाह	२६, २४७
सार्द्ध=(सारिकाया: कोष्ठानि)	
सारिन्	३०
सार्थवाह	२६, २४७
सार्द्ध=(साकम्, सनेमं वा)	
सार्प	६
सार्पि	६
सार्व	२०६
सार्वभौम	२३४
सार्वभौमगृह	१३८
साल	१३९
साला	२०३
सालिल	७
साल्व=(नृपविशेष:)	२१६
सावन	१२, १२, ६८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सावनदिन	१२
सावनवत्सर	१६
सावनवर्ष	१६, १६
सावनाब्द	१६
सावयवनिगण	९८
सावयवदिनगणभवमध्यमग्रह	१०१
सावर्णि	१८, ३५
सावर्णिप्रसू	३५
सावित्र	६
सावित्री	३५, ३६
सावित्रीजननी	३५
सावित्रीप्रसू	३५
सावित्रीमातृ	३५
सावित्रेय	२४१
साशाविंशति	८०
साष्टित्रिंशत्	८१
साहसाङ्क=(विक्रमनृपः)	
साहस्रांशव	५३
सिंह	२५, २६, २८, २८, २८, २८, २८, १३५, २५४
सिंहम=(सिंहराशिः)	
सिंहमकरस्थेज्य	१३७
सिंहयाना	२३१
सिंहरया	२३१
सिंहराशि	२७
सिंहर्क्ष=(सिंहराशिः)	
सिंहवाहना	२३१
सिंहविक्रम	३८
सिंहासना	१३०
सिंहिका	३७
सिंहिकाकायजात	५४

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सिंहिकागर्भभूत	५४
सिंहिकादेहभव	५४
सिंहिकानन्दन	५४
सिंहिकापुत्र	५४
सिंहिकाभू	५४
सिंहिकासुत	५४
सिंहिकासूनु	५४
सिंही (राहुमाता)	३७, १२
सिंहीतनुजन्मन्	५४
सिंहीनन्दन	५४
सिंहीसंहननभू	५४
सिंहीसूनु	५४
सिंधीणी	२१३
सिंधिनी	२१३
सिंच्	३८
सिंचय	३८
सिंचय	३८
सिङ्जा	१०३
सिञ्जनी	१०३
सित	१४, ४२, ४८, २५०, ४९, ५७
सितकर	३९
सितकरवपुर्भव	४१
नसतकरपुष्	४१
सितकिरण	४१
सितकुञ्जर	२१७
सितकेतुसूनु	४६
सितसु	३९
सितच्छद	२१५
सितच्छवि=(चन्द्रः)	
सितदीधिति	४१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सितदीप्ति	२६२, ३९
सितद्युति	३९
सितपक्ष	१३, २१५
सितपङ्कजचिह्न	२१७
सितभास्	३९
सितरञ्जन	४९
सितरथ	५२, ५०
सितरश्मि	३९
सितरुच्	३९
सितरुचि	४०
सितरूप	४९
सितवृष्णि	४०
सितसिन्धु	२२९
सितसौरि	५६
सितहय	४०
सिता	२०३
सिताङ्ग	२२८
सितान्त	११५
सितान्यपक्ष	१४
सितांशु	३९
सितांशुसूनु=(बुधः),	
सिताशुतनुभू	४६
सितासित	५६
सितासया	२
सितेतर	१४, २७०
सितेतरपक्ष	१४
सितोदर	२४६
सितोपला	२०३
सिद्ध	६, १०, १४
सिद्धद्वितय	८२
सिद्धयुग	८२
सिद्धसिन्धु	२२९
सिद्धसेन	२३३
सिद्धा	१४४, ८०
सिद्धान्त=(राद्धांतः)	२११
सिद्धान्तज्ञ	२५६
सिद्धापगा	२२९
सिद्धार्थ	६१
सिद्धार्थिन्	१७
सिद्धाश	१२८
सिद्धि	९, १०, ७६
सिद्धिविनायकव्रत	२२
'सिद्ध्यतः'	१९१
सिद्ध्यति	१९१
सिद्ध्यन्ति	१९१
सिद्ध्येत्	१९१
सिद्ध्येताम्	१९१
सिद्ध्येयुः	१९१
सिध्य	६
सिध्रकावण	१९८
सिन	२२४
सिनावाली	३, २३१
सिन्दूर=(रक्तवर्णचूर्णविशेषः)	
सिन्दूरतिलका	२०५
सिन्दूरवल्लभ	२३२
सिन्धु	४२, २१८, २५४
सिन्धुज	३९, ४७
सिन्धुजनि	४०
सिन्धुजन्मन्	४०
सिन्धुजा=(लक्ष्मीः),	५५
सिन्धुडा	२१०
सिन्धुतनय	४१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सिन्धुनन्दन	४१	सुकृतगगनवास	३०
सिन्धुभव	५५	सुकृतग्रह	३०
सिन्धुमित्र	४०	सुकृतवियच्चर	३०
सिन्धुर	२३२	सुकृतव्रत	२१
सिन्धुरवैरिन्=(सिंहः),		सुकृतेतर	३०
सिन्धुरवैरिराशि	२६	सुकेशी	२०४
सिन्धुवृष	२१६	सुखंघुण	२३०
सिन्धुसुत	४०	सुखंसुण	२३०
सिन्धूत्थ	३८	सुख	३१, १२२
सिन्धोर्मित्र	४०	सुखग	३०
सिप्र	३८	सुखभाव	७५
सिप्रग्रह	४०	सुखसुप्तिका	१३९
सिरामूल=(नाडीविशेषः)		सुखा	२३०, २४३
'सी'	५	सुखाश	२४३, २४४
सीत्य	२०१	सुखेट	३०
सीमन्त	१३३	सुखोत्सव	३५
सीमन्तकर्मन्	१३३	सुगन्धि	२३२
सीमन्तविधान	१३३	सुगन्धिक	२३२
सीमन्ताख्य	१३३	सुग्रह	३०
सीमन्तिनी	२६, २०५	सुग्रव	३५, ३५, २२७
सीमन्तोन्नयन	१३३, १३३	सुग्रीवपितृ	३४
सीमाक	१३९	सुग्रीवसू	२६१
सीमाख्य	२१०	सुजल	३६
सीमिक	१३९	सुजातकविद्	२५६
सीर	२२५	सुत	४५, १२२
सीरपाणि	२२५	सुतनु	२०५
सीरिन्	२२५	सुतल	२२३
सुकर्मन्	९	सुता	२६
सुकवि	५०	सुताडित	९०
सुकृत	३०, ३१	सुत्रामन्	२१७
सुकृतगमनचारिन्	३०	सुदमात्मजा	२०४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सुदर्शन	२१६, २३७
सुदर्शना	२३७
सुदर्शनी	२३७
सुदामन्	२३७
सुदि=(शुक्लपक्षः)	
सुदिन=(पुण्याहम्),	
सुधन्वन्	२१६
सुधर्मा	२६६, १९८
सुधा	४२, २००, ४५, २६६, १३९
सुधांशु	३९
सुधांशुक	४०
सुधांशुरत्न=(मौक्तिकम्, इत्युकान्तोवा),	
सुधाकर	४०
सुधाकराङ्गज	४६
सुधाकिरण	४१
सुधाघृणि	४०
सुधाङ्ग	३९
सुधादीधिति	४१
सुधादीप्ति	२६२, ४०
सुधाधार	४०
सुधानिधि	४०
सुधान्धस्	२६७
सुधापा	२६७
सुधापायिन्	२६७
सुधापिद्यु	४०
सुधाभानु	४०
सुधाभुज्	२६७, १९७
सुधामयूख	४१
सुधामरीचि	४१
सुधामृणालोपमबिम्ब शोभित	४३
सुधारश्मि	४०
सुधालिह्	२६७
सुधावर्षिन्	२०७
सुधावास	४०
सुधाव्रत	२६७
सुधाश	२६७
सुधाशन	२६७, १९७
सुधासिन्धु	४०
सुधासू	३९
सुधासूति	४०
सुधास्रव	२१४
सुधास्रुत्	३९
सुधाहर	२१
सुधाहारक	२२१
सुधाहृत्	२२१
सुधी	२५५
सुधूम्रवर्णा	२३९
सुनन्दा	२३१
सुनफा	१२९
सुनयनाभवन=(सप्तमस्थानम्)	
सुनाशीर	२१७
सुनासीर	२१७
सुनासीरपुरोषस्	४८
सुनीति	२००
सुनीतितनय	२००
सुनीरा	२४४
सुनेत्रा	२०५
सुन्दर	२५५
सुन्दरता	२२१
सुन्दरा	२०५
सुन्दराङ्गी	२०५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सुन्दरी	२६, २०५
सुपर्ण	३८, २२२
सुपर्णक	२२२
सुपर्णा	२२२
सुपर्णी	२२२
सुपर्णीतिनय	२२१
सुपर्वन्	१९७
सुपर्वनाथमहित	४९
सुपार्श्व	२०६
सुप्त	१३९
सुप्रतिष्ठा	७५, २११
सुप्रतीक	२३४
सुप्रभात=(शुभसूचकप्रातः कालः)	
सुप्रसन्न	२४६
सुप्रसाद	२२८
सुबल?	१९७
सुबाल?	१९७
सुबुद्ध	२२२
सुब्रह्मण्य	२३२
सुभग	२२८
सुभगा=(पतिप्रिया)	
सुभद्र	२०९, २१६
सुभानु	१६
सुभिक्ष=(सुखभभैक्ष्यद्रव्यम्)	
सुभीरु	२२९
सुभ्रू	२०५
सुभ	२२१
सुमति	२५६
सुमतिमत्	२५५
सुमदा	२०४
सुमदात्मजा	२०४

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सुमन=(पुष्पम्)	
सुमनस्	२२१, २६६
सुमनस्त्रितय	८४
सुमनस	२२१
सुमनोनमस्य	४८
सुमहत्	२२८
सुमुख	२२२
सुमुखस्	२२२
सुमुखी	२६
सुमेरु	९९, २६६
सुयामुन	२१५
सुर	३२, २६१, १९७
सुरकुलपतिपूज्य	४९
सुरगायन	२४७, २६६
सुरगुरु	४७, २६६
सुरचिकित्सक	५, १९८
सुरजनक	३७, २६६
सुरजननी	६, ३७
सुरज्येष्ठ	२०७, २६६
सुरत	१४०
सुरतप्रिय	२२०
सुरतरु	२६६
सुरतात	३७
सुरताल	२६६
सुरतोषक	२६६
सुरदारु	२६६
सुरदीर्घिका	२२९, १९८
सुरद्विष्	५१, ५१, ५३
सुरनगरी	२६६
सुरनदी	२२९
सुरनमस्य	४८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सुरनिम्नगा	२२९, २६६
सुरनुत	४७
सुरपति	२६६, २१७
सुरपतिगुरु	४८
सुरपतिवन्दित	४८
सुरपथ	३०
सुरपपुरोधस्	४८
सुरपुरी	२३७
सुरपुरोहित	४८
सुरपूजित	४८
सुरपूज्य	४७
सुरपेज्य	४७
सुरप्रसू	३६
सुरप्रिय	२६६
सुरप्रिया	२६६
सुरभानुपौत्री	२२५
सुरभि	१५, २००, ३७
सुरभिमास	१४
सुरभिशाला	१३८
सुरभिषज्	५
सुरमंत्रिन्	४७, २६६
सुरमहेज्य	४८
सुरमृत्तिका	२६६
सुरयज्ञ	२६६
सुरयाजक	४८
सुरयान	१९८
सुरयोनि	२६६
सुरराज	२६६
सुरराजगुरु	४८
सुरराजपुरोषस्	४८
सुरराजपूज्य	४८

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सुरराजवन्दित	४८
सुरराजवन्दितपद	४९
सुरराजवन्द्य	४८
सुररिपु	२६६
सुरर्षि	२६६
सुरलता	२६६
सुरलोक	२६६
सुरवन्दितपद	४८
सुरवन्द्य	४७
सुरवन्द्यमान	४८
सुरवर्त्मन्	३०
सुरवर्द्धकि	७, २६६
सुरवर्द्धकिन्	७
सुरवल्ली	२६६
सुरवाहन्	२६६
सुरवृन्दवन्दितपद	४९
सुरवृन्दवन्दितपदा= (गङ्गा),	
सुरवैद्य	२६६
सुरवैद्यभ	५
सुरशिल्पिन्	७, १९८
सुरश्रेष्ठ=(ब्रह्मा),	
सुरश्रेष्ठा	२६६
सुरस	२४३
सुरसखी	२६६
सुरसद्मन्	१३८, १९८
सुरसभा	२६६, १९८
सुरसरित्	२२९
सुरसरिद्वरा	२२९
सुरसर्षप	२६६
सुरसवित्री	६, ३६
सुरसुम	५२, २६६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सुरसू	६	सुरावास	१९८
सुरसूरि	४७	सुरावृत	३३
सुरसेनानी	२६६	सुराश्रय	२६६
सुरस्त्री	२०४	सुरासमुद्र	२१८
सुरस्वामिन्	७	सुरासुरगुरु	२०७
सुरा	२०९, २२६, २४४	सुराहार	२६६
सुराङ्गना	२६६	सुरूपाद्वादशी	२३
सुराचल	२६६	सुरेज्य	४७
सुराचार्य्य	४७	सुरेड्य	४७
सुराणांगुरु	४८	सुरेणु	३५
सुराधिदेव	४८	सुरेन्द्रगुरु	४८
सुराधिप	२१६	सुरेन्द्रजित्	२२२
सुराध्वन्	१९९	सुरेन्द्रयाजक	४२
सुरापगा	२२९	सुरेन्द्रवन्द्य	४८
सुराम्बा	६, ३६, २६६	सुरेन्द्रशत्रुमहित	५१
सुरायुध	२६६	सुरेय	४७
सुराराति=(दैत्याः)		सुरेशगुरु	४८
सुराराम	२६६	सुरेशनमस्य	४८
सुरारि	५१	सुरेशनुत	४८
सुरारिदयित	५०	सुरेशपुरोहित	४८
सुरारिवन्द्य	५०	सुरेशपूजित	४८
सुरारिसचिव	५०	सुरेशपूज्य	४८
सुरारिहन्तु	२००	सुरेशमंत्रिन्	४८
सुरारिहन्	२६९, २१५	सुरेशयाजक	४८
सुरार्चित	४७	सुरेशवन्दितपरद	४९
सुरार्च्य	४७	सुरेशसचिव	४८
सुरार्च्यचरण	४८	सुरेशसपत्नसचिव	५१
सुरार्य्य	४७	सुरेशाचार्य्य	४८
सुरालय	१३८, १००, २४४	सुरेशाधिदेव	४८
सुरालयगमा	२२९	सुरेशार्चित	४८
सुरावल्लभ	२२५	सुरेशार्य्य	४७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सुरेशेड्य	४७
सुरेशोपाध्याय	४८
सुरेश्वर	२१७
सुरेश्वरपूजितांघ्रि	४९
सुरोत्तमं	२१५, २६६
सुरोपाध्याय	४८
सुलभ	२४१
सुलोचना	२६
सुलोहिता	२३९
सुवयस्	२०५
सुवर्चला	३५
सुवर्चलाजानिभू	५३
सुवर्ण	५७, ५८
सुवर्णकार	५८
सुवर्णपल=(स्वर्णपलानि)	
सुवर्णा	२४०
सुवसन्त	२०
सुवसन्तक	२०
सुवह	२४५
सुवासिनी	२६, १२३
सुविद्वस्	२५६
सुविधि=(उत्तमभाग्यम्)	
सुवियच्चर	३०
सुवृष	२१६
सुशर्मन्	७७
सुशिख	२३९
सुशिरस्	२३९
सुशीम	४२
सुश्रुतादि	१९८
सुषम	२५५
सुषि	१२३
सुषिर	११४, १२४
सुषिम	४२
सुषीम	४२
सुषुप्ति	१२९
सुषेण	२१५
सुध्काप=(अवस्थाविशेषः)	
सुस्तनी	२०५
सुस्थान	१२६
सुस्थिर	९
सुस्मिताख्या	२०५
सुस्वाप	१३९
सुहित	१२२
सुहृद्	३७, १२२
सुही (हा) च	२२६
'सू'	५, २००
सूक्ष्म	२५३
सूक्ष्मकृत	९१
सूक्ष्मदर्शिन्	२५५
सूक्ष्मदशा	१४४
सूक्ष्मनाभ	२१६
सूक्ष्मा=(दशाविशेषः)	
सूक्ष्मीकरण	९१
सूचिकाधर	२३२
सूचित	२५०
सूच्यास्य	२३२
सूत	३६, २००
सूतका	१४०
सूततनय	३५
सूति	२००
सूतिका	१४०
सूतिकाक्वाथ	१३४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सूतिकागार	१४०
सूतिकागृह	१३८
सूतिकागेह	१४०
सूतिकाभवन	१४०
सूतिकावास	१४०
सूतिकास्नान	१३४
सूतिक्वाथ	१३४
सूतिगृह	१४०
सूतिपथ्य	१३४
सूतिमास्	१४०
सूतिमास	१४०
सूतिस्नान	१३४
सूत्थान	२५५
सूत्रशास्त्र	२२४
सूत्रामन्	२१७
सूद=(सूपकार:)	
सूदशाला	१३८
सूत	२२१
सूनु	३२, ४५
सूनू	५५, १२२
सूनुपुत्र	५२
सूनुसूनु	५२
सूनृत	३१
सूप	१२३
'सूयते'	१८०
सूयन्ते	१८०
सुयेत	१८०
सूयेते	१८०
सूयेयाताम्	१८०
सूयेरन्	१८०
सूर	३२

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सूरज	५
सूरसूत	५२
सूरसू	२४१
सूरसूत	३५
सूरि	२५५, ४७
सूर्प=(प्रस्फोटनम्)	
सूर्पकर्ण	२३२
सूर्पश्रुति	२३२
सूर्य	२३, ३१, ३२, ५३
सूर्यकान्ता	२६७
सूर्यकिरणलुप्त	१०७
सूर्यक्रान्त	२०९
सूर्यगृहिणी	२६७
सूर्यग्रहण	११५
सूर्यजा	३६, २२५
सूर्यजा	३६, २०८
सूर्यद्वय	८०
सूर्यपितृ	३७
सूर्यपुत्र	५२
सूर्यप्रणयिनी	२६७
सूर्यप्रविष्ट	१०७
सूर्यप्रियतमा=(संज्ञा)	
सूर्यभ्रातृ	२३७
सूर्यमन्दकेन्द्र	१०५
सूर्यमयूरवलुप्त	१०७
सूर्यमूर्ति	२२८
सूर्यमृदुकेन्द्र	१०५
सूर्यरमणी=(संज्ञा)	
सूर्यलुप्तकिरण	१०७
सूर्यलोक	३६
सूर्यवधू=(संज्ञा)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सूर्यवल्लभा	२६७	सृज्येरन्	१७१
सूर्यषष्ठी	२४	सृति	१२३
सूर्यसहचर	४६	सृदाकु	२३९, २४४
सूर्यसिद्धान्त=(ग्रहगणितग्रन्थ:)		सृपाट	६२
सूर्यसिद्धान्तकर्तृ	५१	सृप्र	३८
सूर्यसुत=(शनि:)		सृप्रभीरु=(चन्द्र:)	
सूर्यसुता	२०८, २२५	सृमर	२४४
सूर्यसोदर	२३७	'से'	५
सूर्याशुलुप्त	१०७	से	२२०
सूर्या	३५	सेक्तृ	३५
सूर्याचन्द्रमसोररि=(राहु:)		सेनत्रिंशत्	८१
सूर्यात्मज	५२, २६८	सेनाङ्ग	७५
सूर्याश्व	७६	सेनानी	२३३
सूर्यास्त=(सूर्यादर्शनम्)		सेन्दुलग्न	१३७
सूर्यास्ता	२३४	सेन्दुलग्नांश	१३७
सूर्येज्य=(गुर्वादित्यौ)		सेन्द्रत्रिंशत्	८१
सूर्येन्दुसङ्गम	३	सेन्द्रविंशति	८०
सूर्येन्दुसङ्गमान्त	११५	सेभदशन्	७९
सूर्योच्छिन्नद्युति	१०७	सेभविंशति	८०
सूर्योदया	२३३	सेवक	१२२
'सृजत:'	१७९	'सेवते'	१९०
सृजति	१७९	सेवधि	२४६
सृजन्ति	१७९	'सेवन्ते'	१९०
सृजेत्	१७९	सेवित	१४६
सृजेताम्	१७९	'सेवेत'	१९०
सृजेयु:	१७९	सेवेते	१९०
सृज्यते	१७१	सेवेयाताम्	१९०
सृज्यन्ते	१७१	सेवेरन्	१९०
सृज्येत	१७१	सेव्य	२१७
सृज्येते	१७१	सेशत्रिंशत्	८१
सृज्येयाताम्	१७१	सेशविंशत्-ति	८०

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सेषुदशन्	७६
सेष्टकालदिनगण	९८
सैहिकेय	५४
सैहेय	५३
सैत	२७
सैद्ध	१४
सैद्धान्तिक	२५६
सैन्धव	३८
सैन्य	१३१
सैर	१४
सैरिक	१९८
सैरिन्	१४
सैरिभ	१९८, २४२
सैरिभि	२४२
सैष	१५
'सो'	५
सोदर	१२२
सोदरा	२२५
सोदर्य्य	१२२
सोम	३, १७, २५४, ३८, ४७
सोमगर्भ	२१५
सोमज	२२०
सोमजनि	४६
सोमधारा	१९९
सोमनन्दन	४६
सोमपुरी	४२
सोमपुरी	४२
सोमयाग	२०१
सोमरसोद्भव	२२०
सोमवार	३, ९
सोमशत्रु	५४
सोमसिन्धु	२१६
सोमसुत	४६
सोमसूनु	४६
सोमाभिध	२१०
सोलापुर	९९
सौ	२३१
सौख्य	३१, १२२
सौत्रामणि	२०९
सौत्रामणियज्ञ	२०१
सौदामनी	२३८
सौदामिनी	२३८
सौदाम्नी	२३८
सौध	१३८
सौधभूषण	१३९
सौनन्द	२२५
सौनन्दिन्	२२५
सौन्दर्य	२२१
सौपर्णेय	२२२
सौभाग्य	९
सौभाग्यशयनव्रत	२०
सौभाग्यसुन्दरीव्रत	२३
सौमेरव	२०३
सौम्य	३, ६, ९, ४२, २५५, १७, १७, ३०
सौम्यगोल	१५
सौम्यदिन	१२
सौम्यवार	३
सौम्यायन	१६
सौम्येतर	३०
सौम्येतरगोल	१५
सौर	५२, ६८, ४८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सौरत	२४५
सौरदिन	१२, १२
सौरभुवन	३६
सौरभेय	२५, २३०
सौरभभेयी	२००
सौरवर्ष	१६, १६
सौरि	५, ५२
सौरिक	१९८
सौवस्तिक	४९
सौवीरी	२०९
सौहार्द	१२७
सौहृद	१२७
स्कन्द	३, २२६, २६६
स्कन्दतिथि	२
स्कन्दपुराण=(पुराणविशेषः)	
स्कन्दमातृ	२३१
स्कन्दषष्ठी	२३
स्कन्ध	९७, २२४
स्कन्धशृङ्ग	२४२
स्कन्धाग्नि	२४०
स्कन्धिन्	१३९
स्खलन=(निनिर्मित्तं हस्तादितः पतनम्)	
स्तन=(स्त्रीणामङ्गविशेषः)	
स्नतनामन्	७४
स्नतन्धय	१४०
स्तनप	१४०
स्तनपान	१३४, ५७
स्तनमुख=(चूचुकम्),	
स्तनयित्नु	२३८
स्तनून	२४४
स्तन्य	२२०
स्तन्यपान	१३४
स्तब्ध=(स्तम्भितः)	
स्तब्धसम्भार	२४२
स्तभ	२४१
स्तम्ब=(अप्रकाण्डद्रुमः),	
स्तम्बकरि	२०१
स्तम्बेरम	२३२
स्तम्भ=(स्थूणा),	
स्तम्भन	२२०
स्तम्भि	२१८
स्तम्भिन्	२१८
स्तरी	२४१
स्तबक=(गुच्छकः),	
स्तिभि=(समुद्रः),	
स्तिम्भि=(समुद्रः),	
स्तुभ	२४१
स्तृ	३
स्तृपति	३९
स्तेन=(चोरः),	
स्तेय=(चौर्य्यम्),	
स्तोक	२५३
स्तोम	९७, २०१
स्तोमनष्टरदभ	८
स्त्यान=(स्निग्धम्)	
स्त्री=(स्तनकेशवती),	२६
स्त्रीकरण=(रतबन्धः),	
स्त्रीकुसुम	२०५
स्त्रीचिह्न	१३९
स्त्रीदेहार्द्ध	२२८
स्त्रीधर्म	२०५
स्त्रीधर्मिणी	२०५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
स्त्रीपुंस्	२५, १४०
स्त्रीपुंलक्षणवेत्तृ	२५७
स्त्रीपुष्प	२०५
स्त्रीप्रसून	२०५
स्त्रीसुम	२०५
स्थ=(स्थलम्, तिष्ठत्यस्मिन्वा),	१४६
स्थगणा	४५
स्थगन=(अपिधानम्),	
स्थगित	११५
स्थपति	१९८
स्थल	१२५, १४६
स्थविर=(वृद्धः),	२०७
स्थाणु	१३९, २२८
स्थान	२४७, १४६
स्थानक	२२४
स्थानत्रयात्मकपुंस्त्रीबल	१३०
स्थानबल	१३०, १४२, १३१
स्थानशुद्धि	१३१
स्थानेश्वर	९९
स्थाष्णु	२८
स्थाप्य	२४६
स्थामन्	३०, १४२
स्थायिन्	१४७
स्थाल	२२८
स्थावर	१०४, २०४
स्थित	१४६
स्थितवत्	१४८
स्थिति	११६, १४६
स्थितिखण्ड	११६
स्थितिदल	११६
स्थ्यर्द्ध	११६

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
स्थिर	२८, २८, ५२, १३९
स्थिरकरण	१०
स्थिरकारक	१२७
स्थिरजिह्व	२४४
स्थिरमद	२३३
स्थिरयौवन	२०४
स्थिरराशि	२८
स्थिरा	४५
स्थिरातल	१२२
स्थूल	२५३, २७०
स्थूलक्ष्वेड	२२१
स्थूलदण्ड	२२१
स्थेय	४९
स्थौर्य्य	३८
स्नपन=(स्नानम्),	
'स्नातः'	१८९
स्नाति	१८९
स्नान	१३७
'स्नान्ति'	१८९
स्नायात्	१८९
स्नायाताम्	१८९
स्नायु	५६, २४२
'स्नायुः'	१८९
स्निग्ध	३७, २२१
स्नेह=(प्रियता)	
स्नेहरसन	२०१
स्नेहरेकभू	४१
स्नेहू	३८
स्नेह्य=	२२१
स्पन्द	२५७, ३८
स्पन्दन	२५७, २१७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
स्पर्द्धा=(संघर्षणम्),	
स्पर्ध्य	२५४
स्पर्श	११६, १४७, २४४
स्पर्शकाल	११६
स्पर्शग्रहण	११६
स्पर्शन	२५१, २४४
स्पर्शसमय=(समयविशेषः)	
स्पर्शस्थिति	११६
स्पर्शित=(प्रतिपादितः)	
स्पष्ट	१०४
स्पष्टक्रान्ति	११०
स्पष्टखग	१०५
स्पष्टगति	१०६
स्पष्टगुणक	१४३
स्पष्टग्रह	१०५
स्पष्टचलकर्ण	१०३
स्पष्टद्राक्कर्ण	१०३
स्पष्टबाण	११५
स्पष्टभुक्त	१४४
स्पष्टभुक्ति	१०६
स्पष्टभोग्य	१४४
स्पष्टमन्दकर्ण	१०३
स्पष्टमृदुकर्ण	१०३
स्पष्टशर	११५
स्पष्टशीघ्रकर्ण	१०३
स्पष्टशुभ	१४३
स्पष्टस्मृति	२५७
स्पष्टर्वर्क्ष	१४४
स्पष्टापम	११०
स्पष्टार्क	१०५
स्पष्टाशुकर्ण	१०३

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
स्पष्टाशुभ	१४३
स्पष्टाश्रयगुणक	१४३
स्पार्शिकग्रसन	११६
स्पार्शिकग्रास	११६
स्पार्शिका (स्थितिः),	
स्पार्शिकी (स्थितिः),	
स्पृश्	१४७
स्पृष्टि	१४७
स्पृहा	२४६
स्फरण	२५७
स्फाति	१२२
स्फार	२५३
स्फारण	२५७
स्फिच्=(कटिप्रोथः),	
स्फिर	२५३
स्फुट	१०४
स्फुटक्रान्ति	११०
स्फुटरवग	१०५
स्फुटगुणक	१४३
स्फुटग्रह	१०५
स्फुटचलकर्ण	१०३
स्फुटतिथ्यवसान	११५
स्फुटद्राक्कर्ण	१०३
स्फुटबाण	११५
स्फुटभुक्त	१४४
स्फुटभुक्ति	१०६
स्फुटभोग्य	१४४
स्फुटमृदुकर्ण	१०३
स्फुटमृन्दुकर्ण	१०३
स्फुटरवि	१०५
स्फुटशर	११५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
स्फुटशीघ्रकर्ण	१०२
स्फुटशुभ	१४३
स्फुटसर्वर्क्ष	१४४
स्फुटापम	११०
स्फुटार्क	१०५
स्फुटाशुकर्ण	१०३
स्फुटाशुभ	१४३
स्फुर	२५७
स्फुरण	२५७
स्फुरणा	२५७
स्फुरत्प्रभ	१४३
स्फुरदंशुजाल	३१
स्फुरित	२५७
स्फुलन	२४०
स्फुलिङ्ग	२४०
स्फुलिङ्गिनी	२३९
स्फूर्जथु	२३८
स्फोरण	२५७
स्म=(अतीतम्),	
स्मय=(अद्भुतम्),	
स्मर	१२३, २२०
'स्मर'	१९१
स्मरकूपिका	१३९
स्मरण	२५०
स्मरणीय	२५०
'स्मरत'	१९८
स्मरतः	१९१
स्मरतम्	१९१
स्मरतात्	१९१
स्मरताम्	१९१
स्मरताम्	१९१
स्मरति	१९१
स्मरतु	१९१
स्मरदीपिका	२०५
स्मरदेहकृत्	२२४
'स्मरन्ति'	१९१
स्मरन्तु	१९१
स्मरबाण	७५
स्मरमन्दिर	१३९
स्मरवती	२०५
स्मरशासन	२२८
स्मरहर	२६९
स्मराङ्कुश	२१०
स्मराणि	१९१
स्मराम	१९१
स्मराव	१९१
स्मरेत्	१९१
स्मरेताम्	१९१
स्मरेयुः	१९१
स्मरोत्सव	२०
स्मर्तव्य	२५०
स्मार्य्य	२५०
स्मित=(ईषद्धास्यम्),	
स्मृत	२५०
स्मृति	२५०
स्मृतिद्वय	८१
स्मृदिभू	२२०
स्मृतिविषय	२५०
स्मृत्वा	२५०
स्पद	१०१
स्पन्द	३८
स्यन्दन	२१५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
स्यमन्तक	२२, २१६
स्याद्वादिन्	२०६
स्याल=(पत्नीभ्राता)	
स्रवन्ती	२४४
स्रष्टृ	२०७
स्रष्टृत्व	२२९
स्राक्	१०१
स्रुग्जिह्व	२३९
स्रोतस्	२१८, २४४
स्रोतईश	२१८
स्रोतस्वती	२४४
स्रोतस्विनी	२४४
स्रोतोवहा	२४४
स्रोत्या	२४४
स्वः सिन्धु=(स्वर्गसागरः)	
स्व	८, २९, ३७, २४६
स्वक	२९
स्वकम्पन	२४४
स्वकीय	२९
स्वकीयगृह	२९
स्वकीयभ	२९
स्वकीयराशि	२९
स्वकीयर्क्ष	२९
स्वकुलक्षय	२४४
स्वगृह	२१
स्वगृहबल	१३०
स्वक्र	२५८
स्वच्छता	१३१
स्वज	४५
स्वजव	३७
स्वन	२५९
स्वनवाश	२९
स्वनि	२५९, २३९
स्वभ	२९
स्वभाग	२९
स्वभू	२०७
स्वयमुपस्थित=(स्वयमागतः),	
स्वय्भु	२०७
स्वयम्भू	२०६
स्वयम्बर=(विवाहविशेषः)	
स्वर्	२२३, १९८
स्वर	२५९, ७६
स्वरपगा	२२९
स्वरचिंतांघ्रि	४८
स्वरस=(वस्त्रनिष्पीडितरसः),	
स्वरसन्दोह	२०९
स्वरा	२०८
स्वराशि	२९
स्वराश्युदय	१०८
स्वरु	२३८
स्वरुस्	२३८
स्वरेणु	३५
स्वरोचिष्	२२०
स्वर्क्ष	२९
स्वर्ग	१४३, २६६
स्वर्गगायक	२४७
स्वर्गतरु	७५
स्वर्गदिवामणि	५४
स्वर्गयुग	८१
स्वर्गलोक	१९८
स्वर्गलोकेश	२२४
स्वर्गवापी	२२९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
स्वर्गवासिन्	३०
स्वर्गसद्	१९७
स्वर्गसरिद्वरा	२२९
स्वर्गस्त्री	२०४
स्वर्गाख्या	७९
स्वर्गाधीश्वर	७
स्वर्गालय	२६५
स्वर्गिगिरि	१९८
स्वर्गिन्	१९७
स्वर्गिरि	१९८
स्वर्गी	२००
स्वर्गीकस्	१९७
स्वर्ग्यपगा	२२९
स्वर्ण	२२४
स्वर्णकाय	२२२
स्वर्णगौरीव्रत	२१
स्वर्णता	१०५
स्वर्णदी	२९
स्वर्णदीधित	२३९
स्वर्णपक्ष	२२२
स्वर्णबिन्दु	२१५
स्वर्णरंभा	२६६
स्वर्णाद्रि	१९८
स्वर्णान्तर	९३
स्वर्धुनी	२२९
स्वर्भाणु	५३
स्वर्भानु	५३
स्वर्लोक	२२३
स्वर्लोकराजसचिव	४९
स्वर्वधू	२०४
स्वर्वापी	२२९
स्वर्वेश्या	२०४
स्वर्वैद्य	१९८
स्वलव	२९
स्वल्पः=(अत्यल्पः)	
स्वल्पायुस्	१४१
स्वशन	७
स्वसू	४५
स्वसृ	२२५
स्वस्तिक	१३८
स्वस्तिकासन	२१४
स्वस्थ	१२९
स्वसथली	४५
स्वस्वयुति	९३
स्वाति	४, ४, ७
स्वाती	४, ७, ९
स्वादु	२२०
स्वादुरसा	२४५
स्वाध्याय	२११
स्वान	२५९
स्वान्त	१२२, २२१
स्वाप	१३९
स्वापगा=(स्वनिम्नगा)	
स्वापतेय	८, १२१, २४६
स्वामिन्	३५, ३५
स्वायंभुव	१७
स्वायम्भुमनुपितृ	२०७
स्वारोचिष्	१७
स्वाराज्	२१७
स्वांश	२९
स्वांशक	२९
स्वास्वता	१०५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
स्वाहा	२४०
स्वाहाकार	२१०
स्वाहापति	२३९
स्वाहाभुज्	१९७
स्वाहाशन	१९७
स्वाहाशिन्	१९७
स्वाहेय	२३३
स्विष्ट	१२७
स्विष्टकृत्	२०९
स्वीय	२९
स्वीयगृह	२९
स्वीयभ	२९
स्वीयराशि	२९
स्वीयर्क्ष	२९
स्वेश्वर	२४६
स्वोच्चबल	१३०
स्वोदय	१०८
स्वोदयप्राण	१०८
स्वोदयासु	१०८
ह	
ह	४३, २२८
हंस	३२, ३८
हंसकर	३३
हंसकाली	२४२
हंसकालीतनय	२४२
हंसगामिन्	२६८
हंसज	५२
हंसजनि	५२
हंसपद	५९
हंसयान	२०७
हंसरथ	२०७

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
हंसवाह	२०७
हंसवाहन	२६८, २०७
हंसशरीरज	५३
हंससरीरज	५३
हंससन्तति	५३
हंसासन	२६८
हंसास्य	३८
हंसी	२१५
हट्ट	२४७, २७
हट्टक्रय	२४७
हड्ड	२४३, २०
हत	१३८
'हतः'	१७३, ९०
हतार्चिष्	१३
हति	९०
हत्वा	९३
हद्द	१३०
हद्दा	१३०
हद्दाबल	१३०
हनन	९०
हननीय	९२
हनुमज्जयन्ती	२०
हनुमत्	२४५
हनुमन्मित्रम्	३५
हनुष	२४२
हनूष	२४२
'हन्तव्य'	९२
हन्ति	१७३
हन्य	९२
हन्यते	१७३
हन्यात्	१७३
हन्याताम्	१७३
हन्युः	१७३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
हय	५, २६, ३८
हयङ्कष	२३७
हयग्रीव=(दैत्यविशेषः)	२१६
हयग्रीवरिपु	२६९, २१६
हयतनु	२६
हयनरविदेह	२६
हयप्रिय	६१, २०२
हयवाहन	३५
हयाङ्ग	२६
हर	२२८, ९४, २३९
हरचूडामणि	४१
हरण	१४३
हरणसंस्कृतायुरंश	१४३
हरणीय	९२
'हरतः'	१७३
हरतात्	१७४
हरताम्	१७४
हरति	१७३
हरतिथि=(चतुर्दशी)	
हरतु	१७४
हरन्ति	१७३
हरन्तु	१७४
हरते	१७४
हरन्ते	१७४
हरशेखरा	२२९
हरसञ्ज्ञक	६
हराद्रि	२४६
हरि	८, २६, ३२, २२८, १३७, २५५, ३८, ३८
हरिक्रान्त	३८
हरिचन्दन	१९८

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
हरिज	५५, १०७
हरिण	१४, २६, ४२, ४२
हरिणदृश्	२६
हरिणधर	२६२
हरिणनर्त्तक	२४७
हरिणभृत्	२६२, ४०
हरिणलक्ष्मन्	४१
हरिणलक्षण	४१
हरिणलाञ्छन	४१
हरिणवदन	२७
हरिणाङ्क	२६२, ४०
हरिणाङ्कज	४६
हरिणाङ्कजन्मन्	४६
हरिणानन	२७
हरिणास्य	२६
हरिणैक्षणा	२६, २०५
हरित्	४७, २३३, १३९, ३८
हरित्	४७, ५६
हरितच्छद	१३९
हरिततुरगनाथ	३४
हरिता	२३३
हरितालिका	२२
हरितालिकाव्रत	२२
हरितिथि	२
हरिदश्व	३३
हरिदिश्	२३३
हरिद्गन्धर्व	३४
हरिद्धय	३३
हरिद्दल	१४२
हरिदाहन	३४
हरिद्राभ	४९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
हरिद्रासदृश	४९	हरेरन्	१७४
हरिद्रू	१३९	हर्तव्य	९२
हरिद्वाजिन्	३३	हर्म्य	१३८
हरिद्वाहन	३४	हर्य्यक्ष	२६, २४६
हरिद्विष्	५१	हर्य्यर्च्य=(बृहस्पतिः)	
हरिद्धय	३३	हर्य्यश्व	२१७
हरिदश्व	३३	हर्शल	३१, ५५
हरिदिश्	२३३	हर्ष	३१, १२२
हरिदेव	७	हर्षण	१०, २४१
हरिप्रिय=(ब्राह्मणः)		हर्षबल	१३०
हरिप्रिया	२१७	हर्षुल	४५
हरिबाहू	७५	हल	२२५
हरिमत्	२१७	हलधर	२२५
हरिमन्थक	२०२	हलभृत्	२२५
हरिवर्त्मचर	२९	हलायुध	२२५
हरिवर्त्मचारिन्	२९	हलिन्	२२५
हरिवल्लभा	२१७	हलिप्रिया	२४४
हरिवाहन	२२२, २१७	हव	२०१, २३९
हरिशयन्येकादशी	२१	हवन	२०१, २३९, २४१
हरिस्वसृ	२३८	हवनीय	२०१
हरिहय	२१७	हवित्री	२४१
हरिहर	९९	हविर्गृह	१३८
हरीज्य	४७	हविर्गेह	१३८
हरीड्य	४७	हविर्भवन	१३८
'हरेणु'	२०२	हविर्भुज्	५
हरेत्	१७३	हविरशन	२३९
हरेत	१७४	हविस्	२०१
हरेताम्	१७३	हव्य	२०१, २३३
हरेते	१७४	हव्यपाक	२४१
हरेयाताम्	१७४	हव्यभुज्	२३९
हरेयुः	१७३	हव्ययोनि	२३९

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
हव्यवाह	५, २३९
हव्यवाहन	५, २४१, २३९
हव्यवाहभ	५
हव्यान्न	२४१
हव्याश	२३९
हव्याशन	२३९
हस्त	४, ४, ६, ९, ६५, ६६
हस्तग्रह	१३६
हस्तग्रहण	१३६
हस्तचतु:शत	६६
हस्तचतुर्विंशत्यंश	६६
हस्तदशक	६६
हस्तद्वय	६६
हस्तनामन्	७४
हस्तपीडन	१३६
हस्ता	४, ६
हस्तार्द्ध	६६
हस्तिन्	३२, १३७
हस्तिनी	२३२
हस्तिमल्ल	२३२
हस्तिमुख	२३२
हस्तिराज	२३२
हस्तिशत्रु	२२
हस्तिशाला	१३८
हस्त्याख्या	७६
हहा	२४७
हांसि	५२
'हा'	५
हाटक	२०२
हाटव्य	२५१, ९२
हातुयोग्य	९२
हानि	१४३, २४९
हानिसंस्कृतयुर्भाग	१४३
हानिसंस्कृतायुर्लव	१४३
हायन	१६
हायनास्यायुष्	१४३
हार	६, ९४, ११०
हारहूर	२४४
हारि=(मनोहरम्),	
हारितहरितवाजिन्	३४
हारिद्र	४९
हारीत	२१२
हार्य	९०, ९२
हाल	२२५
हाला	२४४
हासा	२३१
हाहा	२४७
हाहास्	२४७
हाहाहूहू	२४७
हिंसक	२०१
हिंसन	२०१
हिंसन्ति	१७१
हिंस्त:	१७१
हिंस्यात्	१७१
हिंस्याताम्	१७१
हिंस्यु:	१७१
हिण्डी	२२८
हिन्दोल	२१०
हित	३१, १२२
हित्वा	९३, १४८
हिनस्ति	१७१
हिबुक	१२२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
हिम	४२, ४२
हिमकर	४०
हिमकरज	४६
हिमकरजनि	४६
हिमकरदमन	५५
हिमकररिपु	५४
हिमकिरण	४१
हिमकिरणतनूज	४६
हिमकिरणभू	४६
हिमकूट	१५
हिमगभस्ति	४१
हिमगु	३९
हिमततिस्रुत्	४१
हिमत्विष्	३९
हिमदीधिति	४१
हिमदीप्ति	४०
हिमद्युति	४०
हिमधामन्	४०
हिमभानु	४०
हिमभास्	३९
हिममरीचिजनि	४६
हिममहस्	४०
हिमरश्मि	४०
हिमरश्मिपुत्र	४६
हिमरश्मिमालिन्	४१
हिमरुचि	४०
हिमरोचिस्	४०
हिमवत्	२०४
हिमसंहति	४२
हिमस्रुत्	३९
हिमा	१३, २३१

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
हिमागम	१५
हिमाचल	१००, २६६
हिमाद्रि	१००
हिमाद्रिसुता	२२९
हिमानी	४२
हिमाराति	३३, २३९
हिमालय	९९, २०४
हिमांशु	३९
हिमांशुज	४६
हिमांशुजन्मन्	४६
हिमांशुमालिन्	४१
हिमांशुसूनु	४६
हिमांशोःसुत	४६
हिरण्य	१२१, २४६
हिरण्यकशिपु= (दैत्यविशेषः)	२१६
हिरण्यकशिपुविदारण	२१६, २६९
हिरण्यकेश	२१६
हिरण्यगर्भ	२०८
हिरण्यनाभ	२१६
हिरण्यरेतस्	३४, २२८, २३९
हिरण्यवर्णा	२४४
हिरूक्	१४८
हिल्लोल	२१०
'ह्री'	५
हीन	९२
हीनपराक्रम	३१
हीनबल	१३०
हीनभाग	१३१
हीनलव	३१, १३१
हीनांश	१३१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
हीनांशक	१३१	हृदयेश	३५
हीनांशदशा	१३१	हृदयेशा	२०५
हीयते	१७१	हृदयेश्वरी	२०५
हीयन्ते	१७१	हृद्य	२५५, ३६
हीयेत	१७१	हृद्यांशु	३९
हीयेते	१७१	हृद्रोग	२७
हीयेयाताम्	१७१	हृषीक	२१८
हीयेरन्	१७१	हृषीकेश	२१५
हीर	२२८	हृषीकेशपदौकसांपति	३४
हीराज	२३०	हृष्टि	३१
हीरी	२३१	'हे'	५
हुण	२१५	हेति	३६, २३९
हुतभुक्प्रिया	२४०	हेम	२०३
हुतभुज्	५, २३९	हेमकूट	२०४
हुतवह	५, २३९	हेमन्	४५
हुताश	२३९	हेमन्त	१५, १५
हुताशन	५, २३९	हेममालिन्	२२२
हुताशनी	२४	हेमलम्ब	१७
हुताशरेतस्	६	हेमलम्बिन्	१७
हुहु	२४७	हेमशंख	२१५
'हू'	५	हेमा	४५
हूहू	२४७	हेमाद्रि	१९८
हृच्छय	२२०	हेम्न	४५
हृत्	९०	हेय	९२
हृत	९०	हेरम्ब	२३२, २४२
हृति	१४४	हेलक	२३०
हृत्वा	९३	हेलि	३२
हृद्	१२२, २२१, २४३	हेलिज	५२
हृदय	२७, १२२, २४३	हेलिनन्दन	५३
हृदयरोग	२७	हेलिविग्रहन्	५३
हृदयस्थान	२१७	हेलिसुत	५२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः	अकारादिशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
हेषिन्	३८	होलाष्टमी	२४
हैम	२१२	सोलिका	२४
हैमन	१४, १५	होलिकारम्भ	२४
हैमन्त	१५, २४५	होलिकोत्सव	२४
हैमवती	२२९	होली	२४
हैमांशव	४६	हौतभुज्	५
हैलेय	५२	हौतवह	५
हैलेयवर्ष	१६	हौमि	२३९
'हो'	५	हौरिक	२५६
होतव्यद्रव्य	२०१	हौरिकाग्रगण्य	२५६
होतृ	४९	हौरिकेन्द्र	२५६
होत्र	२४१	ह्यस्	१९
होत्रीय	१३८	ह्यस्तन	१८
होम	२०१, २४१, २६६	ह्यस्त्य	१८
होमकुण्ड	२४१	'ह्रसतः'	१७१
होमधान्य	२०२	ह्रसति	१७१
होमीयद्रव्य	२०१	ह्रसन्ति	१७१
होरा	११, १२, १२१	ह्रसेत्	१७१
होरागभज्ञ	२५६	ह्रसेताम्	१७१
होरागमज्ञानविराजमान	२५६	ह्रसेयुः	१७१
होरागमार्णवतरङ्गविहारदक्ष	२५६	ह्रस्व	२५३
होरापारावारपारप्रयात	२५६	ह्राद	२५९
होरालेखा	१२१	ह्रादनी	२४४
होराविद्	२५६	ह्रादिनी	२३८, २४४
होराविधानार्णवपारयात	२५६	ह्रास	२५९
होराविधिज्ञ	२५६	ह्रेषा=(अश्वध्वनिः),	
होला	२४	ह्लाद	३१
होलाका	२४	ह्लादक	३१
होलाष्टक	१३७	ह्लादिन्=(हर्षवान्),	
		ह्वर्य	३८

***

For Private and Personal Use Only

ज्योतिर्विज्ञानशब्दकोषस्थ संक्षिप्तशब्दानां स्पष्टीकरणम्

अ०—अकर्मक: ।
अ०पु०—अग्निपुराण ।
अ०पु०—अन्यपुरुष ।
अज० लिं०—अजहल्लिङ्ग: ।
अम०—अमर: सिंह: ।
अ०—अव्यय: अलिङ्गं वा ।
अ०सा०वि०—अभिनव सामुद्र विज्ञान ।
आत्म०—आत्मनेपदी ।
आ०भ०—आर्यभटीयम् ।
इ०—इति ।
उ० प्र०—उडुदायप्रदीप: (लघुपाराशरी) ।
उ०पु०—उत्तम पुरुष: ।
उ०भा०—उदयभास्कर: ।
उ०प०—उभयपदी ।
क०कु०—करणकुतूहलम् ।
क०प्र०—करणप्रकाश ।
क०—कश्यप: ।
के०—केतकीग्रहगणितम् ।
के०—केशव: ।
ग०—गर्ग: ।
गा०—गार्गि: ।
गि०ध०—गिरिधर: ।
ग्रं० अं०—ग्रन्थान्तरम् ।
ग्र०ला०—ग्रहलाघवम् ।
जा०अ०—जातकालंकार ।
जा०प०—जातकपद्धति: ।
जा० पा०—जातकपारिजातम् ।
जा०भ०—जातकाभरणम् ।
जै० प०—जैमिनीयपद्यामृतम् ।
जै०सू०—जैमिनीसूत्रम् ।
ज्यो०भ०—ज्योतिर्विदाभरणम् ।
ज्यो०स्त०—ज्योतिस्तत्त्वम् ।
ध०शा०इ०—धर्मशास्त्र का इतिहास ।
त्रि०—त्रिलिङ्ग: ।
दे०भा०—देवीभागवतम् ।
द्वि०—द्विकर्मक: ।
न०—नपुंसकलिङ्ग: ।
न०वि०—नक्षत्रविज्ञान ।
न०ज०—नरपतिजयचर्य्या ।
नी०कं०—नीलकण्ठी ।
प०क०—पद्धतिकल्पबल्ली ।
प०प०—परस्मैपदी ।
पुं०—पुंल्लिङ्ग: ।
पुँ०द्वि०—पुँलिङ्गद्विवचनम् ।
पुँ०ब०—पुँलिङ्गबहुवचनम् ।
पुँ०न०—पुँनपुंसकलिङ्ग: ।
पुं०स्त्री०—पुंस्त्रीलिङ्ग: ।
प्र०पु०—प्रथमपुरुष: ।
प्र०मा०—प्रश्नमार्ग: ।
फ०दी०—फलदीपिका ।
बी०ग०—बीजगणितम् ।
बृ०जा०—बृहज्जातकम् ।
बृ०ज्यौ०—बृहज्ज्यौतिसारम् ।
बृ०दै०रं०—बृहद्दैवज्ञरंजन ।
बृ०पा०—बृहत्पाराशरी ।
बृ०सं०—बृहत्संहिता ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भा०सं०—भगणसमीक्षणम् ।
भा०प्र०—भावप्रकाश: ।
भा०व०—भागवतम् ।
भा०ज्यौ०वि०—भारतीय ज्यौतिष विज्ञान ।
भृ०सि०—भृगुसिद्धान्त: ।
म०प्र०—मकरन्दप्रकाश ।
म०वि०—मकरन्दविवरणम् ।
म०पा०—मदनपारिजातम् ।
म०पु०—मध्यमपुरुष: ।
म०सि०—महासिद्धान्त: ।
मु०प०—मुकुन्दपद्धति: ।
मु०चिं०—मुहूर्त्तचिन्तामणि: ।
र०वं० या रघु०—रघुवंश: ।
रा०य०—रामायणम् ।
ल०—लट् ।
ली०व०—लीलावती ।
लो०—लोट् ।
वा०भ०—वाग्भट: ।
वि०ध०पु०—विष्णुधर्मोत्तरपुराण ।
वि०मा०—विद्यामाधवीयम् ।
वि०लिं०—विधिलिङ्गम् ।
वि०वृ०—विवाहवृन्दावनम् ।
वै०—वैजयन्तीकोष: ।
श० चिं०—शब्दार्थचिन्तामणिकोष: ।
शं०हो०—शम्भुहोराप्रकाश: ।
शि०दी०—शिल्पदीपक ।
यं०चि०—यन्त्रचिन्तामणि: ।
शी०बो०—शीघ्रबोध: ।
श्लो०श०—श्लोकशतकम्।
स०—सकर्मक:।
स०अ०—सकर्मकअकर्मक:।
स०चिं०—सर्वार्थचिन्तामणि:।
सा०व०—सारावली ।
सि०शि०—सिद्धान्तरशिरोमणि:।
सि०शे०—सिद्धान्तशेखर: (श्रीपति:) ।
सू०सि०—सूर्यसिद्धान्त:।
स्त्री०—स्त्रीलिङ्ग:।
स्त्री०द्वि०—स्त्रीलिङ्गद्विवचनम्।
स्त्री०ब०—स्त्रीलिङ्गबहुवचनम्।
ह०यु०—हलायुधकोष:।
हा०व०—हारावलीकोष:।
है०—हैम:, हेमचन्द्रकोष:।
हो०च०—होडाचक्रम्।
ह०सं०—हस्तसंजीवनम् ।

—o—

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

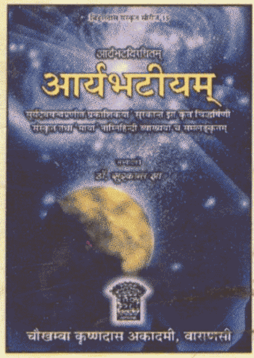

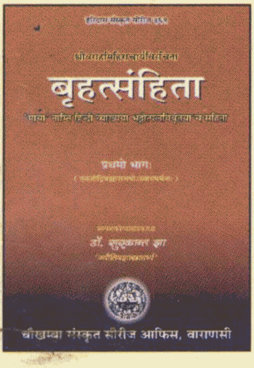

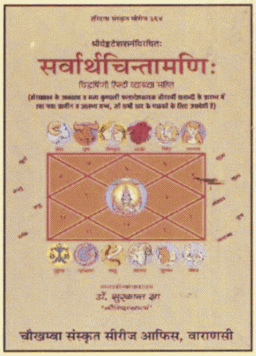

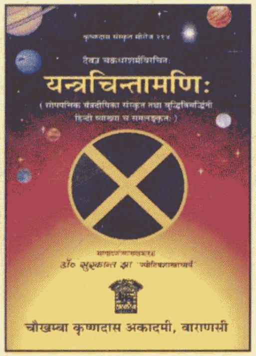

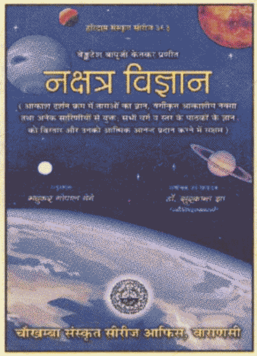

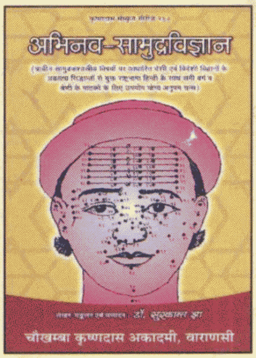

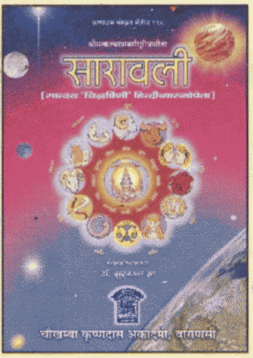

Serving JinShasan
142148
gyanmandir@kobatirth.org

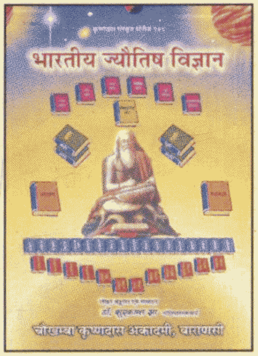

designed by Shreyashi GRAPHICS, mo. 9839814784

Also can be had from : **Chowkhamba Sanskrit Series Office**, **Varanasi.**

ISBN : 978-81-213-0259-8 Price : Rs. 400.00